

Maailman Markkinat 2017-2018

MAAILMAN MARKKINAT 2017-2018

Ulkoministeriö
Ministry for Foreign Affairs
Helsinki 2017

MAAILMAN MARKKINAT 2017-2018

Toimittanut:
Anne Ahonen

Toimitussihteeri:
Jonna Berghem

Painopaikka, kannen suunnittelu ja taitto:
Lönnerberg Print & Promo

ISBN (painettu julkaisu): 978-952-281-532-3
ISBN (verkkojulkaisu): 978-952-281-533-0
ISBN (epub): 978-952-281-534-7

Julkaisija:
Ulkoministeriö
Ministry for Foreign Affairs
Merikasarmi
PL 176, 00023 Valtioneuvosto, Finland
TUO-01@formin.fi
<http://formin.finland.fi/maailmanmarkkinat>

Kirjoittajat vastaavat itse julkaistujen artikkeleiden sisällöstä eivätkä
artikkelit välttämättä edusta ulkoministeriön kantaa.

Artikkelien tiedot on koottu eri lähteistä.

ESIPUHE

Suomalaisyriyten viennin ja kansainvälistymisen luonne on muuttunut merkittävällä tavalla viime vuosina. Johtuen markkinoiden heilahteluista ja EU:n uusista kauppasopimuksista kiinnostus uusia vientimarkkinoita kohtaan on lisääntynyt selvästi. Toiminta on myös monipuolistunut tavaroiden viennin korostamisesta laajempaan kansainvälistymiskäsitykseen. Kilpailukyvyyn ja Suomen kansantaloudelle tulevien hyötyjen mittarina perinteiset kauppatilastot kertovat vain osatotuuden kansainvälisiin arvoketjuihin integroituneiden yritysten intresseistä. Palvelutoimialat tuottavat yli puolet Suomen kansantalouteen tulevasta viennin nettotulosta, mutta tämä asia ohitetaan usein yhteiskunnallisessa keskustelussa Suomen viennin vahvuuksista ja heikkouksista. Palvelujen ja tavaroiden ulkomaankauppa nivoutuu tiiviisti ja monin eri tavoin toisiinsa ja tuotteen merkittävin arvomuodostus tapahtuu usein aivan jossain muualla kuin fyysisessä valmistuspaikassa.

Tässä julkaisussa esillä olevat maat ovat sekä markkinoiltaan että kauppapoliittiselta ajankohtaisuudeltaan erityisen kiinnostavia. EU:lla on vapaakauppasopimukset tai se neuvottelee tai suunnittelee niitä melkein kaikkien käsiteltävänä olevien maiden kanssa. Suomen vienti EU:n vapaakauppakumppaneihin on poikkeuksetta noussut selvästi sopimusten voimaantulon jälkeen, joten laaja sopimusneuvotteluagenda tarjoaa merkittäviä uusia markkinoillepääsymahdollisuuksia suomalaisyrityksille. Sopimusten tarjoamien etuuksien hyödyntämisessä emme kuitenkaan ole vielä optimitasolla, joten mahdollisuuksia viennin kasvattamiseen on vielä selvästi nykyistäkin enemmän. Tämä on tärkeää myös vastapainoksi sille, että protektionismi nostaa päätään eräillä nykyisistä päämarkkinoistamme.

Uudet markkinat ovat kuitenkin haastavia uusille tulokkaille. Markkinoiden avaamiseen on kauppapoliittisten sopimusten lisäksi tarjolla myös muuta tukea. Ulkoministeriö ja muut Team Finland-toimijat tarjoavat yritysten tarpeisiin perustuvia keinoja päästä paremmin sisään näille uusille markkinoille. Kehittyvissä maissa on usein tarjolla kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten rahoittamia projekteja. Rakennamme parhaillaan palvelukonseptia, jotta suomalaisyritysten pääsy osallistumaan näihin hankintoihin paranisi.

Helsingissä 15.6.2017

Ilkka Saarinen

Apulaisosastopäällikkö

Taloudellisten ulkosuhteiden osasto

SISÄLLYS

Muu Eurooppa

Turkki	2
Venäjä	7

Pohjois-Amerikka

Kanada	12
Yhdysvallat	21

Latinalainen Amerikka

Argentiina	31
Brasilia	36
Kolumbia	42
Meksiko	47
Panama	53

Aasia ja Oseania

Australia	60
Etelä-Korea	66
Filippiinit	72
Indonesia	77
Intia	84
Japani	89
Kazakstan	97
Kiina	103
Malesia	114
Myanmar	119
Singapore	124
Thaimaa	131
Vietnam	137

Lähi-itä

Israel	142
Iran	148
Kuwait	153
Saudi-Arabia	157
Yhdistyneet arabiemiirikunnat	164

Afrikka

Algeria	172
Egypti	178
Etelä-Afrikka	185
Ghana	192
Kenia	198
Marokko	206
Mosambik	215
Namibia	222
Nigeria	229
Sambia	235
Tansania	240
Tunisia	245

Liitteet

Voimassaolevat investointisuojausopimukset	250
EU:n vapaakauppa- ja kauppasopimusneuvottelut	253
Miten yritykset voivat hyödyntää EU:n kauppasopimuksia ja säästää tullimaksuissa	256
Palveluvienti ja tuonti sektoreittain Suomesta	260

TURKKI

Pääkaupunki	Ankara
Väkiluku	80,3 milj.
BKT	856,8 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	21,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3.3%
Inflaatio.....	8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	8.6 % 27.1 % 64.3 %
Työttömyysaste	9.8 %
Kaupungistumisaste	73.4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Turkki on käännekohdassa. Maa kuuluu G20-ryhmään maailman 17. suurimpana taloutena ja on EU:n viidenneksi suurin kauppakumppani. EU on Turkin suurin kauppakumppani. Turkin sijainti Euroopan, Lähi-idän, Keski-Aasian risteyspisteessä voi avata suomalaisyrityksille portin uusille kolmansille markkinoille. Turkin poliittinen tilanne on murroksessa ja seuraavien vuosien kehitystä on vaikea arvioida. Maassa on paljon kaupallisia mahdollisuuksia tuotteita ja palveluja myytäessä. Suomalaisyrityksille on mahdollisuuksia erityisesti korkean teknologian, energiatehokkuuden, muotoilun, terveysteknologian ja koulutuksen aloilla. Suomen ja Turkin kahdenväliset poliittiset suhteet ovat hyvät, ja Suomella on Turkissa hyvä maine. Suomi herättää aiempaa suurempaa kiinnostusta turkkilaisille myös matkailukohteena.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Turkin talouskasvu saavutti Turkin virallisen tiedon mukaan vajaan kolmen prosentin kasvun vuonna 2016. Heinäkuun vallankaappausyritystä seuranneen kolmanneksen kasvu jäi negatiiviseksi. Viimeisten neljännesten kasvuluvut eivät kuitenkaan ole verrannollisia aikaisempiin, sillä syksyllä vaihdettiin tilastointimenetelmää eikä vastaavalla viranomaiselta ole saatu riittävästi tietoa nyt käytössä olevasta tilastointimenetelmästä. Todellisuudessa luvut voivat olla ilmoitettua alhaisempia. Turkin talouskasvu perustuu edelleen kotimaiseen kulutukseen ja suuriin valtiollisiin rakennushankkeisiin. Talouskasvun hiipuessä, hallitus on kannustanut kulutukseen pidentämällä maksuluottoaikoja kotimaisten tuotteiden kohdalla, mikä on kasvattanut kotitalouksien velkaantumista. Maan suurin riski on kasvava velkaantuminen ulkomaanvaluutassa samalla kun liiran arvo jatkaa laskuaan. Keskuspankin asettama viiden prosentin tavoitetaso inflaatiolle ei ole realistinen. Valtion alijäämä on kaventunut kuluvan vuoden alkupuolella.

Vuoden 2017 ensimmäisten kuukausien aikana Turkki on kasvattanut vientiään ja tuontiaan. Vuonna 2016 Turkin vienti ja tuonti laskivat hieman. Turkin päävientituotteet ovat moottoriajoneuvot tekstiilituotteet, kemiaalit, kodinkoneet ja metallit. Turkki tuo ajoneuvoja, koneita, arvometalleja, neuletuotteita ja elektroniikkaa. Turkin suurin tuontituote on energia, jolla on samalla merkittävin osuus valtion alijäämän määrässä. Maa tuo 87 prosenttia öljystään (suurin toimittaja Irak) ja 99 maakaasustaan (suurin toimittaja Venäjä). Suomalaiselle energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian teknologialle olisi maassa kysyntää. Lisäksi Turkki pyrkii nosta-

Ulkoasiainsihteerin Anna Huovila ja erityisasiantuntija Arto Mankinen työskentelevät Suomen Ankaran-suurlähetystössä.

maan korkeanteknologian osuuttaan viennistään ja etsii ulkomaisia yhteistyökumppaneita teknologianvaihtoyhteistyöhön. Tämä avaa myös suomalaistoimijoille yhteistyömahdollisuuksia teknologian vientiin. Korkean teknologian osuus Turkin viennissä on kaksi prosenttia, mikä on neljännes OECD:n keskiarvosta.

Matkailijamäärät yleisesti (mukaan lukien suomalaismatkailijat) ovat laskeneet heikentyneen turvallisuustilanteen sekä venäläisturistien määrä erityisesti Venäjän kanssa käydyn poliittisen kiistan vuoksi. Vuonna 2016 matkailutulot laskivat lähes 30 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna.

Ulkomaisten investointien määrä Turkkiin on laskenut. Vuonna 2016 maahan investoitiin 11,3 miljardin euron arvosta. Edelliseen vuoteen verrattuna investoinnit laskivat 30 prosenttia. Suurimmat sijoitukset tulevat EU-maista. Investoinnit Turkista erityisesti Eurooppaan ovat lisääntyneet kuluneen vuoden aikana.

Turkki on EU:n neljänneksi suurin tuontimarkkina ja viidenneksi suurin tuoja EU-alueelle. EU on Turkin suurin vientimarkkina 40 prosentin osuudellaan. Seuraavaksi suurimmat kauppakumppanit ovat Kiina (vahvasti Kiinalle positiivinen kauppasuhte) ja Venäjä. Irak on EU:n jälkeen Turkin suurin vientimarkkina ja kuudenneksi suurin kauppakumppani. Iran on Turkin viidenneksi suurin kauppakumppani.

Turkin työttömyysaste on noussut yli kymmenen prosentin, mutta ei ole kansainvälisesti korkea. Huolestuttavaa on nuorten voimakkaasti kasvava työttömyysaste, joka neljäs nuori on työtön. Turkin ongelmana ei sinänsä ole työttömyys, vaan erityisesti naisten alhainen työhönosallistumisaste. Naisista vain kolmannes on työelämässä (miesten työhönosallistumisaste on 71,6 prosenttia) ja näistä joka kolmas harmaan talouden piirissä. Naisten hoivavastuu on perinteisesti suuri, mikä pitää suuren osan naisista kotona. Turkki sijoittuu Maailman talousfoorumin vuoden 2016 GGI (Gender Gap Index) -tilastoissa sijalle 130/144. Lukutaidottomuus on naisten keskuudessa viisi kertaa miehiä yleisempää. Kausityöttömyys erityisesti maataloussektorilla on korkea. Kolmen miljoonan syyrialaispakolaisen asettuminen Turkkiin tulee vaikuttamaan työmarkkinoihin vielä ennustamattomalla tavalla. Syyrialaisen on vaikea saada työlupia, mikä saattaa vaikuttaa harmaata taloutta kasvattavasti ja mahdollisesti vääristää maan palkkakehitystä ja kilpailua.

Suomen ja Turkin välinen kauppa

Suomen ja Turkin kauppavaihto on vahvasti Suomelle positiivista ja pysynyt tasaisesti miljardin euron tasolla jo vuosia. Viimeisten vuosien aikana kauppavaihto on kasvanut tasaisesti ja oli vuonna 2016 1,2 miljardia euroa. Turkin tuonti (456 MEUR) Suomeen kasvoi ja Suomen vienti (741 MEUR) laski hieman edellisvuodesta. Suomalaisten yritysten ja investointien kiinnostus Turkkiä kohtaan on vähentynyt viimeisen vuoden aikana huolestuttavien uutisten vuoksi. Potentiaalia kaupallisten suhteiden kehittämiseksi on kuitenkin edelleen.

Suomesta Turkkiin tuodaan erityisesti paperi ja pahvituotteita (sekä niistä valmistetut tuotteet), voimakoneita, moottoreita sekä puhelin-, radio- ja tv-laitteita. Turkista tuodaan Suomeen enimmäkseen moottoriajoneuvoja, tekstiilituotteita ja elektroniikkaa. Turkissa on noin 50 suomalaisyritystä ja noin 200 suomalaisyrityksellä on Turkissa oma edustajansa. Merkittävimpiä Turkissa toimivia suomalaisyrityksiä ovat Wärtsilä, Kone, Valmet, UPM, Konecranes, Nokia ja Rettig. Osa yrityksistä hoitaa Turkista käsin Lähi-idän ja/tai Keski-Aasian alueita.

Osa suomalaisyrityksistä on toiminut Turkissa jo vuosikymmenten ajan. Vallankaappausyrityksestä ja muista poliittisista muutoksista huolimatta suurin osa Turkkiin etabloituneista yrityksistä jatkaa liiketoimintaansa kuten ennenkin ja osa tekee hyvää tulosta. Riippumatta maan poliittisesta tai turvallisuustilanteesta Turkissa

asuu 80 miljoonaa ihmistä, jotka kuluttavat tuotteita ja palveluja. Terveysteknologia, MaaS (Mobility as a Service), opetusteknologia, muotoilu ja energiatehokkuus ovat liiketoiminta-alueita, joilla suomalaisyrityksillä on erityisesti liiketoimintamahdollisuuksia Turkissa. Turkin valtio kannustaa yrityksiä myös lähtemään kolmansille markkinoille (erityisesti Lähi-idän ja Afrikan maat) ulkomaalaisten yritysten kanssa.

Lomakohteena Turkki on edelleen suomalaisten suosiossa, vaikka matkailijamäärät myös Suomesta ovat laskeneet. Turkkilaisten matkailijoiden määrä Suomessa on kasvanut erityisesti Lapin matkailun ja Itämeren ris-teilyjen suosion kasvaessa.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Vuotta 2016 jakaa heinäkuun 15. vallankaappausyritys. Vallankaappausyrityksen jälkeiset toimet ovat lisänneet huolta demokratian tilasta Turkissa entisestään. Poikkeustila on ollut voimassa jo vuoden. Huhtikuun 2017 kansanäänestyksen presidentin valtaoikeuksia kasvattavasta perustuslakiuudistuksesta osoitti kansan olevan kahtiajakautunut suurten kaupunkien ja koulutetun väestön äänestettyä pääasiassa perustuslakimuutosta vastaan.

Kansanäänestyksessä hyväksytty perustuslakiuudistus kasvattaa presidentin valtaa myös talouspolitiikassa. Presidentti valmistelee jatkossa budjetin ja hänellä on vaikutusvaltaa verotuksen tasoon ja ulkomaankauppaan. Uusi perustuslaki astuu voimaan kokonaisuudessaan vuoden 2019 vaalien jälkeen. Presidentti Erdoğanin vaikutusvalta keskuspankin toimintaan on jo aiemmin kasvanut keskuspankin uuden pääjohtajan nimityksen jälkeen.

Presidentin valtaoikeuksien kasvattamista tukenut äänestystulos vakautti markkinoita hetken (liiran arvo nousi 20 prosenttia dollaria vasten), mutta vaikutus on lyhytaikainen. Rakenteellisten talousuudistusten lykkääminen, keskuspankin riippumattomuuden kyseenalaisuus, oikeusvaltioperiaatteiden rapauttaminen, lehdistönvapauden rajoittaminen ja vallankaappausyritystä seuranneet puhdistukset ovat vaikuttaneet siihen, että kaikki kolme kansainvälistä luottoluokitustajaa ovat laskeneet Turkin alle luottoluokitussuosituksen kuluneen vuoden aikana. Hallitus on tietoinen suosionsa ja talouskasvun suorasta yhteydestä, minkä vuoksi pitkään odotettujen talousuudistusten toimeenpanon uskotaan alkavan kansanäänestyksen tuloksen ratkettua.

Turkin tulevaa kehitystä on vaikea ennustaa. Seuraava presidentinvaali on määrä pitää marraskuussa 2019 samaan aikaan kunta- ja parlamenttivaalien kanssa, jolloin perustuslain tuomat muutokset astuvat voimaan kokonaisuudessaan. Ennenaikaiset vaalit ovat kuitenkin mahdolliset.

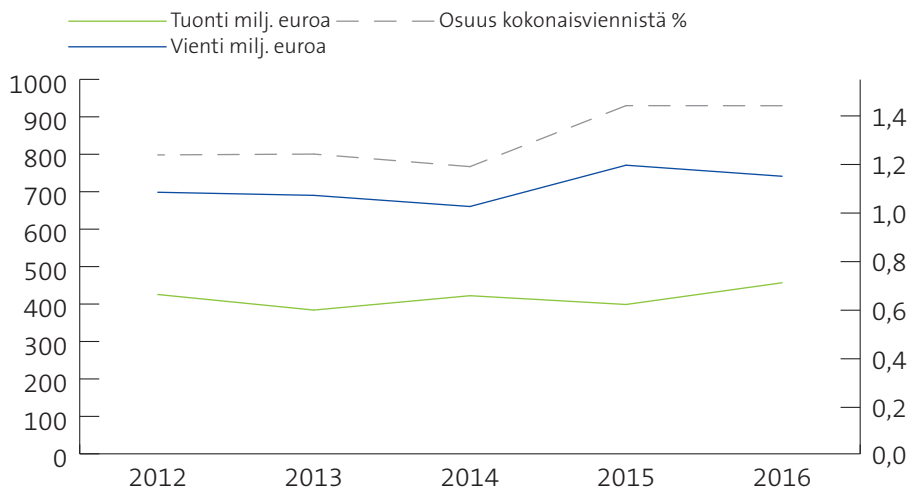
Turkin naapurusto on epävakaa ja kauppasuhteet voivat muuttua hetkessä kuten Turkin ja Venäjän suhdet-kehitys on osoittanut. Syyrian kuudetta vuotta jatkuvaan konfliktiin ei vaikuta löytyvän pikaista ratkaisua. Suomalaisille toimijoille ja osaamiselle voi olla kysyntää esimerkiksi pakolaisinfrastruktuuriin ja koulutuksen aloilla.

Turkin poliittiset ja kauppasuhteet Iranin ja Israelin kanssa ovat parantuneet, mikä mahdollistaa uusia avauksia lähiaikoina. Myös matkailu näistä maista on Turkille myönteistä kehitystä.

Säätely-ympäristön kehitys

EU:n ja Turkin suhteet perustuvat toimivaan kauppapolitiikkaan, josta molemmat osapuolet hyötyvät. EU on Turkin suurin kauppakumppani eikä korvaavia markkinoita ole yksinkertaista löytää. EU:n ja Turkin välisen

Suomen ja Turkin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

vuonna 1996 voimaan astunut tulliliitto on käytännössä vanhentunut. Tulliliiton modernisointia koskevat valmistelut on aloitettu EU:n sisällä vuoden 2016 lopussa. Neuvottelujen eteneminen tulee ohjaamaan EU:n ja Turkin välisen kaupan kehitystä tulevien vuosien aikana. Uudistetun sopimuksen toivotaan kattavan jatkossa nyt sopimuksen ulkopuolella olevat maataloustuotteet, palvelut ja julkiset hankinnat. Lisäksi sopimukseen halutaan riitojenratkaisumekanismit. Uuden sopimuksen on Turkissa arvioitu jopa kaksinkertaistavan EU:n ja Turkin välisen kaupan arvon. Tulliliiton uudistaminen on Turkin prioriteetti EU-suhteiden kehittämisessä. Tulliliittoneuvottelut ovat irralliset Turkin EU-jäsenyysneuvotteluista.

Turkki on aktiivinen kansainvälisissä kauppaneuvotteluissa ja pyrkii laajentamaan kahdenvälisiä kauppasopimuksia globaalisti. Turkki on monelle maalle tärkeä kauppakumppani ja kasvupotentiaalia on valtavasti myös suomalaisyrityksille. Turkki on myös itse varsin riippuvainen kansainvälisestä kaupasta.

Turkki tulee seuraamaan tarkasti miten Brexit-neuvottelut etenevät ja minkälainen kahdenvälinen sopimus EU:n ja UK:n välillä solmitaan. Myös Trumpin linjanvedot vapaakauppaa koskien ovat Turkille tärkeitä. Turkin ja Venäjän kauppasuhteissa odotetaan vielä lopullista ratkaisua.

Maailmanpankin Ease of Doing business -vertailussa Turkki on sijalla 69 /190. Turkin sijoituksessa ei ole ollut suuria muutoksia viimeisten vuosien aikana. Vertailu tehtiin ennen heinäkuun vallankaappausyritystä. Turkin sijoitus Transparency Internationalin korruptioindeksissä on laskenut vuodesta 2013 ja Turkki on nyt sijalla 75 /176.

Turkki on kasvattanut protektionistisia toimiaan asettamalla ylimääräisiä tuontitulleja, lisäämällä tuontituotteiden testausvaatimuksia ja vaatimalla paikallista tuotantoa markkinoillepääsyn ehtona (muun muassa lääketeketeollisuus). Joidenkin käyttötuotteiden tulleja on puolestaan laskettu inflaation laskemiseksi.

Kasvattaakseen maahan kaivattuja ulkomaisia investointeja, Turkki lanseerasi viime syksynä hyvin anteliaan tukiohjelman, jossa sijoittajille luvataan verohelpotuksia, alennettuja tullimaksuja, yrityslainojen korkotukia ja ilmaista tonttimaata. Toistaiseksi tukipaketti ei ole saavuttanut toivottua investointien kasvua maahan.

Suuria rakennusprojekteja tulee jatkuvasti auki ulkomaisillekin yrityksille avoimiin tarjouskilpailuihin. Hallitusta lähellä olevien yritysten liiketoimintamahdollisuudet ovat muita paremmat. Tällä hetkellä julkisten hankintojen kotimaisuusvaatimusaste (15 prosenttia) antaa huomattavan hintaedun turkkilaisille yrityksille. Suomalaisten yritysten on suositeltavaa etsiä tarjouskilpailuihin turkkilainen yhteistyökumppani tai osallistua kilpailuun alihankkijana.

VENÄJÄ

Pääkaupunki	Moskova
Väkiluku	142,4 milj.
BKT	1 268 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	26,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	-0.8 %
Inflaatio.....	7.2 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	4.7% 33.1 % 62.2 %
Työttömyysaste	8.2 %
Kaupungistumisaste	74% (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Venäjä talous on alkanut elpyä ja kuluvalle vuodelle ennustetaan 1,5 prosentin talouskasvua. Nopeampi talouskasvu edellyttäisi rakenteellisia uudistuksia. Suomen vienti Venäjälle on alkanut kasvaa pitkän laskun jälkeen ja venäläisten turistien matkailu Suomeen on kasvussa. Venäjä on Suomen viidenneksi tärkein vientimaa. Venäjän ja lännen suhteissa ei ole tapahtunut oleellista kehitystä myönteiseen suuntaan ja pakotteet sekä vastapakotteet pysyvät paikallaan. Sisäpolitiikassa näköpiirissä ei ole merkittäviä muutoksia vallitsevaan valtarakenteeseen. Liiketoimintaympäristöön liittyvät riskit, raskas byrokratia ja ennakoimaton sääntely-ympäristö ovat monilta osin samoja ulkomaisille ja venäläisille yrityksille. Venäjä jatkaa tuonninkorvauspolitiikkansa ja valikoivia protektionistisia toimia.

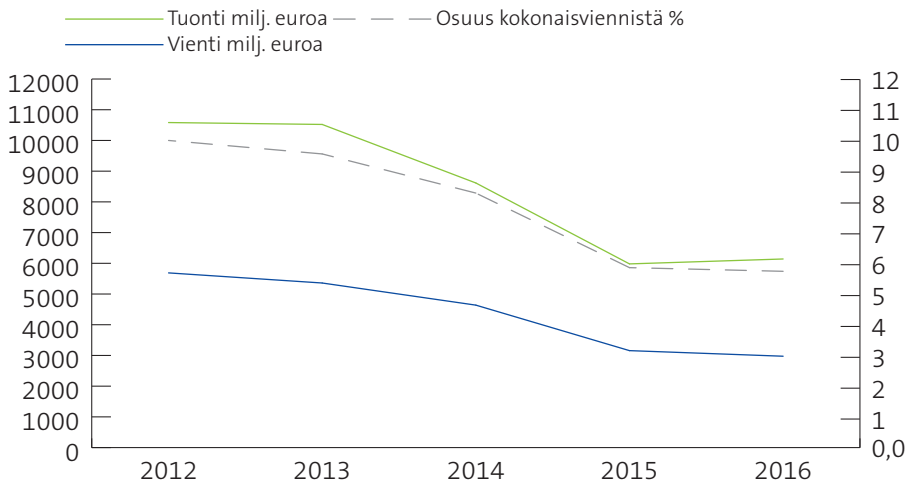
Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Alkuvuoden 2016 tunnelmat olivat Venäjän taloudessa synkät öljyn barrelihinnan painuttua alle 30 dollarin. Lopulta öljyn hinnan vaihtelu ei kuitenkaan aiheuttanut suuria heilahteluja talousindikaattoreissa lukuun ottamatta ruplan kurssia, joka seurasi öljyn hintakehitystä. Talouden supistuminen vuonna 2016 jäi lopulta vain 0,2 prosenttiin. Toisaalta investoinnit ja kulutuskysyntä eivät ole elpyneet. Viennin arvo jatkoi laskuaan, vaikka heikko rupla osaltaan paransi venäläistuotteiden hintakilpailukykyä ja avitti öljyn tuottajia, joiden kulut ovat ruplissa (öljy noteerataan dollareissa). Talouden sektoreista kasvoi muun muassa maatalous (kasvu 3,5 prosenttia), joka hyötyi Venäjän asettamista elintarvikepakotteista ja tuonninkorvauspolitiikasta. Kansalaisten reaalitytulot laskivat edelleen ja köyhyys lisääntyi. Vuonna 2016 toimeentulorajan alapuolella olevan väestön määrä kasvoi 300 000:lla lähes 20 miljoonaan, tai noin 13,5 prosenttiin väestöstä.

Venäjän talous alkoi elpyä vuoden 2016 lopulla ja vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,5 prosenttia. Öljyn tynnyrihinnan nousu on vaikuttanut talouden elpymiseen ja ruplan vahvistumiseen. Finanssiministeriö arvioi budjetin virtaavan 1 – 1,5 biljoonan ruplan (15 – 23 miljardin euron) lisätulot, mikäli öljyn hinta säilyy nykytasollaan. Budjetin alijäämän rahoittamiseen käytetty vararahasto on supistunut vuoden 2016 alun 50 miljardista dollarista 16 miljardiin. Rahastoa aletaan kerryttää ostamalla valuuttaa öljyn barrelihinnan 40 dollaria ylittävältä osalta. Ruplan eurokurssi näyttää vakautuneen noin 60 ruplan tienoille. Inflaatio lähestyy Venäjän keskuspankin neljän prosentin tavoitetasoa.

Ministerineuvos Joonas Heiskanen, lähetystöneuvos Marika Valtonen sekä lähetystösihteerit Inka Kari, Aliisa Tornberg ja Pia Sarivaara-Heikkinen työskentelevät Moskovan suurlähetystössä.

Suomen ja Venäjän välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Huolimatta talouden elpymisestä rakenteelliset ongelmat rajoittavat kasvupotentiaalia. Energiasektori on edelleen tärkein budjettitulojen tuoja. Vuonna 2016 öljy- ja kaasutulojen osuus budjetista oli 35 prosenttia; vielä kaksi vuotta aiemmin yli 50 prosenttia. Osuuden pienentymisen taustalla on lähinnä öljyn hinnan lasku kuin se, että talouden rakenteita olisi monipuolistettu. Investointeja kaivattaisiin talouden muiden sektoreiden kehitykseen ja tutkimukseen. Lisäksi väestökehitys aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita: työikäisten määrän arvioidaan laskevan lähes miljoonalla henkilöllä vuodessa. Eläkeuudistusta voitaneen odottaa aikaisintaan presidentinvaalien jälkeen.

Vaikeuksista huolimatta Venäjä on edelleen suhteellisen vakaa talous. Valtion velka oli vain 16 prosenttia bruttokansantuotteesta vuoden 2016 lopussa. Pääomien vienti ei ole rajoitettua ja palveluiden ja tuotteiden hinnat ja palkat määräytyvät markkinavoimien mukaan. Ruplan kurssi määräytyy kysynnän ja tarjonnan mukaan, vaikka keskuspankilla on oikeus tukea kurssia tarvittaessa. Talouden puskurina on edelleen maailman suurimpiin lukeutuva valuutta- ja kultavaranto. Venäjän talous on selvinnyt akuutista kriisistä, mutta sen osuus maailmataloudesta pienenee.

Venäjän talouden vaikeudet, erityisesti yritysten ja kotitalouksien ostovoiman heikkeneminen, ovat heijastuneet Suomen ja Venäjän väliseen kauppaan. Vuonna 2016 Venäjän osuus Suomen kokonaisviennistä oli 5,7 prosenttia ja se oli Suomen viidenneksi tärkein vientimaa. Vielä vuonna 2012 Venäjä oli Suomen toiseksi tärkein vientimaa 10 prosentin osuudella. Tärkeimpiä vientituotteita ovat koneet ja laitteet, kemianteollisuuden tuotteet ja öljytuotteet. Venäjän kauppa on Suomelle huomattavan alijäämäistä: suurimmaksi osaksi energiatuotteista koostuva tuonti oli viime vuonna yli kaksinkertainen vientiin nähden ja Venäjän osuus kokonaistuonnista oli noin 11 prosenttia. Suomen läpi tapahtuvat tavarankauttakuljetukset laskivat edelleen vuonna 2016 yhdeksän prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Suurimmat transitotavararyhmät olivat kemianteollisuuden tuotteet, teollisuuden koneet ja laitteet, tekstiilit sekä vaatteet ja jalkineet. Venäjän kauppa, niin vienti kuin tuontikin, on lähtenyt nousuun 2017 vuoden ensimmäisinä kuukausina.

Venäläisten matkailu Suomeen on alkanut elpyä vuoden 2016 loppupuolella. Viisumihakemusten määrä on kääntynyt 2017 alussa nopeaan kasvuun. Rajanylitysten määrä itärajalla väheni vuonna 2016 viisi prosenttia edellisvuodesta. Venäläisten matkustajien osuus rajanylityksistä oli noin 64 prosenttia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Krimin laittoman liittämisen ja Ukrainan kriisin seurauksena Venäjän ja lännen suhteet pysyvät huonoina jo kolmatta vuotta. Vuoden 2016 aikana dynamiikka on hieman muuttunut johtuen muun muassa Venäjän kasvaneesta ulkopoliittisesta roolista keskeisissä kansainvälisissä kiistakysymyksissä kuten Syyrian konfliktissa. Useat länsimaat ovat hiljalleen aktivoineet poliittista keskusteluyhteyttä Moskovaan. Pakotteet ja vastapakotteet ovat pysyneet paikallaan ja niiden poistuminen ei ole näköpiirissä.

Venäjällä järjestettiin syyskuussa 2016 duuman vaalit, joissa valtapuolue Yhtenäinen Venäjä sai 54 prosenttia äänistä ja yli 100 lisäpaikkaa maan 450 henkiseen parlamentin alahuoneeseen duumaan. Parlamentissa jatkavat pienemmin fraktioin myös aiemmat kolme Kremlille lojaalia puoluetta. Duumaan nousi myös kahdeksan edustajaa Venäjän valtaamalta Krimiltä. Minkään liberaaliopposition puolueen kannatus ei ylittänyt kahta prosenttia. Opposition piirissä vaalit kiistettiin epärehellisinä, mutta syytökset eivät johtaneet edellisaalien kaltaisiin mielenilmauksiin. Etyjin vaalitarkkailumission arvion mukaan vaalit hallinnoitiin paremmin kuin ennen, mutta Etyj kritisoi Venäjän perus- ja poliittisten oikeuksien rajoituksia, tiukasti kontrolloitua mediaa sekä tiukentuvaa otetta kansalaisyhteiskunnasta. Huomattavaa on, että suurin osa venäläisistä jätti äänestämättä. Äänestysaktiivisuus putosi aiemmasta 60 prosentista 48 prosenttiin ja oli alhaisin Venäjän vaalihistoriassa.

Venäjällä valmistaudutaan seuraavaksi maaliskuussa 2018 järjestettäviin presidentinvaaleihin. Presidentti Putinin Krimin liittämisen jälkeen noussut suosio on pysynyt edelleen ennätyksellisen korkealla yli 80 prosentissa. Yhteiskunnallinen ilmapiiri jatkuu länsivastaisena ja patrioottista ajattelua tuetaan voimakkaasti myös valtion toimesta. Epäluulo ulkomaita kohtaan pysyy korkeana viholliskuvia lietsovan valtiollisen median uutisoinnin myötä.

Venäjän oppositiovoimien mahdollisuudet osallistua valtakunnan politiikkaan ja saada huomiota ajatuksilleen valtamediassa ovat erittäin rajalliset. Poliittinen kilpailu on hyvin heikkoa ja päätösten valmistelu läpinäkyvätöntä. Viime vuosien talouskriisin ja köyhtymiskehityksen seurauksena protestiliikettä on jonkin verran kasvanut, mutta on yleisimmin alueellista, tietyn intressi- tai ammattiryhmän toimintaa poliittisen protestin sijasta. Nykyisen valtajärjestelmän asema vaikuttaa turvatulta uskottavan haastajan puuttuessa etenkin valtakunnallisella tasolla. Valtajärjestelmän kestävyyttä lisännevät myös henkilöstövaihdokset, jotka ovat nostaneet valtion keskeisille paikoille aiempaa nuorempaa sukupolvea.

Venäjän alueiden talouskehityksessä on suuria eroja. Moskova on ehdoton taloudellisen ja poliittisen vallan keskus, jonka osuus maan taloudesta on noin neljännes. Pietari, Jekaterinburg ja muut miljoonakaupungit ovat huomionarvoisia yritystoiminnan kannalta. Liiketoimintailmapiiri vaihtelee suuresti alueittain ja säännöllisesti sijoittajien kannalta myönteisimpinä mainitaan Tatarstanin tasavalta ja Kalugan alue. Muutamat luonnonvaroiltaan rikkaat alueet vetävät puoleensa yksittäiseen toimialaan tai jopa yritykseen liittyviä sijoituksia. Suuri osa muista alueista on erittäin riippuvaisia federaation tuista ja valtaosa aluebudjeteista on alijäämäisiä. Eri-tyyppisen ongelmallisia ovat 340 yhteen teollisuusalaan tukeutuvaa niin sanottua s. monokaupunkia. Kasvukeskusten työpaikat vetävät puoleensa nuoria muilta alueilta.

Venäjän vuonna 2012 voimaan astunut WTO-jäsenyys ei ole tuonut mukanaan odotettuja myönteisiä vaikutuksia Venäjän sääntely- ja liiketoimintaympäristölle. Venäjän WTO-jäsenyyttä varjostavat edelleen erilaiset kiista-

kysymykset ja sen valikoiva suhtautuminen WTO-sopimuksen velvoitteisiin. WTO:n puitteissa Venäjän ja EU:n välillä on kahdeksan kiistakysymystä. Tullisidontoja koskevassa kiistassa EU:lle myönteinen paneeliratkaisu hyväksyttiin syyskuussa 2016. Sianlihan tuontia koskevassa kiistassa paneeli antoi EU:lle myönteisen ratkaisun helmikuussa 2016. EU on riitauttanut lisäksi Venäjän pakettiautojen polkumyyntitoimet ja moottoriajoneuvojen kierrätysmaksut. Venäjä on riitauttanut EU:n kolmannen energiapaketin, lannoitteita ja metallituotteita koskevat polkumyyntitoimet, sekä teräslevyjä koskevat polkumyyntitoimet. Ukraina on riitauttanut Venäjän asettamat rajoitukset Ukrainan ja Venäjän kautta edelleen Keski-Aasian maihin kulkevaan liikenteeseen. Rajoitukset vaikuttavat eteläisten EU-jäsenmaiden kuljetuksiin.

Lännen asettamien pakotteiden ja Venäjän vastapakotteiden myötä Venäjä on pyrkinyt kasvattamaan taloudellista yhteistyötään muiden kuin länsimaiden kanssa. Venäjä onkin jo korvannut EU:sta tapahtunutta maataloustuotteiden tuontia tavarantoimituksilla Etelä-Amerikan, Aasian ja Afrikan maista. Toisaalta EU on pysynyt Venäjän tärkeimpänä kauppakumppanina ja EU:n osuus Venäjän kauppavaihdosta vuonna 2016 oli 42,8 prosenttia. Venäjä on panostanut yhteistyön kehittämiseen Euraasian talousliiton puitteissa. Vuonna 2015 toimintansa aloittanut Euraasian talousliitto on tiivistänyt suhteitaan erityisesti Aasiaan ja talousliiton ensimmäinen vapaakauppasopimus Vietnamin kanssa astui voimaan lokakuussa 2016. EU ei tunnusta Euraasian talousliittoa neuvottelukumppaniksi. Euraasian talousliiton tullikoodeksin on arvioitu astuvan voimaan vuoden 2017 lopussa. Euraasian talousliiton sääntely vaikuttaa Venäjällä myös ulkomaalaisten yritysten toimintaan tullisääntelyn ja teknisten asetusten kautta.

Venäjän kauppasuhteita ovat värittäneet kahdenväliset kiistat Turkin ja Valko-Venäjän kanssa. Suhteet Turkin kanssa lämpenivät loppuvuodesta 2016, mutta huomattava osa Venäjän asettamista rajoituksista on yhä voimassa. Esimerkiksi tiettyjen maataloustuotteiden tuontia Turkista rajoitetaan yhä Venäjän oman maatalouden suojelemiseksi. Vuoden 2017 alkupuolella Venäjä ja Valko-Venäjä sopivat kahdenvälisen kiistansa liittyen Venäjän viemän energian hintaan ja siihen liittyviin velkoihin.

Venäjä on jatkanut vuonna 2014 aktivoidun tuonninkorvaamispolitiikan toteuttamista Venäjällä tuotettujen, tiettyjen sektoreiden tuotteiden suosimiseksi ja ulkomaisten tuotannollisten investointien lisäämiseksi. Venäjä tarvitsee ulkomaisia sijoituksia taloutensa modernisoimiseksi, joten ulkomaisia sijoituksia houkuttelee Venäjälle. Toisaalta Venäjä on laatinut sektorikohtaiset suunnitelmat tuonninkorvaussuunnitelmat, joissa määritellään korvattava tuoteryhmä, aikataulu ja kotimaisen tuotannon taso vuoteen 2020 tultaessa. Ulkomaisten yritysten ja tuotteiden osallistumista julkishankintoihin, mukaan lukien valtion omistamien yritysten, hankintoihin rajoitetaan lainsäädännön kautta. Venäjän valtionyhtiöiden hankintojen arvioidaan olevan noin 200 miljardia euroa vuositasolla. Rajoitukset ovat vaikuttaneet muutamien suomalaisyritysten toimintaan ja tuotteitaan markkinoivat suomalaiset yritykset törmäävät myös pyyntöihin lokalisoida tuotantonsa Venäjälle. Ulkomaisia yrityksiä houkuttelee tekemään tuotannollisia investointeja erityistalousalueiden tarjoamien veroetujen ja valmiiden kunnallisliittymien avulla. Lisäksi tuotantoon sijoittaville yrityksille tarjotaan räätälöityjä erityisinvestointisopimuksia, joiden ehdot eivät kuitenkaan ole täysin läpinäkyviä. Tuonninkorvauksen tulokset ovat olleet vaihtelevia ja yleisesti Venäjä on pysynyt raaka-aineiden viennistä riippuvaisena taloutena. Teollisten tuotteiden osalta kilpailukykyistä tuonninkorvausta on vaikea toteuttaa ilman protektionistisia esteitä. Lääketeollisuuden osalta tuotannolliset investoinnit Venäjälle ovat lisääntyneet. Maatalouden osalta sianlihan kotimaista tuotantoa on onnistuttu kasvattamaan, mutta toisaalta maidon tuotanto supistui hieman vuonna 2016. Tuonninkorvauksen on havaittu johtaneen heikentyneeseen laatuun ja korkeampiin hintoihin.

Tuonninkorvauspolitiikan ohella Venäjä on kasvattanut protektionistisia esteitä oman teollisuutensa etujen turvaamiseksi ja trendin voi olettaa jatkuvan. Suomalais-venäläisen kauppakamarin kevään 2017 barometrin mukaan noin puolet suomalaisyrityksistä toteaa Venäjän protektionististen toimien vaikuttaneen yrityksensä

toimintaan. Protektionismi näkyy selvimmin elintarvikkeiden tuonnin rajoittamisessa teknisten määräysten kautta. Lisäksi Venäjän elintarvikkeiden tuonnille asettamat vastapakotteet suojaavat myös kotimaista teollisuutta. Toisaalta Venäjän omalle teollisuudelle tärkeiden raaka-aineiden viennille asetetaan määräaikaista rajoitteita. Tammikuussa 2017 koivutukki lisättiin Venäjän sisämarkkinoiden kannalta merkittävien tuotteiden listalle, jonka myötä koivutukin vientiä voidaan haluttaessa rajoittaa erillisellä päätöksellä.

Venäjän liiketoimintaympäristöä rasittavat raskas sääntely, lupaprosessit, byrokratia ja ennakoimattomat säädösympäristön muutokset. Byrokratia ja tarkastukset vaativat yrityksiltä huomattavasti enemmän hallinnollisia resursseja kuin esimerkiksi Suomessa. Toisaalta nämä liiketoimintaympäristön haasteet ovat samoja ulkomaisille ja venäläisille yrityksille. Venäjän sijoitus Maailmanpankin Doing Business – vertailussa on parantunut viidessä vuodessa ja vuonna 2016 julkistetussa mittauksessa Venäjän sijoitus oli 40. Doing Business mittaa lähinnä lainsäädännön edellyttämiä teknisiä askelia. Viranomaisten sähköiset palvelut ovat kehittyneet ja helpottavat esimerkiksi verotuksen osalta yritysten toimintaa. Kuitenkin yrityksiltä kuultavien arvioiden mukaan liiketoimintaympäristön ei katsota olennaisilta osilta parantuneen. Korruption osalta Venäjä sijoittuu Transparency Internationalin mittauksessa sijalle 131. (kaikkiaan 176 maasta) ja sijoituksessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Korruptio on rakenteellista. Ulkomaiset yritykset mainitsevat parhaaksi turvaksi korruptiota vastaan pikkutarkan ja kärsivällisen lukuisten sääntöjen noudattamisen. Paineet kasvattaa Venäjän valtion budjetin tulopuolta ovat heijastuneet yrityksiin kohdistuneina ylimääräisinä sakkoina ja tullimaksumina.

Suomalaisyriykset mainitsevat Suomalais-venäläisen kauppakamarin kevään 2017 barometrissä suurimpana ongelmana Venäjän liiketoiminnassaan yleisen taloudellisen tilanteen ja kysynnän. Toiseksi suurimpana ongelmana mainitaan ruplan kurssi, kolmantena poliittiset riskit ja neljäntenä rahoitus. Huomattavaa on puhtaasti kaupan ja markkinoihin liittyvien ongelmien nouseminen huolenaiheiksi. Byrokratia ja ennakoimaton säädösympäristö eivät nouse kovin korkealle suomalaisyritysten huolenaiheina, mikä osaltaan kertoo yritysten sopeutuneen vallitsevaan liiketoimintaympäristöön. Talouskasvun ja kysynnän pysyessä vaatimattomana kilpailu Venäjän markkinoilla on koventunut. Korkea korkotaso nostaa rahoitukseen liittyviä kustannuksia ja vaikeuttaa uusien hankkeiden tai asiakkaiden rahoitusjärjestelyjä. Sinänsä venäläisillä pankeilla ja erityisesti raaka-aineita vievillä yrityksillä ei ole pulaa käteisestä.

KANADA

Pääkaupunki	Ottawa
Väkiluku	35,4 milj.
BKT	1 532 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	46,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1.2 %
Inflaatio.....	1.6 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	1.6 % 27.7 % 70.7 %
Työttömyysaste	7.1 %
Kaupungistumisaste	81.8 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Suomea ja Kanadaa yhdistävät monet tekijät, kuten pohjoinen sijainti, kaksikielinen parlamentaarinen demokratia sekä samankaltainen arvopohja. Kanadaa voidaan pitää Suomelle mitä luontevimpana kauppakumppanina. Pohjoiset ja arktiset alueet ovat muodostuvassa yhä merkittävämmäksi yhteiseksi nimittäjäksi maidemme välillä. Useat tunnetut suomalaiset suuryritykset ovat vuosien varrella jalkautuneet Kanadaan. Pk-yritysten saapumista Kanadan markkinoille edesauttaa tulevaisuudessa EU:n ja Kanadan välinen kattava talous- ja kauppasopimus CETA. Maapallon arktisten ja kaukana pohjoisessa sijaitsevien alueiden strateginen ja kaupallinen merkitys kasvaa jatkuvasti. Tämä on tilanne myös Kanadan kohdalla. Suomella on Kanadalle tarjottavana arktista osaamista muun muassa arktisen meriliikenteen, energiantuotannon, infrastruktuurin, cleantech-ratkaisujen, meteorologian ja ICT-ratkaisujen osalta. Kanadassa on lähes rajattomat mahdollisuudet suomalaisen arktisen osaamisen hyödyntämiseen.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kanadan bruttokansantuotteen odotetaan vuonna 2017 kasvavan 2,6 prosenttia. Kanadan työttömyysaste on pitkään ollut noin seitsemän prosenttia. Vuoden 2016 loppupuolella Kanadan talouskasvu kutistui 1,6 prosentilla. Tähän vaikutti mm. energiarikkaassa Albertan provinssissa keväällä 2016 riehuneet metsäpalot.

Kanadan valtiontalous on eurooppalaisittain vahva ja Kanada selvisi useita maita koetelleesta pankkikriisistä lähes kuivin jaloin; alijäämistä huolimatta valtionvelan bruttokansantuoteosuuden arvioidaan pysyvän noin 30 prosentissa.

Öljyn ja tiettyjen raaka-aineiden hintojen raju lasku on aiheuttanut ongelmia Kanadan taloudelle. Öljyn hinnan lasku koettelee eri provinssia kuitenkin eri tavalla. Kärsijöinä ovat olleet energiantuotannosta riippuvaiset Alberta, Saskatchewan sekä Newfoundland ja Labrador. Väkirikkaiden Ontarion ja Quebecin provinssien talousnäköymät ovat puolestaan säilyneet melko positiivisina, sillä näiden teollisuustuotannot kasvavat polttoaineen hinnan alennuksen seurauksena. Vastaavasti näköpiirissä olevan pienen öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnannousun uskotaan vaikuttavan positiivisesti Kanadan talouteen.

Ministerineuvos Veli-Pekka Kaivola ja erityisasiantuntija Jarno Valkeapää työskentelevät Suomen Ottawan suurlähetystössä.

Öljynhinnan alhaisuus vaikuttaa myönteisesti kanadalaisten kulutuskäyttäytymiseen. Sen sijaan Toronton ja Vancouverin asuntohintojen merkittävällä nousulla on Kanadan talousnäkymille negatiivista vaikutusta. Liit-tohallitus on joutunut muun muassa kiristämään asuntolainavaatimuksia.

Kanadan vienti etenkin Yhdysvaltoihin on kasvanut ja se kasvaa edelleen Kanadan dollarin arvon heikentymisen, mutta myös USA:n talouskasvun seurauksena. Kanadan viennistä yli 75 prosenttia menee Yhdysvaltoihin, joten USA:n talouskasvu on vetänyt myös Kanadan taloutta nousuun. Yhdysvaltojen ja Kanadan kauppasuhteita on jo pitkään hiertänyt sahatavarakauppaan liittyvä kiista. Yhdysvallat ja Kanada ovat kiistelleet sahatavarakaupasta jo pitkään. Yhdysvaltain sahateollisuus on syyttänyt kanadalaisia yrityksiä epäoikeudenmukaisesta kilpailusta ja on vaatinut niiden tuotteille tulleja. Kiistaa on käsitelty vuosien varrella muun muassa maailman kauppajärjestö WTO:ssa.

Ulkomaankauppa ja investoinnit

Kanada on maailman 10. suurin talous. Kanadan kokonaisvienti nousi vuonna 2016 noin 3,5 miljardilla Kanadan dollarilla (noin 2,5 miljardilla eurolla) edellisvuodesta. Kokonaisvienti oli viime vuonna noin 528 miljardia dollaria (noin 380 miljardia euroa). Kanadan kokonaistuonti laski vuonna 2016 noin 23,4 miljardilla dollarilla (noin 16,8 miljardilla eurolla) edellisvuodesta päättyen 524,5 miljardiin dollariin (376,4 miljardiin euroon). Kanadan kokonaisviennistä 76 prosenttia menee Yhdysvaltoihin. Vastaavasti tuonti rajan eteläpuolisesta naapurista oli 64 prosenttia kokonaistuonnista.

Euroopan unionin jäsenmaiden osuus Kanadan kokonaisviennistä oli 7,7 prosenttia vuonna 2016. Vastaavasti EU:n osuus Kanadan kokonaistuonnista oli 9,6 prosenttia. CETA-sopimuksen odotetaan tuovan merkittävää lisäystä EU:n ja Kanadan väliseen kauppavaihtoon.

Kanada päätyi vuonna 2015 positiiviseen investointiasteeseen. Kanadalaiset investoinnit ulkomaille lisääntyivät lähes 22 prosentilla yli biljoonaan Kanadan dollariin (lähes 725 miljardiin euroon). Kyseessä oli suurin kasvu sitten vuoden 2008. Samaan aikaan ulkomaiset investoinnit Kanadaan nousivat lähes seitsemällä prosentilla 768,5 miljardiin dollariin (noin 554 miljardiin euroon).

Kanadan investointikohteista tärkein oli Yhdysvallat lähes 45 prosentin osuudellaan. Yhdysvallat oli vastaavasti suurin Kanadaan investoija 387,7 miljardilla dollarilla (lähes 280 miljardilla eurolla). Amerikkalaisinvestoinnit kasvoivat vuonna 2015 10,5 prosentilla edellisvuodesta. Muita suuria Kanadaan investoijia olivat Alankomaat 89,1 miljardilla dollarilla (yli 65,2 miljardilla eurolla), Luxemburg 60,8 miljardilla dollarilla (lähes 44 miljardilla eurolla) sekä Iso-Britannia 34,3 miljardilla dollarilla (lähes 25 miljardilla eurolla).

Suomen ja Kanadan välinen kauppavaihto

Suomen ja Kanadan välisessä yhteistyössä arktinen osaamisemme ja Kanadan arktisten ja pohjoisten alueiden yrityksille tarjoamat mahdollisuudet ovat keskeisin yhteistyöalue. Suomella ja Kanadalla on jo nyt kaupallista arktista yhteistyötä. Suomalainen Arctic Shipping on keskustellut jäänmurtajayhteistyöstä kanadalaisten kanssa. Perinteisesti Kanadassa on suhtauduttu erittäin varauksellisesti jäänmurtajien ostamiseen ulkomailta. Todellisuudessa Kanadan murtajakapasiteetti on keski-ikänsä (36 vuotta) takia jo niin suuri epävarmuustekijä, että teollisuuden painostuksesta asiaan on nyt tartuttu konkreettisemmin myös poliittisella tasolla. Käytännössä tämä voi avata mahdollisuuksia suomalaisen murtajakaluston vuokraus- ja leasingyhteistyölle.

2010-luvun alkupuolella vienti Suomesta Kanadaan kasvoi. Vuonna 2015 Suomen vienti kääntyi kuitenkin laskusuuntaan. Suomen vienti Kanadaan on ollut vuodesta riippuen noin 1-1,5 prosenttia kokonaisviennistämme.

Kauppatase oli pitkään huomattavan positiivinen Suomelle, mutta vuodesta 2015 lähtien luku on ollut negatiivinen. Suomen tärkeimpiä vientituotteita Kanadaan ovat perinteisesti olleet öljytuotteet, malmit, erikoiskoneet sekä muut laitteet. Suomen viennin laskua selittää osaltaan se, että suomalaisten öljytuotteiden vienti ei välttämättä joka vuosi näy Suomen vientitilastoissa. Tuonti on puolestaan muodostunut pääsääntöisesti kaivostuotteista, erilaisista koneista sekä sähkölaitteista.

Vuonna 2016 Suomesta vietiin Kanadaan reilun 400 miljoonan euron edestä (muutosta edelliseen vuoteen -17 prosenttia). Vastaavasti Kanadasta tuotiin Suomeen tavaroita noin 435 miljoonan euron edestä (muutosta -16 prosenttia).

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2015 lopussa kumulatiiviset suorat sijoitukset Kanadasta Suomeen olivat noin 1,05 miljardia euroa. Vastaavasti suomalaiset suorat sijoitukset Kanadaan olivat noin 1,3 miljardia.

Suurimmat suomalaisyritykset Kanadassa ovat Kone, Metso, Neste-Oil, Wihuri, Stora-Enso, Kemira, Nokia sekä Outotec. Kanadalaiset kaivosalan yritykset ovat merkittävimpiä Suomeen sijoittajia. Parin vuoden hiljaiseman vaiheen jälkeen mm. Suomessa tapahtuva malminetsintä on taas virkistynyt. Suomi on rankattu maailman edistyskellisempiin ja parhaiten toimiviin kaivosmaihin. Tämä ei ole kanadalaisille globaaleille kaivosjäteille uutta ja nyt markkinatilanteen kohentumisen myötä myös kanadalaisia malminetsintäyhtiöitä tullaan taas näkemään Suomessa. Kanadalaisia kaivosalan yrityksiä Suomessa ovat muun muassa kullantuottajayritys Agnico-Eagle, kaivos- ja metallialan yritykset Inmet ja First Quantum Minerals. Muista yrityksistä tunnetuimmat lienevät monialayhtiö Bombardier sekä CGI Group Inc.

Team Finland -työ Kanadassa

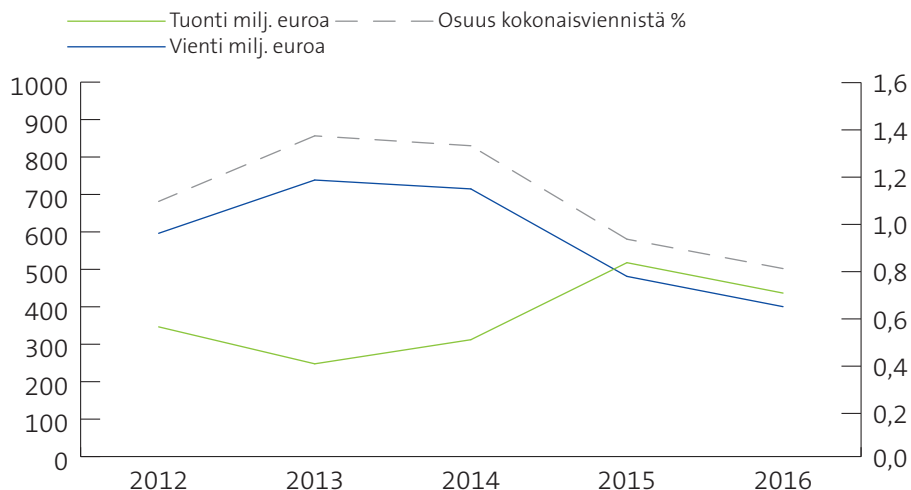
Suomen hallituksen määräaikaisen kärkihankkeen tavoitteen mukaisesti Kanadassa tuetaan erityisesti pk-yritysten vientimahdollisuuksia. Suomalaisen pk-sektorin kannalta kiinnostavimmat toimialat ovat cleantech (muun muassa bioenergiaratkaisut) sekä kaivos- ja meriteollisuus. Kaikilla edellä mainituilla toimialoilla on vuonna 2017 jatkuva niin sanottu Team Finland – kasvuohjelma Suomessa.

Kanadassa tehtävä Team Finland–työ on konkreettista yhteyksien rakentamista Kanadassa olevien liiketoimintamahdollisuuksien ja suomalaisen tarjonnan välillä. Työn keskeisimpänä tavoitteena on suomalaisten yritysten aktivointi Kanadan markkinoille. Kanadassa toimiva kaupallistaloudellinen erityisasiantuntija tuottaa markkinatietoa painopisteeksi valittujen kasvuohjelmien tarpeisiin ja tarvittaessa kaikille muillekin Team Finland ohjelmille. Tämän lisäksi avustetaan resurssien rajoissa myös jo kasvukykyä osoittaneita yksittäisiä suomalaisyrityksiä. On tärkeää, että suomalaisia pk-yrityksiä saadaan mukaan pilottihankkeisiin ja tätä kautta rakentamaan omaa liiketoimintamalliaan sekä asiakasverkostoaan Kanadassa.

Yhteistyö Team Finlandin niin sanotun kasvuohjelmatiimien kanssa on tiivistä ja konkreettista. Kasvuohjelmat ovat osoittautuneet toimiviksi vastinpareiksi Kanadassa. Finpro koordinoi ohjelmia, joissa on toimialasta riippuen noin 20-40 yritystä. Kasvuohjelmat mahdollistavat kokonaisvaltaisen tarjonnan, yksittäisen teknologiaratkaisun sijaan. Tämä lähestymistapa on vastaanotettu erittäin positiivisesti Kanadassa. Esimerkkinä pienempien kaupunkien tarve vähentää diesel polttoöljyriippuvuutta. Suomesta voidaan nyt biotalouden Team Finland Kasvuohjelman kautta tarjota kokonaisratkaisu raaka-aineen hankinnasta aina lämmön- ja sähkön jakeluun.

Yhtenä Team Finland toiminnan tavoitteista on myös pitkäjänteisesti vahvistaa ja laajentaa käytettävissä olevaa kanadalaista, yksityisistä toimialaosaajista koostuvaa asiantuntijaverkostoa. Paikallinen, toimintaympäris-

Suomen ja Kanadan välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

tön tunteva konsultti pystyy parhaiten auttamaan suomalaisia yrityksiä käytännön etabloitumisessa Kanadan markkinoille.

Team Finland-toiminta pk-yritystasolla keskittyy pääsääntöisesti Ontarion ja Quebecin provinssisiin. Potentiaalia olisi toki muuallakin, erityisesti Kanadan länsirannikolla British Columbiassa.

Näkymät suomalaisen pk-sektorin kannalta kiinnostavimmilla toimialoilla ovat myönteiset. Taustalla vaikuttavat Kanadan hallituksen edistämät, suomalaiseen tarjontaan sopivat, hankkeet. Esimerkkinä mainittakoon lukuisat alkuperäisyhteisöt, joiden sosioekonomisissa olosuhteissa on paljon parannettavaa. Kanadan liittovaltion hallitus panostaa alkuperäisyhteisöjen energiaomavaraisuuden, tietoliikenteen, terveydenhuollon sekä koulutuksen kehittämiseen mittavilla provinssihallintojen kautta tapahtuvilla tuilla.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Pääministeri Justin Trudeaua liberaalihallitus on ollut vallassa lokakuusta 2015 lähtien. Pääministeri Trudeau pyrkii pitämään kiinni Kanadan kansallisista eduista, vaikka kansainvälisissä asioissa Kanadan hallitus korostaaakin "Canada is back" – viestiä, jolla halutaan painottaa sitä, että Kanada on palaamassa perinteiseen monenkeskiseen ja YK-järjestelmää tukevaan "rakentavan kansainvälisyyden" ulkopolitiikkaan.

Yhdysvallat on kautta aikojen ollut Kanadalle sekä merkittävin turvallisuus- että kauppapoliittinen kumppani. Kanada on täysin riippuvainen taloussuhteistaan Yhdysvaltoihin; Kanadan viennistä yli 75 prosenttia menee Yhdysvaltoihin. Vuonna 2015 Kanadan ja Yhdysvaltojen välinen kauppa oli yli 885 miljardia CAD:ia (noin 639 miljardia euroa). On siis selvä, että Kanadassa Yhdysvaltain uuden hallinnon linjauksia ja toimenpiteitä seurataan erityisellä mielenkiinnolla.

Pääministeri Trudeau halusi korostaa Yhdysvallat – suhteen merkitystä alkuvuodesta 2017 toteuttamalla hallituksessaan henkilö- ja salkkuvaihdoksia. Merkittävin nimitys oli entisen ulkomaankauppaministeri Chrystia Freelandin nousu ulkoministeriksi. Ulkoministerin salkkua päivitettiin ja tällä hetkellä siihen kuuluvat perinteisten ulkoministeritehtävien lisäksi Kanada-Yhdysvallat-suhteet mukaan lukien kauppa.

Eri aikoina Kanadan ja Yhdysvaltain hallinnoilla on ollut vaihtelevia linjaeroja. Pääministeri Trudeau ja presidentti Obaman välille ehti syntyä lyhyessä ajassa ”bromance”. Kanadan liberaalihallituksen ja Trumpin Yhdysvaltojen linjat ja politiikat eroavat monessa suhteessa toisistaan.

On kuitenkin hyvin todennäköistä, että Kanadan Yhdysvallat-politiikka tulee perustumaan jatkossakin realismille. Pääministeri Trudeauun Yhdysvaltojen vierailulla Trudeau ja Trump korostivat asioita, joista he ovat samaa mieltä muun muassa turvallisuuspolitiikka, energia, keskiluokan työpaikat), mutta olivat julkisuudessa varovaisempia aiheista, josta he tunnetusti ovat eri mieltä. Kanada on myös vakuuttanut, että se on sitoutunut myös jatkossa Pariisin ilmastomuutos sopimukseen.

On hyvin todennäköistä, että Trudeau ja Trumpin suhde tulee säilymään viileän asiallisena, mikä on selvästi Kanadan etu. Kanadalaisten on löydettävä amerikkalaisten kanssa toimiva yhteistyömalli; myös presidentti Trumpin hallinto on tunnustanut yhteisen intressin. Asetelma vaikuttaa Kanadan ulkopolitiikkaan lähes kaikissa kysymyksissä.

Ukrainan kriisin kärjistymisen jälkeen Kanadan edellinen hallitus veti johdonmukaisesti jopa erittäin jämäkkää ja aktiivista linjaa suhteessa Venäjään. Kanada on toimeenpannut pakotteita sekä Venäjää että Venäjää tukevia ukrainalaistahoja kohtaan. Pääministeri Trudeauun hallitus on ilmoittanut halustaan avata uudestaan keskusteluyhteys arktisen naapurimaansa Venäjän kanssa. Kanadan hallitus aikoo kuitenkin jatkossakin tuomita Venäjän toimet sekä Krimin niemimaalla että Itä-Ukrainassa.

Pääministeri Trudeauun hallitus on pyrkinyt myös lähentymään Kiinan kanssa. Kiina on Kanadan tärkein kaupapartneri heti Yhdysvaltojen jälkeen, mutta kauppataase on jo vuosia ollut Kanadalle negatiivinen (45 miljardia Kanadan dollaria vertaa noin 30,8 miljardia euroa vuonna 2015). Kanada pyrkii aktiivisesti rakentamaan suhteita Kiinan ja muiden Aasian talouksien kanssa aikana jolloin esimerkiksi TPP-sopimuksen tulevaisuus on epäselvä.

Ulkopolitiikassa pääministeri Trudeau on luopunut konservatiivien ”Canada First” – linjasta ja painottaa monenkeskisen diplomatian ja YK-järjestelmän merkitystä. Keskeinen tavoite on voittaa Kanadalle YK:n turvaneuvoston paikka kaudelle 2021–22. Tätä silmällä pitäen Kanada on aktiivisesti etsinyt keinoja palata näkyvästi YK:n rauhanturvaoperaatioihin.

Pääministerinä Trudeau veti lähes ensi töikseen kanadalaiset CF-18 – hävittäjälentokoneet ISIL-terroristijärjestön vastaisesta kampanjasta. Lentokoneiden tilalle Kanada on lähettänyt sotilaskouluttajia Lähi-itään.

Liittovaltiovaalien alla Trudeau lupasi ottaa vastaa 25 000 Syyrian pakolaista ennen vuoden 2015 loppua. Tavoite saavutettiin hieman aikataulusta jäljessä – vuoden 2016 alkupuolella. Vuosina 2009–2013 Kanada on vastaanottanut vuosittain keskimäärin lähes 25 000 pakolaista. Kanada tekee kuitenkin selvän eron maahanmuuton ja pakolaisuuden välillä. Kanada on aina ollut siirtolaisia vastaanottava maa. Se tarvitsee maahanmuuttajia, kun väestö ikääntyy. Vuoden 2001 jälkeen Kanada on kyennyt ottamaan vastaan noin 250 000 maahanmuuttajaa vuodessa, jotka on valittu työllisyystarpeiden mukaan.

Kanadan hallitus on parhaillaan uudelleen arvioimassa puolustuspolitiikkaa – tuore Defence Review on tarkoitus julkistaa kevään 2017 aikana. Kanada on vastannut myönteisesti Naton lisäpanostukseen Itä-Euroopassa; se ottaa johtovaltioroolin vastaan Latviassa kesällä 2017. Kanadan vaikeimmat puolustukseen ja asevoimiin liittyvät päätökset koskevat sekä laivaston uusimista että nykyisten CF-18 – hävittäjäkoneiden korvaamista. Panostaminen puolustukseen ei kuulu liberaalihallituksen tärkeimpiin tavoitteisiin. Asevoimiin on kohdistumassa muutenkin merkittäviä taloudellisia ja operationaalisia paineita, joita Kanadan hallituksen suunnitellut paluusta YK:n rauhanturvaoperaatioihin lisäävät.

Trudeaun liberaalihallituksen ajaman politiikan suurin muutos koskee suhtautumista ilmastonmuutokseen. Ympäristöpolitiikka on nostettu Kanadan politiikan kärkiaiheeksi, mutta ympäristöpolitiikan yhtenäistäminen on kuitenkin Kanadan kaltaisessa liittovaltiossa erittäin vaikeaa, koska eri provinseilla ja territorioilla on hyvinkin erilaiset lähtökohdat energiakysymyksissä. Oman mausteensa Kanadan ilmasto- ja ympäristöpolitiikan kehittymiseen tuo Yhdysvaltain uusi hallinto. Kanadan - joka on erittäin riippuvainen suuresta naapurimaastaan – suhtautumiseen ilmasto- ja ympäristökysymyksiin vaikuttaa väkisin myös reaaliolitoikka.

Kanada on kansainvälisesti sitoutunut vähentämään päästöjään vuoteen 2030 mennessä 30 prosenttia verrattuna vuoden 2005 päästöihin. Tavoite on kansainvälisesti alhainen, mutta jo siihen pääseminen on Kanadalle sisäpoliittisesti vaikeata. Joulukuussa 2016 Kanadan liittovaltio sekä useimmat provinssit (pois lukien Saskatchewan ja Manitoba) ja territoriot pääsivät sopuun kansallisesta ilmastosuunnitelmasta. Uusi suunnitelma on herättänyt vastustusta. Päästövähennystavoitetta pidetään kovina ja pääministeri Trudeau ja alueiden pääministereiden on päästävä yhteisymmärrykseen toimenpiteistä, joilla varmistetaan, että liittovaltion jokainen osa pyrkii päästöjen vähentämiseen.

Pääministeri Justin Trudeau lupasi jo vuoden 2015 vaalikamppailun aikana valtion rahoittamia infrastruktuurihankkeita talouden nostamiseksi. Hankkeita on tarkoitus rahoittaa alijäämäisillä budjeteilla, joita liberaalihallitus on esittänyt ainakin vuoteen 2020 asti. Lisää rahaa on luvassa infrastruktuurihankkeiden lisäksi ainakin lapsiperheille, vanhuksille, veteraaneille, alkuperäisväestölle, kulttuurille, ilmastonmuutoksen vastaisiin toimiin ja kehitysapuun.

Sääntely-ympäristön kehitys

Vientiveton Kanada panosti konservatiivihallituksen aikana ulkomaankauppansa vahvistamiseen. Pääministeri Trudeau on ilmoittanut, että se kannattaa edellisen hallituksen tavoin vahvasti vapaakauppaa. Kanada haluaa monipuolistaa vapaakauppasopimusten (voimassa 12 kpl) avulla ja vähentää samalla ylisuurta riippuvuutta Yhdysvaltain markkinoista. Kanadalla on tällä hetkellä käynnissä seitsemän vapaakauppaneuvotteluprosessia.

Tyynenmeren vapaakauppasopimus (TPP) allekirjoitettiin heinäkuussa 2016. Yhdysvaltain uuden hallinnon päätettyä irtautua sopimuksesta, jäi kohtalo avoimeksi. TPP:n tavoin USA:n uusi hallinto on ottanut silmätikukseen toisen Kanadalle merkittävän sopimuksen eli Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimus Naftan. Kanadan hallitus on kuitenkin suhtautunut avoimesti Naftan päivittämiseen, pyrkien osoittamaan kaupan olevan tasapainoista ja molempia hyödyttävää.

Suomen kannalta ylivoimaisesti merkittävin on syksyllä 2016 allekirjoitettu Euroopan unionin ja Kanadan välinen sopimus kattavasta talous- ja kauppasopimuksesta (Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA). Vuonna 2009 käynnistyneet EU:n ja Kanadan väliset vapaakauppaneuvottelut saatiin päätökseen elo-

kuussa 2014 ja sopimus julkistettiin syyskuussa 2014 Ottawassa pidetyssä EU:n ja Kanadan välisessä huip-pukokouksessa. Sopimus allekirjoitettiin Ottawassa syksyllä 2016 ja hyväksyttiin Euroopan parlamentissa helmikuussa 2017.

CETA on EU:n tähänastisista sopimuksista kunnianhimoisin ja se vapauttaa merkittävästi EU:n ja Kanadan välistä tavara- ja palvelukauppaa sekä avaa Kanadan julkisia hankintoja eurooppalaisille tarjoajille. Suoma-laisille CETA:n uskotaan parantavan liiketoimintamahdollisuuksia esimerkiksi merenkulun, arkkitehtuurin ja insinööripalvelujen osalta.

Kanadassa CETA-sopimukseen suhtaudutaan pääsääntöisesti myönteisesti. Aikaansaatu sopimus vastaa kes-keiseltä sisällöltään Euroopan unionin aiemmin tekemiä vapaakauppasopimuksia, mutta luo osin pidemmälle meneviä sitoumuksia. Tästä syystä CETA on EU:n tähän saakka tekemistä sopimuksista kunnianhimoisin ja sitä hyödynnetään Euroopan unionin muissa vapaakauppaneuvotteluissa.

CETA-sopimuksella on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Sen on arvioitu lisäävän EU:n ja Kanadan kahden-välistä tavara- ja palvelukauppaa 23 prosentilla eli 26 miljardilla eurolla sekä kasvattavan EU:n bruttokansan-tuotetta noin 12 miljardilla eurolla vuodessa. Sopimus laskee merkittävästi tullitasoa osapuolten välisessä kaupassa ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia palveluissa ja investoinneissa.

CETA on ensimmäinen sopimus, joka avaa merkittävästi Pohjois-Amerikan markkinoita sen ulkopuolisille maille ja avaa näin myös eurooppalaisille yrityksille tien Pohjois-Amerikan vapaakauppa-alueelle. Julkisissa hankin-noissa Kanada tulee avaamaan eurooppalaisille toimijoille pääsyn aluetason hankintoihinsa laajemmin kuin minkään muun sopimuskumppaninsa kanssa.

Odotettavissa ei ole, että CETA-sopimus kohtaisi Kanadan parlamenttikäsittelyssä vaikeuksia. Kanadan libe-raalihallitus on tehnyt kaikkensa, jotta CETA-prosessi etenisi ripeästi ja sen tarjoamat mahdollisuudet toteu-tuisivat täysimääräisesti.

Kanadan liittovaltion lisäksi myös provinssien on tehtävä lainsäädäntönsä tarvittavat muutokset ja lisäykset. Odotettavissa ei kuitenkaan ole, että sopimus kohtaisi vaikeuksia myöskään provinsseissa. Kanadan hallitus ja virkamieskoneisto tekevät CETA:n eteen paljon töitä. CETA-sopimuksen merkitys Kanadassa on korostunut Yhdysvaltain uuden hallinnon ja muihin vapaakauppasopimuksiin kohdistuvien epävarmuuksien myötä.

Kauppakiistat WTO:ssa

Maaliskuussa 2017 Kanadalla oli Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa meneillään yhteensä 55 tapausta. Ta-pausten määrä on lisääntynyt yhdellä edelliseen vuoteen verrattuna. Kanada on nostonut 35 tapausta, joista 16 Yhdysvaltoja sekä yhdeksän Euroopan unionia vastaan. Kanada on vastaajana 20 tapauksessa, joista Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat molemmat nostaneet kuusi kannetta.

Kanadassa ei ole viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia sen enempää tavara- kuin palvelukaupan-kaan sääntelyssä. Muutoksia tulee sitä mukaa, kun Kanadan solmimat uudet tai päivitettävät vapaakaup-pasopimukset astuvat voimaan. CETA-sopimuksen myötä tavarakaupan tullit laskevat merkittävästi EU:n ja Kanadan välillä. Tuontitullit poistetaan 99 prosentilta tullinimikkeistä. Täysin ne poistetaan teollisuus- ja kalastustuotteilta. Maataloustuotteiden osalta tuontitullit poistuvat Kanadassa 93 prosentilta ja EU:ssa 96 prosentilta tullinimikkeistä. Poikkeuksia ovat Kanadan kohdalla maitotaloustuotteet ja Euroopan unionin koh-

dalla naudanliha, sianliha sekä maissi. Näissä markkinoita avataan tullikiintiöiden kautta, mikä tarkoittaa, että sovittu määrä esimerkiksi naudanlihaa voidaan tuoda alemmalla tullilla. Valtaosa tullinalennuksista toteutetaan heti kun sopimus astuu voimaan. Loput alennuksista toteutetaan enintään seitsemän vuoden kuluessa.

Investointien ja pääomaliikkeiden sääntely

Kanada kuuluu liiketoiminnan kannalta maailman ongelmattomimpiin maihin. Kanada pyrkii aktiivisesti saamaan maahan lisää ulkomaisia investointeja, mutta se rajoittaa kuitenkin edelleen ulkomaisia investointeja esimerkiksi televiestinnässä sekä lentoliikenteessä. Kanadan hallitus arvioi suuret ulkomaiset investoinnit aina yksitellen ja ottaa huomioon niiden strategisen merkityksen.

CETA-sopimus edistää talouskasvua lisäämällä osapuolten yritysten ja sijoittajien halukkuutta harjoittaa liiketoimintaa ja tehdä sijoituksia toistensa alueella. Investointisuoja ja siihen liittyvällä riitojenratkaisulla halutaan lisätä taloudellista aktiviteettia hälventämällä huolia, jotka liittyvät lakien ja määräysten mukaan tehtyihin sijoituksiin kohdistuviin rikkomuksiin.

Liittovaltion ja provinssien suhde

Kanadan liittovaltio laatii koko valtion kattavia linjauksia ja liittovaltiolla on yksinomainen toimivalta solmia kansainvälisiä sopimuksia, jotka eivät kuitenkaan sido provinssia. Monet talouden kannalta kiinnostavat kysymykset kuten maatalous, luonnonvarat ja julkiset hankinnat ovat pitkälti provinssien toimivallassa, mikä merkitsee suojattuja markkinoita. Ulkomaalaisilla yrityksillä ei silti yleensä ole suuria huolenaiheita Kanadassa, sillä protektionistisia toimia ei juuri ole pantu täytäntöön. Laivanrakennus halutaan kuitenkin pitää Kanadassa. Myös Bombardierin varassa toimivaa lentokoneeteollisuutta tuetaan erittäin vahvasti julkisin varoin.

Provinssien vahvasta asemasta johtuen on kuitenkin ollut erittäin tärkeää, että niiltä on saatu poliittinen sitoumus panna täytäntöön EU:n ja Kanadan välisen CETA-sopimuksen määräykset omilla toimialueillaan. Tämä on tehostamassa myös Kanadan omien ”sisämarkkinoiden” puutteellista toimintaa. Osin CETA:n luomasta paineesta johtuen provinssit ja Kanadan liittovaltio allekirjoittivat huhtikuussa 2017 Canadian Free Trade Agreement –sopimuksen, joka tähtää provinssien välisen kaupan esteiden poistamiseen.

Erityisesti julkiset hankinnat, tekniset normit ja maantieteelliset merkinnät ovat provinssien toimivallassa. Suomalaisyritysten kohtaamat kaupanesteet ovat liittyneet lähinnä kaupan teknisiin standardeihin, tullitariffeihin, erilaisiin maksuihin, verolainsäädäntöön sekä henkilöiden liikkuvuuteen. Kanadassa kaupan ja investointeihin liittyvät standardit ovat nykyään kuitenkin hyvin samankaltaiset kuin Suomessa. CETA:n myötä Suomen ja Kanadan väliselle kaupalle luodaan entistä positiivisemmat edellytykset kehittyä. On hyvä muistaa, että jo nyt suomalaisyritykset pääsevät hyödyntämään kanadalaisia vientitukia kuten vientiluottoja ja –takuita.

Kanadan liittovaltion kuten myös provinssien toimesta säädellään työvoiman liikkuvuutta yhä monin tavoin. Työnantajat voivat kuitenkin palkata tilapäisesti ulkomaista työvoimaa sitä varten kehitetyn erityisen TFWP-ohjelman (Temporary Foreign Worker Program) perusteella. Työnantajien on pystyttävä todistamaan, ettei Kanadassa ole saatavilla sopivaa henkilöstöä ao. tehtävään. Pyytämällä maahanmuuttoministeriön alaiselta Service Canada Centreltä työmarkkinoiden kanta eli niin sanottu Labour Market Impact Assessment (aiemmin Labour Market Opinion) varmistetaan, ettei ulkomaisen työvoiman palkkaamisella ole kielteisiä vaikutuksia paikallisille työmarkkinoille.

Euroopan unionin jäsenmaiden osalta CETA tulee tarjoamaan puitteet ammatillisen pätevyyden vastavuoroiselle tunnustamiselle esimerkiksi insinöörien ja arkkitehtien osalta. Lisäksi CETA tulee helpottamaan yritysten johdon sekä asiantuntijoiden väliaikaisia siirtoja EU:n ja Kanadan välillä.

CETA:n myötä Kanadasta tulee entistä merkittävämpi markkina-alue suomalaisyrityksille. Kun maapaltoa tarkastelee suoraan pohjoisesta, on Kanada Suomen lähialuetta. Suomalaiset ovat Kanadassa erittäin tunnettuja ja pidettyjä. Kanadassa on noin 137 000 suomalaistaustaista henkilöä, joista noin 15 500 puhuu suomea. Suomalaisyritysten kannattaa aktiivisella otteella tarttua Kanadan tarjoamiin mahdollisuuksiin.

YHDYSVALLAT

Pääkaupunki	Washington DC.
Väkiluku	324,0 milj.
BKT	18 560 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	57,300 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1.6 %
Inflaatio.....	1.3%
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	1.1 % 19.4 % 79.5 %
Työttömyysaste	4.7 %
Kaupungistumisaste	81.6 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Yhdysvaltain talous jatkaa kasvu-uralla. Vuonna 2016 kasvuvauhti jäi kuitenkin edeltäneistä vuosista ja oli alhaisin viiteen vuoteen. Talouskasvun ennakkoidaan jatkuvan kuluvana vuonna noin 2,2 prosentin suuruisena. Presidentinvaalien jälkeinen uuden hallinnon järjestäytyminen on vielä kesken. Presidentti Trumpin budjettisuunnitelma sisältää mittavia lisäpanostuksia puolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen. Myös kansalliseen infrastruktuuriin tullaan tekemään massiivisia panostuksia. Republikaanien tavoitteena on myös tehdä mittava verojärjestelmän uudistus ja alentaa yritysverotusta, mutta liittovaltion velkaa ei kuitenkaan haluta kasvattaa. Maan energiasektorin kehitys on jatkunut myönteisenä. Liuskekaasun ja -öljyn tuotannon lisääntyminen on avannut mahdollisuuksia kaasun ja raakaöljyn viennille. Yhdysvalloista on tulossa energian nettoviejä 2020-luvulla. Trumpin energiapolitiittinen ohjelma tähtää Obaman hallinnon antaman ilmasto- ja energiasääntelyn kumoamiseen, ympäristösääntelyn karsimiseen ja rajoitusten poistamiseen fossiilisen energian tuotannolta. Trump ilmoitti 1.6.2017 Yhdysvaltojen irrottautuvan Pariisin ilmastopöytäkirjasta. Trump aikoo neuvotella Yhdysvalloille paremman ”diilin”. Presidentillä on kongressin antama kauppaneuvotteluvaltuutus, jonka voimassaollessa kauppasopimukset saavat nopeutetun hyväksymiskäsittelyn kongressissa. Monenvälisten kansainvälisten kauppaa vapauttavien sopimusten sijaan tavoitteena on neuvotella kahdenvälisiä sopimuksia.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Yhdysvaltain talous jatkaa maltillista kasvuaan. Vuoden 2016 aikana bruttokansantuote kasvoi 1,6 prosenttia joka on alhaisin lukema sitten vuoden 2011. Kasvun ennustetaan jatkuvan tänä vuonna 2,2 prosentin suuruisena. Talouden epävarmuustekijät ovat tuttuja ja liittyvät globaalin kasvun hidastumiseen sekä Yhdysvaltain talouden pitkän aikavälin haasteisiin, kuten liittovaltion velan kasvuun sekä tarvittaviin rakenneuudistuksiin, joista kongressi ei ole pystynyt sopimaan. Myös osaavan työvoiman saatavuus voi tietyillä sektoreilla muodostua ongelmaksi.

Keskuspankki Fed on aloittanut ohjauksen nostot vaihteluvälin ollessa nyt 0,75-1 prosenttia. Inflaatio lähestyy pitkän aikavälin tavoitteena pidettyä kahden prosentin tasoa ja Fed on ilmoittanut jatkavansa ohjauksen maltillisista nostoista tilanteen niin vaatiessa. Markkinat ovat ottaneet koronnostot tyytyväisenä vastaan Fedin arvioita

Kaupallinen sihteeri Juuso Moisander ja lähetystöneuvos Reetta Härönoja työskentelevät Suomen Washingtonin suurlähetystössä. Jussi Salonen, Aki Luukkainen, Heidi Luukkonen ja Stefan Lindström työskentelevät Los Angelesin pääkonsulaatissa.

talouden tilaa myönteiseen sävyyn. Suotuisan työllisyyden ja palkkojen kehityksen uskotaan johtavan vielä 1-2 koronnostoon kuluvaan vuoden aikana. Liittovaltion budjettialijäämä kasvoi viime vuonna 3,2 prosentin suuruiseksi. Valtionvelan suhde bruttokansantuotteesta on nyt 73,7 prosentin suuruinen. Presidentti Trumpin tavoitteena on talouspoliittisilla uudistuksilla leikata valtionvelka 60 prosentin tasolle kymmenessä vuodessa.

Teollinen tuotanto jatkaa kasvuaan aiemmin kasvun ajurina toimineen kotimaisen kysynnän kuitenkin tasaantuneessa. Kuluttajien luottamus talouteen on samaan aikaan korkeimmalla tasolla sitten vuoden 2000. Työmarkkinoiden kehitys on ollut suotuisaa: työttömyys on laskenut alle viiden prosentin eli käytännössä ollaan hyvin lähellä täystyöllisyyttä. Eniten uusia työpaikkoja syntyi alkuvuodesta rakennussektorille, jossa uusien asuntojen rakentaminen ja korjausrakentaminen on pysynyt vilkkaana. Asuntojen hinnat erityisesti keskeisissä kaupungeissa nousevat vuositasolla lähes kuuden prosentin vauhdilla. Valmistavan teollisuuden sekä öljy- ja kaasusektorin kehitykseen liittyy epävarmuuksia, kun ne joutuvat sopeutumaan alhaiseen energiahintaan, vahvempaan dollariin ja sen myötä heikkoon ulkomaiseen kysyntään. Yhdysvaltojen vienti laskikin kokonaisuutena edelliseen vuoteen verrattuna 4,5 prosenttia ja tuonti kasvoi yhdeksän prosenttia.

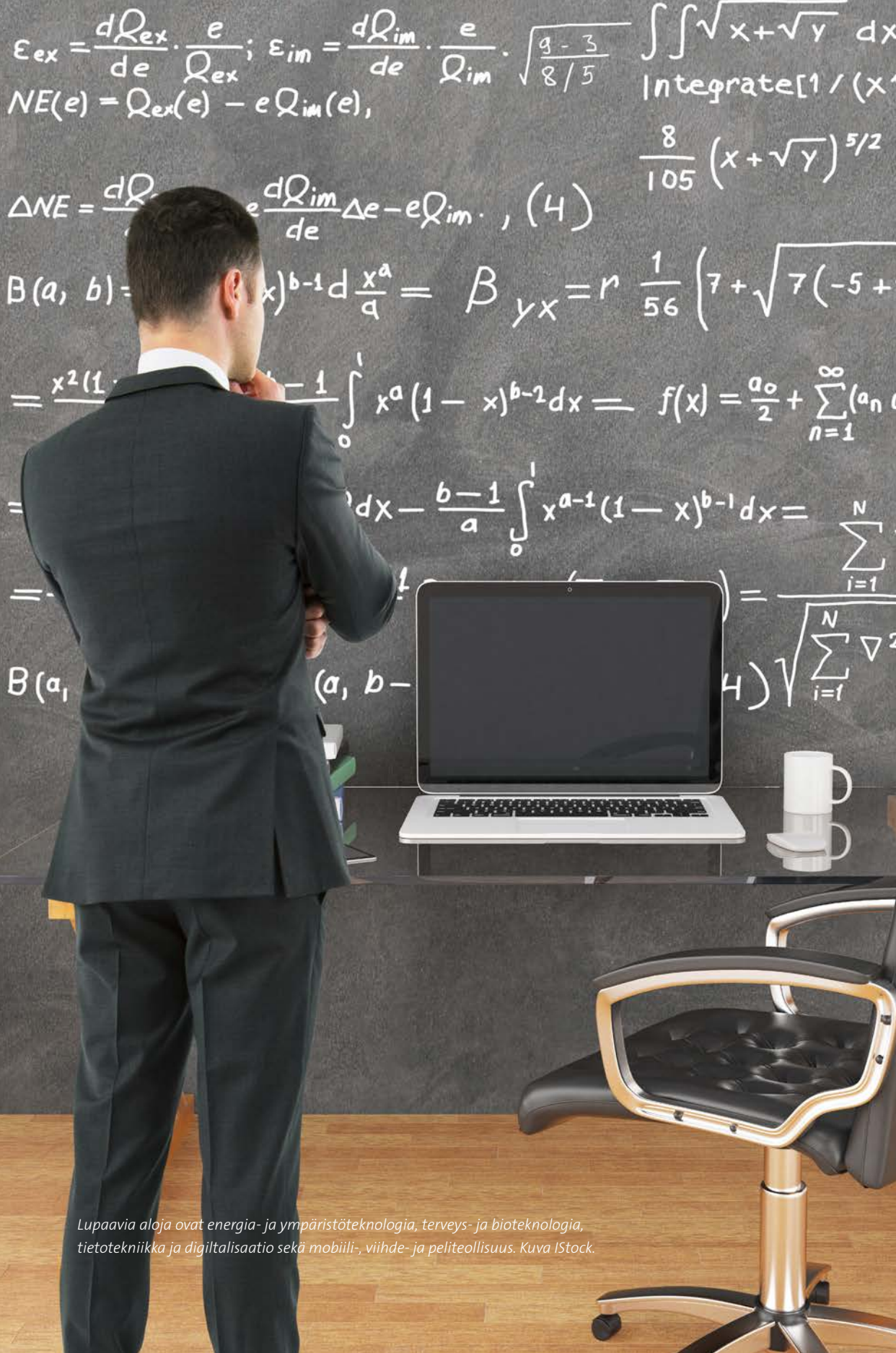
Yritysten investointihalukkuus oli alkuvuonna heikkoa myös sellaisilla aloilla, jotka eivät ole riippuvaisia energiasektorista. Myös tuottavuuden kasvun hidastuminen useimmilla teollisuudenaloilla antaa aihetta huoleen. Yhtenä osatekijänä on Yhdysvaltojen infrastruktuurin huono kunto. Presidentti Trump onkin lupailut laajamittaisia investointeja julkiseen infrastruktuuriin, erityisesti tieverkostoon. Yksityiskohtaisia suunnitelmia hankkeista ei vielä ole eivätkä ne tule merkittävästi vaikuttamaan Yhdysvaltain talouteen vielä tänä vuonna. Infrastruktuurin parantamisessa keskeinen kysymys liittyy rahoitukseen, sillä hankkeita on poliittisesti vaikea toteuttaa rahoituksella liittovaltion budjetista. Hankkeiden koordinoimista vaikeuttaa se, että investointipäätökset tehdään usein osavaltio- tai paikallistasolla.

Vaikka yrityksillä menee hyvin, työntekijöiden palkat ja keskiluokan tulot eivät ole nousseet kohonneiden elinkustannusten mukana. Työstä ansaittavalla palkalla eläminen on muuttunut haastavammaksi ja tuloerot väestön eri ryhmien välillä ovat kasvaneet. Republikaanit haluavat alentaa ansiotulojen verotusta osana laajamittaista verojärjestelmän uudistusta. Samalla myös yritysten verotus pyritäisiin saamaan kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen taloudellinen vaihto

Suomen vienti Yhdysvaltoihin vuonna 2016 oli 3,9 miljardia euroa, mikä oli noin 7,5 prosenttia Suomen kokonaistiennistä. Yhdysvallat on Suomen kolmanneksi suurin vientimarkkina Saksan ja Ruotsin jälkeen. EU:n ulkopuolisista maista se oli tärkein vientikohde. Edellisvuoteen verrattuna vienti kasvoi neljä prosenttia. Tavararyhmien osalta voimakkain kasvu tapahtui öljyssä ja öljytuotteissa (112 prosenttia). Tärkeimmät vientituotteet olivat puu- ja paperituotteet (20 prosenttia kokonaistiennistä), kojeet ja mittarit (17 prosenttia kokonaistiennistä) sekä erilaiset teollisuuden koneet (17 prosenttia tiennistä), Yhdysvallat on tärkein Suomen korkean teknologian vientimaa.

Tavaratuonti Yhdysvalloista oli arvoltaan 2,1 miljardia euroa, mikä oli noin neljä prosenttia Suomen kokonaistuonnista. Yhdysvallat oli seitsemänneksi tärkein tuontimaa. Edellisvuoteen verrattuna tuonti kasvoi neljä prosenttia. Yksittäisistä tavararyhmistä tärkein on sähkökoneet ja -laitteet, joka muodostaa noin 20 prosenttia kokonaistuonnista. Yhdysvaltain dollariin suhteessa heikkona pysyvä euro tukee Suomen vientiä Yhdysvaltoihin. Suomen kauppavaihto Yhdysvaltojen kanssa oli selvästi ylijäämäinen (noin 1,8 miljardia euroa). Suomen palvelukaupan kannalta Yhdysvallat on Ruotsin jälkeen toiseksi tärkein markkina. Vuonna 2016 Suomesta vietiin palveluja 2,6 miljardin euron arvosta Yhdysvaltoihin ja palveluja tuotiin Yhdysvalloista 1,9 miljardin euron arvosta.

$\varepsilon_{ex} = \frac{dQ_{ex}}{de} \cdot \frac{e}{Q_{ex}}; \varepsilon_{im} = \frac{dQ_{im}}{de} \cdot \frac{e}{Q_{im}} \cdot \sqrt{\frac{g-3}{8/5}}$
 $NE(e) = Q_{ex}(e) - eQ_{im}(e),$
 $\Delta NE = \frac{dQ_{ex}}{de} \Delta e - e \frac{dQ_{im}}{de} \Delta e - eQ_{im} \cdot, (4)$
 $B(a, b) = \int_0^1 x^{a-1} (1-x)^{b-1} dx = \beta_{yx} = \frac{1}{56} \left(7 + \sqrt{7(-5 + \dots)} \right)$
 $= \frac{x^2(1-x)^{b-1}}{2} - \frac{1}{2} \int_0^1 x^a (1-x)^{b-1} dx = f(x) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} (a_n \dots)$
 $= \dots - \frac{b-1}{a} \int_0^1 x^{a-1} (1-x)^{b-1} dx = \sum_{i=1}^N \dots$
 $= \dots \sqrt{\sum_{i=1}^N \nabla^2 \dots}$
 $B(a, b) = \dots (a, b-1) \dots (4) \sqrt{\sum_{i=1}^N \nabla^2 \dots}$

Lupaavia aloja ovat energia- ja ympäristötekniologia, terveys- ja biotekniologia, tietotekniikka ja digitalisaatio sekä mobiili-, viihde- ja peliteollisuus. Kuva IStock.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan suorien investointien kanta Suomesta Yhdysvaltoihin vuonna 2015 oli 7,6 miljardia euroa. Vastaavasti suorien sijoitusten kanta Yhdysvalloista Suomeen vuonna 2015 oli välittömän sijoittajan kotimaan mukaisesti tarkasteltuna noin 1,4 miljardia euroa. Mikäli sijoituksia tarkastellaan perimmäisen suoran sijoittajan kotimaan mukaan Yhdysvaltojen osuus kasvaa 5,2 miljardiin euroon.

USA:n länsirannikon talouden kehitys

Suomen Los Angelesin pääkonsulaatti vastaa USA:n 13 läntisestä osavalttiosta, joissa asuu noin 78 miljoonaa ihmistä. Nämä osavaltiot tuottavat yhteensä noin 4 371 miljardin dollarin bruttokansantuotteen eli noin Japanin, maailman toiseksi suurimman talouden, kokoisen kansantalouden. Pelkästään Kalifornian kansantalous on yksin maailman 6. suurin ja suurempi kuin esimerkiksi Kanadan tai Venäjän bruttokansantuote. Läntisen USA:n globaali merkitys myös kasvaa jatkuvasti Aasian talousjättien oman kehityksen myötä. Läntinen USA on myös muuttovoittoista aluetta ja Kalifornian osavaltion nyt vajaan 40 miljoonan asukkaan osavaltion arvioidaan kasvavan 60 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä.

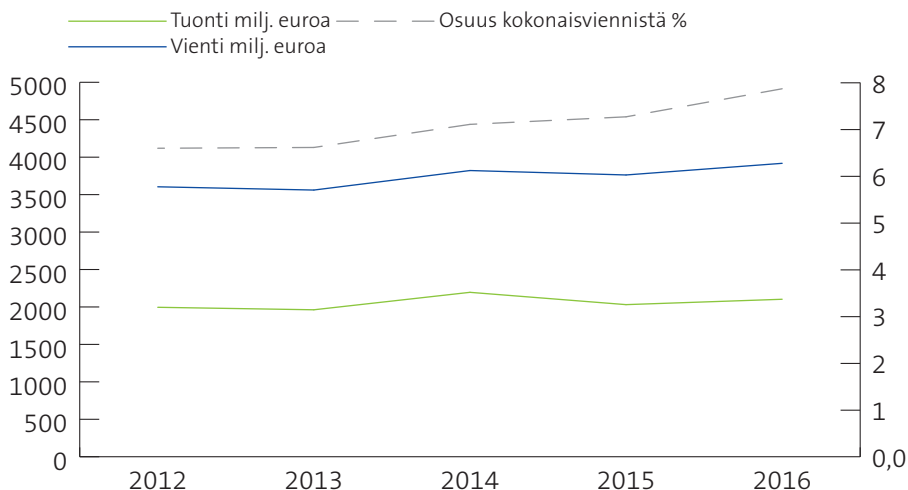
Läntinen USA on maailman johtavia talouskeskuksia monella eri toimialalla. Teknologia ja sen erilainen kehittäminen on yksi USA:n länsirannikon talouden kulmakivistä, sillä täällä sijaitsevat monet maailman suurimmista ICT-firmoista. Pääkonsulaatin omalla, käytännössä puolen Euroopan kokoisella alueella keskeisimpiä ”taloushuboja” ovat Kalifornian osavaltiossa Los Angelesin alue, San Francisco / Piilaakso ja San Diego. Washingtonissa Statessa Seattlen alue ja Arizonassa Phoenixin alue ovat myös kehittyviä talouskeskuksia, samoin Coloradossa Denverin alue ja Oregonissa Portlandin alue.

Läntisessä USA:ssa luovuus yhdistyy innovaatioihin, valtavat pääomat kovaan riskinottokykyyn ja -haluun sekä huippuyliopistot valtavaan määrään yrityksiä. Tulevaisuuteen katsotaan globaalisakin mielessä ja tulevaisuutta myös rakennetaan. Pääomien saatavuus ja määrä on globaalisti täysin ainutlaatuisista. Riskirahoitussijoituksia (venture capital investments) tehtiin viime vuoden aikana (2016) 59.1 miljardia dollaria, mikä on enemmän kuin 15 vuoteen. ICT-klusterin ohella cleantech, terveys/hyvinvointi, luovat alat ja peliteollisuus ovat läntisen USA:n talouden keskeisiä ajureita.

Maailman suurimmista ICT-yrityksistä muun muassa Applella, Facebookilla, Googlella, Twitterillä, Microsoftilla, HP:lla, Snapchatilla, Amazonilla ja Intelillä on pääkonttorit länsirannikolla. Niin sanotuista uudemmissa ”tulevaisuuden yrityksistä” muun muassa Uberilla ja AirBnb:llä on pääkonttori Kaliforniassa. ICT-alan työllisyys on keskittynyt eritoten San Franciscon/Piilaakson, Los Angelesin ja Seattlen alueille laajentuen myös muille alueille (muun muassa Portland ja Denver). ICT houkuttelee USA:ssa suurimman osan riskirahoitus sijoituksista (melkein 70 prosenttia tehtyjen sijoitusten määrästä). Digitalisoitumisen myötä myös kaikki maailman suurimmat autojen valmistajat Saksasta, Japanista ja Koreasta ovat perustaneet innovaatiokeskuksensa alueelle. Autoteollisuudessa vallankumoukseen pyrkivä Tesla on niin ikään kotoisin Kaliforniasta.

Yhdysvaltain terveys- ja hyvinvointisektorin potentiaali on erittäin huomattava ja se kehittyy jatkuvasti. Yhdysvalloissa asuu maailman ostovoimaisimmat kansalaiset. Läntisessä USA:ssa keskeisimpiä yrityksiä ovat muun muassa Fitbit, Apple, McKesson ja Kaiser Permanente. Erityisesti terveysteknologia, hyvinvoinnin ratkaisut ja genomiikka ovat mielenkiintoisimpia osa-alueita. Terveysalan tärkeimpiä hubeja ovat San Francisco/Piilaakso, Los Angeles, San Diego, Seattle, Phoenix ja Denver. Valonpilkahduksia on näkyvissä myös elintarvikeviennissä, erityisesti puhtailla ja terveellisillä sekä terveysvaikutteisilla tuotteilla olisi kysyntää, jos suomalaisilla alan yrityksillä olisi rohkeutta ja resursseja tulla läntiseen USA:aan.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Puhtaat teknologiat ovat läntisen USA:n yksi aivan keskeisimpiä talouden kasvualueita muun muassa globaalin ilmastomuutoksen ja mittavan väestönkasvun etenemisen johdosta. Esimerkiksi Kaliforniassa suunnitellaan käytettävän uskomattomat 120 miljardia dollaria vuosina 2015 - 2020 puhtaan energian innovaatioihin. Kalifornia on myös viimeisimpien mittareiden valossa edelleen, viidettä vuotta peräkkäin, USA:n puhtain osavaltio (Cleantech Leadership Index). Puhtaiden teknologioiden rankingissa TOP 10 -kaupungeista kuusi on läntisessä USA:ssa (San Francisco, San Diego, San Jose, Seattle, Portland ja Los Angeles), ja TOP 10 -osavaltioista viisi (Kalifornia, Havaiji, Oregon, Colorado ja Washington). Keskeisiä tekijöitä läntisen USA:n cleantech-johtajuudelle ovat muun muassa puhtaiden teknologioiden liiketoimintaa tukeva politiikka kaikilla tasoilla, huipputeknologioiden keskittymät (SF/Bay area, LA County ja San Diego), vihreästi ajatteleva väestö sekä merkittävät aurinko-, tuuli- ja geotermiset resurssit. Jäteveden puhdistus ja puhdas vesi ovat lähivuosien merkittäviä investointikohteita. Ajoneuvojen osalta Kalifornia on jo pitkään ollut Yhdysvaltain johtava pioneeri hybridi- ja sähköautoilussa.

Läntisessä USA:ssa luovuus ja innovaatiot yhdistyvät ennen kaikkea viihdeteollisuuteen mutta myös designiin ja taiteeseen. Luovien alojen katsotaan suoraan työllistävän Kaliforniassa noin 722,600 ihmistä, pelkän viihdealan 166,300 ihmistä. Luovien alojen vuosittainen suora & epäsuora tuotto on reilut 374.5 miljardia dollaria, joista viihdeteollisuuden osuus on noin 104.4. dollaria. Osavaltioista Kalifornia ja varsinkin Los Angelesin alue on kiistatonta maailman johtavia luovien alojen pääkaupunkeja. Hollywoodin ja elokuvateollisuuden globaalin merkityksen tuntevat kaikki, mutta harvoin tiedetään se, että Los Angeles on musiikkiteollisuuden johtava kaupunki ohi New Yorkin ja Lontoon. Maailman viidestä suurimmasta levy-yhtiöstä kolmella (Universal Music, Sony Music ja Warner Brothers) on pääkonttori Los Angelesissa. Los Angelesin asema myös muodin ja designin keskuksena on viime vuosina vahvistunut. Tämä liittyy sosiaalisen median merkitykseen trendien luojana, jossa Hollywoodin elokuvatahdista on tullut yhä tärkeämpiä ”pukeutumisen ikoneita”. Suomesta on viime vuosina yhä aktiivisemmin, määrätietoisemmin ja pitkäjänteisemmin pyritty tulemaan mukaan näille markkinoille muiden Pohjoismaiden perässä, joista käytännössä kaikista muista on tehty hyvää bisnestä jo useita vuosia.

Läntisissä osavaltioissa on myös merkittävä määrä muuta teollisuutta. Näistä esimerkkeinä muun muassa ilmailuteollisuus Washingtonin osavaltion Seattlessa (Boeing), avaruusteollisuus Los Angelesissa (Space X), puolustusteollisuus (Kaliforniassa ja New Mexicossa), tekstiiliteollisuus (Los Angelesissa) sekä valmistava teollisuus Nevadan, Idahon ja Oregonin osavaltioissa. Öljy, maakaasu sekä kaivosteollisuus ovat tärkeässä roolissa muun muassa Alaskassa, New Mexicossa ja Nevadassa, kun taas maatalous ja siihen liittyvä kehitys sekä ruoan tuotanto ovat vahvasti esillä maailman yhdessä ”ruoka-aitassa” Kaliforniassa sekä Montanassa ja Idahossa. Merkittävää sijoitus- ja vakuutustoimintaa on Kalifornian lisäksi muun muassa Utahissa. Turismi on hyvin suuri talouden klusteri varsinkin Kaliforniassa ja Nevadassa, mutta myös monessa muussa läntisen USA:n osavaltiossa.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Donald Trumpin nousu republikaanisen puolueen johtoon ja Yhdysvaltain 45. presidentiksi merkitsi suunnanmuutosta Yhdysvaltain sisäpolitiikassa. Valkoisen talon lisäksi republikaaninen puolue hallitsee kongressin kumppaakin kamaria (senaatissa republikaaneja 52, demokraatteja 46, lisäksi kaksi sitoutumatonta, jotka ovat liittyneet demokraattiseen äänestysryhmään; edustajainhuoneessa republikaaneja 241 ja demokraatteja 194) sekä suurinta osaa osavaltioiden kuvernöörinviroista ja kansanedustuslaitoksista. Republikaanit ovat tänä vuonna täyttäneet jo yhden korkeimman oikeuden tuomarinviroista.

Demokraattien kannatus keskittyy rannikoille ja suuriin kaupunkeihin, republikaanien maan keskiosiin, pikkukaupunkeihin ja maaseudulle. Polarisoituneen sisäpoliittisen keskustelun taustalla on talouden rakennemuutos ja sen aiheuttamat erot toimeentulomahdollisuuksissa, jotka puolestaan heijastuvat yleisenä epävarmuutena yhteiskunnan suunnasta. Republikaanien tilanne on tällä hetkellä vahva ja Trump voitti vaaleissa selkeän enemmistön osavaltioiden valitsijamiehistä, mutta demokraattien presidenttiehdokas Clintonin yhteenlaskettu äänimäärä ylitti Trumpin äänimäärän lähes kolmella miljoonalla, sillä hän oli suosittumpi suurissa väestökeskittymissä. Seuraavat kongressin välivaalit (koko edustajainhuone ja kolmannes senaatista) pidetään vuonna 2018. Uusi presidentti antoi kampanjansa aikana lupauksia, joita hänen on amerikkalaisessa poliittisessa järjestelmässä vaikea toteuttaa. Kannattajakunta odottaa kuitenkin nopeita ja konkreettisia muutoksia. Uusi hallinto onkin pyrkinyt ensimmäisten kuukausien aikana näyttäviin toimenpiteisiin niissä kysymyksissä, joissa Trump lupasi kampanjansa aikana toimintaa. Liittovaltion talousarvion käsittely kevään ja kesän kuluessa tulee antamaan yksityiskohtaisemman kuvan siitä, minkälaisen suuntaan Trump ja republikaaninen puolue haluavat viedä yhteiskuntaa. Hallinnon esittämä hahmotelma liittovaltion budjetiksi merkitsisi rajua voimavarojen siirtoa hyvinvointipalveluista, tutkimuksesta ja ulkopoliittikan hoidosta asevoimille. Varainkäytöstä päättää kuitenkin viime kädessä kongressi.

Trump on aloittanut virkakautensa hyvin erilaissa taloustilanteessa kuin edeltäjänsä kahdeksan vuotta aiemmin. Mittarit ja trendit ovat pitkälti positiivisia. Monet presidentin kannattajat näkevät oman tilanteensa siedettävänä tai kohtalaisena, vaikka kokevatkin tilanteen muualla maassa olleen pitkään huono. Trump on pyrkinyt heti valinnastaan lähtien esittämään taloustilanteen kohenemisen ja syntyvät työpaikat omaksi ansiokseen. Julkisuudenhallinnalla ja mielikuville on keskeinen rooli politiikassa.

Sääntely-ympäristön kehitys

Presidentti Trumpin talous- ja kauppapoliittisen agenda asettaa Yhdysvaltojen edun etusijalle ja tavoittelee globalisaation myötä kadonneiden työpaikkojen palauttamista Yhdysvaltoihin. Retoriikassa ovat toistuneet kauppavaje keskeisten kauppakumppanien kanssa, aiemmat huonosti neuvotellut kauppasopimukset jotka nyt halutaan korjata ja epäileihin kauppapoihin perustuvan kilpailun torjuminen. Keskeisiin tehtäviin on nimitetty tätä ajattelua tukevia henkilöitä. Aiemmasta, monenkeskiset kauppaneuvottelut etusijalle asettaneesta politiikas-

ta ollaan siirtymässä kohti kahdenvälisiä järjestelyjä. Valmiiksi neuvotellusta Tyynenmeren alueen valtioiden TPP-sopimuksesta on vetäydytty. Syksyllä käynnistetään Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen (NAFTA) uudistamisneuvottelut. Kauppasuhteita halutaan kehittää kahdenvälisen dialogien avulla. Vapaakauppasopimus Japanin kanssa on Yhdysvaltojen uusien sopimustavoitteiden kärjessä.

Uusien, markkinoita avaavien sopimusten sijaan pyritään reiluihin vapaakauppasopimuksiin joiden avulla palautetaan työpaikkoja Yhdysvaltoihin. Kotimaista teollisuutta ollaan entistä valmiimpia suojaamaan epäreilulta kilpailulta. Muuttunut lähestymistapa murentaa Yhdysvaltain johtavaa roolia maailmankaupan sääntöjen ja sääntelyn kehittämisessä. Kansainvälistä järjestelmää on Trumpin hallinnon toimesta kritisoitu hitaaksi ja riittämättömäksi Yhdysvaltain teollisuuden tarpeille.

On vielä kuitenkin odotettava vielä jonkin aikaa että Valkoisen talon linja kauppapolitiikassa alkaa selventyä. Näkemyseroja kongressin kanssa on havaittavissa. Republikaanipuolue on ollut perinteisesti vapaakaupan kannattajana, kun taas demokraattipuolue on myötäillyt ammattiyhdistysten kantaa, jonka mukaan vapaakauppasopimukset johtavat palkkojen alenemiseen ja työpaikkojen katoamiseen Yhdysvalloista.

Presidentillä on kongressin myöntämä kauppaneuvotteluvaltuus, jonka voimassaollessa kauppasopimukset saavat nopeutetun hyväksymiskäsittelyn, mikä tarkoittaa että kongressi äänestää sopimuksen hyväksymisestä, mutta ei voi esittää siihen mitään muutoksia.

Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus (TTIP)

EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppa- ja investointikumppanuus (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) on historiallinen hanke, jonka avulla on mahdollista merkittävästi lisätä transatlanttista kauppaa ja investointeja sekä edistää palvelusektorin kehitystä. Kaupan vapautuminen vahvistaa talouskasvua ja luo uusia työpaikkoja Atlantin molemmiin puolin. TTIP vaikuttaisi myönteisesti myös maailmantalouteen laajemmin, syventäisi entisestään EU:n ja Yhdysvaltojen strategista kumppanuutta ja antaisi ainutlaatuisen mahdollisuuden vaikuttaa myös globaalin kaupan sääntöihin.

Neuvottelut keskeytettiin syksyllä 2016. Valkoinen talo ei ole vielä muodostanut kantaansa TTIP-neuvottelujen jatkosta, Transatlanttisen taloussuhteen merkitys tunnustetaan ja Eurooppa nähdään loogisena sopimuskumppanina. Neuvottelut tulevat olemaan tauolla vielä jonkin aikaa, mutta molemmat osapuolet haluavat kehittää myönteistä kauppa-agendaa. Sääntelyn lähentämisestä ja tullien ulkopuolisten esteiden poistaminen toisivat merkittäviä etuja kaupankäynnissä. Kaupan helpottuminen parantaisi erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia osallistua transatlanttiseen kauppaan.

Energia- ja ilmastopolitiikka

Yhdysvaltojen energiassektori jatkaa myönteistä kehitystä. Yhdysvalloista on tullut maailman suurin kaasun- ja öljyntuottaja liuskekaasun ja öljyn tuotannon kasvun myötä. Yhdysvaltojen energiassektorin katsotaan yleisesti olevan vahvasti kaasun ja uusiutuvien ja innovatiivisten energiamuotojen varassa tulevaisuudessa, mikäli tam-mikuussa 2017 virkaan astunut presidentti Donald Trump ei onnistu tekemään täyskäännotä Yhdysvaltojen energiapolitiikassa. Presidentti Trumpin energiapoliittinen ohjelma tähtää presidentti Obaman hallinnon antaman ilmasto- ja energiasääntelyn kumoamiseen, ympäristösääntelyn karsimiseen ja rajoitusten poistamiseen fossiilisen energian tuotannolta.

Vuodelle 2018 antamassaan budjettiesityksessä Trump esittää tuntuvia leikkauksia energian tutkimukseen ja kehitykseen sekä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden kehittämiseen. Trump julkaisi 28. maaliskuuta 2017 toimeenpanomääräyksen, jonka tarkoituksena on poistaa rajoitteita öljyn-, maakaasun- ja kivihiilentuotannolta sekä lisätä työpaikkoja hiili- ja kaivosteollisuuteen. Määräys velvoittaa ympäristöministeriö EPA:n (Environmental Protection Agency) tarkastelemaan uudelleen päästörajoituksia. Trumpin tavoitteena on kumota muun muassa energiantuotantolaitosten päästöjä sääntelevä Clean Power Plan –esitys (CPP), joka on keskeinen osa Yhdysvaltojen kansallisia päästötavoitteita ja YK:n ilmastoneuvotteluissa saavutettua globaalia ratkaisua.

Obaman hallinto ajoi hiilivoiman käyttöä tehokkaasti alas erilaisin sääntelytoimenpitein. Trumpin tavoitteena taas on ollut hiiliteollisuuden elvyttäminen. Toimenpiteistä riippumatta markkinavoimat ja kansainväliset sopimukset ovat ohjanneet investointeja pois hiilivoimasta kohti puhtaampaa energiaa. Kivihiilen käyttö on vähentynyt Yhdysvalloissa viimeisten 10 vuoden aikana 50 prosentista 32 prosenttiin. Vuonna 2016 Yhdysvalloissa tuotettiin ensimmäistä kertaa enemmän sähköä kaasulla kuin hiilellä. Yhdysvaltojen taloudessa on nyt jo 2,5 puhtaan energian työpaikkaa yhtä fossiiliseen energian työpaikkaa kohti ja viisi yhtä hiiliteollisuuden työpaikkaa kohden.

Ydinvoima ei pysty tällä hetkellä kilpailemaan halvan kaasun ja uusiutuvien energialähteiden kanssa. Ydinvoimaloita on ajettu alas eikä elinkaarensa päässä oleville voimaloille ole luvassa jatkoa. Uusia ydinvoimaloita on rakennettu viime vuosina vain joissakin eteläisissä osavaltioissa (Georgia ja Etelä-Carolina). Näyttää siltä, että Trump tulee panostamaan enemmän ydinenergiasektoriin kuin edeltäjänsä.

Liuskekaasun tuotannon kasvuennusteita on jouduttu korjaamaan ylöspäin vuosittain, ja tuotantohuippuvuoroita on siirretty jopa vuosikymmeniä eteenpäin. Tämä tekee liuskekaasusta alhaisesta hinnasta huolimatta kiinnostavan sijoituskohteen. Trump on ilmoittanut helpottavansa edeltäjänsä liuskekaasun ja –öljyn tuotannolle asettamia tiukempia ympäristömääräyksiä.

Kaasun ja öljyn tuotannon lisääntyminen kotimaisen kulutuksen kasvun (noin 0,3 prosenttia vuodessa) pysyminen maltillisena on avannut mahdollisuuksia maakaasun ja raakaöljyn viennille. Riippumattoman amerikkalaisen Energy Information Administrationin (EIA) ennusteen mukaan Yhdysvalloista tulee energian nettoviejä 2020-luvulla. Energian viennistä on mahdollista saada varoja myös Yhdysvaltojen vanhentuneen ja riittämättömän putkikapasiteetin rahoittamiseen. Infrastruktuurin parantaminen oli yksi Trumpin vaalilupauksista. Yhtenä ensimmäisistä toimeenpanomääräyksistään hän päätti kahden Obaman hallinnon torppaaman öljyputkihankkeen jatkamisesta.

Kongressi päätti joulukuussa 2015 raakaöljyn viennin vapauttamisesta ja 1970-luvulta peräisin olevan vientilupaprosessin uudistamisesta. Viennin lisääminen herätti pelkoa energian, erityisesti polttoaineen hinnan noususta Yhdysvalloissa, mutta öljyn alhainen hinta on pitänyt polttoaineen hinnan matalalla ja hyödyttänyt sekä taloutta yleisesti että yksittäistä kuluttajaa. Raakaöljyn vienti Yhdysvalloista nousi vuonna 2016 keskimäärin 7.9 miljoonaan barreliin päivässä.

Yhdysvalloista on tulossa maakaasun nettoviejä vuoteen 2018 mennessä, ja vuonna 2040 noin 12 prosenttia kokonaistuotannosta suuntautuu EIA:n mukaan vientiin. Suurin osa maakaasusta viedään putkia pitkin esimerkiksi Meksikoon, mutta nesteytetyn kaasun (LNG) viennin odotetaan ohittavan putkikaasun vuonna 2020. Kaasun vienti on yksityisten toimijoiden kaupallista toimintaa ja vaatii mittavia investointeja. Ensimmäinen LNG:n vientiterminaali aloitti toimintansa Louisianassa alkuvuodesta 2016 ja viiden rakenteilla olevan terminaalin on tarkoitus käynnistää toimintansa 2021 mennessä. LNG:n hinta ei ole vielä kilpailukykyinen verrattuna Euroopan putkikaasuun, mutta amerikkalaisen LNG:n tulo maailmanmarkkinoille lisää kilpailua ja luo painetta hintojen laskulle.

Kasvanut kaasuntuotanto ja kaasun alhainen hinta on tuonut Yhdysvalloille merkittävää kilpailuetua ja houkutellut energiantensiivisen teollisuuden tuotantoa takaisin Yhdysvaltoihin. Joidenkin analyttikoiden mukaan maakaasun kehitys ei kannusta samaan aikaan investoimaan uusiutuvaan energiaan, toiset taas pitävät kaasua siirtymäenergiana kohti puhtaampaa ja uusiutuvaa energiaa. Uusiutuvan energian, erityisesti aurinkoenergian, hinta on laskenut Yhdysvalloissa rajusti viime vuosina. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan uusiutuva energia voi jo lähivuosina kilpailla kannattavasti kaasun kanssa ilman verohelpotuksia. Suurin osa Yhdysvaltojen osavaltioista on hyväksynyt uusiutuvan energian standardit.

Ilmastonmuutos

Presidentti Trumpin näkemykset ilmastonmuutoksesta ovat olleet ristiriitaisia. Kampanjan aikana Trump totesi ilmastonmuutoksen olevan huijaus ja lupasi vetää Yhdysvallat ulos pariisin ilmastositomuksesta. Hän kuitenkin myönsi vaalien jälkeen, että ihmisen toimilla olevan ”jonkinlainen” vaikutus ilmaston muutokseen. Trump ilmoitti 1.6.2017 Yhdysvaltojen irtautuvan Pariisin ilmastositomuksesta ja lopettavansa sen toimeenpanon välittömästi. Samalla Yhdysvallat lopettaa myös ilmastorahasto Green Climate Fundin rahoittamisen. Eroilmoitus oli pääasias-
sa tarkoitettu kotimaiseen käyttöön, eikä irtautumisen seurauksia ole juuri laajemmin analysoitu. Onkin mahdollista, että mikäli Yhdysvallat pystyy laskemaan Pariisin sopimuksen päästövähennystavoitteitaan, päätös voi vielä peruuntua ennen virallisen eroilmoituksen antamista v. 2019.

Trump totesi eroilmoituksessa, että Pariisin sopimus on epäonnistunut ja epärealistinen. Sopimus asettaa Yhdysvallat epäreiluun kilpailuasemaan muihin maihin nähden ja se aiheuttaa Yhdysvalloille mittavia taloudellisia ja työpaikkojen menetyksiä. Trump aikoo neuvotella Yhdysvalloille reilumman ”diilin”. Ympäristösääntelyn muuttaminen Yhdysvalloissa on pitkä ja monimutkainen prosessi, jossa ei yleensä vältyttyä vuosia kestävilä oikeudenkäynniltä. Monien ympäristöjärjestöjen helpotukseksi Trump ei ole toistaiseksi puuttunut niin sanottuun vaarantamisklausuuliin (endangerment clause), johon ympäristöministeriö EPA:n mandaatti säädellä hiilidioksidipäästöjä perustuu. EPA:lla on edelleen lakisääteinen velvollisuus antaa kasvihuonekaasuja rajoittavaa sääntelyä.

Jos Trumpin hallinto päättää lopettaa panostukset uusiutuviin energialähteisiin ja puhtaaseen energiaan, Yhdysvallat tulee todennäköisesti menettämään asemansa energian tutkimuksen ja kehityksen kansainvälisenä johtajana. Kiina on jo ilmoittanut ottavansa mielellään johtopaikan Yhdysvalloilta. Yhdysvalloissa vastuu ilmastoratkaisuista siirtyy jatkossa enemmän yksityiselle sektorille ja osavaltioille. Useat osavaltiot ja yritykset jatkavat joka tapauksessa siirtymistä pois hiilivoimasta ja muista fossiilisista energialähteistä kohti puhtaampia energiamuotoja, koska ovat katsoneet sen olevan väistämätön kehityskulku ja taloudellisesti kannattavaa.

Kaupanesteet

Yhdysvalloissa tullitaso on alempi kuin EU:ssa ja markkinoillepääsyssä haasteeksi muodostuvatkin usein tullien ulkopuoliset esteet (non-tariff barriers, NTBs), kuten erilaiset tuotestandardit sekä osavaltio- ja paikallistason toimialakohtaiset lait, säännökset ja käytännöt. Buy American –politiikka saattaa merkitä lisäesteitä erityisesti julkisten hankintojen osalta.

Markkinoille tultaessa onkin hyvä analysoida tarkkaan sitä, mikä on mielekäs sijoittumispaikka suomalaiselle yritykselle. Tämä riippuu niin yrityksen tuotteesta kuin tavoitteista; onko kyseessä riskirahan hankinta konseptivaiheessa olevan tuotteen kehittämiseen, asiakassuhteiden luominen, vai muilla markkinoilla jo toimivan vartuneemman yrityksen tuominen Yhdysvaltain markkinoille.

Yhdysvaltain markkinoille pääsemiseksi paikallisen partnerien kanssa toimiminen on erittäin suositeltavaa, koska toimintatavat poikkeavat paitsi Suomen/Euroopan toimintatavoista niin myös toisistaan eri osavaltioissa.

Suomalaisyritysten kohtaamia esteitä Yhdysvaltain markkinoilla ovat olleet muun muassa tekniset kaupanesteet koneiden ja laitteiden valmistuksessa sekä kansalliset hyväksynnät ja hyväksymismenettelyt, jotka poikkeavat eurooppalaisista. Myös teollis- ja tekijänoikeuksiin ja patentteihin liittyviä ongelmia on raportoitu. Elektroniikan sekä koneiden ja laitteiden osalta kaupanesteiksi ovat nousseet muun muassa Yhdysvaltojen erilaiset sähkönormit sekä poikkeavat mittaussuorit. Elintarvikkeiden viennissä puolestaan yrityksiltä edellytetään rekisteröitymistä elintarvike- ja lääkealan virastoon (Food and Drug Administration). Lisäksi Yhdysvalloissa on kotimaista teollisuutta suosivaa lainsäädäntöä, kuten julkisia hankintoja sääntelevä Buy American Act sekä merisektoria koskeva Jones Act.

Valtavat markkinat, teknologinen kehitys ja riskipääoman saatavuus tekevät Yhdysvalloista Suomelle hyvin tärkeän kauppakumppanin ja investointikohteen. Yhdysvallat on Suomen kolmanneksi tärkein vientimaaksi Saksan ja Ruotsin jälkeen. Maiden välinen tavarakauppa on jo pitkään ollut Suomelle ylijäämäistä. Yhdysvallat on Suomen suurin korkean teknologian vientimaa. Palvelujen viennissä Yhdysvallat on Suomelle toiseksi suurin markkina. Tällä hetkellä erityisen lupaavia aloja USA:n markkinoilla ovat esimerkiksi energia- ja ympäristöteknologia, terveys- ja bioteknologia, tietotekniikka ja digitalisaatio sekä mobiili-, viihde- ja peliteollisuus. Mittavat investoinnit kansallisen infrastruktuurin parantamiseen luovat mahdollisuuksia.

Transatlanttista kauppaa- ja investointikumppanuutta (TTIP) koskevat neuvottelut tullaan käynnistämään uudelleen ajan ollessa niille oikea. Sopimus tulee helpottamaan erityisesti pk-yritysten kaupankäyntiä Yhdysvaltoihin.

ARGENTIINA

Pääkaupunki	Buenos Aires
Väkiluku	43,9 milj.
BKT	541.7 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	20,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	- 1.8 %
Inflaatio.....	42.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	11.4 % 30.2 % 58.4 %
Työttömyysaste	8 %
Kaupungistumisaste	91.8 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Argentiina on kääntänyt kurssinsa ja pyrkii avaamaan aiemmin hankalana ja protektionistisena tunnettua liiketoimintaympäristöään. Poliitiikan muutos on herättänyt kansainvälisten investoijien kiinnostuksen. Vuoden alussa näkyvissä oli jo alkavan talouskasvun versoja, ja kuluvan vuoden aikana talouden odotetaan kääntyvän kauan odotettuun kasvuun. Suomen ja Argentiinan välinen kauppa lähes kaksinkertaistui vuonna 2016 ja kauppataase on aiempaa tasapainoisempi. Argentiinassa tunnetaan erityisesti Suomen koulutusosaaminen, minkä lisäksi mahdollisuuksia suomalaisyrityksille löytyy muun muassa energiasektorilta ja telekommunikaatioalalta sekä investointien jatkuessa infrastruktuuriin liittyvissä hankkeissa.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Argentiinan talous on kehittynyt positiivisesti vuoden 2017 kuluessa: presidentti Mauricio Macrin hallituksen talousreformit alkavat tuottaa tulosta ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi talouskasvun nousevan 2,7 prosenttiin vuonna 2017 ja noin 2,8 prosentin tasolle vuonna 2018. Korkea inflaatio jatkaa edelleen talouden suurimpana ongelmana, vaikka onkin laskusuunnassa. Kansainvälinen valuuttarahasto arvioi vuoden 2017 inflaation noin 23 prosentin tasolle, mistä sen ennustetaan laskevan hitaasti vuoteen 2021 mennessä noin kymmenen prosentin tasolle.

Presidentti Macrin hallintokauden alun merkittävimpiä tavoitteita on ollut ulkomaisten investointien houkuttelu Argentiinaan. Virallisia tilastoja ei kirjoitushetkellä ollut vielä saatavilla, mutta valtiovarainministeriön arvioiden mukaan viime vuonna suorat investoinnit ulkomailta Argentiinaan olivat hieman alle neljä miljardia dollaria, minkä hallitus uskoo kaksinkertaistuvan vuonna 2017. Kehitys on myönteinen verrattuna vuoden 2015 lukuun joka oli yksi miljardia dollaria, mutta vielä kaukana hallituksen toivomasta ulkomaisten investointien tulvasta tai maan arvioidusta investointitarpeesta.

Vuonna 2016 kokonaisvienti Argentiinasta oli arvoltaan 57,7 miljardia dollaria, kasvua oli vuoteen 2015 verrattuna 1,7 prosenttia. Vuonna 2016 kokonaistuonti pieneni 6,9 prosentilla ja oli arvoltaan 55,6 miljardia dollaria. Argentiinan ulkomaankauppa oli näin ollen vuonna 2016 ylijäämäinen 2,1 miljardia dollaria. Tuonnista suurin osa (27,9 prosenttia) on välituotteita tuotantoa varten. Suurin osa viennistä vuonna 2016 oli maataloustuotteita (40,4 prosenttia). Brasilia, Kiina ja Yhdysvallat ovat Argentiinan tärkeimmät kauppakumppanit sekä viennin

että tuonnin kannalta. Mercosur-maat ovat kokonaisuudessaan Argentiinan tärkein kauppakumppani, vaikka-kin tuontia Mercosur-maista oli 372 miljoonaa dollaria enemmän kuin vientiä.

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että muuhun maailmaan verrattuna Argentiinan tuonti ja vienti on bruttokansantuotteeseen nähden verrattain pientä. Talous on edelleen hyvin suljettu ja sen odotetaan pysyvän sellaisena myös kuluvana vuonna. Hallituksen toimien tavoitteena on avata taloutta ja purkaa kaupanesteitä, mutta muutosten vaikutukset eivät vielä lyhyellä aikavälillä näy merkittävästi.

Argentiinan ja Suomen välinen kauppataase oli vuonna 2016 Suomelle ylijäämäinen noin 16 miljoonalla eurolla. Vienti Argentiinaan oli vuonna 2016 noin 125 miljoonaa euroa ja tuonti noin 109 miljoonaa euroa. Vienti lähes kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna (kasvua 186 prosenttia). Viennin osuus Suomen kokonaismuunnista oli 0,24 prosenttia ja tuonnin osuus kokonaistuonnista 0,20 prosenttia. Vienti koostui lähes kokonaisuudessaan (99,96 prosenttia) teollisuustuotteista. Tuonnista suurin osa, noin 91 miljoonaa euroa, keskittyi kaivostoiminnan ja louhinnan tuotteisiin. Teollisuustuotteiden tuontia Argentiinasta oli noin 14 miljoonan edestä ja maa-, metsä- ja kalataloustuotteita tuotiin noin kolmen miljoonan euron verran.

Suomen tilastokeskuksen viimeisten julkistettujen, vuotta 2014 koskevien tietojen mukaan Argentiinassa toimii 13 suomalaisten yritysten tytäryritystä yhteenlasketulla 112 miljoonan euron liikevaihdolla ja työllistäen noin 500 argentiinalaista. Saatavilla olevissa vuoden 2014 tiedoissa ei vielä näy talousreformien tai käynnistyneiden investointien positiivisia vaikutuksia vuosilta 2016 ja 2017.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Presidentti Mauricio Macrin hallituksen toinen vuosi vallassa vaikuttaa olevan, jos mahdollista, vielä ensimmäistäkin haastavampi. Macrin kausi alkoi vauhdikkaasti, kun hallitus aloitti määrätietyt uudistukset maan talouden saamiseksi nousuun vapauttamalla ensitoikseen valuuttaliikenteen, purkamalla erilaisia kaupanesteitä ja leikkaamalla merkittävästi valtion tukiaisia muun muassa sähkön, kaasun ja veden kulutukselle. Argentiinalaiset olivat äänestäneet Macrin kirjaimellisesti muutosta ajavaa Cambiemos-vaaliliittoumaa, ja pääasiassa opposition lausumista protesteista huolimatta yleisesti tuntui vallitsevan ymmärrys siitä, ettei talouden kurssin muutos toisi alkuun helppoja aikoja.

Hallituksen lupaukset talouskasvusta ja sen seurauksena syntyvistä työpaikoista eivät kuitenkaan ole vielä toisen vuoden alussa toteutuneet, vaan tavallisen kuluttajan arkea värittävät edelleen nopeaan tahtiin noussevat hinnat ja hupeneva ostovoima sekä uutiset irtisanomisista ja konkurseista. Pelkästään Buenos Airesin metropolialueella suljettiin tilastokeskus INDEC:n mukaan alkuvuodesta lähes 7 000 pk-yritystä ja menetettiin yli 150 000 työpaikkaa. Vuoden alku toi mukanaan useita mielenosoituksia ja lakkoja, joista hallituksen kannalta kiperimmäksi kärjistyivät Buenos Airesin provinssin opettajien kiista palkkojen inflaatiokorotuksista. Vaalihuuman jälkeinen ”kuherruskuukausi” näyttääkin olevan ohi ja sen sijaan odotetaan tuloksia. Kaikesta huolimatta tilanne on toiveikas, sillä useiden arvioiden mukaan laman pohja saavutettiin vuonna 2016 ja talouden elpyminen on käynnistynyt.

Virkaanastujaispuheessaan presidentti Macri nimesi keskeisiksi tavoitteikseen köyhyyden poistamisen, huu- meiden vastaisen taistelun ja kansan yhdistämisen, viitaten viimeisellä kohdalla erityisesti Argentiinassa viime vuosina tapahtuneeseen voimakkaaseen väestön polarisoitumiseen. Macrin hallintokauden toisena vuonna näyttää kuitenkin siltä, ettei juopa eri kansanosien välillä ole poistunut vaan pikemminkin syventynyt. Presidentti nauttii silti edelleen kohtalaisen suurta, reilun 50 prosentin suosiota argentiinalaisten keskuudessa. Huhtikuun alussa presidentin kannattajat kokoontuivat eri kaupungeissa tukimarsseihin vastapainona maaliskuun lakoille ja mielenosoituksille.

Todelliseen testiin presidentin ja hallituksen valitsema linja joutuu lokakuussa pidettävissä niin kutsutuissa ”välivaaleissa”, joissa valitaan kaksikamariseen kansalliseen kongressiin 27 senaattoria ja 127 kansanedustajaa. Tämä tarkoittaa, että kolmasosa senaatista ja puolet edustajainhuoneesta mahdollisesti vaihtuu, minkä lisäksi eri provinseissa ja kunnissa on paikallisvaaleja. Presidentti Macrin edustama Pro-puolue on kongressissa tähänkin asti ollut vähemmistössä eikä tilanteeseen odoteta suuria muutoksia suuntaan tai toiseen, mutta merkittävä vaalitappio olisi toki isku hallituksen politiikalle.

Lähestyvät vaalit tarkoittavat joka tapauksessa sitä, että vuoden loppua kohden hallituksen parlamentaarinen kaupanteko kongressissa vaikeutuu ja uusien lakihankkeiden eteneminen on haastavaa. Hyvin todennäköisenä pidetään sitä, että hallituksen toimet julkisen talouden supistamisessa pysähtyvät ja niihin palataan toden teolla vasta vaalien jälkeen. Varsinaista riskiä nyt valitun kurssin jatkuvuudelle välikaalit eivät kuitenkaan muodosta. Seuraavat presidentinvaalit ovat maassa edessä vuoden 2019 lopussa eli hallituksella on vielä aikaa toteuttaa uudistuspolitiikkaansa.

Kansainvälisesti presidentti Macrin suunnanmuutos on otettu vastaan lähes poikkeuksetta myönteisesti ja Argentiinaa on kuvailtu tällä hetkellä ”kaikkien suosikiksi nousevien talouksien joukossa”. Argentiinassa on vierailut valtionpäämiehiä tasaisena virtana, ja merkinä kansainvälisestä arvostuksesta voidaan myös pitää Buenos Airesin valintaa WTO-ministerikokouksen pitopaikaksi vuoden lopussa sekä Argentiinan tulevaa G20-puheenjohtajuutta vuonna 2018.

Sääntely-ympäristön kehitys

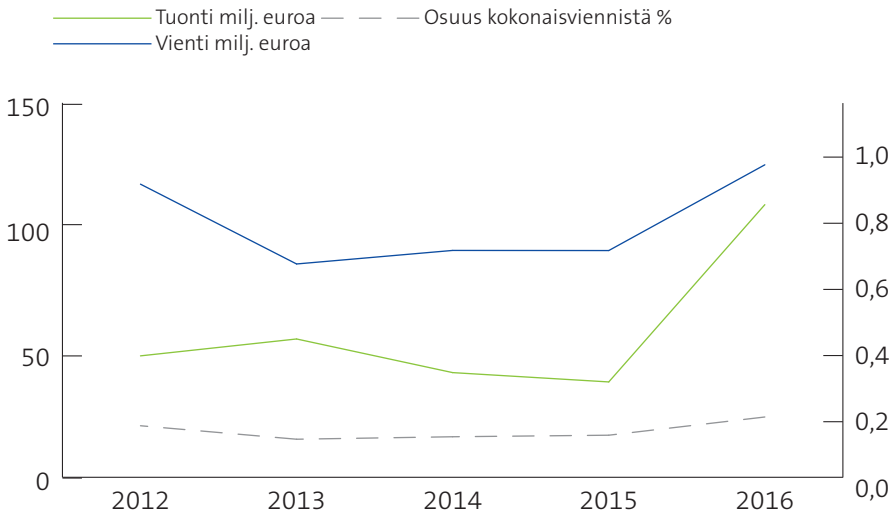
Argentiinassa on toimiva demokratia ja se on yhteiskunnallisesti Latinalaisen Amerikan vakaimpiin kuuluvia valtioita. Macrin hallitus tiedostaa, että korruptio on historiallisesti ollut ja on edelleen yksi Argentiinan keskeisistä ongelmista, joka vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan eri sektoreilla. Toimet korruption vähentämiseksi vaikuttavat jo tuottaneen tulosta, sillä Argentiina paransi pisteytystään Transparency Internationalin korruptiota mittaavassa Corruptions Perception Indexissä vuonna 2016 ja oli rankinglistalla sijalla 95, kun edellisvuonna sijaluku vielä oli 107.

Argentiina on presidentti Macrin kaudella määrätietoisesti pyrkinyt muokkaamaan liiketoimintaympäristöään parempaan suuntaan ja palauttamaan niin ulkomaisten yritysten kuin sijoittajien luottamuksen maahan. Maalis-huhtikuun vaihteessa parlamentti hyväksyi uuden yrittäjiä koskevan lain, jolla pyritään vähentämään byrokratiaa ja helpottamaan yritysten perustamista Argentiinaan.

Toisena esimerkkinä hallitus toteutti kesäkuun 2016 ja maaliskuun 2017 välisenä aikana mahdollisuuden ilmoittaa kevennetyissä menettelyissä veroviranomaisille ulkomailla tai muuten virallisen talouden ulkopuolella olleita pääomia. Niin kutsuttu ”blanqueo” eli veroarmahduslaki osoittautui menestykseksi, ja sen ansiosta argentiinalaiset ilmoittivat yhteensä 117 miljardin dollarin arvosta omistuksia ja valtio keräsi 10 miljardia dollaria verotuloja. Hallituksella on suunnitelmia saada vastaavalla järjestelyllä vähennettyä pimeästi palkattujen työntekijöiden määrää, jonka arvioidaan olevan 4,5 miljoonaa eli kolmasosa Argentiinan koko työväestöstä. Tarvittavien laajempien vero- ja työmarkkinareformien toteuttaminen vaalivuonna tulee kuitenkin olemaan haastavaa.

Maailmanpankin Ease of Doing Business 2017 -listalla Argentiina on tällä hetkellä 189 maan joukossa sijalla 116, mikä on jo pari sijaa korkeammalla kuin edellisvuonna ja esimerkiksi naapurimaa Brasilian edellä. Ennusteet tulevaa kohtaan ovat optimistisia: Economist Intelligence Unitin vastaavalla, liiketoimintaympäristöä mittaavalla listalla Argentiina on vuosien 2011-2015 osalta 82 maan joukossa sijalla 70, mutta

Suomen ja Argentiinan välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

vuosina 2016-2020 sen arvioidaan nousevan reippaasti sijalle 52. Hallituksen ponnisteluista riippumatta Argentiinasta ei yhdessä tai muutamassakaan vuodessa tule liiketoimintaympäristönä helppoa, mutta myönteinen kehityssuunta on yleisesti tunnustettu tosiasia.

Argentiina on yksi eteläisen Amerikan yhteisen talousalueen Mercosurin (Mercado Común del Sur) perustajajäsenistä Brasilian, Paraguayn ja Uruguayn kanssa, jotka kaikki tällä hetkellä ajavat taloudellisen yhteistyön tehostamista sekä Mercosurin sisällä että muiden talousalueiden kanssa. Argentiina on aktiivinen EU–Mercosur-vapaakauppasopimuksen puolestapuhuja, joka toivoo sopimuksen valmistuvan jo tämän vuoden loppuun mennessä. Neuvotteluja käydään vuoden 2017 aikana tiiviiseen tahtiin, mutta erityisesti maataloustuotteisiin liittyvät kysymykset voivat työntää kapuloita rattaisiin. Argentiina on osoittanut halua avautua muihinkin suuntiin ja on kiinnostunut jäsenyydestä Tyynenmeren allianssissa sekä OECD:ssä.

Argentiina on ollut Maailman kauppajärjestön WTO:n jäsen vuodesta 1995. Vuoden 2015 lopussa Argentiina luopui merkittävästi kauppaa haitanneesta tuontilisensijärjestelmästä, josta EU, Yhdysvallat ja Japani olivat tehneet valituksen ja joka oli todettu WTO:n sääntöjen vastaiseksi. Vuodesta 2016 käytössä on ollut tuontivalvontajärjestelmä SIMI (Sistema Integral de Monitoreo de Importaciones), jossa tuontilisenssit on jaettu automaattisiin ja ei-automaattisiin lisensseihin. Jälkimmäiset on suunnattu erityisesti niille aloille, jotka ovat Argentiinan taloudelle merkittäviä ja kilpailukyvyltään heikkoja. Ei-automaattisen lisenssin vaativien joukossa on muun muassa tekstiiliteollisuuden ja jalkineiteollisuuden tuotteita sekä myös koneita ja laitteita. EU, Yhdysvallat ja Japani seuraavat uuden järjestelmän WTO-sääntöjen mukaisuutta, erityisesti ei-automaattisten lisenssien osalta. Maahantuonnin on arvioitu helpottuneen huomattavasti aiempaan verrattuna.

Ulkomaisten yritysten kannalta on tietysti merkittävää, että maastavienti ja maahantuonti on nyt helppompaa ja ennakoitavampaa kuin aiemmin. Argentiinan palvelusektorin arvioidaan vapautuneen vielä

tavarakauppaa tehokkaammin ulkomaisille yrityksille, sillä valuutanvaihdon vapauttamisen myötä toimintaa aiemmin haitanneet esteet voittojen, lisenssimaksujen ja rojaltien kotiuttamiselle ovat poistuneet ensin asteittain ja lopulta kokonaan.

Sääntely-ympäristön kehitys ja investointien elpyminen tekevät Argentiinasta tällä hetkellä erityisen kiinnostavan ulkomaisten yritysten kannalta. Energiasektori oli ensimmäinen, jolla investoinnit käynnistyivät konkreettisesti vuonna 2016 Macrin hallituksen onnistuneiden toimenpiteiden seurauksena. Sähköntuotantokapasiteettia tilattiin sekä fossiilisista lähteistä että nyt myös ensimmäistä kertaa merkittävässä määrin myös uusiutuvista energialähteistä eli tuuli- ja aurinkovoimasta yhteensä 2,7 GW. Argentiinan hallituksen suunnitelmien mukaan maan 33 GW:n sähköntuotantokapasiteetti nousee 54 GW:n tasolle vuoteen 2025 mennessä, kasvusta 10 GW suunnitellaan tulevan uusiutuvista energialähteistä. Sähköntuotantoon ja jakeluun vielä kahdeksan vuoden ajan jatkuvat merkittävät investoinnit tarjoavat myös jatkossa lupaavan mahdollisuuden suomalaisille teknologiatoimittajille, joskin suunnitelmat huolto- ja varaosapalvelusta tulee olla kunnossa, jotta tilauksia voidaan saada.

Telekommunikaatio- ja tietoliikenneinfrastruktuuriin odotetaan myös merkittäviä investointeja, mikä tarkoittaa liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille alan yrityksille. Argentiinan viestintäministeriö on aloittanut toimialalle reformiohjelman, joka keskittyy viiteen päämäärään, joista kolme liittyy sääntelyn kehukseen ja kaksi kysynnän stimulointiin.

Sääntelyn kehys:

1. Rakentaa moderni nopea laajakaistainfrastruktuuri;
2. Parantaa 3G ja 4G verkon laatua;
3. Kehittää moderni regulaatiokehys digitaaliselle aikakaudelle.

Kysynnän stimulointi:

4. Stimuloida kysyntää kehittyneille palveluille;
5. Poistaa digitaalinen kuilu eli eriarvoisuus verkkoyhteyksissä maan eri osien ja kansalaisten tuloluokkien väliltä.

Kolmas suomalaisille yrityksille merkittävä markkinamahdollisuus ovat investoinnit satamiin, lentokenttiin sekä tie- ja ratatieverkkoon. Kilpailutukset ovat Argentiinassa avoimia yhtä lailla ulkomaalaisille kuin kotimaisille yrityksille, ja jotkut suomalaisyritykset ovat niissä jo menestyneetkin.

BRASILIA

Pääkaupunki	Brasilia
Väkiluku	205,8 milj.
BKT	1 770 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	15,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	- 3,5 %
Inflaatio.....	8,4 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	6,3% 21,8 % 72, %
Työttömyysaste	12,6 %
Kaupungistumisaste	85,7 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Brasilian talous on osoittanut kuluvana vuonna toipumisen merkkejä kahden perättäisen taantumavuoden jälkeen. Tämänhetkiset ennusteet povaavat vuodelle 2017 korkeintaan 0,5 prosentin kasvua. Epävarmuutta kasvuennusteisiin tuo maan sekava sisäpoliittinen tilanne. Viime vuonna valtaan nousseen presidentti Temer hallitus on asettanut tavoitteekseen mittavien yhteiskunnallisten uudistuksen toteuttamisen. Temer onnistuikin viime vuonna viemään läpi julkisen talouden kulkaton, jonka myötä valtion menot jäädytetään seuraavaksi 20 vuodeksi nykyiselle tasolle. Seuraavaksi hän pyrkii toteuttamaan sosiaaliturvareformin, jonka keskeisin tavoite on eläkeiän nostaminen. Uudistuksia suunnitellaan myös työ- ja verolainsäädäntöihin. Valtion öljy-yhtiö Petrobrasiin liittyvät korruptiotutkinnat ovat kuitenkin edelleen laajentuneet ja uhkaavat vakavasti presidentin asemaa sekä hänen uudistusagendansa toteutumista. Käytännössä koko maan poliittinen eliitti, presidentti mukaan lukien, on nyt tutkinnan alaisena. Presidentin kohtalosta riippumatta tutkimukset heijastuvat kongressin toimintakykyyn sekä ensi vuonna järjestettäviin laajoihin vaaleihin. Suomalaisyrityksille kiinnostavia mahdollisuuksia tuovat Temer hallituksen kuluvalle ja tulevalle vuodelle valmistelemat yksityistämiset jotka koskevat lentokenttä-, sähköverkko- ja infrastruktuuriprojekteja sekä öljy- ja kaasukenttien operointia. Merkittäviä vientimahdollisuuksia tarjoavat myös yksityiset investoinnit telekommunikaatio-, koulutus- ja terveydenhuoltosektoreilla.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Viimeisen kahden vuoden ajan merkittävästi supistunut Brasilian talous on kehittynyt positiivisesti vuoden 2017 kuluessa. Vielä viime vuonna talous supistui 3,4 prosenttia, mutta tälle vuodelle povataan vaatimatonta 0,2 prosentin (IMF) ja 0,5 prosentin (Maailmanpankki) välille jäävää kasvua. Merkittävemmän kasvun odotetaan käynnistyvän vasta vuonna 2018, jonka osalta IMF on esittänyt arvioksi 1,7 prosenttia ja Maailmanpankki 1,8 prosenttia. Brasilian valuutta real on jatkanut vahvistumistaan ja eurokurssi on tällä hetkellä tasolla 3,3.

Inflaatio on painunut alle keskuspankin tavoitteen 4,2 prosenttia ja keskuspankki on aloittanut korkeimmillaan 14,5 prosentin tasolla käyneen ohjauskoron laskun. Ohjauskoron uskotaan laskevan kuluvaan vuoden aikana noin yhdeksän prosentin tasolle laskien merkittävästi yksityisten kuluttajien ja yritysten lainanhoitokuluja sekä vapauttaen varoja kulutukseen ja investointeihin.

Sami Wacklin työskentelee ulkoasiainsihteerinä ja Team Finland -koordinaattorina Suomen Brasilian suurlähetystössä. Matti Landin toimii Finpron vientikeskuksen esimiehenä São Paulossa. Jere Pitkänen työskentelee vienninedistämisen koordinaattorina Suomen kunniapäikkonsulaatissa São Paulossa.

Brasilian julkinen talous velkaantuu edelleen nopeasti. Julkinen velka nousi viime vuonna 70,5 prosenttiin ja liittovaltion budjetin alijäämä 9,3 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Huolimatta hallituksen viime vuonna hyväksymistä ja tälle vuodelle suunnittelemista finanssipoliittisista toimenpiteistä, keskuspankki ennustaa julkisen talouden velan nousevan kuluvana vuonna 76,9 prosenttiin. Kansainvälisten luottoluokittajien arvioissa Brasilia kuuluu edelleen roska-alueeseen.

Brasilian talouden investointiaste laski viime vuonna 16,4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoden 2015 lukemasta 18,1 prosenttia. Rakennusala vastaa Brasiliassa yli 50 prosentista investointeista ja on yksi eniten kärsineistä talouden sektoreista. Lisäksi koneiden ja laitteiden tuotanto on supistunut. Ulkoiset suorat investoinnit Brasiliaan nousivat 75 miljardin dollarin tasolta vuonna 2015 aina 78,9 miljardiin dollariin vuonna 2016. Ennusteiden mukaan ulkoisten suorien investointien arvioidaan jäävän 75 miljardiin dollariin kuluvana vuonna.

Brasilian ulkomaankauppa jatkoi laskuaan viime vuonna. Vienti laski edellisvuodesta 3,5 prosenttia 185 miljardiin dollariin ja tuonti 20,1 prosenttia 138 miljardiin dollariin. Kauppataaseen ylijäämä kohosi näin 47 miljardiin dollariin, joka on korkein lukema sitten vuoden 1989. Öljyn osalta tase oli positiivinen ensimmäistä kertaa kahteenkymmeneen vuoteen. Tuloksen taustalla on öljynjalostustuotteiden tuonnin supistuminen 43 prosentilla johtuen Brasilian taantumasta sekä laskevasta maailmanmarkkinahinnoista. Brasilian tärkeimmät vientituotteet olivat rautamalmit, sokeri, paperimassa, raakaöljy, sekä lentokone- ja autoteollisuuden tuotteet. Brasilia oli vuonna 2016 maailman 25. suurin tavaraviejä.

Ulkomaankaupan osuus bruttokansantuotteesta on Brasiliassa alhainen moniin muihin maihin verrattuna. Vientiyrityksiä on maan suureen kokoon nähden melko vähän, eli vuonna 2016 noin 22 000. Brasilian teollisuuden kilpailukyky on heikko, ja se on suuntautunut kotimaahan sekä Mercosur-maihin. Näin ollen se on kärsinyt heikoista yleisistä kasvunäkymistä alueella. Poikkeuksen muodostavat lentokoneiteollisuus sekä luonnonvaroihin pohjautuvat elintarvike-, puunjalostus- ja kaivosteollisuudet, jotka ovat kilpailukykyisiä myös kansainvälisessä vertailussa.

Brasilia on edelleen Suomen selkeästi merkittävin kauppakumppani Etelä-Amerikassa 47 prosentin osuudellaan maanosan kanssa käydystä kaupasta. Suomen tavarakauppa Brasilian kanssa laski Tullin tilastojen mukaan vuonna 2016 hieman ja asettui 950 miljoonan euron kokonaistasolle. Brasilian prosenttiosuus viennissä laski edellisvuoden 0,9 prosentista 0,7 prosenttiin. Tuonnin osalta Brasilian osuus sen sijaan kasvoi hieman 1,0:sta 1,1 prosenttiin. Suomen viime vuosina alijäämäinen kauppataase Brasilian kanssa asettui näin vuonna 2016 tasolle -224 miljoonaa euroa.

Suomen Brasiliaan kohdistuvan viennin saldo vuonna 2016 oli 361 miljoonaa euroa. Vienti laski merkittävästi edellisvuoden 475 miljoonasta eurosta. Suurimpien vientituotteiden osalta teollisuuden koneiden ja laitteiden vienti laski 27 prosenttia. Kemiallisten aineiden ja tuotteiden vienti puolestaan laski 34 prosenttia. Paperin ja pahvin osalta lasku oli 31 prosenttia.

Suomen tuonti Brasiliasta nousi vuonna 2016 kokonaissaldoltaan 586 miljoonaan euroon. Merkittävimpana tuontituotteena pysyi paperimassa, jonka osuus säilyi 165 miljoonassa eurossa. Elintarvikkeiden tuonti nousi hieman 159 miljoonaan euroon. Metallit ja metallituotteet säilyivät kolmantena merkittävänä tuontituotteena, vaikka niiden osuus laski 89 miljoonaan euroon.

Tilastokeskuksen viimeisimpinä julkistamien vuotta 2015 koskevien tietojen mukaan Brasiliassa toimii 54 suomalaisten yritysten tytäryritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto on 1,6 miljardia euroa ja ne työllistävät 9612

brasilialaista. Liikevaihdossa vuosi 2012 edustaa edelleen tähänastista huippua 3,6 miljardilla eurolla. Työllistävyydessä huippuvuosi puolestaan oli 2011, jolloin suomalaisyritykset työllistivät 21 600 henkilöä. Saatavilla olevissa Tilastokeskuksen lukemissa ei vielä kokonaisuudessaan näy investointihyödykemarkkinan voimakas hidastuminen vuosina 2015 ja 2016.

Suomalaisen teollisuuden tärkeimmät asiakassektorit Brasiliassa ovat perinteisesti puunjalostus, telekommunikaatio, kaivos ja energiatuotanto. Puunjalostussektorilla investoinnit jatkuvat, tosin pienempinä kuin aikaisempina vuosina ja kohdistuen sellun sijasta pehmopaperiin. Telekommunikaatiosektorilla investoinnit jatkuvat ja muun muassa Telefonica on vahvistanut 7,5 miljardin USD investoinnit seuraavan kolmen vuoden aikana. Rautamalmin hinnan merkittävä nousu luo edellytyksiä kaivosteollisuuden investointien virkoamiselle.

Presidentti Temerin hallitus julkisti viime syyskuussa mittavan yksityistämispaketin. Yksityistämiset koskevat sähköverkko- ja infrastruktuuriprojekteja sekä öljy- ja kaasukenttien operointia. Yksityistämishjelmassa ensimmäisenä käynnistyvät kahden miljardin euron investoinnit lentokenttiin vuosina 2017, 2018 ja 2019. Seuraavana odotetaan muun muassa satamainvestointien käynnistymistä.

Myös investointien offshore-öljyyn odotetaan käynnistyvän 2018 erityisesti kansainvälisten yhtiöiden toimesta. Hallitus purki viime vuonna säännön, jonka mukaan valtion öljy-yhtiö Petrobrasin on oltava 30 prosentin osuudella mukana kaikkien pre-salt öljykenttien toiminnassa. Muutoksen myötä toivotaan merkittäviä ulkomaisia investointeja näille kentille.

Vientimahdollisuudet suomalaiselle meriteknologialle ovat jälleen avautumassa kotimaisuusastevaatimusten laskiessa öljyteollisuuden laitteissa ja aluksissa. Poiketen vuosien 2012 ja 2013 meriteknologian viennistä suoraan Brasiliaan, jatkossa suomalaiset voivat myydä laivojen avainkomponentteja esimerkiksi aasialaisille telakoille, jotka rakentavat aluksia tai lauttoja Brasilian markkinoille.

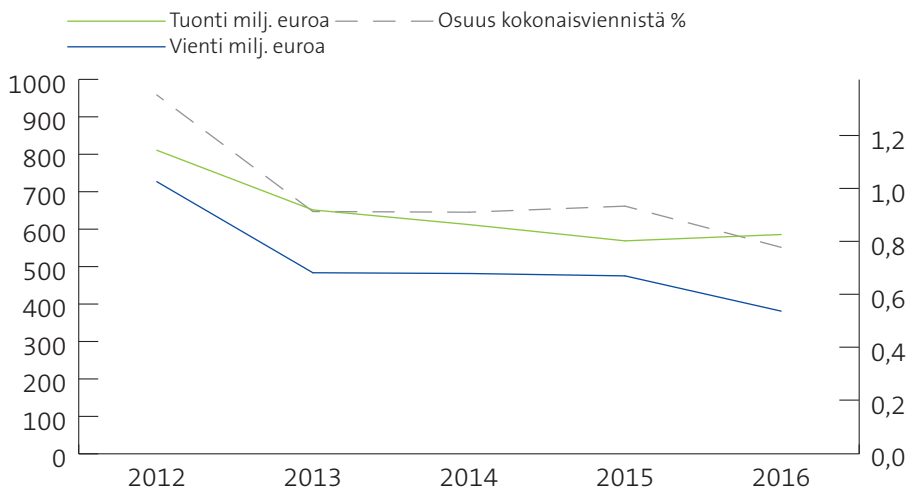
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Poliittinen kuohunta Brasiliassa jatkui voimakkaana vuonna 2016. Tähän sisältyi muun muassa presidentin viraltapano sekä kuuden ministerin ja edustajainhuoneen puhemiehen erottaminen. Viime vuoden alussa Brasiliassa nähtiin myös maan demokraattisen historian suurimmat mielenosoitukset muun muassa korruptiota vastaan. Suurimman kuohunnan odotettiin olevan ohi presidentti Temerin astuttua virkaansa elokuussa edeltäjänsä Dilma Rousseffin viraltapanon jälkeen. Toinen toistaan seuraavat skandaalit ovat kuitenkin varjostaneet myös Temerin valtakautta. Sisäpoliittinen tilanne on pysynyt epävakana ja aiheuttanut edelleen epävarmuutta myös Brasilian talouskehityksen suhteen.

Poliittisen myllerryksen taustalla ovat Petrobasin korruptiovyyhdistä alkaneet maan historian laajimmat korruptiotutkinnot. Niiden kohteena on nyt käytännössä maan koko poliittinen eliitti: kolmasosa hallituksen ministereistä, kolmasosa senaatista, merkittävä osa alahuoneen edustajista, kolme kuvernööriä ja neljä entistä presidenttiä. Rakennusjätti Odebrechtia koskeva tutkintahaara on lisännyt tutkinnan alla olevien poliitikkojen määrää merkittävästi.

Tämän vuoden huhtikuussa avattiin 76 tutkintaa eri puolueita edustavista poliitikoista. Heidän syytteensä käsitellään korkeimmassa oikeudessa, jonka prosessit ovat aikaa vieviä. Keskimääräinen käsittelyaika on ollut noin viisi vuotta, joten korkeimman oikeuden nyt tutkintalistalle sisällyttämien poliitikkojen mahdollisia tuomitsemisia ei nähtäne vielä kuluvan vuosikymmenen aikana.

Suomen ja Brasilian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Tutkinnat eivät siis estä epäiltyjen poliitikkojen ehdolle vuoden 2018 laajoissa vaaleissa (presidentinvaalit, liittovaltion kongressi, kuvernööri- ja osavaltioiden parlamentit). Vaikka tuomioita ei nähtäisi, osa poliitikoista saattaa joutua maksamaan poliittista hintaa tutkinnan kohteeksi joutumisesta. Toisaalta esimerkiksi työväenpuolueen kärkiehdokas ex-presidentti Lula johtaa tällä hetkellä presidentinvaaleista tehtäviä mielipidetiedusteluja vaikka hän on syytettynä viidessä eri korruptioliitännäisessä tutkinnassa.

Korruptiotutkintojen viimeisimmässä vaiheessa verkko on nyt kiristymässä myös hallitsevan presidentin ympärillä. Toukokuussa esiin nousivat vakavat syytökset Temer in yrityksistä vaikuttaa korruptiotutkintoihin. Syytösten myötä myös häntä vastaan on nyt avattu tutkinta, ja tätä kirjoitettaessa kesäkuun alussa presidentin asema on vaakalaudalla. Temer on kieltäytynyt eroamasta, mutta häntä voi odottaa edeltäjänsä Dilman kohtalo, eli viraltapanoprosessi kongressissa. Toinen vaihtoehto on rikosoikeudenkäynti korkeimmassa oikeudessa.

Temer in asema on vaakalaudalla myös toista reittiä, sillä korkein vaalituomioistuin aloittaa tätä kirjoitettaessa vuoden 2014 presidentinvaaleihin liittyvän oikeudenkäynnin tuomiovaiheen. Siinä ex-presidentti Dilman ja hänen varapresidenttiehdokkaanaan toimineen Temer in kampanjaa syytetään rahoitetun korruptiosta saaduista varoista. Prosessin lopputulos on hämärän peitossa, mutta joku tuomioistuimen tuomareista saattaa pyytää lisää aikaa päätökselleen, mikä viivästyttäisi prosessia merkittävästi. Vaihtoehtona on kuitenkin myös vaalituoksen mitätöiminen, joka poistaisi Temer in vallasta. Tällä päätöksellä olisi luonnollisesti mittavat poliittiset ja taloudelliset seuraamukset, joten tuomioistuin toimii kovan poliittisen paineen alla.

Mikäli Temer eroaa tai siirretään sivuun tehtävästään, Brasilian perustuslaki ei salli presidentin mandaatin tässä vaiheessa uusia suoria kansanvaaleja, vaan niiden järjestäminen edellyttäisi perustuslainmuutosta. Näin ollen Temer in vuonna 2018 päättyvän kauden ajaksi valittaisiin presidentti kongressin sisäisellä äänestyksellä. Koko perinteinen poliittinen luokka on kuitenkin tällä hetkellä erittäin epäsuosittu kansan keskuudessa, joten

suorien vaalien puolesta on esitetty voimakkaita vaatimuksia. Temer saattaa myös onnistua pysymään virassa, mutta hänen toimintamahdollisuutensa olisivat joka tapauksessa merkittävästi aiempaa heikommat.

Brasilian sisäpoliittinen tilanne pysyy siis erittäin arvaamattomana. Laajat korruptiotutkinnat aiheuttavat välitömmässä tulevaisuudessa talouskehitykseen heijastuvaa epävarmuutta, mutta ne ovat myös testi Brasilian instituutioille ja demokratian kehitykselle. Tähän mennessä Brasilian syyttäjän- ja tuomioistuinlaitokset ovatkin osoittaneet kiitettävää kypsyyttä pystyessään puuttumaan jo ”maan tavaksi” muodostuneeseen korruptioon ja siihen liittyvään rankaisemattomuuden kulttuuriin. Pidemmällä aikavälillä tämänhetkisellä myllerryksellä voi siis olla positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Poliittinen epävarmuus ja talouden heikko tilanne heijastuvat monin tavoin Brasilian yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Erityisen huolestuttavaa on työttömyyden voimakas kasvu, joka heijastuu muun muassa rikostilastoihin. Brasiliassa oli huhtikuussa 14 miljoonaa työtöntä, eli noin 13,6 prosenttia työikäisestä väestöstä. Nuorista 15–24 -vuotiaista työttöminä on noin neljännes. Nopeasti lisääntyneen työttömyyden myötä kotitalouksien kulutus laski viime vuonna 4,5 prosenttia.

Sääntely-ympäristön kehitys

Presidentti Temerin hallitus on pyrkinyt vastaamaan talouden haasteisiin sekä julkisen talouden sopeuttamistoimilla että parantamalla liiketoimintaympäristöä ja kilpailukykyä. Sopeuttamistoimien osalta kongressi hyväksyi viime vuoden lopulla perustuslain muutoksen, jolla liittovaltion menoille asetetaan katto. Käytännössä valtion menot jäädytetään seuraavaksi 20 vuodeksi nykyiselle tasolle siten, että ne kasvavat jatkossa ainoastaan edellisen vuoden inflaation verran. Muutos astuu voimaan tänä vuonna lukuun ottamatta terveys- ja koulutusmenoja, jotka tulevat lain piiriin ensi vuonna. Lakimuutos pitää sisällään tarkistusmahdollisuuden kymmenen vuoden jälkeen.

Temerin hallituksen esitys työläinsäädännön uudistukseksi hyväksyttiin huhtikuussa kongressin alahuoneessa ja on tätä kirjoitettaessa senaatin käsiteltävänä. Esityksen keskeinen tavoite on tuoda lisää joustoa työehtosopimusneuvotteluihin yritysten ja ammattiliittojen välillä. Uudistus tarkoittaisi käytännössä muun muassa sitä, että työehtoneuvotteluissa saavutetut sopimukset saisivat etusijan ristiriitatilanteessa työläinsäädännön kanssa. Nykytilanteessa neuvotteluissa saavutetut työehtosopimukset kaatuvat usein tällaisiin ristiriitoihin.

Seuraava askel Temerin hallituksen reformiagendalla on sosiaaliturvajärjestelmän uudistus. Uudistuksen keskeisin tavoite on eläkeiän nostaminen 65 vuoteen. Merkittävän osan julkisen sektorin työntekijöistä muodostavat sotilaat, poliisit ja palomiehet rajataan kuitenkin esitetyn uudistuksen ulkopuolelle, ja heidän eläkkeitään on tarkoitus käsitellä erikseen. Brasilian huoltosuhte on tällä hetkellä melko hyvä (10,1 prosenttia), mutta sosiaaliturvamenot lohkaisevat jo nykyisellään 11,4 prosenttia bruttokansantuotteesta. Huoltosuhteen odotetaan heikkenevän huomattavasti tulevina vuosikymmeninä (39 prosenttia vuonna 2050), ja hallitus pyrkii rajoittamaan muutoksen vaikutuksia valtion menoihin.

Temerin hallitus julkisti viime vuoden lopulla myös esityksensä työläinsäädännön uudistukseksi. Esityksen keskeinen tavoite on tuoda lisää joustoa työehtosopimusneuvotteluihin yritysten ja ammattiliittojen välillä. Uudistus tarkoittaisi käytännössä muun muassa sitä, että työehtoneuvotteluissa saavutetut sopimukset saisivat etusijan ristiriitatilanteessa työläinsäädännön kanssa. Nykytilanteessa neuvotteluissa saavutetut työehtosopimukset kaatuvat usein tällaisiin ristiriitoihin.

Temerin hallitus pyrkii myös verolainsäädännön uudistukseen kuluvana vuonna. Uudistusten odotetaan keskittyvän verotuksen yksinkertaistamiseen. Muutoksia suunnitellaan ainakin öljy- ja kaasuteollisuuden verotukseen. Lisäksi byrokratiaa pyritään karsimaan muutoksilla sosiaaliturvan rahoitukseen liittyviin monimutkaisiin PIS-Cofins -veroihin sekä kulutustavaroiden arvonlisään liittyvään ICMS-veroon. Uudistuksilla olisi siis toteutuessaan merkitystä myös Brazilian markkinoilla toimivien yritysten verotaakalle.

Liiketoimintaympäristön parantamisen osalta Temer julkisti viime joulukuussa kymmenen kohdan ohjelman, jolla pyritään talouskasvun kiihdyttämiseen ja työpaikkojen lisäämiseen. Muutoksilla pyritään purkamaan liiketoimintaan liittyvää byrokratiaa ja lisäämään tuottavuutta. Konkreettisesti tämä tarkoittaa muun muassa valtion kehityspankki BNDES:n lisälainoja pienyrityksille sekä henkilöstön palkkaukseen liittyvän byrokratian helpottamista. Hallitus pyrkii myös nopeuttamaan tuonti- ja vientilupien myöntämistä.

Presidentti Temer jouduttua korruptiotutkinnoissa myrskyn silmään hänen mahdollisuutensa uudistusagendan toteuttamiseen heikentyivät merkittävästi. Alhaisista kannatuslukemista jo pidempään kärsineellä Temerillä on ollut muutenkin ongelmia kongressin tuen saavuttamiseksi keskeisille talouden korjaamiseen tähtääville reformialoitteilleen. Nyt näiden reformien läpivieminen tulee olemaan entistä vaikeampaa. Erityisesti sosiaaliturvajärjestelmän uudistus näyttäisi vähintäänkin viivästyvän. Temer lopullinen kohtalo jää nähtäväksi, kuten myös sen vaikutukset nykyhallituksen reformiagendan toteutumismahdollisuuksiin.

Kauppapolitiikan osalta keskeisessä asemassa ovat Euroopan Unionin ja Mercosurin väliset vapaakauppasopimusneuvottelut. Neuvotteluosapuolet vaihtoivat viime vuoden toukokuussa markkinoillepääsytarjouksia neuvottelevat nyt tarjousten pohjalta vapaakauppasopimuksesta. Viimeisin täysi neuvottelukierros käytiin maaliskuussa ja seuraava järjestetään heinäkuussa. Tavoitteena on ollut solmia sopimus vielä kuluvan vuoden puolella. Toteutuessaan se toisi merkittäviä etuja EU:n teollisuus- ja palveluyrityksille.

Vapaakauppasopimuksella olisi merkittävä vaikutus suomalaisten yritysten toiminnalle Brasiliassa. Sopimuksella alennettaisiin korkeita tulleja, jotka ovat olleet suomalaisyritysten kannalta keskeinen kaupaneste Brazilian markkinoilla. Sopimuksella pyritään myös poistamaan tarpeettomasta sääntelystä aiheutuvia esteitä, joiden osalta tullausmenettelyt ovat olleet suomalaisten yritysten kannalta erityisen ongelmallisia.

Toteutuessaan sopimuksella on siis potentiaalia edistää merkittävästi Suomen vientiä Brasiliaan. Suomalaisten vientiyritysten kauppa kasvaisi korkeiden tuontitullien madaltuessa tai poistuessa. Lisäksi suomalaisten yritysten brasilialaisten tytäryhtiöiden brasilialaisasiakkaille telekommunikaatio-, kaivos-, puunjalostus- ja energiasektoreilla voitaisiin jatkossa toimittaa enemmän myös Suomessa valmistettuja investointihyödykkeitä.

KOLUMBIA

Pääkaupunki	Bogota
Väkiluku	47,2 milj.
BKT	690.4 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	14,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2.2 %
Inflaatio.....	7.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	6.9 % 34 % 59.1 %
Työttömyysaste	9.5 %
Kaupungistumisaste	76.4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kolumbia on Latinalaisen Amerikan neljänneksi suurin talous Brasilian, Meksikon ja Argentiinan jälkeen. Vuoden 2014 lopulla alkanut öljy- ja muiden kaivannaisten hintojen lasku on pienentänyt myös Kolumbian talouskasvuodotuksia, mutta Kolumbian kasvu on edelleen nopeinta Perun jälkeen alueen suurten maiden joukossa. Vuonna 2016 maan talous kasvoi kaksi prosenttia ja tälle vuodelle odotetaan noin 2,5 prosentin kasvua. Maan ulkomaanvelka oli vuoden 2016 lopussa 42,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kolumbian ulkomaanvelka on ”investment grade” (BBB / Baa2), joten Kolumbian on ollut helppo saada ulkomaista rahoitusta varsin matalalla korolla. Hyvien makrotalouden lukujen lisäksi Kolumbian tekee kiinnostavaksi suomalaisille yrityksille muun muassa se, että maalla on suuri infrastruktuurin rakentamisohjelma ja että Kolumbian metsäsektori on alikehittänyt ja suurten uudistusten edessä. EU:n ja Kolumbian välistä kauppasopimusta on sovellettu 1.8.2013 lähtien.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kolumbia on lehdistössä tullut tunnetuksi lähinnä sisäisen konfliktinsa ja huumekaupan takia. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, että sisäisistä ongelmistaan huolimatta Kolumbian makrotalous on ollut erittäin hyvin hoidettu päävientituotteidensa voimakkaasta maailmanmarkkinahintojen laskusta huolimatta. Kolumbiassa on tässä asiassa hyvät perinteet, koska se on ainoa Latinalaisen Amerikan suurista talouksista, joka ei ole missään vaiheessa Toisen maailmansodan jälkeen katkaissut velkojensa maksua ja ajautunut velkajärjestelyihin.

Kolumbian talous kasvoi keskimäärin neljällä prosentilla vuodessa vuosina 2000 - 2014. Vuoden 2014 lopulla alkanut öljyn ja muiden kaivannaisten hintojen voimakas lasku oli kova isku maalle, joka sai vielä vuonna 2014 50 prosenttia valuuttatuloistaan öljystä ja 20 prosenttia hiilestä. Myös lähes ¼ ulkomaisista investoinneista (noin neljä prosenttia bruttokansantuotteesta) suuntautui aikaisemmin kaivannaissektorille, ennen kaikkea öljyn tuotantoon ja etsintään.

Hallitus ja keskuspankki reagoivat nopeasti ja voimakkaasti: Julkista kulutusta supistettiin, viitekorko nostettiin 3,25 prosentista 7,75 prosenttiin ja Kolumbian peson annettiin devalvoitua niin, että se menetti noin 40 prosenttia arvostaan suhteessa dollariin: Ennen vuotta 2014 yksi dollari vastasi noin 1900 pesoa ja nykyään hieman alle 2900 pesoa.

Lähetystöneuvos Hannu Ripatti työskentelee Suomen yhteystoimistossa Kolumbiassa, Bogotassa.

Kaivannaisten hintojen romahdus ja peson devalvoituminen nostivat vaihtotaseen vajeen vuonna 2015 lähes 6,5 %:iin ja vuotuisen inflaation vähän yli kolmesta prosentista lähes seitsemään prosenttiin. Vuonna 2016 vaihtotaseen vaje oli painettu noin 4,5 prosenttiin ja inflaatio noin 5,6:een. Keskuspankki arvioi, että vaihtotaseen vaje tulisi olemaan vuonna 2017 noin 3,7 prosenttia ja inflaatio vähän yli neljä. Hallituksen ja keskuspankin inflaatiotavoite on edelleen 2-4 prosenttia/vuosi. Parantuneet talousnäkymät ovat tuoneet mukanaan viitekoron laskun 6,25 prosenttiin tämän vuoden alkupuolella. Kolumbian kongressi hyväksyi vuoden 2016 lopussa verouudistuksen, joka paikkasi kaivannaissektorin lisenssi- ja verotulojen laskun julkisen sektorin tulopuolelle jättämiä aukkoja. Verouudistus ei kuitenkaan vielä pienentänyt yritysverotusta.

Maan ulkomaanvelan osuus suhteessa bruttokansantuotteeseen ei kasvanut tänä aikana, koska Kolumbian lainsäädäntö pitää yllä rajoituksia julkisen velan otolle: Maan ulkomaanvelka oli vuoden 2016 lopussa 42,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tästä vajaa 2/3 on julkisen sektorin velkaa, joka on lähes kokonaisuudessaan pitkäkestoista. Eli ulkomaisen velan mittarilla katsottuna Kolumbia pärjää edelleen Suomea paremmin kansainvälisessä vertailussa.

Kolumbian talouskasvu on muiden Latinalaisen Amerikan maiden tavoin ollut vaatimatonta näinä vuosina: Vuonna 2016 talous kasvoi noin kaksi prosenttia, tänä vuonna kasvun odotetaan nousevan n. 2,5 prosenttiin ja ensi vuonna noin kolmeen.

Kolumbian ulkomaankauppa Suomen kanssa

Kolumbia on tehnyt kymmenkunta uutta vapaakauppasopimusta (mukaan lukien USA ja EU) ja oli mukana perustamassa vapaakauppaa edistävää Tyynen meren allianssia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Samana aikana maan ulkomaankauppa kasvoi 3,5 –kertaiseksi ja kauppa EU:n kanssa noin kolminkertaiseksi. EU:n jäsenmaat ovat yksi suurimmista Kolumbian kauppakumppaneista ja investoijista Kolumbiaan.

Kolumbian viennin arvo aloitti voimakkaan supistumisen öljyn hinnan laskun myötä loppuvuodesta 2014 eikä maan ulkomaankauppa ole vieläkään noussut vuoden 2013 tasolle. Suomen kauppa Kolumbian kanssa on suunnilleen 140 MEUR /vuosi ja vienti ja tuonti ovat suunnilleen tasapainossa. Suuret laitetositukset näkyvät selvästi piikkeinä Suomen viennissä Kolumbiaan: esim. vuonna 2013 vientimme nousi 131 miljoonaan euroon, mutta palautui jo seuraavana vuonna 50 MEUR pienemmälle tasolle. Suurin osa Suomen tuonnista on kahvia ja kahvijalosteita (yli puolet tuonnista). Suomen vienti Kolumbiaan koostuu pääosin erilaisista koneista ja laitteista. Suomalaisyrietykset edustautuvat Kolumbiassa pääosin paikallisten agentuurien kautta tai ulkomailta käsin.

Mahdollisuuksia suomalaisyrityksille

Ulkomaisten yritysten on mahdollista tehdä hyvää tulosta Kolumbiassa. Naapurimaamme Ruotsin yrityksillä on noin 25 tytäryritystä Kolumbiassa. Vanhin niistä, Ericsson, täytti juuri 130 vuotta, eli se on nähnyt paljon nykyistä vaikeampia aikoja Kolumbiassa historiansa aikana. Tanskalaisyrityksilläkin on Kolumbiassa tusinan verran tytäryrityksiä. Sekä Ruotsin että Tanskan kauppayhdistykset Bogotassa jatkavat aktiivista toimintaansa senkin jälkeen, kun Pohjoismaiden kauppayhdistys kaatui hallinnollisiin riitoihin jo nelisen vuotta sitten. Suomalaista kauppayhdistystä ollaan vasta perustamassa tänä vuonna.

Kolumbiassa on sellaista kysyntää, jossa Suomella on erityisosaamista: Laaja infrastruktuuriohjelma tarkoittaa uusia satamia sekä rannikolla että purjehduskelpoiseksi kunnostettavan Magdalena–joen varrella. Uudet tiet ja rautatiet tarvitsevat tunneleita vuoristojen läpi päästäkseen. Kolumbian laajojen metsävarojen ja siihen liittyvän tuotantoketjun kehittäminen alkaa tulla yhä tärkeämmäksi maan hallitukselle rauhanprosessiin liit-

tyvän maaseudun kehittämisen osana. Koulutussektori on jo yksi hallituksen prioriteeteista maan huonojen PISA –tulosten takia.

Suomessa löytyy osaamista kaikilla näillä sektoreilla, mutta useissa tapauksissa suomalaisilla yrityksillä ei toistaiseksi ole ollut tarpeeksi suurta suhdeverkkoa Kolumbiassa, jotta ne olisivat päässeet ajoissa mukaan uusien kolumbialaisten hankkeiden valmisteluissa. Tämä suhdeverkko luodaan olemalla tarpeeksi aikaa paikan päällä ja se on useissa tapauksissa keskeinen edellytys, jopa useissa tapauksissa teknologiaa ja tietotaitoa tärkeämpi väline sopimusten aikaan saamiseksi.

Suomi perusti pienen suurlähetystön yhteystoimiston Kolumbian pääkaupunkiin Bogotaan syksyllä 2013 ennen kaikkea tukeakseen suomalaisyritysten markkinoillepääsyä ja muuta toimintaa Kolumbiassa. Yhteystoimisto korotetaan 1.9.2017 suurlähetystöksi, jotta suomalaisyrityksille voidaan suurempien resurssien avulla tarjota entistä parempaa palvelua Kolumbian kasvavilla markkinoilla.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Kolumbian sisäisten ongelmien taustalla ovat maan sosiaaliset ongelmat. Kolumbia on Brasilian kanssa maanosan eriarvoisimpia maita. Varsinkin maaseudun köyhyys ja maanomistusolot ovat olleet usein taustana Kolumbian sisäisille konflikteille. Suomessa saa edelleenkin kuulla kysymyksiä kolumbialaisista huumekartelleista ja maan sissijärjestöjen väkivaltaisuuksista ja kidnappauksista.

Tilanne on kuitenkin muuttunut merkittävällä tavalla parempaan suuntaan sitten 2000-luvun alun. Kolumbian vanhat huumekartellit murskattiin jo yli 20-vuotta sitten ja 2000-luvulla, edellisen presidentti Uriben kauden aikana, maan asevoimat työnsivät Kolumbian vasemmistolaiset sissijärjestöt FARC:in ja ELN:n maan syrjäseuduille. Nykyinen presidentti Santosin hallitus solmi FARC:in kanssa rauhansopimuksen loppuvuodesta 2016 ja aloitti rauhanneuvottelut ELN:n kanssa helmikuussa 2017. Näillä toimilla on ollut dramaattiset vaikutukset tilastoituun väkivaltaan ja kidnappauksiin: Väkivaltatilastot ovat alle puolet aikaisemmasta ja ovat väkilukuun suhteutettuna nykyään 1970-luvun tasolla.

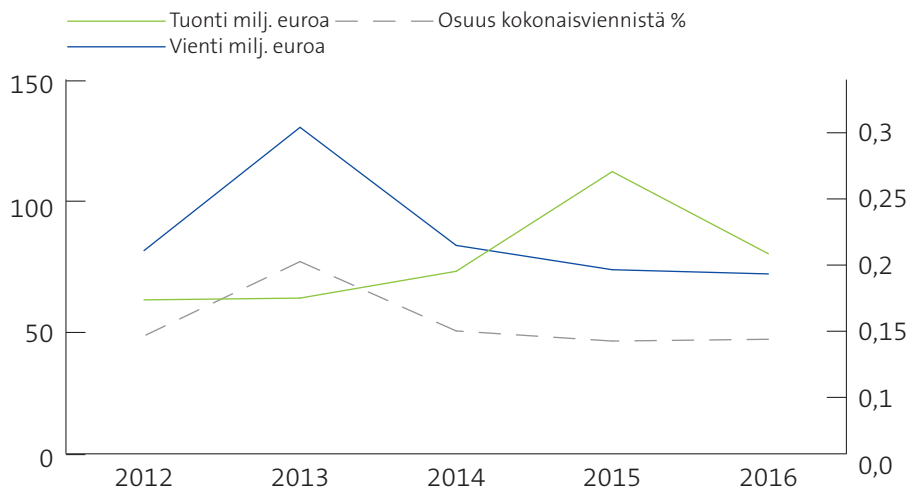
On kuitenkin huomattava, että maan syrjäseuduilla, FARC:in ja ELN:n toiminta-alueilla ja paikoissa, joissa järjestäytynyt rikollisuus (niin sanottu BACRIM) on päässyt vahvaan asemaan, väkivaltaisudet jatkuvat edelleen. Nämä ongelmat eivät kuitenkaan yleensä koske Kolumbian kehittyneimpiä alueita, joissa keskeiset osat maan markkinoista sijaitsevat ja suurin osa ulkomaisista yrityksistä toimii.

Presidentti Santosin hallitukset ovat panostaneet rauhanneuvotteluiden lisäksi myös sosiaalisiin ohjelmiin (esimerkiksi sosiaalinen asuntorakentaminen ja peruskoulutus) ja infrastruktuurin kehittämiseen mukaan lukien tiet, rautatiet ja satamat. Osa teistä rakennetaan valtion varoin ja loput konsessiomuodossa yksityisten yritysten toimesta. Suurin osa rautateiden ja satamien rakentamisista tapahtuu myös yksityisten yritysten toimesta.

Sääntely-ympäristön kehitys

Kolumbia on ollut viime aikoina edelleen hyvä paikka liiketoiminnan harjoittamiseen Latinalaisessa Amerikassa ja oli vuonna 2016 maailmanlaajuisestikin 54. sijalla paljon ennen esimerkiksi Kiinaa Maailmanpankin ”Doing Business” –tutkimuksen mukaan. Tutkimuksessa nähtiin edelleen Kolumbian suurimpina ongelmia lupamennettelyihin ja oikeuslaitokseen liittyvät kysymykset. Lait eivät useimmiten ole suurin ongelma, vaan lakeihin liittyvät viranomaismääräykset ja ennen kaikkea lakien ja muun normiston soveltamiskäytännöt. Näillä on vaikutuksensa sekä tavara- että palvelukaupassa.

Suomen ja Kolumbian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Tämä näkyy selvästi useissa Kolumbian vapaakauppasopimusten soveltamisissa maan sisällä. Useita kauppasopimuksia on sovellettu jo vuosia, mutta eräitä keskeisiä lakeja ei ole saatettu ajan tasalle ja vielä useampia viranomaismääräyksiä ja –käytäntöjä ei ole vielä saatu muutetuksi sopimusten edellyttämille tasoille, mikä on viime vuosien aikana aiheuttanut hankauksia tärkeiden kauppakumppanien, kuten USA:n, EU:n, Japanin ja Kanadan kanssa.

Kolumbia ei ole koskaan ollut aktiivinen polkumyynti- ja suojatoimien käytössä. Ulkomaisten (ja kolumbialaistenkin) yritysten ongelmat liittyvät erityisesti tulli- ja verovirasto DIAN:in toimintaan sekä tullaustoiminnassa että erilaisten verojen määrittelyissä ja –maksuissa.

Myös elintarviketurvallisuuteen (SPS) liittyvien virastojen INVIMA:n ja ICA:n toiminta nähtiin usein ongelmana tehokkaalle yritystoiminnalle. Suomi ei vie elintarvikkeita Kolumbiaan, joten nämä jälkimmäiset kysymykset tulevat Suomen suhteen esille lähinnä kolumbialaisten elintarvikkeiden viennissä Eurooppaan ja Suomeen.

Kolumbiassa on myös ollut ongelmia naapurinsa Panaman kanssa: Panaman ja Kolumbian välillä on edelleen lihava riita kolumbialaisten veropakolaisten tileistä Panamassa. Panama on myös valittanut eräiden tuotteiden tulli- ja verokohtelusta Kolumbiassa. Venezuelan taloudelliset ongelmat ovat asia erikseen: Kolumbian kauppa naapurinsa kanssa on romahtanut ja myös kolumbialaisilla yrityksillä on maksamattomia saatavia Venezuelasta.

Pääomaliikkeitä Kolumbiaan ja Kolumbiasta on vapautettu viime vuosikymmenten aikana ulkomaankaupan laajentumisen myötä. Ongelmana yrityksille ei niinkään ole pääomaliikkeitä säätelevät määräykset kuin valuutanvaihtoon maksuliikenteeseen liittyvät käytännön järjestelyt.

Yrityksen perustaminen Kolumbiaan ei ole erityisen vaikeaa varsinkaan alueen muihin maihin verrattuna. Eri-laiset lupamenettelyt, eräät paikalliset ja läänikohtaiset määräykset ja työolainsäädännön monimutkaisuus saattavat tosin eräissä tapauksissa vaikeuttaa prosessia.

Lupamenettelyiden ongelmista pitää erikseen mainita kaksi ongelmaa: Ympäristöluvut, jotka esimerkiksi Kolumbialle tärkeässä kaivostoiminnassa laahaavat jopa lähes puolitoista vuotta jäljessä luvatusa kolmen kuukauden aikataulusta; sekä niin kutsutut ”julkiset kuulemiset”, jotka pitää suorittaa aina ennen merkittävää, esimerkiksi rakennus- ja kaivos-hankkeita. Julkisen kuulemisen tarkoituksena on kartoittaa paikallisten asukkaiden mielipide ennen hankkeen alkua, mutta menetelmästä on tullut yleinen hankkeiden jarrutus- ja rahastuskeino, jolla voidaan viivyttää kyseisiä hanketta jopa 10 vuotta, jollei jarruttajille makseta ”korvauksia”.

Henkisen omaisuuden suoja koskevat rikkomukset eivät ole olleet merkittävä ongelma eurooppalaiselle teollisuudelle. Kolumbiassa kopioidaan useiden kehitysmaiden tavoin laittomasti videoita, musiikkia ja tietokoneohjelmiakin, mutta Kolumbiassa ei ole sellaista teollisuutta, joka lähtisi kilpailemaan kopiotuotteilla teollisessa mittakaavassa alkuperätuotteen kanssa.

Kolumbian julkisia hankintoja koskeva järjestelmä on monimutkainen ja hankala ja tähän tilanteeseen EU:n ja Kolumbian välinen kauppasopimus on tuonut toistaiseksi vain vähän lohtua. Toisaalta muun muassa espanjalaiset ja portugalilaiset yritykset ovat onnistuneet saamaan varsin hyvin sopimuksia Kolumbian julkisista hankinnoista ja pääkaupunki Bogotan liikennelaitoksen bussikalusto tulee pääosin Volvolta.

MEKSIKO

Pääkaupunki	Mexico City
Väkiluku	123,2 milj.
BKT	1 064 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	18,900 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2.1 %
Inflaatio.....	2.7 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	3.7 % 33.1 % 63.2 %
Työttömyysaste	4.4 %
Kaupungistumisaste	79.2 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Meksiko lukeutuu Latinalaisen Amerikan nouseviin talouksiin, jonka modernisoituvat kaupungit ja edistysellinen reformipolitiikka tarjoavat kiinnostavia mahdollisuuksia. Monet suomalaisyritykset ovat saaneet jalkansa oven väliin Meksikon markkinoille viime vuosina. Meksikon talous on elänyt vaikean vuoden öljyn hinnanlaskun, peson arvon alenemisen ja maailmanmarkkinoiden puristuksessa, mutta selviytynyt siitä kurinalaisella raha- ja talouspolitiikalla. Sen talous kasvoi viime vuonna 2,3 prosenttia, energia- ja televiestintäalan reformit huipentuivat onnistuneisiin tarjouskilpailuihin ja turismi eli ennätysvuotensa. Helpotusta puristukseen ei ole kuitenkaan luvassa. Inflaatio on nousussa ja talouskasvun odotetaan hidastuvan. Yhdysvaltain-suhteisiin liittyvät riskit luovat epävarmuutta, mitä alkava vaalivuosi tuskin auttaa. Krooniset ongelmat, kuten turvallisuustilanne, oikeusvaltion ongelmat ja korruptio, suitsivat taloudellista kehitystä.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Meksikon bruttokansantuotteen kasvu jäi vuonna 2016 odotettua heikommaksi, 2,3 prosenttiin hidastuen 0,3 prosenttiyksiköllä edellisvuodesta. Parhaiten suoriutuivat maataloussektori ja palvelut, erityisesti viestintäsektori sekä rahoitus- ja vakuutusala. Myös turismi, yksi Meksikon talouden moottoreista, ylsi halvan peson avustamana ennätyslukemiin.

Talouskasvua ajoivat vienti Yhdysvaltoihin ja kotimainen kysyntä, jota edesauttoivat alhainen inflaatio, luotonannon helpottuminen sekä Yhdysvalloista tulevien rahälähetysten arvon kasvu. Meksikossa puhuttiin kuluttajaparadoksista, kun vähittäiskauppa kasvoi lähes kaksinumeroisin luvuin samaan aikaan, kun kuluttajien luottamus talouteen laski huipentuen lopulta historiallisiin pohjalukemiin tammikuussa 2017.

Kulunut vuosi on ollut Meksikolle vaikea, eikä nopeaa helpotusta ole luvassa. Öljyn alhainen hinta, peson arvon lasku ja globaali markkinatilanne ajoivat hallituksen budjettileikkauksiin syksyllä 2016. Viime vuonna vienti laski 1,8 prosenttia, tuonti 2,1 prosenttia ja suorien ulkomaisten investointien virta 20 prosenttia. Suorista ulkomaisista investoinneista 61 prosenttia tehtiin viime vuonna valmistusteollisuuteen, erityisesti autoteollisuuteen ja kemianteollisuuteen.

Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi painoi talousennusteen, markkinaodotukset ja peson kurssin laskuun, joka kuitenkin tasaantui nopeasti. Epävarmuuden voidaan silti odottaa jatkuvan ainakin lyhyellä aikavälillä. Analytiikot ovat leikanneet tämän vuoden ennusteita Meksikon talouskasvusta ja suorien ulko- maisten investointien määrästä.

Keskuspankki on toteuttanut päättäväistä korkopolitiikkaa, jonka avulla se on onnistunut pitämään inflaation suhteellisen alhaisena (3,4 prosenttia vuoden 2016 lopussa). Tänä vuonna inflaatiopaineet ovat kuitenkin purkautumassa, ja inflaation odotetaan nousevan viiden prosentin paikkeille. Odotukset Meksikon talouskasvusta vuodelle 2017 liikkuvat 1–2 prosentin välillä. Meksikon luottoluokitus oli keväällä vielä ennallaan, mutta kaikki kolme suurta luottoluokittajaa, Fitch (BBB+), S&P (BBB+) ja Moody's (A3), pitivät luottonäkymiä negatiivisina.

Taloudellinen vaihto kuluneen vuoden aikana

Suomen tavarakaupan arvo Meksikon kanssa jäi viime vuonna 460 miljoonaan euroon (-7 prosenttia edellisvuodesta). Suomen vienti supistui 20 prosenttia (kokonaisvienti 256 miljoonaa euroa). Laskun taustalla on ennen kaikkea öljyperäisten tuotteiden viennin loppuminen. Vienti oli huipussaan vuonna 2014, jolloin öljytuotteet kattoivat yli 40 prosenttia viennistä Meksikoon.

Muiden kuin öljytuotteiden vienti Meksikoon vuonna 2016 laski kolme prosenttia. Suurimpia vientituoteryhmiä olivat koneet ja niiden osat (84 MEUR), paperiteollisuuden tuotteet (78 MEUR), sekä optiset, mittaus- ja lääketieteelliset laitteet (25 MEUR). Vienti Meksikoon vastasi 0,5 prosenttia Suomen globaalista viennistä, 0,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin kahta vuotta aikaisemmin.

Tuonti Meksikosta kasvoi 19 prosenttia (yhteensä 210 MEUR). Merkittävimpiä tuoteryhmiä olivat ajoneuvot (39 MEUR), sähkölaitteet (36 MEUR) sekä optiset, mittaus- ja lääketieteelliset laitteet (28 MEUR). Tuonti vastasi 0,4 prosenttia Suomen globaalista tuonnista, 0,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin kahta vuotta aikaisemmin.

Palveluvienti Meksikoon on ollut kasvussa. Tuoreimpien saatavilla olevien tilastojen perusteella (2015) palveluvienti Meksikoon oli 101 MEUR (+15 prosenttia edellisvuoden verrattuna). Palvelutuonti on ollut muutaman miljoonan euron luokkaa.

Edustuston tiedossa on noin 35 suomalaisyritystä, joilla on tytäryhtiö Meksikossa. Luku ei ole juurikaan muuttunut edellisvuodesta. Yrityskauppojen myötä jotkin yritykset ovat siirtyneet ulkomaiseen omistukseen ja muutamat uudet asettuneet Meksikoon. Esimerkiksi Valmet on perustanut maahan aluetoimiston. Myös Meksikon turismipotentiaali kiinnostaa Suomessa. Finnair avaa talvikaudella suorat reittilennot Puerto Vallartaan.

Eriyisesti energia- ja televiestintäalan reformeihin liittyvät mahdollisuudet sekä cleantech- ja kaivosala ovat houkutelleet suomalaisyrityksiä etsimään ja löytämään markkinoita Meksikosta. Nokia ilmoitti keväällä 2017 tehneensä sopimuksen teknologian ja palvelujen toimittamisesta maanlaajuisen 4G-verkon rakentamiseen tarjouskilpailun voittaneelle Altán-konsortiolle (niin sanottu Red Compartida –hanke, suomeksi jaettu verkko). Televiestintäalan reformiin liittyvä hanke tuo laajakaistan 92 prosentille Meksikon väestöstä ja mahdollistaa uudet digitaaliset palvelut. Teleoperaattorit saavat vuokrata kaistaa verkosta.

Meksikon öljy- ja kaasusektorille tehtävien investointien odotetaan kasvavan energiareformin myötä. Vuodenvaihteessa Meksiko vei onnistuneesti loppuun öljy- ja kaasukenttien neljännen tarjouskilpailukierroksen, jonka tuloksena Totalin, Statoilin ja China National Offshore Oil Corporationin kaltaiset kansainväliset öljy-yhtiöt saapuvat syvänmeren kentille. Tarjouskilpailujen odotetaan lisäävän Meksikon laskussa ollutta öljytuotantoa

ja tuovan maahan miljardien investoinnit. Meksikossa arvioidaan olevan huomattavat liuskekaasuvarat, mutta vielä ei ole tietoa, avataanko nämä kilpailulle tulevilla tarjouskilpailukierroksilla.

Energiareformi myös ohjaa energiapolitiikkaa kohti uusiutuvaa energiaa. Meksikon tavoitteena on uusiutuvan energian osuuden nostaminen energiantuotannosta 35 prosenttiin vuonna 2024 ja 50 prosenttiin vuonna 2050. Suomalaisyrityksistä esimerkiksi aaltoenergiaa tuottava AW Energy toimii sektorilla. Meksikossa on suunnittelu- tai rakennusvaiheessa kymmeniä waste to energy–hankkeita. Meksiko hyödyntää sekä urbaanijätettä että biomassaa energian tuottamiseen. Lupaavia sektoreita ovat myös terveysteknologia, biotalous, kyberturvallisuus, jolla Meksiko rakentaa kansallista strategiaa sekä koulutusala, jolla jotkin suomalaisyritykset ovat jo löytäneet markkinoita.

Meksiko on edelleen hyvin pieni sijoittaja Suomessa. Ainoastaan sementinvalmistaja CEMEX on investoinut Suomeen.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Meksiko on poliittisesti vakaa demokratia. Se tiedostaa ongelmat turvallisuustilanteessa, korruptiossa ja ihmisoikeussektorilla, mutta ei ole kyennyt puuttumaan niihin tyydyttävästi.

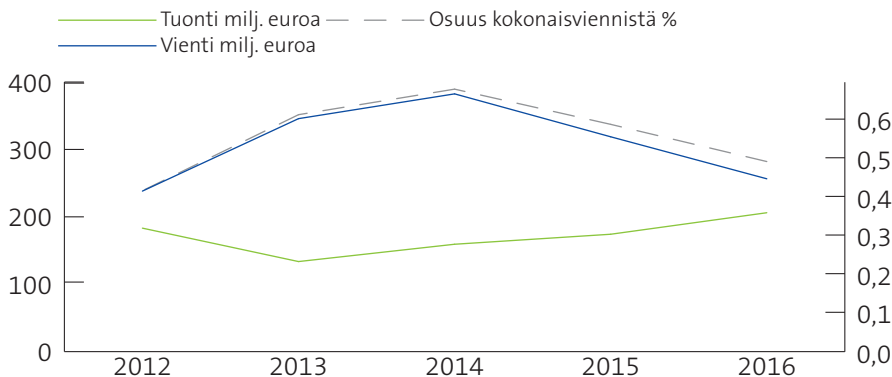
Maa valmistautuu heinäkuussa 2018 pidettäviin presidentin- ja kongressivaaleihin. Alkavan vaalivuoden vuoksi uusia poliittisia avauksia ei hallitukselta juuri ole odotettavissa, vaan se keskittyy reformien toteuttamiseen. Presidentti Peña Nieton (PRI) valtakausi päättyy, sillä Meksikon laki ei salli presidentille jatkokausia. Meksiko on presidenttivaltainen maa, minkä vuoksi vaalit ovat tärkeitä seuraavan kuuden vuoden politiikan kannalta.

Keskustavasemmistolaisen valtapuolueen PRI:n asemia vaaleissa heikentävät nykyisen presidentin heikot kannatuslukemat, talouden ongelmat ja poliittisen elämän skandaalit. Tärkeimmiksi vaaliteemoiksi nousevat kestoaiheet turvallisuus, talous ja korruptio. Yhdysvaltain-suhteiden kehitys ja joidenkin potentiaalisten ehdokkaiden agendat saattavat kuitenkin tuoda yllätyksiä. Etenkin poliittisella kartalla nousussa olevan, vasemmistopopulistiseksi luonnehditun Morena-puolueen ehdokkaaksi pyrkivä Andrés Miguel Lopez Obrador on herättänyt agendallaan tunteita. Hän on esimerkiksi luvannut kansallistaa uudestaan juuri vapautetun energiasektorin. Valtaosa puolueista ei kuitenkaan kyseenalaista Meksikon perinteistä vapaakauppaa suosivaa linjaa tai aja reformien kumoamista.

Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi on asettanut Meksikon poikkeuksellisen tilanteen eteen. Yhdysvallat on Meksikon tärkein yhteistyö- ja kauppapoliittinen kumppani, mutta Meksiko on näkyvästi esillä presidentti Trumpin kauppapoliittisella ja siirtolaisagendalla. Hänen puheitaan on seurattu huolissaan – ja ajoittain myös loukkaantuneena. Julkiset viestit muurista johtivat alkuvuodesta presidentti Peña Nieton vierailun peruuntumiseen. Meksikossa arvioidaan pohjoisesta tulevien kantojen kuitenkin pehmenneen viimeisten kuukausien aikana, mikä on hillinnyt huolta pahimpien skenaarioiden toteutumisesta. Silti, avoin tilanne aiheuttaa Meksikolle merkittävää epävarmuutta. Trumpin esiin nostamat kauppapoliittiset toimet, kuten Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen uudelleenneuvottelu ja rajavero (Border Adjustment Tax) sisältävät riskejä Meksikon kannalta.

Viime vuonna yli 80 prosenttia Meksikon viennistä suuntautui Yhdysvaltoihin ja vajaat 40 prosenttia suorista ulkomaisista investoinneista oli peräisin Yhdysvalloista. Yhdysvaltain mahdolliset toimet voivat vaikuttaa Meksikon talouteen lukuisilla mekanismeilla, esimerkiksi lisäämällä kaupankäynnin kustannuksia ja heikentämällä investointi-ilmapiiiriä. Myös presidentti Trumpin siirtolaispolitiikka – karkotukset, muuri ja maahan-

Suomen ja Meksikon välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

tulon vaikeutumisen – saattavat vaikuttaa Meksikoon esimerkiksi aiheuttamalla työmarkkinoilla ylitarjontaa tai lisäämällä Meksikon vetovoimaa keskiamerikkalaisten siirtolaisten kohdemaana. Yhdysvalloissa asuvien meksikolaisten rahälähetykset sukulaisilleen ovat kansantaloudellisesti merkittävä tekijä. Niiden väheneminen vaikuttaisi maan talouteen.

Meksikon turvallisuustilanne on kehittynyt viimeisten kahden vuoden aikana jälleen kielteiseen suuntaan. Koko maan henkirikosluvut, joita pidetään indikaattorina yleisestä turvallisuustilanteesta, nousivat viime vuonna 22 prosenttia lähestyen väkivallan huippuvuotia (2011–12). Myös jotkin muut rikokset, kuten raportoidut sieppaukset ja autovarkaudet lisääntyivät. On huomionarvoista, ettei Meksikon väkivalta ole poikkeuksellisella tasolla Latinalaisen Amerikan ja Karibian muihin maihin verrattuna. Meksiko kuuluu alueen keskikastiin. Henkirikoksia tehdään vähemmän kuin esimerkiksi Dominikaanisessa tasavallassa ja Brasiliassa.

Turvallisuustilanteen heikkenemisen arvioidaan liittyvän ennen kaikkea järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja huumekartellien sirpaloitumiseen. Tilanne vaihtelee huomattavasti osavaltioiden välillä ja niiden sisällä paikallistasolla. Hallitus kertoi 2016 elokuussa, että 42 prosenttia henkirikoksista oli keskittynyt kahteen prosenttiin koko maan kunnista. Näissä kunnissa aloitetut operaatiot eivät keväseen mennessä olleet tuoneet toivottua tulosta. Henkirikosten määrä väheni 12 kunnassa, mutta nousi 37 kunnassa – pahimmillaan kolminkertaiseksi. Liike-elämän kannalta keskeisissä Monterreyn ja Guadalajaran kaupungeissa tilanne on parantunut. Pääkaupunki Mexico City on ulkomaisille yrityksille melko turvallinen toimintaympäristö. Henkirikokset ja yrityksiin kohdistuneet omaisuusrikokset ovat kaupungissa lisääntyneet, mutta monet muut rikokset ovat vähentyneet. Suomalaisyritysten on hyvä huomioida turvallisuusnäkökohdat toimintaympäristön ja -sektorin mukaan.

Meksikon sijoitus Transparency Internationalin uusimassa korruptiovertailussa putosi peräti 28 sijaa (-5 pistettä). Korruptioon, kuten oikeusvaltion puutteisiin, rankaisemattomuuteen, heikkoihin instituutioihin, köyhyyteen ja eriarvoisuuteenkin, liittyvät ongelmat ruokkivat turvallisuusongelmia. Yleinen ihmisoikeustilanne jatkuu ongelmallisena. Rikosoikeudellisen reformin, opetusreformin, transparenssilakien ja uuden antikorruptiojärjestelmän toivotaan edesauttavan myönteistä kehitystä, mutta esimerkiksi OECD peräänkuuluttaa pidemmälle meneviä oikeuslaitoksen reformeja. Sosiaalisten konfliktien riski on koholla erityisesti maan köyhissä osavaltioissa. Yritysten on syytä kiinnittää erityistä huomiota maankäyttöön ja ympäristöön liittyvien sekä alkuperäiskansojen mailla toteutettavien hankkeiden etukäteisvalmisteluun.

Sääntely-ympäristön kehitys

Meksikon laaja vapaakauppasopimusverkosto käsittää 12 sopimusta, jotka kattavat 46 maata. Sopimusneuvottelut ovat kesken Jordanian, Paraguayn ja Turkin kanssa.

Yhdysvaltain-riippuvuuden vähentämiseksi Meksiko etsii kaupalle uusia suuntia Euroopasta, Aasiasta ja Latinalaisesta Amerikasta. Se pyrkii tiivistämään yhteistyötä Tyynenmeren allianssin maiden kanssa, tavoittelee EU-globaalisopimuksen uudistamisneuvottelujen nopeaa loppuun saattamista ja haluaa pelastaa Yhdysvaltojen kaataman Tyynenmeren kumppanuussopimuksen jatkamalla sitä muiden allekirjoittajamaiden kanssa.

Meksikon ja EU:n välinen globaalisopimus sisältää poliittista vuoropuhelua, yhteistyötä ja vapaakauppaa koskevat osiot. Kauppapoliittinen osio on ollut voimassa vuodesta 2000. Neuvottelujen tavoitteena on tavara- ja palvelukaupan, maataloussektorin sekä investointien mahdollisimman suuri vapauttaminen ja molemminpuolinen pääsy julkisiin hankintoihin. Lisäksi tavoitteena on purkaa tarpeettomat kaupanesteet, parantaa investointisuoja ja immateriaalioikeuksia sekä lisätä sääntelyn avoimuutta ja yhdenmukaisuutta.

Meksiko suhtautuu avoimesti presidentti Trumpin esittämään Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen (NAFTA) uudelleenneuvotteluun ja on indikoinut sopimuksen päivittämisen olevan paikallaan monilla osa-alueilla, joilla vuonna 1994 voimaan astunut sopimus on jäänyt ajasta jälkeen. Meksikon näkökulmasta tärkeää on saada neuvottelujen myötä päätökseen Yhdysvaltain-kauppasuhteisiin liittyvä epävarmuus, mutta samalla taata Meksikon intressit sopimusneuvotteluissa.

Meksiko on aktiivinen toimija maailman kauppajärjestössä WTO:ssa, jossa se ajaa nykyisen kauppaneuvottelukierroksen päättämistä uuden monenkeskisen sopimuksen muodossa ja vastustaa protektionismia. Meksiko ratifoi viime vuonna WTO:n sopimuksen kaupan menettelyjen helpottamisesta (Agreement on Trade Facilitation).

Meksiko on ollut aktiivinen polkumyyni-instrumenttien käyttäjä. Sillä oli marraskuussa 2016 voimassa 64 polkumyynitoimenpidettä, joista suurin osa oli suunnattu Kiinaa vastaan (45 prosenttia). EU-maista mukana oli yksittäisiä tapauksia kuudesta maasta. 60 prosenttia kaikista toimista oli suunnattu terästeollisuutta vastaan.

Sääntelyn kehitys, taustatekijät ja muutosten syyt

Meksiko on varsin avoin talous etenkin teollisuustuotteiden tuonnin osalta. Kauppaa hankaloittavia kaupan teknisiä esteitä on melko vähän. Euroopan komission kaupanestetietokannassa Meksikon kohdalla oli keväällä 2017 kymmenen merkintää, jotka koskivat esimerkiksi etiketöintiä, julkisia tarjouskilpailuja, tullin käytäntöjä ja SPS-sääntelyä. Maataloustuotteisiin kohdistuu huomattavan raskaita eläin- ja kasvitauteja koskevia määräyksiä (SPS), ja standardien eroavaisuudet asettavat rajoitteita. Nämä tekijät hankaloittavat joissakin tapauksissa tuontia EU-alueelta.

Meksikon sijoitus Maailmanpankkiryhmän tuoreimmassa Ease of Doing Business–vertailussa on edellisvuoden tapaan Latinalaisen Amerikan paras (47:s). Sijoitus heikkeni yritystoiminnan käynnistämistä (starting a business) ja sähkön saantia (getting electricity) koskevissa kohdissa, mutta koheni maan ja kiinteistöjen rekisteröintiä (registering property) koskevassa kohdassa maarekisterien digitalisoinnin ansiosta. Meksiko on pyrkinyt helpottamaan tullimenettelyjään, joita on pidetty monimutkaisina ja läpinäkyvättöminä. Avainaskel on ollut ulkomaankaupan yhden luukun palvelun perustaminen. Tullausjärjestelmää on muutenkin virtaviivaistettu.

Meksiko on kehittänyt tekijän- ja teollisoikeuksia, joiden vajavainen kunnioitus heikentää osaltaan liiketoimintaympäristöä. Vuonna 2016 toteutettiin muutoksia tavaramerkkien rekisteröintiin. Viranomaiset (Instituto Mexicano de la Propiedad Industrial, IMPI) esimerkiksi julkaisevat nyt sekä haetut että myönnetty rekisteröinnit, kun aikaisemmin julkaistiin vain myönnettyt. Tekijän- ja teollisoikeuksien valvonta on yleisesti heikkoa, minkä vuoksi piraattituotteita, erityisesti vaatteita, elektroniikkaa sekä kosmetiikkaa, myydään laajalti.

Useimmat suomalaiset yritykset eivät ole kertoneet merkittävistä ongelmista Meksikon markkinoilla. Kauppaa ovat kuitenkin vaikeuttaneet jossain määrin tullaukseen liittyvät ongelmat ja maksut sekä kansalliset tekniset vaatimukset. Monissa tapauksissa ulkomaisia testituloksia ei hyväksytty vaan ne täytyy toistaa paikallisesti, mikä voi viedä runsaasti aikaa. Erityisesti lääkkeiden ja sairaalatarvikkeiden rekisteröiminen ja tarpeellisten lupien saanti on aikaa vievä prosessi. Myös erilaisten tuotenäytteiden maahantuonti on ollut ongelmallista. Jotkin pohjoismaiset yritykset ovat kokeneet veronpalautuksiin liittyvät asiat työläiksi.

Meksikon uuteen antikorruptiojärjestelmään kohdistuu huomattavia odotuksia. Keväällä 2017 lanseeratussa järjestelmässä antikorruptioelimet on desentralisoitu – useat elimet toimivat rinnakkain ja valvovat toisiaan. Maahan perustetaan korruptiosyyttäjän virka ja erityistuomioistuin. Julkisissa viroissa toimivat henkilöt joutuvat nyt selvittämään omaisuutensa ja eturistiriitansa. Maahan perustetaan digitaalinen alusta, jossa julkaistaan korruptiosta tuomittujen julkisten ja yksityisten toimijoiden tiedot. Järjestelmän toimintakyky ja tehokkuus punnitaan tulevan vuoden aikana. Ulkomaisten yritysten on hyvä perehtyä lakeihin arvioidakseen niiden mahdollista vaikutusta itseensä. Uudet lait muun muassa alentavat kynnystä yritysten edustajien edustuusta.

Meksiko on hyväksynyt lainsäädännön, jonka nojalla maahan perustetaan erityistalousalueita. Ensimmäiset alueet rakennetaan olemassa olevien satamien yhteyteen Michoacanin ja Guerreron rajalle, Veracruzin, Oaxacaan ja Chiapasiin lähelle Guatemalan rajaa. Alueille asettuville yrityksille tarjotaan muun muassa verokannustimia, erityistä tulliregiimiä sekä helpotuksia sosiaaliturvamaksuihin. Hallitus tavoittelee erityistalousalueilla köyhien osavaltioiden taloudellista ja sosiaalista kehittämistä.

Meksiko on viime vuosina uudistanut yritys- ja henkilöverotusta. Samaan aikaan yritysten hallinnollista kuormitusta veroasioissa on pyritty vähentämään ja verojärjestelmää digitalisoitu.

Uusimmat vuoden 2017 muutokset sisältävät kannustimia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä muutoksia arvonlisävero- ja tuloverokäytäntöihin. Maassa toimivien yritysten on hyvä perehtyä muutoksiin ja arvioida niiden vaikutuksia omaan toimintaansa.

Meksikon energiamarkkinoille on luotu puhtaan energian sertifikaattien järjestelmä, jonka tavoitteellaan kannustavan tuottajia, ostajia ja toimittajia siirtymään ja investoimaan puhtaaseen energiaan. Meksiko järjesti vuoden 2016 aikana kaksi uusiutuvan energian huutokauppaa ja uusia on määrä järjestää tänä vuonna. Voittaneet yritykset rakentavat voimalat ja myyvät kansalliselle sähkökomissiolle puhdasta sähköä pitkän aikavälin sopimuksilla. Vuoden 2016 huutokaupoissa kilpailutettiin 5 000 MW installoitua kapasiteettia, joiden odotetaan tuovan 6,6 miljardin dollarin investoinnit.

Osana energiareformia Meksiko on vuoden 2017 alusta aloittanut bensiniin, dieselin ja nestekaasun kuljetuksen, varastoinnin ja jakelun tariffien sekä vähittäismyyntihintojen vapauttamisen.

PANAMA

Pääkaupunki	Panama City
Väkiluku	3,7 milj.
BKT	55.2 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	22,800 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	5.2 %
Inflaatio.....	1 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	2.7 % 14.3 % 83 %
Työttömyysaste	4.5 %
Kaupungistumisaste	66.6 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

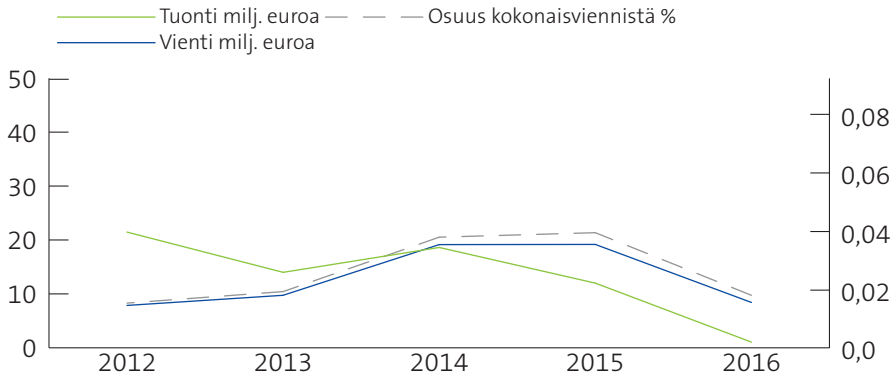
Panama on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut yksi nopeimmin kasvaneista talouksista. Jopa yli 10 prosentin kasvusta tahti on hidastunut, mutta ensi vuodellekin odotetaan yli viiden prosentin kasvua. Kasvua ovat hidastaneet muun muassa Panaman papereiden tapaus ja korruptiotapaukset. Maan näkymät ovat silti suotuisat. Sekä julkisella että yksityisellä puolella odotetaan merkittäviä investointeja. Panama on kanavan ja erinomaisten liikenneyhteyksien ansiosta logistinen solmukohta. Kanava on maalle erityisen tärkeä, ja siihen liittyvät investoinnit saattavat tarjota mahdollisuuksia myös suomalaisyrityksille. Panama on monipuolistamassa energian tuottamisen muotoja, mikä voi avata suomalaisella uusiutuvan energian tekniikalla mahdollisuuksia. Jätehuolto on erityisen vaikea ongelma pääkaupunki Panama Cityssä, jossa on tarvetta waste-to-energy-ratkaisuille. Panamaan ollaan myös avaamassa maan suurin kaivos. Kaivosteollisuus on maassa suhteellisen uutta, ja kaivososaamisen kysyntä tulee kasvamaan. Muita suomalaistoimijoita mahdollisesti kiinnostavia sektoreita Panamassa ovat koulutus, urbaani kehittäminen ja ICT-ala. Panama on suomalaisyrityksille hyvä paikka sillanpääasemana Latinalaiseen Amerikkaan muun muassa käytännöllisen sijaintinsa, turvallisuuden ja liikenneyhteyksiensä ansiosta. Panama tarjoaa maahan asettuville ulkomaisille yrityksille monenlaisia etuja ja infrastruktuuri kehittyntä. Panamassa voi kuitenkin olla vaikeaa löytää koulutettua työvoimaa ja korruptio on suhteellisen laaja ongelma.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Panama on ollut viimeisen vuosikymmenen aikana yksi nopeimmin kasvaneista talouksista. Vuosina 2001–2013 maan talous kasvoi vuosittain keskimäärin 7,2 prosentin vauhdilla, eli yli puolet nopeammin kuin alueen taloudet keskimäärin. Sittenkin kasvuvauhti hidastui Panamassa hieman: 6,1 prosenttia vuonna 2014, 5,8 vuonna 2015 ja 5,4 vuonna 2016.

Ennusteet Panaman talouskasvulle tälle vuodelle ovat suotuisia: eri tahojen ennusteet asettuvat välille 5,1–5,9 prosenttia. Maailmanpankki olettaa Panaman olevan jatkossakin Latinalaisen Amerikan nopeimmin kasvavia talouksia. Myös pessimistisempiä Panaman talouskasvusta voidaan esittää: kasvun hidastumista voi aiheuttaa brasilialaisen Oderbrecht-rakennusyhtiön Latinalaisessa Amerikassa laajalle levinnyt korruptioskandaali, jonka vuoksi Panaman vesivoimalahanke Chan II on peruuntumassa. Keskipitkällä aikavälillä Panaman vuosittainen kasvu

Suomen ja Panaman välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

arvioidaan yhtä kaikki vahvaksi ja kasvuluvut 6–6,5 prosentin tienoille. Maan talousnäkymät ovat vakaat, inflaatio vähäistä ja julkinen velka hallinnassa (40 prosenttia bruttokansantuotteesta). Ostovoimakorjattu bruttokansantuote henkeä kohti oli vuonna 2015 Maailmanpankin arvion mukaan noin 20 700 dollaria. Viimeisten kymmenen vuoden aikana köyhien osuus väestöstä on vähentynyt Panamassa merkittävästi. Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria: maaseudulla köyhyys on kaupunkeja yleisempää, etenkin alkuperäiskansojen asuttamilla alueilla.

Lähiaikoina Panamassa niin julkisten kuin yksityisten investointien arvioidaan vauhdittavan kasvua. Suurimpiin julkisiin hankkeisiin kuuluvat Panaman kanavan ylittävä silta, Esperanzan asuinalue sekä pääkaupunki Panamá metrolinja numero 2. Merkittävimpiä tiedossa olevia yksityisiä investointeja ovat Colónin maakuntaan rakenteilla olevat Keski-Amerikan ensimmäinen maakaasuvoimalaitos sekä Cobre Panamá kaivos, josta on tulossa Panaman suurin. Investoinnit uusiutuvaan energiaan ovat kasvussa. Myös pankkiala ja turismi ovat avainaloja.

Panaman talous perustuu palveluihin, kuten kanavaan, pankkisektoriin ja turismiin. Korkeiden työvoimakustannusten vuoksi Panama ei kilpaile halpatuotannossa muun Keski-Amerikan tai Meksikon kanssa, vaan keskittyy vahvuksiinsa palveluissa. Vienti koostuu pääasiassa elintarvikkeista, kuten banaanista, kahvista ja katkaravuista.

Pienellä Panamalla (väkiluku 3,9 miljoonaa) on pitkä perinne liikenne- ja kuljetuskeskuksena. Kanavan lisäksi maalla on varsin kattava verkosto lento- ja meriliikennereittejä ympäri maailmaa. Panama pyrkii jalostamaan asemaansa alueen logistisena solmukohtana ja kehittämään kanavanvarren palvelutarjontaa muun muassa logistiikkaan ja jakeluun liittyvillä palveluilla. Hallitus on ilmoittanut rakentavansa maasta ”hubin” myös monella muulla tontilla; innovaatiossa, humanitaarisessa avussa, ICT-alalla, rahoitussektorilla ja vihreän energian alalla.

Kanavan merkitystä Panamalle on vaikea ylikorostaa. Kanavaan liittyvä talous (käyttömaksut, palvelut, kerrannaisvaikutukset kuten työpaikat) edustaa huomattavaa osaa koko maan taloudesta ja valtion tuloista. Viime vuonna aukesi kanavan laajennus. Laajennuksesta päätettiin kansanäänestyksellä, jossa 78 prosenttia panamalaisista kannatti 5,4 miljardia dollaria maksanutta laajennusrakentamista. Nyt kanavassa on kaikkiaan kolme ”kaistaa”. Kanava tuo Panamalle noin miljardin dollarin voiton vuosittain, ja vastaa noin kolmea prosenttia maan bruttokansantuotteesta. Tällä hetkellä noin 14 000 alusta käyttää kanavaa vuosittain. Tärkeitä

asiakkaita ovat muun muassa Yhdysvallat, Kiina, Chile, Peru ja Etelä-Korea. Kanava on oleellinen myös Yhdysvaltain LNG-viennin kannalta. Viime vuonna maailmantalouden hidastunut kasvu näkyi kanavalla: kanavaa käyttäneiden alusten määrä tippui 5,7 prosenttia ja kanavan vuositulot vähenivät 7,1 prosenttia.

Kanavan yhteyteen harkitaan uusia, varsin suuria rakennushankkeita. Muun muassa uudelle konttiterminalille on tarvetta, sillä moni Aasiasta saapuva laiva jatkaa Yhdysvaltoihin, mutta jättää lastia muualle Latinalaiseen Amerikkaan kuljetettavaksi. Laajennettu kanava mahdollistaa maakaasun kuljetukset suurissa LNG-tankkereissa. Suunnitelmassa ovat kanavan yhteyteen uusi erityistalousalue, jolle teollisuuspuisto, sekä uusi LNG-terminaali. Suomalaisyritysten kannattaa seurata tarkasti Panaman kanavan lisärakennustöihin liittyviä kilpailutuksia; tietoja päivitetään ainakin kanavan kotisivuille [HYPERLINK "http://micanaldepanama.com/"](http://micanaldepanama.com/) <http://micanaldepanama.com/>.

Maaillanpankin Doing Business 2017 -raportti arvioi maiden liiketoimintaympäristöä ja yrityksen perustamisen helppoutta. Panama sijoittui raportissa sijalle 70 arvioidun 190 maan joukossa. Panaman sijoitus laski kolme sijaa edellisvuodesta. Latinalaisen Amerikan maista Panama sijoittui kuudenneksi parhaiten. Vertailluista asioista Panama pärjasi parhaiten sähkösaannissa, rakennusluvista, yritysrekisteröinnissä ja rajat ylittävässä kaupassa. Ongelmia löytyi erityisesti oikeusturvasta.

Kehitystaso, vahva talous, kanava ja muut suurhankkeet, suhteellisen hyvä turvallisuustilanne sekä Panaman onnistunut profiloituminen alueelliseksi bisneskeskukseksi ovat tehneet siitä Keski-Amerikan investointimagneetin (43 prosenttia alueen kaikista investoinneista vuonna 2015). Panama sijoittuu myös koko Latinalaisen Amerikan vertailussa seitsemänneksi.

Suomella ei ole suurlähetystä Panamassa ja Managuan edustuston sulkeuduttua vuonna 2013 suhteita koko Keski-Amerikkaan hoitaa Suomen edustusto Meksikossa. Panama edustautuu Suomessa Tukholmasta käsin.

Tullin tilastojen mukaan vuonna 2016 Suomen viennin arvo Panamaan oli 8,4 miljoonaa euroa ja tuonti noin yksi miljoona euroa. Suomi vie Panamaan pääasiassa koneita, laitteita, elektronisia tuotteita, metallituotteita, kuljetusvälineitä ja kemiallisia aineita. Panama puolestaan tuo Suomeen pääasiassa elintarvikkeita. Panama on ainoa Keski-Amerikan maa, jossa on tällä hetkellä etabloitunut suomalaisyhtiö (Wärtsilä).

Suomen ja Panaman kahdenvälisistä sopimuksista viisumivapaus astui voimaan 1977, sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta 2009 sekä sopimus ja pöytäkirja veroasioita koskevista tiedoista vuonna 2012.

Mahdollisuuksia on suomalaisyrityksille energia-, kaivos-, koulutus-, ICT-sektoreilla sekä kaupunkien kehitykseen liittyen.

Panaman energiasektorin odotetaan kasvavan voimakkaasti ja matriisin painottuvan yhä enemmän uusiutuviin energialähteisiin. Panaman tuottamasta sähköstä 53 prosenttia tulee vesivoimasta, 7 tuulivoimasta ja 40 fossiilisista polttoaineista. Panaman tavoitteena on nostaa uusiutuvan energian määrä 70 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä panostaen erityisesti aurinko- ja tuulivoimaan. Samaan aikaan Panama rakentaa myös maakaasuvoimaloita, jotka kuivuudesta, tuulesta tai auringosta riippumattomina kykenevät tuottamaan tasaisesti sähköä. Panama arvioi tarvitsevänsä 500 MW lisää seuraavien kymmenen vuoden aikana. Myös maan sähköverkkoa ollaan kehittämässä. Sähkönsiirto on valtion hallussa.

Jätteet ovat pääkaupunki Panama Cityn suurin ongelma ja jätehuolto heikossa jamassa. Maan jätelainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Suomalaisyritysten osaaminen waste-to-energy -alalla on herättänyt kaupun-

gin johdossa ja Panaman liike-elämän edustajien keskuudessa mielenkiintoa. Panaman energiaministeriö on katsonut waste-to-energyyn olevan enemmän täydennystä energiamatriisiin kuin ratkaisu energiaongelmaan, mutta sille ei ole Panamassa lainsäädännöllisiä esteitä.

Kaivosteollisuus laajenee Panamassa voimakkaasti. Maassa on huomattavat kupari-, kulta- ja molybdeenivarat (arvioitu arvo USD 200 miljardia). Toistaiseksi kaivossektori kontribuoi 2,5 prosenttia maan bruttokansantuotteen, mutta osuuden maalaillaan nousevan kymmeneen prosenttiin vuoteen 2019 mennessä. Maahan rakennettava Panaman suurin Cobre Panamá -kaivos on yli viiden miljardin dollarin investointi, jonka toteuttaa kanadalainen First Quantum Minerals. Tuotanto alkaa vuoden 2017 lopulla, ja täysin valmis kaivos on vuoden 2018 lopulla. Sen pääasialliset tuotteet ovat kupari ja kulta. Rakennushanke koostuu neljästä osasta: varsinainen kaivos, käsittelyyn tarvittavat laitteet, hiilivoimala sekä satama. On arvioitu, että kaivosala tulee uuden kaivoksen myötä vastamaan 9,5 prosenttia Panaman bruttokansantuotteesta. Kaivosta saatetaan vielä tulevaisuudessa laajentaa, mutta tämä vaatisi uusia ympäristölupia. Toinen merkittävä hanke on niin ikään kanadalaisen Pershimco Resourcesin Cerro Quema -kultakaivos.

Kuten muuallakin Keski-Amerikassa, myös Panamassa kaivoshankkeet ovat konfliktierkkiä ympäristövaikutusten ja alkuperäiskansojen mailla sijaitsevien varantojen vuoksi. Suomen Green mining -konsepti kiinnostaa Panamassa. On tärkeää esimerkiksi, että kaivoksen sulkemissuunnitelma on olemassa jo ennen aloitusta.

Panaman opetus- ja koulutussektorilla on huomattavia tarpeita alkaen heikoista opetustuloksista ja kouluinfrastruktuurista kaksikielisyystarpeisiin ja ammatillisen koulutuksen puutteeseen. Lisäksi erityisesti logistiikka-alalle ja meriteollisuuteen tarvitaan koulutettua teknistä henkilöstöä kiireesti.

Opetussektoriin kyllä panostetaan (esimerkiksi opettajakoulutusta ja infrastruktuuria on pyritty parantamaan ja budjetti kasvanut tasaisesti), mutta tulokset pysyvät huonoina. Teknisesti koulutetun työvoiman puute on vakava haaste Panamassa. Teema yhdistää monia Latinalaisen Amerikan maita, mutta Panamassa on alueellisessa vertailussa erityisen hankalaa löytää koulutettua työvoimaa. Suomi on noteerattu maaksi josta Panama voisi ottaa mallia koulutuksen alalla.

Panaman ammattikoulutuksesta vastaa INADEH (Instituto Nacional de Formación Profesional y Capacitación para el Desarrollo Humano), jonka yhteyteen ollaan luomassa korkeamman tason opetusta: Instituto Superior Técnico ollaan kehittämässä miljoonien dollarien rahoituksella. Tämän projektin edistyminen on keskeistä koko maan menestykselle. Myös suomalaisille koulutusviennin toimijoille tämä voi olla mielenkiintoinen projekti. Panamassa on meneillään useita urbaanin kehittämisen hankkeita. Panamalla on kunnianhimoisia suunnitelmia kanavan Karibianmeren-suulla sijaitsevan Colónin alueen kehittämiseksi. Hallitus suunnittelee 700 miljoonan dollarin investointeja kaupungin, sen turismiteollisuuden ja vapaakauppa-alueen kehittämiseen.

Panama Cityn pormestari puolestaan esitteli viime vuonna toimintasuunnitelman kaupungin kehittämiseksi. Hanke on osa Amerikan kehityspankin (Inter-American Development Bank) ohjelmaa kestäville ja kehittyville kaupungeille (Iniciativa de Ciudades Emergentes y sostenibles) Panama Cityn suunnitelman horisontti ulottuu vuoteen 2050 asti. Viisi nimettyä avainongelmaa ovat liikkuvuus ja kuljetus, jätehuolto, vesi, epätasa-arvo ja luonnonilmiöiden aiheuttama haavoittuvuus.

Suunnitelmassa lasketaan olevan yhteensä 3,6 miljardin dollarin investoinnit seuraavien 34 vuoden ajalle. Aikajänne on pitkä, mutta yleisellä tasolla Panama Cityn halu näyttäytyä korkean teknologian ja innovaation edelläkävijänä, halu kehittää kaupunkia älykkäämpään suuntaan sekä sen vakavat ongelmat esimerkiksi vesitalouden ja jätehuollon alalla tekevät kaupungista kiinnostavan suomalaisille toimijoille.

Panaman painotukset innovaatioon, korkean teknologian yritysten, finanssiteollisuuden läsnäolo ja pyrkimys muiden hubien ohella connectivity-solmukohdaksi tekevät siitä potentiaalisesti kiinnostavan markkina-alueen suomalaiselle ICT-teollisuudelle. Panama pyrkii lähivuosina kehittämään ICT-infrastruktuuria, hallinnon työkaluja sekä smart city -sovelluksia kansallisen digitalisointistrategian (Agenda Digital Panama 4.0) mukaisesti.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Panaman presidenttinä on vuodesta 2014 toiminut keskustaoikeistolainen liikemiestäustainen Juan Carlos Varela Rodríguez, joka edustaa kansallismielistä Partido Panameñista -puoluetta. Panamassa julkisella sektorilla on ollut vaikeuksia pysyä maan talouskasvun tahdissa. Regulaatio, käytännöt ja toimintakyky eivät ole pysyneet mukana vauhdissa ja korruptio on läpileikkaava ongelma. Transparency Internationalin korruptioindeksissä Panaman pistemäärä on 38 (asteikolla 0–100, jossa 0 tarkoittaa hyvin korruptoitunutta ja 100 hyvin korruptiosta vapaata). Järjestön mukaan Panaman oikeuslaitos kärsii vakavista ongelmista. Tuomareita nimitetään usein poliittisin perustein, erityisesti korkeimpaan oikeuteen. Henkilökunta on huonosti koulutettua eivätkä kansalaiset luota oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen. Oikeusjärjestelmän heikkouksista huolimatta Panamassa kansalaisten luottamus poliisiin on UNDP:n selvityksen mukaan Latinalaisen Amerikan maiden vahvinta.

Muita pullonkauloja maan kehitykselle ovat perusopetus, teknisesti koulutetun henkilökunnan saatavuus sekä lähitulevaisuudessa mahdollisesti pula energiasta. Panama tiedostaa, että kestävä kasvun edellytys on ympäristöriskien hallinta. Virallisessa puheessa Panama antaakin painoarvoa luonnonvarahankkeiden kestävyydelle ja uusiutuvalla energialla, mutta kansalaisjärjestöt arvostelevat näitä hankkeita mittavista ympäristövaikutuksista.

Panaman kasvu on ollut sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna suhteellisen hyvää. Vaikka tuloerot ovat huomattavat, myös köyhyys on vähentynyt. Pääsy veteen, viemärintiin ja sähköön on parantunut, yhä useampi lapsi ilmoitetaan kouluun ja elinikäodote on pidentynyt. Samaan aikaan keskiluokka on kasvanut ja vaurastunut. YK:n inhimillisen kehityksen indeksillä mitattuna Panama on 60., Latinalaisen Amerikan kakkonen heti Chilen jälkeen. Panamassa on toimittu aktiivisesti lapsityövoiman käytön lopettamiseksi ja arvioiden mukaan Panamassa esiintyykin Latinalaisen Amerikan maista vähiten lapsityövoiman käyttöä. Panamassa on esimerkiksi myönnetty stipendejä, jotta lapsityössä olevat voisivat palata kouluun. Panama pyrkii olemaan ensimmäinen Latinalaisen Amerikan täysin lapsityövoimasta vapaa maa.

Panama on saanut hiljattain negatiivista julkisuutta Panama papers -tietovuodon myötä. Panaman papereiksi nimetyistä julkisuuteen vuotaneista asiakirjoista selvisi vuonna 2015, että panamalainen lakiasiaintoimisto Mossack Fonseca oli auttanut maailmanlaajuisesti asiakkaita kiertämään veroja tai piilottamaan varallisuutta. Panama omaksui 1970-luvulla tyypillisen niin sanotun veroparatiisimallin, johon kuuluvat muun muassa yritysten verovapaus ja tiukat pankkivalvontalait. Maan lait mahdollistavat kenelle tahansa verovapaiden, anonymien yhtiöiden muodostamisen maahan. Ongelmista huolimatta maa on ottanut edistysaskelia läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Tästä kertoo esimerkiksi se, että Financial Action Task Force (FATF) poisti Panaman harmaalta listaltaan helmikuussa 2016 ja kommentoi Panaman edistyneen huomattavasti rahanpesun vastaisissa toimitissaan.

Panamassa suhtautuminen Panama papersiin on ollut moniulotteinen. Hallitus on nähnyt skandaalin epäoikeudenmukaisena imago-ongelmana, sillä – maan lakeja ei ole rikottu, vaikka toiminnan eettisyydestä voidaan keskustella. Todelliseksi rikolliseksi koetaan ne ulkomaalaiset, jotka ovat väärinkäyttäneet Panaman finanssijärjestelmää. Monet koti- ja ulkomaiset tarkkailijat näkevät tapauksen kuitenkin merkinä tarpeesta uudistaa maan finanssijärjestelmää.

Hallitus on poliittisella tasolla ottanut askelia läpinäkyvyyden parantamiseksi, vaikka ei näytäkään suunnittelevan suurempaa vallankumousta. Se on ilmoittanut suostuvansa automaattiseen verotietojen vaihtoon ja päivittävänsä järjestelmänsä OECD-tasolle vuoteen 2018 mennessä sekä eliminoivansa anonyymien osakkeenomistuksen (haltijaosakkeet, bearer shares).

Presidentti Varelan vaalikampanjassa vuonna 2014 antikorruptio oli näkyvä teema, ja se on ollut asialistalla jo pidempään. Skandaalit näyttäisivät ajaneen hallituksen liikkumaan nopeammin ja pidemmälle kuin alun perin oli suunniteltu.

Kansalaisjärjestöt ovat esittäneet Panaman korruption kitkemiseksi tarpeellisiksi parannusaskeliksi esimerkiksi automaattisen verotietojen vaihdon, heikon ja korruptoituneen oikeusjärjestelmän remontin, rahanpesuun puuttumisen, instituutioiden vahvistamisen, tilivelvollisuuteen pakottamisen ja yleisesti sellaisen viestin lähettämisen, ettei Panama salli rikollisten suojelua. Ilman rakenteellisia uudistuksia oikeuslaitoksen kehittämiseksi kestäviä tuloksia ei saada.

Panaman turvallisuustilanne on parempi kuin Keski-Amerikan pohjoisosan valtioissa Hondurasissa, El Salvadorissa, Guatemalassa ja Belizeä. Huumekartellien väliset reviirikamppailut nostavat kuitenkin maan turvallisuusriskiä ja korruptioherkyyttä. Viime vuosina on myös nähty viranomaisten ja alkuperäiskansojen kesken väkivaltaisia yhteenottoja.

Panama ja Yhdysvallat tekevät tiivistä sotilaallista yhteistyötä. Vaikka Panama on hallinnut vuodesta 1999 lähtien Panaman kanavaa, Yhdysvalloilla on oikeus tulla väliin, jos kanavan neutraliteetti on vaarassa. Yhdysvallat on myös valmiudessa auttaa esimerkiksi mahdollisten öljyvuotojen sattuessa. Maat tekevät yhteistyötä myös liittyen huumekaupan ja rahanpesun kitkemiseen.

Panama on mukana Keski-Amerikan integraatiojärjestö SICA:ssa, mutta ei lukeudu sen innokkaimpiin jäseniin. Panama liittyi SIECA:n (SICA:n taloudellinen elin) täysjäseneksi lokakuussa 2012, lähinnä EU:n ja Keski-Amerikan välillä solmitun assosiaatiosopimuksen vuoksi.

Panaman ulkopoliittinen tilanne on vakaa. Maan armeija lakkautettiin vuonna 1994, mutta turvallisuusjoukot, joihin kuuluvat poliisi ja sen armeijatyypiset meri- ja ilmavoimat, huolehtivat turvallisuudesta. Panama on varsin turvallinen maa, etenkin verrattuna pohjoisempiin Keski-Amerikan maihin.

Panaman perustuslain artiklassa 127 todetaan, että valtio takaa alkuperäiskansoille kollektiivisen maanomistusoikeuden. UNDP:n tulkin mukaan Panaman perustuslaki takaa alkuperäiskansojen ympäristöoikeudet vain osittain. Alkuperäiskansoille taataan maankäyttöoikeudet, mutta ei oikeutta näiden mailla sijaitseviin luonnonvaroihin. Käytännössä maan- ja luonnonvarojen käyttöön liittyy paljon kiistoja keskushallinnon ja alkuperäiskansojen välillä. Barro Blancon patokiista on tyypillinen esimerkki tilanteesta, jossa alkuperäiskansoilta ei ole saatu todellista, informoitua ennakkosuostumusta maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä ennen projektin aloittamista. On ensisijaisen tärkeää, että Panamaan alkuperäisväestön asuttamille alueille hankkeita suunnittelevat yritykset varmistavat, että alkuperäiskansojen konsultointi on toteutettu asianmukaisesti.

Sääntely-ympäristön kehitys

Panama on mukana EU:n ja Keski-Amerikan välisessä assosiaatiosopimuksessa. Sopimusta koskevat neuvottelut saatiin päätökseen 2010 ja sopimuksen väliaikainen soveltaminen aloitettiin 2013. Sopimuksen voimaan as-

tuminen edellyttää kaikkien EU:n jäsenmaiden ratifiointia. Toistaiseksi 20 jäsenvaltiota (mukaan lukien Suomi vuonna 2014) on ratifioinut sopimuksen. Sopimuksen päätavoitteena on vahvistaa osapuolten välisiä suhteita.

Assosiaatiosopimus koostuu kolmesta osasta: 1) poliittisesta vuoropuhelusta, 2) yhteistyöstä ja 3) vapaakaupasta. Tavoitteena on, että sopimuskumppanit saadaan vapaakaupan piiriin, ja samalla sitoutettua yhteisiin arvoihin, demokratian ja ihmisoikeuksien, kestävän kehityksen, hyvän hallinnon ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen ja edistämiseen. Yhteistyötä koskevan osion päätavoitteina on vahvistaa turvallisuutta, sosiaalista koheesiota sekä taloudellista kasvua. Kauppaa koskevaan osioon sisältyy velvoitteita muun muassa tullien ja kaupan teknisten esteiden poistamisesta, palveluiden kaupan sekä investointien markkinoillepääsystä, teollis- ja tekijänoikeuksista, pääsystä julkisia hankintoja koskeviin kilpailuihin sekä työvoimaa ja ympäristöä koskevien normien täytäntöönpanosta.

Sopimus on luonteeltaan sekasopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltioiden ja osittain Euroopan unionin toimivaltaan. Näin ollen jäsenvaltiot ovat osapuolia Euroopan unionin lisäksi, ja sopimus edellyttää sekä unionin että jäsenvaltioiden hyväksymistä.

Panama on osoittanut kiinnostuksensa liittyä Meksikon, Perun, Kolumbian ja Chilen muodostamaan Tyynenmeren Allianssi -integraatiojärjestelyyn. Vapaakauppaa suosivalta arvopohjaltaan Panama sopisi ryhmään hyvin, mutta esteenä on ollut, ettei maa ole ratifioinut vapaakauppasopimusta Kolumbian kanssa.

Panama pyrkii monin keinoin houkuttelemaan monikansallisia yrityksiä perustamaan alueellisen pääkonttorinsa Panamaan. Muun muassa SEM-ohjelma (Sedes regionales de Empresas Multinacionales) tarjoaa verohelpotuksia ja mahdollisuuden palkata expat-työntekijöitä yrityksille, jotka perustavat alueellisen päämajansa Panamaan.

Panamassa toimii useita teollisuuspuistoja, joista useimmat tarjoavat siellä toimiville yrityksille veroetuja. Näitä ovat Colónin vapaakauppa-alue, jota ollaan kehittämässä logistiikka- ja jakelukeskuksen suuntaan, Zona Francon vapaakauppa-alue, Panama Pacífico-vapaakauppa-alue sekä innovaatioita edistämään pyrkivä Ciudad del Saber (suom. tiedon/osaamisen kaupunki) -keskus.

Entinen sotilastukikohta Panama Pacífico -erityistalousalue Panama Cityssä markkinoi itseään ulkomaisille yrityksille yhden pysähdyksen kauppana (one stop shop) muun muassa rekisteröinnin suhteen. Panaman ulkopuolelle vietävistä tuotteista ei tarvitse maksaa veroa. Työaikalainsäädäntö joustaa: työntekijöiden ylityölisät ovat alueella muuta maata pienemmät. Toisaalta palkat ovat paremmat kuin muualla maassa.

Ciudad del Saberissa (CDS) toimii kansainvälisten yritysten tutkimus- ja kehitys- sekä innovaatiokeskuksia, YK:n virastoja ja akateemisia toimijoita. CDS:lla on noin 160 organisaatiojäsentä ja alueella on noin 5000 työpaikkaa. Alueella on sekä julkista että yksityistä koulutusta niin ammattikoulu-, korkeakoulu- kuin jatkokoulutustasoilla. Alueella on toimisto myös lukuisilla humanitäärisillä järjestöillä ja 16 YK-järjestöllä.

Yhteenvetona voidaan katsoa, että Panama on suomalaisyrityksille hyvä paikka sillanpääasemana Latinalaiseen Amerikkaan sijaintinsa ja liikenneyhteyksiensä ansiosta. Panama tarjoaa maahan asettuville ulkomaisille yrityksille monenlaisia etuja, käytössä oleva Yhdysvaltain dollari helpottaa kaupankäyntiä, talouskasvu on edelleen merkittävää, ja elämänlaatu maassa on hyvä ja infrastruktuuri kehittynyttä. Haasteitakin on: Panamassa voi olla vaikeaa löytää koulutettua työvoimaa, elinkustannukset ovat suhteellisen korkeat, korruptiota ilmenee jonkin verran, infrastruktuurissa on vielä kehitettävää.

AUSTRALIA

Pääkaupunki	Canberra
Väkiluku	23 milj.
BKT	1 257 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	48,800 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2.9 %
Inflaatio.....	1.4 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	3.6% 28.2% 68.2%
Työttömyysaste	5.8 %
Kaupungistumisaste	89.4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Australia on yksi maailman menestyneimmistä maista. Se on yhtäjaksoisen talouskasvun maailmanennätysmaa ja sen elintaso on maailman kärkijoukossa. Aasiassa Australia on avoimen ja vapaan yhteiskunnan majakka. Moni haaste odottaa kuitenkin ratkaisua. Jäteongelman ratkaiseminen edellyttää uusia teknologioita. Väestön ikääntyminen ja aasialaisten eläköityminen Australian rannoille edellyttävät uusia sovelluksia palveluihin ja terveydenhuoltoon. Nopeasti kasvavat miljoonakaupungit (Sydney, Melbourne, Brisbane, Perth, Adelaide) tarvitsevat monenlaisia älykkäitä ratkaisuja pitääkseen johtoasemansa maailman parhaiden asuinkaupunkien joukossa. Kaikki nämä ovat kiinnostavia bisnesmahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Jo tällä hetkellä suomalaiset yritykset pyörittävät Australiassa arviolta 2,5 miljardin euron vuosiliikevaihtoa. Australia on myös erinomainen jalansija Aasian markkinoille. Se mikä näkyy Australiassa, on tiedossa kaikkialla Aasiassa.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Australian talous jatkaa kasvuaan – vuoden 2016 kasvu oli 2,5 prosenttia ja kirjanpitoluodon 2015–2016 (1.7.–30.6.) kaikkiaan 3,3 prosenttia. Economist Intelligence Unit (EIU) ennustaa samansuuruisia tai hieman korkeampaa kasvua myös tuleville vuosille. Edellisestä lamasta on jo maailmanennätysaika – 104 kvartaalia, eli 26 vuotta. Alankomaat sai kasaan vain 103 kvartaalia ennen finanssikiiriä.

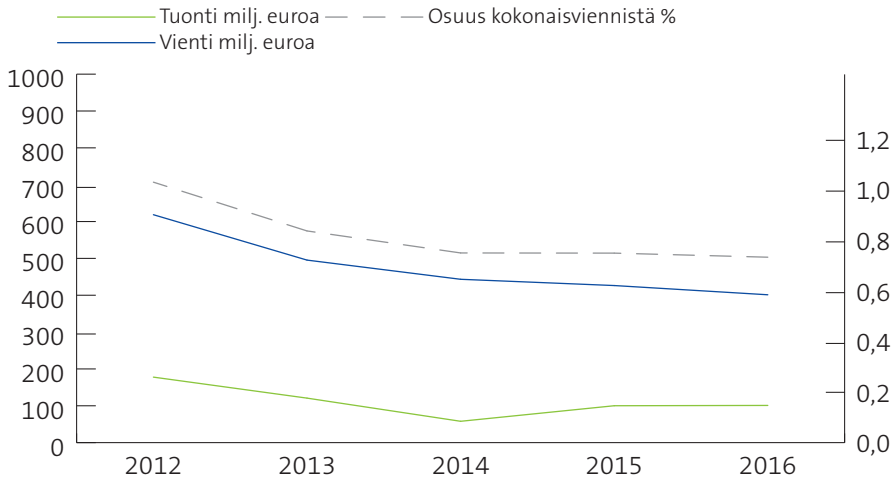
Merkittäviä lukuja maasta, jossa on keskusteltu viimeiset pari vuotta siitä, että Australia on jonkinmoisessa talousahdingossa. Raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen romahdus ajoi toimintaansa tehostaneet kaivosjätit joukkoyrityksiin. Kiinan kasvun hidastuminen on näkynyt Australian perinteisten vientituotteiden kysynnän heikkoutena. Kaivossektorin ulkopuoliset kotimaiset investoinnit eivät ole kasvaneet odotetusti. Kotimarkkinoilla palkkojen kasvun pysähtyminen ja asuntojen hintojen kymmenien prosenttien nousu ohjaa rahaa kulutuksesta asumiseen.

Todellisuudessa Australia on kuitenkin äärimmäisen joustava ja vastustuskykyinen talous. Jättipalkkaiset kaivostyöläiset ovat muuttaneet muualle maahan normaalipalkkaisten töiden perässä. Kotimarkkinakysyntä on kohdallaan ja väestönkasvu pitää rakennusbuumin voimissaan. Itse asiassa asuntojen vauhdikkaasta tuotan-

Palveluvienti Suomesta Australiaan on molempien maiden tilastojen mukaan räjähdysmäisessä kasvussa. Kuva IStock.

Suomen ja Australian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

nosta huolimatta ainakin Commonwealth-pankki ennustaa jopa uutta rakennusbuumia nykyisen perään. Vientiyrittäjien määrä on räjähdysmäisessä kasvussa ja vienti vetää. Työttömyys pysyy alle kuudessa prosentissa.

Koulutusvienti vetää ennen kaikkea aasialaisia Australiaan. Maassa oli viime vuonna 554 000 koulutuksestaan maksavaa ulkomaalaista opiskelijaa. Vientitulojen lisäksi ulkomaiset opiskelijat ovat valtava resurssi Australialle sillä usein he joko jäävät maahan joksikin aikaa töihin tai palaavat kotimaihinsa Australian tuntevina asiantuntijoina ja yrittäjinä.

Suomalaisille yrityksille Australia on pitkään ollut menestyksekkäs markkina. Suurimmat suomalaiset yritykset pyörittävät Australiassa satojen miljoonien eurojen liikevaihtoa, suurin jopa yli miljardin euron liikevaihtoa. Suomalaisyrittäjien yhteenlasketuksi liikevaihdoksi Australiassa suurlähetystö arvioi ainakin 2,5 miljardia euroa.

Samat yritykset työllistävät suoraan tuhansia australialaisia. Lisäksi monelle suomalaiselle yritykselle Australia on alueellinen päämaja. Kaikkiaan maassa toimii nelisenkymmentä suomalaisten yritysten tytäryritystä. Lisäksi lähes 200 suomalaista yritystä on edustettuina Australiassa.

Suomen ja Australian välinen tavarakauppa on Suomen tullin tilastojen mukaan edelleen laskusuunnassa. Tämä johtuu lähinnä siitä, että suomalaiset yritykset tuovat esimerkiksi puuta ja paperia enemmän muualta kuin Suomesta. Kokonaisvolyymit eivät ole paperia lukuun ottamatta juuri laskeneet. Eli suomalaisyritysten vienti Ranskasta, Virosta, Liettuasta ja muualta tuottaa lisäarvoa Suomen talouteen. Joka tapauksessa Australia on ollut Suomen seitsemänneksi suurin Euroopan ulkopuolinen tavaravientimarkkina.

Toisaalta taas Australian tilastojen mukaan Suomen vienti Australiaan on jo kääntynyt noin neljän prosentin nousuun. Australian tilastojen mukaan Suomen vienti Australiaan oli kirjanpitoluvulla 2015–2016 noin 550 miljoonaa euroa, siis yli kolmasosan enemmän kuin tullin tilastojen mukaan.

Palveluvienti Suomesta Australiaan on molempien maiden tilastojen mukaan räjähdysmäisessä kasvussa. Tilastosta riippuen vuosikasvu 2015 oli 23–45 prosenttia. Suomen tilastokeskuksen mukaan palveluviennin arvo oli jo 155 miljoonaa euroa.

Käytännössä Australialla ja Suomella on käytössä eri tilastointitavat tavaroihin ja palveluihin liittyen. Suomen tavara- ja palveluviennin kokonaisvolyymi Australiaan lienee kuitenkin noin 600 miljoonaa euroa.

Samalla kansainväliset arvoketjut pakottavat katsomaan kahdenvälistä kauppaa täysin uudesta näkövinkelistä – suomalaisetkin yritykset tuovat yhä useammin tuotteensa Australiaan esimerkiksi Kiinan tehtailtaan. Samalla kuitenkin yritysten liikevaihto Australiassa on merkittävää ja kasvavaa. Osa menestyksestä päättyy Suomeen palvelukauppana, osa työpaikkoina, osa jää jonnekin muualle.

Osa menestyksestä näkyy varmasti myös australialaisia investointeina Suomeen: kaikkiaan australialaiset yritykset ovat investoineet Suomeen yli 2,3 miljardia euroa.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Aasian (ja Oseanian) maista Australia on yhdessä Uuden-Seelannin kanssa vakain demokratia ja liiketoimintaympäristö. Vaikka Australian sisäpolitiikka ajoittain onkin sekasortoista, yhteiskunnan vakaus ja avoin suhtautuminen kansainväliseen kauppaan eivät ole uhattuina.

Australia on sitoutunut vapaaseen kauppaan. Kauppaministeri Steven Ciobo on tehnyt selväksi, että Australian politiikka on aina ”australialaiset ensin” - Australians First. Tämä tarkoittaa uusien kauppamahdollisuuksien avaamista ja markkinoillepääsyn helpottamista kauppasopimusten keinoin.

Liberaalipuolueella (Australian konservatiivit) on parlamentin alahuoneessa minimaalinen enemmistö, mutta moni lakiehdotus kilpistyy ylähuoneessa senaatissa, jossa pienpuolueilla on vaa’ankieliasema. Myös pääministeri Malcolm Turnbullin kansansuosio ehti valua varsin alas ennen käännettä parempaan. Huhut veikkailivat jo samanlaista palatsivallankaappausta puolueen sisällä, jolla Turnbull itse otti pääministeriyden edeltäjältään Tony Abbottilta.

Australia on vakaa oikeusvaltio, jossa kuitenkin joidenkin liikemaailmaedustajien mukaan on olemassa suurempi poliittinen riski kuin monessa muussa vakaassa demokratiassa. Vain kolmen vuoden vaalikausi lisää poliittista epävarmuutta. Edelliset parlamenttivaalit pidettiin 2016.

Sääntely-ympäristön kehitys

Euroopan unioni ja Australia ovat aloittamassa vapaakauppasopimusneuvottelut. Vaikka Australian liiketoimintaympäristö on pääsääntöisesti erittäin toimiva ja kaupan esteitä ei maataloustuotteita lukuun ottamatta ole kovin paljon, avaavat vapaakauppasopimusneuvottelut uuden mahdollisuuden vaikuttaa maan sääntely-ympäristöön eurooppalaisten yritysten asemaa vahvistavasti.

Suomalaisten yritysten suurimmat markkinoillepääsyn tai yleisesti bisneksenteon haasteet Australiassa ovat työvoiman liikkuvuuden rajoitukset, polkumyynnissäädökset, tullimääräykset, heikohko design-suoja, rajoitetut julkiset hankinnat, ympäristölakien muutokset ja turvallisuusmääräysten osavaltiokohtaisuus.

Australian liittovaltiomuoto vaikuttaa moneen näistä haasteista – eli eri osavaltioilla on esimerkiksi erilaiset ympäristö-, turvallisuus- ja hankintasäädökset. Tähän hajautumiseen EU pyrkii neuvotteluissa vaikuttamaan varsinkin siten, että esimerkiksi EU:n ympäristö- tai turvallisuusmääräykset täyttävät tuotteet hyväksyttäisiin automaattisesti myös Australiassa.

Julkisten hankintojen osalta Australiasta on pitkällisten neuvotteluiden jälkeen tulossa viimeinen teollisuusmaa joka liittyy maailman kauppajärjestön WTO:n julkisten hankintojen sopimukseen (GPA). Suurena haasteena liittymisessä on ollut osavaltioiden haluttomuus lisätä omia julkisia hankintayksiköitään sopimuksen piiriin.

Yleisesti ulkomaiset yritykset saavat osallistua kilpailutuksiin, mutta monessa hankinnassa kotimaisuusastevaatimus on äärimmäisen korkea.

Työvoiman liikkuvuuden rajoitusten osalta tilanne näyttäisi menevän vuonna 2017 huonompaan suuntaan, sillä pääministeri Malcolm Turnbull lopetti suosittu 457-viisumiohjelman. Korvaava ohjelma rajoittaa huomattavasti aloja joihin ulkomailta voi osaamista tuoda. Lisäksi palkkavaatimus on aikaisempaa korkeampi ja perusviisumin kesto vain kaksi vuotta entisen neljän vuoden sijaan.

Yritysten perustamisen osalta Australia on avoin talous. Tytäryrityksen perustaminen on nopeaa ja helppoa. Hankalimmaksi osoittautuu yleensä pankkitilin avaaminen.

Australia ei enää ole syrjäseutu uudessa Intia–Tyynimerikeskisessä maailmassa. Erityisesti taloudessa ja kaupassa Australian rooli on yhä keskeisempi. Maalla on voimassa olevat vapaakauppasopimukset Kiinan, Japanin, Etelä-Korean, Singaporen, Malesian, Yhdysvaltojen, Thaimaan, Chilen, Uuden-Seelannin ja Kaakkois-Aasian yhteisön kanssa. Sopimus Tyynenmeren saarivaltioiden kanssa on valmistunut, muttei voimassa. Neuvottelut ovat kesken Indonesian ja Intian kanssa, lisäksi tutkitaan mahdollisuutta neuvotella Hongkongin kanssa.

Yhdysvaltojen vetäytyminen Tyynenmeren kumppanuussopimuksesta (TPP, Trans-Pacific Partnership) oli kova isku Australialle, mutta maa pyrkii edelleen saamaan aikaan 11 muun TPP-maan sopimuksen. Samalla panoksia siirretään Kiina-vetoisen alueellisen RCEP-sopimuksen neuvotteluihin (Regional Comprehensive Economic Partnership). RCEP:n piiriin kuuluu Kaakkois-Aasian yhteisö ASEAN (10 maata) ja kuusi ympäröivää maata (Kiina, Japani, Etelä-Korea, Intia, Australia, Uusi-Seelanti).

Muuttuva talousrakenne

Australian talous on perinteisesti perustunut maatalouteen ja raaka-aineisiin. Käsillään työtä tekevät tradesmanit ovat olleet australialaisten kansakuntakuvan kantava voima. Pääministeri Malcolm Turnbullin hallitus pyrkii kääntämään tämän ”työmiestyhteiskunnan” innovaatioyhteiskunnaksi.

Australiassa asuvalle on selviö, että uudessa digitaalisesti ja fyysisesti kytkeytyneemmässä maailmassa tradesman-Australia ei ole kilpailukykyinen. Vientiyritysten määrän nopea nousu kertoo kuitenkin siitä, että monella muulla alalla Australia on hyvinkin kilpailukykyinen ja australialaisten yritysten tulevaisuus näyttää valoisalta. Commonwealth-pankin mukaan osa vientiyritysten määrän kasvusta johtuu yksinkertaisesti Australian dollarin heikkenemisestä, joka on parantanut yritysten kilpailukykyä. Samalla kuitenkin nimenomaan nettikaupan lisääntyminen on bisnesjärjestöjen mukaan avannut vientiovet monille uusille yrityksille. Etäisyys muusta maailmasta ei ole enää este.

Innovaatiotalouden kehitystä on Australiassa hidastanut tutkijoiden, yliopistojen ja yritysten heikko yhteistyö, joka OECD:n arvion mukaan on järjestön jäsenmaista heikoimmalla tolalla. Juuri tämän ongelman ratkaisuun hallitus paneutuu. Laadukas maahanmuutto ja koulutus ovat puolestaan saaneet aikaan sen, että australialaiset ovat yksi maailman osaavimmista kansakunnista. Eli innovaatiotaloudeksi muuttumisen avaimet ovat australialaisten omissa vahvoissa käsissä.

Suomen ja suomalaisten yritysten kannattaakin pyrkiä innovaatioyhteistyöhön australialaisten yritysten, yliopistojen ja organisaatioiden kanssa juuri nyt. Australia on nyt ja tulevaisuudessa suurien mahdollisuuksien markkina ja jalansija maailmantalouden avainalueelle. Maasta kasvaa väkisinkin innovaatiotalous tulevana vuosina. Ne maat ja yritykset jotka ovat alusta lähtien mukana Australian taipaleella hyötyvät taatusti uudistuvan talouden kasvumahdollisuuksista ja kytkeytyneisyydestä Intian–Tyynenmeren alueelle.

ETELÄ-KOREA

Pääkaupunki	Soul
Väkiluku	50,9 milj.
BKT	1 411 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	37,900 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2.7 %
Inflaatio.....	0.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	2.3 % 37.6 % 60.2 %
Työttömyysaste	4 %
Kaupungistumisaste	82.5 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Etelä-Korea on maailman 11. suurin talous ja Suomen kolmanneksi tärkein kauppakumppani Aasiassa. Vahvasti viennistä riippuvaisen maan talouskasvu jatkuu maltillisena. Syksyllä 2016 maa ajautui sisäpoliittiseen kriisiin edellisen presidentin korruptiota ja taustavaikuttajaa koskeneen skandaalin myötä. Poliittinen epävarmuus johti myös talouspolitiikan uudistusten hidastumiseen. Etelä-Korean talouden vahvuuksia ovat väestön korkea koulutustaso, huipputason ICT-osaaminen ja vahvat monialayritykset. Suomalaisyrityksille on uusia mahdollisuuksia muun muassa. ICT-, lifestyle-, cleantech- ja elintarvikealoilla. Suomella on positiivinen ja vahva maakuva Etelä-Koreassa – korealaiset ovat kiinnostuneita etenkin suomalaisesta koulutuksesta ja start-upeista. Etelä-Korean Pyeongchangin talviolympialaiset helmi-maaliskuussa 2018 tarjoavat lisää mahdollisuuksia suomalaisyrityksille. Liiketoimintamahdollisuudet ovat parantuneet EU-Korea-vapaakauppasopimuksen myötä.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Etelä-Korean talous kasvoi vuonna 2016 2,8 prosenttia. Vauhtia pidetään nopeasti vaurastuneessa maassa hitaana. Vuodelle 2017 kasvuksi on ennakoitu 2,5-3 prosenttia, mutta arviot muuttuvat tiuhaan. Pessimistisimpien arvioiden mukaan kasvu painuu jopa alle kahteen prosenttiin, toisaalta maailmantalouden viimeaikaiset piristymisen merkit ovat heijastuneet positiivisesti Etelä-Korean vientiluvuissa. Etelä-Korean kasvua on hidastanut paitsi maailmantalouden jähmeä tilanne, myös muun muassa korealaisen laivateollisuuden valtaiset ongelmat vuonna 2016. Maailman suurimpiin laivanvarustamoihin kuuluva Hanjin haettiin konkurssiin helmikuussa 2017. Vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla Etelä-Korean vienti on kasvanut voimakkaasti vuoden takaiseen verrattuna ja myös pidemmällä perspektiivillä katsottuna viennissä on rikottu ennätyksiä. Samaan aikaan myös tuonti on jatkanut kasvuaan, jolloin kauppataaseen ylijäämä ei ole kasvanut samassa tahdissa. Vuonna 2015 suomalaisten investointien kanta Etelä-Koreassa kasvoi edellisvuodesta nousten alle sadasta miljoonasta eurosta 124 miljoonaan euroon. Korean investoinnit Suomeen ovat toistaiseksi olleet vähäisiä, mutta uusia investointeja edistetään aktiivisesti esimerkiksi ICT-alalle.

Vahvasti viennistä – ja etenkin Kiinan-kaupasta - riippuvainen Etelä-Korea on kärsinyt globaalisti heikosta taloustilanteesta. Vienti Yhdysvaltoihin ja Kiinaan on noin 40 prosenttia koko Etelä-Korean viennistä. Etelä-Korean

ja Yhdysvaltojen THAAD-ohjuspuolustusjärjestelmään liittyneet erimielisyydet Kiinan kanssa johtivat kiinalaisten turistien määrän laskuun Etelä-Koreassa. Lisäksi korealaisia Lotte-tavarataloja on jouduttu sulkemaan Kiinassa. Korea on pyytänyt WTO:ta tutkimaan, rikkooko Kiina kauppasopimuksia. Tapahtumat ovat iskeneet lähinnä kuluttajakauppaan ja turismiin, jonka osuus maiden välisestä taloudellisesta vaihdosta on verrattain vähäinen.

Keskustelussa Etelä-Korean talouden painopisteistä ja vahvimista aloista rummutetaan nyt kuuluvasti niin sanotun neljännen teollisen vallankumouksen vetureita. Etelä-Korea haluaa olla johtava maa vallankumouksen tärkeimmillä aloilla, kuten big data, tekoäly, tavaroiden internet, robotit ja liikenteen automatisaatio. Hallitus tekee taloudellisia panostuksia näihin aloihin ja pitää teemaa vahvasti esillä. Koreassa mietitään jo aktiivisesti konkreettisia ratkaisuja monien työpaikkojen katoamisen aiheuttamiin ongelmiin.

Etelä-Korean ensi vuoden budjetissa heijastuvat kiihtyvä siirtymä neljänteen teolliseen vallankumoukseen, matalan syntyvyyden trendin kääntäminen, palkkojen epätasa-arvo ja työllisyyden lisääminen. Nuorisotyöttömyys on tällä hetkellä reilut kymmenen prosenttia. Samaan aikaan myös monet iäkkäät ihmiset joutuvat sinnittelemään pitkään työelämässä maan heikon eläkejärjestelmän vuoksi. Etelä-Korean nopeasti vanheneva väestö vähentää kotitalouksien kulutushaluja – on pakko säästää eläkevuosia varten, eikä kotitalouksien kulutus ole noussut samassa vauhdissa tulojen kanssa. Kotitalouksien velkaantuminen on historiallisen suurta. On myös esitetty uhkakuvia kiinteistökuplasta. Muita suuria haasteita ovat kotitalouksien huolestuttavan iso velkaantumistaso, naisten alhainen osallistumisaste työmarkkinoilla ja pitkät työpäivät.

Suomen ja Etelä-Korean välinen kauppa

Maiden välinen kauppa oli pitkään kasvussa, mutta vuonna 2016 Suomen tavaravienti laski jo toista vuotta peräkkäin reilusti yli kymmenellä prosentilla ollen noin 643 miljoonaa euroa. Tuonti Etelä-Koreasta pysytteli lähes edellisvuoden tasolla ja oli viime vuonna 526 miljoonaa euroa. Palveluiden kaupassa Suomen vienti yli kaksinkertaistui vuonna 2015. Koreasta Suomeen tuotavia tuotteita jää myös tilastojen ulkopuolelle, kun niiden myynti kirjataan jollekin kolmannelle maalle. Suomeen tulee Keski-Euroopan kautta paljon esimerkiksi Koreassa valmistettuja autoja.

Kauppataase on ollut Suomelle positiivinen, mutta helmikuussa 2017 solmittu suuri puolustusalan kauppa tasoittaa tilannetta; Suomi osti Etelä-Korealta käytettyjä panssarihaupitseja 146 miljoonalla eurolla. Suomesta Etelä-Koreaan viedään muun muassa koneita ja laitteita, metalliteollisuuden tuotteita, elektronisia laitteita sekä metsäteollisuuden tuotteita. Nyt nousussa ovat esimerkiksi elintarvikeala, turismi ja erilaiset kulutustuotteet. Koreasta Suomeen tuodaan pääasiassa elektroniikkaa, koneita ja laitteita sekä farmasia-alan tuotteita. Koreassa toimii 40–50 suomalaisyritystä ja edustettuna on noin 200 yritystä.

Etelä-Koreassa on nyt muodikasta ihailla Pohjoismaita. Pohjoismainen elämäntyyli, koulutus, sosiaaliturva, sukupuolten välinen tasa-arvo ja kulttuuri kiinnostavat niin valtiollisia toimijoita, yrityksiä kuin korealaisia kuluttajiaakin. Suomi saa tästä yleisestä kiinnostuksesta leijonanosan. Korealaiset pitävät Suomea esimerkiksi maana, jolta haluavat oppia muun muassa koulutuksesta, start-up-järjestelmästä ja cleantech-osaamisesta. Slush on ollut näkyvästi esillä korealaisessa mediassa ja tapahtumaan osallistui myös korealaisia sijoittajia.

Team Finland–työn painopistealat Koreassa ovat muun muassa ICT, elintarvikkeet, design, muoti, terveyssektori, cleantech ja turismi. Etelä-Korea pitää Eurooppaa, Suomi mukaan lukien, alueena, jolta voi oppia energiantuotannosta ja energiatehokkuudesta.

Myös EU pyrkii edistämään enenevässä määrin eurooppalaisten yritysten pääsyä Korean markkinoille. Korea on EU:lle tärkeä kumppani ja sen painoarvo kasvaa jatkuvasti. Soulin EU-delegaatio järjestää vuosittain useita eri alojen vienninedistämismatkoja Gateway-ohjelmansa alla, muun muassa cleantech- ja elintarvike-alojen yrityksille. Myös suomalaisia yrityksiä on osallistunut EU:n vienninedistämismatkoille.

Etelä-Korean nopeasti vanheneva väestö tarjoaa mahdollisuuksia suomalaiselle terveydenhuolto- ja teknologia-alojen osaamiselle. Korea tarvitsee kipeästi ratkaisuja demografisesti kestävämmään tilanteeseen. Korean 50 miljoonan asukkaan ostokykyiset sisämarkkinat ja Suomen erinomainen maabrändi mahdollistavat useiden alojen suomalaisosaamisen myymisen Koreassa.

Koreassa on suurta kiinnostusta suomalaista koulutusta kohtaan. Viimeisin notkahdus PISA-tuloksissa ei ole vaimentanut kiinnostusta tehokkaana pidettyä koulutusjärjestelmäämme kohtaan. Koulutusvienti Suomesta Koreaan on ollut toistaiseksi vähäistä; osittain johtuen koulutusjärjestelmien suurista eroista. Koreassa koulupäivät ovat pitkiä, yksityisten koulutuspalveluiden tarjonta suurta ja opetustavat eroavat toisistaan suuresti. Tämä asettaa haasteita suomalaisen koulutusosaamisen viennille Koreaan. Sopiville tuotteille kysyntää kuitenkin olisi.

Helmi-maaliskuussa 2018 järjestetään Etelä-Korean Pyeongchangissa talviolympialaiset ja paralympialaiset. Korean tavoitteena on ollut tehdä näistä ICT-olympialaiset, joissa esitellään muun muassa 5G- ja IoT-tekniologiaa. Oulun yliopisto, Nokia ja Korea Telecom tekevät tiivistä yhteistyötä pian valmistuvan 5G-verkon kehittämisessä.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

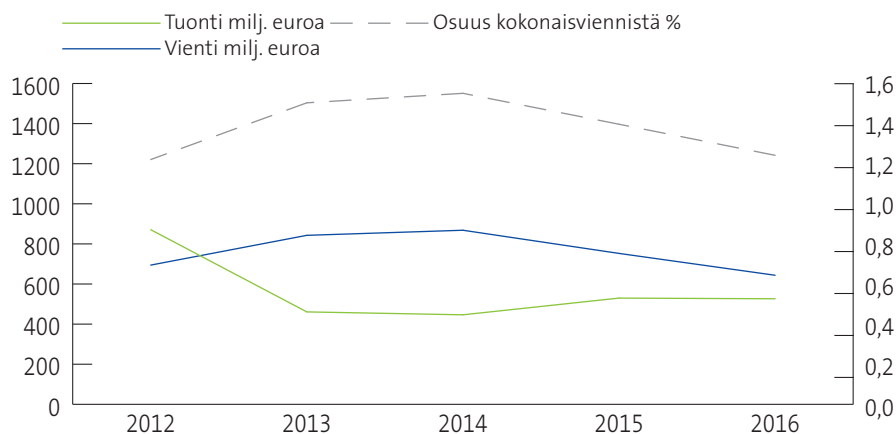
Etelä-Korean talouspolitiikassa ja yritystoiminnan tukemisessa on perinteisesti ollut hallitsevana presidentin valitsema laaja teema, jonka ympärille politiikan toimet liittyvät. Teeman toimeenpanoon panostetaan merkittävästi niin taloudellisesti kuin strategisesti. Maaliskuussa 2017 virkasyytteen saaneen ja sen myötä eroamaan joutuneen edellisen presidentin johtavana talouspoliittisena teemana oli luova talous.

Etelä-Koreassa oli käynnissä noin puolen vuoden ajan sisäpoliittinen, presidentin monimutkaisen korruptioepäilyn ja taustavaikuttajan ympärillä pyörinyt kriisi. Presidentti Park sai lopulta virkasyytteen, joutui luopumaan virastaan 10.3.2017 ja ennenaikaiset vaalit järjestettiin 9.5.2017. Vaaleissa vaihtui sekä presidentti että hallitus ja voittajaksi selviytyi vasemmistoliberaali ehdokas Moon Jae-in. Etelä-Korean presidentillä on laajat valtaoikeudet ja hän johtaa hallitusta. Uusi presidentti valinnee talouspolitiikan johtotähdiksi taas uuden teeman, jolle osoitetaan mittavat taloudelliset panostukset ja joka ohjaa yritystoiminnan painopisteitä. Huipputeknologian edelläkävijämaa jatkaa ICT-panostusten tiellä ja korostaa Korean roolia universaalissa neljännessä teollisessa vallankumouksessa.

Presidentti Parkin viraltapano ja sitä edeltäneet satojentuhansien ihmisten mielenosoitukset kertovat osaltaan siitä, että Etelä-Koreassa ollaan kyllästyneitä politiikan ja talouden eliittien tiiviisiin kytköksiin. Monet toivovat, että perinteinen politiikantekotapa ottaa muutoksen kohti suurempaa läpinäkyvyyttä.

Edellisen presidentin korruptiovyöhykkeessä oli mukana korealaisia monialajättejä eli chaebol-yrityksiä, joihin kuuluvat mm. Samsung, LG, Hyundai ja Lotte. Nämä suuryritykset ovat tyypillisesti perhedynastioiden johtamia useita aloja dominoivia yrityksiä, jotka ovat osaltaan vaikeuttaneet start-upien ja pk-yritysten menestystä. Pienet yritykset eivät useinkaan voi kilpailla samoilla aloilla jättifirmojen kanssa ja monesti chaebolit ostavat pieniä, innovatiivisia firmoja itselleen jo yritysten alkuvaiheessa. Suuryrityksiä johdetaan tyypillisesti yhden

Suomen ja Etelä-Korean välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

perheen tai suvun voimin. Etelä-Korean poliittisen kriisin seurauksena Samsungin ”kruununprinssi”, koomassa olevan isänsä tehtäviä hoitava toimitusjohtaja Lee Jae-yong (länsimaissa Jay Y. Lee) on tällä hetkellä tutkintavankeudessa. Etelä-Korean uusi presidentti Moon Jae-in sanoi kampanjansa aikana, että chaebol-yritykset ja korealaisen yritysjohtamisen kulttuuri kaipaavat reformia. Hän toi esille vaalikampanjassaan myös talouskasvun vauhdittamisen ja taloudellisen epätasa-arvon vähentämisen. Lisäksi Moon on sanonut nostavansa yritysveroa nykyisestä 22 prosentista 25 prosenttiin.

Korean niemimaan tilanne on ollut keväällä 2017 paljon esillä niin suomalaisessa kuin kansainvälisessä mediassa. Median käyttämä retoriikka on ollut melko kovaa, mutta Etelä-Koreassa tilanteeseen suhtaudutaan rauhallisesti. Tilanne voi muuttua nopeasti, mutta tällä hetkellä aseellisen konfliktin mahdollisuus on epätodennäköinen. Kiristynyt tilanne ei ole vaikuttanut Etelä-Korean markkinoihin tai liiketoiminnan edellytyksiin, mutta toteutuessaan aseellinen konflikti Korean niemimaalla aiheuttaisi epäilemättä katastrofaaliset seuraukset Etelä-Korean taloudelle.

Sääntely-ympäristön kehitys

Etelä-Korea on vahvasti viennistä riippuvainen ja melko vapaakauppamyönteinen maa, vaikkakin asenteet ovat muuttuneet varautuneemmiksi viime aikoina. Etelä-Korealla on 16 voimassaolevaa vapaakauppasopimusta, joista kattavimpia ovat sopimukset Yhdysvaltojen ja EU:n kanssa. Ensin mainittu on tosin joutunut presidentti Trumpin tulilinjalle. Trump on sanonut Yhdysvaltojen joko irtisanoutuvan kokonaan tai neuvottelevan uudestaan Korean kanssa solmitun vapaakauppasopimuksen, joka hänen mukaansa on Yhdysvalloille hyvin epäedullinen. Toistaiseksi konkreettisiin toimiin ei ole kuitenkaan ryhdytty. Jo tehtyjen sopimusten lisäksi Etelä-Korea neuvottelee useista uusista sopimuksista. Suomalaisyritysten tuotteita päätyy Etelä-Koreasta myös kolmansille markkinoille. Välillisesti Korean vapaakauppasopimukset voivat näin ollen hyödyttää myös suomalaisyrityksiä.

Etelä-Korea ei ole mukana Tyynenmeren vapaakauppasopimuksessa (TPP), josta Yhdysvallat presidentti Trumpin päätöksellä jää pois ja jonka sen myötä arvellaan vesittävän joka tapauksessa. Etelä-Korealla on sen sijaan kahdenvälisiä vapaakauppasopimuksia useiden TPP-sopimuksen osapuolien kanssa.

Etelä-Korea on puolestaan perinteisesti toistanut tyytymättömyyttään Korea-EU-vapaakauppasopimukseen, jota se pitää epäedullisena itselleen. EU:n ja Etelä-Korean välistä vapaakauppasopimusta on sovellettu vuodesta 2011 lähtien. Suomi on kuulunut sopimuksesta hyötymättömyyteen; Suomen vienti Etelä-Koreaan kasvoi sopimuksen ensimmäisen viiden vuoden aikana lähes 40 prosenttia. Pelkkiä lukuja katsomalla saa käsityksen, ettei Etelä-Korea ole hyötynyt samalla tavalla sopimuksesta ja poliitikot tuovat jatkuvasti esiin tyytymättömyytensä sopimukseen. Taustalla on kuitenkin muitakin selittäviä tekijöitä, kuten se että sopimuksen voimassaolon aikana Eurooppa on kärsinyt talouskriisin keskellä kun taas Korean kulutusmahdollisuuksissa ei ole tapahtunut vastaavaa notkahdusta.

EU ja Korea tapaavat säännöllisesti tehdäkseen päivityksiä sopimukseen sekä varmistavat sopimuksen implementoinnin edistämistä. Toimeenpanoa koskevissa tapaamisissa käsitellään muun muassa autoteollisuutta, finanssipalveluita, postipalveluita, tullien ulkopuolisia kaupanesteitä (kuten ruokahygieniasäädökset, sähköturvallisuus, farmasian alan tuotelainsäädäntö, lääkintälaitesäädökset, kosmetiikka ja elektroniikka), alkupe-räsäädöksiä, tulliasioita, kilpailulainsäädäntöä ja immateriaalioikeuslainsäädäntöä koskevia tarkennuksia ja soveltamista.

Suomalaisyritykset eivät vielä hyödynnä sopimuksen tarjoamaa etuuskohtelua tullitariffeissa täysimääräisesti. Osittain kyse voi olla puutteellisesta tiedosta, mutta toisinaan myös siitä, että yritykset kokevat tullihelpotusten hakuprosessin monimutkaiseksi ja maksavat mieluummin enemmän ja välttävät paperisodan. EU ja Korea tulkitsevat vapaakauppasopimusta monilta kohdin eri tavalla ja keskustelut sopimuksen täysimääräisestä toimeenpanosta jatkuvat. Sopimuksen kattavuus ei vielä realisoitu täysimääräisesti johtuen erilaisista tulkinnoista. Tiettyjen tuotteiden kohdalla tullit pienenevät ja lopulta häviävät useiden vuosien siirtymäajan puitteissa. Investoinnit eivät toistaiseksi kuulu sopimuksen piiriin.

Elintarvikealalla suomalaisilla yrityksillä olisi kiinnostusta kasvattaa vientiä Koreaan. Suomalaisella ruualla ja juomalla on Koreassa puhdas, terveellinen ja luonnonmukainen maine. Korean elintarvikeala – etenkin eläin-peräisten tuotteiden osalta – on kuitenkin pitkälle säännelty ja vientilupaprosessit ovat usein hitaita. Toisaalta Suomen hyvä maine, oma aktiivisuus ja todennettu elintarviketurvallisuus ovat edistäneet viime aikoina esimerkiksi siipikarjanlihan lupaprosessia.

Etelä-Korean talous on kaiken kaikkiaan melko avoin. Maan ICT-alan tuotteiden vienti kasvaa nopeaa vauhtia. Vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla Korea on palannut viennissä viiden vuoden takaisin hyvin kasvulukemiin. Maailmantalouden piristymisen merkit heijastuvat nopeasti Korean viennissä. Suurissa vaikeuksissa kamppaillut meriteollisuuden ala näyttää myös nousevan pahimmasta suosta ja vienti on vetänyt paremmin kuin pitkään aikaan.

Korean markkinoilla toimivat ulkomaiset yritykset toivovat monilta osin yrityksiä koskevan sääntelyn hellittämistä. Vuonna 2016 sääntelyn purkamista ei tapahtunut täysin toivotusti. Kansallinen protektionismi on eräiden arvioiden mukaan jopa lisääntynyt. Useat ulkomaalaiset yritykset kertovat kohtaavansa syrjivää tai epäreilua kohtelua suhteessa korealaisiin yrityksiin. Eurooppalaisen kauppakamarin teettämän kyselyn mukaan liiketoimintaympäristö on eurooppalaisille yrityksille vaikeutunut edelliseen vuoteen verrattuna.

Nyt päättyneellä hallituskaudella on pyritty puuttumaan korruptioon säätämällä korruptionvastainen laki, jolla rajoitetaan julkisissa viroissa toimivien sekä muun muassa median edustajien mahdollisuuksia vastaanottaa lahjoja, aterioita ja matkoja. Laki vaikuttaa suoraan esimerkiksi poliitikkoihin, jotka eivät voi ottaa entiseen tapaan vastaan lahjoja ja ilmaisia aterioita myöskään ulkomaisilta yrityksiltä.

Monet ulkomaalaiset yritykset ovat kokeneet, että he ovat menettäneet liiketoimintamahdollisuuksia Etelä-Korean lainsäädännöllisten esteiden tai markkinoillepääsyn esteiden vuoksi. Ulkomaisten yritysten kohtelussa on jakautumista alakohtaisesti. Osa yrityksistä kokee, että tilanne on kääntynyt parempaan suuntaan, mutta edelleen monet sanovat Etelä-Korean syrjivän ulkomaisia yrityksiä. Tutkintapyyntöjä polkumyyntitoimista tehdään jonkin verran ja tarkoituksena on toisinaan ainoastaan saada ulkomaiset yritykset pois markkinoilta.

Eurooppalaiset yritykset pitävät hankalasti ennustettavaa lainsäädäntöä haittana liiketoiminnalleen. Monet julkisten hankintojen kilpailuihin osallistuneet yritykset ovat kertoneet syrjivästä kohtelusta. Verotukseen liittyvät kysymykset aiheuttavat jonkin verran päänvaivaa ulkomaalaisille yrityksille. Myös Etelä-Korean ”taloudellinen nationalismi” ja protektionismi ovat monille yrityksille olleet merkittävä haitta.

Investointeja koskevaa sääntelyä ei yleensä koeta hankalaksi Koreassa ja markkinoiden avoimuus suorille ulkomaisille investoinneille on kohtuullisessa kunnossa. Lähivuosina Etelä-Korean talouden toivotaan muuttuvan avoimemmaksi ulkomaisia tuotteita ja palveluita kohtaan. Tuottavuuden on kasvettava ja myös kotimaisen kysynnän lisääntyttävä, jotta talouden kasvuvauhti kiihtyisi.

Sääntely-ympäristöön liittyvistä haasteista huolimatta eurooppalaiset yritykset pitävät Korean markkinoita pääsääntöisesti lupaavina ja monilla aloilla kasvua, uusia investointeja ja henkilöstön lisäyksiä on luvassa.

FILIPPIINIT

Pääkaupunki	Manila
Väkiluku	102,6 milj.
BKT	311,7 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	7,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	6,4 %
Inflaatio.....	1,7 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	9,7 % 30,5 % 59,8 %
Työttömyysaste	6,6 %
Kaupungistumisaste	44,4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Filippiinien talouden ennustetaan kasvavan tänä vuonna noin seitsemän prosenttia, mikä on Aasiassa kärkivauhtia. Kasvu perustuu kotimaiseen kysyntään ja uusien työpaikkojen syntymiseen etenkin palvelusektorilla. Filippiinien reilun 100 miljoonan asukkaan väestön keskiluokka kasvaa vauhdilla, ja nuoresta väestöstä löytyy kilpailukykyistä englannintaitoista työvoimaa. Presidentti Duterte panostaa valtaviin infrahankkeisiin, joita maa tarvitsee kaupankäynnin logistiikan kohentamiseksi. Liiketoimintaympäristöä tehdään ulkomaisille yrityksille suotuisammaksi myös yritysverotuksen alentamisen ja ulkomaisen omistusoikeuden laventamisen avulla. Suomalaisille ratkaisulle löytyy kysyntää muun muassa terveyssektorilla, ympäristönhallintaongelmissa ja ICT-alalla. Hallitus käy laajaa ristiriitaista huumeidenvastaista sota, jonka vaikutukset ovat kahtalaiset. Duterte'n korruptionvastaisen taistelun vaikutuksia on vielä aikaista arvioida. EU ja Filippiinit ovat käynnistäneet vapaakauppaneuvottelut.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Viime vuoden kesäkuussa virkaan astunut presidentti Duterte esitteli kautensa aluksi kymmenen kohdan sosioekonomisen talousohjelman, jonka olennaisimmat kohdat ulkomaisen yrityksen näkökulmasta ovat edeltäjänsä Aquinon makrotaloudellisten linjausten jatkaminen, maan kilpailukyyn ja bisneksen sujuvuuden parantaminen sekä infrastruktuurihankkeisiin panostaminen. Edellisen presidentti Aquinon kuusivuotisen kauden jälkimmäisinä vuosina maan talous kasvoi vajaan seitsemän prosentin vauhdilla, ja Duterte on todennut jatkavansa pääosin samoilla kilpailua helpottavilla linjauksilla. Useamman asiantuntija-arvion mukaan Filippiinien talous kasvaa tänä vuonna seitsemän prosenttia, optimistisempien katsannossa 7,5 prosenttia. Viime vuonna luotiin 1,4 miljoonaa uutta työpaikkaa, joiden ansiosta työttömyys on laskenut 5,5 prosenttiin. Toisaalta puolipäiväisten ja alipalkkattujen töiden yleisyys pysyvät ongelmina. Ulkomailla työskentelevien miljoonien filippiiniläisten rahalähetykset kotimaahan muodostavat noin kymmenesosan kansantaloudesta, mutta uusien työpaikkojen myötä paluumuuttoa takaisin on havaittavissa.

Maan vaikuttava kasvu syntyy kotimaisesta kysynnästä ja työpaikkojen syntymisestä etenkin palvelusektorille. Vienti muodostaa Filippiinien bruttokansantuotteesta vain noin 24 prosenttia, eikä esimerkiksi kaivannaisteollisuus ole kehittynyt merkittäväksi vientialaksi, maan sisäisten ristiriitojen vuoksi, Filippiinien huomattavista mineraaliluonnonvaroista huolimatta. Kotitalouksien kulutuksella on korostunut merkitys maan tuotannon

Ulkoasiainsihteerin Teemu Laakkonen toimii Team Finland –koordinaattorina Suomen Malesian-suurlähetystössä. Joona Selin on Filippiinien pohjoismaisen kauppakamarin (NordCham Philippines) toimitusjohtaja.

kannalta ja tällä sektorilla on kirjattu useamman prosenttiyksikön toistuvaa kasvua. Filippiineille on sijoitettu lähes kolmasosa maailman IT-asiakaspalveluiden ulkoistamistoiminnoista (Business Process Outsourcing) ja sektorin kasvu jatkuu. Maan etu kilpailijamaihin on väestön laaja englanninkielentaito: Filippiinit on maailman kolmanneksi suurin englantia puhuva valtio. Myös demografia on Manilaan ulkoistettavien toimintojen puolella: väestöstä noin kaksi kolmasosaa on työikäisiä, 15–65 ikävuoden haarukassa. Filippiinien peson kurssi oli alkuvuonna ennätyskellisen alhaalla, mikä synnyttää inflaatiopainetta. Filippiinit ei ole erityisen haavoittuvainen maailmantalouden shokeille kohtuullisen julkisen velkansa (42 prosenttia bruttokansantuotteesta) ja tukevien ulkomaanvaluuttavarantojensa ansiosta.

Yksi talouskasvun rakennuspalikka on laajojen infrahankkeiden käynnistäminen. Duterte on kertonut sijoittavansa infraan tänä vuonna noin 5,4 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun aiemmin vastaava luku on ollut 5,1 prosenttia. Seuraavan vuosien aikana osuus on tarkoitus nostaa 7,1 prosenttiin. Kuluva vuoden budjetissa hankkeiden edellyttämä velanotto on hyväksytty siinä määrin, että julkinen alijäämä nousee kolmeen prosenttiin. Hankkeiden skaala on laaja kouluista ja satamatöistä jatkuvia liikennemuutoksia helpottaviin tunnelihin ja tietoihin. Duterte on sanonut sujuvoittavansa julkisten kilpailujen hyvin pitkiä käsittelyaikoja. Muiden Kaakkois-Aasian kehittyvien talouksien tapaan Manilassa seurataan tarkasti Yhdysvaltojen korkotasoa, jonka nousu syö pääomia myös Filippiineiltä. Maan keskuspankki on pitänyt ohjauksensa kolmessa prosentissa. Maailman talousfoorumin viimevuotisessa kilpailukykyraportissa Filippiinien sijoitus on 57. Sijoitus putosi kymmenen sijaa toissavuotisesta, mitä perustellaan yrityksen perustamiseen liittyvän byrokratian kasvamisella ja infrastruktuurin puutteilla. Duterten työnjälki näkyy ensimmäisen kerran tämän vuoden listauksessa, joka julkaistaan syyskuussa.

Viennin odotetaan supistuvan tänä vuonna kolme prosenttia, mutta maan tärkeimpien vientituotteiden, puolijohteiden kaltaisen elektroniikan, menekin ennustetaan kasvavan. Yhdysvaltojen tulevia kauppapolitiisia linjanvetoja seurataan tarkasti, sillä maan taloudelliset yhteydet Tyynen valtameren taakse ovat huomattavan vahvat jo yhteisen historian vuoksi. Filippiinit on kehitysavun vastaanottaja, ja Japanin pääministeri Abe lupasi maalille tammikuussa lähes yhdeksän miljoonan dollarin tukipaketin huumeriippuvaisten parantoloihin ja infrahankkeisiin. Infrapuolella muita tärkeitä rahoittajia ovat Aasian kehityspankki ja Aasian infrastruktuuri-investointipankki. Kiinalaiset sijoitukset ovat kasvaneet viimeisen vuoden aikana, kun maiden välit ovat lämmenneet. Kiina lupasi vuoden alussa nelisen miljardia dollaria köyhyyden vähentämishankkeisiin Filippiineillä.

Laskentatavasta riippuen maan reilun sadan miljoonan asukkaan väestöstä noin neljäsosa elää köyhyysrajan alapuolella. Aasian kehityspankin mukaan väestön köyhyysprosentti on 25,2 (2014), Filippiinien valtiollisen tilastoinnin perusteella 21,6 (2015). Köyhyyden vähentyminen on edistynyt, mutta hitaammin kuin esimerkiksi Vietnamin tai Kiinassa. Valistuneiden arvioiden mukaan maan vuotuisen talouskasvun tulisi olla noin 8-10 prosenttia, jotta se alkaisi toden teolla näkyä köyhyyden vähentymisenä. Köyhyyden nujertaminen kuuluu presidentin sosioekonomiseen ohjelmaan. Hallitus julkaisi helmikuussa vuosien 2017-2022 kansallisen kehitysohjelman, jonka visiossa köyhyys puolittuu 14 prosenttiin seuraavan kuuden vuoden aikana. Kehitysohjelma kannattaa kotimaisten ja ulkomaisten sijoitusten helpottamista etenkin maataloudessa.

Suomen ja Filippiinien välinen kauppa kuluneen vuoden aikana

Vuonna 2016 Suomen tuonti Filippiineiltä oli reilut 122 miljoonaa euroa ja vienti Filippiineille 145 miljoonaa euroa. Maassa toimii kolmisenkymmentä suomalaisyritystä, jotka edustavat muun muassa ICT-sektoria, konsultointipalveluja, kaivosteollisuutta sekä hissien ja voimalaitosten kaltaista raskasta teollisuutta. Suurin suomalainen työllistäjä on Nokia, jonka tutkimus- ja kehityskeskuksessa Manilassa työskentelee noin 900 henkeä. Suomalaisyrityksille löytyy kysyntää etenkin terveysalalla, ICT-sektorilla ja cleantech-puolella. Useita

sairaalaprojekteja on käynnissä ja kun suurin osa sairaalatarvikkeista tuodaan ulkomailta, on suomalaisyrityksillä mahdollisuus iskeä toimituksiin kiinni. Mahdollisuuksia syntyy kuntoutuslaitteista ja sairaaloiden ilmastointiratkaisuista hygieniatuotteisiin. Maan kasvava väestö kuormittaa ympäristöä, ja puhtaalle energialle on tarvetta. Myös jätehuoltoratkaisut ja maatalouden ylijäämätuotteet energiaksi muuttava teknologia kiinnostavat. Infrahankkeiden suunnittelusta sekä koneiden ja laitteiden toimituksista löytyy bisnestäkyä suomalaiselle teknologiaosaamiselle. Hallitus panostaa koulutukseen, mikä tasoittaa tietä koulutusviennille. Digitaalisille oppimiskäsitteille löytyy markkinarakoja.

Filippiinien erityistalousalueilla (Special Economic Zones, merkittävämpänä näistä Philippine Economic Zone Authority, PEZA) on tärkeä merkitys houkuteltaessa ulkomaisia sijoituksia. Alueita on käyty mainostamassa myös Suomessa, ja tällä hetkellä kolme suomalaisyritystä operoi erityistalousalueella, jollaisena voi toimia perinteisten teollisuuspuistojen lisäksi myös yksittäinen toimistorakennus. Tavaroiden tai palveluiden vieminen on ratkaiseva kriteeri erityisoikeuksien myöntämiselle tietyille alueelle. Veroetuksia myöntäviä talousalueita on tarjolla etenkin IT-sektorilla ja palvelujen ulkoistamisessa, mutta myös valmistavan liiketoiminnan ja teollisuuden saralla. Pääasiassa vientitoimialojen tukemiseen keskittyvien erityistalousalueiden lisäksi Filippiinien kauppa- ja teollisuusministeriön alainen Board of Investments (BOI) tarjoaa kotimarkkinoille keskittyville investoijille veroetuuksien kaltaisia kannustimia. BOI:n prioriteettitoimialat ovat tällä hetkellä ulkoistaminen, elektroniikkateollisuus, uusiutuva energia sekä laivanrakennus. Nämä toimialat ovat kaikki relevantteja myös suomalaisosaamisen näkökulmasta.

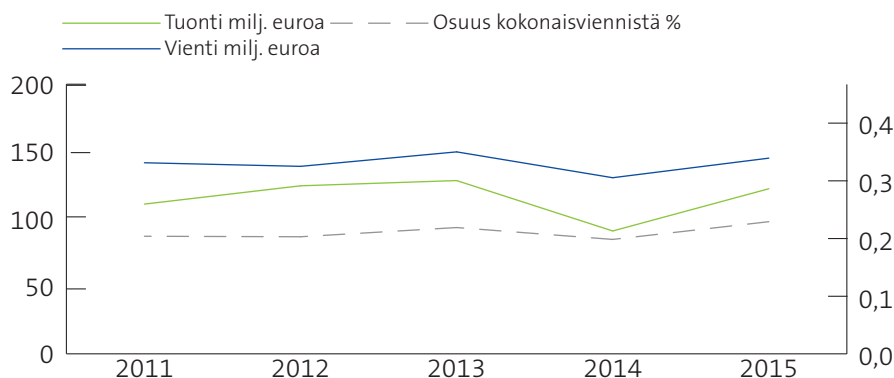
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Rodrigo Duterte voitti presidentinvaalit viime vuoden toukokuussa äänivyöryllä. Hänen kampanjansa rakentui rikollisuuden-, korruption- ja erityisesti huumeidenvastaisen taistelun teemoille. Vaikka hän tulee poliittikokuvasta ja toimi reilut 20 vuotta Davaon kaupungin pormestarina, hänet nähtiin ulkopuolisena vaihtoehtona ”Manilan eliitille”, jonka osaksi edellinen presidentti Aquino laajalti koettiin.

Duterte on pysynyt kansainvälisen lehdistön otsikoissa suorasanaisen lausuntojensa ja huumeidenvastaisen sodan ansiosta. Tähän mennessä sodan uhreiksi lasketaan yli 8000 henkeä, jotka ovat saaneet surmansa joko poliisioperaatioissa tai huumejengien keskinäisissä välienselvittelyissä. Pitkälti kaikki kansalliset ja kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt, YK:n eri elimet, Yhdysvallat ja Euroopan parlamentti ovat kritisoineet huumesodan kovia otteita siitä, että viattomia on saanut surmansa eikä mainituista tapoista ole toistaiseksi selvitetty kuin murto-osa. Presidentti on kiistänyt kaikki syytökset jyrkästi ja todennut surmien syntyneen jengikahakoissa ja operaatioissa, joissa huume-epäily on asettanut poliisin hengen vaaraan. Duterte on toistuvasti kritisoinut EU:ta ja Euroopan parlamenttia näiden ilmaisemista huolista huumesodan uhrimäärien suhteen. Toukokuussa presidentti päätti, että Filippiinit ei enää vastaanota uutta kehitysapua EU:lta.

Presidentin puolue, vasemmistolainen PDP-Laban, kasvatti kannatustaan viime vuoden kongressivaaleissa: sillä on edustajainhuoneessa määräenemmistö, mutta 24 hengen senaatissa se on vähemmistössä. Duterte teki esityksen kuolemantuomion palauttamisesta huumeiden salakuljettamisen osalta, minkä edustajainhuone hyväksyi selvin äänin maaliskuussa. Aloite saattaa mennä myös senaatissa läpi, minkä jälkeen korkein oikeus ottaa siihen kantaa. Tällä voi olla suoria kauppapoliittisia vaikutuksia, sillä Filippiineillä on ainoana ASEAN-maana GSP+ -järjestely EU:n kanssa, minkä turvin se saa tuoda yli 6200 vientituotettaan tullimaksutta unionin alueelle. Järjestelyn keskeisenä vaatimuksena on, että Filippiinit noudattaa kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja kuolemanrangaistuksen palauttaminen todennäköisesti päättäisi mainitut etuudet. EU:n GSP+ -valtuuskunta teki vuoden alussa monitorointimission Filippiineille ja julkaisee vuoden lopussa maata koskevat suosituksensa.

Suomen ja Filippiinit välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Ihmisoikeuskysymykset saattavat heijastua myös EU:n ja Filippiinien vapaakauppaneuvotteluihin. Maassa toimivan ulkomaisen bisnesyhteisön parissa huumesodan vaikutukset on koettu kaksijakoisesti: toisaalta yleisen rikollisuuden koetaan vähentyneen ja turvallisuudentunteen lisääntyneen, mutta toisaalta sodan kiihtymisen synnyttämä epävarmuus on saanut joitain ulkomaisia yrityksiä harkitsemaan sijoituksiaan.

Korruption taltuttamisessa riittää työsarkaa. Maan sijoitus Transparency Internationalin viimevuotisessa globaalissa korruptiovertailussa on 101/176. Duterte on todennut kitkevänsä korruption, mutta tulosten näkyminen vie aikaa. Toistaisena näkyvänä tekona kansalaisille on perustettu suora puhelinlinja, jonne virkamiesten laittomuuksia voi nimettömänä ilmoittaa. Presidentti erotti sisäministerinsä huhtikuun alussa korruptioepäilyjen vuoksi. Duterten mukaan myös virkamiesten laajasta korruptiosta (plunder) tulisi rangaista kuoleamalla. Osavaltioiden kaltaiseen federalismiin siirtyminen on yksi presidentin prioriteeteista, ja yrityksiä halutaan houkutella myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Tietty ennakoimattomuus leimaa presidentin toimintatapaa ja hän on useaan otteeseen antanut ristiriitaisia lausuntoja. Hänellä on vahvat henkilökohtaiset antipatiat Yhdysvaltoja kohtaan, mutta esimerkiksi yhteisistä puolustussopimuksista ei voi irtaantua ilman kongressin hyväksyntää. Hallitus on kertonut toteuttavansa uutta itsenäistä ulkopoliittikkaa, jossa kumppaniverkostoa laajennetaan. Tämä on näkynyt lähentyneinä suhteina etenkin Kiinaan ja Venäjään. Duterten bisnesmyönteisyys välittyy siitä, että hän mainitsi jo virkaanastumispuheessaan ulkomaisen omistusoikeuden laventamisen useammalla sektorilla olevan yksi keino kohentaa maan kilpailukykyä.

Sääntely-ympäristön kehitys

EU ja Filippiinien ensimmäinen vapaakauppaneuvottelukierros käytiin viime vuoden toukokuussa ja toinen kierros tämän vuoden helmikuussa. Filippiinit solmi EFTA-maiden kanssa vapaakauppasopimuksen viime vuoden keväällä. Filippiinit toimii tämän vuoden Kaakkois-Aasian yhteisöjärjestö ASEANin puheenjohtajana ja pyrkii osaltaan edistämään ASEANin talousyhteisön (ASEAN Economic Community) integraatiota. Filippiinit on lisäksi mukana Tyynenmeren vapaakauppasopimuksen, RCEP:n (Regional Comprehensive Economic Partner-

ship), neuvotteluissa. Filippiineillä on voimassa oleva GSP-sopimus myös Yhdysvaltojen kanssa, ja kauppa- ja teollisuusministeri Ramon Lopezin mukaan Filippiinit on avoin myös neuvottelemaan vapaakauppasopimuksesta, jos aloite tähän tulee Yhdysvaltojen puolelta.

Sisäisen liiketoimintaympäristön näkökulmasta Duterte'n hallinnon merkittävimmät linjaukset liittyvät verolainsäädännön uudistuksiin, joiden odotetaan alentavan yritysveroa nykyisestä 30 prosentista 25 prosenttiin vuoteen 2019 mennessä. Tuloveron progressiota ollaan myös lieventämässä ja veroprosentteja alentamassa, mikä parantaa kuluttajien ostovoimaa. Verouudistusten ohella yrityksen perustamisprosessia ollaan virtaviivaistamassa sähköisten järjestelmien avulla. Tällä hetkellä firman perustaminen kestää keskimäärin 28 päivää ja tavoitteena on nipistää perustamisprosessin kesto kahdeksaan päivään. Lyhyempi perustamisaika nähdään avainasemassa yleisen kilpailukyvyn parantamisessa. Maailmanpankin Ease of Doing Business -vertailussa Filippiinit on tällä hetkellä sijalla 99 (190 maan joukossa).

Perustuslain uudistuksia valmisteleva työryhmä on esittämässä suosituksensa presidentille ja ulkomaalaisen omistuksen rajoitusten helpottaminen on työryhmän agendalla korkeana prioriteettina. Maassa toimiva kansainvälinen bisnesyhteisö ajaa rajoitusten poistamista, ja askel oikeaan suuntaan otettiin kaksi vuotta sitten finanssisektorin vapauttamisella sataprosenttisesti ulkomaalaisomistukselle. Erityisesti maanomistuksen ulkomaalaisuuden rajoittaminen 40 prosenttiin nähdään merkittävimpänä hidasteena kansainvälisille investoinneille. Manilan kansainvälisten kauppakamarien konsortio on vedonnut alan viranomaisiin ulkomaisen rakennustoiminnan ja insinöörien käytön rajoitusten supistamiseksi, jotta myös ulkomaiset yritykset voisivat kilpailla tehokkaammin nyt aukeavista valtavista infraurakoista. Protektionismin kääntöpuolena on syytä mainita, että toimialat kuten IT ja erityistalousalueilla toimivat vientiin tähtäävät hankkeet ovat täydellisen avoimia ulkomaiselle omistukselle.

INDONESIA

Pääkaupunki	Jakarta
Väkiluku	258,3 milj.
BKT	941 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	11,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	4.9 %
Inflaatio.....	3.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	13.7 % 40.3 % 46 %
Työttömyysaste	6.3 %
Kaupungistumisaste	53.7 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Indonesia on Aasian nousevista talouksista kolmanneksi suurin heti Kiinan ja Intian jälkeen. Maassa odotetaan olevan 135 miljoonaa kuluttajaa vuonna 2030. Ostovoimapariteetilla mitattuna Indonesian talous on jo nyt verrattavissa Ranskan ja Italian kaltaisiin talouksiin. Talous on jatkanut noin viiden prosentin kasvu-uralla maailman talouden hidastumisesta ja raaka-aineiden hintojen laskusta huolimatta. Vuonna 2016 talouden vire kääntyi positiiviseksi. Kasvun odotetaan hieman nopeutuvan vuonna 2017. Valtion talous on vakaalla pohjalla. Velkaa on alle 30 prosenttia bruttokansantuotteesta. Talouden keskeisimpiä pullonkauloja ovat yritysten toimintaa hankaloittava sääntely ja ennakoimattomat sääntöjen muutokset, verotus, työläinsäädäntö ja ammattitaitoiseen työvoiman saatavuus, maakäyttökysymykset ja lupahallinto sekä infrastruktuurin puutteet. Hallitus on sitoutunut purkamaan kasvun esteitä kaikilla näillä aloilla. Talouskasvu on mahdollista nostaa kestävästi seitsemän prosentin tasolle keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Maa on kiinnostava investointikohde jo kokonsa ja sijaintinsa takia. Se tarjoaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia suomalaisyrityksille energiasektorilla, infrastruktuurin alalla, luonnonvarasektoreilla ja teollisuuden palvelusektoreilla sekä digitaloudessa. Lisäksi Indonesialla on nopeasti kasvavat kulutustavaroiden markkinat ja se on mielenkiintoinen kumppani muun muassa koulutusyhteistyössä.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Indonesian taloudessa tapahtui käänne vuonna 2016. Talouskasvu alkoi hieman nopeutua. Vuonna 2016 Indonesian talous kasvoi viiden prosentin vauhtia. Inflaatio painui joulukuussa 2016 3,2 prosenttiin. Työttömyysaste laski syksyllä 2016 4,6 prosenttiin. Kauppatase kääntyi selvästi ylijäämäiseksi samoin kuin maksutase. Vaihrotaseen alijäämä supistui kahteen prosenttiin.

Maailemanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto arvioivat Indonesian talouden perustan olevan vahvan. Tämä on näkynyt siinä, että Indonesian talous kesti hyvin raaka-aineiden hintojen laskun ja kansainvälisen talouden kehityksen aiheuttaman epävarmuuden. Vuonna 2017 talouskasvun odotetaan yltävän 5,2 prosenttiin. Vaihrotaseen vaje jatkaa supistumisistaan ja sen odotetaan jäävän tänä vuonna 1,8 prosenttiin. Inflaation odotetaan kiihtyvän 4,5 prosenttiin myönteisen talouskehityksen saattelemana. Talouskasvu jatkuu viime

vuosien tapaan pääosin yksityisen kulutuksen vetämänä. Sen osuus bruttokansantuotteesta on Indonesiassa jo 56 prosenttia. Lisäpönttä kasvun odotetaan saavan investoinneista, jotka kääntyivät kasvuun viime vuoden lopulla. Ulkomaiset sijoitukset kasvoivat Indonesiassa 8,6 prosentilla vuonna 2016. Indonesian talous kasvaa tällä hetkellä Maailmanpankin mukaan lähellä potentiaaliaan, joten merkittävämpi kasvun lisääminen edellyttää rakenneuudistusten toteuttamista.

Indonesian finanssipolitiikka sai lisää uskottavuutta elokuussa tapahtuneesta valtiovarainministerin vaihdoksesta. Uudeksi valtiovarainministeriksi tuli Maailmanpankin johtaja Indrawati Sri Mulyani. Finanssipolitiikan uskottavuuden lisääntyminen on näkynyt muun muassa siinä, että valtion velkakirjat ovat käyneet hyvin kaupaksi. Tämän vuoden ensimmäisessä huutokaupassa velka merkittiin nelinkertaisesti yli. Keskeiset luottoluokittajat muuttivat vuodenvaihteessa Indonesian luokitusnäkymät neutraaleista positiiviksi.

Valtion talous säilyy vuonna 2017 vakaana. Velan kasvu hidastuu, vaikka julkisen velan osuus bruttokansantuotteesta nouseekin 28,4 prosenttiin. Hallituksen tavoitteena on supistaa julkisen talouden vaje viime vuoden 2,7 prosentista 2,4 prosenttiin.

Vienti ja tuonti alkoivat kasvaa viime vuoden lopussa. Osasyynä tähän oli raaka-aineiden hintojen nousu, mutta vienti lisääntyi myös määrällisesti. Samaan aikaan tuontikin on kääntynyt kasvuun. Sen kasvu on ollut kuitenkin vientiä hitaampaa. Ulkomaankaupan myönteisen kehityksen odotetaan jatkuvan tänä vuonna. Ulkomaankaupan osuus Indonesian bruttokansantuotteesta on noin 20 prosenttia, mikä on huomattavasti vähemmän kuin muissa ASEAN-maissa.

Suomen ja Indonesian välinen kauppa

Suomen ja Indonesian kaupassa tapahtui vuonna 2016 merkittävä tason lasku. Suomen vienti Indonesiaan laski alle puoleen vuodesta 2015 ja oli arvoltaan vain 156 miljoonaa euroa. Myös Suomen Indonesian tuonti laski 19 prosentilla ja oli arvoltaan 113 miljoonaa euroa. Kauppataseen ylijäämäksi jäi näin 43 miljoonaa euroa. Suurta pudotusta selittää osaltaan viennin koostumus. Suomi vie Indonesiaan pääasiassa investointitavaroita ja koneita ja laitteita. Niiden toimitusajankohdalla on huomattava vaikutus vuotuisiin vientitilastoihin. Lisäksi osa Suomen viennistä Indonesiaan kulkee muiden maiden kautta eikä siten näy tilastoissa. Koneiden ja laitteiden osuus viennistämme oli vuonna 2016 57 prosenttia. Muiden valmistettujen tavaroiden erityisesti paperin ja kartongin osuus oli 19 prosenttia. Suurin tuontituoteryhmä ovat vaatteet ja jalkineet ja muut valmistetut tavarat. Niiden osuus tuonnista on 46 prosenttia. Koneiden ja laitteiden osuus tuonnista on 23 prosenttia. Vuoden 2017 alussa Suomen Indonesian vienti on kääntynyt jälleen vahvaan kasvuun.

Suomalaisyritykset olivat vuonna 2016 aktiivisia Indonesiassa etenkin energiasektorilla. Ne solmivat muun muassa yhteistyösopimuksia Indonesian energiayhtiöiden kanssa. Indonesian valtionyhtiöistä vastaava ministeri Rini vieraili Suomessa syyskuussa 2016 ja Indonesian metsä- ja ympäristöministeri Siti huhtikuussa 2017. Ministeri Sitin matkan yhteydessä allekirjoitettiin kestävään metsätalouteen ja koulutusyhteistyöhön liittyvä yhteistyömuistio. Elinkeinoministeri Mika Lintilä vierailee Indonesiassa kesäkuussa 2017 liikemiesvaltuuskunnan kanssa. Vierailun painopisteenä on energiasektori ja infrastruktuuri.

Suomen ja Indonesian välillä on käynnistetty neuvottelut uuden Investointituki kehitysmaille – instrumentin käyttöönottamisesta. Sen avulla on mahdollista helpottaa hankkeiden riskien hallintaa ja parantaa suomalaisyritysten kilpailukykyä Indonesian markkinoilla, missä valtio panostaa mittaviin infrastruktuurihankkeisiin. Indonesiassa on virinnyt myös kiinnostusta selvittää investointimahdollisuuksia Suomeen.

Indonesia on ollut jo usean vuoden ajan tärkeä kohde suomalaisille koulutuspalvelujen tarjoajille. Vuonna 2016 koulutusyhteistyötä koskevat neuvottelut jatkuivat. Keväällä 2017 valmistuivat ensimmäiset indonesialaiset englanninkielenopettajat suomalaisten rakentamasta koulutusohjelmasta.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Indonesia on Yhdysvaltojen ja Intian jälkeen maailman kolmanneksi suurin demokratia. Kansalaisia on noin 258 miljoonaa ja hallittavana on yli 17.000 saarta. Indonesian hallitus on pystynyt pitämään tätä kokonaisuutta kaassa tinkimättä merkittävästi demokratian periaatteista. Saavutus ei ole vähämerkityksinen ottaen huomioon, että kansa koostuu sadoista etnisistä ryhmistä. Lisäksi Indonesia on maailman suurin muslimienemmistöinen maa, jossa on kuusi virallisesti tunnustettua uskontoa. Lähtökohtana on ollut koko itsenäisyyden alusta lähtien pitää uskonto ja maan hallitseminen erillään toisistaan.

Uskonnon ja politiikan pitäminen erillään tuli haasteellisemmaksi loppuvuodesta 2016, kun uskonto tuli hallituksen yllätykseksi mukaan osaksi sisäpoliittista valtataistelua Jakartan kuvernöörin vaalissa. Tähän tarjoutui tilaisuus, kun vahvana ennakkosuosikkina vaaliin lähtenyt kristitty kiinalainen kuvernööri joutui sanaharkkaan islamilaisien ryhmien kanssa lausuntojensa takia. Tämän seurauksena häntä vastaan nostettiin kanne tuomioistuimessa ja lopulta opposition tukema muslimiehdokas voitti vaalien toisella kierroksella istuvan kuvernöörin.

Presidentti Joko Widodo (Jokowi) pyrki hillitsemään pyrkimyksiä uskonnon tuomiseksi mukaan politiikkaan. Hän nousi itse presidentiksi poliittisen valtaeliitin ulkopuolelta lupaamalla köyhän väestön osan aseman huomioivia talousuudistuksia. Yksi tärkeimmistä niistä oli polttoaineiden subventioiden purkaminen, mikä on antanut hallitukselle lisää resursseja sosiaalisten ohjelmien rahoittamiseen ja yhteiskunnallisten palvelujen kuten koulutuksen ja terveydenhuollon kehittämiseen.

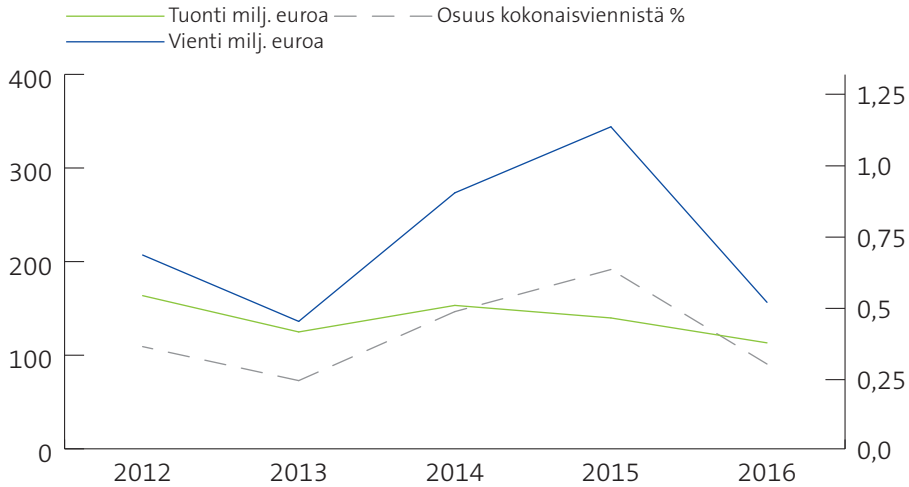
Vaalien tuloksen on arvioitu vahvistavan opposition asemaa valtakunnan politiikassa ja mahdollisesti lisäävän poliittista epävarmuutta, sillä vaalivoitto saattaa rohkaista oppositiota lähtemään haastamaan presidentti Jokowiä aiempaa aktiivisemmin. Seuraavat presidentin vaalit järjestetään vuonna 2019. Tähän liittyvä poliittinen valtataistelu saattaa vaikuttaa myös meneillään olevien mittavien talous- ja yhteiskunnallisten uudistusten toteuttamiseen. Hallituksella on kuitenkin edelleen selkeä enemmistö parlamentissa. Lisäksi hallitus on vakuuttanut uudistuspolitiikan jatkuvan vaalituloksesta huolimatta, mikä on tärkeää ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi maahan.

Sääntely-ympäristön kehitys

Indonesia on ylivoimaisesti suurin Kaakkois-Aasian talous. Ulkomaankaupan painoarvo kansantuotteen muodostuksessa on kuitenkin selvästi muita alueen maita pienempi. Teollisuustuotannon kasvun hidastumisen ja raaka-aineiden hintojen laskun myötä ulkomaankaupan osuus kansantulosta on pudonnut noin 20 prosenttiin. Toisaalta usein tuontitavaroihin kohdistuvan yksityisen kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta on jo lähes 60 prosenttia. Tämän seurauksena hallitus joutuu tasapainoilemaan liberaalia kauppapolitiikkaa ja kansallismielistä kauppapolitiikkaa ajavien eturyhmien välillä.

Yhtenä hallituksen tavoitteena on kasvattaa tuontia korvaavaa teollisuutta ja monipuolistaa maan tuotantopohjaa. Tämän seurauksena yksittäisille sektoreille saatetaan asettaa ajoittain tuotteiden kansallista sisältöä koskevia ja muita tuontirajoituksia, joiden pääasiallisena tavoitteena on kotimaisen tuotannon tukeminen. Tämä näkyy myös eräissä Maailman kauppajärjestön WTO:n esillä olevissa kauppakiistoissa. Tästä huolimatta

Suomen ja Indonesian välinen kauppa 2012-2016

hallituksen yleisenä kauppapolitiittisena suuntauksena on vapaakaupan tukeminen, minkä Indonesian presidentti on tuonut painokkaasti esiin G-20 kokousten yhteydessä.

Indonesian tavoitteena on saada tänä vuonna päätökseen vapaakauppaneuvottelut sekä Australian että Euroopan vapaakauppajärjestön EFTA:n kanssa. Vuonna 2016 käynnistyivät laajaa talouskumppanuutta koskevat vapaakauppaneuvottelut (niin sanotut CEPA – neuvottelut eli EU-Indonesia Free Trade Agreement -neuvottelut) EU:n kanssa. Niissä Indonesian kunnianhimoisena tavoitteena on saavuttaa läpimurto jo ensi vuonna. Tosin useimmat tarkkailijat eivät usko tulosten saavuttamiseen näin nopeassa aikataulussa. Neuvottelut tarjoavat tilaisuuden löytää ratkaisuja moniin eurooppalaisten yritysten markkinoillepääsyhaasteisiin. ASEAN piirissä on puolestaan meneillään Aasian alueen laajat vapaakauppaneuvottelut. Näissä ASEAN Regional Economic Partnership (RCEP) – neuvotteluissa ovat mukana kaikki alueen maat mukaan lukien Kiina, Japani, Australia ja Uusi-Seelanti. Neuvottelujen ei odoteta etenevän kovin nopeassa aikataulussa. Lisäksi ASEAN käy siviili-ilmailuneuvotteluja EU:n kanssa.

Yhdysvaltojen uusi hallinto listasi alustavasti Indonesian yhdeksi maista joiden kanssa Yhdysvalloilla on suuri kauppataaseen vaje. Vaje on reilut 13 miljardia Yhdysvaltojen dollaria. Yhdysvallat oli vuonna 2016 Indonesian merkittävin vientimaa. Vienti koostuu pääasiassa raaka-aineista, vaatteista, kengistä sekä muista vastaavista valmistavan teollisuuden tuotteista. Indonesia katsoo, että Yhdysvaltojen siihen kohdistamat syytteet ovat perusteettomia, koska maiden välisen kauppavaihdon ylijäämä on enemmän rakenteellinen kuin kauppapolitiittinen kysymys.

Tavarakauppa

Indonesiassa on voimassa eräitä tavarakauppaa vaikeuttavia säännöksiä kuten tuontilisenssijärjestelmä. Eri-tyisesti maataloustuotteiden kaupassa vaadittavien lupien saaminen saattaa kestää odotettua kauemmin. ASEAN maiden välisessä kaupassa alle 50 prosenttia tuotteista nauttii vapaakauppasopimusten mukaisista tullieduista muun muassa alkuperäsääntöjen täyttymättömyyden takia. Lisäksi tavaravaihtoa haittaavat edelleen tullien ulkopuoliset kaupan esteet. Vaikka ASEAN Economic Community tuli voimaan vuoden 2015 lopussa,

maiden välistä kauppavaihtoa haittaa se, että maat kilpailevat keskenään ulkomaisista investoinneista, minkä seurauksena vienti maasta toiseen saattaa kohdata yllättäviä vaikeuksia.

Vuonna 2016 tulivat voimaan uudet auton renkaita koskevat säännökset, jotka rajoittavat auton renkaiden tuontia kansallisen rengasteollisuuden tukemiseksi. Hallitus suunnittelee lisäksi maitojauhetta koskevia tuontin rajoituksia kotimaisen maidon tuotannon tukemiseksi. Tällä hetkellä Indonesia tuo noin 80 prosenttia tarvitsemastaan maitojauheesta. Lisäksi ongelmia esiintyy ajoittain voimassa olevien säännösten tulkinnassa.

Hallitus on pyrkinyt uudistamaan ja nopeuttamaan tullausmenettelyjä, minkä seurauksena konttien käsittely-aika on nopeutunut huomattavasti satamissa. Indonesian tulli on siirtynyt uuteen kahdeksan numeroisen HS koodin mukaiseen järjestelmään, mikä on muuttanut eräiden tuotteiden tariffiluokituksia.

Vuoden 2017 alussa tulivat voimaan uudet malmien vientiä koskevat säännökset. Ne sallivat malmien viennin jatkumisen, vaikka vuoden 2009 lain mukaan viennin pitäisi olla kiellettyä. Ehtona vientiluvulle on, että kaivokset investoivat malmien jatkojalostukseen ja sulattoihin Indonesiassa. Lisäksi hallitus edellyttää kaivosten muuttavan kahdenväliset kaivossopimukset yksipuolisiksi hallituksen myöntäviksi kaivosluviksi ja siirtävän vähitellen 51 prosenttia kaivoksen osakekannasta Indonesialaisille omistajille.

Indonesia saavutti kestäväen luonnonvarojen käytön edistämisessä merkkipaalu marraskuussa 2016, kun Indonesiasta tuli ensimmäinen EU:n kumppani, jonka EU-maihin viemä puutavara sai tuotteiden laillisuuden takaavan FLEGT-lisenssin. Seuraavaksi Indonesian tavoitteena on kehittää kansallisesta palmuöljysertifikaatista kansainvälisesti hyväksytty sertifikaatti. Palmuöljy on Indonesian merkittävin maatalouden vientituote, joka tuo maalle lähes 20 miljardin Yhdysvaltojen dollarin vientitulot vuosittain.

Palvelujen kauppa

Palveluilla on kasvava merkitys Indonesian taloudessa. Niiden osuus bruttokansantuotteesta on 45 prosenttia. Palvelujen kysyntä ylittää selvästi kotimaisen tarjonnan. Niinpä Indonesia on paria palvelusektoria lukuun ottamatta palvelujen nettotuojaa. Kaikkein suurin vaje on ympäristöpalvelujen kaupassa, joissa kysyntä ylittää tarjonnan 27-kertaisesti.

Palvelusektori on Indonesiassa pitkälti säännelty. Maailmanpankin tuoreen selvityksen mukaan Indonesian palvelusektoria rasittavat lukuisat kaupanesteet. Tämän seurauksena sektorin tuottavuus on Indonesiassa alempi kuin muissa vastaavissa keskitulotason maissa. Tällä on vaikutusta myös teollisuuden tuottavuuteen.

Huolimatta oikeudellisista ja muista esteistä palvelujen kasvuvauhti on ollut Indonesiassa selvästi teollisuutta ja alkutuotantoa nopeampaa. Palvelusektorin sääntelyn purkamisella olisi Maailmanpankin selvityksen mukaan laajakantoiset myönteiset vaikutukset Indonesian taloudelle. Suuri osa esteistä on yleisiä kaikkia sektoreita koskevia. Lisäksi monet ulkomaalaisomistusta rajoittavat säännökset koskevat muita sektoreita laajemmin juuri palvelujen kauppaa. Indonesian hallituksen talousreformipaketeissa on mukana palvelujen kauppaan liittyviä helpotuksia esimerkiksi sähköisen kaupan ja digitalisoinnin aloilla. Olennaista on, että paketeissa luvut säännösten muutokset onnistutaan panemaan myös täytäntöön.

Investointien ja pääomaliikkeiden sääntely

Ulkomaisella pääomalla on tärkeä rooli Indonesian taloudessa. Suorat ulkomaiset investoinnit kääntyivät viime vuonna kasvuun. Portfoliosijoitukset vastaavat kuitenkin lähes puolta ulkomaisen pääoman tuonnista. Noin

40 prosenttia rupiamääräisestä valtion velasta on ulkomaalaisten hallussa. Niinpä Maailmanpankin arvion mukaan noin puolet Indonesian maksutaseen ylijäämästä on portfoliosijoitusten ansiota, mikä on keskimäärin suurempi osuus kuin alueen muissa maissa.

Indonesian velka on luokiteltu investointikelpoiseksi ja se käy hyvin kaupaksi. Tämän vuoden ensimmäisessä huutokaupassa velka merkittiin nelinkertaisesti yli. Luottoluokittajat ovat muuttaneet Indonesian luokitusnäkymät neutraaleista positiivisiksi.

Indonesialla on edelleen voimassa niin sanottu negatiivista sektoreista, joilla ei sallita ulkomaisia investointeja tai joilla ulkomaisia investointeja rajoitetaan. Yksi merkittävä sektori on kaivossektori, jolla Indonesia haluaa siirtää maassa toimivien ulkomaalaisomistuksessa olevien kaivosten osake-enemmistön indonesialaisten haltuun.

Samanaikaisesti ulkomaisten investointien asemaa on kuitenkin helpotettu. Vuonna 2016 Indonesia avasi 45 uutta sektoria ulkomaisille investoinneille. Lisäksi 141 sektorilla ulkomaalaisomistuksen kattoa korotettiin. Toisaalta samalla investointirajoituksia lisättiin liikenne, kalastus- ja rakennussektoreilla. Myös Indonesian uusi patenttilakiesitys on herättänyt ulkomaisten yritysten huolta, koska siinä on kohta, joka saattaa johtaa siihen, että patenttisuojan säilyttämiseksi kyseistä tuotetta tulisi valmistaa Indonesiassa.

Toistaiseksi ulkomaiset sijoitukset sallitaan sähkön tuotantoon. Tilannetta helpottaisi, jos ne sallittaisiin myös sähkön siirtoon ja jakeluun. Syöttötariffeilla on niin ikään suuri merkitys investointien houkuttelemiseksi etenkin uusiutuvan energian tuotantoon. Uudet vuoden 2017 tammikuussa voimaan tulleet syöttötariffit tekevät uusiutuvan energian hankkeista aiempaa haasteellisempia erityisesti Indonesian pääsaarella Jaavalla. Uusien alempien tariffien uskotaan ohjaavan uusiutuvan energian investointeja Indonesian itäiseen saaristoon, jossa tariffi on korkeampi.

Infrastruktuurihankkeiden rakenteella on vaikutusta yksityisen sektorin mahdollisuuksiin tulla mukaan hankkeisiin. Toistaiseksi rakenne on usein estänyt ulkomaisten sijoittajien mukaan tulon. Nyt hallitus on sitoutunut kiinnittämään tähän huomiota ja mahdollisuuksien mukaan kehittämään rakennetta niin, että hankkeista tulisi houkuttelevia myös ulkomaalaisille sijoittajille ja rahoittajille. Tämä on seurausta siitä, että ulkomaisten sijoitusten hankkimisesta on tullut keskeinen hallituksen talouspoliittinen prioriteetti. Tämän myötä on odotettavissa, että ulkomaalaisten investointien asemaa pyritään vähitellen helpottamaan entisestään.

Sääntely-ympäristön yleisiä piirteitä

Indonesian sääntely-ympäristön kehitystä on ajoittain hankala ennakoida. Tähän vaikuttavat keskenään ristiriitaiset taloudelliset ja poliittiset paineet. Hallituksen kaksi keskeistä tavoitetta ovat Indonesian talouden ohjaaminen nykyistä nopeammalle kasvu-uralle aiempaa laajemmin ulkomaisiin investointeihin tukeutuen ja sosiaalisen eriarvoisuuden vähentäminen kehittämällä erityisesti sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluja. Lisäksi joudutaan tasapainottelemaan vapaakauppasuuntautuneen avoimen sektorin ja kansallismielisten eturyhmien välillä. Tämä saattaa joskus johtaa ylilyönteihin, mutta hallitus on myös valmis kehittämään säädöksiä edelleen, jos niillä havaintaan olevan odottamattomia negatiivisia vaikutuksia.

Hallituksen ehkä keskeisin meneillään oleva reformi on laaja verouudistus, jonka ensimmäinen askel oli vuonna 2016 toteutettu veroarmahdus. Se onnistui odotettua paremmin. Armahduksen kautta ilmoitettu ulkomaille siirretty varallisuus vastaa noin 40 prosenttia Indonesian kansantulosta. Näitä varoja on toistaiseksi kotiutettu vasta noin 0,91 prosenttia bruttokansantuotteesta vastaava määrä. Lopullisena tavoitteena on niin veronmak-

sajien piiriin kuin veropohjan laajentaminen. Toistaiseksi on ennen aikaista lähteä arvioimaan, minkä muodon uudistus tulee lopulta saamaan.

Verot on toistaiseksi kerätty lähinnä yrityksiltä yritysveron ja muiden veroluonteisten maksujen kautta. Käytännössä veroja maksaa arvioiden mukaan vain noin miljoona verovelvollista. Indonesian suurin veronmaksaja on suurta kupari- ja kulta-kaivosta Indonesiassa operoiva amerikkalaissomisteinen Freeport-yhtymä. Yritysverokanta on tällä hetkellä 25 prosenttia, mutta on todennäköistä, että hallitus pyrkii alentamaan yritysveroja, sillä esimerkiksi Singaporessa yritysverokanta on 17 prosenttia. Indonesialla olisi varaa kasvattaa julkista sektoria talouskasvua tukevasti, sillä tällä hetkellä valtion budjetti on vain noin 11 prosenttia bruttokansantuotteesta ja julkinen sektori noin 20 prosenttia.

Indonesian parlamentissa on vireillä kilpailulainsäädännön uudistus, jolla pyritään lisäämään kilpailuviranomaisten toimivaltuuksia. Valtiovarainministeri on kiinnittänyt huomiota muun muassa elintarvikesektorin kilpailuongelmiin. Tällä on vaikutusta elintarvikkeiden hintatasoon, millä on puolestaan huomattavaa sosiaalista merkitystä.

Maaailmanpankin liiketoimintaympäristötilaston mukaan Indonesian tilanne on kehittynyt parempaan suuntaan. Maa on vuoden 2017 Ease of Doing Business -tilastossa sijalla 91, kun se vielä pari vuotta sitten oli sijalla 120. Indonesian uudistukset eivät tule loppumaan tähän. Tällä hetkellä on vielä epäselvää, millä aikataululla hallitus kykenee käynnistämään uusia laajakantoisia reformeja. Näihin kuuluvat työlainsäädännön uudistaminen ja investointirajoitusten poistaminen ulkomaisilta yrityksiltä esimerkiksi sähkön jakelussa ja siirrossa. Indonesian investointivirasto on toivonut, että hallitus ottaisi nämä kysymykset mukaan uudistusohjelmaansa jo vuoden 2017 aikana.

INTIA

Pääkaupunki	New Delhi
Väkiluku	1 266,9 milj.
BKT	2 251 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	6,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	7.6 %
Inflaatio.....	5.6 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	16.5 % 29.8 % 45.4 %
Työttömyysaste	8.4 %
Kaupungistumisaste	32.7 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Intian vahva talouskasvu jatkuu ja nousu maailman viiden suurimman talouden joukkoon tapahtunee lähivuosina. Väestönkasvu ja työllisyys, energiantarve ja -tuotanto sekä maatalouden modernisointi ovat yhteiskunnallisia avainkysymyksiä. Elinkeinoelämän ja ulkomaisten investointien kannalta sääntely-ympäristön kehittämistä tulisi jatkaa erityisesti tullitasojen keventämiseksi. Byrokratian vähentäminen on jo aloitettu. WTO:ssa ja EU-Intia –kauppaneuvotteluissa eteneminen on edelleen vaikeaa. Suomalaisyritysten kannalta maan kasvu ja infrastruktuurin kehittäminen luovat markkinoita. Samalla kauppapoliittiset kiistat ja neuvottelutilanne vaikuttavat entistä enemmän suoraan myös suomalaisiin.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Intian noin 2200 miljardin dollarin bruttokansantuote kasvoi 7,1 prosenttia vuonna 2016. Pitkän aikavälin talouskasvun odotetaan pysyvän vähintään samalla tasolla. Loppuvuonna 2016 toteutettu seteliuudistus, jossa yleisimmät 500 ja 1000 rupian setelit tehtiin vuorokaudessa arvottomaksi, hidasti hetkellisesti talouskasvua arviolta puoli prosenttiyksikköä. Yllätyksenä toteutetun uudistuksen tarkoituksena oli torjua harmaata taloutta ja antaa vauhtia sähköisten maksutapojen kehitykselle. Sen talouskasvua hidastaneiden vaikutusten arvioidaan olevan jo ohi.

Kasvuvauhdissa Intia on ohittanut Kiinan ja on nyt nopeimmin kasvava G20-maa. Nimellisellä bruttokansantuotteella mitattuna Intia on Ranskan kokoinen markkina, jonka sisäänpäin kääntynyt talouspolitiikka on tähän saakka vähentänyt sen merkitystä maailmantaloudessa. Intian nykyisen kasvuvauhdin myötä se kuitenkin ohittaa sekä Ranskan, että Iso-Britannian nousten maailman viidenneksi suurimmaksi taloudeksi. Intian nopean talouskasvun taustalla on erittäin alhainen tulotaso. Suurista nousevista talouksista Intia on köyhin.

Talouskasvun myötä keskuspankki on joutunut puuttumaan valuutan vahvistumiseen, vaikka tuontienergiariippuvaiselle ja viennin osalta alijäämäiselle Intialle valuutan vahvistuminen ei olekaan lyhyellä aikavälillä dramaattista. Sillä on kuitenkin haitallisia vaikutuksia palveluvientiin ja ulkomailla työskentelevien intialaisten tulonsiirtoihin. Korkeaa inflaatiota on kyetty hillitsemään alle viiteen prosenttiin takavuosien kaksinkertaisista luvuista.

Tarkastaja Mikko Pötsönen työskentelee Team Finland –koordinaattorina Suomen New Delhin suurlähetystössä.

Osana oman valmistavan teollisuuden tukemista Intia on avannut aiemmin suljettuja sektoreita ulkomaisille investoinneille. Samalla hallintomenettelyjä on virtaviivaistettu. ”Keppi ja porkkana”-mallin mukaisesti tullitasoja on kuitenkin osittain nostettu, maahantuontisääntöjä kiristetty ja myös komponenttien ja raaka-aineiden tuontia vaikeutettu. Toistaiseksi malli on toiminut, ja ulkomaiset tuotannolliset investoinnit ovat huippulukemissa (vuonna 2016 noin 55,6 mrd. dollaria; jossa nousua 18 prosenttia). Intian tavoitteena on olla sekä auto-teollisuuden, että elektroniikkateollisuuden tulevaisuuden ”hub” vähintään Aasiassa ellei globaalisti. Tekstiili- ja rinnakkaislääketeollisuuden osalta se sitä jo on.

Ulkomaisten investointien nousu on osaltaan paikannut kauppataseen alijäämää ja Intian makrotaloudellinen tilanne on melko hyvä. On silti syytä kiinnittää huomiota kotimaisten investointien hidastuneeseen kasvuun. Tämä on huolestuttavaa, sillä korkea investointiaste on Intian kaltaisessa kehittyvässä maassa kestävän kasvun ehto. Pankkien kyky ja halukkuus rahoittaa paikallisia yrityksiä on edelleen heikko.

Suomen ja Intian välinen kauppa ja investoinnit vuonna 2016

Suomen vienti Intiaan oli vuonna 2016 noin 520 miljoonaa euroa ja tuonti 326 miljoonaa euroa. Viennin osalta nousua oli noin 17 prosenttia ja tuonnissa neljä prosenttia. Suomalaisyrityksiä on Intiassa hieman yli sata. Uusia tulijoita on muutamia vuosittain varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten joukosta. Pääsektorit ovat teollisuuden ja logistiikkainfrastruktuurin koneet ja laitteet, tietoliikenneverkot sekä puu ja paperi. Myös tähän teknologiavientiin liittyvät asiantuntijapalvelut ovat merkittävä kaupan osa-alue. Suomeen on etabloitunut tällä hetkellä 25 intialaista, lähinnä informaatioteknologia-alan yritystä.

Suurin potentiaali viennin kasvattamiselle on nykyisten vahvojen sektorien ja maahan etabloituneiden suuryritysten liiketoiminnan edistämisessä energia- ja infrastruktuurisektoreilla, tietoliikenteessä ja ICT-ratkaisuissa sekä puu- ja paperikaupassa. Tässä keskeisinä asiakkaina ovat Intian suurimmat yksityiset ja valtionyritykset. Julkisten hankintojen merkitys on suuri, vaikka kilpailutukset ovatkin prosesseina raskaita.

Toisena potentiaalisena alueena voidaan pitää suomalaisten pienten ja keskisuurten yritysten markkinoille pääsyä uuden teknologian tai uniikin ratkaisun ”niche” toimittajana. Tämä tarjoaa mahdollisuuksia myös investointien houkutteluun Suomeen. Tältä osin ajankohtaisina aiheina ovat esimerkiksi biopolttoaineet, sähköverkkojen mitta- ja ohjauslaitteet, sähköautojen latausjärjestelmän komponentit sekä älykkäät valaistusratkaisut. Lisäksi mahdollisuuksia voi avautua maatalouden teknologia- ja lannoiteratkaisuissa sekä terveysteknologian ja farmasian alalla. Kustannuskilpailukyky, paikallisen liiketoimintaympäristön hallitseminen sekä halukkuus ja kapasiteetti investoida läsnäoloon Intiassa ovat edellytyksiä suomalaisyritysten toiminnalle.

Intia tilastoi suomalaisinvestointien kokonaismääräksi noin 390 miljoonaa dollaria ja vastaavasti suomalaisarvio viime vuosien investoinneista Intiaan on 100 – 200 miljoonan euron välillä. Vastaavasti intialaisinvestoinnit Suomeen ovat aiemmin liikkuneet muutamien kymmenien miljoonien tasolla, kunnes kuluvan vuoden alussa 571 miljoonan euron hinnalla toteutunut PKC Groupin osakekannan osto Motherson Sumi Systemsin toimesta moninkertaisti nämä luvut.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Intia on maailman suurin demokratia. Se on 1,34 miljardin ihmisen väestöllään Kiinan jälkeen maailman toiseksi väkirikkain valtio (18 prosenttia maailman väestöstä). Nopeana jatkuvan väestönkasvunsa takia Intiasta tulee 2020-luvulla maailman väkirikkain valtio. Väestön sisäiset tuloerot ovat mittavat: maassa on 200 000 miljoonääriä, mutta noin 22 prosenttia väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella.

Maailman suurimmaksi kasvava nuori väestö on valtava voimavara mutta myös haaste: yli 45 prosenttia väestöstä on alle 25-vuotiaita, ja väestön mediaani-ikä on 27 vuotta. Intian työmarkkinoille tulee joka kuukausi miljoona uutta työkäistä, joille tasokkaan koulutuksen turvaaminen sekä työpaikkojen luominen edellyttää nykyistään korkeampaa talouskasvua. Nopean kasvun ja yritystoiminnan tukemisen on arvioitu lisäävän myös eriarvoisuutta. Työllisyystavoitteiden saavuttamiseksi ja köyhyyden vähentämiseksi tarvitaan hallituksen arvi-
on mukaan 9 - 10 prosentin talouskasvua ja valmistavaa teollisuutta.

Pääministeri Narendra Modin Bharatiya Janata Party (BJP) -oikeistohallitus on kolmen vuoden vallassaolokanaan vahvistanut asemaansa, josta osoituksena puolueen menestys kuluvaan vuoden aikana järjestetyissä osavaltiovaaleissa. Nyt BJP:llä on entistä paremmat mahdollisuudet toimeenpanna uudistuksia, mutta samalla odotukset ovat lisääntyneet. Toistaiseksi kuitenkin sisäpoliittinen tilanne vaikuttaa vakaalta sekä keskushallinnon että osavaltioiden suhteen.

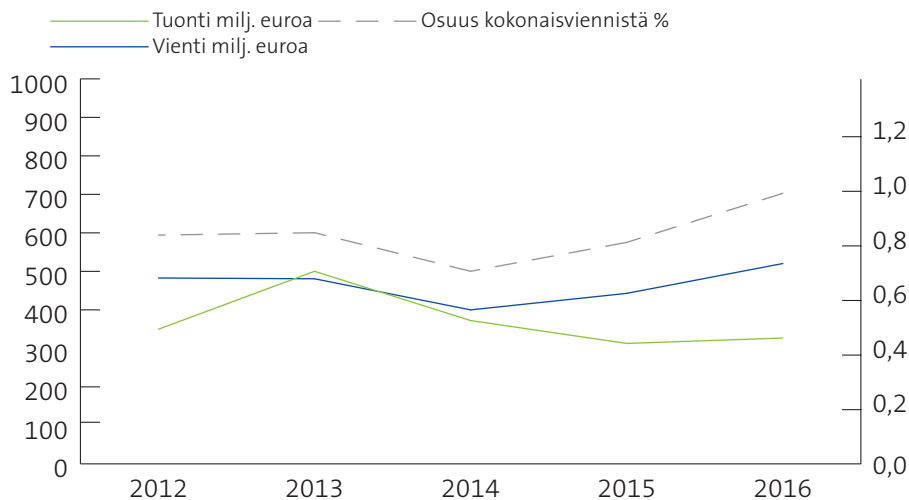
Intia on maailman kolmanneksi suurin energian kuluttaja Kiinan ja Yhdysvaltojen jälkeen ja kulutus on jyrkässä nousussa. Viimeisten arvioiden mukaan Intia tarvitsee 800 GW lisää kapasiteettia nykyisen 315 GW:n lisäksi, ennen kuin nousu pysähtyy. Hallituksen tavoitteiden mukaan vuoteen 2030 mennessä 40 prosenttia tuotannosta on oltava uusiutuvaa energiaa ja samalla ilmastotavoitteista halutaan pitää kiinni. Maan suurin energialähde on kivihiili (60 prosenttia), jonka käyttö tulee vielä tonneissa huomattavasti lisääntymään. Energialaaka-aineiden tuonti tapahtuu käytännössä kokonaan meritse, joten siihen liittyy myös turvallisuuspoliittinen ja huoltovarmuuskäkökulma. Se on myös keskeisimpiä syitä suomalaisyrityksille hyviä mahdollisuuksia tarjoaviin suuriin satama- ja meriliikenneinfrastruktuurin kehittämishankkeisiin.

Kotimaisten uusien ja uusiutuvien energialähteiden lisäys on nopeaa ja huomattavaa. Vuoteen 2022 mennessä 175 GW energiasta on tarkoitus tuottaa uusiutuvilla energiamuodoilla (nykyisin noin 50 GW). Monet asian-
tuntijat pitävät aurinkoenergiaa lupaavimpana energiamuotona Intiassa. Tosin sen hinta on viimeaikaisissa tarjouskilpailuissa laskenut alle tuotantokustannusten, joten korjausliikkeitä on odotettavissa.

Vaikka noin 10 miljoonaa intialaista muuttaa maalta kaupunkiin vuosittain, 67 prosenttia väestöstä asuu yhä maaseudulla. Intian työvoimasta puolet työskentelee maatalouden parissa ja 70 prosenttia väestöstä on elannossaan suoraan maataloudesta riippuvaisia. Siten maatalouden merkitys heijastuu maan talous- ja reformipolitiikkaan. Maatalous on myös tuotannoltaan ja kustannuksiltaan melko tehotonta: maatalouden osuus Intian bruttokansantuotteesta on vain reilut 17 prosenttia. Tilakoot ovat pieniä ja maanviljely on sallittua vain viljelijöiksi rekisteröidyille henkilöille, ei yrityksille. Energiantuotanto on maatalouden osalta tärkeässä roolissa, sillä jotkin osavaltiot tarjoavat maanviljelijöille sähkön ilmaiseksi. Mittavien maataloustukien lisäksi joissain osavaltioissa toteutetut viljelijöiden velkojen anteeksiantamiset ovat omiaan heikentämään Intian julkista taloutta. Viljelytulota ei myöskään veroteta.

Intiassa alueelliset erot ovat suuria ja eri osavaltioiden tulotasot ja elinkeinoelämän rakenteet poikkeavat toisistaan. Länsirannikon keskeiset kaupungit ja osavaltiot Mumbai (Maharashtra) ja Ahmedabad (Gujarat) sekä Delhin alue ovat talouskasvun vetureita Etelä-Intian valmistavan teollisuuden ja R&D -keskittymien Bangalore (Karnataka), Chennai (Tamil Nadu) ja Hyderabad (Andhra Pradesh) ohella. On kuitenkin huomioitava, että maan hiili- ja mineraaliluonnonvarat keskittyvät Itä-Intiaan, ja sen vuoksi Odishan ja Länsi-Bengalin osavaltioiden merkitys on kasvussa. Intian mittasuhteista kertoo myös se, että yhtenä maan köyhimmistä alueista pidetty Biharin osavaltio on nykyisellään Ukrainan kokoinen talous.

Suomen ja Intian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Sääntely-ympäristön kehitys

Intia on yksi Maailman kauppajärjestö WTO:n raskassarjalaisista ja maata pidetään erittäin vaikeana neuvotteluosapuolena. Intian asenteeseen on vaikuttanut se, ettei se WTO:n sopimusten erityis- ja erilliskohtelun tarjoamasta suojasta huolimatta ole kokenut kaupan vapauttamisen tai läpinäkyvyyttä lisäävien sääntöjen parantaneen sen asemaa.

Palvelukaupassa Intia on kuitenkin ollut rakentavampi. Intian tammikuussa 2017 tekemä aloite ”palvelukaupan helpottamissopimuksesta” (Trade Facilitation in Services; TFS) sisältää elementtejä niin uusista kuin WTO:n vanhoista neuvotteluaiheistakin.

Intian vuoden 2014 budjetissa tietyt televiestintälaitteet tulliluokiteltiin uudelleen niin, etteivät ne enää sisälly informaatioteknologiasopimus ITA:n katteen piiriin. Katteen piirissä olevat tullinimikkeet sidotaan ITA:n velvoittamana nollaan. ITA on astunut voimaan vuonna 1997, ja siinä on tällä hetkellä 82 jäsentä. Tulliluokittelussa on sen jälkeen tapahtunut muutoksia. Muutokset on huomioitu ITA:n päivittämisen yhteydessä vuonna 2015, mutta Intia ei ole liittynyt eikä ole liittymässä silloin neuvoteltuun ITA-2:een. EU kuitenkin katsoo, että Intian tulisi jatkaa nollatullien myöntämistä nimikkeissä, jotka ovat alun perin sisältyneet ITA:n katteen piiriin, vaikka ne ovat tulliluokitteluun tehtyjen muutosten seurauksena näennäisesti pudonneet sen ulkopuolelle.

EU:n ja Intian väliset vapaakauppasopimusneuvottelut ovat olleet käynnissä vuodesta 2007 lähtien, mutta etenemistä ei ole tapahtunut pitkään aikaan. Vapaakauppasopimusneuvottelujen uudelleenkäynnistämisen näkökulmasta keskeinen kysymys liittyy myös investointisuojaan, sillä Intian viimevuotinen yksipuolinen päätös irtisanoa kahdenvälisiä investointisuojaosimuksia on alkanut vaikuttaa myös useiden EU-jäsenmaiden sopimuksiin. Investoinnit ja investointisuoja kuuluisivat osaksi EU:n ja Intian välistä vapaakauppasopimusta, josta Intia käyttää nimeä BTIA (Broad Based Trade and Investment Agreement).

Suomen ja Intian välinen kahdensivulinen investointisuojaus sopimus tuli voimaan 9.4.2003. Sopimus on voimassa 15 vuotta eli 8.4.2018 saakka. Sen jälkeen sopimus on edelleen toistaiseksi voimassa 12 kuukauden irtisanomisaikalla. Sopimus sisältää myös 15 vuoden suojan (sunset clause) sopimuksen voimassaoloaikana tehtyjen investointien osalta.

Kauppaan ja investointeihin vaikuttava sääntelyn kehitys

Intia on suurista talouksista yksi sulkeutuneimmista ja sen tullitasot nousevien talouksien korkeimmista. Liiketoimintaympäristön kehityksessä on kuitenkin useita myönteisiä piirteitä: voimakas talouskasvu, valmistavan teollisuuden ja kaupunkikehityksen edellyttämän infrastruktuurin kehittäminen, panostus energiantuotantoon ja energiatehokkuuteen sekä ympäristöongelmien huomioiminen. Yksityistä ja osin myös julkista pääomaa on tarjolla investointeihin. Haasteina ovat raskaat ja sekavat hallinto- ja lupamenettelyt, korruptio, verotus ja tullit sekä poliittisten päätösten ennakoimattomuus (esimerkiksi investointisuojaus sopimusten irtisanominen ja seteliuudistus).

Hallitus on helpottanut suoria ulkomaisia investointeja koskevia sääntöjä ja hallintomenettelyjä. Investoinnit Intiaan ovatkin nousseet ennätystasolle. Kuluvan vuoden suorien ulkomaiden investointien kasvuvauhti on yli 30 prosenttia. BJP:n vallassaoloaikana ulkomaiset investoinnit ovat nousseet 54 prosenttia edellisen hallituksen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. EU on tällä hetkellä suurin investoija (yksittäisistä maista Iso-Britannia, Japani, USA). EU-maiden yhtiöt ovat investoineet muun muassa energiaan, siviili-ilmailuun, satamiin, auto-teollisuuteen, informaatioteknologia- ja telekommunikaatio- sekä lääkealaan.

Hallitus on avannut – osin ristiriitaisin keinoin - Intian taloutta ja luonut siihen lisää dynamiikkaa. Useita tätä tukevia ohjelmia tyylillä ”Make in India”, ”Digital India” ja ”Skills India” on aloitettu, mutta tulosten näkymistä saadaan vielä odottaa. Samalla kotimaisen tuotannon tukeminen on ylläpitänyt korkeita tulleja ja mahdollistanut uusia tuontirajoitteita.

Eriytyinen merkkipaalu maan talousuudistuksissa on maanlaajuisen tavara- ja palveluveron (GST - Goods and Services Tax) voimaantulo 1.7.2017. GST on luonteeltaan arvonlisävero, joka korvaa lukuisat muut tällä hetkellä käytössä olevat verot ja yhtenäistää sekä yksinkertaistaa Intian sekavaa verojärjestelmää. Koko maan kattavana verona sen toivotaan tekevän Intiasta ensimmäisen kerran yhtenäisen markkinan. GST on samalla tulonsiirto-rikkaammilta osavaltioilta köyhemmille, joten sen käyttöönoton odotetaan vaikuttavan myös muihin keskuhallinnon rahoittamiin hankkeisiin ja tulonsiirtoihin eri osavaltioihin. Osa tuotteista jää edelleenkin GST:n ulkopuolelle, joten erot osavaltioiden välillä eivät kokonaan häviä. Näillä poikkeuksilla on kuitenkin arvioitava vain vähän merkitystä suomalaisyritysten kannalta, eikä niillä ole vaikutusta tuotannon sijoituspaikkaan tai investointiratkaisuihin.

JAPANI

Pääkaupunki	Tokio
Väkiluku	126,7 milj.
BKT	4 730 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	38,900 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	0.5 %
Inflaatio.....	- 0.1 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	1.2 % 27.7 % 71.1 %
Työttömyysaste	3.2 %
Kaupungistumisaste	93.5 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Suomi ja Japani sopivat vuonna 2016 strategisesta kumppanuudesta kahdenvälisten suhteiden tiivistämiseksi. Kaupan ja investointien lisäämiseen on paljon potentiaalia. Japani on edelleen Suomen kolmanneksi suurin kauppakumppani Euroopan ulkopuolella ja sieltä Suomeen tehdyt investoinnit jatkavat kasvuaan. Japanilaiset ovat kiinnostuneita Suomen ICT- osaamisesta (erityisesti digitalisaatio ja IoT), terveydenhuollosta, energiasektorista, metsäteollisuudesta, arktisesta osaamisesta, luovista aloista ja start-up -toiminnasta. Japani tarjoaa myös väylän Aasian laajemmille markkinoille, mitä usea suomalaisyritys on jo hyödyntänyt.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Japanin talous kasvoi yhden prosentin budjettivuonna 2016 (huhtikuu 2016 - maaliskuu 2017). Luku on vaatimaton, mutta suhteutettuna globaalitalouden tilaan ja Japanin vain 0,8 prosentiksi arvioituun kasvupotentiaaliin sitä voidaan pitää kohtuullisena. Kasvua ovat piristäneet vienti, kohentunut työllisyystilanne sekä hienoisesti kasvaneet ansiotulot ja kulutus. Toisella vuosineljänneksellä tapahtunut Kumamoton maanjäristys leikkasi kasvuprosentista muutaman kymmenyksen.

Ulkomaankaupan ja investointien kehitys

Vuonna 2016 Japanin kauppatase oli ensimmäistä kertaa kuuteen vuoteen ylijäämäinen. Tuonnin arvo laski huomattavat 15,9 prosenttia johtuen halvemmissa tuontienergiainnoista. Viennin arvo supistui noin puolet vähemmän eli 7,4 prosenttia johtuen teräksen, raudan, sekä autojen viennin laskusta. Kauppataseen arvellaan pysyvän ylijäämäisenä myös vuonna 2017. Viennin odotetaan kasvavan perustuen vahvaan kysyntään erityisesti Aasian ja Yhdysvaltojen markkinoilla.

OECD:n mukaan Japanin ulkomaankaupan osuus bruttokansantuotteesta on vain puolet OECD-maiden keskiarvosta. Tämä kuvaa kotimarkkinoiden merkitystä Japanin taloudelle. Ulkomaankaupan kasvattamisessa on siten merkittävää potentiaalia. Japani vie eniten koneita ja laitteita, elektroniikkaa sekä liikennevälineitä kuten autoja. Japanin viennin suhteellinen vähäisyys johtuu osaksi siitä, että paljon tuotantoa on siirtynyt ulkomaille ja ulkomaisten tytäryhtiöiden tulos kirjautuu viennin sijaan tuotoksi ulkomaisista investoinneista. Vientiä

heikentää myös kuitenkin japanilaisten yritysten huonontunut hintakilpailukyky esimerkiksi elektroniikkasektorilla. Positiivista on maataloustuotteiden vienti, joka on kasvanut ennätysmäisesti neljä vuotta peräjälkeen. Taustalla vaikuttaa japanilaisen ruuan lisääntyvä suosio ulkomailla.

Tuonti Japaniin on lisääntynyt vuodesta 2011 ydinvoimaloiden sulkemisesta johtuen. Japani on korvannut syntyneen energiavaheen kalliilla tuontienenergialla, mikä painoi kauppataaseen kuudeksi vuodeksi alijäämäiseksi. Tuonti ulkomaisista yritystyhtiöistä on myös lisääntynyt. Jenin arvon alentuminen on hyödyttänyt isoja vientiyrityksiä, mutta samalla tuonti on kallistunut. Tästä ovat kärsineet pienet ja keskisuuret yritykset erityisesti palvelusektorilla, joka työllistää noin puolet työvoimasta. Luonnonvaroiltaan resurssiköyhänä maana Japani tuo pääasiassa raaka-aineita, fossiilisia polttoaineita sekä ruokaa.

Japanin pitkään jatkunut deflatorinen kierre on rohkaissut yrityksiä säästämään investoimisen sijaan. Taustalla vaikuttaa myös perinteinen taipumus riskien välttämiseen, mikä on tosin hiljalleen vähenemässä. Japanilaisyriyten liikevoitot ovat viime vuosina rikkoneet ennätyksiä myös alhaisen jenin sekä edullisemman öljyn ja kaasun hinnan johdosta. Mittavat taseet yritetään saada tehokkaammin kiertoon talouskasvun vauhdittamiseksi. Yrityksiä rohkaistaan nostamaan palkkoja ja investoimaan niin kotimaahan kuin ulkomaillekin.

Japanin keskuspankin harjoittama kevennetty rahapolitiikka ja siitä johtuva alhainen korkotaso on lisännyt japanilaisten yritysten ja rahoituslaitosten kiinnostusta investoida ulkomaille. Myös yksityiset säästäjät etsivät ulkomailta parempia reaalikorkoja. Japanilaisinvestoinneista kasvava osa suuntautuu Eurooppaan. Ulkomaille suuntautuvien investointien kasvua lisää myös Japanin väestön väheneminen, joka supistaa kysyntää kotimaassa ja nostaa palkkakustannuksia pitkällä aikavälillä. Tuotannon lisäksi myynnin työpaikat siirtyvät enenevässä määrin Japanista ulkomaille. Japanilaiset yritysinvestoijat hakevat kansainvälisen osaamisen lisäksi omaa osaamistaan täydentäviä yrityksiä, valmiita asiakassuhteita ja jakelukanavia.

Japanin hallituksen tavoitteena on kaksinkertaistaa maahan suuntautuvien ulkomaisten investointien määrä vuoden 2012 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Ulkomaisten investointien määrä on pitkään pysynyt OECD:n vertailun häntäpäässä. Ulkomaisten yritysten mukaan suurimmat syyt tälle ovat muun muassa sääntely-ym-päristön tiukkuus sekä korkea yritysvero. Hallitus on panostanut investointien houkutteluun muun muassa yritysverotusta laskemalla. Investoinnit Japaniin ovat kasvaneet, mutta edelleen niiden osuus bruttokansantuotteesta jää yhä kansainvälisesti vertailtuna alhaiseksi.

Suomen ja Japanin taloudellinen vaihto

Japani on Suomen kolmanneksi suurin kauppakumppani Euroopan ulkopuolella. Vuonna 2016 kahdenvälinen kauppavaihto heikkeni hieman edellisvuoteen verrattuna. Se säilyi kuitenkin edelleen Suomelle ylijäämäisenä. Tavaravienti Japaniin laski seitsemän prosenttia kun taas tuonti Suomeen kasvoi kuusi prosenttia. Tärkeimmät vientiartikkelit ja -alat ovat paperi ja pahvi, sekä puu ja puuvalmisteet, jotka muodostavat yhteensä lähes puolet viennin arvosta. Lisäksi Suomesta viedään raskaita koneita, laitteita ja metalleja sekä kemian alan tuotteita. Korkean teknologian tuotteiden vientimaana Japani ei yllä kärkekymmenikköön. Japanin tuontimme muodostuu pääosin moottoriajoneuvoista sekä televiestintä- ja elektroteknisistä laitteista.

Suomalaisyriyten aktiivisuus Japanissa on käytännössä pelkkiä kauppalukuja suurempaa. Japanissa toimivat suomalaiset yritykset ovat usein globaaleja, joten yritysten tuotteet eivät välttämättä ole lähtöisin Suomesta. Tämä pätee luonnollisesti myös japanilaisyrityksiin, joiden Suomeen tuotavista tuotteista, kuten autot, valmistetaan merkittävässä määrin Euroopassa. Suomalaisyriyten läsnäolo Japanissa jatkaa kasvuaan. Japanin

vahva teknologinen ja teollinen osaaminen tunnetaan hyvin ja laadukkaiden tuotteiden arvostus tiedostetaan mahdollisuutena. Japani koetaan hyödyllisenä markkina-alueena tuotekehittelyn näkökulmasta. Jos tuote tai palvelu menestyy Japanissa, menestyy se mitä todennäköisimmin myös muualla maailmassa. Japanilaiset ovat maailman vaativimpia asiakkaita, mutta myös kokeilunhaluisia ja ostovoimaisia. Japani onkin monen globaalin trendin syntypaikka. Japanissa ei myöskään tarvitse kilpailla hinnalla, kunhan tuotteen tai palvelun laatu ja tarina ovat vahvoja.

Kevään 2017 kyselytutkimuksen mukaan suomalaisyritykset menestyvät hyvin Japanissa. Niiden myynti ja kannattavuus ovat kasvaneet nopeammin kuin edellisvuonna. Suomalaisyritykset luottavat Japanin talouden kasvuun ja sitä myötä markkinoiden jatkuvaan piristymiseen. Kyselyyn vastanneista valtaosa aikoo kasvattaa toimintaansa Japanissa ja loput pyrkivät säilyttämään nykyisen tasonsa. Yksikään ei aio supistaa toimintaansa tai suunnittele vetäytymistä markkinoilta.

Japanilaiset ovat kiinnostuneita muun muassa Suomen terveydenhuoltoalasta, arktisesta osaamisesta, energiasektorista, biotaloudesta, ICT-osaamisesta liittyen erityisesti digitalisointiin ja Esineiden Internetiin (IoT), luovista aloista ja start-up toiminnasta. Suomen maakuva on vahva ja positiivinen. Aasialaisista nimenomaan japanilaisilla on aitoa mielenkiintoa Suomeen. Hyvä maakuva yhdistettynä suoriin päivittäisiin lentoihin luovat erinomaiset edellytykset sekä matkailun että suomalaisten ja japanilaisten yritysten liikesuhteiden, investointien ja yhteistyön kehittymiselle.

Japani on lisäksi väylä kolmansien maiden markkinoille, mitä usea suomalaisyritys on jo hyödyntänyt. Läsnäolo Japanin markkinoilla tarjoaa mahdollisuuden päästä mukaan japanilaisyritysten globaaleihin hankkeisiin ja Japanin kehitysyhteistyöprojekteihin. Japani on väylä erityisesti Kaakkois-Aasiaan, sekä kasvavassa määrin Afrikkaan, Lähi-itään, jopa Kiinaankin. Japanilaisyritykset ovat aktiivisia erityisesti isoissa infrastruktuuri- ja energiahankkeissa sekä terveydenhuoltopalveluissa.

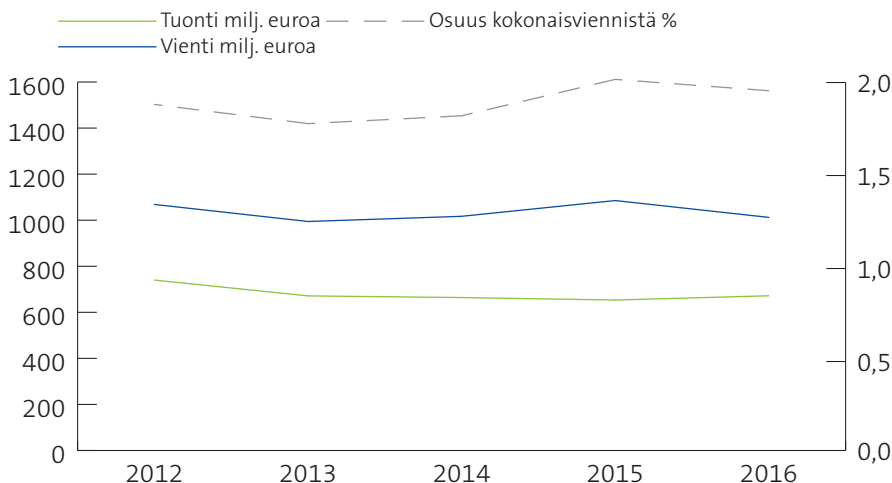
Viime vuosina japanilaisinvestoinnit ovat kasvaneet Suomeen merkittävästi. Ne ovat kohdistuneet useille teollisuuden aloille ja myös palvelusektorille. Esimerkkeinä mainittakoon Mitsubishi Materialsin investointi Luvata Specials Product -suomalaisyritykseen sekä WDB Holdingsin hankkima kliniseen lääketutkimukseen erikoistunut porilainen Medfiles. Suomeen suuntautuvien japanilaisinvestointien ennakoidaan jatkuvan vahvana.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Pääministeri Aben ja hänen hallituksensa asema on edelleen vahva. Vuoden 2016 ylähuoneen vaalien tuloksena Aben hallitus hallitsee kahta kolmasosaa edustajajapaikoista parlamentin molemmissa kamareissa. Viimeisen mielipidetiedustelun mukaan hallituksen kannatus on yli 58 prosenttia. Liberaalidemokraattisen puolueen sääntöjen uudistus mahdollistaa Abelle kolmannen kauden pääministerinä vuoteen 2021 asti.

Vuonna 2016 talouspolitiikan keskiössä olivat vapaakauppaneuvottelut ja erityisesti Tyynenmeren alueen TPP-vapaakauppasopimuksen ratifioiminen. Ulkopoliitikassa keskityttiin suhteiden rakentamiseen Yhdysvaltojen uuteen hallintoon sekä yhteistyöhön Kaakkois-Aasian maiden sekä Venäjän kanssa. Näiden teemojen voi ennakoida pysyvän hallituksen päähuomiossa myös vuonna 2017. TPP pyritään saamaan yhdentoista maan välisenä, ilman Yhdysvaltoja. Alueen kiristyneen turvallisuustilanteen johdosta turvallisuuspoliittiset kysymykset noussevat yhä vahvemmin hallituksen agendalle. Jää nähtäväksi kuinka mittaviin talousuudistuksiin lähiaikoina ryhdytään pitäen mielessä viimeistään vuoden 2018 lopussa järjestettävät alahuoneen vaalit.

Suomen ja Japanin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Talouspoliittisen ohjelman "Abenomicsin" neljäs vuosi

Abenomics on jaettu kolmeen pilariin, jotka ovat rahapolitiikka, finanssipoliittinen elvytys ja talouden rakenneuudistukset. Tarkoituksena on lopettaa Japanin taloutta lähes kaksi vuosikymmentä vaivannut pysähtyneisyys, deflaatio ja viennin supistuminen sekä saattaa Japanin talous terveelle kestävä kasvun uralle. Tavoitteena on kahden prosentin reaali vuotuinen talouskasvu. Budjettivuoden 2017 reaalisesti talouskasvuksi Japanin keskuspankki ennustaa 1,6 prosenttia ja OECD 1,2 prosenttia. Talouskasvua vauhdittaa viennin lisääntyminen sekä sen myötä investointien piristymisen.

Abenomicsin toisessa lanseerauksessa vuonna 2015, talouskasvun lisätavoitteeksi asetettiin 600 biljoonan jenin eli noin 5000 miljardin euron bruttokansantuotteen saavuttaminen. Tavoitteen määräaika on epäselvä, mutta vuoteen 2020 mennessä tämän on arvioitu edellyttävän kolmen prosentin nimellistä vuosittaista talouskasvua. Japanin talouskasvupotentiaalin ollessa 0,8 prosenttia on tavoitetta kritisoitu liiallisesta optimistisuudesta.

Rahapolitiikka päävälineenä

Japanin keskuspankki on harjoittanut maaliskuusta 2013 lähtien laadullisesti ja määrällisesti kevennettyä rahapolitiikkaa. Se poikkeaa mittakaavaltaan, määrätietoisuudeltaan ja kunnianhimon tasoltaan aikaisemmin kokeilluista. Abenomicsin rahapolitiikkapilaria pidetään yleisesti ottaen onnistuneena. Korot ovat laskeneet ja osakkeiden hinnat kaksinkertaistuneet vuodesta 2012. Vuonna 2016 pohjainflaatio oli OECD:n mukaan lähellä nollaa eli 0,4 prosentissa. Hintojen nousua ovat painaneet alas raakaöljyn laskeneet hinnat, kulutusveron korotuksesta seurannut kysynnän heikkous sekä kehittyvien talouksien hidastunut kasvu. Japanin keskuspankki on joutunut siirtämään toistuvasti kahden prosentin inflaatiotavoitteensa määräaika, joka on nyt vuoden 2018 tienoilla. OECD arvioi pohjainflaation kuitenkin nousevan vuoden 2017 aikana 0,6 prosenttiin. Inflaation nousua perusteleo öljyn hinnan kasvu ja jenin kurssin lasku. Keskuspankki vakuuttaa noudattavansa kevennettyä rahapolitiikkaa, kunnes kahden prosentin inflaatiotavoite saavutetaan. Vuonna 2016 keskuspankki alensi

ohjauskoron ensimmäistä kertaa historiassa negatiiviseksi -0,1 prosenttiin. Sen hyödyllisyydestä ovat kuitenkin asiantuntijat erimielisiä.

Japanissa pohditaan milloin rajat keskuspankin voimakkaasti elvyttävälle rahapolitiikalle tulevat vastaan ja joutuuko keskuspankki madaltamaan inflaation kahden prosentin tavoitetasoaan. Lisäksi käydään keskustelua, miten keskuspankki aikoo irrottautua kevennetystä rahapolitiikastaan, ja milloin se sen aloittaa.

Abenomicsin päätavoitteena on vauhdittaa talouskasvua muun muassa kotimaista kysyntää lisäämällä. Tämä edellyttää erityisesti palkkojen kasvua, mihin hallitus yrityksiä rohkaisee esimerkiksi veronkevennyksillä. Palkat ovat kasvaneet viimeiset neljä vuotta peräjäälkeen keskimäärin 0,5 prosenttia. Kasvu on kuitenkin alle inflaatiokehityksen. Lisäksi reaali-palkat ovat kasvaneet hitaammin kuin tuottavuus. Positiivista on sen sijaan ennätysalhainen 2,8 prosentin työttömyys. Tämän toivotaan nostavan palkkoja tulevaisuudessa ja vauhdittavan kulutuskysyntää.

Jenin kurssi vahvistui vuonna 2016 suhteessa Yhdysvaltojen dollariin kunnes presidentinvaalien jälkeen se laski huomattavasti vahvistaen näin Japanin loppuvuoden talouskasvua. Abenomicsin myötä jeni kurssi on alentunut, mikä on vauhdittanut yritysten voittojen lisäksi turismin räjähdysmäiseen kasvuun. Japanilla on huomattavaa turismpotentiaalia, sillä se jää selvästi jälkeen muista OECD-maista, kun verrataan turistien määrää suhteessa väestöön. Turismin lisääntyminen vahvistaa osaltaan kulutuskysyntää, sillä vuonna 2016 turistit kuluttivat noin 35 miljardia euroa. Japani toivottaa tervetulleeksi kansainvälisen yhteistyön kyetäkseen paremmin hyödyntämään turismpotentiaaliaan. Tämä tarjoaa liiketoimintamahdollisuuksia myös suomalaisosaiselle.

Samanaikainen talouskasvun elvytys ja velkaantumisen hillitseminen

Japani on pitkään pyrkinyt vauhdittamaan talouskasvua jokavuotisilla lisäbudjeteilla. Tavoitteena on ollut luoda talouteen positiivista liikettä, jolla elvytys pitemmän päälle rahoittaisi itse itsensä. Varainhoitovuoden 2016 kuluessa hyväksyttiin kolme lisäbudjettia. Vaikka osa viime vuosien lisäbudjeteista on pystytty toteuttamaan ilman lisävelkaa, on elvytyspaketteja kritisoitu niiden lisäämistä valtion menoista ja jo entisestään alijäämäisen julkisen talouden rasittamisesta.

Japanin valtionvelka on Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n mukaan 248 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tilanteen tekevät siedettäväksi poikkeuksellisen alhaiset korkomaksut, jotka ovat vain noin prosentin luokkaa. Velka on myös noin 90-prosenttisesti kotimaista eli valuuttakurssiriskiä ei ole. Japanin suuret ulkomaiset saamiset ylläpitävät luottamusta maan velanhoitokykyyn. Japani on kuitenkin erityisen herkkä korkotason muutoksille. Valtio laskee pitkän aikavälin korkojen nousevan mahdollisesti jopa neljä prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämä kasvattaisi velanhoitokuluja ja velkaa edelleen. Riski korkotason muutokseen kasvaa keskuspankin irrottautuessa, tai sen aikoessa irrottautua, kevennetystä rahapolitiikasta. Velkaantumisen kuriin laittamista peräänkuulutetaan siten viipymättä. Kansainvälisistä luottoluokituslaitoksista Standard & Poor (S&P) laski syyskuussa 2015 Japanin luottoluokituksen A+ tasolle. Muutkin luottoluokituslaitokset ovat viime vuosina laskeneet Japanin luottoluokitusta.

Hallitus on onnistunut tavoitteessaan puolittaa julkisen talouden alijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoden 2010 tasosta varainhoitovuoden 2015 loppuun mennessä. Sen sijaan hallitus ei näillä näkymin onnistu tavoitteessaan julkisen talouden tasapainottamisesta varainhoitovuoteen 2020 mennessä. Selkeämpää ja yksityiskohtaisempaa julkisen talouden sopeuttamissuunnitelmaa peräänkuulutetaan Japanin finanssipolitiikan uskottavuuden säilyttämiseksi.

Julkisen talouden tervehdyttäminen edellyttää tulo- ja menopuolen suurta remonttia. Menopuolella kaivataan leikkauksia nopeasti ikääntyvän väestön kohtuuttoman suureksi paisuttamiin sosiaalimenoihin. Niiden osuus valtion menoista on yli kolmannes ja ne kasvoivat myös vuonna 2016. Valtiontaloutta rasittavat lisäksi suuret velanhoitokulut.

Uudistuspaineet kohdistuvat lisäksi valtion tulojen kasvattamiseen, jotka ovat nykyisellään OECD:n alemmasta päästä. Verotuksen uudistaminen on keskeistä. Kulutusvero on kansainvälisesti vertailtuna alhainen. Hallitus on siirtänyt sen korotusta nykyisestä 8 prosentista 10 prosenttiin vuoteen 2019. Tätä ennen ajan ei katsota olevan korotukselle otollinen johtuen Japanin riittämättömästä talouskasvusta ja korotuksen haitalliseksi arvioidusta vaikutuksesta kotimaiseen kysyntään. Kulutusveron lisäksi henkilöverotuksesta ja ympäristöverotuksesta saadut tulot ovat OECD:n vertailussa alhaisella tasolla. Yritysverotus on sen sijaan Japanissa korkea. Yritysveroa pyritään laskemaan nykyisestä 29,97 prosentista 29,74 prosenttiin varainhoitovuoden 2017 aikana. Yritysveron laskun toivotaan korottavan palkkoja ja houkuttelevan myös ulkomaisia investointeja. Positiivista on verotulojen kasvu viime vuosina. Velanottoa on näin vuorostaan voitu vähentää. Ennätyskorkean valtion velan leikkaaminen edellyttää kuitenkin lisätoimenpiteitä.

Rakenneuudistuksiin tarvitaan lisää pontta

Japanin pitkän aikavälin rakenteelliset haasteet ovat mittavat. Väestön vähentyessä ja ikääntyessä talouden kantokyky on koetuksella. Maahanmuuton lisäämiseen suhtaudutaan varauksellisesti. Hallitus tiedostaa, ettei Abenomicsin kahden ensimmäisen pilarin keinoin saada Japanin talouskasvua kestäväälle uralle ja velkaantumista kuriin. Rakenneuudistukset ovat kolmas pilari ja sisältyvät vuosittaisiin kasvustrategioihin. Kasvustrategioiden konkreettista toimeenpanoa on kuitenkin kritisoitu riittämättömyydestä. Vuoden 2016 kasvustrategiassa päähuomio keskitetään teknologisen osaamisen vahvistamiseen. Prioriteettialoiksi mainitaan muun muassa terveydenhuolto, ympäristöystävällinen energiantuotanto, asuntojen peruskorjausosaaminen, palvelusektorin tuottavuuden lisääminen sekä pienten ja keskisuurten yritysten uudistaminen. Nämä kaikki alat tarjoavat potentiaalia yhteistyöhön Suomen kanssa.

Japanin talouskasvupotentiaalia heikentää erityisesti maan väestön väheneminen, minkä torjumiseen pääministeri Abe on keskittynyt Abenomicsin toisessa vaiheessa. Tavoitteeksi on asetettu Japanin väestön pitäminen 100 miljoonassa seuraavat 50 vuotta. Syntyvyyttä aiotaan lisätä nykyisestä 1,42:sta 1,8:aan, vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi aiotaan poistaa työntekijöiden tarve jättäytyä työmarkkinoilta kotiin huolehtia vanhuksista. Lasten päivähoitopaikkoja lisätään naisten työssäkäynnin edistämiseksi. Maahanmuuttoa suhtaudutaan edelleen epäilevästi, mutta vierastyöntekijöiden lisäämiseen erilaisten harjoitteluohjelmien kautta suhtaudutaan yhä suopeammin. Pääministeri Abe pyrkii myös uudistamaan maan työkulutturia. Ylitöiden määrää aiotaan rajoittaa. Tavoitteena on lisäksi palkkauksen uudistaminen siten, että samasta työstä maksetaan sama palkka riippumatta työsuhteen laadusta. Myös vanhempien ikäluokkien työntekeä aiotaan edistää.

Rakenneuudistuksissa on saatu neljän viime vuoden aikana paljon positiivista edistystä. Yritysten omistaja-ohjausta on kehitetty, maataloussektoria uudistettu, turismista luotu kasvava ala sekä energiasektorilla viety läpi vaikea päätös ydinvoimaloiden uudelleen käynnistämisestä, joka tulee vähentämään kalliin tuontienergian tarvetta. Rakenneuudistuksia koskevia lisätoimenpiteitä peräänkuulutetaan erityisesti työmarkkinoiden uudistamiseksi. Työmarkkinoiden hyvin voimakas jakaantuminen vakituudessa työsuhteessa oleviin ja ei-pysyvis-
sä työsuhteissa oleviin työntekijöihin haittaa talouden tuottavuutta. Käytännössä vakituudessa työsuhteessa olevan henkilön irtisanominen on Japanissa lähes mahdotonta. Toisaalta ei-pysyvässä työsuhteessa olevien henkilöiden suojaa tulisi vahventaa. Lisäksi tarvitaan eläkeuudistusta. Japanin 65 vuoteen nostettua eläkeikää

pidetään liian alhaisena suhteessa maailman korkeimpaan eliniän odotteeseen. Sen korottaminen edelleen nähdään pakolliseksi. Tällä hetkellä jo kolmasosa japanilaisista on eläkeläisiä.

Työmarkkinoiden uudistamisen lisäksi Japanin tulisi vahvistaa tuottavuuttaan. Yritysten markkinoille tuloa ja niiltä poistumista tulisi helpottaa. Nykyinen tilanne ei edesauta innovatiivisten yritysten syntymistä. Se myös sitoo työvoiman ja pääoman heikon tuottavuuden toimintoihin. Tuottavuuserot palvelu- ja tuotantosektorilla ovat kasvaneet kuin myös erot pienten-, keskisuurten-, ja isojen yritysten välillä. Start-up yrityksiä tulisi tukea vahvemmin. Konkreettiseksi toimenpiteiksi on ehdotettu muun muassa henkilökohtaisen konkurssilainsäädännön lieventämistä, yritysten tutkimus- ja kehitystoimintojen vahvistamista, ja yritysten pankkilainoilla olevien valtiontakausten vähentämistä.

Sääntely-ympäristön kehitys

Japani on perinteisesti ollut monenkeskisen kauppajärjestelmän puolustaja, mutta käytännössä sen painopiste on siirtynyt kahdenvälisen tai alueellisten vapaakauppajärjestelyjen suuntaan. Japani on suhteellisen hyvin integroitunut globaaleihin arvoketjuihin erityisesti Aasian alueella. Sen viennistä lähes kolmasosaa käytetään komponentteina muiden maiden vientituotteissa. Viennin kotimaisuus on kuitenkin edelleen verrattain korkea, eli Japani ei merkittävästi itse yhdistele eri alkuperää olevia tuotteita eteenpäin vietäväksi.

Japani aikoo nostaa vapaakauppasopimusten piirissä olevan kauppansa osuuden 19 prosentista 70 prosenttiin vuoteen 2018 mennessä. Tavoitteena on kaupanesteiden purkamisen avulla lisätä erityisesti japanilaisautojen ja muiden teollisuustuotteiden kauppaa. Viime vuosina Japani onkin ollut aktiivinen vapaakauppasopimusten rakentamisessa. Vapaakauppasopimusten myötä Japanin voidaan sanoa avautuvan aikaisempaa merkittävimmin ulkomaailmaan ja kansainväliselle kilpailulle.

EU:n ja Japanin vapaakauppasopimusneuvottelut käynnistettiin vuonna 2013. Japani ja EU ovat perinteisesti olleet toisilleen tärkeitä kauppakumppaneita. Tavoitteena on kunnianhimoinen, kattava sopimus, jossa ei käsitellä pelkästään tulleeihin liittyviä kysymyksiä, vaan myös laajasti erilaisia kaupanesteitä, kattaen muun muassa lisensoinnin, erilaiset standardit, kilpailupolitiikan, investoinnit ja julkiset hankinnat. Japani soveltaa edelleen joitakin erittäin korkeita tuontitulleja, joten perinteisellä tullien laskemisen kautta tapahtuvalla kaupan vapauttamisella on edelleen merkitystä. Toisaalta erilaisten tullien ulkopuolisten kaupanesteiden merkitys on huomattava ja ne ovatkin yksi neuvotteluiden eniten huomiota saavista osa-alueista.

Tyynenmeren alueen TPP- vapaakauppasopimusneuvottelut saatiin päätökseen syksyllä 2015. Japani ratifioi sopimuksen joulukuussa 2016. TPP on kautta aikain kunnianhimoisin Japanin solmima vapaakauppasopimus, jolla olisi ollut huomattava taloudellinen merkitys. Japani laski TPP-sopimuksen kasvattavan bruttokansantuotettaan pitkällä aikavälillä jopa 2,59 prosenttia. Näin ollen Yhdysvaltojen vetäytyminen sopimuksesta oli Japanille suuri pettymys. TPP:n toteutuminen ilman Yhdysvaltoja ei ole kuitenkaan poissuljettua.

Japani neuvottelee lisäksi Kiinan ja Etelä-Korean kanssa niin kutsutusta kolmikantaisesta vapaakauppasopimuksesta. Japani on myös mukana RCEP- eli Regional Comprehensive Economic Partnership- vapaakauppasopimushankkeessa.

Parannuksia vapaakauppaneuvotteluiden myötä

Markkinoillepääsyn kenties suurimpana haasteena ovat erilaiset vain Japanille ominaiset standardit, tuotesertifioinnit, lisenssit sekä yleisesti ottaen byrokratia, joka hidastaa ja vaikeuttaa tuotteiden saamista Japanin

markkinoille. Sääntelyviidakon avaaminen tekisi Japanin markkinoista kilpailulle avoimemmat, mikä vuorostaan edesauttaisi japanilaisyriyten kilpailukykyä. Yksi väline näiden haasteiden käsittelemiseksi ovat juuri EU:n ja Japanin käymät vapaakauppaneuvottelut.

Japanilaiset ovat havahtuneet markkinoiden avaamisen tärkeyteen ja tämän mukanaan tuomiin hyötyihin. Sen avulla halutaan vahvistaa innovaatioita sekä houkutella ulkomaisia investointeja. Pääministeri on luvannut tehdä Japanista helpomman paikan ulkomaalaiselle liiketoiminnalle. Lukuisiin vapaakauppaneuvotteluihin mukaan lähteminen ovat konkreettinen osoitus tästä. Vuosikymmenten saatossa syvälle juurtuneiden tapojen ja sääntelyn purkaminen ei kuitenkaan tapahdu yhdessä yössä. Vastustajia löytyy erityisesti maataloussektorilta.

Tämä huomioon ottaen TPP- sopimus oli merkittävä saavutus, sillä Japani suostui liberalisoimaan sensitiivistä maataloussektoriaan. Japani on lisäksi edistynyt yhdessä sovittujen tullien ulkopuolisten kaupanesteiden poistamisessa EU-neuvotteluissaan. Tämä koskee erityisesti elintarvikkeita, mutta edistystä on saavutettu myös teollisuustuotteiden saralla. Tarvitaan kuitenkin systemaattista työtä vielä vuosien ajan. Sääntely-ympäristön uudistaminen edellyttää lainsäädännön ja muun ohjeistuksen muuttamista, joka vie aikaa.

European Business Council (EBC) peräänkuuluttaa standardien, lupajärjestelyiden ja sertifikaattien vastavuoroista tunnustamista liittyen muun muassa hoitolaitteistoon, kuluttajatuotteisiin, autoihin, viestintälaitteisiin ja elintarvikkeisiin. EBC nostaa esiin myös erilaiset byrokraattiset menettelyt, korkeat kustannukset ja vain Japanissa käytössä olevat tuoteselostevaatimukset. Kotimaisten ja ulkomaisten yritysten tasavertaista kohtelua peräänkuulutetaan erityisesti vakuutus- ja lentoliikenteessä. Ulkomaisten investointien edistäminen kaipaakin esimerkiksi verotuksellisia uudistuksia. EBC myös korostaa Japanin julkisten hankintojen avoimuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Suomalaisyriykset kokevat valmisteilla olevat vapaakauppasopimukset ja niiden myötä odotettavissa olevan sääntely-ympäristön parantumisen hyödyllisinä. Suomalaisyriyten kannalta markkinoillepääsyhaasteet ovat koskeneet lähinnä elintarviketeollisuutta ja puurakentamista. Suomen ja Japanin kahdenvälisen sosiaaliturvasopimuksen neuvotteluita jatketaan. Tavoitteena on välttää kaksinkertainen sosiaalivakuuttaminen. Kahdenvälisestä vuoropuhelua käydään myös muun muassa viestintäteknologiaan sekä tieteeseen ja teknologiaan liittyen.

KAZAKSTAN

Pääkaupunki	Astana
Väkiluku	18,4 milj.
BKT	128.1 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	25,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1 %
Inflaatio.....	14.6 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	5.1 % 33 % 61.9 %
Työttömyysaste	5.7%
Kaupungistumisaste	53.2 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kazakstanin talous on palaamassa kasvuun vaikeiden vuosien jälkeen. Talouskasvua ovat hidastaneet alhainen öljyn hinta sekä tärkeiden kauppakumppanien Venäjän ja Kiinan näkymien heikentyminen, mutta vuosille 2017 ja 2018 Kazakstanille ennakoidaan jälleen selkeämpää kasvua. Kazakstanin tavoite on monipuolistaa raaka-aineriippuvaista talouttaan pääosin valtiojohtoisilla kehityshankkeilla, jotka keskittyvät etenkin infrastruktuurin ja liiketoimintaympäristön kehittämiseen sekä yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön lisäämiseen. Kazakstanista tuli vuoden 2015 lopussa Maailman kauppajärjestö WTO:n jäsen, mikä toi maan kansainvälisten kauppasääntöjen piiriin ja tulee pitkällä aikavälillä parantamaan liiketoimintaympäristön ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta. Lisäksi kauppapolitiikkaa määrittää pitkälti jäsenyys Euraasian talousliitossa (EAEU). Valtion tukemat maataloussektori ja logistiikka-ala tarjoavat paljon mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille, kuten myös Astanassa järjestettävä EXPO-2017 maailmannäyttely. Presidentti Nazarbajev on luvannut edistää maan demokratisointia ja modernisaatiota vuonna 2017.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kazakstan oli vuonna 2016 maailman 14. suurin öljyntuottajamaa. Öljy kattaa 48 prosenttia maan viennistä sekä noin viidesosan bruttokansantuotteesta. Maan talous on ajautunut ongelmiin öljyn alhaisen hinnan vuoksi, ja tengen kelluttaminen 2015 johti yli 25 prosentin devalvaatioon. Pahimmasta näytetään nyt kuitenkin selviydyttäneen ja talouskasvun arvioidaan elpyvän. Maailmanpankki ennustaa tälle vuodelle 1,9 prosentin ja vuodelle 2018 noin 3,7-3,9 prosentin kasvua. Keskipitkän aikavälin talouskasvun arvioidaan asettuvan noin neljään prosenttiin, suurten infrastruktuuri- ja energiaprojektien toteutuessa jopa viiteen prosenttiin. Suurprojekteja ovat muun muassa Silkkitie-hanke Kiinan kanssa, eli nopea rautatie- ja valtatieyhteys Keski-Aasian läpi Eurooppaan, sekä vähitellen tuotantoaan kasvattava Kashaganin öljykenttä Kaspianmerellä.

Taloutta elvytetään edelleen valtiojohtoisesti Nurly Zhol –talousohjelmalla, jolla on pyritty ylläpitämään työllisyyttä ja piristämään kasvua. Investointeja kohdennetaan kuljetus- ja teollisuusinfrastruktuurin rakentamiseen, asuinrakentamiseen sekä pk-yritysten tukemiseen. Presidentti Nursultan Nazarbajev ilmoitti tammikuun 2017 linjapuheessaan Kazakstanin tavoittelevan talouden digitalisointia, valtion roolin vähentämistä taloudessa sekä yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön lisäämistä osana maan talouden ”kolmatta modernisaatiota”.

Edustuston päällikön sijainen Katja Karppinen työskentelee Team Finland -koordinaattorina ja Toivo Martikainen avustajana Suomen Astanan-suurlähetystössä.

ota”. Osana tätä prosessia Kazakstan pyrkii uudistamaan teollisuustuotantoa ja maataloussektoria jatkamalla samalla myös vihreään talouteen siirtymistä, eli panostamalla uusiutuviin energialähteisiin. Maa pyrkii sovitamaan modernisaatiohankkeensa yhteen Silkkitie-hankkeen Kiinan kanssa, ja Kiinan merkitys Kazakstanin taloudessa EU-maiden ja Venäjän jälkeen suurimpana onkin vahvistunut.

Talouden suurimmat haasteet ovat Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n arvion mukaan maan rahoitussektorilla kytevät merkittävät epävakaudet sekä julkisen talouden epätasapaino, joka pystyttäisiin poistamaan vain merkittävällä sopeuttamisella. Kazakstanin vähäinen velka-aste tarjoaa sinänsä hyvät mahdollisuudet sekä rahoitussektorin vakauttamiseen että julkisen talouden korjausliikkeeseen, mutta velka-aste ei ota huomioon esimerkiksi energiasektorilla ja rautatiehankkeissa piileviä merkittäviä valtionyhtiöiden ulkomaanvelkoja.

Pankkisektorilla on merkittäviä haasteita; suurimpien pankkien omistajuus keskittyy näkyvien poliittisten vaikuttajien käsiin, minkä voidaan katsoa luovan riskejä ja vaikeuttavan pankkioperaatioiden virallista valvontaa. Viranomaiset ovat pyrkineet vastaamaan pankkisektorin ongelmiin mukauttamalla valuuttakursseja, vahvistamalla maan sisäistä likviditeetin hallintaa ja käynnistämällä liiketoimintaympäristön ja julkishallinnon rakenteiden uudistamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Lisäksi valtio myönsi vuoden 2017 helmikuussa pankkisektorilleen 6,4 miljardin dollarin suuruisen pelastuspaketin, jonka avulla on tarkoitus kattaa pankkisektorin ongelmalainoja ja parantaa pankkien luottoportfolioita. Toimista huolimatta tilanne on kuitenkin vaikea luottojen suhteen.

Tengen heikkeneminen on johtanut voimakkaaseen inflaatioon, mutta valuutta on alkanut jälleen vahvistua: kesällä 2016 inflaatio kävi lähes 18 prosentissa, mutta helmikuussa 2017 se oli tasoittunut 7,8 prosenttiin. Vuoden 2015 kelttamispäätöksen jälkeen keskuspankki otti rahapolitiikkansa välineeksi kurssitavoitteen sijasta inflaatiotavoitteen: pyrkimyksenä on pitää inflaatio 6–8 prosentissa vuosina 2016–2017, mikä näyttäisi alkuvuoden perusteella mahdolliselta tänä vuonna. Inflaatiota ja dollarisaatiota pyritään pitämään kurissa talletuskorkoa säätelemällä. Keskuspankki on myös kehottanut kazakstanilaisia monipuolistamaan säästöjään niin, että osa säästöistä talletettaisiin dollareina ja osa tengeinä.

Suomen ja Kazakstanin välisen kaupan arvo oli 252 miljoonaa euroa vuonna 2016. Kauppavaihto on Suomelle hieman alijäämäinen energiatuontimme vuoksi: vuonna 2016 tuontimme Kazakstanista oli 137 miljoonaa ja vientimme Kazakstaniin 115 miljoonaa euroa. Edellisvuosina etenkin tuonnissa on tapahtunut huomattavaa laskua: vielä vuonna 2014 tuonti Kazakstanista oli 520 miljoonaa euroa. Voimakas lasku on johtunut etupäässä öljyn hinnan alenemisesta eikä niinkään tuontimäärien laskemisesta, vaikka nekin ovat pienentyneet jonkin verran. Suomen tullin tilastot eivät myöskään huomioi palvelu- tai koulutusvientiä, jotka ovat tärkeässä asemassa.

Kahdella suomalaisyrityksellä on merkittävää tuotantoa Kazakstanissa: Tikkurila ja Sampo-Rosenlew perustivat maahan tuotantolaitokset vuonna 2015. Lisäksi useampi suomalaisyritys toimii Kazakstanin markkinoilla joko paikallisen edustajan kautta tai ulkomailta käsin. Suomen koulutusvienti Kazakstaniin on kasvanut nopeasti. Muita tärkeitä aloja ovat rakennusteollisuus, logistiikka, maatalous, kaivosteollisuus sekä koneet ja laitteet.

Maidemme väliset suhteet ovat erinomaiset. Presidentti Nazarbajev on viitannut Suomeen mallimaana koulutuksen ja innovaatioiden saralla, ja korkean tason vierailuvaihto on ollut tiuhaa. Vuonna 2017 Suomen ja Kazakstanin yhteistyö tiivistyy entisestään, kun Suomi osallistuu ainoana Pohjoismaana omalla maapaviljongillaan Astana EXPO-2017 –maailmannäyttelyyn 10.6.–10.9.2017. Näyttelyn teemana on tulevaisuuden energia, ja siihen osallistuminen tarjoaa entistä parempia mahdollisuuksia suomalaisyrityksille Kazakstanin markkinoilla. Finnair avaa myös suoran lentoyhteyden Helsingin ja Astanan välille kesäkuusta elokuuhun.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Kazakstanin sisäpolitiikan ykkösprioriteetti on vakauden säilyttäminen, ja muut tavoitteet ovat sille alisteisia. Maassa järjestettiin maaliskuussa 2016 ennenaikaiset parlamenttivaalit, joiden ylivoimainen voittaja oli ennakko-odotusten mukaisesti presidentti Nazarbajevin puolue Nur Otan. Se hallitsee nyt 84:ää parlamentin alahuoneen 98 paikasta. Loput parlamenttipaikat jakaantuivat liikemiespiirejä edustavan Ak Zholin sekä kommunistipuolueen kesken siten, että kumpikin sai seitsemän paikkaa. Sekä Ak Zhol että kommunistit tukevat valtapuolueen linjaa.

Maan johdossa neuvostoajoista lähtien toimineen Nazarbajevin asema on kiistaton. Vuonna 2015 järjestetyt ennenaikaiset presidentinvaalit päätyivät Nazarbajevin selvään valintaan vuoteen 2020 saakka. Kesällä 77 vuotta täyttävän Nazarbajevin aseman lisätakeena on hänen asemansa ”kansakunnan isänä”, eli hänen valtansa ei ole sidottu presidenttinä pysymiseen.

Vuosi 2017 on lähtenyt Kazakstanissa käyntiin poliittisten uudistusten merkeissä. Nazarbajev ilmoitti tammi-kuun linjapuheessaan ”poliittisen järjestelmän demokratisoinnista kokonaisuudessaan”, mikä on tarkoittanut ripeitä toimia maan perustuslain uudistamiseksi. Tarkoituksena on muun muassa lisätä hallituksen vastuuta parlamentille sekä siirtää talous- ja sosiaalipoliittisia kysymyksiä presidentiltä hallitukselle ja parlamentille. Myös maan oikeuslaitosta pyritään uudistamaan. Demokratisointi ei kuitenkaan toistaiseksi ole tarkoittanut, että maa olisi siirtymässä kohti avointa monipuoluejärjestelmää.

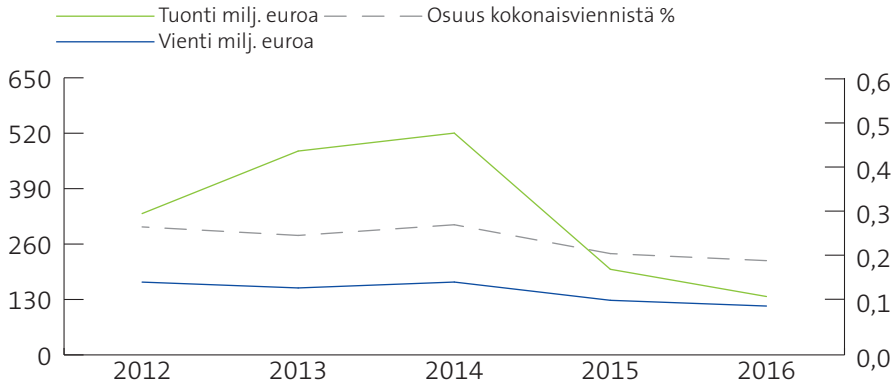
Politiikan kova ydin, mukaan lukien ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtaminen, jätetään yhä presidentille. Presidentille jää myös veto-oikeus hallituksen päätöksiin, eli järjestelmän presidenttivetoisuus on taattu jatkossakin, vaikka päivänpoliittisia kysymyksiä siirretään hallitukselle ja parlamentille. Ensimmäiset muutokset perustuslakiin hyväksyttiin lyhyen julkisen keskustelun jälkeen jo maaliskuussa 2017. Muutosten laajemmat vaikutukset jäävät kuitenkin vielä nähtäviksi, sillä presidentti korosti puheessaan myös vakauden ja perustuslaillisuuden tärkeyttä, joten eteneminen tulee luultavasti olemaan varovaista. Muutoshalukkuus on nyt kuitenkin lausuttu julki, joten voisi olettaa, että ainakin osa muutoksista tullaan toteuttamaan. Moni näki reformien käynnistämisen alkusysäyksenä presidentin seuraajapelille, mutta seuraajan henkilöllisyydestä ei toistaiseksi ole muuta kuin arvailuja.

Vakaus Kazakstanissa toteutuu monilta osin ihmisoikeuksien ja ilmaisunvapauden kustannuksella. Erityisesti medianvapaus on vähäistä ja esimerkiksi toimittajia sekä internet-aktivisteja on pidätetty, mikä voi johtaa myös itsensensuuriin. Amnesty Internationalin tuoreen raportin mukaan myös sosiaalisen median kontrolli on voimistunut. Hallinto perustelee sananvapauden rajoituksia ja internetin kontrollointia ääriliikkeiden uhalla, mikä pitää osittain paikkansa, mutta on johtanut myös ylimitoitettuihin toimiin.

Korruptio on yhä laajamittainen ja järjestelmätason ongelma, joka vaikuttaa negatiivisesti liiketoimintaympäristöön. Transparency Internationalin tuoreimmassa korruptiökäsityslistauksessa Kazakstan oli jaetulla 131. sijalla yhteensä 176 maan joukossa. Saman sijan jakoivat Iran, Nepal, Venäjä ja Ukraina (Suomen sijoitus oli kolmas). Tavoitteita esimerkiksi oikeuslaitoksen uudistamiseksi ja julkisten kilpailutusten avoimuuden lisäämiseksi on olemassa, mutta käytännön vaikutukset ovat jääneet usein vähäisiksi.

Kansainvälisissä suhteissaan Kazakstan jatkaa menestyksestä monialaista ulkopoliittikkaansa eli hyvien suhteiden ylläpitämistä niin tärkeimpiin naapurimaihinsa Kiinaan ja Venäjään kuin myös tärkeimpään kaupakumppaniinsa EU:hun sekä toisella puolella maailmaa sijaitsevaan Yhdysvaltoihin. Venäjän aggressiivinen ulkopoliittikka on asettanut Kazakstanin vaikeaan asemaan ja maa on joutunut tasapainoilemaan muun

Suomen ja Kazakstanin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

muassa Ukrainaan liittyvissä kysymyksissä, sillä suhde Venäjään on Kazakstanille keskeinen kysymys. Lisäksi Kazakstanilla ja Turkilla on pitkät historialliset ja kielellis-kulttuuriset siteet ja Turkilla suhteellisen voimakas asema Keski-Aasiassa.

Turvallisuuspoliittisesti Kazakstan on liittoutunut Venäjän kanssa Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestön (CSTO) kautta, mutta myös siteet Kiinaan ovat voimistumaan päin varsinkin talouden alalla. Pekingin vaikutusvalta Keski-Aasiassa näkyy etenkin Silkkiteie-projektin sekä Shanghaiin yhteistyöjärjestön (SCO) kautta. Venäjän, Kiinan, Turkin ja länsimaiden risteävien ja osin yhtenevien intressien solmukohdassa Kazakstan pyrkii hyötymään tilanteesta pysyttämällä mahdollisimman neutraalina kumppanina kaikille osapuolille. Vuosi 2017 on Kazakstanille ulkopoliittisesti erityisen tärkeä: maailmannäyttelyn lisäksi Astana on isännöinyt alkuvuodesta yhteensä kolme kierrosta Syyrian rauhanneuvotteluita. Lisäksi maa aloitti tammikuussa kaksi-vuotisen kautensa YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvana jäsenenä, joka on tarjonnut maalle mahdollisuuden kansainvälisen profilinsa kohotukseen.

Sääntely-ympäristön kehitys

Kazakstanin sääntely-ympäristö on murroksessa. Suurimmat muutokset liittyvät yhtäältä maan jäsenyyteen Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa (joulukuu 2015) sekä toisaalta tammikuussa 2015 toimintansa aloittaneeseen Euraasian talousliittoon (EAEU), jonka yksi kolmesta perustajajäsenestä Kazakstan on. Jäsenyyksien merkitys nähdään vasta pidemmällä aikavälillä, joskin EAEU:n painoarvosta globaalitaloudessa kertoo kuitenkin se, että sen yhteenlaskettu bruttokansantuote on noin kaksi prosenttia maailman bruttokansantuotteesta (1 582 miljardia dollaria), kun taas EU:n vastaava osuus on 24.

WTO-jäsenyyden seurauksena Kazakstan liittyy kansainväliseen kauppajärjestelmään ja sitoutuu noudattamaan ulkomaankaupassaan WTO:n sääntöjä. Tämän tulisi ainakin teoriassa lisätä toimintaympäristön läpinäkyvyyttä, vakautta ja ennakoitavuutta. WTO-jäsenyysneuvotteluita ja sittemmin jäsenyysvelvoitteiden täytöntönpänoa on kuitenkin mutkistanut maan jäsenyys EAEU:ssa, sillä liitolla on muun muassa käytössä yhteinen

ulkotulli. Kazakstan oli jo neuvotellut kahdenvälisesti tullisitoumuksensa WTO:n kanssa ennen talousliiton perustamista ja oli siten sitoutunut osittain EAEU:n ulkotulleista poikkeaviin tulleihin. Tullien yhtenäistämiseksi neuvotellaan tullisopeutuksista ja kompensatioista.

Venäjän EU:lle asettamien vastapakotteiden vuoksi eurooppalaisten tuotteiden pääsyssä Kazakstanin markkinoille Venäjän kautta on ollut suuria vaikeuksia, kun Venäjä on vedonnut muun muassa puutteellisiin SPS-toistuksiin ja epäillyt, että vastapakotteiden alaisia tuotteita päätyisi Kazakstanin sijaan Venäjän markkinoille. Muutenkin tuontiin ja vientiin liittyvä byrokratia ja muun muassa tullaustenmenettelyt koetaan haasteellisina.

EU:n näkökulmasta unionin ja Kazakstanin joulukuussa 2015 allekirjoittama tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus (EPCA-sopimus) on keskeinen. EPCA laajentaa EU:n ja Kazakstanin suhteiden säädöspohjaa, vahvistaa poliittista dialogia ja mahdollistaa yhteistyötä muun muassa oikeus- ja sisäpoliittisissa asioissa. Konkreettisia edistysaskelita sopimus tarjoaa muun muassa rahoitus-, energia- ja liikenne- sekä ympäristöalojen yhteistyölle. Sopimukseen sisältyy myös laaja kauppasuus, jonka myötä parannetaan kahdenvälisiä yhteistyötä sekä kehitetään kauppasuhteita. Sopimus osaltaan myös sitouttaa Kazakstanin kehittämään liiketoimintaympäristönsä ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä. Vastikään Kazakstan ilmoitti liittyvänsä 1.4.2017 alkaen ATA carnet -järjestelmään, minkä ansiosta yritykset voivat jatkossa viedä näyttelytavaraita, ammatinharjoittamisvälineitä ja kaupallisia tavarannäytteitä Kazakstaniin ATA carnet -tulliasiakirjaa käyttäen.

Talouspolitiikan prioriteettina on houkutella maahan ulkomaisia investointeja. Talouden tasapainottamisen ja monipuolistamisen näkökulmasta Kazakstanille olisi erityisen tärkeää saada suoria investointeja ulkomailta, mutta maan talousvaikeudet, liiketoimintaympäristön epävarmuudet sekä valtion keskeinen rooli taloudessa ovat vähentäneet sijoittajien mielenkiintoa. Vaikeuksista huolimatta Kazakstan on jatkanut nousuaan Maailmanpankin liiketoimintaympäristön helppoutta tarkastelevassa vertailussa. Tuoreimmassa listauksessa Kazakstan on sijalla 35 Japanin ja Romanian välissä; viime vuonna sijoitus oli 41 ja toissa vuonna 53. Kazakstan pyrkii hoitamaan kansainvälisiä sijoittajasuhteitaan presidentti Nazarbajevin alaisuudessa toimivan Foreign Investors' Councilin puitteissa. Muita tärkeitä elimiä ovat pääministerin johtama liiketoimintaympäristön parantamiseen pyrkivä neuvosto sekä investointiasiamiehen toimisto. Vuonna 2016 investointi- ja kehitysministeriöön avattu yhden luokun investointipalvelu pyrkii myös edistämään ulkomaisia investointeja Kazakstaniin. Yksi merkittävä toimi ulkomaankaupan ja investointien houkuttelemiseksi on Kazakstanin yksipuolisesti EU-maiden kansalaisille (Suomi mukaan lukien) tekemät helpotukset viisumikäytäntöihin.

Monet kansainvälisten investointien houkuttelemiseksi tehdyt toimenpiteet liittyvät Kazakstanin kuluvaan vuoden lippulaivaprojektiin eli EXPO-2017 maailmannäyttelyyn. Maailmannäyttelyn tarjoaman huomion lisäksi Astanaan on perusteilla Dubain mallin mukainen kansainvälinen innovaatio- ja finanssikeskus Astana International Financial Center, jonka on tarkoitus toimia maailmannäyttelyn alueella näyttelyn päätyttyä. Finanssikeskuksen toiminta pohjautuu brittiläiseen lainsäädäntöön ja sinne on tarkoitus perustaa erillinen oikeusistuin, pörssi sekä välimiesmenettely. Finanssikeskukseen tulevat ulkomaiset sijoittajat on määrää vapauttaa yritys- ja henkilöveroista 50 vuodeksi ja tarjota heille viiden vuoden automaattinen oleskelulupa. Verohelpotuksia on tarkoitus laajentaa rahoitusalan lisäksi myös muille aloille kuten metallurgiaan, kemianteollisuuteen, petrokemiaan, rakennusmateriaaleihin, maatalouteen ja elintarviketuotantoon. Suunnitteilla on muun muassa kymmenen vuoden tulovero- ja maaverovapautus sekä kahdeksan vuoden kiinteistöverovapautus.

Yksi Kazakstanin liiketoimintaympäristöön lähivuosina merkittävästi vaikuttava kehitys liittyy yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön (PPP) lisääntymiseen. Presidentti Nazarbajev on useasti maininnut yhteistyön lisäämisen olevan prioriteetti Kazakstanille. Asiasta säädettiin laki lokakuussa 2015, ja sen avulla on tarkoitus

muun muassa keventää maankäytön rajoituksia sekä mahdollistaa uudenlaista yhteistyötä valtion, yritysten ja projektiyhtiöiden välillä. Hallitus on asettanut kullekin aluehallinnolle tavoitteeksi käynnistää viisi PPP-projektia vuodessa.

Valtionyhtiöiden yksityistäminen on yksi pitkään vireillä olleista suurhankkeista, ja sen tarkoituksena on lisätä taloudellista toimeliaisuutta sekä paikata valtiontalouden vajetta hiilivetyjen myyntitulojen laskettua. Kunianhimoisena tavoitteena on ”yksityistää” 60 maan suurinta valtio-omisteista yritystä, muun muassa lentoyhtiö Air Astana, öljy- ja kaasuyhtiö KazMunaiGaz, rautatieyhtiö KazakhTemirZholy sekä telekommunikaatioyhtiö KazakhTeleCom. Yksityistämismenettely on kuitenkin käynnistynyt hitaasti ja valtio aikoo jäädä sen toteutusesakin enemmistöomistajaksi useimpiin yhtiöihin 75 prosentin omistusosuudella, mikä heikentäne merkittävästi kansainvälisten sijoittajien kiinnostusta pörssilistauksiin. IMF:n arvion mukaan ulkomaiset investoinnit Kazakstaniin tulevat jatkossakin keskittymään pääosin resurssisektorille muiden alojen jäädessä toissijaisiksi.

Koulutusjärjestelmästään ja -asiantuntijuudestaan tunnetuille suomalaisille erityisen kiinnostavan mahdollisuuden tarjoaa Kazakstanin koulutusjärjestelmän uudistus. Viime vuonna presidentti Nazarbajevin hyväksymä valtiollisen koulutuksen ja tieteen kehittämisohjelma vuosille 2016–19 sisältää muun muassa siirtymisen 12-vuotiseen koulujärjestelmään ja asteittaiseen kolmikielisyys (kazakki, englanti, venäjä) sekä ilmaisen ammattitutkinnon kaikille kazakstanilaisille. Uusi koulujärjestelmä otettiin käyttöön jo vuoden 2016 lopulla. Tarkoituksena on myös saada kaikki 3–6-vuotiaat lapset esiopetuksen piiriin, mikä pyritään toteuttamaan yksityisten päiväkotien kanssa PPP-tavoitteita noudattaen.

Huhtikuussa Nazarbajev määräsi kazakin aakkoston muuttamisesta latinalaiseen. Hallituksen on määrä laatia aikataulu muutoksen toimeenpanemiseksi kuluvan vuoden loppuun mennessä, ja jo vuoden 2018 alusta aletaan tuottaa uuteen aakkostoon perustuvia oppikirjoja sekä kouluttaa uutta opetushenkilöstöä. Presidentti perustelee muutosta nykyaikaisen teknologisen ympäristön luomilla muutostarpeilla sekä 2000-luvun tieteen ja koulutuksen kehityksellä.

KIINA

Pääkaupunki	Peking
Väkiluku	1 373,5 milj.
BKT	11 390 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	15,400 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	6.6 %
Inflaatio.....	2.3 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	8.6 % 40.7 % 50.7 %
Työttömyysaste	4.2 %
Kaupungistumisaste	55.6 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kiinan nopea – vaikkakin hieman hidastunut – talouskasvu on nostanut sen maailman toiseksi suurimmaksi taloudeksi ja kilpailu maailman johtopaikasta myös muilla sektoreilla on käynnissä. Kiina pyrkii talousuudistuksiin ja kasvuun innovaatio-, palvelu- ja kulutusvetoisen mallin avulla. Talous ja politiikka kulkevat Kiinassa vahvasti käsi kädessä, minkä vuoksi myös liiketoiminnan kannalta molempien sektorien ymmärtäminen Kiinassa on avainasemassa. Kiinan valtavat markkinat tarjoavat mahdollisuuksia monella eri sektorilla, mutta toimiminen Kiinassa vaatii pitkäjänteistä sitoutumista ja kärsivällisyyttä. Vaikka yritykset kokevat Kiinan toimintaympäristön vaikeutuneen, se ei ainakaan toistaiseksi ole heikentänyt maiden välistä kauppaa. Kiina on säilyttänyt paikkansa Suomen viidenneksi tärkeimpänä kauppakumppanina ja investoinnit ovat olleet kasvussa maiden välillä. Kiinassa Team Finland -verkosto keskittyy pääasiallisesti viiteen sektoriin, joissa sekä Kiinan tarpeet että Suomen tarjonta kohtaavat hyvin: ICT / digitalisaatio, cleantech, biotalous, terveys ja hyvinvointi sekä koulutus. Vuoden 2017 aikana kiinnostus Suomea kohtaan on noussut räjähdysmäisesti presidentti Xin historiallisen valtiovierailun myötä. Suomen tunnettuus on kasvanut, ja tätä valjastetaan myös vienninedistämiseen.

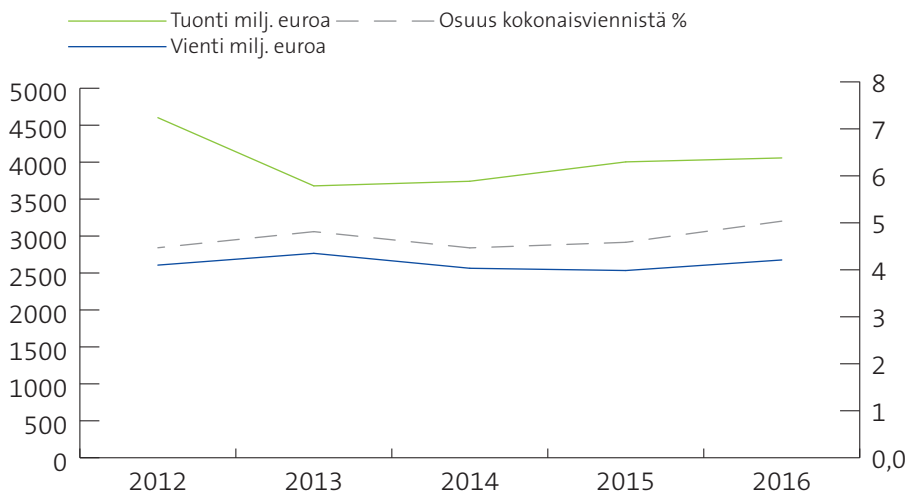
Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Vuonna 2016 Kiinan talouden kasvuvauhti hidastui 6,7 prosenttiin, ja tulevana vuosina hallituksen pyrkimys on ylläpitää kasvu 6,5 prosentin tuntumassa vuoteen 2020 ulottuvan viisivuotissuunnitelman mukaisesti. Taavoitteena on kaksinkertaistaa sekä kiinalaisten tulotasoa että bruttokansantuote vuosien 2010–2020 välisenä aikana. Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos BOFIT ennustaa kasvun kuitenkin hidastuvan vuonna 2017 kuuteen prosenttiin, minkä jälkeen se painuisi viiden prosentin tuntumaan vuosina 2018–2019. OECD sen sijaan odottaa kasvun yhä pysyvän yli kuudessa prosentissa mittavan elvytyksen turvin.

Kiinan kasvumalli on muuttumassa investointi- ja vientivetoisesta mallista kohti innovaatio-, kulutus- ja palveluyhteiskuntaan perustuvaan kasvumalliin. Investoinnit kattavat kuitenkin kokonaiskysynnästä yhä yli 40 prosenttia, mutta jatkossa nopeasti kasvavan yksityisen kulutuksen merkityksen odotetaan korostuvan kasvun

Ministerineuvos Seppo Tunturi sekä lähetystösihteerit Helena Jauhiainen ja Laura Rajaniemi kaupallis-taloudellisesta tiimistä; ministerineuvos Emmi Oikari ja sinologi Jani Mustonen poliittisesta tiimistä Suomen suurlähetystöstä Pekingissä. Shanghaiin varapääkonsuli Maria Halava-Napoles ja Hongkongin pääkonsuli Jari Sinkari.

Suomen ja Kiinan välinen kauppa 2012-2016

ylläpitäjänä. Kiinalaisten palkkojen nousuvauhti on ollut nopeaa, mutta hidastui vuonna 2016 kuuteen prosenttiin, joten yksityinen kulutus ei ole pystynyt kokonaan kompensoimaan investointien kasvun hidastumista. Kiinan kasvu on finanssikriisistä lähtien ollut velkavetoista.

Löysän finanssi- ja rahapolitiikan seurauksena Kiinan velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on noussut jo 255 prosenttiin, josta yritysten osuus on kaksi kolmasosaa. Velka on pääosin kotimaista, mutta velan nopean kasvun pelätään aiheuttavan ongelmia ja talouskasvun hidastumista. Epävarmuus on heijastunut rahoitusmarkkinoille pääomien ulosvirtauksena ja juanin heikkenemisodotuksina. Vuonna 2016 valuuttavaranto väheni 320 miljardilla dollarilla 3000 miljardiin dollariin, ja viranomaiset ovat tiukentaneet pääomaliikkeiden rajoituksia, mikä on häirinnyt ulkomaisten yritysten toimintaa Kiinassa ja muun muassa osinkojen kotiuttamista.

Kuluttajahintojen nousu vuonna 2016 oli 2,1 prosenttia, ja tuottajahinnat kääntyivät 5,5 prosentin kasvuun raaka-aineiden hintojen nousun takia. Hallituksen tavoitteena on luoda kaupunkialueille 11 miljoonaa uutta työpaikkaa vuoden 2017 aikana. Tavoitetta ei pidetä liian kunnianhimoisena, sillä vuonna 2016 uusia työpaikkoja syntyi 13 miljoonaa mutta arviot lisätyöpaikkojen syntymisestä kasvavalle palvelusektorille eivät ole yksinomaan positiivisia.

Ulkomaankaupassa Kiinan tavaraviennin arvo vuonna 2016 oli 1989 ja tuonnin 1504 miljardia dollaria. Edellisvuoteen verrattuna tavaraviennin arvo pieneni kahdeksan prosenttia ja tuonnin arvo kuusi prosenttia. Tavarakaupan ylijäämä kutistui edellisvuodesta 16 prosenttia 485 miljardiin dollariin. Kiinan palveluvienti oli 282 miljardia dollaria ja tuonti 525 miljardia dollaria. Palvelukaupan alijäämä kasvoi 243 miljardiin dollariin, josta yksin matkailupalvelujen alijäämä oli 223 miljardia dollaria. Vaihtotaseen ylijäämä pieneni 28 prosenttia edellisvuodesta 210 miljardiin dollariin, joka oli 1,9 prosenttia bruttokansantuotteesta.

EU:n osuus Kiinan viennistä oli viime vuonna 16 prosenttia ja tuonnista 13 prosenttia. Yhdysvaltojen vastaavat osuudet olivat 18 ja yhdeksän prosenttia. Eurostatin mukaan vuonna 2016 Kiinasta tuotiin tavaraa 28 EU-maahan 344 miljardin euron arvosta, missä oli laskua edellisvuoteen 1,7 prosenttia. EU-maiden vienti Kiinaan pysyi ennallaan 170 miljardissa eurossa.

Kiinan virallisten tilastojen mukaan maasta virtasi vuonna 2016 suoria sijoituksia ulkomaille 170 miljardia dollaria, missä on 40 prosenttia kasvua edellisvuoteen verrattuna. Ulkomailta Kiinaan suuntautuneiden suorien investointien arvo laski 126 miljardiin dollariin.

Myös Rhodium Group arvioi Kiinan suorien sijoitusten kasvaneen 40 prosenttia ja yltäneen noin 200 miljardiin dollariin. EU-maihin suuntautuneet sijoitukset kasvoivat 80 prosentilla vuoteen 2015 verrattuna ja ylsivät 35 miljardiin euroon. Näistä investoinneista kaksi kolmasosaa oli yksityisten yritysten tekemiä ja yritysostot suuntautuivat erityisesti high-tech-teollisuuteen, uusiutuvaan energiaan ja viihdeteollisuuteen. EU-maista Kiinaan suuntautui suoria investointeja enää kahdeksan miljardin euron arvosta.

Kiinasta ulos suuntautuvien investointien kasvuvauhdin arvioidaan hidastuvan sekä pääomaliikkeiden rajoitusten että viranomaisten tiukentuvan valvonnan takia. EU-maat ovat arvostelleet Kiinaa siitä, että se rajoittaa ulkomaisten yritysten pääsyä useille toimialoille, kun taas kiinalaisyrietykset eivät kohtaa vastaavia ongelmia sijoittaessaan EU-maihin. Vaatimukset investointien vastavuoroisesta kohtelusta ovatkin voimistuneet. Hallitus on todennut helpottavansa ulkomaisia suoria sijoituksia Kiinaan avaamalla uusia toimialoja kuten rahoitussektoria, teollisuutta, telealaa, kuljetusta ja koulutusta kansainvälisille yrityksille, mutta uudistusten aikataulua tai tarkempaa sisältöä ei ole vielä valotettu.

Suomen ja Kiinan välinen kauppa

Vuonna 2016 Kiina pysyi Suomen viidenneksi suurimpana kauppakumppanina. Maidemme välinen tavara-kauppa kasvoi edelleen asettuen noin 6,7 miljardiin euroon. Tullin vuoden 2016 tilastojen mukaan Suomen vienti Kiinaan kasvoi viisi prosenttia noin 2,7 miljardiin euroon ja tuonti yhden prosentin noin neljään miljardiin euroon edellisvuodesta. Tavarakaupassa Kiina on Suomen kuudenneksi suurin vientimarkkina (5,2 prosenttia kokonaisviennistä) ja neljänneksi suurin tuontimaa (7,4 prosenttia koko tuonnista). Suomen Kiinan-viennistä 43 prosenttia oli erilaisia koneita ja laitteita ja viidennes sellua. Suomen Kiinan-tuonnista yli puolet on koneita ja laitteita ja runsaat 15 prosenttia vaatteita ja jalkineita. Palveluvienti Suomesta Kiinaan on kaksinkertaistunut kahden viime vuoden aikana; vuonna 2016 palveluviennin arvo oli jo noin 1,1 miljardia euroa, kun se vielä vuonna 2014 oli 567 miljoonaa euroa. Kasvua selittää osin Suomeen suuntautuvan matkailun nopea kasvu, joka lasketaan palveluvientiin. Yhteenlaskettu Suomen tavara- ja palveluviennin arvo Kiinaan oli vuonna 2016 lähes 3,8 miljardia euroa, jossa kasvua edellisvuodesta oli 500 miljoonaa euroa.

Kiinan merkitys Suomen viennille on kuitenkin suurempi kuin mitä kahdenväliset kauppatilastot antavat ymmärtää: peräti kolme neljäsosaa Suomen viennistä koostuu välituotteista. Suomessa tuotetun jalostusarvon loppukysynnässä mitattuna runsaat kymmenen prosenttia Suomen arvonlisäpohjaisesti mitatusta viennistä päätyy lopulta esimerkiksi Saksan kautta Kiinaan.

Kiinassa toimii noin 350 suomalaista yritystä tai niiden edustustoa, tytäryhtiötä tai yhteisyritystä. Niiden suora tai epäsuora työllistävä vaikutus on arviolta yli 60 000 henkilöä ja liikevaihto moninkertainen Kiinaan suuntautuvan viennin arvoon verrattuna. Suurin osa suomalaisyrityksistä sijoittuu Pekingin, Shanghaiin ja Hongkongin ympäristöön.

Vuonna 2016 suomalaisyrityksille tehdyn kaupanestekyselyn mukaan yritykset ovat kokeneet Kiinan liiketoimintaympäristön yhä haasteellisemmaksi viime vuosina. Ongelmia aiheuttavat erityisesti tekniset kaupanesteet, tullaukseen ja kaupankäymiseen liittyvät kysymykset sekä tekijänsuoja-aiheet. Lisäksi huolta aiheuttavat Kiinan uudet rajoitukset valuuttamaksuihin ja investointeihin sekä huomattavasti tiukentunut internet-sensuuri.

Suomen investoinnit Kiinaan (arviolta yli 11 miljardia euroa) ovat toistaiseksi suuremmat kuin Kiinan sijoitukset Suomeen, mutta kiinalaisinvestoinnit ovat olleet viime vuodesta lähtien voimakkaassa kasvussa. Vuoteen 2015 mennessä kiinalaisia sijoituksia Suomeen oli tehty vain runsaan 100 miljoonan euron edestä, mutta 2016 loppuun mennessä investointien arvon on arvioitu kivunneen jopa 7-9 miljardiin euroon. Vuonna 2016 kaikkiaan 12 kiinalaista yritystä investoi tai kertoi suunnitelmistaan investoida Suomeen, ja Kiina ylsi ensimmäistä kertaa kymmenen suurimman investoijamaan joukkoon. Jo toteutuneista investoinneista tilastopiikin aiheutti Supercellin myynti (kahdeksan miljardia euroa) kiinalaiselle Tencentille. Keväällä 2017 Suomessa toimi aktiivisesti 68 kiinalaisomisteista yritystä, joista 11 tuli Suomeen edellisen vuoden aikana.

Kiinalaisen keskiluokan kasvu ja lisääntynyt elintaso on lisännyt matkustamista; kiinalaismatkailijoiden määrä Suomeen lisääntyi viime vuonna 27 prosenttia ja on jo kuusi prosenttia kaikista Suomeen saapuvista ulkomaisista matkailijoista. Kiinalaismatkailijat viettivät suomalaisissa majoitusliikkeissä kaikkiaan 231 000 yöpymisvuorokautta. Vuonna 2016 eri puolille Kiinaa avatut 13 Schengen-maiden viisuminhakukeskusta ovat helpottaneet viisuminhakuprosessia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Kiinan valtionjohto valmistautuu vuoden 2017 lopussa pidettävään joka viides vuosi järjestettävään puoluekongressiin. Kongressissa toteutetaan osittainen vallanvaihto, jossa valitaan noin viidennes kommunistisen puolueen keskuskomitean jäsenistä sekä todennäköisesti presidentti Xi Jinpingin seuraaja vuodelle 2022. Valtaa onnistuneesti itselleen keskittäneen Xin asema puolueen johdossa on vankka, eikä hänen ajama politiikka kohtaa merkittävää vastusta.

Puoluekokouksen jälkeen Xin arvioidaan voivan toisella kaudellaan aiempaa paremmin keskittyä paikallaan junaavien talous- ja yhteiskuntauudistusten toteuttamiseen. Xin hallinto keskittyi ensimmäisellä kaudellaan hallinnon aseman vakauttamiseen. Päähuomio on ollut korruption vastaisessa kampanjassa, jota ollaan nyt institutionalisoimassa vuoden alussa perustetun korruption vastaisen elimen myötä. Poliittisesti motivoitunut kampanja on ollut kansan parissa suosittu ja satojatuhansia korruptoituneita virkamiehiä on jäänyt kiinni ja joutunut rangaistavaksi. Myös oikeusjärjestelmän ja puolustusvoimien hallinnon mittavat uudistukset ovat vieneet tilaa muilta uudistuksilta. Organisaatiouudistusten tavoitteena on luoda tehokkaammin puolueen keskushallinnon alla toimiva ammattimaisempi hallinto.

Taloukasvun ylläpitäminen ja uudistuspolitiikan jatkaminen ovat jähmeästä etenemisestä huolimatta edelleen valtion prioriteetteja, sillä työllisyys ja yhteiskunnallinen vakaus ovat puolueen ja valtion uskottavuuden ja valta-aseman edellytys. Puolueen aseman takaaminen säilyy Kiinan johdon ehdottomana prioriteettina, eikä länsimaiden toivomia poliittisia uudistuksia tulla näkemään.

Xin ja puolueen tavoite on ”kohtuullisen hyvinvoivan yhteiskunnan” rakentaminen ennen vuotta 2021, jolloin puolue juhlii satavuotista olemassaoloaan. Tavoitteeseen kuuluu vuoden 2010 bruttokansantuotteen kaksinkertaistaminen ja köyhyyden poistaminen. Köyhyyden vähentämisellä ja aktiivisella työpolitiikalla sekä kansalaisten ympäristöhuolien huomioimisella on tärkeä rooli yhteiskunnallisen vakauden ylläpitämisessä.

Kiinan poliittinen järjestelmä on pysynyt suhteellisen vakaana. Voimakas taloukasvu ja suhteellisen vakaa kansainvälinen järjestys ovat tukeneet tätä. Nyt Kiina kuitenkin pitää kansainvälistä tilannetta Brexitin ja Yhdysvaltain uuden hallinnon myötä epävarmempana ja pyrkii pitämään sisäpolitiikan mahdollisimman stabiilina. Päähuomiossa on Kiinan ja Yhdysvaltain uuden johdon välisen suhteen luominen ja yhteistyön jatkaminen.

Ulospäin Kiina haluaa esiintyä vakaana ja ennustettavana toimijana sekä globalisaation ja vapaankaupan edistäjänä. Kiina on kuitenkin edelleen suhteellisen suljettu talous, eikä mullistavaa muutosta ole näkyvissä. Kiinan ulkopoliittika palvelee ensisijaisesti maan sisäistä kehitystä ja talouskasvua. Kiina kohottaa globaalia profiliaan ja aktiivisuuttaan, mutta pysyttelee yhä mielellään erossa niistä kansainvälisistä konflikteista, jotka eivät suoraan vaaranna sen taloudellisia intressejä tai kansalaisten turvallisuutta.

Puolueen sisäisen vallan keskittämisen ohella nykyjohto on vahvistanut valtion valtaa muun muassa uusilla valtion turvallisuutta korostavilla laeilla, mikä lisää myös ulkomaisten toimijoiden toimintaympäristön epävarmuutta tulevaisuudessa. Viimeisen vuoden aikana käyttöön otetut kansallista turvallisuutta, terrorismia, internetin käyttöä ja kansalaisjärjestöjä koskevat lait pitävät sisällään useita monitulkintaisia ja määritelmiltään laveita lainkohtia, jotka käytännössä toimivat rajoitteina.

Kansalais- ja poliittisten vapauksien osalta tilanne säilyy huonona ja on joiltain osin jopa heikentynyt. Ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu edelleen muun muassa henkilökohtaiseen koskemattomuuden, ilmaisun-, yhdistymis-, kokoontumis- ja uskonnonvapauden sekä vähemmistöjen ja naisten oikeuksien osalta. Vakavimpiin ongelmiin kuuluvat median ja julkaisutoiminnan sensuroiminen, vähemmistöjen oikeuksien rajoittaminen ja vähemmistöjen syrjintä, maan sisäisten siirtotyöläisten heikko oikeusturva sekä kuolemanrangaistuksen laajamittainen käyttö. Poliittinen ja yhteiskunnallinen ilmapiiri kiristyy edelleen puoluekongressin lähestyessä. Turvallisuustoimia on kiristetty ja mahdollisiin häiriötekijöihin tullaan puuttumaan ankarasti.

Kiina on sitoutunut edistämään "lainmukaista hallintoa" ja oikeusjärjestelmää uudistetaan voimakkaasti. Uudistusten tavoitteena ei kuitenkaan ole länsimaisen oikeusvaltioperiaatteen kehittäminen ("rule of law"), vaan ne tähtäävät hallinnon uudistamiseen ja tehostamiseen valtiojohdon politiikan toteuttamisessa ("rule by law"). Puolueen johtavasta asemasta ei olla valmiita tinkimään, vaan oikeusjärjestelmää kehitetään tavoilla, jotka tukevat yksipuoluejärjestelmää ja puolueen valta-asemaa.

Sääntely-ympäristön kehitys

Team Finland -työ keskittyy Kiinassa viiteen teemaan: cleantech, ICT/digitalisaatio, biotalous, terveys ja hyvinvointi sekä koulutus. **Cleantech-alalla** Suomi profiloituu Kiinassa muun muassa kestävän kaupungistumisen ja energiatehokkuuden edistämisessä. Kiina on erityisen kiinnostunut suomalaisosaamisesta ilman, veden ja maaperän puhdistamisesta. **ICT-alan** yhteistyötä Kiinassa koordinoi ICT-allianssi. Tämän hetken yhteistyöaloja ovat muun muassa teollinen internet (Internet of Things), pilvipalvelut, 5G, telekommunikaation verkostot ja älyliikenne. **Biotaloussektorilla** keskitytään erityisesti metsiin ja elintarvikkeisiin. Biotalousmahdollisuudet linkittyvät myös kestäväan, vihreään ja kiertotalouteen. **Metsäsektorilla** pyritään konkreettisiin projektein vaihtamaan osaamista ja vahvistamaan kaupallisia suhteita. **Terveyspuolella** keskitytään erityisesti talviurheiluun ja vanhustenholtoon. Myös koulutuspuolen yhteistyö Kiinan kanssa on aktiivista ja sitä pyritään jatkuvasti valjastamaan enemmän koulutusvientiin.

Kiina johtaa verkkokaupan ja finanssiteknologian kehitystä

Kiinassa oli vuonna 2016 eniten internetin käyttäjiä maailmassa: China Internet Network Information Centre kertoi käyttäjien määrän kasvaneen Argentiinan väkiluvun verran, 730 miljoonaan. Heistä lähes 95 prosenttia käytti internetiä kännyköillä. Kiina onkin nimennyt internetiin pohjautuvan talouden ja IT:n hyödyntämisen tuotannossaan tulevien vuosien prioriteetiksi; niillä haetaan innovaatioita, parempaa tuottavuutta ja lisää kulutusta.

Vähittäiskaupan kehittymättömyys lisäsi etenkin verkkokaupan kasvua. Se kasvoi Kiinan tilastoviranomaisten mukaan viime vuonna 26 prosenttia ja lohkaisi noin 15 prosentin osuuden vähittäismyynnistä. Verkkokauppa on osaltaan vauhdittanut mobiilimaksamista, verkossa tapahtuvaa lainausta ja finanssiteknologian kehittymistä, sekä tuonut alalle uusia toimijoita, eturintamassa maan internet-jätit, Alibaban ja Tencentin. Viime vuonna Kiina näki kasvua myös online to offline -palveluissa, kun muun muassa jakamistalouteen perustuvat kaupunkipyörät yleistyivät nopeasti. Alojen nopea kasvu on pakottanut Kiinan kehittämään myös alan lainsäädäntöä: verkkokauppaa koskeva laki hyväksyttäneen tämän vuoden aikana, valmisteilla on myös internetissä tapahtuvaa lainausta koskevat säännöt.

Tuottavuutta talouteen on haettu vuodesta 2015 lähtien Made in China 2025 ja Internet + kaltaisilla ohjelmilla, joilla Kiina haluaa pitää kiinni valmistavan teollisuuden osuksistaan sekä parantaa yritystensä digitalisaatiota. Kiina haluaa nousta markkinajohtajaksi muun muassa sähköautoissa, kehittää osaamistaan 5G-verkossa, tekoälyssä, asioiden internetissä (IoT) ja pilvipalveluissa. Kiina osti viime vuonna jo eniten teollisuusrobotteja maailmassa. Ohjelmien on toisaalta pelätty vääristävän kilpailua, kun Kiinan ennustetaan niiden avulla kansallistavan tuotantoa etukäteen määritellyillä kotimaisuusasteilla, ostavan ulkomaista teknologiaa etenkin valtio-omisteisella rahalla sekä tukevan valtio-omisteista sektoria avokätisillä tukiaisilla.

Innovaatiot ovat uuden viisivuotissuunnitelman taikasana. Niillä haetaan talouskasvua mutta myös kärkisijoja. Kiina avaa kukkaroaan etenkin digitalisaatiota hyödyntäville aloille. Tuloksetkin alkavat vähitellen näkyä: Kiinan patenttihakemukset kasvoivat 45 prosenttia edellisvuoteen (43 prosenttia), yhteensä 200 hakemukseen. Hakemusten kärkeä pitivät kiinalaiset telekommunikaatiojätit ZTE ja Huawei.

Nopea kehitysvauhti on pakottanut Kiinan ottamaan aktiivisemmin osaa kyberympäristön kehitykseen. Viime marraskuussa Kiina isännöi jo kolmannen kerran kansainvälistä internet-konferenssia Wuzhenissa, jonka avulla se on tuonut esille ajamaansa kybersuvereniteettia. Täsmennyksiä Kiinan kyberympäristön sääntöihin on saatu tiuhaan, kun se hyväksyi uuden cyberlain marraskuussa, kansallisen kyberturvallisuusstrategian joulukuussa ja kansainvälisen strategian kyberympäristön yhteistyön edistämiseksi maaliskuussa. Lakien on pelätty rajoittavan etenkin ulkomaisten toimijoiden liikkumavaraa Kiinassa.

Kiina haluaa tehdä taivaastaan jälleen sinisen

Kiinan johto uudisti maaliskuun kaksoiskokouksessa lupauksensa taistella sinisemmän taivaan puolesta. Pari vuotta jatkunut myönteinen kehityssuunta otti takapakkia vuoden 2016 jälkimmäisellä puoliskolla kun loppukeväästä käynnistetyt taloudelliset stimuluset tekivät taivaasta jälleen harmaan, enenevissä määrin maan keski- ja länsiosissa. Ympäristökysymykset ovat kuitenkin parin viimeisen vuoden aikana vakiinnuttaneet paikkansa Kiinan johdon prioriteettiagendalla, mikä on positiivinen viesti Suomen cleantech-sektorille.

Kiinan työkalupakista löytyvät tutut vanhat välineet: leikkaukset ylikapasiteettisektoreilla, energiapaletin mukauttaminen vihreämmäksi ja tiukemmat otteet ympäristölainsäädännön avulla. Nämä on kirjattu uusiin ympäristö- ja energia-asioita täsmentäviin viisivuotissuunnitelmiin. Leikkaustavoitteita teräs- ja kivihiilisektoreille on julistettu tiuhaan, mutta tosiasiaa ne on tehty jo tyhjäkäynnillä toimivista voimaloista ja tuotanto kasvaa edelleen. Rajut leikkaukset ovat osoittautuneet vaikeaksi etenkin työpaikkojen menetyksen ja sosiaalisen epävakauden pelossa.

Kivihiili haukkaa energiapaletista edelleen leijonanosan, mutta sen kulutus on ollut laskussa jo kolme vuotta peräkkäin, tavoitteena vähentää sen osuus 58 prosenttiin vuonna 2020. Ei-fossiilille polttoaineille asetettu 15 prosentin tavoite vuoteen 2020 mennessä saavutettaneen, sillä Kiina investoi viime vuonna uusiutuviin

jo yhtä paljon kuin Yhdysvallat ja EU yhteensä. Siitä huolimatta julkistetut tavoitteet osoittautuivat aiempia puheita matalimmiksi, pääosin verkkoon kytkemisen ongelmista johtuen. Tämä luo kysyntää etenkin Suomen osaamiselle joustavien energiaverkkojen rakentamiseksi. Kiina jatkoi viime vuonna suurimpana ydinvoiman rakentajana ja keskustelu sisämaahan rakentamisesta sai uutta puhtia vuoden aikana.

Keskushallinto tehosti vuoden aikana ympäristötarkastuksia provinsseihin, se suhtautui entistä myönteisemmin ympäristötiedon julkistamiseen ja julkisti uusia sääddöksiä ja raja-arvoja ympäristönsaastumisen ehkäisemiseksi. Tarkastukset ovat kuitenkin paljastaneet, että provinssitason toimeenpano edelleen ontuu, mikä on pakottanut keskushallinnon ottamaan ympäristöasiat jälleen tiukemmin omiin käsiinsä.

Kiina on vahvistanut rooliaan ilmastomuutoksen vastaisessa työssä ja Kiina on kertonut, että se aikoo pitää kiinni Pariisin sitoumuksistaan ja ottaa johtavan roolin ilmastotyössä. Kiina ei halua toimia suunnannäyttäjänä kuitenkaan yksin ja rinnalle on uumoiltu EU:ta. Suuria muutoksia Kiinan ilmastositoumuksiin ei syksyn puoluekokoukseen valmistauduttaessa odoteta. Arvioiden mukaan Kiina on kuitenkin hyvässä vauhdissa matkalla tavoitteisiinsa: päästöhuippu saavutettaneen jo vuosien 2020–2025 tietämillä ja energiatehokkuustavoite ylitettäneen 5-10 prosentilla. Suomen energiatehokkaammille ratkaisuille on siten kysyntää. Tärkein väline päästöjen rajoittamiseksi on tänä vuonna käyttöön otettava piloteista kansalliseksi laajennettava päästökauppajärjestelmä.

Ympäristöliiketoiminta on kasvanut Kiinassa vuosittain kaksinumeroisia lukuja ja hallituksen viimeaikaiset suunnitelmat viestivät, että kasvu jatkuu. Made in China 2025-ohjelmalla on tarkoitus muuntaa maailman suurimman valmistavan teollisuuden tuotanto puhtaammaksi ja kestävämmäksi. Viisivuotissuunnitelmalla tähdätään puolestaan markkinajohtajaksi aurinko- ja tuulivoiman ohella maailman suurimpana automarkkinana nyt myös sähköautoissa. Tämä ennustaa kasvavia investointeja etenkin biopolttoaineisiin ja akkuteknologiaan. Osaltaan ohjelmat saattavat kuitenkin kiristää osuuksia ulkomaisilta yrityksiltä ja johtaa resurssien tuhlailevaan käyttöön. Kiinalaiset yritykset ovat nousseet nopeasti maailman johtavien cleantech-yritysten listalle; ne tarvitsevat kuitenkin edelleen ulkomaista osaamista ja teknologiaa mistä Kiinan kasvavat investoinnit Eurooppaankin viestivät.

Elintarvikkeiden vienti kasvaa kontrollin kiristyessä

Kiinan kysyntä ulkomaalaisia ruokatuotteita kohtaan kasvaa ja ulkomaalaiset tuottajat pyrkivät aktiivisesti lisäämään tarjontaansa markkinoilla. Kiinan keskiluokka on kasvanut vauhdilla, mikä heijastuu kuluttamiseen. Palkat ovat nousseet, ruuan kulutus kasvanut ja ihmiset muuttaneet kaupunkeihin, jossa uudenlaiset ruokattottumukset leviävät. Kiina on myös todistanut useita ruokaan liittyviä skandaaleita, mikä osittain selittää sitä, että kiinalaiset luottavat ulkomaalaisiin tuotteisiin enemmän kuin kotimaisiin. Toistaiseksi on kuitenkin hyvä muistaa, että ulkomaalaiset tuotteet ovat vielä monen kiinalaisen ulottumattomissa joko hinnan tai maantieteen takia.

Samaan aikaan, kun kiinnostus ulkomaalaisia tuotteita kohtaan kasvaa ja tuontikäyrät näyttävät nousua useassa tuoteluokassa, Kiina panostaa entistä enemmän kotimaiseen tuotantoon. Omavaraisuus elintarvikesektorilla on Kiinan tavoite ja tavoitetta tuetaan tukiaisten muodossa sekä panostamalla innovaatioihin ja teknologiaan – maatalouden uudistamiseen laaja-alaisesti.

Kiinan omavaraisuuteen on elintarvikesektorin osalta kuitenkin vielä pitkä matka ja kotimainen tuotanto ei pysty vielä vastaamaan kasvavaan kysyntään. Viljeltävä maa-alue Kiinassa on 180 miljoonaa hehtaaria, josta jopa yhden kolmannesosan arvioidaan olevan ongelmallista; maaperä on saastunut, maaperä on liian kuivaa ja eroosio aiheuttaa ongelmia. Maaperää ei ole suojeltu kunnolla ja veden hukkakäyttöä esiintyy. Työvoimakus-

tannukset suhteessa tuottoon ovat myös korkeat. Lisäksi osaamisen ja koulutukset puute vaikuttaa kokonaistulokseen. Hallinto tukee maatilojen siirtymistä korkealaatuisten maatalouslaitteiden käyttöön ja tätä kautta tuloksellisuutta pyritään parantamaan.

Kotimaiseen tuotantoon panostaminen näkyy myös hankaluuksina ulkomaalaisten tuotteiden tuonnille. Kiina on julkaissut uuden ruokaturvaa koskevan lainsäädäntöaloitteen (food safety law), joka tähtää viranomaisten mukaan ruokaturvan parantamiseen, mutta se voidaan nähdä myös keinona rajoittaa ulkomaalaista tuontia Kiina pyrkiessä omavaraisuuteen ja omien tuotteiden imagon nostamiseen. Toteutuessaan uusi lainsäädäntö tuo uusia vaatimuksia elintarvikkeiden tuontiin ja näin ollen hankaloittaa tuontia.

Viime vuosi toi kuitenkin suomalaisillekin tuottajille hyviä uutisia ja avauksia. Suomen ja Kiinan välillä on käyty neuvotteluja noin kahdeksan vuoden ajan sianlihan tuonnista Kiinaan. Neuvottelut toivat lopulta miellyttävän lopputuloksen, kun Atria sai ensimmäisenä suomalaisena sikatalona luvan tuoda sianlihaa Kiinan markkinoille. Toinen erävoitto saavutettiin kauratuotteissa, jossa neuvoteltiin uudesta kauraprotokollasta. Protokollan puitteissa myös kaurahiutaleet pääsevät laillisesti tullista, joten Kiinassa asuva voi nykyään ostaa suomalaisia kaurahiutaleita.

Kilpailun imperatiivi piiskaa perheitä koulutusinvestointeihin

Koulutus on Kiinassa keskeinen tekijä yhteiskunnallisen aseman määrittymisessä. Lapsia valmennetaan varhaisesta päiväkotiyästä kohti korkeakouluopintoja, jotka siintävät enemmän tai vähemmän jokaisen perheen odotushorisontissa. Lisäksi liki 87 prosenttia perheistä ilmoittaa toivovansa, että heidän lapset voisivat opiskella ulkomailla. Tietojen ja taitojen kultivointi alkaa englannin ja erilaisten luovien aineiden kuten baletin ja musiikin opinnoilla jo muutaman vuoden iässä, ja kouluikäisten lasten oppimista tehostetaan erilaisilla lisäkursseilla.

Markkinat ovat suuret, ja sama ilmiö toistuu koko Aasiassa: on arvioitu, että vuonna 2020 aasialaiset perheet kuluttavat rahaa erilaisiin kurssi- ja lukukausimaksuihin noin 200 miljardia euroa. Myös yksityisten oppilaitosten operoiminen on tuottoisaa liiketoimintaa; Kiinassa yksityisiä päiväkoteja operoivat koulutuskonglomeraatit ovat pörssiyrityksiä. Kiinassa onkin yksityistetty koulutusta kovaa vauhtia, koska sen liiketoimintanäkymät ovat liian houkuttelevia vastustettavaksi poliittisin perustein.

Kiinassa on tätä nykyä 139 000 yksityistä päiväkotia, 5681 yksityistä peruskoulua, 4747 yksityistä ylä-astetta, 2442 yksityistä lukiota, 2343 yksityistä ammattikoulua ja 728 yksityistä korkeakoulua. Liiketoiminnan kannalta katsoen näistä päiväkodit ja lukiot ovat helpoimpia toimialoja esimerkiksi suomalaisille yksityis sektorin toimijoille, koska niiden kohdalla säätelymapiiri on kevyempi kuin peruskoulun kohdalla. Kiinan hallinnon viestit yksityisten peruskoulujen hallinnoinnista ja oppisisältövaatimuksista ovat sen verran kirjavia, ristiriitaisia ja alati muuttuvia, että peruskouluvaiheen kaupallisen toiminnan käynnistäminen edellyttäisi määrittelemätöntä riskinottoa sekä hyviä suhteita asioista päättäviin paikallis- ja keskushallinnon viranomaisiin.

Suomella on kuitenkin hyvä maine kansainvälisten koulutusvertailujen kestomenestyjänä, ja tätä tulisi (ja olisi mahdollista) hyödyntää huomattavasti enemmän markkinoinnissa kiinalaisille opiskelijoille ja perheille. Kiinassa potentiaalisesti kiinnostavia sektoreita ovat päiväkodit sekä ammattiin (ja työllistymiseen) johtavat kansainväliset tutkinnot ja ammattikoulutuksen (2. ja 3. aste) osatutkinnot, joita olisi mahdollista järjestää yhteistyössä kiinalaisten oppilaitosten kanssa.

Korkeakoulutuksen puolella kiinalainen tulostavoite painottuu kandidaatintutkintoon: siinä missä kandidaattivaiheen opiskelijoita on ammattikorkeakouluissa 10 miljoonaa ja yliopistoissa 15 miljoonaa, on maisteriopis-

kelijoita ”vain” 1,54 miljoonaa vuosittain. Tohtoriopiskelijoita on 312 700. Tyypillinen yhdistelmä ulkomaille suuntaaville kiinalaisille opiskelijoille on varsinaisen kandidaattitutkinnon ja työkokemuksen jälkeen lukea esimerkiksi markkinointia, joka tukee oman osaamisen, tuotteen tai palvelun kaupallistamista.

Yksityisen sektorin ohella Kiinan julkinen sektori on merkittävä koulutushankintojen tekijä. Opettajien ja rehtoreiden lisäkoulutuskurssit tarjoavat jo nyt suomalaisille yliopistoille yhä merkittävemmän tulonlähteen, ja trendi on ollut viime vuosina kasvussa. Paikallishallintojen koulutuskomiteoille on luontevaa tehdä yhteistyösopimuksia, julkaisen sektorin toimijoiden, kuten yliopistojen ja näiden kaupallisten käsiparien kanssa.

Terveyspalveluita talviurheilusta vanhustenhuoltoon

Kiina on tehnyt vajaan kymmenessä vuodessa valtavan harppauksen terveyssektorilla. Kiinan johto on asettanut terveyspalveluiden kehittämisen kansallisten prioriteettien keskiöön ja tulokset ovat nähtävissä; Kiinan eliniän odote on noussut merkittävästi, yleinen terveysvakuutus saavuttaa lähestulkoon jokaisen, pääsy terveyspalveluihin on tasapuolisempaa ja lääkejärjestelmää on kehitetty. Näihin tuloksiin johtanut reformi aloitettiin vuonna 2009.

Uudistuksen ensimmäisessä aallossa panostettiin uusiin sairaaloihin sekä uudistettiin terveysvakuutusjärjestelmä täysin muun muassa erottelemalla kaupunkilaiset ja maaseudulla osuvat eri vakuutusjärjestelmiin. Kolmas merkittävä reformi on ollut vuonna 2013 säädetty lääkkeiden maanlaajuinen yhtenäinen hinnoittelu. Reformin merkitystä lisää sen vaikutukset erityisesti maaseudun terveydenhuollolle, jota varten julkishallinto on joutunut kehittämään uusia tukikeinoja.

Kehityksestä huolimatta Kiinan edessä on useita haasteita. Väestöstä 140 miljoonaa on yli 65-vuotiaita ja eliniänodotteen kasvaessa tämä luku tulee nousemaan 230 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä. Huoltosuhde heikkenee. Kansakunnan vaurastuminen tuo myös uusia tottumuksia, kuten tupakointia, lisääntyvää alkoholin käyttöä, istumatyön lisääntymistä, jotka aiheuttavat paineita väestön hyvinvoinnille. Ympäristöhaitat ja ilmasaasteet sekä ei-tarttuvat taudit ovat myös merkittäviä riskitekijöitä.

Kiinan vauhdikas talouskasvu on tuonut niin julkiselle kuin yksityisellekin kuluttajalle mahdollisuuden käyttää varoja terveyspalveluihin, ja näin ollen terveysmenot ovat nousseet merkittävästi. Hidastuvan talouden rinnalla nopeasti kasvavia terveysmenoja tulee hillitä, vaikka terveyssektorin menot ovat vielä kehittyneisiin maihin verrattuna varsin pienet.

Terveydenhuolto on keskittynyt paljon sairaalahoitoon primäärihoidon ollessa puutteellista. Kiina pyrkiikin tekemään käännöksen siihen, että järjestelmässä siirryttäisiin enemmän ennaltaehkäisyyn. Myös osaavasta hoitohenkilökunnasta primääritasolla on puutetta.

Yksityinen sektori kasvaa myös nopeasti; siinä missä yksityisesti tuotetut terveyspalvelut olivat noin prosentin luokkaa tämän vuosikymmenen alussa, tavoitteena tarkoitettu kymmenkertaistaa tämä luku 2020-luvulle siirryttäessä. Terveyssektorilla julkinen puoli on edelleen vahvempi pelaaja, minkä takia Pekingin rooli päätöksentekijänä korostuu vienninedistämisessä.

Terveyssektorin ponnisteluihin kuuluu myös talviurheilun tuomat mahdollisuudet. Kiinan tavoitteena on saada 300 miljoonaa uutta henkilöä talviurheilun pariin. Toteutuessaan tämä kasvattaa niin urheiluvälineiden, urheilupaikkojen valmennuksen kuin talviurheiluosamisenkin kysyntää huomasti.

Shanghai merkittävä kaupunki monille suomalaisyrityksille

Shanghai on Kiinan taloudellinen ja kaupallinen keskus. Shanghai on erityisesti rahoitusalan testialue, mikä osittain siivittää Shanghain bruttokansantuotelukujen kasvua. Shanghai oli myös pitkään Kiinan ainoa pörs-sialusta, Shenzhenin pörssi avattiin toisena vasta vuonna 2015. Palvelusektorin osuus Kiinassa on kasvanut ja tämä heijastuu myös Shanghain talouteen. Viime vuonna palvelusektorin osuus Shanghain bruttokansantuot-teesta oli jo 70,5 prosenttia, eli noin Suomen luokkaa ja merkittävästi yli Kiinan keskiarvon. Teollisuuden kasvu ja teolliset investoinnit kääntyivät Shanghaissa laskuun jo aikaa sitten. Maa-alan räjähdysmäisesti kasvava hinta ja palkkojen muuta maata korkeampi taso korottavat pakostakin jalostusastetta tai siirtävät toimintaa T&K-painotteiseksi.

Shanghain 13. viisivuotissuunnitelmassa vuosille 2016–2020 on painotettu yhteiskunnallisten perusraken-teiden vahvistamista, minkä kautta luodaan pohjaa kehitymiselle yhdeksi maailman vaikutusvaltaisimmista tieteen, teknologian ja innovaatiotoiminnan keskuksista. Tavoitteena on tehdä kaupungista maailman johtava innovaatiokeskus ohi Yhdysvaltojen Piilaakson vuoteen 2020 mennessä. Viisivuotissuunnitelman prioriteettei-na ovat hallinnon institutionaaliset reformit, joiden tavoitteena on edesauttaa kehitystä kohti vihreää teknolo-giaa ja korkean jalostusasteen innovaatioita sekä panostaa edelleen tutkimukseen ja kehitykseen.

Shanghai on erinomainen testialusta tuleville teknologioille, sillä nopeaan muutokseen tottuneilla kaupun-kilaisilla ei ole muutosvastarintaa. Uudet innovaatiot, kuten tänä vuonna mobiilisovelluksia hyödyntävä kau-punkipyöräily, leviävät todella nopeasti jokaisen kaupunkilaisen käyttöön. Shanghai, kuten muukin Kiina, on jo noin kolme vuotta edellä länsimaita mobiilimaksamisessa ja ja Suomessa vielä uudet liiketoimintamuodot ovat Kiinassa usein jo nykypäivää.

Kaupungin liikenneverkkoa kehitetään integroidusti ja kaupungista pyritään saamaan asuttavampi vihreän kehityksen tuella. Saastumista pyritään vähentämään, energian kulutukselle asetetaan vuosikatto ja kierto-taloutta pyritään voimistamaan. Kaupungistuminen jatkaa kasvuaan, vaikka väestön määrää Shanghaissa pyritään rajoittamaan erilaisin toimin. Shanghai on jo nyt maailman suurin kaupunki. Kaupungissa itsessään asuu 24 miljoonaa rekisteröitynyttä kaupunkilaista ja metropolialueella asuu vielä noin 10 miljoonaa lisää.

Suur-Shanghain alueella toimii vajaat 200 suomalaisyritystä. Shanghain dynaaminen liiketoimintaympäristö ja vahva kulttuuri edellyttävät yrityksiltä nopeaa sopeutumista jatkuviin lainsäädännön muutoksiin ja epäyh-tenäiseen tulkintaan, rajuun paikalliseen kilpailuun sekä nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön ja toi-mintakulttuuriin. On erittäin tärkeää, että kaikki Shanghain markkinoista tai alueesta kiinnostuneet selvittävät tarkasti nykytilanteen, sillä vanhaan tietoon nojaavat päätökset johtavat helposti pahoihin virhearvioihin.

Suomen vahvuuksia Shanghaissa ovat erityisesti korkea teknologia, niche-osaaminen, korkea koulutus ja hi-taasti Kiinassa hyväksytyksi tuleva pohjoismainen design. Suomen ja suomalaisen laadun tunnetuksi tekemi-nen on kuitenkin jatkuva prosessi yhä kovenevassa kilpailutilanteessa eikä tavallisista kuluttajista suurin osa ole tietoisia Suomen sijainnista tai eduista.

Hongkongiin mahtuu suomalaisia kulutustavaroita

Monia suomalaisyritysten nimiä ja tuotemerkkejä kuten esimerkiksi HK:n rypsipossu Flodins-brändillä, Napue Gin, Goodio, Suunto, Marimekko, Iittala, Fazer, Polar, vilahtelee jo jonkin verran Hongkongin vähittäiskaupassa. Myös Finlayson on tulossa markkinoille. Tämä tilanne kuvaa hyvin sitä, että 7,3 miljoonan asukkaan Hong-kongin erityishallintoalue on kiinalaisittain pieni, mutta sinne on kasautunut merkittävä määrä varallisuutta.

Tulotaso on edelleen huomattavasti korkeampi kuin keskivertokiinalaisilla, ja nelisenkymmentä miljoonaa vuosittaista kävijää manner-Kiinasta kasvattaa ostovoimaa.

Parin vuoden aikana on kuitenkin tapahtunut muutos. Varakkaimmat kiinalaiset matkustavat kauemmas ostoksille. Ennen luksuskauppojen edessä saattoi seistä kymmenien metrien jonoja, mutta nykyään tuotteet, joiden hinnat eivät ole turboluokkaa, käyvät paremmin kaupaksi Hongkongissa. Finlaysonin kumppani, hongkongilainen tekstiilijätti A-Fontane määrittelee trendin Ikea plussaksi. Nuorempi keskiluokka haluaa erottautua, mutta sellaisilla tuotteilla, joihin sillä on varaa.

Hongkong tarjoaa hyvän alustan kokeilla tuotetta tai palvelua kiinalaiseen makuun ympäristössä, jossa voi toimia kiinan lisäksi englanninkielellä. Tärkeimpänä erona manner-Kiinaan on myös liiketoimintaympäristön vakaus. Toimiva oikeuslaitos, selkeä ja tehokas hallinto ja verotus sekä tiedon ja rahan vapaa liikkuvuus samoin kuin Kiinan palomuurista vapaa internet tekevät Hongkongista yrityksille ennustettavan toimintaympäristön.

Heinäkuussa aloittanut hallintojohtaja Carrie Lam on luvannut viisivuotiskaudellaan tasoittaa Hongkongin poliittista kahtiajakautuneisuutta. Tämä ei tule olemaan yksinkertaista, sillä monet hongkongilaisten huolet ovat takertuneet vyyhdiiksi, josta ei ole helppoa ulospääsyä. Karkeasti ottaen kaksi kolmasosaa tukee hallintoa ja yhteistyötä manner-Kiinan kanssa, kolmasosa taas suhtautuu kriittisesti Hongkongin hallintoon ja Kiinan kansantasavaltaan ja katsoo, että ongelmavyöhdin keriminen pitäisi aloittaa demokratiaa lisäämällä. Näkemys säteilee Hongkongin politiikkaan ja mielenosoituksia esiintyy, mutta kahtiajaon ei uskota olennaisesti vaikuttavan liiketoimintaympäristöön keskipitkällä aikavälillä.

Suomen kannalta lupaavimmat kaupalliset yhteistyöalueet kytkeytyvät kulutustavaroiden lisäksi tuotteisiin ja palveluihin, joilla edistetään älykkään ja puhtaan kaupunkirakenteen kehittymistä (Smart City, Clean City) ottaen huomioon vanhenevan väestön tarpeet. Tällaisia ovat muun muassa terveydenhoitoon, opetukseen ja oppimiseen sekä tietovirtojen analysointiin liittyvät tehokkuutta lisäävät ratkaisut. Suomi on myös löydetty matkailumaana. Turistien määrä on parina viime vuonna lisääntynyt kymmeniä prosentteja.

MALESIA

Pääkaupunki	Kuala Lumpur
Väkiluku	30,9 milj.
BKT	302,7 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	27,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	4,3 %
Inflaatio.....	2 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	8,2 % 37,8 % 54 %
Työttömyysaste	3,3 %
Kaupungistumisaste	74,7 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kilpailukyvyltään maailman kärkeä olevan Malesian talouden odotetaan tänä vuonna kasvavan 4,2–4,5 prosenttia. Kasvuvauhti on hidastunut aiempien vuosien reilun viiden prosentin kasvulukemista, mikä osin selittyy vientimarkkinoiden supistumisella ja luonnonvaratuottojen vähenemisellä. Malesian kauppataase on edelleen tukevasti ylijäämäinen. Digitaaliseen talouteen panostetaan voimakkaasti kuluvan vuoden budjetissa. Malesia on mukana Tyynenmeren vapaa-kauppasopimusten neuvotteluissa ja pyrkii käynnistämään vapaakauppasopimusneuvottelut EU:n kanssa uudelleen lähiaikoina. Suomalaisyritykset löytävät bisnesmahdollisuuksia etenkin terveysalalta, cleantech-sektorilta, Smart City-ratkaisuista ja koulutusviennistä. Malesia on kustannustehokas väylä Kaakkois-Aasian 600 miljoonan hengen markkinoille.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Ulkomaankaupasta riippuvaisen Malesian taloudellinen menestys on sidottu maailmantalouden näkymiin. Viime vuonna Malesian kohdalle osui useampia kuoppia, kun tärkeimmän vientimaan Kiinan kasvu hidastui, Yhdysvaltojen vallanvaihdos veti pääomia takaisin kehittyviltä markkinoilta, ja raakaöljyn arvo elpyi vain maltillisesti. Maan kasvu hidastui toissavuoden viidestä prosentista 4,2 prosenttiin, joka on Kaakkois-Aasian keskitasoa. Kotimainen kysyntä on kasvun ankuri myös tänä vuonna, mutta kuluttaja-indeksit näyttivät vai- suja lukemia alkuvuoden.

Malesia on jatkanut taloutensa monipuolistamista menestyksekkäästi, ja tällä hetkellä luonnonvaroista johde- tut tuotot muodostavat enää 16,7 prosenttia kansantaloudesta, kun muutama vuosi sitten luku oli vielä noin 40 prosenttia. Raakaöljyn barrelikohtaiseksi hinnaksi on arvioitu kuluvan vuoden budjetissa 45 dollaria, kun tällä hetkellä sen reaaliarvo on noin 55 dollaria barreliin. Valtion energiyhtiö Petronas irtisanoi viime vuonna reilut tuhat työntekijäänsä ja se maksaa tänä vuonna noin neljänneksen vähemmän osinkoa kuin aiemmin. Öljytaantumien pahimman ylimenokauden sanotaan nyt kuitenkin olevan ohi. Myös palmuöljyn arvo on alka- nut nousta, mutta raakakumin hinta on pysynyt epävakana.

Palvelusektorin kasvu jatkuu. Tarjotuista palveluista suurimmat ovat islamilainen pankki- ja vakuutustoiminta, öljy- ja kaasubisnekseen liittyvät palvelut, turismi ja terveysturismi sekä monen alan tuotantoon kytkeytyvä halal-teollisuus. Maailman halal-markkinat kasvavat yli 10 prosentin vuosivauhdilla, ja Malesia pyrkii profiloi-

Ulkoasiainsihteerin Teemu Laakkonen toimii Team Finland–koordinaattorina Suomen Malesian-suurlähetystössä.

tumaan arvostetuimman halal-sertifikaatin maana, jota alan ulkomaiset toimijat voivat pitää vientikeskukse-
naan. Maassa pidetään maailman suurimpia halal-messuja, joissa on ollut myös suomalaisyrityksiä mukana. Halal-sektorilta aukeaa valtavia mahdollisuuksia ruoansäilytystekniikoista kosmetiikkatuotantoon. Kuluva
vuosi on maan budjetissa ristitty digitaalisen talouden vuodeksi. Digitalous muodostaa tällä hetkellä noin 17
prosenttia bruttokansantuotteesta, ja esimerkiksi start-up-yritysten tukemiseen ohjataan tänä vuonna 43 mil-
joonaa dollaria. Maaliskuun lopulla Malesian pääministeri Najib ja kiinalainen Alibaba-konserni lanseerasivat
maailman ensimmäisen digitaalisen vapaakauppa-alueen, jonka suomien veroetuuksien turvin Kuala Lumpu-
rin kansainvälisen lentokentän yhteyteen luodaan sähköisten kauppapaikkojen alueellinen logistiikkakeskus.

Malesian kansallinen valuutan, ringgitin, kurssi oli yksi eniten heikentyneistä Aasiassa viime vuonna. Viime
vuoden puolivälissä ringgit palautui totutulle tasolleen, mutta lähti jälleen uuteen luisuun Yhdysvaltain presi-
dentinvaalien tuloksen myötä. Yhdysvaltain keskuspankki nosti ohjauskorkoaan jälleen joulukuussa, mikä veti
pääomia Malesian kaltaisilta kehittyviltä mailta rapakon toiselle puolelle. Myös valtion sijoitusyhtiö 1MDB:n
ympäriellä säästöliekillä jatkuva korruptiokohu on karkottanut sijoittajia. Työttömyys nousi vuoden alussa 3,5
prosenttiin, kun nuorisotyöttömyys kasvoi.

Maan vienti kärsi läpi viime vuoden, kun etenkin Kiinan-kysyntä väheni. Heikentynyt kurssi on alkuvuoden
aikana sysännyt viennin uudelleen kasvuun etenkin puolijohteiden kaltaisten elektroniikkatuotteiden ja
palmuöljyn viennin turvin. Yhdysvallat on maan toiseksi suurin vientialue ja Yhdysvaltojen mahdollisilla pro-
tektionistisilla linjauksilla on viiveetön vaikutus Malesian kansantalouteen. EU on maan kolmanneksi suurin
vientikohde. Malesian keskuspankki laski ohjauskorkonsa heinäkuussa kolmeen prosenttiin, kun se oli pitkään
3,25 prosenttia. Muutos esiteltiin ennakoivana reaktiona maailmantalouden kasvunäkymien hidastumiseen.
Malesian kauppatase oli viime vuonna noin 5,7 miljardia dollaria ylijäämäinen, mutta supistumaan päin. Syn-
kimmissä arvioissa ylijäämän on ennustettu hupenevan tänä vuonna jopa 40 prosenttia.

Yksi Malesian talouskasvun pilareista on panostus valtaviin infrahankkeisiin. Singaporen rajalla sijaitsevaan
Johoriin nousee yksi alueen suurimmista öljynjalostamoista. Kuala Lumpurin ja Singaporen välille luodaan pi-
kajunayhteys, johon liittyvät moninaiset kilpailutukset ovat käynnissä. Johorista on määrä rakentaa myös metro
Singaporeen. Kiinalaisten sijoitusten voimakas kasvu Malesiassa on noteerattava trendi, josta yksi esimerkki
on Malesian niemimaan itärannikon Kuala Lumpuriin yhdistävä rautatiehanke, joka toteutetaan kiinalaisella
lainoituksella. Sabahin ja Sarawakin osavaltioihin on rakenteilla Borneon saaren halkaiseva moottoritie. Lisäksi
pääkaupunkiseudulla olevia rataverkostoja laajennetaan.

Talouskasvun hidastuminen ja öljytulojen vähentyminen on saanut hallituksen säästökuurille. Julkinen ali-
jäämä on tällä hetkellä 3,1 prosenttia, ja se pyritään painamaan yhtä sadasosaa pienemmäksi tämän vuoden
aikana. Kaikkien ministeriöiden toimintabudjetteja on pienennetty, joitain uusia veroja asetettu ja esimerkiksi
Malesian perinteiset F1-kisat peruttu ensi vuodesta lähtien. Maailman talousfoorumin kilpailukykyä mittaavas-
sa jokasyksyisessä vertailussa Malesia sijoittui viime vuonna sijalle 25, kun toissavuonna sijoitus oli 18. Pudo-
tusta perustellaan ensisijaisesti koulutusjärjestelmän puutteilla, naisten liian pienellä osuudella työvoimasta
ja oikeuslaitoksen epätäydellisellä riippumattomuudella. Kehuja tulee edelleen kattavasta infrastruktuurista,
rahoituksen saatavuudesta ja investointisuojusta.

Suomen ja Malesian välinen kauppa kuluneen vuoden aikana

Vuonna 2016 Suomen tuonti Malesiasta oli noin 189 miljoonaa euroa ja vienti 126 miljoonaa euroa. Luvuissa
on nähtävissä hienoista kasvua tuonnissa ja pudotusta viennissä. Suomalaisyritykset vievät Malesiaan yhä
useammin palveluja. Suomen tärkeimmät vientituotteet ovat metallit, paperi, koneet ja laitteet ja kemialliset

aineet. Malesiasta tuodaan eniten elektronisia koneita ja laitteita sekä kumia. Malesiassa toimii noin 50 suomalaisyritystä, jotka edustavat moninaisia aloja, kuten IT-sektoria, rakennusteollisuutta, konsultointipalveluja, terveysalan yrityksiä ja voimalaitostuotannon kaltaista raskasta teollisuutta.

Malesialaisväestö ikääntyy, mikä luo kauppatäkyjä suomalaisille terveysalan toimijoille palvelutalokonsepteista kuntoutuslaitteiden toimittajiin. Hallituksen panostaminen infrahankkeisiin synnyttää työpaikkoja, ja yksittäiseen hankkeeseen liittyy suuri määrä kilpailutuksia, joiden suunnitteluun ja urakointiin suomalaisyritysten on mahdollista päästä paikallisen kumppanin avulla kiinni. Ikääntymiseen kytkeytyvät myös Malesian Smart City-hankkeet, joiden suunnittelussa, kehittämisessä ja rakentamisessa suomalaisosaamiselle voi löytää kysyntää. Malesian kaupunkikontekstissa Smart City kattaa laajan skaalan vihreästä teknologiasta digitaalisen terveydenhoitoon. Vuoteen 2020 mennessä jopa 70 prosenttia malesialaisista ennustetaan asuvan kaupungeissa. Viime aikoina joukko suomalaisia cleantech-yrityksiä on tehnyt avauksia Malesian pääasiassa jätehuoltoon ja uusiutuvaan energiaan liittyvien ratkaisujen osalta. Suomen maine Malesiassa perustuu usein koulujärjestelmämme ensiluokkaisuuteen, mikä avaa tietä koulutusviennille. Koulutusvienti kytkeytyy myös terveydenhoitosektoriin, sillä esimerkiksi erikoistuneelle sairaanhoitajakoulutukselle on Malesiassa kysyntää.

Malesian valtio tarjoaa IT-puolella etuuksia, joista myös suomalaisyritykset ovat hyötäneet. Maan digiviranomaiselta, MDEC:ltä (Malaysia Digital Economy Corporation) on mahdollista hakea MSC-statusta, jonka turvin ulkomainen yritys saa muun muassa veroetuksia ja laajennetut oikeudet ulkomaisen työvoiman rekrytointiin. MDEC lanseerasi huhtikuussa uudet Digital Hubs-insentiivit, joilla pyritään houkuttelemaan pienempiä start up-yrityksiä kokeilemaan siipiään Kaakois-Aasian markkinoilla. Malesiaan halutaan luoda start up-ekosysteemeitä, jotka ulottuvat yrityshautomoihin ja rahoituksesta markkinoillepääsyyn. Maassa on lisäksi useita vapaakauppa-alueita, jonne sijoittuva vientiyritys saa tuntuvia verohelpotuksia.

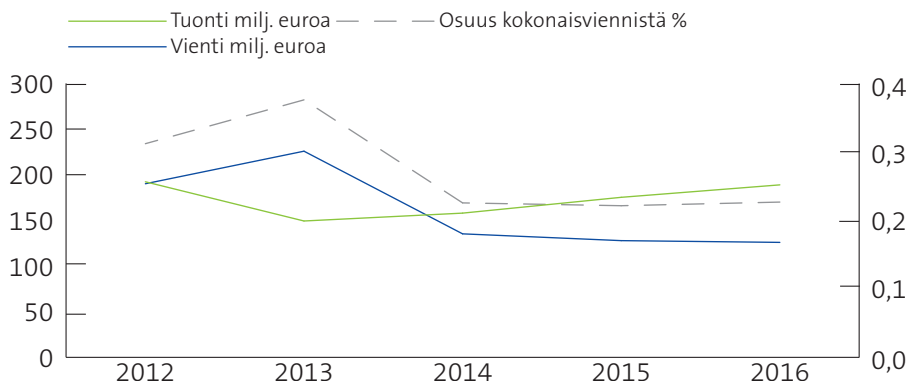
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Barisan National-hallituskoalition (BN) ote vallasta on vahva. Se voitti viime vuoden toukokuussa käydyt Sarawakin osavaltiovaalit näytöstyyliin ja sai 72/82 jaossa ollutta lainsäätäjän paikkaa. Hajanainen oppositio ei kyennyt yhteistyöhön yhden hengen vaalipiireissä ja sen tulos oli heikompi kuin edellisissä, vuoden 2011 vaaleissa. Oppositio kritisoi vaaleja vaalivilpistä. BN voitti lisäksi kuluneen vuoden aikana pidetyt kolmen vaalipiiriin täytevaalit eri osavaltioissa.

Seuraavat kansalliset parlamenttivaalit on pidettävä ensi vuoden elokuuhun mennessä. Joidenkin arvioiden mukaan pääministeri Najib voisi määrätä vaalit jo tämän vuoden syksyille, jos kokee ajankohdan poliittisesti suotuisaksi. Oppositio on muodostanut neljän puolueen Pakatan Harapan-koalition, jolla on kuitenkin ollut vaikeuksia löytää yhteistä johtajuutta ja vaalistrategiaa. Malaijiväestönosa muodostaa lähes 70 prosenttia kansalaisista ja näiden äänistä käydään vaaleissa kovin kilpailu. Pääministeripuolue UMNO (United Malay National Organization) on perinteisesti ollut hyvin bisnesmyönteinen. Hallitus puhuu vapaan kansainvälisen kaupan puolesta, ja Malesialla on kahdenvälinen vapaakauppasopimus kahdeksan maan kanssa alueellisten ASEAN-vapaakauppasopimusten lisäksi. Torinmieheltä kysyttäessä maan talouden suurin ongelma on elinkustannusten kasvaminen: vuokrat ja asuntojen hinnat nousevat, tietulleja lisätään, benssiini kallistuu ja taannoin nostettu arvonlisävero syö palkkoja, jotka eivät kasva tarpeeksi. Vaaleihin valmistautuvilta puolueilta odotetaan vastauksia näihin toimeentulokysymyksiin.

Kansallisella tasolla UMNO puolustaa järkkymättömästi maan malaijiväestöä muun muassa yliopistokiintiöissä suosivaa bumiputra-politiikkaa, joka vääristää kilpailua. Malaijiväestön etujen suojeleminen on viime aikoina toistunut UMNO:n retoriikassa vahvasti. Mainittu oppositiokoalitio on keskustavasemmistolainen ja

Suomen ja Malesian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

alustavissa linjauksissaan niin ikään myötämielinen kansainväliselle bisnekselle. Kävipä tulevissa vaaleissa miten tahansa, Malesia pysynee vapaan kaupan tiellä protektionismin sijaan. Ainoan varsinaisen kauppapoliittisen kysymysmerkin muodostaa islamistipuolue PAS:n (Pan-Malaysian Islamic Party) mahdollinen nousu hallitukseen.

Pääministeri/valtiovarainministeri Najibin kansainvälinen maine on tahrantunut valtion sijoitusyhtiö 1MDB:hen kytkeytyvissä korruptiosyytöksissä, vaikka valtakunnansyyttäjän päätöksen mukaan Najib ei toiminut laittomasti vastaanottaessaan ulkomaisiksi lahjoituksiksi todettuja tilisiirtoja omille pankkitileilleen. Yhdysvalloissa nostettiin viime heinäkuussa siviilikanteet yhdeksää 1MDB:n rahaliikenteeseen kytköksissä olevaa henkilöä vastaan, ja näistä yksi on Najibin poikapuoli. Kanteen yhteydessä takavarikoitiin sijoitusyhtiön varoja noin 170 miljoonan dollarin verran. 1MDB:n epäselvä ja monen mutkan kautta reititetty rahaliikenne on Yhdysvaltojen lisäksi tutkittavana Sveitsissä, Hongkongissa ja Singaporessa. Singaporelainen käräjäoikeus on tähän mennessä tuominnut neljä henkilöä sijoitusyhtiöön liittyvien varojen rahanpesussa avustamisesta. Malesian sijoitus Transparency Internationalin viimevuotisessa korruptiolistauksessa on 55. Kansalaisliike Bersih järjesti marraskuussa Kuala Lumpurissa 40 000 hengen korruptionvastaisen mielenosoituksen, joka sujui rauhallisesti. Malesian ihmisoikeustilanne on heikentynyt kuluneen vuoden aikana etenkin kansalaisvapauksien ja sananvapauden osalta.

Sääntely-ympäristön kehitys

Malesian hallitus koki Yhdysvaltojen vetäytymisen Tyynenmeren kauppakumppanuussopimuksesta, TPP:stä, kovana takaiskuna. Sen kansainvälistä kauppapoliittista vakaumusta osoittaa, että se on valmis jatkamaan neuvotteluja jäljellä olevien sopimusmaiden kanssa. Aasian sisäistä käpertymistä on havaittavissa, ja Malesia on vahvasti mukana myös toisen Tyynenmeren vapaakauppasopimuksen, RCEP:n (Regional Comprehensive Economic Partnership), neuvotteluissa. Kaakkois-Aasian yhteistyöjärjestö ASEANin talousyhteisön (ASEAN Economic Community) sopima kaupanesteiden purkamisen on edennyt verkkaisesti. Malesian ja EU:n on määrä antaa virallinen ilmoitus vapaakauppaneuvottelujen jatkamisesta tämän vuoden aikana. Malesian kauppatilasto Mustapa on puhunut eurooppalaisen kaupan puolesta aiempaa voimakkaammin Yhdysvaltojen vetäytyttyä TPP:stä. Malesia tarvitsee uusia vientimarkkinoita.

Maan keskuspankki ryhtyi joulukuun alussa valuuttakontrollin tapaisiin toimiin: vientiyritysten tulee nyt kotiuttaa voittonsa 75 prosenttisesti Malesian ringgiteinä aiemman valinnanvapauden sijaan. Linjausta on kritisoitu laajalti, mutta keskuspankki on pysynyt kannassaan valuuttavarojen vahvistamistarpeen vuoksi. Yrityksen on kuitenkin mahdollista hakea tähän poikkeusta erityisperusteilla. Päätös on voimassa toistaiseksi ja se tuli myös vientiorientoituneille suomalaisyrityksille yllätyksenä. Toinen yllätys oli tämän vuoden alussa asetettu 10 prosentin ennakkovero (withholding tax), joka lankeaa maksettavaksi silloin, kun Malesiaan rekisteröity yritys hankkii palveluita ulkomaiselta yritykseltä vaikka vain oman konserninsa sisällä. Tulkintaristiriitaa on siitä, koskeeko vero teknisten palveluiden vai kaikkien palveluiden hankkimista. Valtiovarainministeriö perustelee maksua veropohjan kasvattamisen tarpeella.

Hallitus esitteli huhtikuussa uuden bumiputratiekartan (Bumiputera Economic Transformation Roadmap 2.0), jonka turvin malaijiyritysten asemaa tuetaan entisestään. Vielä konkretiaa ympärilleen kaipaavan tiekartan on tarkoitus turvata malaijien asemaa kokonaisvaltaisesti pelkkien taloudellisten tukien lisäksi. Tämän voi ennustaa syövän maan malesiankiinalaisten ja malesianintialaisten väestönosien lisäksi ulkomaisten yritysten mahdollisuuksia esimerkiksi kilpailutusprosesseissa. Malesia tipahti Maailmanpankin viimevuotisessa Ease of Doing Business-listauksessa yhden pykälän sijalle 23, joka on Kaakkois-Aasian korkein sijoitus kärkipään Singaporen jälkeen. Sijoituksen heikentymistä perustellaan yrityksen perustamiseen ja veronmaksuun liittyvän byrokratian kasvamisella.

Terästuotteille asetettiin keväällä uusi 13,9 prosentin suojatoimitulli kolmeksi vuodeksi. Veroa alennetaan yhdellä prosenttiyksiköllä jälkimmäisinä vuosina. Betonirakenteita tukeville terästuotteille asetettiin 13,42 prosentin vero niin ikään kolmeksi vuodeksi. Hallitus perusteli ratkaisuaan kotimaisen terästuotannon turvaamisella. Toisaalta osa paikallisistakin rakennuttajista on todennut uusien verojen vyöryvän lopulta asuntojen ostajille korkeampina hintoina. Kaikella lihaviennillä Malesiaan, sianlihaa lukuun ottamatta, tulee olla maan uskonnollisen viranomaisen JAKIMin halal-sertifikaatti. Malesialaisen halal-sertifikaatin saaminen on vaativa prosessi, jota eurooppalaiset elintarviketieajat ovat viime aikoina arvostelleet läpinäkymättömäksi. Sianlihan vientiä koskevat vielä ankarammat rajoitukset. Halal on yksi hankalimmista kysymyksistä EU:n kanssa käytävissä vapaakauppaneuvotteluissa.

Kuala Lumpurin pormestarinvirasto, DBKL, aiheutti vuoden lopulla hämmennystä asettamalla kaupunkiin perustettaville uusille ulkomaisille yrityksille vaatimuksen 50 prosentin malesialaisesta omistusosuudesta, jollaista ei ole aiemmin vaadittu. Lisäksi puolet yrityksen työntekijöistä tulee olla malesialaisia. DBKL on tämän jälkeen epävirallisesti perunut linjauksen, mutta virallista päätöstä ei ole toistaiseksi annettu. Taustaselvityksissä säännön todettiin kohdistuvan ulkomaisiin yrityksiin maista, joista on suurta muuttoliikettä Malesiaan kuten Myanmarista ja Bangladeshista. Asian kehittymistä seurataan kuitenkin tarkasti myös eurooppalaisten yritysten keskuudessa. Mainitunlaisten uusien säännösten osalta ongelmana on, ettei ulkomaisia yrityksiä kuulla ennen päätösten langettamista. Edellä mainittuihin kaupanesteisiin on mahdollista tarttua EU:n ja Malesian välisissä vapaakauppaneuvotteluissa, jos tahtoa riittää.

Tammikuun lopussa astui voimaan ensimmäinen osa uutta malesialaista yrityssääntelyä (Companies Act, 2016), jonka toivotaan helpottavan maassa toimivien yritysten vuositoimintojen juoksutusta. Säännöt koskevat muun muassa vuosituottojen ilmoittamista ja yrityksen pääomituksen ilmoittamista. Bisneksen sujuvuutta edistää se, ettei yksityisten yritysten tarvitse enää pitää erityistä vuosikokousta, ja esimerkiksi tilinpäätökset voidaan kierrättää osakkeenomistajilla muutoin. Liiketoiminnan käynnistäminen nopeutuu, kun uudelta yritykseltä ei enää vaadita erityistä yhtiösopimusta. Tästä lähtien yhdellä henkilöllä voi olla täysi määräysvalta yhtiöön, kun aiemmin yksityisiltä yrityksiltä on vaadittu kaksi johtajaa. Sääntelypakettiin sisältyy myös helpotuksia siihen, miten yritykset voivat järjestellä velkojaan uudelleen silloin, kun konkurssi uhkaa.

MYANMAR

Pääkaupunki	Rangoon (Yangon) / Nay Pyi Taw
Väkiluku	56,9 milj.
BKT	68.3 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	6,000 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	8.1 %
Inflaatio.....	7 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	26.3 % 27.5 % 46.2 %
Työttömyysaste	4.8 %
Kaupungistumisaste	34.1 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

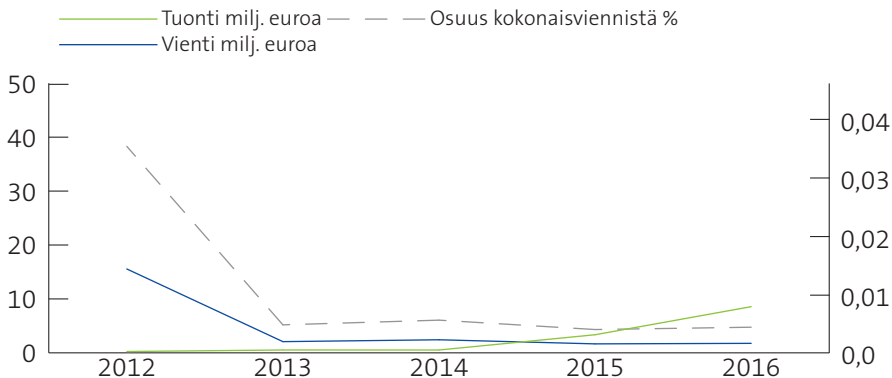
Myanmar on panostanut viime vuosina yksityistämiseen, sääntelyn purkamiseen, lainsäädännön kehittämiseen ja markkinoiden avaamiseen saadakseen ulkomaalaisten yritysten ja kaupakumppanien kiinnostuksen toden teolla heräämään. Myanmarin markkinat ovat kuitenkin edelleen kehitysvaiheessa. Maassa on yli viisikymmentä miljoonaa asukasta, sen luonnonvarat ovat merkittävät ja sillä on hyvä sijainti Intian, Kiinan ja Thaimaan naapurina. Markkinoiden avautuminen ei ole edennyt kuitenkaan aivan toivottua tahtia, eikä valtiokansleri Aung San Suu Kyin hallinto ole tuonut kaivattua selkeyttä markkinoiden kehittymisen suuntaan. Potentiaali kaupalliselle toiminnalle ja investoinneille on suuri, mutta lukuisia haasteita on vielä ratkottavana. Myanmarin talous ja infrastruktuuri rapautuivat sotilasvallan aikana, joten paine maan ja sen talouden kehittämiseksi on suuri. Urakka on niin valtava, että on vain ajan kysymys milloin pitkään odotettu ulkoisten investointien ja yhteistyön aalto lähtee liikkeelle. Avautuminen merkitsee myös mahdollisuuksia suomalaisyrityksille. Keskeisimmiksi sektorit, joilla näemme mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille, ovat: vesi-, kaivos-, energia-, metsä-, terveys-, digitalisaatio- ja cleantech-sektorit. Myös muilla sektoreilla on mahdollisuuksia ja tarpeita, koska Myanmarin kehitys on niin alkutekijöissään.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Myanmarin bruttokansantuotteen kasvu on ollut viime vuosina muun Aasian tapaan ripeää. Myanmarin talous kasvoi vuonna 2015 7,3 prosenttia. Vuoden 2016 talouskasvun arvioidaan olleen 6,4 prosenttia. Vuoden 2015 tulvat aikaansaivat suurta tuhoa eri puolilla maata ja niiden vaikutukset talouteen tuntuvat joitakin vuosia. Talouskasvun arvellaan pysyvän lähivuosina seitsemän prosentin tuntumassa, mikä on myös hallituksen asettama vuosittaisen kasvun tavoite. Hallituksen linjaus painottaa uusien työpaikkojen luomista, infrastruktuurin kehittämistä, maatalouden tehostamista, yksityisen sektorin ja kilpailun tukemista sekä valtiontalouden parempaa hoitoa. Maan rahoitussektorilla on yhä huomattavia puutteita, joihin uusi hallitus on luvannut tarttua muun muassa helpottamalla ja kehittämällä yritysten ja maanviljelijöiden lainoitusta.

Hallitus on uudistanut investointeja ja yritystoimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Talouden sääntelyn ja vapautumisen oletetaan näkyvän lisääntyvinä investointeina ja talouden kasvun vakiintumisena tulevina vuosina. Kiinteistösektori on ollut pysähdyksissä jonkin aikaa, mutta viimeisten kuukausien aikana kauppa on elpynyt erityi-

Suomen ja Myanmarin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

sesti liiketonttien ja liiketilojen osalta. Vapaakauppa-alueilla on myös uudenlaista toimeliaisuutta. Kyaukphyu, Thilawa ja Dawei ovat ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi luotuja alueita, joilla tuotannon ja viennin sääntelyä on hölennetty ja lupakäytäntöjä yksinkertaistettu. Alueet tarjoavat yrityksille myös verovapauksia.

Myanmarin liiketoimintaympäristö on edelleen haasteellinen. Maailmanpankin doing business – indeksissä (2016) Myanmarin sijoitus oli 170/189. Suurimmat ongelmat ovat raportin mukaan sopimusten valvonnassa, investointisuojaissa sekä rahoituksessa. Budjettivuonna 2016/2017 (1.4. – 31.3.) Myanmariin investoitiin 6,9 miljardia dollaria, joka on hieman enemmän kuin edellisenä budjettivuonna. Vuoden 2016 investoinnit kohdistuivat erityisesti liikenne- ja viestintäinfrastruktuuriin sekä tuotantotalouteen. Suurin investoija oli Singapore, jonka kautta tosin myös muiden maiden yritykset kanavoivat investointeja Myanmariin. Vietnam ja Kiina olivat seuraavaksi suurimmat investoijat kyseisellä ajanjaksolla. Ulkoisten investointien odotetaan pysyvän samalla tasolla lähivuosina. Jotta Myanmar pystyy jatkossa houkuttelemaan enemmän ja suurempia investointeja, on sen panostettava aiempaakin enemmän liiketoimintaympäristöä sääntelevään lainsäädäntöön ja pankki- ja finanssisektorin kehittämiseen.

Suomen ja Myanmarin väliset taloussuhteet ovat kasvun kynnyksellä. Toistaiseksi maiden välinen kauppa on vaatimatonta. Suomen tuonti Myanmarista oli vuonna 2015 1,7 miljoonaa euroa ja vienti Myanmariin 3,3 miljoonaa euroa. Myanmarista tuodaan puutavaraa, vaatteita ja kalaa. Suurimmat vientiartikkelit ovat olleet erikoisautot, pumput ja paperi. Vuoden 2016 kauppalakujen uskotaan pysyvän ennallaan, mutta vuodelle 2017 on lupa odottaa merkittävää nousua, kun Finpron maaliskuussa 2015 käynnistynyt kasvuohjelma alkaa tuottaa hedelmää. Palveluiden viennin arvoa on hyvin vaikeaa arvioida. Suomen vienti Myanmariin on pääosin epäsuoraa vientiä kolmansien maiden kautta.

Keskeisimmiksi sektorit, joilla näemme mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille, ovat: vesi-, kaivos-, energia-, metsä-, terveys-, digitalisaatio- ja cleantech-sektorit. Myös muilla sektoreilla on mahdollisuuksia ja tarpeita, koska Myanmarin kehitys on niin alkutekijöissään. Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Kai Mykkänen vieraili Myanmarissa helmikuussa 2017 yritysdelegaation kanssa edistämässä suomalaisten yritysten liiketoimintaa Myanmariin.

*Suomi tukee Myanmarin mittavaa koulutusuudistusta ja opettajien koulutusta.
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Kai Mykkänen vieraili opetuskoulussa
Yangoonissa. Kuva Liisa Takala.*

Myanmarin markkinoiden ulkomaalaistyhjiö ei ole vielä täyttymässä. Myanmarin markkinoista kiinnostuneiden on syytä seurata kehitystä tiiviisti ja reagoida muutoksiin oikealla tavalla ja hetkellä. Läsnäolo markkinoilla on erityisen tärkeää tällaisessa kilpailutilanteessa.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

National League for Democracy (NLD) voitti murskaavasti Aung San Suu Kyin (ASSK) johdolla maan ensimmäiset demokraattiset vaalit yli 50 vuoteen marraskuussa 2015. Uusi hallitus aloitti presidentti U Htin Kyawin johdolla 30.3.2016. ASSK ei voinut nousta perustuslain mukaan presidentiksi.

ASSK asettui jo ennen vaaleja antamansa lupauksen mukaisesti maan johtoon ottamalla itselleen sekä ulkoministerin että presidentin kanslian ministerisalkut. Ministereitä on sekä NLD:stä että USDP:stä, ja lisäksi armeija nimitti kolme ministeriä (puolustus, sisäasiat ja raja-asiat) perustuslain sille suoman oikeuden mukaisesti. Parlamentin NLD -puolueen enemmistön turvin ASSK:lle onnistuttiin perustamaan erityinen valtioministerin (State Counselor) virka. Näin hän nosti itsensä asemaan, josta voi ohjata sekä hallituksen että parlamentin päätöksentekoa. Muun kuin armeijalle kuuluvan vallan keskittyminen ASSK:lle on hidastanut maan poliittista päätöksentekoa. Moniin keskeisiin virkoihin nimitettiin uusia ja kokemattomia henkilöitä, mikä on osaltaan johtanut hallinnon hidastumiseen. Uusi hallitus vähensi ensi töikseen ministeriöiden määrää, vapautti poliittisia vankeja ja korosti pyrkivänsä kitkemään korruptiota ja nepotismia.

Armeijan asema on edelleen hyvin vahva. Parlamenttikiintiönsä (25 prosenttia) vuoksi armeija pystyy estämään perustuslain muutoksen ja ministerisalkkujen kautta se kontrolloi armeijaa, poliisia, oikeuslaitosta, virkamiesten nimityksiä sekä erityisesti konfliktierkkiä raja-alueita, joilla asuu valtaosa etnisistä vähemmistöistä. Lisäksi sillä on perustuslaillinen oikeus ottaa valta itselleen, jos se katsoo maan tilanteen sitä edellyttävän. Tämä nähdään yleisesti hyvin epätodennäköisenä mahdollisuutena, mutta se näkyy kuitenkin jossain määrin hallituksen toiminnan varovaisuutena ja tasapainotteluna erilaisten intressien välillä. Valtaannousun jälkeen ASSK asetti hallituksen prioriteeteiksi hallinnon kehittämisen ja erityisesti rauhanprosessin ja talouskehityksen. Moniin keskeisiin virkoihin nimitettiin uusia kokemattomia henkilöitä, mikä on osaltaan johtanut hallinnon hidastumiseen. Etniset konfliktit ovat vaivanneet maata sen itsenäistymisestä (1948) lähtien. Aseissa on ollut (laskutavasta riippuen) ainakin 20 etnisistä vähemmistöistä koostuvaa ryhmittymää. Rauhanprosessi on edennyt kituliaasti uuden hallinnon aikana hyvistä yrityksistä huolimatta. Nopeaa ratkaisua etnisiin konflikteihin ei ole näköpiirissä. Taistelut ovat kuitenkin rajoittuneet pääasiassa Myanmarin pohjoisiin osiin Kiinan rajan tuntumassa sijaitseviin Kachiniin ja Shan osavaltioon.

Rakhinen osavaltion jatkuva väkivallan ja kahtiajakautuneisuuden kierre on merkittävä haaste hallitukselle. Lokakuun 2016 alkupuolella väkivaltaisuudet alueella johtivat armeijan väkivaltaiseen väliintuloon, ja yli 65 000 Rohingya-vähemmistöön kuuluvan ihmisen pakenemiseen Myanmarista Bangladeshiin. Armeija ja hallitus ovat kieltäneet systemaattisesti armeijan syyllystyneen laittomuuksiin tai väkivaltaisuuksiin, mutta YK:n rohinga-pakolaisilta saadut tiedot ja kuvaukset yhdessä muun aineiston kanssa puhuvat karua kieltä. ASSK nimitti asiaa selvittämään ja mahdollisia ratkaisuja esittämään Kofi Annanin johtaman Rakhine-komission, mutta kieltäytyi päästämästä maahan YK:n ihmisoikeusneuvoston asettamaa selvitysryhmää.

Rauhanprosessin mahdollinen jumiutuminen tai katkeaminen on riski Myanmarin vakaalle kehitykselle. Vaikka sotatoimet ovat kiihtyneet maan Pohjois- ja Koillisosissa ja Rakhinen maakunnan vakava kahtiajakautuneisuus ja viimeaikaiset väkivaltaisuudet ovat luoneet lisäpainetta hallituksen sisällä armeijan ja siviilihallituksen välille, ei ASSK tai armeijan intressikummassakaan kriisissä ole päästä niitä pahenemaan ja samalla leviämään epävakauteen laajemmalle.

Siviilihallintoon siirtyminen on lieventänyt poliittista maariskiä, muttei ole suinkaan poistanut sen olemassaoloa. Pidemmän aikavälin poliittiset arviot ovat lupaavia. Keskipitkällä katsannolla talousnäkymät nähdään positiivisina, kasvua on odotettavissa ja hallituksen toimia pidetään oikeansuuntaisina. Yrityksille vakaa toimintaympäristö ja toimintavarmuus ovat tässä tilanteessa ehkä ratkaisevin kynnys asettua Myanmariin.

Sääntely-ympäristön kehitys

Myanmarin edellinen hallitus vei toimikaudellaan talousuudistuksia päättäväisesti eteenpäin. Taloutta koskevien uudistusten tavoitteena oli aikaansaada talouskasvua, lisätä kauppaa ja ennen muuta saada maahan ulkoisia investointeja. Nykyinen hallitus on pyrkinyt jatkamaan edellisen hallituksen työtä, mutta edistyksestä huolimatta selkeä linja on toistaiseksi puuttunut.

Kaikkiaan sääntelykehikko ulkomaisia investointeja varten on olemassa, mutta haasteita on erityisesti lakien valvonnassa. Investointilupien saaminen on usein melko hidasta. Myös korruptio on valitettava ongelma hallituksen korruption vastaisista pyrkimyksistä huolimatta.

Positiivisista skenaarioista huolimatta on esitetty myös arvioita, ettei Myanmariin ehkä kuitenkaan tule kauan odotettua kultaryntäystä. Lähihistoria ja vanhat toimintatavat ovat joidenkin mielestä vielä liian vahvasti läsnä ja voivat estäen investointien ja kaupallisen toiminnan kasvun. Myanmarissa on syytä tuntea toimintakulttuuri ja ne mekanismit, joiden varassa talous toimii. Verkostot tulee varmistaa, luottamus pitää hankkia ja toiminta täytyy sopeuttaa lainsäädännön ja sääntelyn sallimissa rajoissa maan toimintakulttuuriin. Yhtenä esimerkkinä lähihistorian vaikutuksesta pidetään sitä, että luottamuksen taso poliitikkoja, johtajia, yrittäjiä ja jopa lähipiiriä kohtaan on Myanmarissa monien mielestä poikkeuksellisen matala. Myanmarin markkinoille tulevien on hyvä perehtyä maan yrityskulttuuriin ja paikallistapoihin pitkäjänteisesti.

SINGAPORE

Pääkaupunki	Singapore
Väkiluku	5,8 milj.
BKT	296,6 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	87,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1.7 %
Inflaatio.....	- 0.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	0 % 26.6 % 73.4 %
Työttömyysaste	2.1%
Kaupungistumisaste	100% (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.

Lähteet: CIA World Factbook

Singapore on avoin, dynaaminen ja poliittisesti erittäin vakaa yhteiskunta. Se on vertailujen mukaan maailman paras valtio investoinneille, paras liiketoimintaympäristö ulkomaisille firmoille, tärkeä finanssikeskus ja jo kuudetta vuotta valittu toiseksi kilpailukykyisimmäksi valtioksi maailmassa. Työvoima on korkeasti koulutettua ja osaavaa, verotus on yrityksille suotuisa ja vapaakauppasopimusten verkosto helpottaa pääsyä monille markkinoille. Rajallisten resurssien vuoksi saarivaltio on voimakkaasti riippuvainen kansainvälisistä yhteyksistään. Kaupunkivaltion bruttokansantuote asukasta kohden on edelleen maailman korkeimpia ja suurista talouskasvuluvuista on siirrytty kypsän talouden hitaaseen kasvuun. Singapore on Suomen ja EUn tärkein kauppakumppani Kaakkois-Aasiassa, koska se toimii hyvänä ponnahduslautana Aasian ja etenkin Kaakkois-Aasian markkinoille. EU:n ja Singaporen välisen vapaakauppasopimuksen odotetaan tulevan voimaan lähiaikoina. Singapore tarjoaa kiinnostavia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisyrityksille liittyen ikääntyvän väestön tarpeisiin, terveydenhuollon digitalisointiin, palvelumuotoiluosaamisen tarpeeseen, megasatamaprojektiin sekä infrastruktuurin ja julkisten palvelujen digitalisointiin. Suomalaisyritysten kiinnostus Singaporea ja suomalaisten keskinäistä yhteistyötä kohtaan on kasvanut huomattavasti viime aikoina. Suomi100-juhlavuoden aikana suurlähetystö, Singaporessa asuvien suomalaisten muodostama SuomiFinland100-yhteisö ja sen partneriyritykset järjestävät kymmeniä tapahtumia Suomen maakuvan sekä Suomen ja Singaporen välisen yhteistyön vahvistamiseksi. Tämä vuosi antaaakin hyvän mahdollisuuden tulla testaamaan Singaporea markkinana myös kulutustuotteille.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kaupunkivaltion bruttokansantuote henkeä kohden on yksi maailman korkeimpia. Vuonna 2016 Singaporen bruttokansantuote kasvoi maltillisesti 2,0 prosenttia. Vuosittainen kasvu oli heikoin vuoden 2009 finanssikriisin jälkeen. Talouskasvun hiipuminen globaalisti vaikuttaa Singaporeen vientiriippuvaisena valtiona. Eksponentiaalinen talouskasvu ei ole enää todennäköistä Singaporen kaltaiselle kypsälle taloudelle. Vuonna 2017 kasvun ennustetaan olevan 1-3 prosenttia. Vuoden 2017 budjetti panostaa eritoten talouden rakenteelliseen uudistamiseen ja kasvua tavoitellaan panostamalla pk-yrityksiin ja tuottavuuden parantamiseen rajallisen työvoiman vuoksi. Hallitus panostaa koulutukseen ja erityisesti aikuiskoulutukseen. Huoli digitalisaation vuoksi syrjäytyvistä on suuri.

Paula Parviainen toimii suurlähettiläänä, Riku Mäkelä Team Finland -erityisasiantuntijana ja Paula Hautala CIMO-harjoittelijana Suomen suurlähetystössä Singaporessa.

ASEANin alueen (Brunei, Filippiinit, Indonesia, Kambodza, Laos, Malesia, Myanmar, Singapore, Thaimaa ja Vietnam) talouskasvu on keskimäärin huima kuusi prosenttia vuodessa. Aasian markkinat ja etenkin Kaakkois-Aasian markkinat ovat tällä hetkellä maailman tärkein kasvun moottori. ASEAN -maiden yhteenlaskettu bruttokansantute on kasvanut seitsemässä vuodessa 80 prosenttia ja ASEANista on mahdollista tulla maailman suurimpia talousalueita. ASEANin talousalue lanseerattiin 31.12.2015, mutta sen käynnistyminen on alkanut hitaasti. ASEAN on kuitenkin 630 miljoonan ihmisen yhteisönä suurempi kuin EU tai Pohjois-Amerikka. Singapore valmistautuu toimimaan ASEANin puheenjohtajamaana vuonna 2018 ja tulee panostamaan vapaakaupan edistämiseen tilanteessa, jossa protektionismi maailmalla leviää. ASEAN täyttää tänä vuonna 50 vuotta.

Singapore on säilyttänyt asemansa ASEANin alueellisena liiketoiminnan keskuksena. Singapore on noin Ahvenanmaan kokoinen saari, jossa on Suomen verran asukkaita. Singaporen sisäiset markkinat ovat melko pienet, mutta Singapore houkuttelee muun muassa suomalaisyrityksiä testaamaan ja lokalisoimaan tuotteensa Aasian markkinoille Singaporessa, jossa on tarjolla yhteistyökumppaneita, rahoitusta sekä Aasian markkinoiden tuntemusta, samalla kuin liiketoimintaympäristön toimintakulttuuri on varsin länsimaista. Selkeä sääntely-ympäristö tekee valtiosta houkuttelevan portin Aasian markkinoille. Poikkeuksia avoimuudessa löytyy valtion hallitsemilta media-, rahoitus- ja asiantuntijapalvelualoilta, mutta esimerkiksi rahoitusallalla, fintechissä kokeillaan hiekkalaatikko-periaatteella uusia ratkaisuja finanssisektorin modernisoimiseksi.

Singapore on haavoittuvainen makroekonomisten ja taloudellisten suhdanteiden vaihteluille. Ulkomaankaupaa ovat hidastaneet ulkomaisen työvoiman tiukennukset ja korkeat kuluttajahinnat.

Singaporessa palvelukaupan arvo on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa ja kasvun ennustetaan jatkuvan. Tavaroiden kaupan kasvu on hidastunut. Singaporessa ei ole juurikaan raaka-aineita ja vienti perustuu pitkälti jälleenvientiin, jalostukseen ja palveluiden vientiin.

Palveluiden tuonnissa ovat viime vuosina olleet kasvussa etenkin ICT- ja teknologiapalvelut. Singapore pyrkii hyötymään laajasti IoT:stä (internet of things) ja automaatiosta. Kuljetus- ja liikennepalvelut ovat Singaporen tärkein vientipalvelu. Finanssi-, matkailu ja muut liiketoiminnan alat (liiketoiminnan johtaminen, markkinointi, markkinatutkimus, insinöörityö, tekniikan palvelut) ovat kasvaneet nopeasti viennissä. Palveluviennin markkinat ovat laajentuneet ja monimuotoistuneet. Palvelusektorilla liiketoiminnan odotetaan kasvavan etenkin IT- ja finanssialoilla sekä palvelualoilla kuten vanhustenhoito, terveydenhoito ja muut yhteisöpalvelut.

Ulkomaankaupassa Singapore on riippuvainen elektroniikan komponenteista ja puhdistetusta öljystä. Singaporen tavaraviennistä yli 60 prosenttia koostuu elektroniikkavälineistä, laitteista, moottoreista, pumpuista ja öljystä. Terveysteknologian, kemikaalien, kulkuneuvojen ja laitteiden vienti on kasvanut viime vuosina.

Singaporessa vieraili vuonna 2016 16,4 miljoonaa turistia ja se on turistikohdeena maailman kolmanneksi suosituin. Tämä johtuu osaksi myös siitä, että Singapore on merkittävä logistiikkakeskus niin lento- kuin meriliikenteessä. Singapore on jo vuosien ajan panostanut vahvasti stop over matkailun kehittämiseen hyvin tuloksin. Lähivuosina Changin lentokentälle valmistuu neljäs ja viideskin terminaali.

Suomen ja Singaporen välinen taloudellinen vaihto

Vuonna 2016 Suomen viennin arvo Singaporeen oli 185 miljoonaa euroa ja tuonnin arvo Suomeen oli 98 miljoonaa euroa. Taloudellinen vaihto Singaporen ja Suomen välillä on heilahdellut voimakkaasti vuosittain jopa 40 prosenttia, johtuen yhdenkin ison kaupan suuresta merkityksestä verrattain pienissä kauppaluissa.

Singaporen merkitys suomalaisten yritysten liiketoiminnassa on paljon suurempi kuin mitä näkyy kauppalu-
vuissa. Singaporeen on rekisteröity 140 yritystä, joilla on suomalainen pääomistaja.

Suomalaisten yritysten investoinnit Singaporeen lähtivät kasvuun 1990-luvulla. Tämän lisäksi iso määrä suoma-
laisyrityksiä myy Singaporeen ja tekee yhteistyötä singaporelaisten yritysten kanssa. Niistä merkittävälle
osalle Singapore on alueellisten toimintojen keskus. Suomalaisia yrityksiä on perustettu Singaporeen useita
vuonna 2016, useat näistä start upeja. Suomalaisyritysten kiinnostus Singaporea ja Aasiaa kohtaan onkin
kasvussa.

Suomen ja Singaporen välillä kulkevat tuotteet ovat pysyneet käytännössä samoina vuosien aikana. Suomen
vienti Singaporeen koostuu suurelta osin sähkölaitteista, koneista, paperista, IT-laitteista, kuljetusvälineistä
ja teräslevytuotteista. Suomen tuonti Singaporesta koostuu pääosin laitteista, koneista ja kuljetusvälineistä.
Arktinen osaaminen kiinnostaa singaporelaisia. Suomi on saanut entistä enemmän huomiota matkailumaa-
na. Lappi, revontulet, Helsinki ja puhdas luonto kiinnostavat singaporelaisia. Matkustajaluvut Singaporesta
Suomeen kasvoivat vuonna 2016 60 prosenttia ja joulumatkailu peräti 80.

Singaporessa arvostetaan suomalaista korkean tason osaamista, koulutusta, startup-toimintaa ja innovatiivis-
ta ajattelutapaa. Vuoden 2016 aikana Singaporessa näkyi vahvaa kiinnostusta suomalaiseen terveys- ja hyvin-
vointitekologiaan, oppimisen ja koulutuksen ratkaisuihin, palvelumuotoiluosaamiseen, julkisten palveluiden
digitalisoinnin osaamiseen ja Suomeen matkakohteena.

Singaporella ja Suomella on kaksoisverotuksen estävä sopimus. Euroopasta investoidaan Aasian alueella eniten
Singaporeen. EU on toiseksi suurin investoija Singaporessa heti Japanin jälkeen. Singapore on yksi EUn tär-
keimmistä investointikohteista maailmanlaajuisesti. Singapore on Suomen tärkein investointikohde ASEANin
alueella. Singapore on Japanin jälkeen toiseksi suurin aasialainen investoija EU:n alueelle. Suomessa on singa-
porelaisinvestointeja vielä vähän, vaikka valtion rahastot Temasek ja GIC ovat sijoittaneet suomalaisyrityksiin.

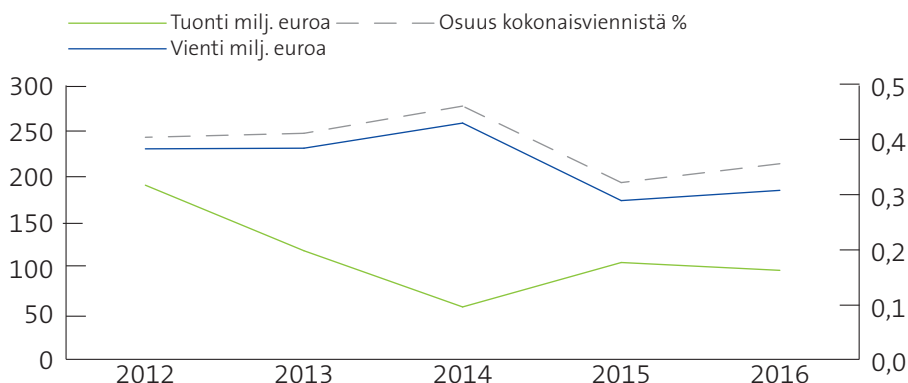
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Singapore on poliittisesti erittäin vakaa maa. Parlamenttivaalit pidettiin syksyllä 2015 ja 13. parlamentti
aloitti toimintansa tammikuussa 2016. Hallitus uudistaa systemaattisesti talouden rakenteita. Helmikuussa
2017 antoi loppuraporttinsa ”Tulevaisuuden talouskomitea”, joka antoi suosituksensa Singaporen talouden
uudistamiseksi ja Singaporen sopeuttamiseksi nopeasti muuttuvaan geopolitiittiseen ja maailman talouden
tilanteeseen. Hallitus uskoo, että kansalaisissa on suurin pääoma ja pääpaino on aikuiskoulutuksella sekä
yrittäjyyden tukemisessa.

Singaporen edellinen hallitus sai kritiikkiä lyhytnäköisestä, liian sallivasta maahanmuuttopolitiikasta ja ta-
louskasvun palvomisesta. Maahanmuuttopolitiikkaa kiristettiin merkittävästi edellisen hallituksen aikana ja
asuntorakentamista ja infrarakentamista lisättiin. Ulkomaalaisten oleskelulupia rajoitettiin ja kansalaisuuden
saaminen pitkään maassa asuneille vaikeutui. Kiristynyt maahanmuuttopolitiikka aiheuttaa työvoimapulaa
joillain sektoreilla. Muutoksia maahanmuuttopolitiikkaan voidaan odottaa tapahtuvan jatkossakin ja erityisesti
ulkomaalaiset yritykset tulevat kärsimään tästä.

Ulkomaalaisilta työntekijöiltä työluvan saamiseksi vaadittavia minimipalkkoja on nostettu ja hyväpalkkaiset työ-
paikat pyritään ohjaamaan singaporelaisille kiintiöillä ja tuilla. Ongelmana on usein löytää riittävän luovia ja koke-
neita singaporelaisia vastaamaan uusien innovatiivisuutta vaativien työpaikkojen tarpeita. Yrityksille annetaan-
kin yksittäistapauksittain mahdollisuus tilapäisesti poiketa rajoituksista, kunnes singaporelaisvaihtoehto löytyy.

Suomen ja Singaporen välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

PAP-puolue (People's Action Party) on ollut vuosikymmenien ajan Singaporen hallitseva puolue ja valtapuolueena se käytännössä ohjaa Singaporen politiikkaa yksinoikeudella. Worker's Party on vakiinnuttanut sijaansa merkittävimpänä oppositiopuolueena, mutta siirtyminen monipuoluejärjestelmään ei ole todennäköistä. Kansalaisia kuunnellaan kuitenkin ja vaikutusmahdollisuuksia on lukuisia, joten täydellisestä itsevaltiudesta ei voida puhua. Singaporessa on nollatoleranssi korruptiolle.

Presidentin vaalit käydään vuoden 2017 syyskuussa. Presidentin vaalitapa ja mandaatti tullaan muuttaman, seuraavan presidentin oletetaan olevan malaijivähemmistöön kuuluva. Vuosi 2015 oli Singaporessa merkittävä maan juhliessa 50. itsenäistä vuotta "SG50". Tulevaisuuden suurimpia haasteita ovat väestön ikääntyminen, talouskasvun hidastuminen, terrorismin kasvava uhka lähialueilla ja kilpailun kiristyminen kansainvälisesti sekä protektionismin lisääntyminen.

Sananvapaus on hyvin rajoitettua ja media on säänneltyä, käytännössä valtio-omisteista. Internetin käyttöä ei kuitenkaan rajoiteta kuten esimerkiksi Kiinassa. Monietnisen (kiinalaiset, malaijit ja intialaiset) Singaporen perustuslaki kieltää diskriminoinnin syntyperän tai uskonnon perusteella. Singaporen ihmisoikeuskysymykset ovat monitahoisia. Kuolemanrangaistus on edelleen voimassa, ja niitä toteutetaan muutamia vuodessa, murhasta ja huumorikoksista. Seksuaalivähemmistöjen oikeuksia rajoitetaan edelleen laissa, mutta rangaistuksista on käytännössä luovuttu. Samaa sukupuolta olevien suhteita ei sallita, mutta käytännössä niitä ei sanktioida.

Singaporesta halutaan rakentaa välittävä yhteiskunta, jossa huomioidaan nuoret, vanhuksat, lapsiperheet ja vähäosaiset. "Action plan for successful ageing" suunnitelma tukee nopeasti ikääntyvän väestön hyvinvointia Singaporessa ja sen toteutukseen panostetaan 3 mrd SGD (kaksi miljoonaa euroa). Kysyntää terveys- ja vanhustalan palveluille, innovaatioille ja teknologioille löytyy paljon, koska Singaporelle väestön ikääntyminen on suhteellisen uusi ongelma. Valtio rakennuttaa lähivuosina noin 30 vanhusten hoivakotia ja päiväkeskusta sekä useita sairaaloita.

Yli 65-vuotiaita koko väestöstä on nyt seitsemän prosenttia, vuonna 2030 jo 20 prosenttia ja vuonna 2050 arviolta 40 prosenttia. Samaa aikaan elinikaodote kasvaa ja syntyvyysaste on alhainen (1,25 prosenttia). Nyt jokaista vanhusta kohden on 6,3 työikäistä ja vuonna 2030 huoltosuhte tulee olemaan 2,1.

Singaporen suunnitelmalla on olla maailman ensimmäinen älykäs digitaalisista palveluista hyötyvä valtio, Smart Nation.

Smart Nation hankkeen tavoitteena on luoda kansalaisia palveleva digitaalinen infrastruktuuri. Digitalisaatio tulee kattamaan liikenteen, liiketoiminnan tuottavuuden, terveydenhuollon, koulutuksen, julkiset palvelut, e-hallinnon ja asumisen. Yksityisten yritysten teknologiaratkaisut ja palvelut ovat tervetulleita osaksi Smart Nation hanketta. Singaporen asema digitaalisuuden edelläkävijänä tarjoaa yrityksille huomattavat kasvumahdollisuudet ja pääsyn laajemmille markkinoille. Smart Nation hankkeen mahdollistamiseksi pyritään joustavoittamaan lainsäädäntöä, tarjotaan rahoitusta yrityksille ja tavoitellaan innovaatioita mahdollistavan toimintaympäristön luomista. Myös ulkomaiset ratkaisut ovat tervetulleita.

Singaporessa panostetaan koko ajan enemmän uusiutuvaan energiaan. Ratkaisuja ja innovaatioita energian tuottamiseen etsitään jatkuvasti. Etenkin aurinkoenergiaan panostetaan Singaporessa ja Kaakkois-Aasiassa maantieteellisistä syistä. Riippuvuutta ulkomaisista fossiilisista polttoaineista halutaan vähentää. Energiantuotantoa halutaan hajauttaa mahdollisimman monelle energialähteelle. Singaporessa ei käytetä ydinvoimaa, mutta suunnitelmat sitä varten ovat olemassa. Hallitus panostaa uusiutuvan energian tutkimukseen ja tuottamiseen. Ympäristönsuojelussa ja kestävässä kehityksessä Singapore on huomattavasti montaa muuta Aasian maata edellä. Mutta esimerkiksi kiertotalous on käsitteenä vielä varsin uusi, ja muun muassa kierrätystä ei juurikaan harrasteta. Valtaosa jätehuollosta hoidetaan polttamalla.

Valtio rahoittaa tutkimus- ja innovaatiotoimintaa RIE2020 viisivuotisstrategian ohjaamana. Viiden vuoden panostus on 19 miljardia Singaporen dollaria, eli noin 2,5 miljardia euroa vuodessa. Strategiset teemat ovat edistynyt teollinen tuotanto, terveys ja biolääketiede, palvelut ja digitaalinen talous sekä urbaanit ratkaisut ja kestävä kehitys.

”Tulevaisuuden talouskomitea” (Committee on the Future Economy, CFE) panostaa Singaporen talouden vahvistamiseen viidellä eri alueella: yritykset ja innovaatiot, kasvavat toimialat ja markkinat, Singapore globaalina talouden keskuksena, kaupungin kehitys sekä tulevaisuuden työt ja osaaminen. Komitean helmikuussa julkaisemassa raportissa ilmaistaan Singaporen myönteinen suhtautuminen kansainväliseen yhteistyöhön tuote-, palvelu- ja teknologiakehityksessä. Mahdollisuuksia yhteistyöhön on muun muassa terveydenhuollon, vihreän energian ja digitaalitalouden aloilla.

Vuoden 2017 budjetti toteuttaa tulevaisuuden talouskomitean tavoitteita. Hallitus ilmoitti helmikuussa julkaisutussa budjetissa ohjaavaansa 2,4 miljardia dollaria komitean suosituksiin seuraavan neljän vuoden aikana. Suurin osa summasta, yksi miljardi, ohjataan toimialojen modernisointiin (Industry Transformation Programme, lanseerattu vuoden 2016 budjetissa). Eri toimialat saivat omaksi tehtäväkseen määritellä miten niiden pitää uudistua ja mihin toimenpiteisiin ne ryhtyvät. 600 miljoonaa dollaria ohjataan kansainvälisen yhteistyön rahastoon (International Partnership Fund) ja 500 miljoonaa dollaria lisätään kansalliseen tutkimusrahastoon (National Research Fund). Yli 100 miljoonaa dollaria varataan yritysjohtajien kehittämishankkeeseen (Skills Future Leadership Development Initiative) ja kansainväliseen innovaatioallianssiin (Global Innovation Alliance), jonka tavoitteena on yhdistää opetuslaitoksia, yrityksiä ja Singaporen ulkomaisilla sijaitsevia innovaatiokeskuksia.

Sääntely-ympäristön kehitys

Singapore on erittäin sitoutunut vapaakauppaan ja sopimuspohjaiseen maailmantalouteen. Singapore on mukana yhteensä 20 eri vapaakauppasopimuksessa (FTA, Free Trade Agreement). Kahdenvälisiä sopimuksia on lukuisia, tärkeimpiä ovat sopimukset Kiinan ja USAn kanssa. Myös Australian kanssa on solmittu vapaa-

kauppaakin paljon laajempi kumppanuus. Protektionismin lisääntyttä Brexitin ja Trumpin valinnan myötä, Singaporelle tärkeimmän eli Trans Pacific Partnership sopimuksen (TPP:n) tulevaisuus on vaakalaudalla, mutta vaikuttaa, että kunnianhimoinen hanke saattaa löytää uuden elämän vaikka Yhdysvallat jäisikin siitä pois ainakin toistaiseksi. TPP:ssä mukana olivat Australia, Brunei, Chile, Japani, Kanada, Malesia, Meksiko, Peru, Singapore, Uusi-Seelanti, Vietnam ja Yhdysvallat. Japani on ottanut johtaakseen neuvottelut, jotka nyt käytäisiin ilman Yhdysvaltoja. TPP voisi hyödyttää monia eurooppalaisia yrityksiä. EU:lla on intressit liittyä mukaan vapaakauppasopimukseen. Sopimuksen voimaantulo on kuitenkin epäselvää Yhdysvaltojen vetäydyttyä.

Suppeampi ja vähemmän kunnianhimoinen, mutta Kiinan jäsenekseen hyväksyvän RCEP -sopimuksen (Regional Comprehensive Economic Partnership) tulevaisuus voi tässä tilanteessa näyttää mahdollisemmalta. ASEANin ja sen pääkauppakumppanien Kiinan, Etelä-Korean, Uuden Seelannin, Intian ja Japanin sopimusneuvotteluissa pyritään pääsemään lopputulokseen vuoden 2017 aikana.

Singapore ja EU solmivat vapaakauppasopimuksen, EUFSTA, loppuvuodesta 2014, mutta sopimusta ei ole vielä ratifioitu. EUFSTA:n ratifointi on tavoitteena saada päätökseen vuoden 2017 loppuun mennessä. Vapaakauppasopimus tulee helpottamaan entisestään eurooppalaisten yritysten pääsyä markkinoille. Sopimus poistaa käytännössä kaikki tariffit EU:n jäsenmaiden ja Singaporen väliltä. Singapore avaa tullivapaan pääsyn vientiyrityksille, investoijille ja sijoittajille Singaporen markkinoille. Markkinoille pääsyn ja byrokratian kustannukset laskevat huomattavasti.

EUFSTA:ssa on varattu erillinen osio cleantechille ja Singapore haluaa nousta edelläkävijäksi cleantechin saralla. Tämä avaa hyviä mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Singaporen tavoitteena on vähentää riippuvuutta ulkomaisista fossiilisista polttoaineista ja panostaa uusiutuvaan energiaan.

Alkuvuodesta 2016 voimaan astunut AEC (ASEAN Economic Community) on ASEANin alueen taloudellisen integraation virstanpylväs. Se tarjoaa valtavan 2,6 triljoonan dollarin ja 630 miljoonan ihmisen markkina-alueen. Sopimus vapauttaa entisestään kauppaa alueen valtioiden välillä. Ennusteiden mukaan sopimus voi nostaa Singaporen bruttokansantuotteen arvoa 9,5 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna arvon nousuun ilman sopimusta. Sopimuksen myötä yritysten laajentuminen Kaakkois-Aasian alueelle on entistäkin helpompaa muun muassa standardoidumpien tullikäytäntöjen ja kuljetusten helpottumisen myötä. Lisäksi tuotantoprosessien siirtäminen alempien kustannusten maihin helpottuu. Palvelut ja investoinnit liikkuvat ASEANin alueella entistä vapaammin. AEC: toimeenpano ei ole kuitenkaan käynnistynyt toivotulla tavalla, maiden välillä on paljon erilaisuutta mm byrokratian määrässä. Tahtotila ja raamit ovat kuitenkin nyt olemassa.

Liiketoiminta

Yrityksiä kohdellaan pääasiassa samojen lakien mukaan huolimatta siitä ovatko ne paikallisia vai ulkomaisia. Mikäli esimerkiksi Singaporen rekisteröidyssä suomalaisperäisessä yrityksessä on vähintään 30 prosenttinen singaporelaisomistus, sen on mahdollista saada singaporelaisyrityksille annettavat tuet.

Singaporen markkinoille on hyvin avoin pääsy myös palvelualoilla paitsi mediasektorilla, osassa rahoituspalveluita ja suuressa osassa lakipalveluita. Singaporen ja EU:n välinen vapaakauppasopimus tähtää tämän avoimuuden tason säilyttämiseen. Singaporen valtion hallinnassa olevaa mediasektoria ei avata.

Singaporen satama on maailman toiseksi suurin ja sen keräämät tullimaksut ovat hyvin pieniä (7 prosenttia) hyvin suurelle osalle tuotteita. TPP, RCEP ja suomalaisten yritysten näkökulmasta etenkin EUFSTA avaavat kauppaa entisestään Singaporen ja koko Kaakkois-Aasian alueelle. EUFSTA:n myötä vientiyritykset, investoijat

ja sijoittajat saavat tullivapaan pääsyn Singaporen markkinoille. Singaporella on huoli asemansa säilymisestä meriliikenteen logistiikkakeskuksena, kun Kiina toteuttaa One Belt One Road hanketta, ja avaa muun muassa suursataman Malesian niemimaalle Melakkaan. Myös pohjoisen merireitin, koillisväylän mahdollinen avautuminen laajemmin merenkululle huolestuttaa Singaporea. Siksi se haluaakin olla aktiivisesti mukana niin Arktisen neuvoston toiminnassa kuin Kiinan Silkkitie suunnitelmissa.

Investointien ja pääomaliikkeiden sääntely

Toisin kuin monissa muissa Kaakkois-Aasian maissa, Singapore ei vaadi ulkomaisia yrityksiä ottamaan paikallisia osakkaaksi. Toisaalta yrityksen on mahdollista saada enemmän tukea, jos sinä on vähintään 30 prosenttia singaporelaisomistusta. Singapore ei rajoita tuottojen kotiutusta ulkomaille tai niiden investointia edelleen.

Toimialat, joilla on ulkomaisia koskevia rajoituksia tai ulkomaisten toimintaa hankaloittavia säännöksiä ovat telekommunikaatio, media ja osa lakipalveluista.

Muut sääntely-ympäristön piirteet

Singapore on immateriaalioikeuksien edelläkävijä Aasiassa. Suomen jälkeen Singaporessa tekijänoikeuksien suoja on toiseksi vahvin maailmassa. Tekijänoikeudet ovat suuressa roolissa myös EU:n ja Singaporen välisessä vapaakauppasopimuksessa.

Singaporen verotus on yrityksille houkutteleva. Singaporella on noin 50 kaksoisverotuksen estävää sopimusta muiden valtioiden kanssa. Singapore ja Suomi solmivat sopimuksen kaksoisverotuksen ja veronkierron välttämiseksi jo vuonna 1981.

Singapore tarjoaa ulkomaisille korkeaa lisäarvoa Singaporessa tuottaville tuotanto- ja palveluyrityksille erilaisia houkuttimia, jotka ovat pääasiassa verohelpotuksia. Suomi pitää Singaporea niin kutsutulla ”harmaalla listalla” yritysten veroinsentiivien vuoksi. Asiasta keskustellaan maiden viranomaisten kesken.

Yritysveroaste on Singaporessa 17 prosenttia, henkilöverotus vielä alhaisempaa. Singaporen verotusta on muutettu hieman progressiivisemmaksi tuloerojen tasaamiseksi. Suurinta mahdollista tuloveroprosenttia nostettiin kaksi prosenttia ja vuonna 2017 se on 22 prosenttia (yli 320 000 Singaporen dollarin vuosituloilla). Progressio toteutuu pääosin pienituloisten veronpalautuksilla ja luksustuotteiden (mukaan lukien autojen) verotuksen kiristämällä. Tupakkatuotteiden, alkoholin ja bensiinituotteiden, todennäköisesti myös luksustuotteiden, verotuksen voidaan olettaa kiristävän lisää lähitulevaisuudessa. Matala tuloveroprosentti houkuttelee asukkaiksi varakkaita ulkomaalaisia ja ulkomaisten yritysten mukana seuraavia työntekijöitä, tosin kiristytävä maahantulopolitiikka vaikuttaa tähän aikaisempaa enemmän.

THAIMAA

Pääkaupunki	Bangkok
Väkiluku	68,2 milj.
BKT	406,8 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	16,800 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3.2%
Inflaatio.....	0.2 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	8.9 % 35.9 % 55.3 %
Työttömyysaste	0.9 %
Kaupungistumisaste	50.4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Thaimaan sijainti Kiinan ja Intian välissä ASEANin vapaakauppa-alueen keskiössä tarjoaa yrityksille erinomaisen mahdollisuuden kattaa Thaimaasta käsin koko Kaakkois-Aasia ja ympäröivät alueet. Sotilashallitus lanseerasi vuoden 2016 aikana laajoja yhteiskunnan ja talouden reformiohjelmia sekä infrastruktuurin kehitysprojekteja, joilla Thaimaa pyritään nostamaan vauhdilla digitaaliseksi innovaatioyhteiskunnaksi. Thaimaa tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia suomalaisille korkean teknologian yrityksille sekä muille yrityksille, joilla on tarjota uudistusten täytäntöönpanoa vauhdittavaa osaamista ja tuotteita. Uudistusten toteutuminen edellyttää kuitenkin poliittista vakautta, hallinnon kykyä toimeenpanna uudistuksia ja paluuta demokratiaan. Poliittinen epävarmuus ja liian vähäiset panostukset julkisen hallinnon kehittämiseen sekä koulutusjärjestelmän heikko laatu ovat heikentäneet Thaimaan kilpailukykyä suhteessa verrokkimaihin.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Thaimaan talous jatkoi alueellisesti nähden verrokaista kasvuaan vuonna 2016 kasvaen 3,1 prosenttia. Vuodelle 2017 Maailmanpankki ennustaa 3,2 prosentin kasvua, joka tullee vauhdittumaan muutamilla lisäkymmenyksillä seuraavina vuosina. Talouskasvun moottoreita olivat yksityinen kulutus, yhä kasvava turismi ja sotilashallituksen tekemät huomattavat julkiset investoinnit. Näiden odotetaan tukevan kasvua myös kuluvana vuonna, jolloin Thaimaahan ennakoitua saapuvan ennätysmäärä turisteja, 37 miljoonaa matkailijaa. Matkailusta saatavat tulot muodostavat lähemmäs 18 prosenttia Thaimaan bruttokansantuotteesta.

Talouskasvua kuitenkin hidastivat maailman yleinen taloustilanne sekä vuoden 2016 lopulla Thaimaata 70 vuotta hallinneen kuningas Bhumibolin kuolema, mistä seurannut suruaika vaimensi kotimaista kysyntää. Thaimaa kaipaa taloudelleen uutta veturia, joka nostaisi sen ylemmästä keskitulomaasta kehittyneiden talouksien joukkoon. Matkailu on esimerkiksi turvallisuusuhista johtuville kausivaihteluille altis sektori, eivätkä julkiset investoinnit kannattele talouskasvua kestävästi pitkällä aikavälillä. Reformien tavoitteena on ottaa harppaus globaaleissa arvoketjuissa niin, että Thaimaa pystyisi jatkossa tuottamaan kehittyneempiä tuotteita tehokkaampien prosessien avulla. Tavoitteena on myös, että talouden uusia vetureita löytyisi olemassa olevien teollisuusalojen piiristä nostamalla ne uudelle tasolle.

Ulkoasiainsihteerin Katarina Tapio työskentelee edustuston päällikön sijaisena ja Team Finland-koordinaattorina Suomen Bangkokin suurlähetystössä.

Thaimaan vienti kasvoi 0,45 prosenttia vuonna 2016 ensimmäistä kertaa neljään vuoteen. Thaimaa on vienti-orientoitunut maa, jonka bruttokansantuotteesta (395 miljardia dollaria vuonna 2015) vienti muodostaa noin 65 prosenttia. Tuonti Thaimaahan jatkoi laskuaan vähentyen noin neljällä prosentilla, mutta lasku oli silti edellisvuotta huomattavasti maltillisempaa. Alkuvuodesta 2017 saatiin myönteisiä merkkejä viennin ja tuonnin piristymisestä. EU on Thaimaan kolmanneksi suurin kauppakumppani Kiinan ja Japanin jälkeen kahdenvälisen kaupan arvon ollessa 32,9 miljardia euroa vuonna 2015.

Investointien saralla vuosi 2016 ei tuonut Thaimaalle helpotusta, vaan ne polkivat paikallaan. Viime vuosina Thaimaan osuus alueen saamista investoinneista on suhteellisesti laskenut. Poliittinen epävarmuus, joka on vallinnut Thaimaassa viime vuodet vuoden 2014 levottomuuksien ja niitä seuranneen sotilasvallankaappauksen sekä kuninkaan heikkenevää terveydentilaa koskevien uutisten ruokkimana, ei rohkaissut ulkomaisia yrityksiä uusiin investointeihin.

Samalla esimerkiksi World Economic Forumin kilpailukykyraportti osoittaa Thaimaan menettäneen aiempaa kilpailukykyetumatkaansa muihin Aasian maihin verrattuna. Erityisesti innovatiivisuutta ja yhteiskunnan instituutioiden toimintaa mitattaessa Thaimaa jää Itä-Aasian ja Tyynenmeren maiden keskiarvosta. Sen sijaan maan makroekonominen ympäristö ja markkinakoko ovat verrokkimaiden keskiarvon yläpuolella. Tiivistäen voi sanoa, että Thaimaan liiketoimintaympäristö on polkenut viimeiset vuosikymmenet paikallaan muiden alueen maiden parantaessa omiaan ja noustessa Thaimaan rinnalle. Sotilashallituksen reformisuunnitelmat pyrkivät ratkaisemaan näitä ongelmia ja kohentamaan Thaimaan kilpailukykyä, minkä lisäksi infrastruktuurin parantamiseen panostetaan jatkossakin.

Suomen ja Thaimaan kauppasuhteet

Suomen ja Thaimaan välisen kaupan arvo laski vuonna 2016, joskin tuonnin lasku hidastui neljästä prosentista kahteen prosenttiin sen ollessa 208 miljoonaa euroa. Tavarakaupan vienti väheni 16 prosenttia 172 miljoonaan euroon, mutta tilastoissa on merkittävää pitkän aikavälin vuosivaihtelua. Tavarakaupan vienti koostui pitkälti koneiden, laitteiden ja instrumenttien viennistä Thaimaahan. Suomeen tuotiin Thaimaasta edellä mainittujen lisäksi elintarvikkeita, etenkin erilaisia mereneläviä. Palvelukauppa Suomen ja Thaimaan välillä on pirstunut viime vuosina molemmin puolin. Thaimaalaiset matkailijat osoittavat myös lisääntyntä kiinnostusta Suomea kohtaan.

Thaimaan sijaitessa Kaakkois-Aasian sydämessä on se monelle suomalaisyritykselle luonteva paikka alueen kattamiseen, jossa kustannustaso on huomattavasti esimerkiksi Singaporea alhaisempi. Yritysten kannattaakin katsoa paitsi Thaimaan tarjoamia mahdollisuuksia, myös nähdä maa erinomaisena solmukohtana ja väylänä koko yli 600 miljoonan asukkaan keskimäärin viiden prosentin vuosivauhtia kasvavaan Kaakkois-Aasiaan, ja vielä laajemmin muuhun Aasiaan. Thaimaahan on etabloitunut noin 50 suomalaisyritystä, joiden lisäksi arviolta 150 toimii maassa paikallisen edustajan kautta. Lisäksi maassa on melko suuri määrä suomalaisia yrittäjiä erityisesti palvelualoilla.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Thaimaan strateginen sijainti Kiinan ja Intian välissä sekä hyvät yhteydet Kaakkois-Aasian maihin tarjoavat maan talouskasvulle erinomaiset edellytykset. Thaimaan viimeiset neljä vuosikymmentä jatkunutta talouskasvua, köyhyyden huomattavaa vähentämistä ja nousua ylemmän keskitulomaiden luokkaan vuonna 2011 pidetään todellisena menestystarinana.

Viime aikoina ylpeydenaiheita on kuitenkin ollut vähemmän Thaimaan poliittisen ja sosiaalisen kahtiajaon ja epävakauden vaikuttaessa talouden kehitykseen negatiivisesti. World Economic Forumin globaalia kilpailukykyä mittaavassa raportissa merkittävimmiksi yritystoimintaa haittaaviksi tekijöiksi Thaimaassa arvioitiin poliittinen epävakaus, tehoton byrokratia, korruptio, kyvyttömyys innovoida ja riittämättömästi koulutettu työvoima. Vuoden 2014 sotilasvallankaappaus, sitä edeltäneet levottomuudet ja vastakkainasettelu eri poliittisiin leireihin kuuluvien punapaitojen ja keltapaitojen välillä paitsi heikensivät suoraan talouskasvua, tarkoittivat myös, että vallanpitäjien huomio kiinnittyi vuosien ajan yhteiskunnallisten ja taloudellisten uudistusten sijaan vakauden ylläpitämiseen.

Lisää epävarmuutta markkinoille aiheutti varautuminen Thaimaata 70 vuotta hallinneen kuningas Bhumibol Adulyadejin poismenoon. Lokakuussa 2016 kuollut kuningas edusti yhteiskunnallista jatkuvuutta hallitusvallan vaihdellessa vuosikymmenten aikana lukuisia kertoja sotilas- ja siviilihallitusten välillä. Kuningasta pidettiin kansakuntaa yhdistävänä voimana poliittisesti vahvasti jakautuneessa maassa. Hänen seuraajansa kuningas Vajiralongkorn on ottanut kruunun vastaan, mutta virallisesti suruaika päättyy vasta vuoden 2017 lokakuussa pidettävien edellisen kuninkaan hautajaisten myötä.

Sotilasvallankaappauksen jälkeen uusien parlamenttivaalien järjestäminen on lykkääntynyt toistuvasti. Huhtikuussa 2017 kuningas Vajiralongkorn kuitenkin allekirjoitti uuden perustuslain, jonka jälkeen edetään sotilashallituksen tiekartan mukaisesti kohti vaaleja, jotka odotetaan järjestettävän loppuvuodesta 2018. Artikkelin kirjoitushetkellä poliittisten puolueiden toiminta on yhä hyvin rajoitettua ja yli viiden hengen poliittisten kokouksien järjestäminen kiellettyä. Vaalien jälkeenkin armeijalla tulee olemaan huomattava vaikutusvalta Thaimaan politiikassa, sillä parlamentin ylähuoneen senaatin edustajat tullaan nimittämään armeijan toimesta ja hallitus on senaatille tilivelvollinen.

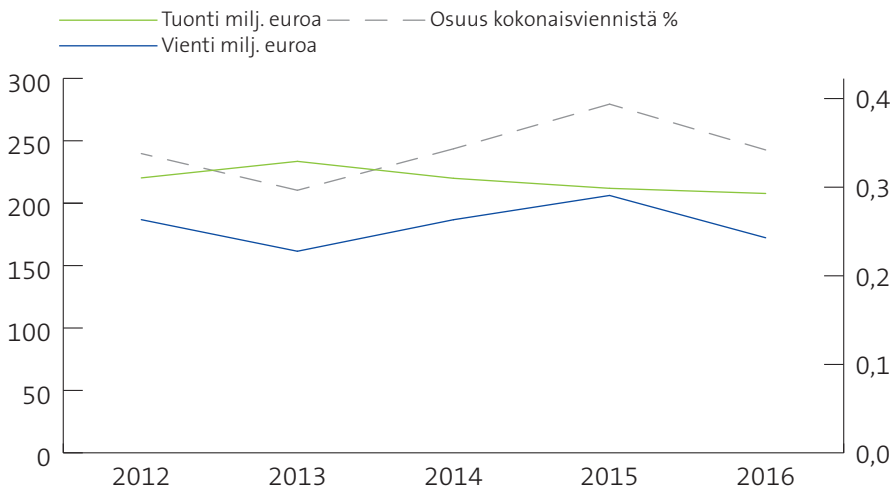
Uudistuksia kohti digitalisoitua innovaatioyhteiskuntaa

Vastatakseen Thaimaan talouden haasteisiin tosissaan sotilashallitus lanseerasi vuonna 2016 strategisen 20-vuotissuunnitelman kestävän kehityksen saavuttamiseksi. Tuleva vaaleilla valittava hallitus on veloitettu noudattamaan suunnitelmaa, joskin muutoksia voidaan tehdä. Kattavilla reformeilla pyritään kehittämään Thaimaan inhimillistä pääomaa ja sosiaalista tasa-arvoisuutta, kilpailukykyä ja vihreää talouskasvua sekä tehostamaan hallintoa. Maailmanpankin mukaan suunnitelman toimeenpanossa on jo edistytty, ja Thaimaassa on muun muassa käynnistetty monivuotisia infrastruktuurinparannusprojekteja, valtionyritysten hallintoa on tehostettu ja uudet perintö- ja kiinteistöverot on hyväksytty. Ne pyrkivät osaltaan vähentämään Thaimaan jakautuneisuutta pääsääntöisesti hyvin toimeentulevaan Bangkokin väestöön, joka on myös taloudellisen tuoteliaisuuden pääsääntöinen lähde, ja huomattavasti vähemmän ansaitsevaan ja heikommalla mahdollisuudella omaavaan muuhun väestöön.

Kahtiajako koskee myös Thaimaan koulutusjärjestelmää, maaseudun väestön saadessa huomattavasti heikkoa laatuisempaa koulutusta. Maailmanpankin mukaan kolmannes 15-vuotiaista thaimaalaisista on funktionaalisesti lukutaidottomia, mikä tarkoittaa kyvyttömyyttä ymmärtää ja analysoida luettua. Thaimaa panostaa koulutusjärjestelmän uudistamiseen ja sen laadun parantamiseen, jotta se voisi tuottaa kipeästi tarvitsemaansa kyvykästä ja englantia puhuvaa työvoimaa. Suomalaisella koulutuksella on erinomainen maine Thaimaassa, mikä voi tukea jatkossakin suomalaisten koulutusvientiyritysten pyrkimyksiä Thaimaan markkinoilla.

20-vuotisstrategian tavoitteita tukee niin ikään vuonna 2016 laadittu ja mediassa suurta näkyvyyttä saava Thailand 4.0.–kehitysohjelma. Sillä tarkoitetaan tavoitetta ja keinoja nostaa Thaimaa kevytteollisuuteen perustuvasta 2.0. kehitystasosta 4.0-tasolle digiteknologiaan pohjautuvaksi innovaatioyhteiskunnaksi. Tämä on

Suomen ja Thaimaan välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

olennaista, sillä Thaimaa ei enää kykene kilpailemaan kevytteollisuudessa halpatuotantomaiden kanssa, vaan uutta tuotantoa perustetaan halvemman kustannustason maihin, Vietnamiin, Myanmariin, Kambodzhaan ja Indonesiaan. Vuoden 2017 aikana suunnitelman puitteissa panostetaan kehittämään digitaloutta mukaan lukien kansallisen laajakaistaverkon kattavuutta, edistetään lukuisia fyysisen infrastruktuurin projekteja ja kehitetään maatalouden tuottavuutta. Maataloustyöntekijöiden osuus työvoimasta, kolmannes, on Thaimaassa poikkeuksellisen korkea, mutta heidän tuottavuutensa on alhainen, mikä on rasite Thaimaan taloudelle.

Taloukasvua tukeviin uudistuksiin kuuluu myös erityistalousalueiden perustaminen (Special Economic Zones). Ne ovat rajattuja alueita, joissa toimivat yritykset saavat erilaisia helpotuksia liiketoiminnan kehittämiseksi verrattuna talousalueen ulkopuolella toimiviin yrityksiin. Thaimaan raja-alueille on rakennettu tai on suunnitella 10 erityistalousaluetta. Ensimmäisen vaiheen talousalueita ovat Thaimaan eri raja-alueiden tuntumissa sijaitsevat Tak, Mukdahan, Sa Kao, Trat ja Songkhla. Toisen vaiheen muodostavat Chiang Rai, Nong Khai, Nakhon Phanom, Kanchanaburi ja Narathiwat. Tietyin edellytyksin näille alueille sijoittavat yhtiöt saavat tuloverovapautuksen kahdeksaksi vuodeksi ja tämän jälkeen 50 prosentin vähennyksen viideksi vuodeksi. Lisäksi ne saavat kuluvähennyksiä ja pienempiä verohelpotuksia sekä mahdollisuuden palkata ulkomaista halpatyövoimaa ja omistaa edullista maata teollisuusalueella. Erityistalousalueet herättävät kuitenkin myös kysymyksiä oikeusturvaan ja etenkin ulkomaisen työvoiman oikeuksiin liittyen, joiden lisäksi hallitusta on syytetty maan pakkolunastuksesta ilman asianmukaisia korvauksia.

Thaimaassa on käynnissä 50 miljardin dollarin arvosta infrastruktuurin parannushankkeita, jotka kohdistuvat pitkälti liikenneverkoston kehittämiseen. Uudet lentokentät ja moottoritiet, Bangkokin päälentokenttä Suvarnabhumin laajennus sekä liikenneyhteyksien parantaminen naapurivaltioihin kuuluvat kaikki tähän kategoriaan. Kiina on ollut aktiivinen tukija Itä-Thaimaan talousalueiden liittämiseksi rautatieverkoston välityksellä Laosiin ja Kiinaan osana Kiinan uutta Silkkiteieverkostoa. Myös liikenneyhteyksiä Myanmariin parannetaan, sillä maayhteys Myanmarin syvävedensatamaan on Thaimaalle tärkeä länteen suuntautuvan viennin edesauttamiseksi. Tarkoituksena on myös kehittää Bangkokin ja Phuketin sisäistä joukkoliikenneverkostoa. Uusien yhteyksien lisäksi joukkoliikenteen signalointijärjestelmiä aiotaan kehittää ja busseja muuttaa sähkö- tai di-

esikäyttöiseksi. Liikenneverkoston ohella keskeisenä nähdään logistiikkakeskusten parantaminen. Kolmas keskeinen kehitysprojekti liittyy energiantuotantoon ja erityisesti tutkitaan keinoja jalostaa jätteistä vihreää energiaa. Tarkoituksena on nostaa vaihtoehtoisten energiankäyttömuotojen käyttöä 25 prosenttiin vuoteen 2021 mennessä ja vähentää näin riippuvuutta luonnonkaasusta. Waste to energy-laitosten rakentaminen on tärkeä osatekijä tavoitteen saavuttamisessa, joka tarjoaa suomalaisyrityksille merkittäviä mahdollisuuksia.

Kaiken kaikkiaan Thaimaan suunnitelmat taloutensa kehittämiseksi menevät eri arvioijien mukaan oikeaan suuntaan ja kehityskohteet on identifioitu oikein. Reformien onnistumisen kannalta avainasemassa on kuitenkin hallituksen kyky toimeenpanna uudistuksia. Maailmanpankin uusin Thaimaata koskeva raportti (2016) kiinnittää juuri huomiota tarpeeseen kohentaa julkisen sektorin kapasiteettia ja byrokratian toimivuutta, sillä muista kehittyneistä ASEAN-talouksista poiketen raportti arvioi Thaimaan virkamieskoneiston laadun heikentyneen merkittävästi 1990-lukuun verrattuna. Tämän lisäksi keskeistä on myös yhteiskunnallisen vakauden säilyminen sekä paluu demokratiaan, jotka ovat edellytyksiä innovaatiotalouteen siirtymisessä ja uusien investointien houkuttamiseksi.

Suomalaisille korkean teknologian yrityksille Thaimaan pyrkimykset siirtyä digitaaliseen ja vihreän kasvun teknologiaan sisältävät huomattavia mahdollisuuksia eri toimialoilla kuten ICT-sektorilla ja cleantechissä. Thaimaa tarvitsee erilaisia digitaalisia ratkaisuja eri sektoreilla tiellään innovaatioyhteiskunnaksi.

Sääntely-ympäristön kehitys

Thaimaa on ASEANin talousyhteisön (ASEAN Economic Community, AEC) ja vapaakauppa-alueen jäsen, mikä tekee siitä erinomaisen sijainnin alueellisesta viennistä kiinnostuneille yrityksille. Vuoden 2015 lopussa perustetun ASEANin talousyhteisön tarkoitus on rakentaa yksi yhtenäinen markkina-alue jäsenmaiden välille, missä on vielä työtä tehtävänä tavoitteen saavuttamiseksi. ASEANin alueella on ollut jo vuosia vapaakauppa-alue (ASEAN Free Trade Area, AFTA), jonka turvin on saatu eliminoidua jäsenmaiden väliseen tavarakauppaan kohdistuvia tulleja. Vientiä helpottaa myös Thaimaan uusi e-Customs-järjestelmä, jonka ansiosta vientiin ja tuontiin liittyviä proseduureja voi hoitaa verkossa.

EU ja Thaimaa käynnistivät kattavat vapaakauppasopimusneuvottelut vuonna 2013, mutta alun tunnusteluvaiheen jälkeen neuvottelukierroksia ei ole käyty kevään 2014 sotilasvallankaappauksen jälkeen. Thaimaan liiketoimintaympäristöön liittyy paljon sellaisia haasteita, kuten tulleja, kaupanesteitä ja markkinoillepääsyn rajoitteita, joiden ratkaisemiseksi kestäväällä tavalla kattava vapaakauppasopimus olisi hyvä väline. Niinpä olisiakin tärkeää, että neuvotteluissa päästäisiin ennen pitkää jatkamaan tätä työtä. Tällä hetkellä Thaimaa rajoittaa vahvasti koulutetun työvoiman vapaata liikkuvuutta erilaisin säännöksin määräämällä esimerkiksi, että yhtä ulkomaalaista asiantuntijaa kohti tulee palkata kolmea thaimaalaista ja yrityksen osakepääoman tulee olla vähintään kaksi miljoonaa bahtia yhden ulkomaalaisen työntekijän palkkaamiseksi. Tämä ei kuitenkaan koske Board of Investmentiltä (BOI) erityisstatuksen saaneita yrityksiä. Yritysten paikallisedustajien (niin sanottu representative office) kohdalla vaatimus on yhden paikallisen palkkaaminen ulkomaista työntekijää kohtaan.

Thaimaa on myös mukana ASEANin Kiinan, Australian, Uuden-Seelannin, Intian, Japanin ja Etelä-Korean (niin sanotun ASEAN+6) kanssa käytävissä toisen suuren Tyynenmeren vapaakauppasopimuksen neuvotteluissa (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP). Toteutuessaan se kattaisi lähes puolet maapallon väestöstä ja kolmanneksen bruttokansantuotteesta ja parantaisi entisestään Thaimaan strategista sijaintia. Neuvottelujen valmistumisesta ei kuitenkaan ole arvioita. Pilviä Thaimaan viennin taivaalle nostattaa mahdollisesti Yhdysvaltojen kauppapolitiikka presidentti Trumpin valtakaudella. Thaimaa on mukana Yhdysvaltojen keväällä 2017 julkaisemalla listalla niistä maista, joiden kanssa Yhdysvalloilla on huomattava kauppavaje. Tämän mahdollinen vaikutus Thaimaan Yhdysvaltojen vientiin jää nähtäväksi.

Liiketoimintaedellytykset parantuvat, mutta työnsarkaa on jäljellä

Yhteensä 190 talouden joukosta Thaimaa sijoittui viime vuonna 46. sijalle Maailmanpankin liiketoiminnanteon helppous-indeksissä ja kuroi hieman umpeen eroa kärkeen. Liiketoiminnan kannalta pahimpia ongelmakohtia ovat olleet yrityksen perustaminen, luoton saanti ja verojen maksuun liittyvät kysymykset. Näin ollen on tervetullutta, että vuonna 2016 Thaimaa panosti yrityksen perustamisen helpottamiseen, luoton saamisen helpottamiseen parantamalla luottotietojen saatavuutta, ja helpotti pienten ja keskisuurten yritysten kykyä julistautua maksukyvyttömiksi.

Lisä uudistuksia tarvitaan ja Thaimaan tulisi käydä läpi tuhansia lakeja ja säännöksiä kattavaa sääntelyviidakkoa lähivuosina parantaakseen liiketoimintaympäristöään. Eurooppalaisia yrityksiä koskevia rajoituksia voidaan yrittää purkaa EU-Thaimaa-vapaakauppaneuvottelujen yhteydessä. Liiketoiminnalle haitallisia tekijöitä ovat myös aiemmin kuvailtu poliittinen epävarmuus ja kyvykkään työvoiman rekrytoimisen vaikeus.

Thaimaan sotilashallitus on ryhtynyt toimiin Thaimaassa laajasti hallinnon eri tasoilla esiintyvän korruption kitkemiseksi. Transparency Internationalin vuoden 2016 korruptiota mittaavassa indeksissä Thaimaan sijoitus laski edellisvuodesta huomattavasti, sijalle 101/176 (edellisenä vuonna 76/175). Lahjontaa esiintyy erityisesti julkisella sektorilla, joka vastaa maanomistuskysymyksistä, verotus- ja tulliasioista, poliisitoiminnasta ja kuljetus- ja liikenneasioista. Thaimaahan on perustettu erillinen perustuslaillinen kansallinen korruption vastainen komissio (National Counter Corruption Commission, NCCC), jonka tehtävä on valvoa valtion viranomaisten ja poliitikkojen toimintaa.

Liiketoimintarajoitukset ovat keskeinen liiketoimintaa hankaloittava tekijä ulkomaalaisille yrityksille. Tietyt sektorit, kuten kiinteistönvälitys, julkaisutoiminta, kalastus ja metsätalousalat, ovat ulkomaisilta yrityksiltä kokonaan kiellettyjä ja tietyillä sektoreilla ne saavat toimia vain erityisluvan turvin. Ulkomaisella yrityksellä tarkoitetaan yritystä, jossa ulkomaalaiset omistavat yli 49 prosenttia. Yhdysvaltojen kanssa Thaimaalla on erillinen ystävyyssohjus, mikä asettaa yhdysvaltalaisyriykset etulyöntiasemaan. Thaimaan hallitus on kuitenkin ryhtynyt erilaisiin helpotuksiin ulkomaalaisten yritysten markkinoille tuloa helpottaakseen ja sallii nykyään muun muassa vakuutus- ja pankkialoilla toimimisen ulkomaalaisille yrityksille.

Thaimaan Board of Investment (BOI) tarjoaa ulkomaisille yrityksille etuisuuksia, joiden piiriin pääseminen edellyttää hakemusta ja sektorikohtaisten vaatimusten täyttämistä. Etuisuuksien piiriin pääseville yrityksille on tarjolla veroetuja, kuten vapautus tuloveron maksusta tai erilaisten tuontitariffien alennuksia, ja mahdollisuus omistaa maata ja tuoda ulkomaista työvoimaa ilman vaatimuksia paikallisten palkkaamisesta. Thaimaan voi odottaa jatkossakin pyrkivän edistämään ulkomaalaisten yritysten saapumista ja investointeja maahan.

VIETNAM

Pääkaupunki	Hanoi
Väkiluku	95,3 milj.
BKT	200.5 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	6,400 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	6.1%
Inflaatio.....	2.8%
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	17% 39% 44%
Työttömyysaste	3.7%
Kaupungistumisaste	33.6% (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

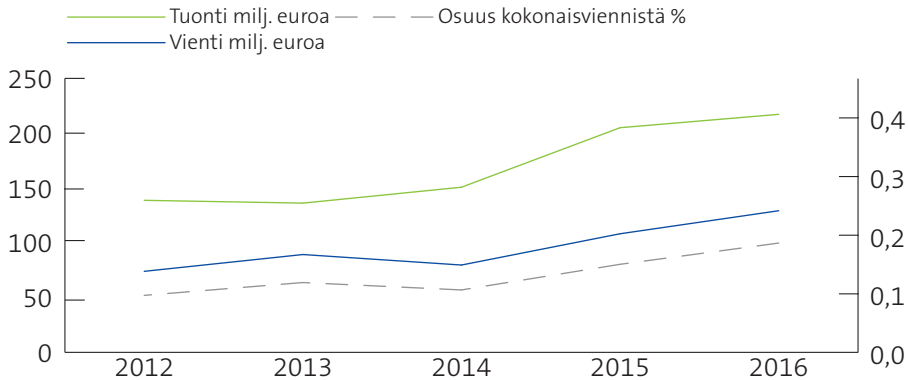
Yli 90 miljoonan asukkaan Vietnam on dynaamisessa kasvu- ja kehitysvaiheessa oleva alemman keskitulon maa ja yksi maailman nopeimmin kasvavista talouksista. Vietnamin talouden avautuminen ja integroituminen kansainväliseen kauppajärjestelmään jatkuu, vaikka Tyynenmeren kumppanuussopimus TPP:n pysähtyminen on maalle takaisku. EU:n ja Vietnamin välisen kattavan vapaakauppasopimuksen odotetaan astuvan voimaan vuonna 2018. Suomen ja Vietnamin välinen kauppavaihto on ollut nousujohteista, mutta edelleenkin vaatimatonta Vietnamin liiketoimintapotentiaaliin nähden. Suomella olisi tarjottavana osaamista laajalla rintamalla Vietnamin kehitystarpeisiin, muun muassa opetussektorille, innovaatioekosysteemin luomiseen ja ympäristökestävyyden lisäämiseen. Suomen maakuva Vietnamissa on hyvin myönteinen pitkäaikaisen kehitysyhteistyön ja yli 40-vuotisten diplomaattisuhteiden ansiosta. Vietnamin liiketoimintaympäristö on kuitenkin haastava, ja kauppasuhteiden luominen vaatii pitkäjänteistä ja kärsivällistä toimintaa. Suomalainen osaaminen voidaan tehdä houkuttelevammaksi, jos toimijat yhdistävät voimansa ja tarjontansa.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Vietnam on alemman keskitulon maa ja yksi maailman nopeimmin kasvavista talouksista tällä hetkellä. Vietnamin talouskasvu on pysynyt vakaana hyvän kotimaisen kysynnän ja vientiin pohjautuvan valmistusteollisuuden ansiosta. Vuonna 2016 maata koetellut kuivuus yhdessä kaivossektorin ongelmien kanssa vaikutti myös talouskasvuun, mutta erityisesti loppuvuoden nousun ansiosta koko vuoden talouskasvu oli 6,2 prosenttia (vuonna 2015: 6,8 prosenttia). Lähivuosina kasvun ennustetaan jatkuvan 6,3–6,4 prosentin tasolla. Inflaatio on pysynyt matalana ja vaihtokurssi vakaana. Julkisen velan ja rahan määrän jatkuva kasvu voivat kuitenkin lisätä myös inflaatiota. Alustavien tilastojen mukaan vuonna 2016 budjettivaje oli kasvanut 6,5 prosenttiin ja julkisen velan määrä läheni 65 prosenttia. Vietnamilla on itse asetettu 65 prosentin velkakatto. Vietnam on vientiriippuvainen maa ja Kiinan talouskasvun hidastuminen sekä Tyynenmeren kumppanuussopimus TPP:n pysähtyminen ovat vaikuttaneet myös Vietnamin tilanteeseen.

Vietnamin viennin ja tuonnin kasvu hidastui vuonna 2016 edelliseen vuoteen verrattuna, mutta molemmat kasvoivat edelleen merkittävästi. EU oli Vietnamin toiseksi merkittävin markkina-alue ja kauppakumppani. Muita merkittäviä kauppakumppaneita ovat Yhdysvallat, Kiina, Japani ja Etelä-Korea. Vietnamin kauppa-

Suomen ja Vietnamin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

vaihto on ollut viimeiset neljä vuotta sekä kokonaisuudessaan että EU:n ja Yhdysvaltain kanssa ylijäämäistä kun taas useiden Aasian maiden kanssa jo pitkään alijäämäistä. Vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä Vietnamin koko ulkomaankauppa oli kuitenkin 1,9 miljardia dollaria alijäämäistä, vaikka kasvua oli sekä viennessä että tuonnissa vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Merkittävimpiä vientituotteita ovat vaatteet, kengät, elektroniikka, merenelävät, raakaöljy, riisi, kahvi, puutuotteet ja koneet.

Ulkomaiset suorat investointivirrat ovat pysyneet vahvana ja ovat tärkeä moottori Vietnamin kaupan ja talouden kasvussa. Ulkomaisten suorien investointien määrä oli vuonna 2016 ennätyskorkea 16 miljardia dollaria (vuonna 2015: 11,8 miljoonaa dollaria) vastaten 7,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Sektoreista investoinnit kohdistuvat erityisesti valmistusteollisuuteen. EU-maiden investoinnit ovat olleet suhteellisen vähäisiä, vaikka viime vuosina jälleen kasvussa.

Suomen ja Vietnamin välinen kauppa

Suomen ja Vietnamin välinen kauppa jatkuu nousujohteisena, vaikka edelleen vaatimattomana Vietnamin liiketoimintapotentiaalin nähden. Vuonna 2016 kahdenvälisen kaupan arvo oli 346 miljoonaa euroa (vuonna 2015: 313 miljoonaa). Suomen vienti Vietnamiin oli 129 miljoonaa euroa (vuonna 2015: 108 miljoonaa euroa) ja tuonti Vietnamista 217 miljoonaa euroa (vuonna 2015: 205 miljoonaa euroa). Suomesta viedään Vietnamiin pääosin erilaisia mekaanisia laitteita, turkiksia, paperi- ja kartonkituotteita sekä puutuotteita. Merkittävimpiä tuontituotteita ovat raaka-aineet, tekstiilit ja ruokatuotteet kuten kahvi.

Vietnamissa toimii eri tavoin yli 120 suomalaista yritystä. Näistä noin kolmanneksella on maahan perustettu yritys sekä vakituista toimintaa Vietnamissa. Muiden yritysten läsnäolo perustuu jakelijoihin, myyntiedustajiin tai vastaaviin järjestelyihin. Suurin osa Vietnamiin rekisteröityneistä reilusta 30stä yrityksestä keskittyy myyntiin, konsultointiin ja asiakastukeen, neljällä on tuotantoa Vietnamissa. Suomalaisyritysten liiketoiminta Vietnamissa on kehittynyt myönteisesti. Uusien markkinalle tulevien ja markkinaa tutkivien yritysten aktiviteetit ovat lisääntyneet parin viime vuoden aikana, erityisesti Etelä-Vietnamissa. Suomalaiset yritykset joilla on tuotantoa laajentavat ja kasvattavat kapasiteettiaan. Samoin muutama suomalaisyritys selvittelee parhaillaan mahdollisen tuotannon käynnistämistä Vietnamissa.

Potentiaalisia sektoreita suomalaisyrityksille ovat erityisesti cleantech ja biotalous, koulutus sekä ICT ja innovaatiot. Nousevia aloja ovat myös terveys- ja hoivasektori sekä metsäsektori. Suomen tavoite Vietnamissa lähivuosille on onnistunut siirtyminen kehitysyhteistyöstä laajempialaiseen yhteistyöhön. Siirtymävaiheessa on oleellista, että vuosien aikana kehitysyhteistyöohjelmien puitteissa luodut suhteet vietnamilaisiin julkisen ja yksityisen sektorin toimijoihin pystytään säilyttämään ja vahvistamaan. Vietnamin kaltaisessa keskusjohtoisessa kasvutaloudessa julkisen sektorin vaikutus yritysten liiketoimintaan on edelleen suuri ja suhteiden ylläpitäminen Vietnamin hallintoon tärkeää. Suomalaisten toimijoiden valtteja Vietnamissa ovat ratkaisukeskeisyys (suunnittelu, rakentaminen, smart city, koulutus, innovaatiot ja ICTD-ratkaisut) ja puhtaus (kaupungistuminen, vesi- ja jätehuolto, ruokaturvallisuus, metsä).

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Vietnam on kommunistinen yksipuoluevaltio, joka harjoittaa oman määritelmänsä mukaan sosialistisesti orientoitunutta markkinataloutta. Poliittisesta järjestelmästä huolimatta taloutta ohjaavat pitkälti markkinatalouden lainalaisuudet. Maan kommunistisen puolueen puoluekokous järjestettiin tammikuussa 2016. Puoluekokouksessa valittiin käytännössä maan uudet johtajat, joiden osalta tapahtui myös merkittäviä valtopoliittisia muutoksia. Poliittisesti uutta hallitusta pidetään aiempaa konservatiivisempana, mutta talouden saralla hyväksi havaittu linja talouden uudistamiseksi jatkuu. Yleisesti poliittista tilannetta voi pitää vakaana, vaikka poliittisia oikeuksia ja ilmaisunvapautta rajoitetaan merkittävästi. Oppositiopuolueita ei sallita ja 180 maan lehdistövapautta mittaavassa listauksessa Vietnam on sijalla 175.

Köyhyyden vähentymisessä Vietnamin menestystarina puolestaan jatkuu. Köyhyydessä elävien määrä on laskenut 15 vuodessa noin 70 prosentista nykyiseen 10,7 prosenttiin ja äärimmäisessä köyhyydessä elävien määrä lähes 40 prosentista 2,8 prosenttiin. Erityisesti kuivuuden ja muiden ympäristöongelmien vuoksi köyhyys saattaa kuitenkin lisääntyä alueellisesti, muun muassa viimevuotisen Keski-Vietnamin ympäristökatastrofin seurauksena. Reilu 65 prosenttia Vietnamin väestöstä asuu edelleen maaseudulla ja maatalous työllistää lähes puolet työvoimasta. Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta on kuitenkin vain 17 prosenttia, palveluiden (44 prosenttia) ja teollisuuden (39 prosenttia) ollessa kasvussa. Pelkästään viime vuonna lähes miljoona työntekijää siirtyikin maataloudesta teollisuuden ja rakennussektorin palvelukseen.

Vietnamissa on yli 90 miljoonan nuori ja keskiluokkaistuva väestö. Yli puolet maan väestöstä on alle 30-vuotiaita. Osaavan työvoiman puute on edelleen merkittävä tekijä talouskasvun jarruttajana. Vietnamin työvoiman tuottavuusaste on alueellisesti vertailtuna alhainen ja henkilöstön uudelleen koulutukselle on suurempaa tarvetta kuin muualla Kaakkois-Aasiassa. Vaikka koulutusta yleisesti arvostetaan, ei sen laatu vastaa työelämän tarpeisiin. Koulutuksen kehittäminen onkin yksi Vietnamin hallituksen prioriteeteista ja lähivuosina suunnitellaan toteutettavan laajoja uudistushankkeita. Budjettia on kasvatettu, yksityisen sektorin toimintaa vapautettu ja kansainvälisiä toimijoita kannustettu markkinoille. Uudistusprosesseja kritisoidaan kuitenkin liian hitaiksi. Toisaalta Vietnamin väestö alkaa ikääntyä nopeaan tahtiin vuoden 2020 jälkeen ja Vietnamissa on vähitellen herätty miettimään ikääntymiseen liittyvien palveluiden järjestämistä ja kehittämistä.

Vietnamin ulkopolitiikkaa leimaavat maan suhteet Kiinaan. Kiina on läheinen aatteellisesti ja merkittävä kauppakumppani, toisaalta maiden välejä hiehtävät erityisesti Etelä-Kiinan merta koskevat aluekiistat. Vietnam pyrkii aktiivisesti tasapainottamaan suhteitaan Kiinaan syventämällä yhteistyötä muiden kumppanien kanssa. Merkittäviä yhteistyökumppaneita ovat olleet taloudellisesti erityisesti Yhdysvallat sekä geopolitiittisesti Venäjä. Yhdysvallat ja EU ovat taloudelliselta merkitykseltään tasavahvoja, mutta TPP:n kaatumisen muuttanee tilannetta. EU on lisäksi Vietnamin suurin lahja-avun antaja ja tärkeä kehityskumppani. EU:n ja Vietnamin välinen laaja PCA-kumppanuussopimus astui voimaan syksyllä 2016. Toimeenpanon yksityiskohtia viimeistellään par-

haillaan. EU:n ja Vietnamin välinen vapaakauppasopimus on osa tämän laajemman kumppanuussopimuksen asettamaa kehystä.

Alueellisesti Kaakkois-Aasian maiden yhteisö ASEAN on Vietnamin tärkein viitekehys. Vietnam on toivonut vahvempaa ASEAN:ia vastapainona Kiinalle, mutta maiden rivit ovat olleet toistaiseksi jakautuneet tässä suhteessa. ASEAN:in talousyhteisö AEC (ASEAN Economic Community) perustettiin loppuvuodesta 2015 ja tavoitteena on yhtenäinen markkina-alue. Ensimmäinen vuosi on ollut hidas, mutta hidasta edistystä on kuitenkin näköpiirissä. EU:n ja ASEAN:in välisien vapaakauppasopimusneuvotteluiden uudelleen aloittamista tarkastellaan parhaillaan.

Sääntely-ympäristön kehitys

Vietnamin talouden avautuminen näkyy aktiivisuutena vapaakauppasopimusten neuvottelussa. Yhdysvaltojen vetäytyminen Tyynenmeren kumppanuussopimus TPP:stä oli Vietnamille merkittävä takaisku, sillä maan arvioitiin olevan sopimuksen suurin yksittäinen hyödynsaaja. Tilanne on nostanut EU-Vietnam vapaakauppasopimuksen merkitystä entisestään. Sopimuksen neuvottelut päätettiin syksyllä 2015 ja tällä hetkellä (huhtikuu 2017) sen soveltamisen arvioidaan voivan alkaa keväällä 2018. Sopimus on kunnianhimoisin ja kattavin sopimus, jonka EU on toistaiseksi neuvotellut kehitysmaan kanssa. Sopimus lisää Vietnamin toimintaympäristön ennakoitavuutta ja luo uusia markkinoillepääsymahdollisuuksia myös suomalaisille toimijoille. Sopimuksen on arvioitu lisäävän EU:n ja Vietnamin välistä kauppaa noin 50 prosenttia. Vapaakauppasopimuksen toimeenpanoa ohjaa tiekartta, joka valmistunee kesällä 2017. Sopimus on kunnianhimoisin, joten sen täytäntöönpano on lähivuosien suururakka.

Sopimuksessa EU ja Vietnam sopivat poistavansa tullit noin 99 prosenttia tavarakaupastaan. Kun sopimus astuu voimaan, Vietnam poistaa tullit heti 65 prosentissa EU:n Vietnamiin suuntautuvasta viennistä. Loppuihin sovelletaan eripituisia siirtymäaikoja, jotka ovat pisimmillään kymmenen vuoden pituisia. Suomen viennin kannalta merkityksellisissä tullinimikkeissä on esiintynyt jopa 20–25 prosentin suuruisia tulleeja. Keskeisissä kone- ja laitevientimme nimikkeissä on odotettavissa keskimäärin 3-7 vuoden pituisia siirtymäaikoja sekä paperissa ja kartongissa 5-7 vuoden pituisia määräaikoja, jonka jälkeen tullit poistuvat. Sopimus avaa myös julkisia hankintoja, jotka kattavat Vietnamin lähes 40 prosenttia bruttokansantuotteesta. Merkittävää on myös teollis- ja tekijänoikeussuojan paraneminen sekä vakaampi toimintaympäristö investoinneille.

Yleisemmin Vietnamin hallitus on ilmoittanut lähivuosina keskittyvänsä erityisesti infrastruktuuriin, koulutus- ja energiasektoreiden sekä talouden kehittämiseen. Viimeisen vuoden aikana onkin toteutettu useita toimenpiteitä liiketoiminnan helpottamiseksi sekä Vietnamin kilpailukykyyn parantamiseksi. Hallitus on säätänyt investointeja ja pk-yritystoimintaa tukevia lakeja sekä panostaa Vietnamin institutionaaliseen kehittämiseen, mikä on kohentanut Vietnamin liiketoimintaympäristöä sekä kiihdyttänyt ulkomaaninvestointeja. Hallituksen ponnistelut yritystoiminnan ja kaupankäynnin tukemiseksi ovat tuottaneet tuloksia. Vietnam nousi kahdeksan sijaa ASEAN-maiden viiden parhaan joukkoon Maailmanpankin julkaisemassa liiketoiminnan helpoutta mitaavassa listauksessa (Ease of Doing Business Index). Vietnam on nyt koko listauksessa sijalla 82.

Vietnamin työvoimakustannukset ovat edelleen hyvin kilpailukykyisiä, mutta tietyt uudet kustannuksia nostavat säännöt, joista osassa siirtymäaika on ollut hyvin lyhyt, ovat huolestuttaneet erityisesti valmistusteollisuutta. Vietnamin viimeisin minimipalkan nosto oli 7,3 prosentin luokkaa. Vietnamin ylityösäännökset ovat Kaakkois-Aasian tiukimpia, rajaten vuosittaisen enimmäistuntimäärän kahteen sataan. Työnantajapuolelta onkin esitetty, että työvoiman joustavuuden ja erikoistumismahdollisuuksien lisäämiseksi Vietnamin tulisi tarkastella ylityörajoituksia sektoreittain.

Vietnamissa kehitystä varjostaa edelleen kaupankäynnin sääntelyn ennalta-arvaamattomuus sekä hitaasti etenevät rakenteelliset muutokset, jotka rajoittavat Vietnamin kauppapotentialiaa. Haasteita taloudelle aiheuttavat vuodesta toiseen korruptio, rahoitusvaikeudet ja tekijänoikeudet. Vähiten korruptoituneiden maiden listauksessa Vietnam sijoittuu sijalle 113. Sääntely on paikoin raskasta ja monimutkaista, toisinaan myös keskenään epä johdonmukaista. Tietoa sovellettavista säännöistä voi olla vaikea saada, lakien toimeenpanossa on alueellisia eroja eikä oikeuslaitoksen toimivuuteen voi aina luottaa. Vietnamin kaltaisessa toimintaympäristössä onkin erityisen tärkeää löytää asiantuntevat paikalliset toimijat sekä panostaa pitkäjänteiseen läsnäoloon.

EU-Vietnam vapaakauppasopimuksen myötä tilanteen suomalaisyritystenkin nostamien kaupanesteiden osalta odotetaan parantuvan. Näitä ovat muu muassa korkeat tullit, tullaukseen liittyvät ongelmat, tekniset kaupanesteet (kuten lisenssimaksut), syrjivyyt julkisissa hankinnoissa ja kotimaisuusvaatimukset. Yleisellä tasolla vapaakauppasopimus voi helpottaa yritysten toimintaa myös lisäämällä tietoa vietnamilaisista vallitsevista määräyksistä. Kaupanestekyselyissä suomalaiset yritykset ovat nostaneet lisäksi esille henkilöiden liikkuvuuteen ja maksuliikenteen toimivuuteen liittyviä ongelmia.

Vietnamissa huolenaihelistan kesto suosikit, valtionyritykset ja pankkisektori, eivät myöskään ole kadonneet toistaiseksi minnekään. Yksityistämisprosessit (equitisation) ovat edenneet hitaasti investoijien vähäisen kiinnostuksen ja yleisen strategian puuttumisen vuoksi. Valtion osuudet myytiin viime vuonna 55 yrityksessä, mutta toisaalta tammikuussa 2017 julkaistiin uusi lista 137 yrityksestä, jotka on tarkoitettu yksityistää osittain vuoteen 2020 mennessä. Pankkisektorin osalta huonoja lainoja on saatu jonkun verran poistettua pankkien kirjoilta, mutta koko sektori on edelleen hyvin epävakaa pohjalla. Pankkeja on paljon, ne ovat suhteellisen pieniä ja niiden omistussuhteet hämääriä. Koko pankkisektorin digitalisaatio on myös tulevaisuudessa välttämätön suururakka.

Edellä mainittuja ongelmia korostavat erityisesti ulkomaiset yritykset, mutta ylivoimaisesti heikoin yritys joukko on pienet vietnamilaiset yritykset, jotka ovat edelleen miltei kokonaan globaalien arvoketjujen ulkopuolella. Yritykset ovat suurimmaksi osin mikroyrityksiä eivätkä edes pk-luokkaa. Vietnam on vauhdilla integroitumassa globaaliin kauppaverkostoon, mutta kotimarkkinoilla ei ole vielä syntynyt kunnollista linkkiä kotimaisten ja kansainvälisten yritysten välille.

Vietnamin tarve ympäristökestävyyden lisäämiselle eri sektoreilla on suuri. Vietnamin arvioidaan olevan erityisen haavoittuvainen ilmastomuutokselle ja siitä aiheutuville luonnon ääri-ilmiöille. Vuonna 2016 Vietnamia vaivasivat niin kuivuus, tulvat kuin rantojen eroosio ja peltojen suolaantuminen. Nopeasti urbanisoituvalla Vietnamilla on myös huomattavia vaikeuksia saada ilmansaasteita ja muita ympäristöhaittoja kuriin, mikä osaltaan vähentää vietnamilaisten kaupunkien liiketoiminnallista houkuttelevuutta sekä vaikuttaa väestön elinolosuhteisiin.

ISRAEL

Pääkaupunki	Jerusalem
Väkiluku	8,2 milj.
BKT	311,7 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	34,800 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2,8 %
Inflaatio.....	- 0,5 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	2,1 % 27,3 % 69 %
Työttömyysaste	5 %
Kaupungistumisaste	92,1 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Lähi-idän länsimaisimpiin maihin kuuluvalla Israelilla on tiiviit taloudelliset suhteet EU:n kanssa. Koulutettu työvoima ja yrittäjämysteinen ilmapiiri tekevät maasta otollisen liiketoimintaympäristön. Monipuoliset innovaatio- ja tutkimustoiminnan kannustimet tukevat Israelin vahvaa jalansijaa hi-tech-maana. Tuonnin sääntelyn keventäminen erityisesti elintarvikkeiden osalta voi avata uusia mahdollisuuksia suomalaisosaamiselle. Maan vilkkaat riskipääomamarkkinat luovat mahdollisuuksia myös suomalaisille start up -yrityksille.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Israelin bruttokansantuote ylitti kasvuodotukset nousemalla neljällä prosentilla vuonna 2016. Aiempina vuosina kasvu on ollut maltillisempaa (2,6 prosenttia vuonna 2014; 2,5 prosenttia vuonna 2015). Bruttokansantuotteen kasvua selittävät yksityisen kulutuksen kasvu sekä erityisesti hi-tech -alan palveluviennin kasvu. Kehityksen ansiosta Israelin kauppataase oli ylijäämäinen vuonna 2016.

Inflaatio oli negatiivinen kolmatta vuotta peräkkäin globaalin energian hintatason laskemisen, Israelin sekelin arvon sekä sääntely-ympäristön muutosten johdosta. Inflaation arvioidaan olevan vuonna 2017 prosentin luokkaa, mikä palauttaisi inflaation kasvun 1–3 prosentin tavoitteeseen.

Israelin vietti kasvoi hyödykkeiden ja palvelujen osalta, mikä osoittaa paranemista edellisvuoteen verrattuna. Viennin kasvun taustalla oli erityisesti palveluviennin kasvu, kun taas hyödykkeiden osalta vietti laski hieman. Hyödykkeiden ja palvelujen tuonti kasvoi 9,5 prosentilla.

Israelin keskimääräinen viennin kasvu viimeisen viiden vuoden aikana oli OECD-maiden matalin. Vaikka viennin heikentyminen liittyy osittain talouden aktiivisuuden globaaleihin trendeihin, kuvastaa se Israelin hyödykeviennin hidastumista etenkin suurimpien israelilaisten vientiyritysten osalta.

Israelin sekeliin (NIS) valuuttakurssia euroon ja dollariin nähden pidetään yhtenä osatekijänä Israelin viennin kilpailukyvyyn heikkenemisessä. Vuonna 2016 palveluviennin kasvu kuitenkin tasoitti hyödykeviennin laskutrendiä kasvamalla 10 prosenttia. Suurin yksittäinen kasvua tuottanut toimiala oli teknologiateollisuus, joka kasvoi 23 prosentilla vuonna 2016 ja edustaa 50 prosenttia palveluviennin kokonaisuudesta.

Talouden- ja kauppapolitiikan neuvonantaja Alon Gold ja CIMO-harjoittelija Maria Tuomela työskentelevät Suomen Tel Avivin suurlähetystössä.

EU ja Yhdysvallat ovat yhä Israelin suurimmat kansainväliset kauppakumppanit. Israelin suurimmat vientimarkkinat ovat Yhdysvalloissa. 40 prosenttia Israelin tuonnista puolestaan tulee EU-alueelta. Yksittäisistä maista Israelilla on mainittavat kauppasuhteet erityisesti Kiinan, Alankomaiden ja Saksan kanssa. Aasian osuus Israelin ulkomaankaupasta on kasvamassa ja edustaa noin neljäsosaa Israelin ulkomaan viennistä ja tuonnista.

Israelin ja Suomen välinen kauppa on perinteisesti edustanut marginaalista osuutta Israelin ulkomaankaupan kokonaisuudesta. Suomen vienti Israeliin kasvoi kuusi prosenttia vuonna 2016 ja oli arvoltaan 186 miljoonaa euroa (0,33 prosenttia Suomen ulkomaanviennistä). Suurin osa Suomen ulkomaanviennistä Israeliin koostui edellisten vuosien tapaan metsäteollisuuden tuotteista, pääasiassa raakapuusta. Seuraavaksi suurin osuus oli koneiteollisuuden viennillä. Tuonti Israelista Suomeen kasvoi viidellä prosentilla ja oli arvoltaan hieman yli 85 miljoonaa euroa. Israelista tuodaan Suomeen eniten kone- ja teknologiateollisuuden tuotteita.

Elvyttävä finanssi- ja rahapolitiikka tukivat vuonna 2016 Israelin talouskasvua. Valtio lisäsi investointeja infrastruktuuriin, tosin infrastruktuuriin tehtyjen investointien suhde bruttokansantuotteeseen on suhteellisen alhainen OECD-maihin verrattuna. Myös verotusta alennettiin: yritysveroastetta laskettiin prosenttiyksiköllä nykyiseen 24 prosenttiin. Yritysveroasteen odotetaan tasoittuvan 23 prosenttiin vuonna 2018. Arvonlisävero on tällä hetkellä 17 prosenttia. Valtion odotettua suuremmat verotulot johtivat valtiontalouden alijäämätaavoitteen alittamiseen, mikä tuki myös veroasteen vähennystä. Valtiontalouden alijäämä oli 2,1 prosenttia, kun tavoitearvo oli 2,9 prosenttia. Valtionvelka jatkoi pienentymistään ja oli 62,2 prosenttia bruttokansantuotteesta (66 prosenttia vuonna 2015).

Myös rahapolitiikka jatkui elvyttävänä. Israelin keskuspankki on pitänyt maaliskuusta 2015 alkaen ohjauskoron historiallisen alhaalla, 0,1 prosentissa. Lisäksi keskuspankki jatkoi ulkomaisen valuutan, pääasiassa dollarin, ostamista tukeakseen Israelin sekelin arvostusta sekä alhaista korkotasoa. Vuoden 2016 lopussa Israelin sekelin ja euron kurssi asettui neljän NIS/EUR tuntumille. Vuoden 2017 alun jälkeen valuutan vaihtokurssi on yltänyt minimissään 3,82 NIS/EUR maaliskuussa 2017.

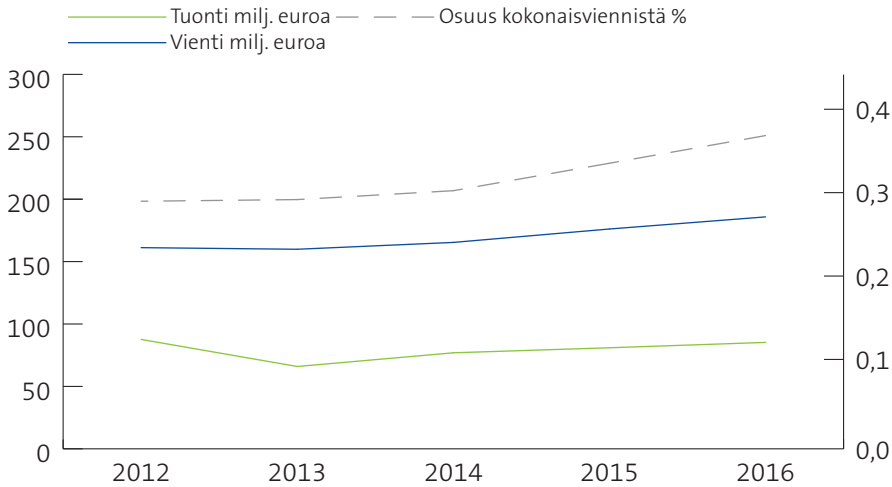
Israelin luottoluokitus on asetettu suurimpien analytiikkayritysten (S&P, Fitch, Moody's) toimesta vuoden 2014 jälkeen toistuvasti tasolle A1/A+ vakaalla tai positiivisella ennusteella. Pankkisektorin alttius kansainvälisen talouden riskeille on suhteellisen matala, sillä pankit toimivat pääasiassa kotimaan markkinoilla.

Työmarkkinoiden kehitys jatkaa positiivista kulkuaan työttömyyden ollessa 4,8 prosenttia, mikä on alhaisin työttömyysprosentti vuosikymmeniin. Israelin keskuspankki ennustaa, että Israelin työmarkkinat lähestyvät täystyöllisyyttä, sillä myös työnantajakohtaisten avointen työpaikkojen määrä ja työvoiman kustannusten aleneminen tukevat trendiä.

Innovaatiot, tuotekehitys ja hi-tech -teollisuus ovat elinehtoja Israelin taloudelliselle kilpailukyvyllä. Israelilla on OECD -maiden toiseksi korkeimmat tuotekehitysmenot bruttokansantuotteeseen nähden (ottamatta lukuun puolustusteollisuuden tuotekehitysmenoja, jotka ovat noin 2,5 miljardia dollaria). Ulkomaiset investoinnit tuotekehitykseen ovat Israelissa maailmanlaajuisesti hyvin korkealla tasolla. Noin puolet tutkimus- ja tuotekehitystoiminnasta rahoitetaan Israelissa toimivien kansainvälisten yritysten toimesta.

Israelin hi-tech -yritykset keräsivät vuonna 2016 lähes viiden miljardin dollarin arvosta rahoitusta. Suurin osa rahoituksesta tulee riskipääomarahastoista. Israelilla on vahvat riskipääomamarkkinat, jotka ovat tiukasti sidoksissa ulkomaiseen pääomaan. Hi-tech -yritysten rahoituksesta ainoastaan 13 prosenttia on peräisin kotimaisista pääomasijoitusyhtiöistä. Loput rahoituksesta saadaan ulkomaisista riskipääomarahastoista. Ulkomaiset sijoittajat edustavat suurinta osaa myös israelilaisten pääomasijoitusyhtiöiden pääomasta. Israelissa

Suomen ja Israelin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

valtion investoinnit tutkimukseen ja kehitykseen ovat alle OECD-maiden keskitason, ja julkisen rahoituksen määrä on suhteellisen pieni verrattuna yksityiseen pääomaan. Israeli Innovation Authorityn budjetti on noin 400 miljoonaa euroa.

Hi-tech -yritysten yrityskaupat (M&A, listautumiset ja yritysostot) kasvoivat vuonna 2016 noin 10 miljardiin dollariin ja nousivat siten 12 prosenttia edellisvuoteen nähden. Vuoden 2016 suurimpiin yrityskauppoihin kuului Altair Semiconductorsin myyminen Sonylle 212 miljoonalla dollarilla. Myöhemmin samana vuonna Altair ilmoitti tutkimus- ja kehittämisskeskuksen perustamisesta Ouluun. Maaliskuussa 2017 Intel ilmoitti israelilaisen itseohjautuvan ajamisen sovelluskehittäjä Mobileyen ostamisesta yli 15 miljardilla dollarilla, mikä on toistaiseksi suurin kauppahinta Israelin teknologia-alan yrityskaupoissa. Mobileye-kauppojen odotetaan vahvistavan Israelin roolia itseohjautuvan liikenteen teknologiakeskittymänä.

Vuosi 2016 oli myös merkittävä Israelin kaasumarkkinoiden kannalta. Hallitus sai valmisteltua sääntely- ja kehittämisesityksen Leviathan-kaasuesiintymän kaupallisesta hyödyntämisestä. Leviathan on suurin Israelin talousvyöhykkeeltä löydetty kaasuesiintymä, jonka kaupallisen toiminnan kaavaillaan alkavan vuoden 2019 loppuun mennessä. Leviathanin kaasuvarojen hyödyntämiseen liittyvät kehittämistyöt tulevat olemaan laajamittaisiin infrastruktuurihanke, joka Israelissa on toteutettu. Hankkeen odotetaan avaavan lukuisia kansainvälisen kaasuviennin mahdollisuuksia. Tällä hetkellä toiminnassa olevaa Tamarin kaasuesiintymää hyödynnetään jo Israelissa kotimaan markkinoilla.

Vahvasta talouskehityksestä ja -perustastaan huolimatta Israelin taloudessa on myös kehitettävää. Yksi keskeisimmistä ongelmakohdista on niin sanottu talouden duaalisuus eli tuottavuuskuilu toisaalta innovatiivisen ja tuottavan hi-tech -sektorin ja toisaalta matalamman tuottavuuden perinteisen teknologiateollisuuden välillä, joka laahaa kansainvälisen kilpailun perässä. Lisäksi väestön taloudellinen eriarvoisuus on korkea, ja maa sijoittuu suhteellisen matalalle OECD-maiden tasa-arvovertailuissa ja köyhyysindekseissä.

Israelin talouspolitiikka on noudattanut 1980-luvun puolivälistä asti alhaisen verotuksen ja sosiaalimenojen mallia. Israelissa sosiaalimenot asukasta kohden ovat OECD-maiden matalinta tasoa, mikä heijastuu alhaiseen julkiseen rahoitukseen koulutuksen, terveydenhuollon ja infrastruktuurin saralla. Israelin julkiset puolustusmenot ovat kuitenkin huomattavasti muita OECD-maita korkeammat, lähes kuusi prosenttia bruttokansantuotteesta.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Lähi-idän monimutkainen geopolitiittinen tilanne ja Israelin ja Palestiinan välinen konflikti leimaavat Israelin sisä- ja ulkopoliitiikkaa, mutta eivät vaikuta Israelin talouden tai talouspolitiikan suureen linjaan.

Israelin hallitusta johtaa neljättä perättäistä kautta pääministeri Benjamin Netanjahu. Ennenaikaiset vaalit eivät ole Israelissa harvinaisuus, ja nykyistä hallituskoalitiota haastavat esimerkiksi julkisen palvelun yleisradioyhtiöön liittyvät erimielisyydet sekä pääministeri Netanjahuun kohdistuvat korruptioepäilyt. Konsensus talouskysymyksistä on kuitenkin varsin laaja ja Israelin voi odottaa tulevaisuudessakin jatkavan markkinaliberaalia talouspolitiikkaa.

Viime vuosina sosiaaliset ja talouskysymykset, erityisesti korkeat elinkustannukset, ovat saaneet huomiota poliittisessa keskustelussa. Hallitus on viimeisen vuoden aikana ryhtynyt toimiin elinkustannusten laskemiseksi. Toimien taustalla ovat vuoden 2011 lukuisat kansalaisprotestit. Hallituksen toimista huolimatta korkeat elinkustannukset ovat edelleen esillä julkisessa keskustelussa.

Kaasumarkkinoiden kehitys ja Leviathan-kaasuesiintymän hyödyntämissuunnitelmat ovat sysänneet alulle monia alueellisia sekä Israelin ja EU:n välisiä yhteistyöhankkeita. Jordanialaisen NEPCO-sähkötalon kanssa on solmittu vientisopimus. Lisäksi sopimuksia kaasun myynnistä on tehty kotimaisten yhtiöiden kanssa. Israelin ja Turkin välisten diplomaattisten suhteiden palautuminen kesäkuussa 2016 avaa uusia mahdollisuuksia kaasun viennille Turkkiin. Vientisopimukset ovat edellytys uusien kaasulöydösten hyödyntämiselle, mikä tekee sopimusten solmimisesta keskeisen ulkopoliittisen tavoitteen.

Myös Israelin ja Euroopan välisellä yhteistyöllä on tärkeä rooli. Huhtikuussa 2017 EU:n komissio sekä Israelin, Kyproksen, Kreikan ja Italian energiaministerit sopivat suunnitelmista aloittaa EastMed Pipeline Project -kaasuputken rakentamishanke. Hanke yhdistäisi itäisen Välimeren kaasuvarat Euroopan markkinoille. Osa kaasuvaroista sijaitsee Kyproksen talousvyöhykkeellä, ja EU on ilmaissut tukensa hankkeen edistämiseksi. Kaasuviennissä Eurooppaan olisivat tärkeinä kumppaneina mukana Euroopan kansainväliset energiayhtiöt.

Sääntely-ympäristö

Vuosina 2015 ja 2016 Israel on käynyt läpi mittavia uudistuksia elinkustannusten laskemiseksi yhteiskunnallisen painostuksen seurauksena. Valtiovarainministeriön esittämät kaksi pääasiallista reformihanketta koskevat asuntomarkkinoita ja pankkisektoria.

Asuntomarkkinoiden merkittävästä inflaatiosta ja asuntojen hintojen kasvusta on tullut julkisen keskustelun kohteita viime vuosina. Asuntojen hinnat ovat nousseet viime vuosina jyrkästi, ja OECD arvioi asuntomarkkinoilla olevan merkittävä riski asutokuplalle. Hallitus on esittänyt useita aloitteita kiinteistöjen hintojen laskemiseksi. Hallitus on aloittanut asuntokauppahankkeen (Mehir Lamishtaken), joka mahdollistaisi soveltuville henkilöille, kuten nuorille perheille, kiinteistöjen ostamisen subventoiduilla hinnoilla. Hallitus on myös pyrkinyt

vähentämään kiinteistöjen houkuttelevuutta sijoituskohteena nostamalla kiinteistöverotusta enemmän kuin yhden asunnon omistaville. Laki on parhaillaan korkeimman oikeuden tarkastuksessa.

Pankkisektorin uudistuksessa pyritään erkaannuttamaan suuret pankit niiden alaisista luottoyhtiöistä, mikä avaisi luottomarkkinat pankkialan ulkopuolisille kilpailijoille. Tarkoituksena on monipuolistaa luoton lähteiden saatavuutta ja alentaa luoton ja talouspalvelujen hintoja. Rahoitusmarkkinoiden kilpailua on lisätty myös Tel Avivin pörssin (Tel Aviv Stock Exchange, TASE) rakenneuudistuksella, jossa osakkeenomistajien ja rahoituspalvelujen tarjoajien roolit on erotettu toisistaan. Israelilaiset pankit omistavat tällä hetkellä yli 70 prosenttia Tel Avivin pörssin osakkeista. Uudistus vähentäisi pankkien omistussuusia osakemarkkinoilla ja parantaisi kilpailuedellytyksiä laskemalla rahoitusmarkkinoiden transaktiokustannuksia ja monipuolistamalla luoton lähteitä. Lisäksi uusien yhtiöiden listautumista pyritään edistämään vapauttamalla pienten ja keskusuurten yritysten sekä teknologiayritysten sääntelyä.

Israelin pankki- ja rahoituslalla on käytössä laki, joka asettaa maksimirajat yritysjohtajien kompensaatiolle. Palkkioiden kattoluvuksi on asetettu 2,5 miljoonaa sekeliä tai palkkio saa olla maksimissaan 35-kertainen summa yrityksen maksamaan alimpaan palkkaan nähden. Rajan ylittävää palkkiota ei käsitellä verotuksessa liiketoiminnan kustannuksena.

Myös hi-tech- ja start up -sektorilla on tehty uudistuksia. Tuotekehitystoimintaan tarjotaan merkittäviä verokannustimia, millä edistetään kaupallisia teknologiahankkeita ja parannetaan tuotekehitystoiminnan houkuttelevuutta ulkomaisten yritysten silmissä. Uudistus perustuu OECD:n Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) -aloitteeseen. Lainsäädäntöuudistus esittää mm. yritysverojen alentamista tutkimus- ja kehittämis toiminnan osalta. Tuotekehitykseen liittyvä yritysveroprosentti olisi kuusi prosenttia yli 10 miljardin liikevaihdolla, 7,5 prosenttia tietyillä maantieteellisillä alueilla toimiville yrityksille ja 12 prosenttia muille yrityksille. Yritysverotuksen taso näillä alennuksilla on huomattavan matala verrattuna yleiseen 24 prosentin yritysveroprosenttiin. Uudistus toteutetaan osana Capital Investment Encouragement Law -lakia, joka tarjoaa pääoma- ja verotuskannustimia suoriin investointeihin Israeliin. Knesset on hyväksynyt lakiehdotuksen toimeenpantavaksi maaliskuun 2017 alusta.

Vuoden 2016 alussa Knesset hyväksyi Angels Law -lakimuutoksen, joka mahdollistaa enkelisijoittajille merkittäviä verohelpotuksia soveltuviin start up -yrityksiin sijoittamisesta. Verohelpotuksia tarjotaan sijoittamisesta yrityksiin, jotka on perustettu enintään neljä vuotta aiemmin, joiden kustannuksista yli 70 prosenttia kohdistuu tuotekehitykseen ja jotka tekevät alle 4,5 miljoonan sekelin tulosta. Lakimuutos mahdollistaa sijoittajille myös soveltuvien sijoitustensa vähentämisen verotuksesta, ja ulottaa verohyödyn ryhmäsijoittajille. Israeli Innovation Authority (aikaisemmin Office of the Chief Scientist, OCS) on vastuussa soveltuvuuden tarkistamisesta.

Myös pieniin yrityksiin sijoittamiseen kohdistuvaa sääntelyä on uudistettu. Erityisesti teknologia-alan start up -yrityksiin sijoittamiseen kohdistuvat sääntelymuutokset edistävät joukkorahoitus alustojen käyttöä. Soveltuville yrityksille tarjotaan rajatusti julkista rahoitusta enintään neljään miljoonaan sekeliin asti vuosittain. Sijoittajakohtainen julkinen rahoitus on rajoitettu 10 000 sekeliin. Soveltuvuuden tarkistavat teknologiayrityksistä sekä pienistä ja keskusuurista yrityksistä vastaavat innovaatioviranomaiset.

Israelin uusi Innovation Authority on parhaillaan aloittamassa toimintaansa uuden pääjohtajan nimittämisen ja viraston uuden toimipaikan myötä. Uusi instanssi toimii itsenäisesti aiemman OCS:n alaisuudessa ja yhdistää OSC:n ja valtiovarainministeriön alaisen Matimop-organisaation. Innovaatioviranomaisen pääjohtajaksi on valittu Aharon Aharon, joka toimi aiemmin Applen toimitusjohtajana Israelissa. Uuden viranomaisen toiminnan aloittamisesta vuoden 2017 alusta päätettiin vuonna 2016.

Elintarvikealan sääntelyn uudistukset

Tuontituotteiden sääntely-ympäristössä on puututtu erityisesti muihin kuin tulleeihin perustuviin tuonnin esteisiin elintarvikealalla ja Israelin tuotestandardeissa. Elintarvikealan uudistuksessa pyritään alentamaan elintarvikkeiden hintaa. Korkeiden hintojen taustalla katsotaan olevan elintarviketeollisuuden tehottomuus ja keskittyminen. Israelin elintarvikemarkkinoiden koko oli vuonna 2015 noin 65 miljardia sekeliä (yli 15 miljardia euroa), mikä on suhteellisen korkea luku Israelin 8,5 miljoonaan asukkaaseen nähden. Elintarvikkeiden tuonti jää alle OECD-keskiarvon, mutta kasvua on odotettavissa sääntelymuutosten kasvattaessa tulleeista vapaan tuonnin kiintiöitä.

Elintarvikealan uudistus kohdistuu pääasiassa Israelin tuotestandardien harmonisointiin kansainvälisten kauppakumppanien kanssa sekä tuontiprosessien yksinkertaistamiseen ja tehostamiseen. Uudistus koskee tällä hetkellä ainoastaan kuivat tuotteita. Tavoitteena on vähentää riippuvuutta Israelin terveysviranomaisten etupainotteisista tuontiluvista ja siirtää painopistettä toimittajiin ja jälleenmyyjiin kohdistuviin jälkikäteistarkistuksiin. Lisäksi uudistuksen tarkoituksena on avata markkinoita jo nyt Israeliin tuotuja elintarvikkeita vastaaville tuotteille, minkä avulla kilpailua päästään lisäämään.

Israelin elintarviketuontia sääntelevät myös kosher-ruokavalioon perustuvat lait. Kosher-sertifikaattien hankkiminen ei ole pakollista tuontia varten (lukuun ottamatta lihatuotteita), mutta se on suositeltavaa kun tavoitellaan koko Israelin laajuisia markkinoita. Viime vuosina myös kosher-sertifioimattoman ruuan kulutus on noussut erityisesti Tel Avivin alueella. Kosher-sertifikaatteja tuontielintarvikkeille myöntää Israeli Chief Rabbinate (CR), ja sertifikaatin saaminen etenkin kuivat tuotteille on yksinkertaista. Kosher-merkintöjä myöntävät myös laillistetut ulkomailla toimivat rabbit. Kosher-merkinnän saaminen liha- ja maitotuotteisiin sekä viiniin on kuitenkin monimutkaisempaa ja vaatii useimmiten CR:n suoraan valvontaa.

Israeli Standards Institute on alkanut uudistaa tuotestandardeja sen jälkeen kun Israelin korkeita tuotevaatimuksia on moitittu tuonnin hankaloittamisesta. Uusi reformi keskittyy sekä standardien keventämiseen että tuotteiden helpompaan hyväksymiseen. Lisäksi instituutin toiminnan läpinäkyvyyttä lisätään.

Standardien uudistamista perustellaan sillä, että israelilaisilla elintarvikealan toimijoilla on tällä hetkellä turhan paljon vaikutusvaltaa tuontitarkistuksista vastaavissa lautakunnissa. Korkeita vaatimustasoja käytetään keinona vähentää ulkomaista kilpailua. Suunniteltu reformi eväisi elintarvikkeiden tuotannossa mukana olevilta tahoilta mahdollisuuden osallistua lautakuntien toimintaan tai vaikuttaa tuontivaatimusten sisältöön. Hallitus aikoo myös sallia yksityisille toimijoille kotimaassa ja ulkomailla Israelin standardien mukaisten lupien myöntämisen. Uudistus toteutetaan neljässä vaiheessa, joiden odotetaan valmistuvan vuoteen 2021 mennessä.

Israelin ja EU:n välisen Open Sky agreement -sopimuksen allekirjoittaminen vuonna 2013 on kasvattanut kansainvälistä lentoliikennettä Tel Avivin Ben Gurionin lentokentällä. Vuonna 2016 Ben Gurionin lentokentällä oli ennätysmäärä kansainvälistä lentoliikennettä ja yli 17 miljoonaa ulkomaista matkustajaa. Lentoliikenteen luvut ylittivät viime vuonna vuoden 2015 lentotilastot 11 prosentilla. Vuoden 2013 sopimuksessa myönnettiin etenkin halpalentoyhtiöille uusia lentolupia Ben Gurionin lentokentälle. Sopimuksen jälkeen kymmenen halpalentoyhtiötä nosti vuotuista lentoaktiivisuuttaan 120 lentoon aiemman vuoden 51 lennosta. Parhailleen Ben Gurionin lentokentällä toimii sata lentoyhtiötä.

IRAN

Pääkaupunki	Teheran
Väkiluku	82,8 milj.
BKT	412,3 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	18,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	4,5 %
Inflaatio.....	8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	9,1 % 39,9 % 51 %
Työttömyysaste	10,7 %
Kaupungistumisaste	73,4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.

Lähteet: CIA World Factbook

Iranin talouden ennakoidaan kasvavan 4-5 prosenttia vuosina 2016 ja 2017, kun vuonna 2015 kasvu jäi arviolta 0,5 prosenttiin. Kasvu perustuu pitkälti öljy- ja kaasutuotannon lisäämiseen vientimarkkinoiden avautumisen seurauksena. Vuoden 2016 aikana Iran pystyi kasvattamaan öljyn tuotantonsa noin yhdestä miljoonasta barrelistä päivässä lähes neljään miljoonaan barreliin päivässä, josta vientiin meni noin kolme miljoonaa barreliä. Pysyvän kasvu-uran löytämiseksi Iranin tulee tehdä myös rakenteellisia muutoksia. Iran tarvitsee ulkomaisia sijoituksia infrastruktuurinsa uudistamiseen ja kilpailukykyä parantamiseksi. Vuoden 2016 aikana hyväksytyjen suorien ulkomaalaisten investointien arvoksi arvioidaan 12 miljardia euroa. Iranin voidaan katsoa olevan tienhaarassa, jossa sen on valittava kansainväliselle kilpailulle avautumisen ja taloutensa suojaamisen välillä. Pakotteiden poistuttua kansa odottaa työpaikkojen lisääntyvän ja elinolosuhteiden paranevan. Hallitus pyrkii löytämään tien, jolla avautuminen tapahtuisi hallitusti, ilman että siitä seuraisi konkurssien aaltoa ja työpaikkojen menetyksiä. Toistaiseksi hallituksen reseptinä on pyrkiä houkuttelemaan ulkomaisia sijoituksia erityisesti vientiteollisuuteen, ja toisaalta osittain rajoittaa ulkomaista tuontia. Viime vuosien eristäytyneisyydestä huolimatta kilpailu Iranissa on kovaa. Ulkomaisten yritysten rynnätessä Iraniin löytyy myös suomalaisille yrityksille monia mahdollisuuksia. Iran ei ole kuitenkaan helppo markkina-alue. Oikeiden suhteiden luominen on Iranissakin tärkeää. Vaikka iranilaiset ovat laatutietoisia, on hinta usein keskeisessä roolissa ostopäätöksiä tehtäessä.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Ennen vuotta 2016 Iran oli lähes eristetty kansainvälisiltä markkinoilta. Pakotteiden seurauksena talous supistui vuosina 2012 (-6,6 prosenttia) ja 2013 (-1,9), mutta kääntyi 2014 kolmen prosentin kasvuun. Vuonna 2015 kasvun arvioidaan jääneen noin 0,5 prosenttiin. Iranin ydinohjelman takia asetettujen pakotteiden poistuttua maan talous kasvoi 7,6 prosenttia vuonna 2016, mutta jos öljykauppa luetaan pois, kasvu oli viisi prosenttia. Maan talouskasvun arvioidaan asettuvan 4-5 prosenttiin vuosina 2016 ja 2017. Kasvu perustuu ennen kaikkea öljyn ja kaasun tuotannon kasvuun. Iranin ydinohjelman takia asetetut pakotteet keskeytettiin tammikuussa 2016 ja Iranin talous lähti selvään kasvuun. Pakotteiden poistumisten päävaikutukset Iranin taloudelle olivat:

- EU:n ja Iranin välinen kauppa kasvoi 63 prosenttia vuoden yhdeksän ensimmäisen kuukauden aikana verrattuna edellisen vuoden samaan ajanjaksoon. Kaupan arvo nousi 5.6 miljardista eurosta 9.1 miljardiin euroon.
- Makrotaloudelliset olosuhteet paranivat merkittävästi. Bruttokansantuote kasvoi ensimmäisen vuosipuoliskon aikana 7,4 prosenttia.
- Pankkien yhteydet ulkomaille paranivat ja tukevat nyt investointeja. 33 Iranilaispankkia on nyt kytketty SWIFT – järjestelmään ja liki 20 eurooppalaista pankkia on avannut kirjeenvaihtoyhteydet iranilaispankkeihin.
- Öljyn tuotanto ja vienti ovat saavuttaneet saman tason kuin ennen pakotteita.
- Miljardien eurojen arvosta jäädytettyjä saatavia on palautettu Iraniin tai palautus on käynnissä.
- Suorien ulkomaisten investointien määrä Iraniin on kasvanut rajusti.
- Lentokonekaluston uusiminen on päässyt alkuun. Ensimmäiset Airbusit on toimitettu, mutta Boeing – sopimusta ei ole vielä pantu toimeen.

Myös suomalaisille yrityksille löytyy markkinoita Iranissa. Suomen vienti Iraniin romahti pakotevuosien aikana, mutta kasvoi 106 prosenttia vuonna 2015 ja 90 prosenttia vuonna 2016. Kasvun voidaan ennakoivan jatkuvan ja jopa kiihtyvän vuonna 2017. Suomalaisittain kiinnostavimpia aloja ovat erityisesti Cleantech, Biotech, kaivos-teollisuus, maataloussektori, ICT, elintarvikkeet, terveysteknologia, energiateollisuus (myös uusiutuva energia) sekä infrastruktuurin osalta erityisesti satamat ja tietoliikenneverkot. Suomen ja Iranin välillä on voimassa oleva investointisuojausopimus ja tulliyhteistyösopimus. Valmisteilla ovat seuraavat sopimukset:

- Kaksoisverotusta ehkäisevä sopimus
- Lentoliikennesopimus

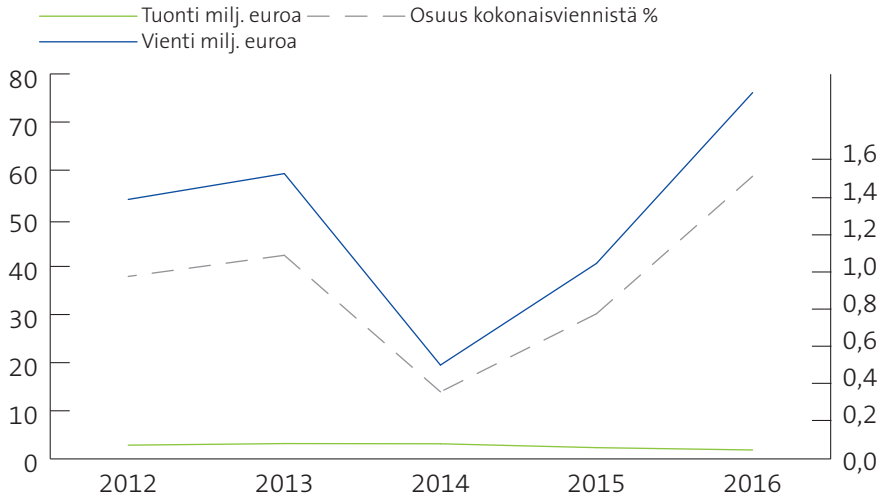
Iran toivoo pääsevänsä maailmankauppajärjestön WTO:n jäseneksi mahdollisimman nopeasti – jopa seuraavan neljän vuoden aikana. Sekä Euroopan Unioni että Suomi tukevat Iranin WTO jäsenyyttä.

Vuonna 2013 virkaan astuneen presidentti Rohanin hallinnon talouspolitiikan keskiössä on ollut inflaation alentaminen. Siinä se onkin onnistunut varsin hyvin. Rohanin aloittaessa kautensa inflaatio oli yli 40 prosenttia, mutta vuonna 2017 se on painunut jo alle 10 prosentin. Inflaation odotetaan asettuvan noin 10 prosentin tuntumaan seuraaviksi vuosiksi. Seuraavaksi hallituksen on saatava myös kituva talous kasvuun. Vaikka pakotteiden poistaminen ja Iranin paluu maailman markkinoille antaakin taloudelle kasvusysäyksen, on pysyvän kasvu-uran saavuttamiseksi tehtävä myös rakenteellisia muutoksia.

Iranissa monella alalla valtaa pitävät lähes monopoli-asemassa olevat yritykset. Hallitus tukee vahvasti joitakin teollisuuden aloja, kuten autoteollisuutta. Koska iranilaisyritysten kilpailukyky ei useinkaan vastaa kansainvälisten kilpailijoiden tasoa, pyrkii maa rajoittamaan tuontituotteiden ryntäystä ja korvaamaan tuontia paikallisella tuotannolla. Se tarjoaakin mittavia verohelpotuksia ulkomaisille sijoittajille, jotka perustavat tuotantoaan Iraniin, mikäli tuotteista vähintään 20 prosenttia menee vientiin. Ulkomaalaisia sijoituksia tarvitaan myös työpaikkojen luontiin, sillä työttömyys on noin 11 prosenttia ja nuorisotyöttömyys jopa 25 prosenttia. Iran markkinoi itseään alueellisena keskuksena, josta käsin myös ulkomaisten toimijoiden olisi hyvä viedä tuotteitaan naapurimaihin.

Iranilaisten pankkien tila on hyvin heikko. Rakennusbuumin seurauksena monet asuntolainat ovat rästissä, minkä lisäksi valtio on paikannut budjettivajettaan pankkilainoilla. Iran pyrkii kehittämään rahoitusmarkkinoita, ja ensimmäisiä valtion velkapapereita on laskettu liikkeelle viime syksynä. Iranissa on ollut myös puhetta roskapankin perustamisesta, johon tuottamattomat lainat voitaisiin siivota pankkien taseista. Alkuvuodesta

Suomen ja Iranin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

pankkiosakkeet putosivat hetkellisesti jyrkästi pörssissä, kun valtio vaati pankkeja ilmoittamaan myös tuottamattomat lainat taseissaan.

Hallitus on usein puheissaan tuonut esiin yksityissektorin ja pienten ja keski suurten yritysten tärkeyden Iranin pyrkiessä monipuolistamaan talouttaan. Useilla aloilla valtionyhtiöitä on yksityistetty. Esimerkiksi terästeollisuus oli vuoden 2016 alussa lähes kokonaan valtion omistuksessa, mutta vuoden lopussa lähes täysin yksityistetty. Valtion työllistämiskäytännönä on kuulunut valtionyritysten henkilöstön kasvattaminen ylisuureksi, joka on johtanut tehottomuuteen ja alhaiseen kilpailukykyyn. Tätä suojellaan tulleilla ja muilla tuontirajoituksilla. Moniin alueen maihin verrattuna Iranin öljyriippuvuus on suhteellisesti pienempi ja talouden ja teollisuuden rakenne monipuolisempi. Maan väestö on nuorta ja koulutettua, joten edellytykset talouden rakenteiden muuttamiseksi ovat olemassa.

Pakotteiden aikana Iranin taloussuhteet suuntautuivat Venäjälle, Kiinaan ja muihin Aasian maihin. Ydinohjelmassavun myötä Iran on laajentanut suhteitaan länteen, ja erityisesti Eurooppaan. Alkuvuodesta 2016 kauppa lähti odotuksia hitaammin liikkeelle, erityisesti Iranilaispankkien niin sanottujen ”compliance-ongelmien” aiheuttaessa vaikeuksia pankkiyhteyksiin ulkomaalaisten pankkien kanssa. Toisaalta useiden investointien kohdalla myös rahoituksen olisi löydettävä ulkomailta.

Suomen ja Iranin välinen kauppa romahti pakotevuosina. Vuonna 2014 Suomen vienti Iraniin tippui alle 20 miljoonan euron, mutta kaksinkertaistui reiluun 40 miljoonaan euroon vuonna 2015. Vuonna 2016 kaupan arvo kasvoi 78 miljoonaan euroon. Suomen ja Iranin välinen kauppa on Suomelle selvästi ylijäämäistä, sillä Suomeen on tuotu Iranista vain parin miljoonan euron arvosta tuotteita viime vuosina. Suomen tuonti Iranista vuonna 2015 oli noin 2,3 miljoonaa euroa. Tuonti Iranista Suomeen on pysynyt lähes muuttumattomana.

Aiempien vuosien eristäytyneisyyden takia Iranissa on laajalti tarvetta investointeihin. Esimerkiksi petrokemian alalla puhutaan satojen miljardien investointitarpeesta tulevien vuosien aikana. Merkittäviä investointeja kaivataan myös kaivosteollisuuteen, sairaaloihin, hotelleihin sekä melkein alalle kuin alalle.

Suomalaisittain kiinnostavimpia aloja ovat erityisesti Cleantech, Biotech, kaivosteollisuus, maataloussektori, ICT, elintarvikkeet, terveysteknologia, energiateollisuus (myös uusiutuva energia) sekä infrastruktuurin osalta erityisesti satamat ja tietoliikenneverkot. Mutta mahdollisuuksia löytyy innovatiivisille yrityksille myös edellä mainittujen sektoreiden ulkopuoleltakin, odottaahan Iranissa lähes 80 miljoonan kuluttajan markkinat.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Iranin yhteiskunnallinen ja sisäpoliittinen tilanne on viime vuosina säilynyt vakaana, vaikka Iranin lähinaapurustossa levottomuudet ovat jatkuneet. Turvallisuuden ja vakauden säilyttäminen on iranilaisten tärkeimpänä tavoitteena myös tulevaisuudessa. Iran seuraa tarkkaavaisesti ja huolestuneena ääri-islamilaisten terrorismin leviämistä naapurimaissa, ja on aktiivisesti läsnä muun muassa Irakissa ja Syyriassa. Afganistanin tilanne heijastuu Iraniin niin pakolaisten kuin huumeidenkin virtana.

Turvallisuuden ja vakauden säilyttämiseen vedoten Iranissa myös rajoitetaan kansalaisyhteiskunnan tilaa. Esimerkiksi RSF:n (Reporters Without Borders) World Press Freedom-listauksessa Iran sijoittuu sijalle 169 kaikkiaan 180 maasta. Iranissa noudatetaan sharia-lakia, eikä maassa tunnusteta kaksoiskansalaisuutta.

Iranissa järjestetään toukokuussa 2017 presidentinvaalit, joissa tullaan osaltaan valitsemaan myös Iranin talouspolitiikan suunta tuleville vuosille. Mikäli nykyinen presidentti Hassan Rohani valitaan jatkokaudeksi, tulee Iranin talouden nykyinen linja ja avautuminen ulkomaille jatkumaan. Rohanin hallitus on pyrkinyt aktiivisesti houkuttelemaan ulkomaisia investointeja Iraniin. Toisella kaudellaan Rohanin hallitus tulisi todennäköisesti edistämään yksityisen sektorin roolia taloudessa ja esittäisi osaa valtionyrityksistä yksityistettävän. Tällä hetkellä valtion ja valtion omistamien yritysten osuus Iranin taloudesta arvioidaan olevan noin 70 prosenttia.

Käy toukokuun vaaleissa miten tahansa, ei maan linjaan ole odotettavissa suuria muutoksia. Mikäli vaalit voitaisi vanhoillista linjaa edustava ehdokas, on hyvin mahdollista, että Iran alkaisi jossakin määrin rajoittaa ulkomaisten yritysten tuloa markkinoilensa. Erityisesti sellaisten tuotteiden tuontia, jotka toimisivat kilpailijoina paikalliselle tuotannolle, saatettaisiin rajoittaa. Korkein johtaja Ali Khamenei on tuonut lausunnoissaan esiin kotimaisen tuotannon ja työpaikkojen säilyttämisen tärkeyden ”vastarintatalouden” selkärankana.

Iran pyrkii myös kitkemään ulkomaisten tuotteiden – sekä aitojen että väärennettyjen – salakuljetusta maahan. Virallisten arvioiden mukaan maahan salakuljetetaan noin 12-13 miljardin dollarin edestä tuotteita. Rajavalvonnan ja tullin työn tehostamisen lisäksi suunnitelmissa on kieltää muiden kuin virallisten maahantuojien toiminta.

Iranissa käydään entistä enemmän julkista keskustelua ympäristöongelmista ja korruptiosta. Lähivuosina nähdään, johtaako lisääntynyt keskustelu myös tiukennuksiin lainsäädännössä.

Sääntely-ympäristön kehitys

Iranin kanssa käytävässä kaupassa on edelleen huomioitava pakotteet, vaikka suuri osa ydinohjelmaan liittyvistä talous- ja rahoituspakotteista keskeytettiin tammikuussa 2016. Toisaalta USA:n uusi hallinto on vuoden 2017 alussa asettanut uusia pakotteita Iranin ohjusohjelman takia ja Iran on vastannut näihin vastapakotteilla. USA on myös asettanut matkustuskieltoja iranilaismatkustajille, joihin Iran on vastannut samalla tavalla. USA:n uusi hallinto on vakavasti puhunut koko JCPOA – sopimuksen romuttamisesta tai uudelleen neuvottelusta, mutta toistaiseksi ei muutoksia ole tehty. Sopimuksen muista osapuolista EU, Kiina ja Venäjä ovat ottaneet vahvasti kantaa sopimuksen jatkamisen puolesta.

Iran toivoo pääsevänsä maailman kauppajärjestön WTO:n jäseneksi mahdollisesti jopa seuraavan neljän vuoden aikana. Sekä EU että Suomi tukevat Iranin jäsenyyttä. Iran on aktiivisesti pyrkinyt tekemään kahdenvälisiä sopimuksia useiden maiden kanssa. Iranin lainsäädäntö on varsin kehittynyt ulkomaisten sijoitusten suhteen, mutta ongelmiakin vielä riittää. Maailmanpankin ”ease of doing business”-vertailussa Iran on sijalla 118, ja Transparency Internationalin korruptiovertailussa sijalla 130. Maailman talousfoorumin kilpailukykyvertailussa Iran on noussut sijalle 74.

Iranissa on varsin kehittynyt, ulkomaisia sijoittajia suojaava lainsäädäntö. Yritykset voivat valita monia eri muotoja Iranin liiketoiminnalleen. Erityisesti pakotteiden kaudella on ollut suosittua toimia paikallisen agentin välityksellä. Mutta ulkomaiset yritykset voivat perustaa Iraniin myös suoraan emoyhtiön alaisuudessa olevan haarakonttorin, joka ei ole erillinen oikeushenkilö, vaan emoyhtiön rekisteröity toimipiste Iranissa. Haarakonttorilla ei ole erillistä kirjanpitoa, vaan se on suoraan osa ulkomaisen emoyhtiön kirjanpitoa. Jotta se voi nauttia veroedusta, sillä ei saa olla omaa myyntiä ja laskutusta, vaan sen tulee keskittyä esimerkiksi myynnin jälkeisiin palveluihin, tekniseen konsultointiin tai markkinatiedon keräämiseen. Tätä mallia suositellaan lähinnä silloin, kun toiminnot eivät ole kovin laajoja. Laajempaa liiketoimintaa Iranissa suunnitteleville yleensä suositellaan tytäryhtiön perustamista. Ulkomaalaisten on mahdollista perustaa 100 -prosenttisesti omistamansa tytäryhtiö Iraniin, jolla on samat oikeudet kuin iranilais-omisteisilla yrityksillä. Se voi esimerkiksi omistaa maata. Myös yhteisyritysten perustaminen on mahdollista. Joissakin julkishankinnoissa suositaan vähintään 51 prosenttisesti iranilaisomistuksessa olevia yrityksiä.

Iranissa on käytössä kaksi valuuttakurssia, virallinen keskuspankin kurssi sekä markkinakurssi. Keskuspankin viralliset euron ja dollarin kurssit, joita on käytettävä Iraniin varoja siirrettäessä, ovat noin 15 prosenttia markkinakursseja alhaisemmat. Vaikka yritykset saavatkin käyttää virallista kurssia myös siirtäessään varojaan Iranista ulospäin, voidaan järjestelmän katsoa syövän sijoituksista ison osan. Hallituksen tarkoituksena on siirtyä kohti markkinaehtoista valuuttakurssijärjestelmää, mutta tällä hetkellä ei ole tietoa milloin siirtyminen yhteen kurssiin olisi mahdollista.

Suojellakseen kotimaista teollisuutta Iran on asettamassa joillekin aloille kotimaisuusvaatimuksia. Esimerkiksi lääke-, tekstiili- ja autoteollisuuden osalta tämä on ollut esillä. Myös tuontitariffeja käytetään sääntelemään ulkomaisten tuotteiden tuloa. Julkisten hankintojen kilpailutuksiin osallistuvien ulkomaisten yritysten on hankittava etukäteishyväksyntä osallistumiselleen ennen tarjouksen jättämistä.

Yritysvero on Iranissa 25 prosenttia ja arvonlisävero yhdeksän prosenttia. Ulkomaalaisten yritysten on kuitenkin mahdollista nauttia monista veroeduista. Esimerkiksi erityistalousalueilla yritykset voivat saada vapauden tuloveroista 20 vuodeksi. Lisäksi joillakin aloilla sekä maan vähemmän kehittyneillä alueilla on mahdollista nauttia laajoista veroeduista, mikäli aloittaa tuotannon maassa. Esimerkiksi kaivosteollisuudessa on mahdollista saada 80 prosentin veronalennus neljäksi vuodeksi. Mikäli investoi Iranin vähemmän kehittyneille alueille, nauttii uusi tuotantolaitos täydestä verovapaudesta 10 vuoden ajan.

Iran on liittynyt Maailman henkisen omaisuuden järjestöön (WIPO) vuonna 2002, ja sen alaiseen Madridin tuotemerkkejä käsittelevään sopimukseen 2003. Käytännön tasolla Iranissa on kuitenkin suuria puutteita henkisen omaisuuden ja tekijänoikeuksien suojassa.

Suomen ja Iranin välinen investointisuojausopimus astui voimaan vuonna 2004. Tulliyhteistyösopimus allekirjoitettiin huhtikuussa 2017.

KUWAIT

Pääkaupunki	Kuwait City
Väkiluku	2,8 milj.
BKT	110,5 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	71,300 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2,5 %
Inflaatio.....	3,3 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	0,4 % 59,6 % 40 %
Työttömyysaste	3 %
Kaupungistumisaste	76,4 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kuwaitin poliittinen ja taloudellinen tilanne on tällä hetkellä vakaa. Poliittisen järjestelmän toimivuuteen sekä öljyviennin tuloihin perustuvaan talouteen liittyy kuitenkin haasteita, joiden kanssa maan hallinto joutuu aktiivisesti kamppailemaan. Suomen ja Kuwaitin väliset suhteet ovat hyvät. Maidemme kauppasuhteet ovat Suomelle vientivoittoiset ja kasvavat, mutta viennin kokonaisarvo on toistaiseksi vaatimaton. Kuwaitin investoinnit Suomeen ovat sitä vastoin merkittävät. Kuwaitin hallinnon tavoitteena on kasvattaa yksityisen sektorin merkitystä ja investoida maan infrastruktuurin kehitykseen. Suomalaiselle osaamiselle on mahdollista kysyntää koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden, terveysteknologian, uusiutuvan energian, jätevesien käsittelyn, logistiikan, liikenteen sekä informaatioteknologian aloilla.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

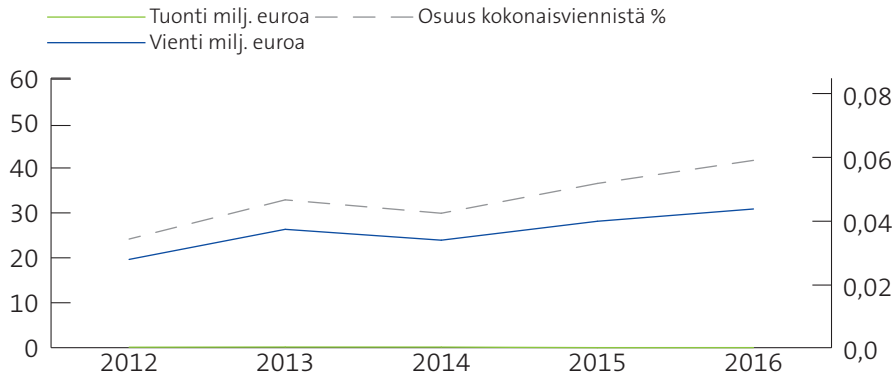
Öljyn hinnan lasku on vaikuttanut Kuwaitin talouteen. Kuwaitin hallinnon tilannetta korjaavat toimenpiteet ovat olleet kuitenkin monia muita Arabian niemimaan valtiota rajoitetumpia. Osin tämä johtuu hallituksen ja parlamentin yhteistyön ja muutosten aikaansaamisen vaikeuksista, ja osin Kuwaitin talouden kestokyvystä öljyn hinnan vaihtelulle. On arvioitu, että Kuwaitin budjetin tasapainottava öljyn hinta on noin 60,5 dollaria barrelilta ja toisaalta maan velkaantumistaso on matala (vain 16,5 prosenttia bruttokansantuotteesta). Lähi-tulevaisuuden öljyn hinnan nousu korjaisi budjettia merkittävästi, ja tätä odotellessa matala velkaantuminen jättää hallinnolle suurehkon pelivaran tasapainottaa maan taloutta tarvittaessa ulkomaisella velalla.

Eri arvioiden mukaan Kuwaitin öljyvarat vastaavat noin kuudesta yhdeksään prosenttia maailman tunnetuista öljyvaroista. Öljyteollisuus muodostaa yli puolet maan bruttokansantuotteesta, 94 prosenttia vientituloista ja 90 prosenttia valtion tuloista. Riippuvuus maan öljysektorista on hyvin suurta ja maalla on erinäisiä suunnitelmia nostaa muiden sektoreiden merkitystä taloudelleen.

Kuwaitin tavoitteena on tukea taloutensa kasvua merkittäväillä infrastruktuuri-hankkeilla. Maan hallinnon tavoitteena on ollut laskea julkisen sektorin roolia hankkeiden rahoittajana, mutta toistaiseksi yksityinen raha on lähtenyt talkoisiin laiskasti. Vireillä on ollut myös yksityistämishankkeita useammalla sektorilla (ilmailu, öljyteollisuus ja terveydenhuolto), mutta yksityistämisen eteneminen ja tulokset ovat olleet varsin vaihtelevia. Maan taloutta rasittavat öljytulojen laskun lisäksi korkeat tuet sähkön ja öljyn kuluttajainnoissa, joita hallitus on

Jukka Peltonen toimii edustuston päällikön sijaisena Suomen Riadin suurlähetystössä, Saudi-Arabiassa.

Suomen ja Kuwaitin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

pyrkinyt alentamaan. Vahvasti erimielinen parlamentti on kuitenkin vaikeuttanut taloudellisten uudistusten läpimenoa – yksimielisyys on löytynyt helposti ainoastaan vierastyöläisiä koskevien maksujen korotusten osalta. Päätöksiä aikaansaamisen ja muutoksien läpiviennin haasteiden johdosta Kuwaitin voidaan katsoa jääneen taloutensa dynamiikassa ja kehityksessä verrokkimaidensa Arabiemiraattien ja Qatarin vauhdista.

Kuwaitin tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2015 olivat viennin osalta Etelä-Korea 14,8 prosenttia, Kiina 12,3, Intia 12,2 ja Japani 10,5 ja tuonnin osalta Kiina 13,2 prosenttia, Yhdysvallat 9,6, Saudi-Arabia 7,7 ja Japani 6,4. Kuwaitin kauppapase on vahvasti ylijäämäinen.

Suomen ja Kuwaitin välinen taloudellinen yhteistyö

Suomen ja Kuwaitin välinen kauppa on ollut Suomelle hyvin vientivoittoista. Vuonna 2016 Suomen viennin arvo Kuwaitiin oli 30,8 miljoonaa euroa. Viennin 10 prosentin kasvua voidaan pitää positiivisena jatkona edellisen vuoden 18 prosentin kasvulle. Tuonnin arvo on vaihdellut viimeisen viiden vuoden aikana 11 000 euron ja 144 000 euron välillä ja vuonna 2016 tuonnin arvo oli 14 010 euroa. Tärkeimpiä vientituotteitamme ovat olleet teollisuustuotteet, kuten paperituotteet, koneet ja laitteet. Suomi on tuonut Kuwaitista lähinnä teollisuustuotteita, kuten muovin raaka-aineita. Potentiaalia taloussuhteiden kehittämiseksi on paljon, erityisesti Kuwaitin pyrkiessä monipuolistamaan talouttaan. Kuwaitin investoinnit Suomeen ovat merkittävät, yli 700 miljoonaa euroa.

Suomen ja Kuwaitin välillä solmittiin vuonna 1980 taloudellista ja teknologista yhteistyötä koskeva TT-sopimus. Sopimukseen perustuva komissio on kokoontunut kevääseen 2017 mennessä seitsemän kertaa. Edellisen kerran komissio kokoontui syksyllä 2016 Kuwaitissa. Talouskomissiossa identifioituja yhteistyöaloja ovat muun muassa koulutus, tutkimus ja innovaatiot sekä IT- ja viestintäala. Kuwait on kiinnostunut uusiutuvan energian teknologioista (aurinko ja tuuli), materiaalitieteistä ja nanoteknologiasta, jätevesien käsittelyn sekä merivedestä valmistettavan juomaveden tuotannon kehittämisestä sekä älykkään liikenteen ratkaisusta. Kuwait kehittää aktiivisesti logistiikka-alan infrastruktuuriaan, minkä johdosta kysyntää suomalaiselle esimerkiksi satamien

rakentamiseen liittyvälle osaamiselle on löydettävissä. Kuwaitilaiset ovat keskimäärin hyvin toimeentulevia ja kuluttajina maksuvalmiita. Kuwaitin kuluttajatuotemarkkinoilla sekä Kuwaitista ulospäin suuntautuvassa matkailussa on suomalaisilla yrityksillä varteenotettavia mahdollisuuksia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Poliittisen järjestelmänsä parlamentaaristen piirteiden vuoksi Kuwait on perinteisesti ollut Persianlahden alueella esimerkki, johon etenkin länsimaat ovat mielellään viitanneet mallina alueen muille valtioille – Kuwait on ainoa Persianlahden yhteistyöneuvoston (Gulf Cooperation Council, GCC) maista, jossa on vaaleilla valittava parlamentti. Kansalliskokous, Majlis al-Umma, on näkyvä poliittinen toimija, joka käyttää lainsäädäntövaltaa yhdessä emiirin kanssa. Toimeenpanovalta kuuluu emiirille ja hänen nimittämälleen hallitukselle. Kuwaitissa poliittiset puolueet ovat virallisesti kiellettyjä, mutta parlamentissa toimii epävirallisia ryhmittymiä, joiden toiminta on hiljaisesti hyväksytty.

Viime vuosina poliittisen järjestelmän toimintakyky on heikentynyt. Vastakkainasettelu hallituksen ja parlamentin välillä on ollut voimakasta ja vaaleja on järjestetty usein. Vuonna 2012 pidettiin peräti kahdet parlamenttivaalit, joista ensimmäisen tuloksen maan perustuslakituomioistuin mitätöi ja toisen kohtaloksi tuli monien oppositioehdokkaiden boikotti ja maan historian heikoin äänestysaste (40,3 prosenttia). Viimeisimmät vaalit pidettiin marraskuussa 2016 emiirin hajotettua parlamentin sen vastustettua maan hallituksen ajamia talousuudistuksia. Marraskuun 2016 vaaleissa valittu parlamentti on ollut hajoamisuhan alla pian valintansa jälkeen perustuslakituomioistuimen käsitellessä vaaleihin liittyviä vetoomuksia.

Kuwaitilaisten enemmistö arvostaa nykyistä emiiri Sabah al-Ahmad al-Jabr Al-Sabah'ta, joka nousi valtaan tammikuussa 2006. Emiiriä pidetään edeltäjänsä uudistusmielisempänä. Hän on säilyttänyt Kuwaitin hyvät suhteet länteen sekä uudistanut taloutta ja yhteiskuntaa. Yhteiskunnallista vakautta edesauttaa myös se, että taloudellisesti kuwaitilaisilla on mennyt hyvin. Myös sunnien ja shiiojen väliset, molemminpuoliseen kunnioitukseen perustuvat suhteet ovat edesauttaneet yhteiskuntarauhan säilymistä. Shiia-vähemmistö on ainakin toistaiseksi tuntenut itsensä järjestelmän osaksi.

Alueellisista kysymyksistä Kuwait on ollut erityisen huolestunut Jemenin, Syyrian ja Irakin tilanteista. Maa on osallistunut Saudi-Arabian johtamaan koalitioon, joka on tehnyt Jemenin hallinnon pyynnöstä ilmaiskuja Jemenin huthi-kapinallisia vastaan. Jemenin suhteen Kuwait on nostanut rooliaan isännöimällä neuvotteluja konfliktin ratkaisemiseksi. Syyrian osalta Kuwait on korostanut humanitaarisen avun merkitystä ja maa on isännöinyt useita Syyrian avustuskonferensseja. Kuwait on myös pyrkinyt toimimaan sillanrakentajana Iranin ja GCC-maiden välillä. Äärijärjestö ISIL muodostaa merkittävän uhan alueelliselle vakaudelle Lähi-idässä ja Persianlahdella. Kuwaitissa ISIL otti vastuun kesäkuussa 2015 maan pääkaupungissa toteutetusta 27 kuolonuhria vaatineesta itsemurhaiskusta.

Sääntely-ympäristön kehitys

Kuwaitin kansainväliseen kauppaan vaikuttaa sen jäsenyys Persianlahden yhteistyöneuvostossa (GCC). Kuwait muodostaa yhdessä Saudi-Arabian, Arabiemiraattien, Bahrainin ja Omanin kanssa tulliliiton, joilla on yhtenäinen tuontitulli ulkoraajoilla ja jonka sisärajoilla tavarat liikkuvat vapaasti.

GCC:n ensimmäinen kolmatta osapuolta koskeva vapaakauppasopimus allekirjoitettiin Singaporen kanssa joulukuussa 2008. Vuonna 2009 vuorossa oli GCC:n ja Euroopan vapaakauppajärjestön (EFTA) välisen vapaakauppasopimuksen allekirjoittaminen. Myös EU:n ja GCC:n välisestä vapaakauppasopimuksesta on ollut vaihtelevia

tunnusteluja. Huhtikuussa 2016 EU ja GCC sopivat kauppaa ja investointeja koskevan dialogin käynnistämistä, jolla pyritään osaltaan tasoittamaan tietä kohti mahdollisia vapaakauppasopimusneuvotteluja.

GCC-maat ovat pyrkineet harmonisoimaan ulkomaankauppaa koskevia standardejaan. Maiden halukkuudessa muun muassa ruoka- ja elintarvikealan tuontivaatimusten yhtenäistämiseen, on havaittu eroja, mutta näillä näkymin kehitys alueella kulkee kohti tiiviimpään taloudellista yhteistyötä GCC:n jäsenmaiden kesken. Esi-merkkinä maiden välisestä koordinaatiosta mainittakoon viiden prosentin arvonlisävero, jonka on määrä tulla voimaan kaikissa GCC-maissa samanaikaisesti vuonna 2018.

Kuwait on öljynviejämaiden järjestön (OPEC) ja Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsen. Ennen tammikuusta 1995 alkanutta WTO-jäsenyyttä maa oli GATT-sopimuksen piirissä vuodesta 1963 alkaen. Suomen ja Kuwaitin välillä on solmittu kahdenvälinen investointisopimus, jossa on sovittu maiden välisten sijoitusten edistämisestä sekä investointisuojusta.

SAUDI-ARABIA

Pääkaupunki	Riad
Väkiluku	28,2 milj.
BKT	637,8 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	54,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1,2 %
Inflaatio.....	4,4 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	2,4 % 42,9 % 54,7 %
Työttömyysaste	11,2 %
Kaupungistumisaste	83,1 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Saudi-Arabia on Persianlahden suurin talous ja Suomen merkittävin kauppakumppani Lähi-idässä. Maa on lähialueiden epävakaudesta ja öljyn hinnan vaihteluista huolimatta pysynyt yhteiskunnallisesti vakaana. Saudi-Arabia on läpikäymässä merkittävää taloudellista ja yhteiskunnallista uudistushanketta. Aiempaa suunnitellumpi taloudenpito ja hankkeiden priorisointi tekevät kilpailusta maassa aiempaa kovempaa, mutta samalla uudistushankkeet luovat huomattavia mahdollisuuksia yrityksille, joilla on kykyä ja kapasiteettia tukea Saudi-Arabiaa sen kehitystä viitoittavan Vision 2030 suunnitelman toteuttamisessa. Öljyriippuvaisen taloutensa monipuolistamiseksi Saudi-Arabia investoi kaivosteollisuuteen ja logistiikka-alan infrastruktuuriin sekä edistää maan houkuttelevuutta rahoitusmarkkinoiden näkökulmasta. Koulutus ja terveydenhuolto ovat taloudellisesti suuria ja jatkuvan kehityksen alla olevia sektoreita, joissa suomalainen osaaminen on hyvin tervetullutta.

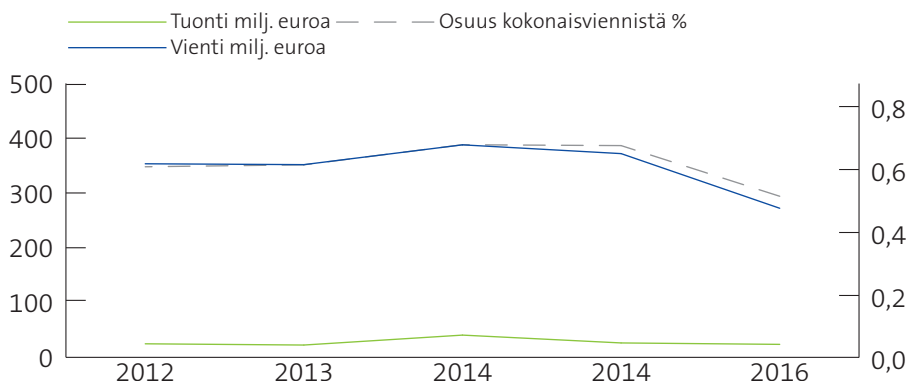
Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Vuoden 2016 talousuutisointia väritti maan toimet vastata laskeneen öljynhinnan aiheuttamaan budjettialijäämään. Vuonna 2015 97 miljardiin dollarin suuruiseksi venähtänyt alijäämä oli saatava korjattua ja vuonna 2016 alijäämä saatiinkin laskettua aiempaa tiukemmalla taloudenhoidolla 79 miljardiin dollariin. Julkisen sektorin kulutuksen ollessa merkittävä tekijä maan taloudessa vaikutti varsin kovakätiset menoleikkaukset selvästi maan talouskasvuun. Vuonna 2016 Saudi-Arabian bruttokansantuote kasvoi 1,4 prosentilla, joka on selvästi alle viimeisen kymmenen vuoden keskiarvon (4 prosenttia) ja oli heikoin kasvuvauhti sitten vuoden 2009. Vuoden 2017 talouskasvuksi on arvioitu 1,2 prosenttia.

Tukeakseen valtion budjetin rahoitusta Saudi-Arabia teki ensimmäisen kansainvälisen velkakirja-antinsa loka-kuussa 2016. 17,5 miljardin dollarin suuruinen anti herätti suurta kiinnostusta sijoittajien keskuudessa ja oli tulokseltaan onnistunut. Merkattavana olleisiin viiden, kymmenen ja kolmenkymmenen vuoden velkakirjoihin tehtiin ostotarjouksia yhteensä peräti 67 miljardin dollarin arvosta. Huhtikuussa 2017 Saudi-Arabia laski liikkeelle sharia-lain periaatteita noudattavan viiden ja kymmenen vuoden sukuk-velkakirjan. Myyntiin tullut sukuk-velkakirja oli ensimmäistä kertaa tarjolla myös kansainvälisille sijoittajille. Yhteensä 9 miljardin dollarin arvoisiin velkakirjoihin tehtiin ostotarjouksia peräti 33 miljardin dollarin edestä.

Jukka Peltonen toimii edustuston päällikön sijaisena Suomen Riadin suurlähetystössä, Saudi-Arabiassa.

Suomen ja Saudi-Arabian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Saudi-Arabian tavoitteena on jatkaa budjettirahoituksensa nostamista markkinoilta myös tulevaisuudessa. Maalla on tähän hyvät lähtökohdat: Vuodelle 2016 Saudi-Arabia ilmoitti maan julkisen velan olevan 12,3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vaikka luvusta on esitetty eri arvioita (15–17 prosenttia) ja velkaantuneisuus on noussut aiemmista ennätysalhaisista lukemista, on Saudi-Arabian valtionvelan taso edelleen alhainen ja luottoluokitus hyvä (A-/A1/AA-). Tulevista ratkaisuista antaa viitteitä maan valtionvarainministeriön ilmoitus julkisen velan 30 prosentin ylärajasta vuoteen 2020 mennessä.

Maan talouden tasapainoa on helpottanut Öljynviejämäiden järjestön OPECin marraskuussa 2016 aikaansaama päätös jättää öljyntuotantoa sekä keväällä 2017 tehty päätös toimenpiteiden jatkamisesta. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi öljyn keskihinnaksi vuodelle 2017 noin 50 dollaria barreilta, mikä on selvä parannus vuoden 2016 43 dollarin keskiarvoon. Tällä on suuri merkitys Saudi-Arabian kauppataaseelle öljyteollisuuden tuotteiden muodostaessa noin 75 prosenttia maan viennin kokonaisarvosta.

Saudi-Arabian valtion budjetti vuodelle 2017 on 237 miljardia dollaria (890 miljardia rialia), joka on kahdeksan prosenttia edellisvuotta suurempi. Budjetin alijäämän on tarkoitus pienentyä kolmanneksella vuodesta 2016 päätyen 53 miljardiin dollariin. Vuodelle 2017 maan öljytulot on arvioitu 128 miljardiin ja muista lähteistä saatavat tulot 57 miljardiin dollariin.

Vuoden 2017 budjetin suurimmat erät ovat koulutus (23 prosenttia), sotilasmenot (21 prosenttia) ja terveys- ja sosiaaliala (14 prosenttia). Sotilasmenoihin ollaan budjetoimassa 2,7 miljardin dollarin korotusta ja infrastruktuuriin ja liikenteeseen tehdään peräti 5,3 miljardin dollarin (+64 prosenttia) lisäys. Erityisesti kasvaa Saudi-Arabian Vision 2030 -suunnitelman toteutusohjelman National Transformation Planin toteutukseen varattu budjetti, joka lähes viisinkertaistuu 11,2 miljardiin dollariin.

Saudi-Arabia tulee jatkamaan taloudenpidossaan uudistuksia, joiden keskeisiä tavoitteita on saavuttaa budjetitasapaino vuoteen 2020 mennessä pienentämällä valtion menoja ja kasvattamalla ei-öljysektorin tuloja sekä nostaa lisävelkaa kansainvälisiltä markkinoilta. Saudi-Arabian tavoitteena on myös nostaa luottoluokituksensa luokkaan AA2 (Moody's). Valtion menoleikkaukset ovat toistaiseksi näkyneet etenkin rakennushankkeiden jää-

dyttämisessä ja uudelleen arvioinneissa ja julkisen sektorin palkkojen sekä bensiinin, sähkön ja veden hintatukien leikkauksissa. Öljysektorin ulkopuolisten tulojen hankkiminen on lähtenyt liikkeelle erilaisten ulkomaalaiseen työvoimaan liittyvien maksujen (kuten korotukset viisumeihin ja työnantajilta perittävät kuukausittaiset maksut) sekä eräiden yrityksiin kohdistuneiden kunnallismaksujen kautta.

Saudi-Arabian valtionvarainministeriön mukaan keskeisiä toimenpiteitä budjetin hallintaan ovat jatkossa operatiivisten kulujen tehokkaampi käyttö ja vähentäminen, julkisten investointien parempi valinta ja tarkempi seuranta sekä tuettujen perushyödykkeiden (sähkö, vesi ja bensa) hinnoittelun asteittainen muuttaminen vakiohinnoista enemmän markkinahintoja seuraaviksi. Vuoden 2017 aikana maassa otetaan käyttöön valmistevero virvoitus- ja energiajuomille ja tupakalle, minkä lisäksi Saudi-Arabiassa tutkitaan mahdollisuutta aloittaa myös muiden kuin edellä mainittujen sokeroitujen juomien ja välipalojen verotus.

Vuoden 2018 aikana on suunnitelmissa saada voimaan kaikissa Persianlahden yhteistyöneuvoston (Gulf Cooperation Council, GCC) -maissa viiden prosentin arvonlisävero. Suunnitelmat tuloverosta ovat toistaiseksi jäissä, mutta veroluontoiseksi luokiteltavat maksut ulkomaisen työvoiman käytöstä tulevat heinäkuusta 2017 alkaen koskemaan myös siirtotyöläisten Saudi-Arabiassa asuvia perheenjäseniä. Näiden maksujen on määrä kasvaa portaattaisesti 100 rialista 400 rialiin (27–107 dollariin) kuukaudessa perheenjäsenä kohti. Tällä toimenpiteellä on selvä pyrkimys lisätä valtion tuloja, mutta vähintään yhtä suuri tarkoitus on nostaa saudityövoiman kysyntää.

Saudi-Arabia pyrkii kasvattamaan yksityisen sektorin kokoa ja merkitystä taloudelleen. Yleisiä toimintaedellytyksiä – kuten hyvää liiketoimintaympäristöä (lait, yrityksen perustaminen, liiketoiminnan palvelut), kotimaisia ja ulkomaisia investointeja, työmarkkinoiden toimintaa, sääntelyn purkua ja kilpailukykyä – edistävien toimenpiteiden lisäksi Saudi-Arabia on identifioinut viisi sektoria, joihin maa tulee erityisesti lähivuosina investoimaan ja joista toivotaan uusia kilpailukohtia öljyalan lisäksi: kaivosteollisuus, logistiikka, myöhemmin yksilöitävät viennit, digitalisaatio ja rahoitus.

Saudi-Arabia on asettanut kaivostoiminnan kehitykseen erittäin kunnianhimoiset tavoitteet. Teollisuudenalan koko on tarkoitus yli kolminkertaistaa vuoteen 2030 mennessä nykyisestä 21 miljardista 69 miljardiin dollariin. Logistiikan osalta Saudi-Arabia investoi vahvasti liikenne- ja kuljetusinfrastruktuuriin ja tähtää toimivilla yhteyksillä kolmen mantereiden logistiseksi solmukohtaksi. Digitalisaatio pyritään ylettämään yli sektoreiden koulutuksesta terveyspalveluihin ja viranomaisasiointiin.

Rahoitusmarkkinoiden osalta Saudi-Arabia pyrkii tekemään maasta kansainvälisesti houkuttelevan ja tässä oleellisina toimenpiteinä ovat suunnitellut valtionyhtiöiden pörssilistaukset, joista suurimpana maailman arvokkaimmaksi yhtiöksi arvioidun Saudi Aramcon listautumisanti. Listautumisannin on määrä tapahtua vuoden 2018 aikana. Tarkoituksena on myydä 5 prosenttia yhtiöstä ja listattavaksi tulevien osakkeiden on määrä kattaa kaikki yrityksen toiminnot. Sijoituskohteen jo ennestään korkeaa houkuttelevuutta nostaakseen Saudi-Arabian hallinto on laskenut yhtiön veroasteen 85 prosentista 50 prosenttiin.

Valtioyhtiöiden yksityistämistä saatavilla tuloilla Saudi-Arabia suunnittelee kasvattavansa nykyisen noin 180 miljardin dollarin kokoisen Public Investment Fundin (PIF) maailman suurimmaksi 2 000 miljardin dollarin sijoitusrahastoksi, josta saatavilla vuosittaisilla tuotoilla vähennettäisiin osaltaan maan riippuvuutta öljytuloista. Esimerkkeinä PIF:n sijoituksista mainittakoon kesäkuussa 2016 tehty 3,5 miljardia dollarin sijoitus kyytipalvelu Uberiin ja lokakuussa 2016 PIF:n tekemä ilmoitus rahaston tulevien viiden vuoden aikana toteutettavasta 45 miljardin dollarin sijoituksesta japanilaisen SoftBankin kanssa perustettavaan 100 miljardin dollarin teknologiarahastoon.

Suomen ja Saudi-Arabian välinen taloudellinen yhteistyö

Saudi-Arabiassa toimivien suomalaisyritysten mukaan vuosi 2016 oli haasteellinen, mutta tuloksellisesti monelle yritykselle varsin hyvä. Projekteja ja kauppooja oli saatu aikaan ja näkymät tuleville vuosille ovat vähintään kohtuulliset. Saudi-Arabian hallinnon viime vuonna osittain pysäyttämä erityisesti rakennushankkeita koskeva maksuliikenne on johtanut monen yrityksen kohdalla maksujen viivästymiseen. Maan hallinto ilmoitti loppuvuodesta 2016 maksavansa suuren osan rästissä olevia maksujaan vielä vuoden loppuun mennessä. Maksuliikenne yrityksille onkin vilkastunut ja rästejä on maksettu, mutta alkuvuodesta 2017 edelleen osa vuoden 2015 ja 2016 laskuista on maksamatta, projekteja on viivästetty tai maksuehtoja neuvoteltu asiakkaalle edullisemmaksi. Yleisesti voidaan todeta, että Saudi-Arabian hallinto investoi edelleen hankkeisiin ja toimii talouden moottorina, mutta hankkeisiin käytettävissä olevat budjetit ovat aiempaa maltillisempia ja hankkeiden ja toimittajien valintaan panostetaan aiempaa enemmän. Markkinoiden ollessa edelleen kokoluokaltaan suuret ja houkuttelevat on suomalaistoimijoiden varauduttava entistä huolellisemmin kovaan kansainväliseen kilpailuun.

Tullitilastoja tarkasteltaessa vuonna 2016 Suomen ja Saudi-Arabian kaupan volyymi oli edellisvuotta pienempi. Kokonaistalouden kasvun hidastumisesta huolimatta Saudi-Arabia on edelleen Persianlahdenmaiden talouksista selvästi suurin ja myös Suomen merkittävin kauppakumppani Lähi-idässä. Tilastoituja kauppalukuja voidaan pitää suuntaa antavina, mutta on hyvä huomioida suoraan Suomesta tulevan viennin lisäksi viennin kirjautuminen useissa tapauksissa kolmansiin maihin, kuten Ruotsiin, Yhdysvaltoihin ja Arabiemiraatteihin. Lisäksi tehtäessä arviota maidenvälisestä kokonaiskaupasta on hyvä huomioida laajentuva asiantuntija- ja muiden palveluiden myynti Saudi-Arabiaan, joka ei näy esitetyissä tilastoissa.

Suomalaisille toimijoille huomionarvoisina mahdollisuuksina Saudi-Arabiassa vuosina 2017–2018 näyttäytyvät kaivosteollisuus alana yleisesti sekä logistiikkaan ja liikenteeseen liittyvät infrastruktuurihankkeet. Kaivossektorin kehityksessä on runsaasti kartoitus- ja viranomaistoiminnan kehitykseen liittyvää työtä, jossa Suomen Geologian tutkimuskeskuksen alkanut yhteistyö Saudi-hallinnon kanssa on erittäin arvokasta. Logistiikan osalta muun muassa tulevat lentokenttien laajennukset, junarataverkoston kehittäminen sekä neljään kaupunkiin suunnitteilla olevat metrohankkeet tulevat tarjoamaan alan yrityksille merkittäviä liiketoiminta-mahdollisuuksia. Koulutus ja terveydenhuolto ovat edelleen rahallisesti suuria sektoreita Saudi-Arabiassa ja näihin molempiin liittyy aktiivista kehitystoimintaa, joka tarjoaa mahdollisuuksia suomalaiselle osaamiselle. Koulutuksen ja terveydenhuollon osalta Suomella on sekä erittäin hyvä maine että näyttöjä onnistuneesta yhteistoiminnasta, jonka pohjalta tulevaisuuden hankkeita on hyvä jatkaa.

Suomalaisten yrityksille mielenkiintoisena hankkeena voidaan nähdä myös Saudi-Arabian julkaisema investointiohjelma uusiutuvan energiantuotannon kehittämiseksi. Seuraavalle kymmenelle vuodelle aikataulutettu 50 miljardin dollarin suuruinen ohjelma (National Renewable Energy Program) sisältää muun muassa keväällä 2017 julkaistut 300 megawatin aurinko- ja 400 megawatin tuulivoimahankkeet, joiden tarjouskilpailut käydään vuoden 2017 aikana. Vuoteen 2020 mennessä uusiutuvien energianlähteiden kapasiteetti on tarkoitus nostaa 3,45 gigawattituntiin ja vuoteen 2030 mennessä tavoitetaso on 9,5 gigawattituntia.

Huolimatta öljyn maailmanmarkkinahinnan ja hallinnon tekemien leikkauksien aikaansaamasta kokonaistalouden kasvun hidastumisesta on Saudi-Arabian vähittäiskaupan kasvu ollut vakaata (Euromonitorin arvion mukaan keskimääräinen vuosikasvu 2011–2016 oli 10,8 prosenttia) ja kasvun on ennustettu jatkuvan myös tulevien vuosien aikana. Vähittäiskaupan kasvua tukee saudikuluttajien hyvä ostovoima, kulutusmyönteisyys, demografiatekijät sekä jatkuvat investoinnit uusiin kauppakeskuksiin. Näistä mainittakoon muun muassa Arabian Centres Co. Ltd:n suunnittelema 19 uutta ostoskeskusta, joiden myötä ostosala tulee kasvamaan

vuoteen 2020 mennessä lähes miljoonalla neliömetrillä sekä Majid Al Futtaimin suunnittelema 3,7 miljardin dollarin investointi maan suurimman ostoskeskuksen rakentamiseksi Riadiin. Vuonna 2022 valmistuvan Mall of Saudin on tarkoitus sisältää vähittäiskaupan tiloja 300 000 neliömetrin edestä sekä muun muassa maan ensimmäisen sisälaskettelukeskuksen. Vaikka toistaiseksi kulutustavaroita Saudi-Arabiaan tuovia suomalaisyrityksiä on ollut niukanlaisesti, tarjoavat Saudi-Arabian 120 miljardin dollarin vuosivolyymin vähittäismarkkinat kuitenkin varteenotettavia mahdollisuuksia myös Suomelle. Erityisen vahvassa kasvussa ovat kodin- ja puutarhan, vapaa-ajan, vaatetuksen, elektroniikan, terveyden ja kauneuden tuotekategoriat. Elintarvikeviennin osalta Saudi-Arabian markkinoiden koko on vahva vetovoimatekijä ulkomaisille alan yrityksille, ja markkinoiden houkuttelevuutta lisää maksukykyisten kuluttajien hyvin myönteinen suhtautuminen tuontielintarvikkeiden kulutukseen. Yksityisen kulutuksen kannalta myönteisenä voidaan nähdä hallinnon huhtikuussa 2017 tekemä päätös edellisenä vuonna leikattujen etuuksien palauttamisesta julkisen sektorin työntekijöille.

Saudien arvostaessa niin kuluttajina kuin suurempienkin hankkeiden osalta hyvää palvelua ja kokonaisvaltaisia ratkaisuja on erityisesti pienempien suomalaisyritysten suositeltavaa muodostaa yhteenliittymiä, joiden kautta pystytään sekä jakamaan riskiä että tarjoamaan asiakkaille laajempia kokonaisuuksia. Saudi-Arabiassa menestyminen edellyttää alueen, arabikulttuurin ja paikallisten toimintatapojen tuntemusta. Vientiponnistelut vaativat kärsivällistä ja pitkäjänteistä toimintaa sekä vankkaa sitoutumista alueeseen. Arabialaiseen kulttuuriin kuuluvat olennaisesti luottamukselliset henkilökohtaiset suhteet. Läsnäoloon ja henkilökohtaisiin suhteisiin panostaminen sekä kulttuurin ja toimintatapojen tuntemus ovatkin edellytyksiä menestykselle liiketoiminnalle. After sales -toiminnot ovat olennainen osa liiketoimintaa alueella ja Saudi-Arabiassa arvostetaan kokonaisvaltaisia ratkaisuja ja ”avaimet käteen” -toimituksia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Saudi-Arabian yhteiskunnallista keskustelua hallitsee hallinnon suunnitelmat maan talouden ja yhteiskunnan uudistamiseksi. Varakruununprinssi Mohammad bin Salmanin lanseeraama ja johtama Vision 2030 -suunnitelma ja sen tavoitteita konkretisoiva National Transformation Plan 2020 ovat vahvasti poliittisen toiminnan keskiössä. Talouden parempi suunnittelu, kulukuri ja budjettialijäämän saaminen aisoihin ovat keskeisiä tavoitteita, samoin maan öljyriippuvaisen talouden monipuolistaminen ja yksityisen sektorin kasvattaminen. Yhteiskunnallisten kehitystoimien osalta on nähty jo toimeenpantuja uudistuksia, joista mainittakoon muun muassa viihde- ja kulttuuritarjonnan lisääminen, palvelut naisten ja miesten yhteistilaisuuksien järjestämiseen, uskonnollisen poliisin valtuuksien poistaminen sekä matkailualan kehittäminen.

Kuningashuoneen asema on vakaa, eikä sillä ole sisäpoliittisesti todellisia uhkatekijöitä. Maan hallinnossa tapahtuvat muutokset, jos niitä tulee, tulevat ensisijaisesti kuningashuoneen sisästä. Maan turvallisuusjoukot ja asevoimat ovat uskollisia kuningashuoneelle. Viime aikoina maassa on tapahtunut satunnaisia etupäässä ISLiin kuuluvien solujen toimesta tehtyjä terrori-iskuja, joiden kohteena ovat olleet ensisijaisesti maan turvallisuusviranomaiset. Maan itäisen provinssin shiiaväestö on pysynyt suhteellisen rauhallisena, mutta tästä huolimatta Itä-provinssi säilyy hallinnon erityisen seurannan alaisuudessa. Saudi-Arabiassa vallalla olevan näkemyksen mukaan Iran pyrki käyttämään maassa olevaa shiiaväestöä omien tarkoitusperiensä ajamiseen ja maan epävakauttamiseen. Tilanne on kuitenkin pysynyt yleisesti rauhallisena ja turvallisuustilanne on viranomaisten hallinnassa.

Maan tekemistä uudistuksista huolimatta maan ihmisoikeustilanne on edelleen heikko. Naisten aseman lisäksi etenkin vierastyöläisten kohtelun, uskonnon-, ilmaisun- ja kokoontumisvapauden ja kuolemanrangaistuksen osalta tyydyttävää edistystä ei ole tapahtunut. Shiiavähemmistö kokee syrjintää sekä työmarkkinoilla että julkisissa palveluissa ja saudisaatiopolitiikan myötä siirtolaistyöläisten asema on heikentynyt. Kansainvälisen

yhteisön huolenaiheena on ollut myös ihmisoikeusaktivistien kohtelu maassa. Saudi-Arabiassa on mahdollista käydä julkista keskustelua sekä lehtien mielipidepalstoilla kuin myös sosiaalisessa mediassa, jonka käyttöä ei ole juurikaan rajoitettu. Aiheiden kirjo on joka tapauksessa rajattu, eikä kuningashuonetta, shiivähemmistöä tai Jemenin sotaan arvostettavaa puhetta sallita. Kansalaisia on myös pidätetty ja vangittukin sosiaalisessa mediassa julkaisemiensa tai jakamiensa viestien (erityisesti twiittien) johdosta. Naisten asemassa voidaan katsoa tapahtuneen pientä kehitystä: Naiset ovat näkyvämmän mukana työelämässä, yritysten johtopaikoille (mm. Saudi-Arabian arvopaperipörssin johtoon ja maan toiseksi suurimman englanninkielisen sanomalehden päätoimittajaksi) on nimitetty naisia ja kuninkaan neuvoa-antavan shura-neuvoston jäsenistä naisia on 30 prosenttia. Suurimman yksittäisen naisten elämää hankaloittavan järjestelyn, miespuolisen huoltajuuden (guardianship) poistamisessa ei ole kuitenkaan edistytty.

Sääntely-ympäristön kehitys

Saudi-Arabian tavoitteena on avata markkinoitaan yhä suuremmassa määrin kansainvälisesti ja maa panostaa myös oman vientiteollisuutensa kehitykseen. Saudi-Arabia on jäsen Maailman kauppajärjestö WTO:ssa, sillä on vapaakauppasopimukset Singaporen ja EFTAn kanssa, Saudi-Arabia on GRAFTA:n (Greater Arab Free Trade Agreement) jäsen ja maan tavoitteena on edistää kauppaneuvotteluja muun muassa EU:n, Japanin, Kiinan, Intian ja Etelä-Amerikan Mercosur-ryhmän kanssa. Alueellisten kauppasopimusten puolelta Persianlahden yhteistyöneuvosto (GCC) ja sen säännökset vaikuttavat Saudi-Arabian ulkomaankauppaan yhteistyöneuvoston maiden välillä kuin myös suhteessa kolmansiin valtioihin.

Yhteisen voimassa olevan tullilain lisäksi GCC-maat pyrkivät laajentamaan kaupan sääntelyä alakohtaisesti. Esimerkkinä tästä on syytä mainita vuonna 2017 voimaan tuleva ruokatuonnin yhteisiä standardeja laajasti sääntelevä ohjeistus (GCC Guide for Control on Imported Foods). Ruokaviennin näkökulmasta tilanne GCC-maissa on ainakin hetkellisesti mutkikas. Uutta ohjeistusta on ollut tarkoitus alkaa noudattaa 1.4.2017 alkaen, mutta ohjeistuksen sovellettavaa painosta ei toistaiseksi (25.4. mennessä) ole ollut saatavilla. Haasteita voi aiheuttaa myös 1.10.2017 asti jatkuva siirtymäaika, minkä aikana GCC-maat voivat vapaassa aikataulussa ja mittakaavassa ottaa uudet GCC-sertifikaatit käyttöönsä, ja minkä johdosta maiden välillä voi ilmetä poikkeavia tulkintoja ja vaatimuksia.

GCC-maiden neuvottelemassa ohjeistuksessa on päädytty ratkaisuun, jossa järjestön jäsenmailla on mahdollisuus edelleen esittää omia vaatimuksiaan haluamissaan tuoteryhmissä. Näin ollen GCC-maihin suuntautuvaan ruokavientiin vaadittavat sertifikaatit tulevat olemaan kaksiosaisia: A-osa koostuu GCC:n yhteisistä vaatimuksista ja B-osa on maakohtainen. Keskeinen sertifikaattien hyväksyntään liittyvä elin on GCC:n sihteeristö ja neuvoston ruokaturvallisuuskomitea, mutta johtuen kansallisten vaatimusten poikkeavuuksista on ruokaviejien syytä jatkaa viestintää myös suoraan kansallisten elintarviketurvallisuusviranomaisten, kuten Saudi Food and Drug Authorityn kanssa. Halal-sertifikaattien osalta jokaisella GCC-maalla on oma listansa hyväksytyistä islamilaisista järjestöistä, joilla on oikeus myöntää tuotteille ja teurastamoille vaadittavat sertifikaatit. Yhtenäistä GCC-halal listausta ei ole, vaan tieto edellä mainituista järjestöistä on saatavilla maiden elintarviketurvallisuusviranomaisilta.

Saudi-Arabiassa ei ole tällä hetkellä käytössä myyntiveroja, arvonlisäveroa tai yksityisiä henkilöitä koskevaa tuloverotusta. Vuosina 2017–2018 voimaan tulevat tiettyjä tuoteryhmiä koskevat haittaverot ja 5 prosentin kattava arvonlisävero, mutta tästä huolimatta verotuksen voidaan katsoa säilyvän Saudi-Arabiassa kevenä. Ulkomaisia yrityksiä koskee 20 prosentin liikevoittovero. Paikalliset yritykset maksavat Zakat-veroa, jota maksetaan vuosittain 2,5 prosenttia yrityksen laskennallisesta arvosta.

Saudi-Arabia teki keväällä 2017 uudistuksen öljy- ja maakaasuteollisuutensa verotukseen tarkoituksenaan lisätä alan ulkomaisten investointien määrää. Aiemman alaa koskeneen 85 prosentin yritysveroasteen sijaan veroa maksetaan yrityksen Saudi-Arabiaan tekemien investointien koon mukaisesti. Alimmassa 50 prosentin veroluokassa investointien tulee ylittää 100 miljardia dollaria, ja veroaste nousee portaittain investointien koon pienentyessä aina 85 prosenttiin asti.

Ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi Saudi-Arabiassa ei ole verovapaita erikoisalueita, mutta maassa on toiminnassa ja suunnitteilla useita Economic Cities -nimellä toimivia teollisuuden keskittymiä, joihin sijoittautuville yrityksille on tarjolla merkittäviä huojennuksia. Maassa uudistettiin yritystoimintaa koskeva laki vuonna 2016, jonka tarkoituksena oli selkeyttää liiketoiminnan sääntelyä ja jolla muun muassa laskettiin maahan perustettavien osakeyhtiöiden minimipääomaa. Keskeinen ulkomaisia sijoituksia Saudi-Arabiassa edistävä taho on Saudi Arabian General Investment Authority (SAGIA).

Saudi-Arabiassa toimii Lähi-idän suurin arvopaperipörssi Tadawul, joka on ollut avoin ulkomaisille instituutionaalisille sijoittajille vuodesta 2015. Syksyllä 2016 maan rahamarkkinaviranomainen hyväksyi 4.9.2016 voimaan tulleet muutokset kansainvälisiä investointeja koskeviin sääntöihin ("QFI Rules") sekä 1.2.2017 voimaan tulleet muutokset sääntöihin listattavien osakkeiden hinnoittelusta ("Book Building Instructions"). Muutoksilla Saudi-Arabian voidaan katsoa aktiivisesti valmistautuvan suunnitelmissa oleviin valtionyhtiöiden listausanteihin.

Maan nuoren ja kasvavan väestön työllisyysasteen parantamiseksi luotu saudisaatiopolitiikka tulee jatkumaan ja vaikuttamaan Saudi-Arabiaan sijoittuvien yritysten toimintaan myös tulevien vuosien aikana. Toimenpiteen tavoitteena on nostaa saudien osuus maan työvoimasta 75 prosenttiin. Arvioiden mukaan tällä hetkellä 80 prosenttia maan työvoimasta on ulkomaista, joten matkaa sektoreittain asetettaviin tavoitteisiin on vielä pitkälti ja osalla toimialoista on tavoitteisiin nähden huomattavaa puutetta osaavasta saudityövoimasta. Tällä on yritysکوhtaaisesti huomattaviakin vaikutuksia toimintaedellytyksiin.

YHDISTYNEET ARABIEMIIRIKUNNAT

Pääkaupunki	Abu Dhabi
Väkiluku	5,9 milj.
BKT	375 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	67,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	2,3 %
Inflaatio.....	3,4 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	0,7 % 44,6 % 54,7 %
Työttömyysaste	2,4 % (2001)
Kaupungistumisaste	85,5 %

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.

Lähteet: CIA World Factbook

Valtavalla vauhdilla kehittynyt, vuonna 2021 itsenäisyytensä 50-vuotistaivalta juhlistava Arabiemiirikunnat on kaupan ja investointien alueellinen keskus. Kansallisissa visioissa 2021 ja 2071 tähdätään kansainvälisten vertailujen kärkeen. Tulevaisuuden keskeisiksi menestystekijöiksi nähdään talouden rakenteen monipuolistaminen, koulutustason nosto, tietopohjaisen talouden rakentaminen sekä innovaatiot. Öljyn hinnan lasku on näkynyt monin tavoin maailman seitsemänneksi suurimman öljyntuottajan taloudessa. Maa on kuitenkin vertaismaihin nähden pitkällä talouden rakenteen monipuolistamisessa ja taloutta suojaavien puskureiden rakentamisessa. Arabiemiirikuntien kasvu onkin jatkunut ja maan johto on kyennyt edistämään kunnianhimoisia kehittämissuunnitelmiaan. Investoinnit esimerkiksi Dubain vuoden 2020 maailmannäyttelyyn ovat mittavia. Kaupparegiimiltään avoin Arabiemiirikunnat on varteenotettava markkina myös suomalaisyrityksille. Kilpailu on kuitenkin kovaa ja menestyminen edellyttää pitkäjänteistä sitoutumista.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Yhdistyneet arabiemiirikunnat on maailman seitsemänneksi suurin öljyntuottaja. Valtaosa öljystä sijaitsee Abu Dhabin emiirikunnan alueella. Öljy on perinteisesti ollut maan talouden kivijalka ja pyrkimys eroon öljyriippuvuudesta on maan keskeisiä tavoitteita. Öljy ja kaasu tuottavat noin kolmanneksen liittovaltion bruttokansantuotteesta ja noin 40 prosenttia tuloista (Economist Intelligence Unit, EIU); ennen öljyn hinnan laskua nämä luvut olivat vielä korkeampia. Maailmanpankin luokituksessa Arabiemiirikunnat oli vuonna 2015 maailman 30. suurin talous (bruttokansantuote 370,296 miljoonaa dollaria). EIU:n arvion mukaan Arabiemiirikuntien talous kasvoi 2,5 prosenttia vuonna 2016 – laskua oli 0,8 prosenttia edellisvuodesta. Maan talouden kasvuluvuista vuonna 2017 on useita, toisistaan jonkin verran poikkeavia arvioita. Vuodelle 2017 EIU ennakoii 2,6 prosentin bruttokansantuotteen kasvua, ja talouden odotetaan kasvavan keskimäärin kolmella prosentilla vuosina 2017–2021. Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ennusteet ovat maltillisimpia: talouskasvun arvioidaan vuonna 2017 olevan 1,7 prosenttia ja nousevan seuraavana vuonna 4,4 prosenttiin. Yhteistä ennusteille on, että talous kasvaa vuonna 2017 maltillisesti ja lähtee voimakkaampaan kasvuun vuonna 2018. Inflaatioennusteet vuodelle 2017 liikkuvat 2,5-3 prosentin tuntumassa.

Riitta Swan toimii suurlähettiläänä ja Marjaana Ettala lähetystösihteerinä sekä Team Finland -koordinaattorina Suomen suurlähetystössä Abu Dhabissa. Jukka Hahlanterä on Finpron Lähi-idän aluejohtaja.

Öljyn hinnan romahdus, hinnan vaatimaton nousu ja OPEC-maan sitoumus rajoittaa öljyntuotantoaan ovat näkyneet monin tavoin Arabiemiirikuntien taloudessa. Maa on kuitenkin vertaismaitaan pidemmällä talouden rakenteen monipuolistamisessa. Talouden suojana ovat puskurit kuten mittavat valuuttavarannot ja verrattain alhainen velkataso. Maalla on maailman kolmanneksi suurimmat valtiolliset sijoitusrahastot, niiden arvoksi on arvioitu noin 1 200 miljardia dollaria (EIU). Maa on myös kyennyt säilyttämään kansainvälisen kilpailukykyä. Nämä seikat ja hallituksen toimet kuten säästötoimenpiteet, polttoaine-, sähkö- ja vesitukiaisten leikkaus ja kansainvälisten velkakirjojen liikkeeseenlasku ovat mahdollistaneet maan johdon kunnianhimoisten kehittämissuunnitelmien edistämisen heikentyneestä taloustilanteesta huolimatta. Arabiemiirikuntien ankarin säästökuuri vaikuttaa päättyneen ainakin toistaiseksi. Koska öljyn hinnan ennakoidaan pysyvän verrattain alhaalla, hallitus joutuu myös jatkossa turvautumaan tasapainottaviin toimiin. On todennäköisempää, että tämä näkyy esimerkiksi suurten hankkeiden hidastumisena, irtisanomisina ja ulkomaalaisilta kerättävien maksujen lisäämisinä, kuin maan omille kansalaisille kohdistettujen mittavien etujen heikentämisenä.

Arabiemiirikunnat on kehittynyt valtavasti lyhyessä ajassa. Kansalliset visiot 2021 ja 2071 ohjenuorinaan maa tähtää kansainvälisten vertailujen kärkeen – esimerkiksi innovatiivisuuden, onnellisuuden, koulutuksen, terveyden, kestäväen kehityksen ja uusiutuvan energian mallimaaksi – ja kansallisen avaruushjelman myötä aina Marsiin asti. Vision 2021:n tavoitteena on liiketoimintaympäristön parantaminen ja ulkomaisten sijoitusten houkuttelu. Tulevaisuuden keskeisiksi menestystekijöiksi nähdään talouden rakenteen monipuolistaminen, koulutustason nosto ja tietopohjaisen talouden rakentaminen sekä innovaatiot. Erityistä painoa pannaan myös uusiutuvan energian kehittämiseen, erityisesti aurinkoenergiaan, joka maan omissa energiasuunnitelmissa on tärkein uusiutuvan energian muoto. Dubaihin ollaan rakentamassa maailman suurinta aurinkoenergia-puistoa, jonka päivittäinen kapasiteetti on 200 megawattia. Niin ikään innovaatiohuuma jatkuu ja kiinnostus startup-yrityksiin on kasvussa. Tämä näkyi myös vuoden 2016 Slush-tapahtumassa Helsingissä, jossa nähtiin ennätysmäärä emiraattiyhteisöjä ja -sijoittajia.

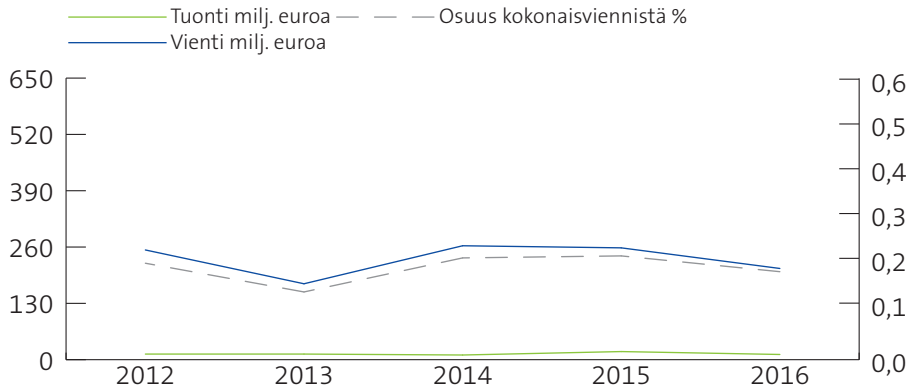
Talouden moottorit Abu Dhabi ja Dubai pyrkivät kumpikin alueellisiksi kaupan, rahoitusalan, logistiikan ja turismin keskuksiksi. Öljysektori on edelleen keskeinen investointikohde erityisesti Abu Dhabissa, mutta mittavat investoinnit muun muassa rakentamiseen, teollisuuteen ja turismiin mukaan lukien terveysturismi jatkuvat, mikä pitää yllä muun kuin öljysektorin kasvua. Esimerkiksi Abu Dhabissa on meneillään kaksi valtavaa projektia: lentokentän laajennus ja ydinvoiman rakentaminen. Vuoden 2020 maailmannäyttelyyn (20.10.2020–10.4.2021) valmistautuva Dubai puolestaan investoi voimakkaasti infrastruktuuriin. Maailmannäyttely järjestetään tuolloin ensimmäistä kertaa Persianlahden alueella ja arabimaassa. Näyttelyyn odotetaan 25 miljoonaa kävijää, joista suuri osa Persianlahden alueen ulkopuolelta. Näyttelyn teemaksi on valittu ”Connecting Minds, Creating the Future”. Muita keskeisiä sektoreita ovat muun muassa uusiutuva energia, perusteollisuus, terveydenhuoltopalvelut, koulutus, turismi, ICT, liikenne- ja logistiikkayhteydet, rahoituspalvelut, lentoliikenne ja puolustusteollisuus. Vuonna 2015 Arabiemiirikunnat vastaanotti ulkomaisia suoria sijoituksia lähes 11 miljardin dollarin arvosta (UNCTAD) – alueen maista Turkin jälkeen toiseksi eniten. Dubai FDI Monitorin mukaan Dubai oli viime vuonna maailman seitsemänneksi kiinnostavin investointien kohde. Dubai on myös valittu maailman viidenneksi parhaaksi kohteeksi uran luomisessa liike-elämässä.

Arabiemiirikuntien vienti vuonna 2016 oli noin 315 miljardia dollaria ja tuonti noin 239 miljardia dollaria (EIU). Maa hyötyy vakaasta toimintaympäristöstä, sillä se on yksi konfliktiherkän alueen vakaimpia maita. Monen yrityksen alueellinen toimisto on Dubaissa. Sijainti korostuu myös nyt, kun Iran on pääsemässä mukaan kansainväliseen kauppaan. Suuri määrä Iranin rahaa kulkee Dubain kautta, ja Iranin pakotteiden purkamisen arvioidaan vaikuttavan myönteisesti maan talouteen. Toisaalta Iranin tulo öljymarkkinoille vaikuttaisi Arabiemiirikuntien kannalta negatiivisesti öljynhintaan. Samoin maiden poliittisissa suhteissa on nähtävissä lisääntyvää kireyttä

*Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Kai Mykkänen vieraili Arabiemiraateissa.
Team Finland -matkalla mukana olleet 20 yritystä edustivat pääosin
energia-alaa, cleantechia ja älykästä rakentamista.
Kuva Helena Kiiskinen UM.*

Suomen ja Arabiemiirikuntien välinen kauppa 2012-2016

etenkin Saudi-Arabian ja Iranin vastakkainasettelun takia. Arabiemiirikuntien suurimmat vientimaat ovat Oman, Intia, Iran ja Japani, kun taas EU-28, Kiina, Yhdysvallat ja Intia ovat maan suurimmat tuontimaat (EU). Valtaosa maan öljystä viedään Aasiaan. Arabiemiirikunnille EU-28 on suurin kauppakumppani ja vastaavasti EU:lle maa on alueen suurin kauppakumppani ja maailmanlaajuisesti kahdeksanneksi suurin vientikohde.

Arabiemiirikunnat on Egyptin ja Saudi-Arabian jälkeen Suomen kolmanneksi suurin vientimaa Lähi-idän alueella. Vienti on pitkällä aikavälillä ollut tullitilastojen mukaan laskussa, mutta kauppalukuja voi pitää lähinnä suuntaa-antavina. Tämä johtuu muun muassa suomalaisyritysten tuotannon siirtymisestä kolmansiin maihin. Vuonna 2016 Suomen vienti Arabiemiirikuntiin oli 210,5 miljoonaa euroa, mikä on 18 prosenttia vähemmän kuin edellisellä vuonna. Eniten vietiin erilaisia koneita ja laitteita sekä paperia, pahvia ja niistä valmistettuja tuotteita. Arabiemiirikuntien osuus Suomen kokonaisviennistä oli 0,4 prosenttia. Suomen tuonti Arabiemiirikunnista oli vähäistä, noin 12 miljoonaa euroa. Suomi ei ole ostanut öljyä tai kaasua Arabiemiirikunnista. Maahan on etabloitunut viitisenkymmentä suomalaistrytystä.

Arabiemiirikunnat tarjoaa moninaisia mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille ja Suomen kärkitoimialoille. Maa on valinnut kestävän kehityksen tien, jonka elementteinä ovat väestön hyvinvointi, ympäristön tilasta huolehtiminen ja vihreiden arvojen selkeä tunnistaminen. Tämä politiikka tarjoaa liiketoimintamahdollisuuksia etenkin terveydenhuollon, ympäristöön liittyvien hankkeiden, tietotekniikkaratkaisujen, biotalouden ja koulutuksen alueilla. Selkeitä suomalaisen osaamiseen soveltuvia alasektoreita ovat erityisesti ehkäisevä terveydenhuolto, terveydenhuollonlaitteet ja sairaalatekniikka, jätevesien käsittely, puhtaan veden saatavuuden varmistaminen, jätteistä saatavan energian ratkaisut, ydinturvallisuus, uusiutuva energia ja puolustusteknologia. Näiden lisäksi myös sähköisiin palveluihin liittyvät tuotteet, sekä erilaiset digitalisaatioon liittyvät hankkeet, suomalaisen koulutuksen erityisratkaisut, koulukonseptit, opettajankoulutus, älyverkot ja korkeiden rakennusten energiatehokkuus tarjoavat mahdollisuuksia suomalaisille toimijoille. Nousevia potentiaalisia aloja ovat matkailun edistäminen sekä puhdas ja terveysteknologian suomalainen ruoka. Suomalaisyhtyritysten kiinnostus Arabiemiirikuntien markkinaan onkin selkeässä kasvussa. Erityisesti korkean teknologian PK-yritykset ovat löytäneet jalansijaa ja kauppooja muun muassa rakennusteollisuudessa ja terveysteknologiassa. Myös fyysisiä investointeja on vireillä, erityisesti koulutussektorin tilanne näyttää lupaavalta. Molemmipuoliset vierailut ja sijoittajatapahtumat ovat johtaneet konkreettiseen yhteistyöhön ja sijoituksiin. Maassa on sekä valtiollisia että yksityisiä sijoittajia, joiden investointistrategiaan Suomi maantieteellisesti ja erityisesti suomalaiset korkean teknologian yritykset toimialojen kautta tarkasteltuna sopivat.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Arabiemiirikunnissa ei ole kuluneen vuoden aikana nähty merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia. Entistä vahvempuna trendinä näkyy nuorison koulutuksen ja mahdollisuuksien sekä kansalaisten onnellisuuden korostaminen. Valtaa pitävät hallitsijasuvut ovat tiukasti vallankahvassa.

Arabiemiirikunnissa korkein valta on seitsemän emiirikunnan eli Abu Dhabin, Dubain, Sharjahin, Ras Al Khaimahin, Fujairahin, Umm Al Quwainin ja Ajmanin muodostamalla hallitsijoiden neuvostolla (Supreme Council of Rulers). Neuvosto valitsee presidentin, pääministerin ja korkean oikeuden tuomarit sekä hyväksyy pääministerin valitseman hallituksen. Abu Dhabin Al Nahyan perheellä on hallussaan presidentin virka, kun taas Dubain Al Maktoum -suvulla on pääministerin paikka. Nykyinen presidentti vuodesta 2004 saakka on Khalifa bin Zayed Al Nahyan, joka nousi presidentiksi isänsä sheikki Zayedin ”kansakunnan perustaja, kansakunnan isä” jälkeen. Sheikki Zayed toimi presidenttinä maan itsenäistymisen alusta, vuodesta 1971 saakka. Nykyinen presidentti, sheikki Khalifa on tosin ollut poissa julkisuudesta jo useamman vuoden ajan. Käytännössä hänen tehtäviään hoitaa Abu Dhabin kruununprinssi Mohammed bin Zayed Al Nahyan.

Hallituksen muodostavat ministerit ja ministerilistatut valtiosihteerit (Minister of State). Keskeisimmät ministerinsalkut ovat Abu Dhabin Al Nahyan- ja Dubain Al Maktoum -sukujen hallussa. Helmikuussa 2016 uudistettuun hallitukseen nimitetyt onnellisuus-, suvaitsevaisuus- ja nuorisoministerit kertovat osaltaan maan johdon kärkiteemoista ja heille on annettu paljon näkyvyyttä. Arabiemiirikuntien parlamentissa (National Federal Council) on 40 paikkaa, ja sen roolia voidaan pitää lähinnä neuvoa-antavana. Puolet edustajista valitaan vaaleilla, joissa vain osalla kansalaisista on äänioikeus (noin 220 000 äänioikeutettua). Puolet parlamentista nimitetään suoraan. Edelliset parlamenttivaalit järjestettiin syksyllä 2015, ja äänestysprosentti jäi alle 35:n. Vaikka äänioikeutta ei ole kaikilla, sen asteittainen laajentaminen nousee esiin valmistautuessa seuraaviin vaaleihin vuonna 2019. Naiset ovat koulutettuja ja valtiovalta on tukenut heidän mahdollisuuttaan tulla vahvasti mukaan yhteiskunnan eri sektoreille mukaan lukien ministereiksi ja parlamentin puhemieheksi.

Arabiemiirikunnat on sisäisesti vakaa. Merkittäviä askelia kohti demokratiaa ei ole lähitulevaisuudessa nähtävissä. Hallitsijasuvut ovat onnistuneet pitämään kansan tyytyväisenä arabikevään kuohunnasta huolimatta, eikä ilmassa näyttäisi olevan mitään vakavaa heidän valtaansa heilauttavaa uhkaa. Mahdollisesti lähivuosille ajoittuvan presidentin vallansiirron ei odoteta aiheuttavan epävakautta. Hallitsijat ovat luoneet kuvan itsestään kansan isinä, jotka kuuntelevat kansalaisia ja välittävät heistä. Kansan hyväksyntä, luottamus ja tyytyväisyys on ostettu myös rahalla ja korostamalla perinteistä hallintomallia, jossa kansalaisilla on mahdollisuus tavata hallitsijoita ja kertoa näille huoliaan. Maassa ei ole sallittu poliittisia puolueita eikä ammattiyhdistysliikettä. Maassa ei myöskään ole näkyvää oppositiota. Kansalaisliikkeet ovat heikkoja ja tiukassa hallituksen valvonnassa. Perustuslaki turvaa sananvapauden, mutta tiedotusvälineet eivät kirjoita kriittiseen sävyyn hallitsijoista tai ulkopolitiikasta. Mahdollinen kritiikki vaiennetaan alkumetreillä ja valvontakoneisto toimii hyvin. Sorääniä ei siis juurikaan kuulu, mutta pinnan alla kytee.

Arvioidaan, että noin 10–15 prosenttia 9,5-miljoonaisesta väestöstä on emiraatteja ja muut lähinnä Aasiasta tulleita vierastyöläisiä. Vierastyöläisiä on jokaisella yhteiskunnan tasolla suurista yritysjohtajista kotitaloustyöntekijöihin. Alemman koulutustason tehtävissä toimivien siirtotyöläisten asema on ongelmallinen ja heidän oikeuksiensa turvaamiseen liittyy monenlaisia haasteita. Yhteiskunnallinen vakaus on maalle erityisen tärkeää myös siksi, että talous rakentuu näin vahvasti vierastyöläisten varaan. Leimaa-antava piirre vuonna 2016 on ollut ulkomaisen korkeasti koulutetun työvoiman väheneminen. Taustalla on maan talouden heikkeneminen ja maassa käynnissä oleva emiratisaatioprosessi, jonka avulla useampia emiraattikansalaisia pyritään saa-

maan mukaan työelämään. Monet ulkomaiset virkamiehet ja liike-elämän edustajat ovat jättäneet maan joko tultuaan irtisanotuksi tai saatuaan huonommat työsuhteen ehdot. Yrityksille on myös annettu velvoitteita rekrytoida enemmän emiraattikansalaisia. Nähtäväksi jää, onko tämä kehitys kestävää.

Arabiemiirikuntien ulkopoliittikka on perinteisesti ollut pienen valtion varovaista ja pragmaattista ulkopoliittikkaa konfliktierhällä alueella. Arabiemiirikuntien aktiivinen rooli terrorismin ja fundamentalismin vastaisessa taistelussa on tuonut uuden ulottuvuuden aiempaan ulkopoliittiseen linjaan. Tavoitteena on alueellisen vakauden ja rauhanomaisen yhteiskuntakehityksen turvaaminen. Maa on osallistunut muun muassa Yhdysvaltojen johtaman liittouman sotatoimiin ISIL:iä vastaan sekä Saudi-Arabian johtamaan koalitioon Jemenin huthi-kapinallisia vastaan. Uusinta ulkopoliittikan kehitystä on suhteiden vahvistuminen NATO:n kanssa. Arabiemiirikunnilla on oma suurlähettiläs NATO:ssa ja se osallistuu muutamii NATO:n rauhanturvaamisoperaatioihin. Vuoden 2017alusta lukien Tanskan suurlähetystö nimettiin Abu Dhabissa toimimaan NATO:n ja Arabiemiirikuntien yhteispisteenä.

Persianlahden maiden yhteistyöneuvosto (Gulf Cooperation Council, GCC) on Arabiemiirikuntien keskeisin yhteistyön viiteryhmä. Kriisin tullessa ja suuria päätöksiä tehtäessä toimitaan yhdessä, vaikka sisäisesti voidaan välillä olla vahvastikin eri mieltä. Perinteisten arabisuhteiden ohella Yhdysvalloilla on ollut keskeinen asema maan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Odotukset Yhdysvaltain uuden hallinnon politiikalle ovatkin korkealla. Viime vuosina ulko-, turvallisuus- ja talouspolitiikan katseet ovat kääntyneet yhä enemmän Aasiaan, erityisesti Kiinaan ja Intiaan, sekä Itä-Afrikkaan. Suurimmaksi ulkopoliittiseksi uhkaksi koetaan Iran, jonka epävakauttavaa vaikutusta alueen maiden ja myös maan sisäiseen tilanteeseen pelätään. Suhtautuminen Iraniin on kaksijakoista: Sen epäillään soluttavan shiia-mielisiä Arabiemiirikuntiin, laajentavan ääriyhmien vaikutusvaltaa ja keikuttavan maan sisäistä tasapainoa. Toisaalta Iran on merkittävä kauppakumppani ja maassa asuu paljon jo yli 100 vuotta sitten maahan muuttaneita iranilaisia, jotka ovat juurtuneet hyvin talouselämään.

Sääntely-ympäristön kehitys

Kauppapolitiikassa Arabiemiirikuntien keskeisenä tavoitteena on markkinoillepääsyn lisääminen monenkeskisten kaupanvapauttamisneuvottelujen sekä kahdenvälisen ja alueellisten vapaakauppasopimusten kautta. Arabiemiirikuntien kaupparegiimi on avoin, tullit ovat matalat ja tullien ulkopuolisia kaupanesteitä on vähän. Pankki- ja maksuliikenne toimii moitteettomasti. The Heritage Foundationin vuoden 2017 Economic Freedom -indeksillä maa sijoittui alueella ensimmäiseksi ja maailmanlaajuisesti kahdeksanneksi. Liiketoimintaympäristö Arabiemiirikunnissa on sääntelyn puolesta helpoin kaikista Persianlahden ympärysvaltioista. Maailmanpankin Doing Business -listauksessa maa sijoittuu 26. sijalle 190 valtion joukossa. Vastaavasti Ease of Starting Business -listauksessa maan sijoitus on 53:s. Varsin usein Arabiemiirikuntia ja erityisesti Dubaita käytetään Gulfin alueen sisääntulomaana ja Lähi-idän toimintojen laajentuessa päätukikohtana. Paikallinen liiketoimintakulttuuri ja liiketoiminnan harjoittamisen suhteellinen helppous ja ennustettavuus ovat osasyinä sijainnin ja maan vakauden lisäksi.

Arabiemiirikunnat on aktiivinen Maailmankauppajärjestö WTO:n jäsen. Maan viimeisin kauppapolitiittinen tutkinta toteutettiin vuonna 2016. Tuolloin maan kauppapolitiikka sai kiitosta muun muassa GCC-maiden yhteisen ulkotullin soveltamisesta. Hyvällä katsottiin myös sitä, että maa jätti huhtikuussa 2016 hyväksymisinstrumenttinsa WTO:n kaupankäynnin menettelyitä koskevaan monenkeskiseen sopimukseen (niin kutsuttu TFA-sopimus, Trade Facilitation Agreement). TFA-sopimuksella pyritään nopeuttamaan tullausta, vähentämään tarpeetonta paperityötä sekä lisäämään tiedonsaantia ja ennakoitavuutta. Tutkinnassa esiin nousseita kauppapolitiittisia huolenaiheita olivat tietyt maahantuontimenettelyt ja -vaatimukset, esimerkiksi rajatarkastusmenettelyihin ja maahantuontiasiakirjoihin liittyvät kysymykset, sekä valtion osallistuminen talouteen. Lisäksi

esitettiin jo pitkään esillä ollut toive vapauttaa maan investointilainsäädäntöä ja ulkomaista omistusta sekä vahvistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa. Viimeksi mainittuihin kysymyksiin maa onkin jo vastannut uudella lainsäädännöllä.

Ulkomaalaisomistusta paikallisissa yrityksissä rajoitetaan 49 prosenttiin. Poikkeuksen tästä muodostavat vapaakauppa-alueet, joissa sallitaan 100 prosentin ulkomaalaisomistus ja investoijat on vapautettu tulo- ja yritysveroista 15 vuodeksi. Arabiemiirikunnat on viimeisten 30 vuoden aikana voimakkaasti laajentanut vapaakauppa-alueisiinsa liittyviä ohjelmia. Tällä hetkellä maassa toimii nelisenkymmentä vapaakauppa-aluetta, ja uusia on suunnitteilla. Yrityksen, joka on vapaakauppa-alueyritys, täytyy fyysisesti sijaita sillä vapaakauppa-alueella jonne se on rekisteröity eikä se voi itse fyysisesti käydä kauppaa tuotteilla. Nyt maassa viimeistellään uutta investointilakia. Sen mukaan tiettyjä, strategisia sektoreita avataan ulkomaisille yrityksille niin, että ne voivat toimia myös vapaakauppa-alueiden ulkopuolella ja niiden ulkomainen omistus pohja voi olla 50 prosenttia tai enemmän, mikä ennen ei ole ollut mahdollista. Sektoreiksi valitaan niitä strategisesti tärkeitä toimialoja, joilla yrityksiä omasta takaa ei löydy ja joille halutaan ulkomaista liiketoimintaa. Uuden lain odotetaan luovan tulevina vuosina merkittäviä investointimahdollisuuksia useille teollisuuden aloille.

Investointilain lisäksi maan kilpailukyky vahvistanevat myös esimerkiksi vastikään voimaan astuneet uusi konkurssilaki, joka modernisoi ja sujuvoittaa konkurssimenettelyjä, ja uusi talouspetoksia koskeva laki, joka pyrkii muun muassa vahvistamaan teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa. Muitakin lainsäädäntöhankkeita on vireillä, esimerkiksi sovitteluun liittyen.

Arabiemiirikuntien valuutta dirhami (AED) on sidottu Yhdysvaltain dollariin. Vahvan dollarin vuoksi vientisektorin kilpailukyky on heikentynyt ja ulkomaisten investointien määrä Arabiemiirikuntien kiinteistömarkkinoille on vähentynyt. Dollarisidonnaisuus on toisaalta tarjonnut vakautta, eikä vaikuta siltä, että siitä oltaisiin luopumassa.

Verotus on kevyttä. Vientiä ei veroteta, kuten ei myöskään palkkoja tai yritysten tuloja lukuun ottamatta öljy- ja kaasuyrityksiä sekä ulkomaisia pankkeja. Kireämmässä taloustilanteessa verotukseen on kuitenkin suunnitella muutoksia, joista merkittävin on viiden prosentin arvonlisäveron käyttöönotto vuoden 2018 alusta alkaen. Taustalla on GCC-maiden yhteinen päätös tavaroita ja palveluita koskevan arvonlisäveron käyttöönotosta vuoteen 2019 mennessä. Kirjoitushetkellä on vielä tarkentumatta mitkä tavarat ja palvelut jäävät verotuksen ulkopuolelle, miten toimitaan vapaakauppa-alueilla, miten verotus käytännössä toimeenpannaan ja mitkä ovat veron laajemmat taloudelliset vaikutukset. Arvonlisäverotus tulee tarjoamaan helpotusta hallituksen kirstujen vajeen täyttämiseen, mutta se saattaa myös nostaa kuluttajahintoja, lisätä yritysten kustannuksia ja vähentää investointeja. Nykyisten arvioiden mukaan arvonlisävero tuottaisi vuonna 2018 valtion kanssaan reilut kolme miljardia euroa ja vuodesta 2019 lähtien vuosittain noin viisi miljardia euroa. Asiaa koskevan lainsäädännön on tarkoitus valmistua lähikuukausina. Maassa toimivien yritysten tulee olla rekisteröityneitä verotusjärjestelmään viimeistään vuoden 2017 viimeisellä neljänneksellä.

Lisäksi tarkoitus on vuoden 2017 lopulla ottaa käyttöön tupakkatuotteita ja virvoitus- ja energiajuomia koskeva valmistevero. Tupakkatuotteiden ja energiajuomien osalta veroprosentti on 100, virvoitusjuomien osalta 50. Tässäkin on taustalla GCC-maiden yhteinen päätös ja niin sanotun sokeriveron osalta alueen maiden kansanterveydelliseksi haasteeksi nousseiden elintasosairauksien kuten ylipaino ja diabetes lisääntyminen. Myös yritysten verottamisesta on keskusteltu. Ei kuitenkaan ole odotettavissa, että muita veroja otettaisiin nopealla aikataululla käyttöön tai että ne olisivat korkeita.

Talouden nojatessa vahvasti vierastyöläisten työvoimaan, on huomionarvoista, että emiirikunnissa on viime vuosina otettu käyttöön lukuisia veronluonteisia maksuja kuten tietullit, hotellien keräämät lisämaksut, lentokenttämaksut ja vuokrista perittävät kunnallismaksut. Osa niistä koskee vain muita kuin emiraattikansalaisia. Vastaavasti yleinen hintataso on yhä korkeampi – Dubai ja Abu Dhabi lukeutuvat ulkomaalaisille kalleimpien kaupunkien listalle Lähi-idässä. Muun muassa nämä seikat ovat heikentäneet Arabiemiirikuntien houkuttelevuutta ulkomaalaisten työntekijöiden keskuudessa.

GCC-maat ovat antaneet uuden ruokatuontia määrittävän ohjeistuksen (GCC Guide for Control on Imported Foods). Ohjeistus astui voimaan 1.4.2017 ja siirtymäaikana 1.4.–1.10.2017 GCC-maat voivat ottaa sen käyttöön omien aikataulujensa mukaisesti. Ruokaviennin näkökulmasta tilanne on ainakin hetkellisesti mutkikas. GCC-maiden neuvottelemassa ohjeistuksessa on päädytty ratkaisuun, jossa järjestön jäsenmailla on mahdollisuus edelleen esittää omia vaatimuksiaan haluamissaan tuoteryhmissä. Niinpä ruokaviennin vaadittavat sertifikaatit tulevat olemaan kaksiosaisia: A-osa koostuu GCC:n yhteisistä vaatimuksista ja B-osa on maakohtainen. Halal-sertifikaattien osalta jokaisella GCC-maalla on oma listansa hyväksytyistä islamilaisista järjestöistä, joilla on oikeus myöntää tuotteille ja teurastamoille vaadittavat sertifikaatit. Yhteistyöneuvoston ulkopuolisista maista tulevan ruokatuonnin lisäksi käyttöön otettavilla kaksiosaisilla sertifikaateilla on mahdollinen kauppa estävä tai hidastava vaikutus myös GCC-maiden ”sisärajojen” yli tehtävään kauppaan. Päivitettyä versiota ohjeistuksesta ei kirjoitushetkellä ole vielä julkaistu ja tarkempia tietoja muun muassa sertifikaattien osalta odotetaan. Tematiikan osalta myös kosmetiikkaan liittyvät halal-kysymykset ovat lisääntyvässä määrin esillä.

EU:n ja Arabiemiirikuntien suhteet ovat jonkin verran tiivistyneet, mutta painottuvat yhä laajempaan EU:n ja GCC:n väliseen yhteistyöhön. EU ja GCC-maat keskustelevat vuosittain kauppa- ja muista kysymyksistä yhteistyökomitean puitteissa. Toukokuussa 2017 lanseerattiin EU:n ja GCC:n välinen kauppa- ja investointidialogi, jota myös EU-komission varapuheenjohtaja ja työpaikoista, kasvusta, investoinneista ja kilpailukyystä vastaava Jyrki Katainen kävi pohjustamassa vierailullaan Arabiemiirikunnissa ja Saudi-Arabiassa alkuvuonna 2017. EU:n ja GCC:n vapaakauppaneuvotteluja on käyty lähes 30 vuotta, eikä ole nähtävissä että ne saataisiin pikaiseen päätökseen.

Suurimpina haasteina suomalaisille yrityksille on paikallisten kaupankäyntitapojen ja -kulttuurin ymmärtäminen, oman tarjoaman virityksen vastaaminen markkina-alueella ja oikeiden kumppaneiden löytäminen. Paikallinen kumppani on keskeinen uskottavuuden, kommunikoinnin ja asioiden hoidon kannalta. Tietojen saaminen mahdollisesta yhteistyökumppanista on vaikeaa, ja sen selvittämiseen tarvitaan lähes poikkeuksetta ulkopuolista apua. Myös oikean markkinoille tulostrategian valinta vaatii sekä markkinan että oman osaamisen hyvää ymmärrystä. Syvemmän etabloitumisen vaiheessa oikealla yritysmuotovalinnalla ja sijainnilla on paljon merkitystä.

Arabiemiirikunnat tarjoaa lukuisia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Kilpailu on kuitenkin kovaa ja edellyttää yrityksiltä pitkäjänteistä panostusta, sitoutumista ja huolellista pohjatyötä sekä oikeat verkostot. Suomi on pieni toimija, minkä vuoksi suomalaisten yritysten olisi hyvä tuotteistaa tarjontansa isommiksi kokonaisuuksiksi. Yhteistyö tarjoaa paremmat mahdollisuudet saada näkyvyyttä. Suomi-tuntemus on laajemmin katsottuna ohutta, mutta toisaalta Suomella on hyvä maine innovatiivisena maana, jonka koulutus-, terveys- ja cleantech-sektorit ovat edistyneitä. Nämä alat tarjoavat potentiaalia, josta suomalaiset yrityksetkin voivat hyötyä.

ALGERIA

Pääkaupunki	Algiers
Väkiluku	40,3 milj.
BKT	168.3 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	15,000 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3.6%
Inflaatio.....	6.7 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	13.1 % 38.7% 48.2 %
Työttömyysaste	12.4%
Kaupungistumisaste	70.7% (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Alueen tilanteeseen nähden Algeria on säilyttänyt vakauden ja on suhteellisen turvallinen. Kotimaisen teollisuustuotannon kasvu avaa mahdollisuuksia investointihyödykkeiden tuottajille sekä yrityksille, jotka voivat siirtää tuotantoa maahan. Julkisten investointien kasvun taittuminen johtaa Algerian talouskasvun hidastumiseen. Öljyn ja kaasun vientituloista kerätty tulojen tasausrahasto hupenee, eikä hallitus voi sen turvin jatkaa elvyttävää talouspolitiikkaa. Vaihdotase on kääntynyt alijäämäiseksi, minkä vuoksi hallitus pyrkii vähentämään tuontia vero- ja subventiopolitiikan muutoksilla, kaupanesteillä sekä ohjaamalla kotimaiseen kokoonpanoon ja valmistukseen. Pääoman kotiuttaminen ja liiketoiminta yleisesti ovat tiukasti säänneltyjä. Investointeja suunnitellussa on syytä käyttää paikallista asiantuntija-apua. Hallitus pyrkii parantamaan maan haastavaa liiketoimintaympäristöä pienin askelin.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Viime vuodet tasaisesta lähes neljän prosentin talouskasvusta nauttanut Algeria joutuu lopulta kohtaamaan öljyn- ja kaasunhinnan laskun paljastaman todellisuuden. Vuosille 2017-2019 odotetaan vain prosentin vuosittaista talouskasvua. Ennuste perustuu öljyn hinnan maltilliselle nousulle. Mikäli niin ei tapahdu, saattaa arvio osoittautua optimistiseksi.

Tärkeimpänä syynä talouskasvun hidastumiselle on julkisen kulutuksen kasvun hidastuminen. Monet valtiolliset investointiohjelmat on jäädytetty, mikä tulee vaikuttamaan myös investointihyödykkeiden kysyntään. Ensimmäistä kertaa hallitus on myös joutunut myöntämään, ettei asuntorakentamista voida pitää suunnitellulla tasolla.

Algeria on maailman kuudenneksi suurin kaasun viejä. Sen noin 95-prosenttisesti maakaasusta ja öljystä koostuvat vientitulot kasvoivat vuoteen 2014 asti, ja maan vaihtotase oli vahvasti ylijäämäinen. Tänä aikana maa ehti kerätä merkittävät vararahastot. Vuonna 2014 tapahtunut hiilivetyjen hintojen lasku on romahduttanut sen vientitulot. Hiilivetyjen osuus maan bruttokansantuotteesta on noin 30 ja budjettituloista 60 prosenttia.

Algeria on vahvasti tuonnista riippuvainen talous, ja sen vaihtotase on kääntynyt negatiiviseksi. Vaihtotaseen vajee suhde bruttokansantuotteeseen on yli 15 prosenttia. Sen ennustetaan vähenevän tuonnin supistuessa 12,5 prosenttiin vuonna 2017 ja 10 prosenttiin vuonna 2018. Keskuspankin valuuttavaranto kuivuisi nykyvauhdilla noin neljässä vuodessa.

Algeria ei pysty vuosikymmenen loppuun mennessä kasvattamaan merkittävästi öljyn ja kaasun vientiään muun muassa kasvavan kotimaisen kulutuksen takia, joten sen energiapolitiikan tavoitteena on hinnan pitäminen mahdollisimman korkealla. Aktiivinen diplomatia tuotti tulosta, kun OPEC-maat sopivat syksyllä 2016 Algerissa öljyntuotannon leikkauksista.

Hallitus on asettanut tavoitteen kasvattaa uusiutuvan, erityisesti aurinkoenergian tuotantoa. Algerian valtio on vuonna 2017 käynnistämässä kilpailutusta 4 000 MW:n uusiutuvan energian kapasiteetista ja myöhemmin sitä on tarkoitus nostaa 20 000 MW:iin. Tällä hetkellä maa tuottaa sähkönsä lähinnä maakaasusta. Energiatsehokkuuteen kannustetaan muun muassa progressiivisella hinnoittelulla.

Pitemmällä tähtäimellä tavoitteena on myös muun viennin kasvattaminen, mutta tämä edellyttää Algerian kansantaloudelta syvällisempien rakenteellisten muutosten toteuttamista.

Suomen ja Algerian välinen kauppa

Suomen vienti Algeriaan on pitkän nousun jälkeen kääntynyt laskuun, kuten EU:n vienti Algeriaan kokonaisuudessaan. Vienti vuonna 2016 oli 150 miljoonaa euroa, jossa laskua oli 12 prosenttia edellisvuodesta. Algeriasta Suomeen tuodaan satunnaisesti öljyä, kaivannaisia ja epäorgaanisia kemikaaleja. Kauppa on Suomelle vahvasti ylijäämäistä.

Tullitilastojen mukaan sahatavara kattaa Suomen viennistä yli puolet. Toiseksi tärkein vientituoteryhmä ovat paperi, sellu ja kartonki, joiden arvo on ohittanut aiemmin merkittävän kone- ja laiteviennin. Neljäs merkittävä vientituote ovat viljat.

Tullin tilastot eivät kuitenkaan huomioi kaikkea kone-, laite- ja palvelukauppaa, jossa yritykset toimivat osana globaaleja arvoketjuja. Useilla suomalaisilla teknologiateollisuusyrityksillä on myös paikallista toimintaa Algeriassa.

Merkittävin suomalainen tuotantoinvestointi Algeriaan on toistaiseksi Sampo-Rosenlew Oy:n yhdessä paikallisen kumppanin kanssa perustama leikkuupuimuritehdas. Tehtaasta on tullut näkyvä käyntikortti suomalaisille Algerian markkinoilla.

Marraskuussa 2016 toteutettiin Team Finland -vienninedistämismatka maa- ja ympäristöministeri Tiilikaisen johdolla. Matkan teemana olivat puu, maatalouskoneet, viljat ja vesiosaaminen. Vierailun aikana allekirjoitettiin yhteisymmärryspöytäkirja kasviterveysasioista sekä edettiin vesi- ja ympäristöalan yhteisymmärryspöytäkirjan valmisteluissa.

Valtiojohtoisen talouden maassa suhteet hallintoon ja ministeritason hyväksyntä ovat usein tärkeitä. Näissä Team Finland -toimijat voivat yrityksiä auttaa. Algeriassa Team Finlandia edustaa Suomen suurlähetystö. Finpro kattaa Algerian Madridin-toimistosta käsin. Algeria avasi suurlähetystönsä Helsingissä virallisesti maaliskuussa 2017, mikä lisää kanssakäymistä.

Suomen ja Algerian välillä on voimassa sopimus sijoitusten vastavuoroisesta edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 8-9/2007) sekä taloudellista, teollista, tieteellistä ja teknistä yhteistyötä koskeva sopimus (SopS 13/1984). Sopimus kaksinkertaisen verotuksen poistosta on Algerian valtiovarainministeriössä valmisteltavana.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Algerian vientituloista riippuvainen valtiontalous on alijäämäinen. Vuonna 2015 vaje oli yli 15 prosenttia bruttokansantuotteesta ja 11 prosenttia vuonna 2016. Sopeutuksen seurauksena vaje putoaa kahteen prosenttiin jo vuonna 2017. Kaasu- ja öljytuloilla korkeiden hintojen aikana kerrytetty tulojen tasausrahasto alkaa olla syöty. Hallitus ottaa velkaa vain hyvin maltillisesti: velkaantuneisuus on noin 20 prosenttia bruttokansantuotteesta ja sen ei ennusteta kasvavan. Tästä vain pieni osa on ulkomaista velkaa.

Algeria pyrkii tasapainottamaan vaihtotaseen ja budjetin vajeita kulutusveroja korottamalla ja subventioiden leikkauksilla. Veronkorotukset ja hintojen nousu auttavat budjettialijäämän paikkaamisessa, vähentävät tuontia ja siten suojaavat hupenevaa valuuttavarantoa.

Algerian sosiaalijärjestelmässä keskeisellä sijalla ovat subventiot, jonka avulla muun muassa polttoaineita, sähköä, vettä ja tiettyjä elintarvikkeita voi ostaa murto-osalla niiden markkinahinnasta. Järjestelmä on kallis ja kohdistuu heikosti eniten apua tarvitseville. Se on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi yhteiskunnallisen vakauden ylläpitämisessä. Sen asteittainen uudistaminen on aloitettu viime vuosina, ja useiden hintasäännöstelyjen tuotteiden hintoja korotettiin jälleen vuoden 2017 alusta.

Vuosi-inflaation ennustetaan pysyvän tulevina vuosina alle viiden prosentin. Vuoden 2016 inflaatio nousi 6,4 prosenttiin johtuen dinaarin heikentymisestä suuria valuuttoja vastaan, mikä aiheutti tuontihintojen nousua. Se nousi vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä 7,5 prosenttiin johtuen vuoden alussa voimaan astuneista veronkorotuksista ja hintatukien leikkauksista.

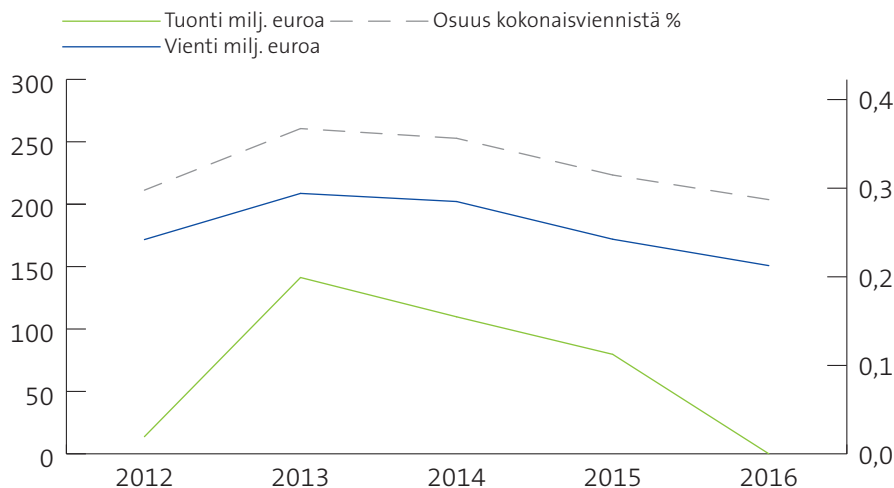
Hintojen nousut aiheuttivat vuoden 2017 alkupäivinä joitakin lakkoja ja mellakoita. Vuoden 2016 eläkeuudistus synnytti tyytymättömyyttä erityisesti virkamiesten keskuudessa. Heikon suhdanteen vuoksi myös työttömyyden ennustetaan nousevan vuoden 2016 10,5 prosentista 13,2 prosenttiin vuonna 2018.

Sosiaalisen tyytymättömyyden aikaansaama yhteiskunnallinen kuohunta onkin tällä hetkellä todennäköisempi uhkakuva kuin esimerkiksi terrorismi, jota myös edelleen esiintyy erityisesti maan koillisosassa. Algeria on säilyttänyt epävakaaissa arabimaailmassa vakauden ja suhteellisen hyvän turvallisuustilanteen. Epävakaiden naapurimaiden vuoksi eteläisillä rajaseuduilla liikkuminen ei silti ole suositeltavaa.

Sosiaalisten riskien vuoksi Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on varoittanut Algeriaa liian tiukasta sopeutuksesta. Valtiolla olisi varaa tukea talouskasvua ja investointeja velanotolla sekä vähentämällä omistustaan usein tehottomissa valtionyhtiöissä. Rahoituksen riittämättömyys vaikeuttaa maan kehitykselle välttämättömien investointien toteuttamista. IMF myös kehottaa korvaamaan hintasubventiot suorilla sosiaalituilla sekä kiirehtimään liiketoimintaympäristöä ja hallintoa parantavia uudistuksia.

Parlamenttivaaleissa toukokuussa 2017 hallituskoalitio säilytti asemansa varmistaen itsenäistymisestä lähtien vallassa olleen järjestelmän jatkuvuuden. Ääntään käytti vain 38 prosenttia oikeutetuista, ja annetuista äänistä yli viidennes oli tyhjiä tai hylättyjä. Tämä ei anna erityisen vahvaa kuvaa kansalaisten uskosta vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Suomen ja Algerian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Maan ongelmiin lukeutuu myös korruptio. Transparency Internationalin listauksessa se on sijalla 108/176. Terrorismin piinaaman 1990-luvun seurauksena kansa arvostaa vakautta, eikä nykyvallalle ole varteenotettavaa vaihtoehtoa. Presidentinvaalit ovat vuorossa vuonna 2019.

Sääntely-ympäristön kehitys

Algerian viennistä 70 ja tuonnista 50 prosenttia tapahtuu Euroopan unionin kanssa. Algerian tärkein kauppasopimus on vuonna 2002 allekirjoitettu ja 2005 voimaantullut EU-assosiaatiosopimus. Sen myötä tullimaksut laskevat asteittain ja siinä on sovittu vapaakauppa-alueen muodostamisesta vuoteen 2020 mennessä. Käytännössä suunnitelmia vapaakauppa-alueen neuvottelemiseksi ei tällä hetkellä ole, puhumattakaan varsinaisesta DCFTA-sopimuksesta.

Assosiaatiosopimus mahdollistaa Algerialle tullivapaan viennin Eurooppaan, mutta maa ei tätä pysty hyödyntämään, sillä se ei juuri tuota vientituotteita öljyn ja kaasun lisäksi. Sen sijaan Algeria on toivonut sopimuksen lisäävän investointeja EU:sta, mutta niiden määrä on ollut pettymys.

Vuonna 2016 Algeria otti käyttöön EU-assosiaatiosopimuksen vastaisesti tuontilisensijärjestelmän ja siihen liitetyt kiintiöt henkilöautoille, betonille sekä harjateräkselle. Jo aiemmin automarkkinoita sekoittivat yllättäen muuttuneet tekniset vaatimukset: Algeria vaati turvallisuusvarusteita, jotka eivät olleet yleisesti käytössä tai pakollisia missään teollisuusmaassa. Tilanteesta ovat hyötynneet erityisesti kiinalaiset valmistajat.

Länsimaiset yritykset ovat alkaneet siirtää kokoonpanoa Algeriaan välttääkseen kaupanesteet. Maahan tehdään ovat avanneet tai sitä valmistavat muun muassa useat henkilö- ja hyötyajoneuvojen valmistajat.

Maaliskuun lopussa 2017 Algerian hallitus antoi päätöksen, jonka mukaan 21 uutta tuoteryhmää, muun muassa sahatavara, tulee tuontilisensien piiriin ja algerialaisille tuontiyrityksille annettiin kaksi viikkoa aikaa hakea

lisenssiä. Sahatavaran tuontilisenssien vaikutusta Suomen vientiin ei tätä kirjoittaessa ole mahdollista arvioida, sillä mahdollisesti asetettavia kiintiöitä ei ole julkaistu. Algeria hyödyntää vähäisesti omia pieniä metsävarojaan, mutta sahatavaran käyttöä saatetaan pyrkiä korvaamaan muilla materiaaleilla.

Hallitus on vakuuttanut EU:lle, että nyt käsittelyssä olevien lisenssien tarkoitus on valvoa tuontituotteiden laatua ja alkuperää, eivätkä ne vaikuta eurooppalaisten tuotteiden markkinoillepääsyyn. On kuitenkin tiedossa, että hallituksen tavoitteena on merkittävästi laskea tuonnin kokonaisarvoa. On epäselvää, miten nämä voivat toteutua samanaikaisesti.

Algerian aloitteesta käytiin keskustelut assosiaatiosopimuksen täytäntöönpanon väliarvioinnista, jotka saatiin päätökseen maaliskuussa 2017. Sen tuloksena tarkennettiin sopimuksen tulkintaa ja sovittiin uusista keinoista tukea Algeriaa, jotta sopimuksen mahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää täysimääräisesti.

Yksi tällainen tukimuoto on EU:n tarjoama asiantuntija-apu Algerian hallinnolle. Myös Suomi on mukana Twinning-hankkeessa, jossa Algeria kehittää teollisten innovaatioiden tukijärjestelmää. Algerialaiset ovat olleet hyvin kiinnostuneita Suomen innovaatiomallista. Lisäksi Suomi on osallistunut terveys- ja koulutusalan TAIEX-hankkeisiin.

Algeria ei ole jäsen maailman kauppajärjestö WTO:ssa. Liittyminen on esillä poliittisella tasolla, mutta käytännön edistystä liittymisprosessissa ei ole viime vuosina tapahtunut.

Tuontia korvaavan kotimaisen tuotannon kasvattaminen on hallituksen tärkein keino vastata ulkomaankaupan alijäämään keskipitkällä aikavälillä. Lyhyellä aikavälillä tuontia pyritään hillitsemään myös kaupanesteillä. Algeria on esimerkiksi sallinut kulutusluotot vuodesta 2016 alkaen, mutta vain kotimaassa valmistetuille tuotteille.

Algeria on haastava liiketoimintaympäristö. Maailmanpankin Doing Business -rankinglistassa se on sijalla 165/190, jossa tosin parannusta edellisvuodesta on seitsemän sijaa. Länsimaisten yritysten huolenaiheena ovat olleet hitaat viranomaismenettelyt sekä poliittinen riski, joka ilmenee sääntely-ympäristön yllättävinä ja jopa taannehtivina muutoksina. Pääoman liikkeet ja kotiuttaminen ovat tiukasti säänneltyjä ja kotimainen rahoitussektori kehittymätön. Yritykset ovat ajoittain kärsineet useiden vuosien viiveistä maksujen saannissa ja kotiutuksessa.

Investointilain uudistus tuli voimaan 3.8.2016. Vuoden 2009 investointilain muutoksessa säädettiin useita ulkomaisten sijoitusten rajoituksia, kuten vaatimus kotimaisesta enemmistöomistuksesta (51/49-sääntö). Pitkälti näistä johtuen viidessä vuodessa ulkomaisten investointien vuotuinen määrä puolittui ja maa menetti 31 sijaa Doing Business -listalla. Osin tästä syystä liiketoimintaympäristön parantaminen kirjattiin hallituksen tehtäväksi perustuslakiin helmikuussa 2016.

Investointilain uudistus tulee nähdä prosessina, jossa ulkomaisten sijoitusten asemaa parannetaan vaiheittain. Poliitiikan suunnanmuutos on positiivinen uutinen. Uuden lain määräyksiä aletaan kuitenkin soveltaa vasta, kun niistä annetaan tarkentavat toimeenpanomääräykset. Kaikkien aikataulu ei ole tiedossa. Niiden sisältö sekä soveltaminen ratkaisevat, paljonko lakiuudistus toimintaympäristöä parantaa.

Ensimmäiset neljä toimeenpanomääräystä on annettu toukokuussa 2017. Niissä tarkennetaan ehtoja eri tukimuotojen saamiseksi investoinneille. On hyvä huomata, että investoijalta vaaditaan vuosittaista raportointia projektin etenemisestä. Tämän laiminlyönti johtaa etujen menetykseen, saatujen etujen takaisinperintään sekä muihin seuraamuksiin.

51/49-sääntö siirtyy investointilaista budjettilakiin. Tämän arvellaan mahdollistavan säännöstä poikkeamisen ja enteilevän säännön poistamista ei-strategisten alojen osalta. Muina keskeisimpinä muutoksina investoinnin määritelmää selvennetään ja laajennetaan, verokannustimia parannetaan, pääoman kotiuttamista helpotetaan ja valtiolla säilyvää etuosto-oikeutta järkevöitetään.

Algerian hallitus myös tukee ulkomaisia sijoituksia tuontia korvaavaan kotimaiseen valmistukseen ja kokoonpanoon. Tuen muotoja ovat esimerkiksi alennukset tullimaksuista ja määräaikainen verovapaus. Muun teollisuuden kuin hiilivetyjen osuus taloudesta on kuitenkin vielä alle 10 prosenttia.

Maa on saavuttamassa omavaraisuutta esimerkiksi monien lääkkeiden ja betonin tuotannossa. Paikallinen valmistus on syntynyt näiden tuotteiden tuontikieltojen kautta. Lääkkeiden osalta myös immateriaalioikeussuojaa ja patenttihakemuksien luottamuksellisuutta on EU-komission mukaan rikottu. Länsimaiset alojen yritykset ovat voineet jatkaa toimintaansa maassa vain paikallisen tuotannon avulla.

Eurooppalaiset vientiyritykset myyvät Algeriaan pääasiassa remburssilla ja jossain määrin tutuille asiakkaille perittävällä, joka usean vuoden kiellon jälkeen on taas sallittu. Mikäli viejä hakee kilpailuetua maksuaikaa myöntämällä, on se suositeltavaa tehdä näiden instrumenttien avulla. Ostajariskin lisäksi on huomioitava poliittinen maariski liittyen erityisesti tuontia vähentämään pyrkiviin yllättäviin sääntelymuutoksiin.

Maaliskuussa 2016 otettiin käyttöön remburssikauppaan liittyvä ennakkolupajärjestelmä, jossa tuojien on rekisteröidyttävä elektroniseen tietopankkiin ennen remburssin avaamista. Ennakkoluvan vaatiminen on ylimääräinen ja kustannuksia lisäävä hallinnollinen taakka. Tuonnin ennakkolupa, tuontilisenssit ja tuontikiintiöt ovat siis eri asioita, joita kaikkia käytetään tuonnin sääntelyyn.

EGYPTI

Pääkaupunki	Kairo
Väkiluku	94,7 milj.
BKT	342,8 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	12,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3,8 %
Inflaatio.....	12,1 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	11,3 % 35,8 % 52,9 %
Työttömyysaste	13,1 %
Kaupungistumisaste	43,1 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Egypti on Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän alueen kolmanneksi suurin talous, ja sen kulutusmarkkinat ovat alueen suurimmat. Vuonna 2017 talouden odotetaan kasvavan noin 3,7 prosenttia. Egypti oli vuonna 2016 Suomen tärkein vientimarkkina Afrikan ja Lähi-idän alueella. Kauppa on ollut viime vuosina nosteessa Egyptin poliittisen tilanteen tasapainotuttua. Samalla talouden rakenneongelmat ovat kuitenkin heijastuneet myös suomalaisvientiin. Vuonna 2016 maksuvaikeudet hidastivat Egyptin ulkomaankauppaa vuoden loppua kohden, ja Suomen vienti Egyptiin laski kolme prosenttia. Perinteinen metsäsektori kattaa edelleen 70 prosenttia kokonaisviennistä, mutta Egyptissä on kasvavaa kiinnostusta esimerkiksi cleantech-sektorin, tieto- ja viestintätekniologian, terveysalan sekä koulutuksen suomalaisosaamiselle. Suomen maakuva Egyptissä on erittäin myönteinen, ja tarjoaa hyvän pohjan myös liiketoiminnalle. Tuore Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) lainaohjelma ja talousreformit luovat uskoa Egyptin talouden modernisoitumiseen ja suomalaisviennin kasvuun.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Egyptin talouden kuvaa on vuoden 2011 poliittisista levottomuuksista lähtien leimannut hidas kipuaminen kohti aiempien vuosien korkeita kasvulukuja. Vuosi 2016 oli Egyptin talouden näkökulmasta kaksijakoinen. Talouspoliittisten uudistusten jatkaminen ja investointien kasvu loivat pohjaa talouskasvulle, mutta talouden rakenteelliset ongelmat kärjistyivät samanaikaisesti. Talouskasvu hidastui edellisvuoden 4,2 prosentista 3,4 prosenttiin. Seuraavina vuosina kasvun odotetaan kiihtyvän hiljalleen talousuudistusten vaikutuksen myötä. Egyptin markkinat ja investointiympäristö houkuttelevat edelleen ulkomaalaisia yrityksiä Lähi-idän suurimman kulutusmarkkinan avatessa oviaan vaikeiden vuosien jälkeen, mutta samanaikaisesti valuuttapula ja kaupan esteiden lisääntyminen ovat vaikeuttaneet ulkomaalaisten yritysten toimintaa.

Egyptin talouden rakenteelliset ongelmat ajoivat talouden kriisiin vuoden 2016 loppua kohden. Ongelmista keskeisin on ollut pula ulkomaisesta valuutasta, ja sen seurantavaikutukset talouteen. Egyptin ulkomaiset valuuttavarannot laskivat vuoden 2011 jälkeen 36 miljardista dollarista 16 miljardiin dollariin turistimäärien ja ulkomaisten investointien romahduksen, sekä kotimaisen energiasektorin ongelmien seurauksena. Vielä vuonna 2010 Egyptissä vieraili lähes 15 miljoonaa turistia, tuottaen yksin 12,5 miljardin dollarin tulot maalle. Matkailutulot ovat vastanneet jopa yli 10 prosenttia maan bruttokansantuotteesta sekä 20 prosenttia ulkomai-

Jukka Välimaa työskentelee ulkoasiainsihteerinä ja Team Finland -koordinaattorina Suomen Kairon-suurlähetystössä.

sista valuuttavarannoista. Esimerkiksi suomalaisturistien kohdalla määrät ovat laskeneet jopa 90 prosenttia huippuvuosista.

Myös ulkomailla asuvien egyptiläisten rahälähetysten tyrehtymisellä on ollut merkittävä vaikutus valuuttavarantojen laskuun. Taustasyitä rahavirtojen vähenemiselle ovat olleet egyptiläistyövoiman heikko kysyntä Persianlahden alueella öljyn maailmanmarkkinahintojen laskun seurauksena, sekä rahälähetysten kanavoituminen virallisten reittien ulkopuolelle. Sitoutuminen vahvaan Egyptin puntaan ajoi vuoden 2016 aikana suuren osan valuuttakaupasta mustan pörssin piiriin. Valuuttavarannot pysyivätkin vuoden 2016 loppuun saakka investointien kasvusta, hallituksen tukitoimista ja kansainvälisiltä rahoittajilta tulleesta avusta huolimatta sitkeästi 16 miljardin dollarin tasolla.

Valuuttapula on luonut viime vuosina huomion Egyptin voimakkaaseen tuontiriippuvuuteen. Egyptin tuonti on kuukausittain noin viiden miljardin dollarin tasolla, ja voimakas väestönkasvu luo painetta jatkuvalle tuonnin kasvulle. Valuuttavarannot ovat kattaneet viime vuosien aikana vain noin kolmen kuukauden tuontitarpeet, ja valuuttatuloja kertyi vuoden 2016 loppuun saakka hitaammin kuin velkavelvoitteet edellyttivät. Käytännössä kaikki valuuttatulot kuluivat lyhytaikaisten tuonti- ja öljyvelkojen maksamiseen. Egypti onkin välttänyt viime vuosina maksukyvyttömyyden vain ulkopuolisella tuella.

Vuoden 2016 loppua kohden akuutin rahoituskriisin riski kävi yhä väistämättömämmäksi, ja Egypti turvautui pakon edessä IMF:n lainaohjelmaan. 12 miljardin dollarin ohjelmaan pääsy edellytti Egyptiltä sitoutumista vapaampaan valuuttakurssipolitiikkaan, energiasubventioiden ja muiden tukien leikkaamiseen sekä valtion budjettikuriin. Egypti kelluttikin puntansa marraskuussa 2016 ja on jatkanut talousuudistuksia vuoden 2017 aikana.

Egyptin punnan devalvointi on nostanut inflaation ennätyslukemiin vuoden 2017 alkupuoliskolla, ja tarkoittanut egyptiläisten näkökulmasta muutoinkin yön kiristämistä lyhyellä aikavälillä. Energiasubventioiden leikkauksen myötä noussut sähkön hinta on aiheuttanut jännitteitä jo valmiiksi kiristyneessä yhteiskunnallisessa tilanteessa. Markkinat ovat reagoineet kauan odotettuihin uudistuksiin positiivisesti. IMF:n selkänöja on parantanut Egyptin asemaa rahoitusmarkkinoilla, ja ensimmäisiä merkkejä pääomavirtojen paluusta on jo havaittavissa. Devalvaatio on vauhdittanut myös Egyptin viennin kasvua vuoden 2017 alkupuoliskolla. Yhdessä (kaupan esteistä johtuvan) tuonnin vähenemisen kanssa Egyptin kauppataaseen alijäämä on laskenut, ja valuuttavarannot stabilisoituneet vuoden 2017 alkupuoliskolla.

Suomi on sijoittunut viime vuosina EU-maiden kesikastiin kahdenvälisen kaupan volyymissä. Vuonna 2016 Suomen ja Egyptin välinen kauppa oli noin 360 miljoonaa euroa, laskien 2,3 prosenttia edellisvuodesta. Taustalla näkyy suomalaisviennin jyrkkä lasku vuoden loppupuoliskolla. Vuoden ensimmäisen puoliskon perusteella viennin ennustettiin vielä kasvavan kolmatta vuotta peräkkäin noin 15 prosentin tahtia, mutta vuoden jälkipuoliskolla lukema kääntyi negatiiviseksi. Laskun voidaan olettaa johtuvan Egyptin lanseeraamien kaupan esteiden lisääntymisestä vuoden loppua kohden valuuttatilanteen tasapainottamiseksi.

Metsäsektori on perinteisesti ollut Suomen merkittävin vientiala Egyptissä, kattaen 70 prosenttia kokonaisviennistä. Egypti on suomalaisen mäntytuun suurin ostaja, ja myös muut paperituotteet ovat korostetussa asemassa kahdenvälisessä kaupassa. Metsäsektorin kaupalla Egyptiin on pitkät perinteet, eivätkä kauppaluvut pienentyneet merkittävästi Egyptin vaikeiden vuosienkaan aikana. Muita merkittäviä vientisektoreita Egyptissä ovat metalli, rakennustuotteet ja koneet. Kuluneen vuoden aikana kysyntä on kasvanut etenkin cleantech-sektorin, tieto- ja viestintäteknologian, terveyden ja koulutuksen piirissä.

Suomen ja Egyptin välinen kauppatase on voimakkaan vinoutunut Egyptin viennin Suomeen vastatessa vain noin kuutta prosenttia kokonaiskaupasta. Suomeen tuodaan Egyptistä perinteisesti elintarvikkeita ja tekstiilejä. Suomi on yksi harvoista EU-maista, jolla ei ole ollut merkittäviä investointeja Egyptiin viime vuosina. Egyptiläiset sijoittajat ovat viime vuoden aikana osoittaneet kasvavassa määrin kiinnostusta Suomeen.

Egyptin markkinat tarjoavat paljon potentiaalia suomalaisviennille, ja kysyntä suomalaisosaamiselle tulee jatkamaan kasvuaan seuraavankin vuoden aikana. Samalla Egyptin liiketoimintaympäristö on helpottunut poliittisen tilanteen stabilisoitumisen ja talouspoliittisten uudistusten myötä. Kulutusmarkkinoiden koosta johtuen, myös rajallisen kysynnän 'niche'-tuotteille ja osaamiselle löytyisi Egyptistä valtavasti ostovoimaa. Egyptin rahoitusmarkkinoiden ongelmista johtuen kauppaa hidastaa usein kysynnän ja tarjonnan väliin jäävä rahoitusaukko, mutta suomalaisvientiä voitaisiin kasvattaa nykyisestä esimerkiksi EU:n rahoitusinstituutioiden tarjontaa hyödyntämällä. IMF:n tuen odotetaan parantavan Egyptin rahoitustilannetta. Suomalaisyriyten kannattaa seurata erityisellä mielenkiinnolla Suezin kanavan erityistalousalueen ja muiden megahankkeiden tarjoamia liiketoimintamahdollisuuksia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

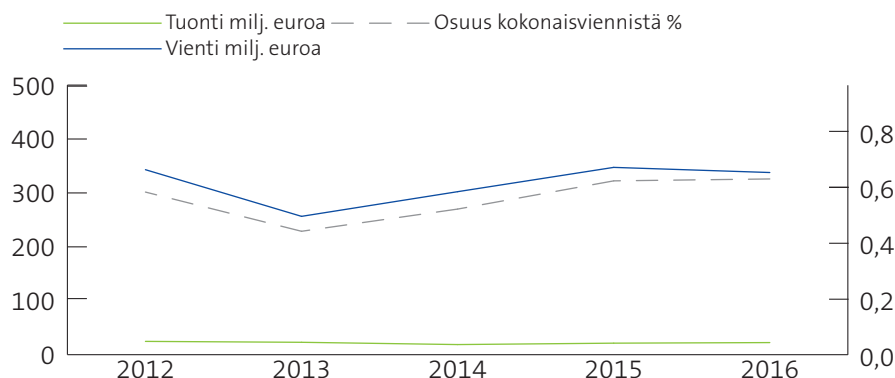
Egyptin kesällä 2013 aloittama poliittinen siirtymäprosessi kulminoitui parlamenttivaalien järjestämiseen syksyllä 2015. Käytännössä Egypti on edelleen hyvin presidenttivaltaisesti hallittu maa, ja presidentti Sisin talouspolitiikkaa ohjaa ennen kaikkea pyrkimys kansalaisten suosion säilyttämiseen ja yhteiskunnallisen vakauden palauttamiseen. Hallinnolla on tarve vakuuttaa kansalaiset siitä, että vaikeat vuodet ovat takanapäin, ja Egypti on matkalla kohti parempaa tulevaisuutta.

Etenkin näyttävästi lanseeratut megaprojektit ovat olleet keskeisessä asemassa kansallistunteen vahvistamisessa ja markkinoiden uskon palauttamisessa. Egypti jatkaa mittavaa projektiaan uuden pääkaupungin rakentamiseksi, ja uudistetusta Suezin kanavan alueesta povataan tulevaisuudessa talouden veturia. Kanavan laajennus on saanut jatkoa sen ympärille rakenteilla olevasta erityistalousalueesta. Alueelle houkutellaan kansainvälisiä yrityksiä verohelpotuksin sekä oman, yksinkertaistetun erityislainsäädännön turvin, tarkoituksenaan helpottaa yritysten luovimista egyptiläisbyrokratiassa. Egyptin toiveena on luoda alueesta Dubain Jebel Alin kanssa kilpaileva kansainvälisen kaupan logistiikkakeskus.

Erytistalousalue voi tarjota, myös suomalaisyrityksille, mielenkiintoisia mahdollisuuksia kauppaan ja investointeihin, mutta on liian aikaista arvioida tuleeko Suezin kanavan alueen taloudellinen merkitys Egyptille olemaan yhtä suuri kuin juhlapuheissa. Kahdeksan prosenttia maailman rahtiliikenteestä kulkee nykyisellään Suezin kanavan läpi, mutta kanavan tulevaisuuden asemaan kansainvälisessä kaupassa tulee vaikuttamaan muiden globaalien kauppareittien (kuten uusien arktisten reittien) kehitys.

Egyptin yhteiskunnallisen vakauden säilymisen kannalta keskeisin talouspoliittinen haaste liittyy maan väestörakenteeseen. Yksin Egyptin voimakas väestönkasvu (noin 2,4 prosenttia vuosittain) syö suuren osan talouden reaalikasvusta, ja paine korkeisiin kasvulukuihin on jo siksi kova. Arvioiden mukaan Egyptin talouden pitäisi kasvaa nykyisellä väestönkasvun vauhdilla jopa yli seitsemän prosenttia vuosittain reaalikasvun saavuttamiseksi. Egyptin haasteena on myös talouskasvun jakautuminen tasaisesti kansalaisille. Talouskasvun moottoreita ovat perinteisesti olleet talouden rakenteellisista valuvirheistä johtuen pääomaintensiiviset, ja suhteellisen vähän työllistävät alat. Egyptin energiatukiaisista hyötyy eniten koneistettu teollisuus, ja investointiympäristön ongelmista johtuen ylimääräinen raha yliohtautuu helpoksi koettuihin rakennusalan investointeihin, rajoittaen investointeja muille työvoimaintensiivisille aloille.

Suomen ja Egyptin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Vakauden säilymisen kannalta etenkin nuorten työllistäminen on ensisijaisen tärkeää, olihan nuorisotyöttömyys yksi arabikevään taustasyistä. Egyptin väestöstä kolmannes on alle 15-vuotiaita, ja nuorisotyöttömyys häyttytelee epävirallisten arvioiden mukaan 40 prosentin lukemia. Nuorisotyöttömyyden taustalla näyttäytyvät etenkin Egyptin koulutusjärjestelmän ongelmat. Egyptiläiskoulut eivät nykyisellään tuota yksityisen sektorin luovia, yrityksiä ja työpaikkoja synnyttäviä osaajia. Koulutetun työvoiman puute on myös keskeinen Egyptiin suuntautuvia investointeja rajoittava tekijä. Nuoria työllistävien yritysten puuttuessa valtio on perinteisesti luonut nuorten työllistämiseen tarvittavan määrän työpaikkoja julkiselle puolelle, paisuttaen julkisen sektorin valtavan kokoiseksi.

Julkishallinnon remontti yhdessä väärin kohdennettujen tukiaisten poistamisen, investointi-ilmapiirin parantamisen sekä koulutusjärjestelmän kehittämisen kanssa on välttämätöntä Egyptin yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen saattamiseksi kestäväälle pohjalle. Suositaan varjelevalle hallinnolle mainitut toimet ovat kuitenkin samalla myös poliittista uhkapeliä niiden satuttaessa välttämättä osaa kansasta. Egypti on IMF-ohjelman myötä alkanut ottaa ensimmäisiä askelia vaikeiden reformien toimeenpanemiseksi. Talousuudistusten onnistuminen tulee edellyttämään niiden myymistä kansalaisille talousrakenteiden parantamiseksi pitkällä tähtäimellä tarvittavina toimenpiteinä.

Valonpilkahdus Egyptin seuraavien vuosien talouskehitykselle on vuonna 2016 Välimereltä löydetyn Zohr-maakaasuesiintymän saaminen hyötykäyttöön. Välimeren suurimmalla kaasulöydöllä tulee muutaman vuoden sisällä olemaan positiivinen vaikutus Egyptin talouskasvuun ja yhteiskunnallisen vakauden ylläpitoon. Egyptin kotimainen energiantuotanto on ollut vuosien 2011 ja 2013 poliittisista levottomuuksista lähtien vaikeuksissa samalla, kun energian kulutus on jatkanut voimakasta kasvuaan väestönkasvun myötä. Egyptistä on tullut energian nettotuojaa, ja tuontimaksut ovat muodostaneet viime vuosina leijonanosan valtavasta tuonnin hintalapusta. Zohr auttaa Egyptiä saavuttamaan jälleen energiaomavaraisuuden, ja ohjaamaan valuuttavaroja muihin tarpeisiin. Löydön suuruudesta huolimatta siitä tuskin kuitenkaan riittää vientiin Egyptin omien energiatarpeiden jatkaessa nopeaa kasvuaan.

Sääntely-ympäristön kehitys

Egyptillä on lukuisia alueellisia kauppasopimuksia, ja se on perinteisesti pyrkinyt asemoimaan itsensä alueellisenä keskuksena ja ”porttina” Afrikan sekä Lähi-idän markkinoille. Kuluneen vuoden aikana Egyptin pyrkimykset toimia ikkunana Afrikan ja Lähi-idän markkinoille ovat aktivoituneet entisestään Suezin alueen kehittämisen myötä. Etenkin Afrikan suuntaan pyrkimyksissä näkyy tavoite etsiä uusia vientimarkkinoita Euroopassa takuavan viennin korvaajaksi.

EU:n ja Egyptin välillä kauppaa säätelee vuonna 2004 solmittu assosiaatiosopimus, ja aikaisempina vuosina on käyty alustavia keskusteluja myös syvän ja laaja-alaisen vapaakauppasopimus DCFTA:n (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement) solmimisesta. Neuvottelut ovat kuitenkin olleet viime vuosina jäissä, ja ne tuskin jatkuvat myöskään seuraavan vuoden aikana EU:n ja Egyptin tämänhetkisen suhdekehityksen valossa. Etenkin ihmisoikeustilanteen heikkeneminen, mutta myös kauppakiistat (joista enemmän tuonnempana) hidas tavat suhteiden syventämistä. Suomella ja Egyptillä on voimassa investointisuojausopimus vuodelta 2004.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD myönsi Egyptille marraskuussa 2015 täyden toimintamaas-tatuksen, mikä mahdollistaa EBRD:n Egyptissä aiemmin aloittaman investointitoiminnan jatkuvuuden. EBRD:llä on ollut Egyptissä vuodesta 2015 lähtien 44 investointihanketta yhteensä 2,3 miljoonan euron arvosta. Myös suomalaisyritysten kannattaa seurata tarkasti EBRD:n kilpailutuksia, sekä liiketoiminnan rahoittamista Egyptissä Euroopan investointipankki EIB:n tuella. Ulkoisten rahoituskanavien käyttö on Egyptin liiketoimintaympäristössä hyödyllistä paikallisilta pankeilta puuttuvasta likviditeetistä johtuen.

Egyptin poliittisen tilanteen kärjistyminen vuosina 2011 ja 2013 romahdutti Egyptiin tulleiden investointien määrän, mutta samanaikaisesti nosti Persianlahden maiden suhteellista asemaa Egyptin markkinoilla. Egyptin valuuttakriisi on viime vuosina syventänyt entisestään maan riippuvuutta muilta arabimailta saatavasta tuesta. Riippuvuus on lähentänyt Egyptiä poliittisesti etenkin Saudi-Arabiaan. Saudi-Arabia on perinteisesti ollut Egyptin talouden viimeinen oljenkorsi, ja tuen vastikkeettomuus on houkutellut Egyptiä länsirahan ehtoihin sisältyvien, poliittisesti riskipitoisten uudistusten toimeenpanoon verrattuna. Taloustilanteen kärjistyminen pakotti Egyptin lopulta IMF-tukeen ja sen edellyttämiin reformeihin, ja merkkejä on näkyvissä myös Saudi-Arabian tuen vastikkeellisuuden lisääntymisestä. Vuonna 2016 Egyptin ja Saudi-Arabian suhteita väritti taloudellisen tuen kylkäisenä tullut, strategiaan Tiraninsalmen saariin liittynyt maakauppa, sekä Egyptin tasapainoilu Saudi-suhteessaan talouden realiteettien ja muiden ulkopoliittisten tavoitteidensa välillä.

EU-maista Iso-Britannia, Saksa, Italia ja Ranska ovat olleet viime vuosina suurimpia investoijia Egyptissä. Pienemmistä maista Hollanti ja Belgia ovat saaneet merkittäviä sopimuksia Suezin alueen uudistamiseen liittyen, ja tanskalainen Maersk huolehtii yksinään 20 prosentista Suezin rahtiliikenteestä. Itäisen Euroopan mailla on Egyptin kanssa sosialismin ajalta periytyvät tiiviit kauppayhteydet, ja muun muassa Tsekki ja Romania vievät Egyptiin Suomea enemmän.

Muista maista, etenkin Kiinan kauppa ja investoinnit ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosien aikana. Maat sopivat tammikuussa 2016 15 miljardin dollarin investoinneista, ja Kiina vie Egyptiin tuotteita vuosittain 11 miljardin dollarin arvosta. Viime vuosina etenkin kiinalaistuonti on kuitenkin joutunut Egyptin hampaisiin sen syrjäyttäessä kotimaista teollisuutta.

Kauppasuhteet Venäjälle ovat tiivistyneet viime vuosina poliittisen lähentymisen myötä. Egypti ja Venäjä ovat käyneet alustavia keskusteluja vapaakauppasopimuksesta Euraasian unionin kanssa, ja Suezin erityistalousalueelle suunnitellaan venäläistä teollisuusaluetta. Venäjä on lisäksi myöntänyt 25 miljardin dollarin lainan

venäläisvalmisteisen ydinvoimalan rakentamista varten, ja helpottanut egyptiläisten elintarvikkeiden tuontia Venäjälle. Venäläiset ovat perinteisesti olleet merkittävin turismitulojen lähde Egyptille, mutta vuonna 2016 venäläiskoneeseen kohdistunut terrori-isku käytännössä lopetti venäläisturismin Egyptiin toistaiseksi.

Sääntelyn kehitys, taustatekijät ja muutosten syyt

Valuuttakriisin syveneminen pakotti Egyptin tasapainoilemaan vuoden 2016 vaikeiden talouspoliittisten ratkaisujen välillä. Valuuttavarantojen huetessa Egypti jatkoi aluksi sitoutumista vahvaan puntaan ja kiinteähkön valuuttakurssiin, pyrkien samalla vastaamaan kriisiin rajoittamalla tuontia. Kriisin syvenyessä toimet osoittautuivat yhä enemmän taisteluksi tuulimyllyjä vastaan. Egypti devalvoi valuuttansa maaliskuussa 2016 ensin 14 prosentilla, ja päästi lopulta puntansa kellumaan marraskuussa 2016. Kellutus toteutettiin todellisenä shokkiterapiana, ja punnan virallinen arvo heikkeni yhden yön aikana lähes 100 prosenttia. Toimet olivat käytännössä tunnustus reaalityouudessa jo vallinneelle tilanteelle – valuuttakauppa pyöri vuoden 2016 aikana enenevässä määrin mustan pörssin kautta samalla, 80-100 prosenttia virallista heikommalla kurssilla.

Kellutuksen myötä Egypti on viimein tunnustamassa, ettei sitoutuminen yliarvostettuun puntaan ja sitoutumisen edellyttämät kontrollitoimet ole talouden muiden rakenteiden ongelmista johtuen kestävä ratkaisu. Talousanalytikot olivat pitäneet jo pitkään devalvaatiota ja markkinaehtoista punnan arvon määräytymistä ainoana vaihtoehtona talousongelmien jatkuessa. Markkinat reagoivatkin uudistuksiin positiivisesti. Punnan arvo on vuoden 2017 aikana stabilisoitunut markkinoiden ulkopuolella olleiden yksityisten dollarivirtojen kulkeuduttua takaisin markkinoille. Devalvaatio on piristänyt Egyptin vientiä, ja IMF:n selkänöjä on parantanut Egyptin asemaa kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. Ulkomaiset investoinnit ovat kasvaneet vuoden 2017 alkupuoliskolla, ja Egyptin valtion obligaatiot ovat kiinnostaneet markkinoita. Devalvaation vaikutukset ovat näkyneet myös turismin hienoisena kasvuna.

Valuuttatilanteen paranemisesta huolimatta tarvitaan Egyptin kotimaisen teollisuuden ja viennin kilpailukyvyn laittamista kuntoon, sekä turismisektorin elpymistä taloustilanteen saattamiseksi kestäväälle pohjalle. Nähtäväksi jää onko Egyptillä rohkeutta ja poliittista pääomaa jatkaa talousrakenteidensa reformoimista. Kansan suosion säilyttämiseen pyrkivälle hallinnolle talousuudistusten sosiaaliset vaikutukset muodostavat vaikeasti arvioitavan poliittisen riskitekijän. Uudistukset tarkoittavat kansalaisten näkökulmasta vyön kiristämistä lyhyellä aikavälillä, ja paine kohdistuu etenkin pienituloisiin ja keskiluokkaan. Punnan devalvoiminen aiheuttama inflaatiovaikutus on näkynyt peruselintarvikkeiden hintojen nousuna, ja energiasubventioiden leikkaukset korkeampina sähkölaskuina. Subventioita vähennetään kautta linjan tasaleikkauksina, mikä koskettaa suhteellisesti enemmän pienituloisia. IMF:n lainaohjelman yhteyteen suunnitellaan pienituloisille tarkoitettua kompensatiota, jossa hintatukipolitiikka on tarkoitus korvata tarveharkintaisella tuella. Ilman näiden reformin lyhyen tähtäimen vaikutuksia helpottavien toimien onnistumista riskinä on tyytymättömyyden kanavoituminen levottomuuksina.

Riskinä on, että epävarmassa poliittisessa viitekehyksessä operoiva hallinto turvautuu pitkäjänteisten talousuudistusten sijaan lyhytnäköiseen talouspolitiikkaan. Huolta EU-maiden piirissä aiheuttaa Egyptin jatkamat kaupanestotoimet tuonnin hidastamiseksi. Egypti on viimeisen vuoden aikana tehtaillut erilaisia asetuksia, joiden tarkoituksena on pyrkiä parempaan kontrolliin siitä mitä niukoin valuuttavaroja voidaan maahan tuoda. Kiistanalaisimman asetuksen mukaan Egyptiin kulutustavaroita tuovat ulkomaiset yritykset joutuvat toimittamaan ulkomaiset rekisteröitymisasiakirjansa ja tiedot tuotemerkkioikeuksistaan sekä kansainvälisten standardien noudattamisesta egyptiläisviranomaisille, jotta hyödykkeet voidaan päästää tullissa läpi.

Säädökset ovat EU:n komission mukaan sekä WTO-säädösten että EU–Egypti -assosiaatiosopimuksen vastaisia, ja niitä käsitellään säännöllisesti eri kansainvälistä kauppaa hallinnoivilla foorumeilla. Säädösten pääasiallinen kohde on egyptiläistuotannon kanssa kilpaileva tuontitavara (etenkin kiinalaistuotanto), eivätkä esimerkiksi raaka-aineet (kuten suomalaisviennissä korostuvat metsäsektorin tuotteet) kuulu niiden piiriin. Säädökset kertovat kuitenkin osaltaan protektionistisen ilmapiirin noususta vaikeassa taloustilanteessa, ja myös suomalaisyritysten täytyy varautua haasteisiin Egyptiin suuntautuvassa kaupassa.

ETELÄ-AFRIKKA

Pääkaupunki	Pretoria/Kapkaupunki/Bloemfontein
Väkiluku	54,3 milj.
BKT	280,4 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	13,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	0,1 %
Inflaatio.....	6,5 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	2,2 % 29,2 % 68,7 %
Työttömyysaste	26,8 %
Kaupungistumisaste	64,8 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Etelä-Afrikka, Suomen tärkein kauppakumppani Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa, käy läpi epävakaita vaihteluita. Talouskasvu on yhden prosentin tienoilla, ja sisäpoliittinen turbulenssi on heikentänyt kasvunäkymiä. Poliittinen tilanne selkiytynee joulukuun 2017 jälkeen valtapuolue ANC:n valittua itselleen uuden puheenjohtajan, jonka jälkeen talousnäkömyienkin voi olettaa kirkastuvan. Etelä-Afrikka on edelleen mantereensa kehittynein talous ja 55 miljoonan ihmisen markkina. Maa on Afrikan talouksista monipuolisimmin integroitunut maailmantalouteen, sen infrastruktuuri on modernia ja rahoitussektori varsin laaja. Etelä-Afrikan talouskehityksen pitkän aikavälin kasvunäkymät ovat vakaat. Kasvavaa potentiaalia tarjoavat muun muassa uusiutuvan energian sekä energia- ja vesitehokkaiden ratkaisujen kysyntä, erilaiset koulutuspalvelut ja -ratkaisut, sähköisten palvelujen nopea kasvu sekä mobiiliratkaisuihin siirtyminen.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Etelä-Afrikan talouskasvu kutistui vuonna 2016 odotetusti bruttokansantuotteen kasvaessa vain 0,3 prosenttia, ennen kaikkea kaivossektorin ja muun alkutuotannon jatkuvan pudotuksen vuoksi. Maan talous on kulu- neen parin vuoden aikana kärsinyt maailmanlaajuisesta raaka-ainekysynnän hiipumisesta. Samaan aikaan erityisesti palvelusektori – muun muassa finanssipalvelut, kiinteistösektori, business-palvelut sekä turismi – on vahvistunut. Maan valtiovarainministeriö odottaa talouskasvun toipuvan 1,3 prosenttiin vuonna 2017 ja 2,0 prosenttiin vuonna 2018, maailmantalouden kasvun vauhdittamana. Kotimaisista tekijöistä aiempaa vakaampi sähköverkko, El Niño -sääilmän aiheuttaman pitkän kuivuuskauden päättyminen sekä parantuneet työmarkkinasuhteet edistävät talouskasvua.

Talousnäkyviä heikentää poliittinen epävarmuus. Keskeiset luottoluokituslaitokset laskivat huhtikuussa 2017 Etelä-Afrikan ulkomaanvaluutassa olevan velan niin sanottuun roskalainaluokkaan sen jälkeen kun presidentti Jacob Zuma ilmoitti erottaneensa sekä arvostetun valtiovarainministerin että varavaltiovarainministeriön osana 20 hengen ministerikierrätystä. Samalla kasvoi epävarmuus hallituksen finanssipolitiikan suunnasta, jonka keskeisenä tavoitteena on toistaiseksi ollut hidastaa valtion velkaantumista. Helmikuun 2017 budjetissa silloinen valtiovarainministeri esitteli tavoitteena olevan nettovelan vakauttaminen 48,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta verovuoteen 2020/2021 mennessä. Hallitus onkin tiukemman budjettikurin myötä onnistunut kaventamaan budjettivajetta viimeisen neljän vuoden aikana 3,4 prosenttiin kokonaisbudjetista. Valtiova-

Kari Alanko toimii suurlähettiläänä ja lähetystöneuvos Anna Merrifield Team Finland -koordinaattorina Suomen Pretorian suurlähetystössä. Heta Pyhälähti on Finpron Johannesburgin vientikeskuksen päällikkö.

rainministeriö pyrkii laajentamaan verokantaa ja aikoo lanseerata virvoitusjuomia koskevan sokeriveron sekä mahdollisen hiiliveron vuoden 2016 aikana. Arvonlisäveroa hallitus on kuitenkin ollut haluton nostamaan nykyisestä 14 prosentista.

Kuluttajahintainflaatio oli vuonna 2016 arviolta 6,4 prosenttia, ja valtiovarainministeriö ennustaa sen säilyvän samalla tasolla 2017 ja alenevan hieman tämän jälkeen. Kuluttajakysynnän uskotaan lähtevän hitaaseen nousuun työllisyyden kasvun ja kuluttajien luottamuksen vahvistuessa. Kotitalouksien keskimääräinen velkaisuusaste on laskenut 74 prosenttiin käytettävissä olevista tuloista, mikä heikentää lyhyellä aikavälillä talouskasvua, mutta on pitkällä aikavälillä myönteistä.

Kun verrataan muihin suuriin keskitulon maihin, Etelä-Afrikan investointien taso on suhteellisen alhainen, vain hieman yli 20 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 2015. Vuonna 2016 kiinteät pääomasijoitukset laskivat 3,9 prosenttia edellisvuodesta, ja sijoittajien voi olettaa olevan varovaisia ennen kuin poliittinen tilanne selkiytyy vuoden 2017 lopulla. Etelä-Afrikan voi toisaalta odottaa hyötyvän alhaisesta öljyn hinnasta sekä raaka-aineiden nousevista maailmanmarkkinahinnoista.

Heikko koulutus hidastaa talouskasvua, mutta tarjoaa mahdollisuuksia

Työttömyys on Etelä-Afrikassa huolestuttavan korkea – miltei 27 prosenttia vuoden 2016 lopulla – ja nuorista 18-29-vuotiaista yli 40 prosenttia on työttöminä. Erityisen vaikeaa on kouluttamattomien nuorten työttömyys, minkä takia Etelä-Afrikka pyrkiiin laajentamaan kolmannen asteen koulutustarjontaa. Valtion budjetista kaikkein nopeimmin kasvava osuus on, velanhoidokulujen jälkeen, korkeakoulujen rahoitus. Tämä on myös osittainen vastaus yliopisto-opiskelijoiden kasvaneisiin vaatimuksiin muuttaa korkeakoulutus maksuttomaksi.

Samalla kun koulutetun työvoiman puute heikentää talouskasvua, se tarjoaa vientimahdollisuuksia suomalaisille oppilaitoksille sekä opetusalan yrityksille. Suomella on Etelä-Afrikassa vankka maine koulutuksen osajana, sekä OECD:n PISA-tutkimusten että Suomen vuosien mittaan tekemän, jo päättyneen koulutusalan kehitysyhteistyön ansiosta. Suomalaisilla yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on meneillään useita opetukseen liittyviä tutkimus- tai muita yhteistyöprojekteja ja myös kaupallista yhteistyötä Etelä-Afrikassa. Erityisesti eteläafrikkalaisia kiinnostaa suomalainen perusasteen ja ammatillinen opettajainkoulutus.

Etelä-Afrikassa nopeasti kasvava yksityiskoulusektori käyttää jo varsin paljon digitaalisia oppimiskäytäntöjä, ja julkinen sektori tulee perässä. Mahdollisuudet koulutusalan digitalisoimisessa, kuten myös muiden palveluiden siirtyminen sähköisiksi, on synnyttänyt myös uusia paikallisia teknologiayrityksiä. Etelä-Afrikassa, erityisesti Gautengin (Johannesburgin ja Pretorian) sekä Länsi-Kapin alueella on myös käynnissä maanosan merkittävin start-up -buumi.

Cleantech-ratkaisujen kysyntä jatkuu

Vaikka Etelä-Afrikka tuottaa edelleen valtaosan sähköstään hiilivoimalla, se on sitoutunut 17,8 GW:n tuottamiseen – noin 40 prosenttia kokonaiskapasiteetista – uusiutuvalla energialla vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2011 aloitettu, erittäin onnistuneena pidetty REIPPP-ohjelma (Renewable Energy Independent Power Producer Procurement Programme) on saanut yksityiset energiantuottajat rakentamaan jo 6376 MW uutta uusiutuvan energian kapasiteettia, ja energiaministeriö on sitoutunut ostamaan yli 8000 MW lisää. Vuonna 2016 valtion sähköyhtiö Eskom, joka omistaa myös suurimman osan sähköverkoista, on hidastanut uusien sähköverkko- ja energiaministeriön tekemien REIPPP-ohjelman projektien kanssa. Tämä liittyy Eskomin haluun pitää maan energiantuotanto hallinnassaan. Uuden ydinenergian rakentamiseen liittyvä poliittinen kamppailu jatkuu edelleen. Projektia

pidetään Etelä-Afrikan taloudelle liian kalliina ja projektin hankintoihin ja hallintaan liittyy poliittista valtaistelua.

Etelä-Afrikka on maanosan suurin tuulivoiman tuottaja ja yksi maailman suurimmista aurinkovoiman tuottajista. Tarjouskilpailuihin perustuvan REIPPP-mallin ansiosta maassa tuotettu uusiutuva energia on maailmanlaajuisessa vertailussa erittäin edullista. REIPPP-ohjelman kautta tehdyt sijoitukset Etelä-Afrikkaan ovat toistaiseksi miltei 200 miljardia randia, josta hieman yli neljäsosa on tullut ulkomailta. Eurooppalaisista firmoista esimerkiksi tanskalaiset, espanjalaiset ja saksalaiset yritykset ovat vahvasti kiinni uusiutuvan energian hankkeissa. Jätevirtojen ja biomassan käyttö energiantuotannossa ei ole ollut REIPPP-ohjelman fokuksessa, vaikka muun muassa metsäteollisuus ja sokeriruo'on tuotanto tarjoaisi tähän hyvät mahdollisuudet. Kiinnostus näihin energiantuotantomahdollisuuksiin on kasvamassa ja myös useat kunnat ovat tekemässä sopimuksia jätteiden käytöstä energiantuotantoon yksityisten toimijoiden kanssa.

Etelä-Afrikka on kärsinyt muun eteläisen Afrikan tapaan kuivuuskausista, jotka tulevat pahenemaan maapallon lämpenemisen myötä. Aikaisemmin korkeatasoinen kuntien vastuulla oleva juomaveden- ja jätevedenkäsittely tarvitsee kunnostusta ja uudistuksia. Merkittävät hukat vesijohtoverkostoissa, jäteveden puhdistuskapasiteetin rajat, mitätön veden kierrätys, alan ammattilaisten puute sekä vedenkäsittelyn kustannukset ja heikko taloustilanne uusinwestointeja ajatellen ovat akuutteja haasteita suuressa osassa kunnista. Vesilaitokset ja kunnat hakevat uusia toimintamalleja projektien rahoitukseen – esimerkiksi PPP (public private partnership) – sekä ratkaisuja kapasiteettien nostoon, energiatehokkuuteen ja kulutuksen hallintaan. Veden puute, kustannusten kasvu sekä tiukentuva lupakäytäntö ja valvonta haastavat myös yksityisen sektorin ratkaisemaan vedenkäsittelyn ongelmia.

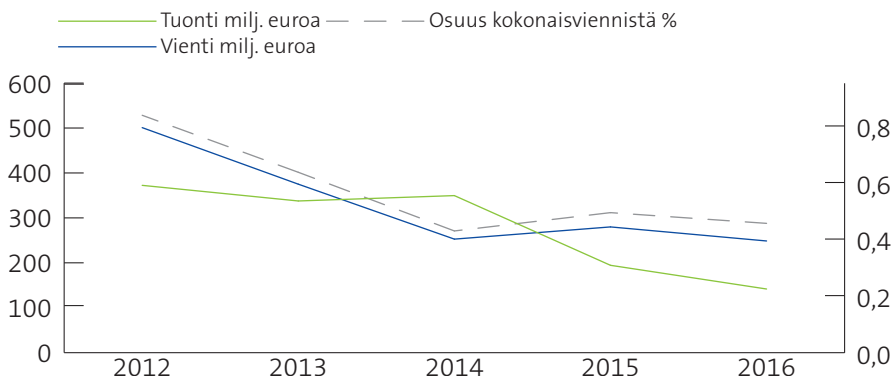
Valmistava teollisuus ja digitaalisten ratkaisujen kysyntä kasvaa

Etelä-Afrikan informaatio- ja telekommunikaatiomarkkina on maanosan laajin. Se poikkeaa liittymien määrän osalta kypsänä markkinana muista maanosan markkinoista, joissa kasvua tapahtuu uusien asiakkaiden kautta. Etelä-Afrikan telekommunikaatio- ja IT-yritykset toimivat kilpaillussa ympäristössä, jossa ratkaisujen kilpailukyky ja arvon lisäys käyttäjille mitataan tarkasti. Digitalisaation lisäys useilla sektoreilla, kuten koulutus-, terveydenhuolto-, vähittäiskauppa- sekä pankki- ja vakuutuspalvelusektoreilla, tarjoaa mahdollisuuksia uusille ratkaisuille. Tietoverkkojen rakentaminen yksityisen sektorin toimesta on aktiivista, vaikka Etelä-Afrikan hallituksen projekti ”SA Connect”, jossa rakennetaan avointa tietoverkkoa harvaan asutuille alueille, on viivästynyt.

Etelä-Afrikka on houkutelut jälleen uusia investointeja autoteollisuuteensa. Sekä BMW että Mercedes Benz laajentavat tehtaitaan ja tuotantoaan entisestään vuonna 2017, ja Ford ilmoitti uuden tehtaan rakentamisesta edellisenä vuonna. Muita Etelä-Afrikassa autoja valmistavia yhtiöitä ovat Volkswagen, Nissan, Toyota ja General Motors. Kuorma-autoja Etelä-Afrikassa valmistavat muun muassa Scania ja kiinalainen FAW, joka valmistaa myös henkilöautoja. Suurin osa Etelä-Afrikassa valmistetuista autoista menee vientiin ja Euroopan Unioni on tärkeä vientialue.

Pitkään valmistellut merkittävät laivanrakennusprojektit Etelä-Afrikassa, laivaston seitsemän alusta, eteniivät helmikuussa 2017, kun pidetystä tarjouskilpailusta julkistettiin suositellut toimittajat. Kapkaupungissa sijaitseva Damen Shipyards Cape Town sai kolmen ulkovartioaluksen tilauksen, mallina 103-metrinen Damen Sea AXE 2600, sekä kolme muuta laivastolle tulevaa alusta. Durbanissa sijaitseva Southern African Shipyards sai rakennettavakseen hydrografisen tutkimusaluksen, joka tehdään Vardin suunnitelmien mukaisesti. Koska Etelä-Afrikassa ei ole rakennettu tämän mittakaavan aluksia pitkään aikaan, tilausten toteuttamiseksi tarvitaan ulkomaalaisten toimittajien panosta.

Suomen ja Etelä-Afrikan välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Keskeinen kauppakumppanimme Afrikassa

Etelä-Afrikka on Suomen ylivoimaisesti merkittävin kauppakumppani Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa, vaikka viennin arvo laskikin vuonna 2016 yhteensä 249 miljoonaan euroon. Muiden maiden välinen kauppataase oli Suomelle 110 miljoonaa euroa positiivinen, sillä tuonti Etelä-Afrikasta putosi vuonna 2016 peräti 28 prosenttia 139 miljoonaan euroon. Vientimme koostui edellisvuosien tapaan ennen kaikkea erilaisista koneista ja laitteista (28 prosenttia) sekä paperista, kartongista ja pahvista (26 prosenttia). Muovin ja muovitarvikkeiden sekä sähkökoneiden ja -laitteiden vienti nousi selvästi, yli 22 miljoonaan euroon kummassakin kategoriassa.

Tuontilukuihin suurimman pudotuksen viime vuosina on aiheuttanut nikkelimalmien tuontimäärien raju pudotus. Suurimmat tuontiluokat Etelä-Afrikasta Suomeen vuonna 2016 olivat erilaiset malmit (38 prosenttia) sekä edelleen – 71 prosentin pudotuksesta huolimatta – nikkeli (18 prosenttia). Suomeen Etelä-Afrikasta tuotavien hedelmien ja pähkinöiden arvo nousi 12 prosenttia 16 miljoonaan euroon samalla kun viinin tuonnin arvo laski samalla prosenttimäärällä 11 miljoonaan.

Etelä-Afrikkaan on etabloitunut reilut 30 suomalaista yritystä, eikä näiden lukumäärä ole juuri muuttunut viime vuosina. Suomalaiset yritykset toimivat maassa etupäässä paikallisten kumppanien kautta. Kiinnostavia tulevaisuuden sektoreita suomalaisyrityksille ovat muun muassa cleantech (mukaan lukien kiertotalouden tarjoamat mahdollisuudet), telekommunikaatio, terveys, elintarvikkeet sekä meriteollisuus.

Etelä-Afrikan kehittänyt elintarvikesektori on tarjonnut markkinamahdollisuuksia suomalaisille kauran viejille, mutta on mielenkiintoinen elintarviketuotteille laajemminkin. Suomi haki vuoden 2015 lopulla tuontilupia suomalaiselle sian- ja siipikarjanlihalle ja vuonna 2016 maitotuotteille, ja jatkaa neuvotteluja näiden mahdollisimman pikaiseksi saamiseksi. Maataloustuotteiden tuontilupaprosessit kestävät Etelä-Afrikassa kuitenkin pahimmillaan vuosia ja erityisen ongelmallinen tilanne on siipikarjan suhteen. Maan siipikarjantuottajat ovat raportoineet rajuista tuotantomäärien ja samalla työpaikkojen leikkauksista ja syyttäneet siitä EU-maista kasvanutta tuontia. Kanakiista on nostanut EU-maiden tuottajat esille varsin kielteisessä valossa, vaikka EU sekä siipikarjanlihan tuojat ovat selostaneet, että ongelma on ennen kaikkea paikallisen tuotannon heikossa kilpailukyvyssä.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Etelä-Afrikka on tulojen ja varallisuuden jakautumisen perusteella yksi maailman epätasa-arvoisimmista maista. Merkittävä osa väestöstä elää erilaisten sosiaalisten tukijärjestelmien varassa. Maa kärsii edelleen apartheidin aiheuttamista rakenteellisista vinoumista, joita ovat erityisesti ei-valkoisen väestön heikompi koulutustaso ja osallistuminen talouteen sekä rajut erot asuinolosuhteissa. Näiden purkaminen on välttämätöntä paitsi oikeudenmukaisemman ja vakaamman yhteiskunnan luomiseksi, myös talouskasvun vauhdittamiseksi.

Etelä-Afrikan poliittinen tilanne on murrosvaiheessa. Valtapuolue ANC:n sisällä on keskenään erimielisiä ryhmittymiä, jotka käyvät valtataistelua. Yksi mielipiteitä jakava tekijä liittyy maan presidentin (ja ANC:n puheenjohtajan) Jacob Zuman asemaan. Osa puolueen jäsenistä ja mielipidevaikuttajista katsoo, että presidentin maine on kärsinyt niin suurista kolhuja, että hänestä on tullut puolueelle rasite. Puolue valitsee uuden puoluejohtajan joulukuussa 2017, olettaen että mitään dramaattista ei tapahdu ennen sitä. Jos ANC voittaa seuraavat yleisvaalit vuonna 2019, ANC:n puheenjohtajasta tulee myös maan seuraava presidentti. Presidentti on Etelä-Afrikassa merkittävä vallan käyttäjä, myös talouspolitiikassa.

ANC:ssä käydään jatkuvaa keskustelua siitä, mitä asioita maan talouspolitiikassa pitäisi painottaa. Puolueen uuden puheenjohtajan valinta on siis ainakin osittain valinta maan talouspolitiittisesta linjasta. Niin sanotun perinteisen linjan kannattajat, joihin kuuluu myös presidentti Zuma, näkevät valtion roolin keskeisenä sekä sääntelijänä että elinkeinopoliittisena toimijana. Toinen koulukunta puolestaan korostaa yksityissektorin roolia työpaikkojen luojana, ja näkee valtion roolin enemmän toimintaedellytysten luojana, mukaan lukien oikeusvaltion ja hyvän hallinnon ylläpitäjänä. ANC:n sisäisestä tilanteesta johtuen talouspolitiikan ennustettavuus kärsii.

ANC:n johdossa tapahtuvien henkilövalintojen merkitystä maan talouteen ei toisaalta tule yliarvioida. Oikeusvaltion kuuluvat instituutiot (riippumaton oikeuslaitos, vapaa lehdistö, kansalaisyhteiskunta) ovat Etelä-Afrikassa vahvoja. Oikeuslaitos on osoittanut kykynsä ja halunsa pitää huolta siitä, että myös maan valtaapitävät noudattavat lakeja ja määräyksiä.

ANC:n vallassa pysyminen ei enää ole itsestäänselvyys. Oppositiopuolueet (erityisesti DA) on vahvistanut asemiaan, mikä nähtiin vuoden 2016 kunnallisvaaleissa. Monipuoluedemokratian vahvistuminen voi samalla tarkoittaa sitä, että puolueiden tilivelvollisuus äänestäjien suuntaan vahvistuu, ja äänestäjät alkavat entistä enemmän seurata sitä, kuinka hyvin tai huonosti puolueet hoitavat maan asioita, mukaan lukien julkisia varoja.

Sääntely-ympäristön kehitys

Etelä-Afrikka on Afrikan ainoana maana mukana sekä G20-ryhmässä että BRICS:issä. Alueellisesti Etelä-Afrikka on eteläisen Afrikan kehitysyhteisö SADC:n jäsen. Useilla eteläafrikkalaisilla firmoilla muun muassa vähittäiskauppaketjuilla ja pankeilla on vahva asema Saharan eteläpuolisen Afrikan maissa - erityisesti eteläisen Afrikan maissa. SADC-maiden vuoden 2016 lopulla ratifioima uusi talouskumppanuussopimus EPA parantaa erityisesti eteläafrikkalaisten maataloustuotteiden markkinoillepääsyä Euroopan unionin alueelle.

Etelä-Afrikka putosi kaksi pykälää 74. sijalle Maailmanpankin ”Doing Business 2017” -raportissa, joskin se on edelleen sijalla neljä Saharan eteläpuolisten maiden listauksessa. Helpottaakseen ulkomaisten liikeyritysten sijoittamista maahan Etelä-Afrikka perusti maaliskuussa 2017 Kauppa- ja teollisuusministeriön alla toimivan InvestSA:n, joka toimii yhden luukun periaatteen mukaisesti. InvestSA:n on tarkoitus sekä neuvoa että avustaa mahdollisia sijoittajia erinäisten säädösten ja muiden viranomaisten lupavaatimusten suhteen. Maakunnilla on jo olemassa vastaavia toimistoja, jotka auttavat sijoittumisessa ja sijoittumisessa niihin.

EU:n kauppakamarin helmikuussa 2017 julkistamasta ”Business climate survey 2016” -tutkimuksesta ilmenee, että eurooppalaiset Etelä-Afrikassa toimivat yritykset pitävät maan investointiympäristön näkymiä heikompina kuin kahta vuotta aiemmin. Suurimpina haasteina firmat pitävät nousevia hintoja, julkisen sektorin korrumpiota, osaavan työvoiman puutetta sekä B-BBEE-lainsäädäntöä. Lisäksi eurooppalaisia yrityksiä huolestuttaa randin kurssin heittelehtiminen.

Tiukentuneista B-BBEE-säädöksistä harmia eurooppalaisfirmoille

Etelä-Afrikan B-BBEE (Board-based Black Economic Empowerment) lainsäädäntöä uudistettiin 2016, ja yritykset joutuvat ottamaan sen entistä vakavammin huomioon toimintaansa suunnitellessaan. B-BBEE:n tavoitteena on vahvistaa apartheidin aikana sorretussa asemassa olleiden ja edelleen rakenteellisesta rasismista kärsivien mustien työmarkkina-asemaa ja jakaa varallisuutta nykyistä tasavertaisemmin. Yleisten B-BBEE-säädösten lisäksi usealla sektorilla on oma B-BBEE-koodistonsa, jolla on vaikutusta paitsi yrityksiin itseensä myös niiden alihankkijoihin. Kaikkien sektorien uusittuja koodeja ei ole vielä julkaistu, mikä aiheuttaa epävarmuutta muun muassa kaivossektorilla.

Uusi B-BBEE-kriteeristö korostaa mustan omistuksen osuutta, mikä tulee laskemaan myös monen suomalaisen firman tytäryrityksen B-BBEE-luokitusta. Suomen tavoitteena on edistää Etelä-Afrikassa keskustelua, joka ei kyseenalaista B-BBEE:n tavoitteita vaan sitä, edistävätkö nykyiset keinot tavoitteiden saavuttamista. Maassa toimivat suomalaisyritykset esimerkiksi työllistävät merkittävän määrän eteläafrikkalaisia ja niillä on erilaisia ohjelmia, joilla vahvistetaan sekä omien työntekijöiden että ulkopuolisten osaamista ja tietotaitoa sekä edistetään yhteiskunnallista tasa-arvoa.

Suomalaisten yritysten on tärkeää ymmärtää B-BBEE-kriteerien merkitys oman tuotteen osalta asiakkaille ja asiakkaan asiakkaille, jotka saattavat joutua huomioimaan luokitukset hankintoja tehdessään. Julkiselle sektorille myytäessä ja jopa julkista sektoria sivuttaessa B-BBEE-luokitus on usein välttämätön edellytys. Julkiselle sektorille palveluja myyvät yritykset seuraavat nyt aikaisempaa tarkemmin toimittajiensa luokituksen vaikutusta omaan luokitukseensa. Suomalaisen yrityksen paikallisen kumppanin, kuten maahantuojaan tai jakelijan, luokituksella voi olla huomattava vaikutus yrityksen ja tuotteen kilpailukykyyn. Hyviä esimerkkejä toimintamalleista on kuitenkin olemassa. Kansainvälisten yritysten, joiden strategia ei salli joint venture -toimintaa missään maassa, on mahdollista kompensoida omistuskriteeriä.

Etelä-Afrikka muutti vuonna 2016 investointisuoja-lainsäädäntöään ilmoitettuaan aiemmin irtisanoneensa tai aikovansa irtisanoa kaikki kahdensivuliset investointisuoja-sopimukset näiden voimassaoloajan päätyttyä. Suomen investointisuoja-sopimus Etelä-Afrikan kanssa voidaan irtisanoa aikaisintaan vuonna 2019, ja irtisanomisen jälkeenkin vanhat investoinnit nauttivat sopimuksen mukaista suojaa vielä 20 vuoden ajan. Uusi laki takaa kaikille sijoittajille, sekä paikallisille että ulkomaisille, samanlaisen statuksen ja suojelun. Mahdolliset kiistat on ensin sovittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ja vain mikäli näiden avulla ei löydetä ratkaisua, tapaus voidaan viedä kansainväliseen välimiesmenettelyyn.

Viisumipolitiikka haaste liiketoiminnalle

Etelä-Afrikan maahanmuuttosäännöstö uudistui vuonna 2014 ja muutoksia tuli myös erityyppisiin liike- ja työviisumeihin. Liikeviisumeita (business visa) myönnetään ulkomaalaisille, jotka haluavat perustaa yrityksen Etelä-Afrikkaan tai sijoittaa jo olemassa olevaan yritykseen. Liikeviisumin hakijan tulee tehdä minimisijoitus, jonka suuruus määräytyy kulloinkin voimassa olevien säännösten mukaan, mutta myös toimialan luonne huomioiden. Uusien säännösten mukaan yrityksen työntekijöistä vähintään 60 prosenttia tulee olla eteläaf-

rikkalaisia tai pysyvällä oleskeluluvalla Etelä-Afrikassa asuvia. Liikeviisumihakemukseen vaaditaan Etelä-Afrikan kauppa- ja teollisuusministeriön suosituskirje. Lisäksi tarvitaan todistukset rekisteröitymisestä useiden valtiontoimintojen piiriin, kuten verohallintoon ja työttömyysvakuutuskassaan.

Yhtiönsisäisen siirtoviisumin (intra-company transfer work visa) voi saada korkeintaan neljäksi vuodeksi. Tämän jälkeen sen voimassaoloaikaa ei voi jatkaa hakemuksestakaan. Viisumihakijan on täytynyt olla Etelä-Afrikan ulkopuolella työsuhteessa siirtävään yhtiöön vähintään kuuden kuukauden ajan ennen viisumihakemuksen jättämistä. Etelä-Afrikan viranomaiset seuraavat tarkasti viisumisäännöksiä, muun muassa päivämääriä, joten niiden kanssa tulee olla tarkka välttääkseen epätoivotun maahantulijan leiman.

Kansallinen minimipalkka voimaan 2018

Etelä-Afrikan hallituksen keskeinen tavoite on pyrkiä parantamaan köyhimpien eteläafrikkalaisten asemaa, minkä vuoksi 17 miljoonaa ihmistä kattavalla sosiaaliturvalla sekä huomattavilla julkisilla investoinneilla asuinolojen parantamiseksi on merkittävä asema valtion budjetissa. Vuoden 2018 toukokuussa maassa astuu voimaan myös kansallinen minimipalkka, jonka tasoksi hallitus ja työmarkkinajärjestöt ovat sopineet 20 randia/tunti. Kuukausitasolla tämä merkitsisi 3440 randin minimipalkkaa, mikä ei todennäköisesti edelleenkään riittäisi perheen elättämiseen. Silti summa on suurempi kuin mitä 47 prosenttia eteläafrikkalaisista työntekijöistä tienaa tällä hetkellä. Ekonomistit maassa ovat jakautuneita sen suhteen, millaisia seurauksia minimipalkan lanseerauksella tulee olemaan työllisyyteen.

Vastaavasti hallitus pyrkii kaventamaan epätasa-arvoa terveydenhoidossa, sillä se suunnittelee kansallista sairausvakuutusta. Käynnissä on parhaillaan sairausvakuutusuudistukseen liittyviä pilotteja, ja järjestelmän lopullinen malli, kattavuus ja hintalappu ovat edelleen auki. Uudistuksella tulee kuitenkin olemaan merkittäviä vaikutuksia terveydenhoidon järjestämiseen koko maassa, ja Etelä-Afrikka tulee jatkossa panostamaan entistä enemmän perusterveydenhoitoon sekä sairauksien ehkäisyyn. Korkeatasoisten yksityisten sairausvakuutusten piirissä olevat nauttivat jo nyt moderneista terveydenhoitopalveluista ja edistyksellisistä vakuutusohjelmista, jotka huomioivat muun muassa kuntoilun ja terveellisen ruokavalion vaikutuksen.

GHANA

Pääkaupunki	Accra
Väkiluku	26,9 milj.
BKT	42,8 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	4,400 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3,3 %
Inflaatio.....	16,9 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	19,5 % 24 % 56,4 %
Työttömyysaste	5,2 % (2013)
Kaupungistumisaste	54% (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Ghanaa pidetään yleisesti Länsi-Afrikan vakaimpana valtiona. Joulukuussa 2016 rauhallisesti sujuneet presidentinvaalit vahvistivat kuvaa entisestään. Vakiintuneena demokratiana ja yhtenä lehdistön- ja sananvapauden ykkösmaana alueella Ghana on Afrikan markkinoille tuleville yrityksille ensimmäinen astinlauta Länsi-Afrikan markkinoille. Ghanan sijainti, luonnonvarat ja suhteellisen toimiva sääntely-ympäristö houkuttelevat ulkomaisia yrityksiä. Ghanan etuna ovat myös laajenevat arvopaperimarkkinat, kehittyneet finanssi- ja oikeuspalvelut, suhteellisen hyvin toimiva infrastruktuuri ja koulutettu työvoima. Ghanan bruttokansantuote henkeä kohden on noin kaksinkertainen Länsi-Afrikan köyhimpiin maihin verrattuna. Silti Ghana on edelleen riippuvainen kansainvälisestä taloudellisesta ja teknisestä tuesta. Ghanan huimaksi yltnyt talouskasvu on heikentynyt merkittävästi muutamana viime vuonna. Vuonna 2015 Ghana joutui tukeutumaan Kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n 918 miljoonan dollarin lainaohjelmaan. Suomalaistoimijoille voi avautua liiketoimintamahdollisuuksia muun muassa terveys-, koulutus-, digitaali- ja infrastruktuurisektoreilla.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Useat samanaikaiset haasteet johtivat Ghanan talouskasvun hidastumiseen vuonna 2015 ghanalaisittain alhaisiin 3,7 prosentin lukemiin, ja Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n mukaan kasvu jäi vuonna 2016 3,6 prosenttiin. Ghanaa on koetellut energiakriisi, valtavaksi paisunut julkinen velka ja valtiontalouden vajee sekä Ghanan tärkeiden vientituotteiden öljyn, kullin ja kaakaon maailmanmarkkinahintojen lasku hidastivat talouskasvua.

Ghanan talouden kehitys vuonna 2016 oli kahtalainen. Vaikka bruttokansantuotteen kasvu ylitti ennusteet, se jäi silti verrattain vähäiseksi. Talouden kasvuvauhti alkoi kuitenkin kiihtyä vuoden 2016 kuluessa, ja vuonna 2017 bruttokansantuotteen ennustetaan kasvavan arvioiden mukaan yli seitsemään prosenttiin, mahdollisesti jopa yli kahdeksaan. Yli 17:ssä pysytellyt inflaatioprosentti laski 15,4:ään joulukuussa 2016 ja 13,3:een tammi-kuussa 2017. Samaan aikaan vaihtotase parantui vuonna 2016 raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen laskusta huolimatta. Budjettivajeen kavennuttua 10,2 prosentista bruttokansantuotteessa vuonna 2014 6,3 prosenttiin vuonna 2015 valtiontalouteen repesi vaalivuonna 2016 yhdeksän prosentin aukko. Tämä ylitti rei-

lusti Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa kanssa sovitun tavoitteen 5,25 prosenttia. Helmikuussa 2017 vasta aloittanut presidentti Akufo-Addo ilmoitti, että edeltävä hallinto ei ollut onnistunut saavuttamaan yhtään Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa sovitusta tavoitteesta.

Vuonna 2015 Ghana joutui turvautumaan Kansainvälisen valuuttarahaston kolmevuotiseen 918 miljoonan dollarin lainaohjelmaan, jonka tavoitteena on makrotaloudellisen tasapainon palauttaminen. Ohjelma edellyttää Ghanalta konkreettisia toimenpiteitä valtiontalouden vajeen paikkaamiseksi. Ohjelma, jota parlamentti ei hyväksynyt, on joutunut uuden hallinnon kovan kritiikin kohteeksi. Nykyinen valtapuolue NPP vastusti ohjelmaa kiivaasti jo oppositiossa ollessaan. Käytännössä Ghanalla ei kuitenkaan ole vaihtoehtoja ohjelman noudattamisen suhteen – se tulee tarvitsemaan halpaa lainarahaa jatkossakin.

Akufo-Addon hallinnon – kuten edeltäjiensäkin – pyrkimys talouden tasapainottamiseen vaikuttaa perustuvan enemmän talouden kasvuodotuksiin kuin menoleikkauksiin. Akufo-Addon hallinto on esittänyt mittavia veronkevennyksiä ja tehnyt suurusuuntaisia lupauksia työllisyyttä ja taloudellista toimeliaisuutta edistävistä hankkeista kaikilla Ghanan alueilla piristääkseen talouskasvua. Samalla hallituksen tulee kuitenkin vakuuttaa Kansainvälinen valuuttarahasto siitä, että se pyrkii tosissaan toimeenpanemaan lainaohjelman ehtoja, etenkin, kun vuoden 2016 tavoitteet jäivät saavuttamatta. Tämä saattaa edellyttää sitä, että hallitus joutuu luopumaan joistakin vaalilupauksistaan. Kansainvälinen valuuttarahasto ehdotti Ghanalle toukokuussa 2017 kolmevuotisen lainaohjelman pidentämistä johtuen vuonna 2017 otetuista taka-askeleista. Päätös lainaohjelman pidentämisestä tehtäneen kesäkuussa 2017.

Ghanan talouden lyhyen aikavälin näkymät ovat hyvät, jos valtiontalous saadaan tasapainotettua. Talouskasvu kiihtyy vuonna 2017 sekä öljy- että muiden sektoreiden kehityksen ansiosta. Öljyntuotannon odotetaan lisääntyvän, kun vuoden 2016 jälkipuoliskolla tuotannon aloittanut TEN-öljykenttä saavuttaa täyden kapasiteetin ja Jubilee-öljykentän korjaustyöt saadaan päätökseen. Talouskasvun vauhti riippuu myös öljyn, kullan ja kaakaon maailmanmarkkinahintojen suotuisasta kehityksestä, sekä energiantuotannon ongelmien ratkaisemisesta. Yksityissektorin investointien odotetaan lisääntyvän.

On selvää, että Akufo-Addon hallinnon menestys tullaan mittaamaan talouskasvulla. Akufo-Addon talouden elvyttämisstrategian ytimessä on ”yksi kylä, yksi pato; yksi piirikunta, yksi tehdas; yksi vaalipiiri, yksi miljoona (dollaria)” -ohjelma (”one village, one dam; one district, one factory; one constituency, one million dollars”). Ohjelma pyrkii kiihdyttämään talouskasvua paikallistasolta käsin ja työllistämään erityisesti nuoria – Ghanan nuorisotyöttömyysprosentti on 48. Ohjelman tavoitteena on myös Ghanan pohjoisten osien saaminen mukaan nauttimaan talouskasvun hedelmistä. Toistaiseksi Ghanan pohjoisosat ovat jääneet osattomiksi etelän rannikkoalueiden investointibuumista. Ohjelman johtajaksi on nimitetty kokenut kauppatministeri Alan Kyeremanten, joka on todennut, että ohjelman menestys riippuu lisääntyneistä ulkomaisista investoinneista.

Uuden hallinnon ensimmäinen budjetti esiteltiin maaliskuussa 2017, ja sen tavoitteena on valtiontalouden vajeen kurominen 6,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuonna 2017 ja kolmeen prosenttiin vuonna 2019. Valtion tulojen odotetaan kasvavan 33,5 prosenttia, ja menojen ainoastaan 13,7. Budjetin alijäämä katetaan pääasiassa lainaamalla kotimaasta. Budjettiesitys on otettu pääasiassa hyvin vastaan, mutta huolta on herättänyt hallituksen kyky kerätä lisää tuloja veronkantoa tehostamalla ja verohelpotuksista luopumalla. Jos veropohjaa ei onnistuta vahvistamaan, hallituksen täytyy leikata kulutustaan valtiontalouden tasapainottamiseksi.

Inflaation odotetaan hidastuvan merkittävästi vuonna 2017 vuoden 2016 alun 19 prosenttia hipovista huipulukumista, mutta sen odotetaan pysyvän kaksinumeroisena ensi vuoden puoliväliin asti. Valuutta cedin arvo

on laskenut 58 prosenttia vuoden 2013 lopusta, josta 15 prosenttia marraskuun 2016 jälkeen. Valtiontalouden ja vaihtotaseen alijäämä lisäävät painetta cedin arvon laskulle jatkossakin, mikä puolestaan pitää inflaatioprosentin korkealla.

Ghanan merialueilla todettiin vuonna 2007 olevan kaupallisesti hyödynnettäviä öljyesiintymiä. Tuotanto Jubilee-kentällä alkoi 2010. Tämän jälkeen Ghanan öljy- ja kaasusektorit ovat olleet kansainvälisen kiinnostuksen kohteina, ja odotettu talouskasvu on lisännyt myös muiden sektoreiden houkuttelevuutta. Uudet öljy- ja kaasuesiintymät ovat mahdollisia, mutta laajamittaiset etsinnät eivät ole vielä mahdollisia ennen kansainvälisen merioikeustuomioistuimen (ITLOS) päätöstä merirajakiistassa Norsunluurannikon kanssa. Oikeuden päätöstä odotetaan loppuvuodesta 2017 tai alkuvuodesta 2018.

Ghanan tärkeimmät vientituotteet ovat kulta, öljy, kaakaopavut ja puunjalostustuotteet. Ghanan talous on perustunut liian yksipuolisesti muutaman tuotteen vientiin, minkä vuoksi talous on haavoittuvainen ja raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen heilahteluiden armoilla. Ghanan arvokkaimmista vientituotteista kullasta ja raakaöljystä saatavat tulot olivat vuonna 2016 vain vähän edellisvuotta suuremmat. Vuoden 2016 lopulla kullan hinta nousi hieman, mutta öljyn ja kaakaon hinta laski. Ghanan vientitulot tulevat jatkossakin riippumaan näiden tärkeimpien vientituotteiden maailmanmarkkinahintojen kehityksestä.

Suorien ulkomaisten investointien määrä putosi 11 prosenttia vuonna 2016 noin 2,4 miljardiin dollariin. Suorien ulkomaisten investointien määrä on ollut vuosittain noin 2,5 ja kolmen miljardin dollarin välillä kuluneiden viiden vuoden ajan. Silti Ghanan investointien edistämiskeskus (Ghana Investment Promotion Centre GIPC) on asettanut vuodelle 2017 tavoitteeksi viiden miljardin dollarin investoinnit. Öljysektori on tärkein ulkomaisten investointien kohde, mutta öljyn hinnan lasku on vähentänyt investointihalukkuutta. Ulkomaisia investointeja myös rajoitetaan useilla sektoreilla. Ghana on menettänyt kiinnostavuuttaan suhteessa kilpailijoihinsa Saharan etelänpuoleissa Afrikassa, kuten, Norsunluurannikkoon, Senegaliin ja Etiopiaan.

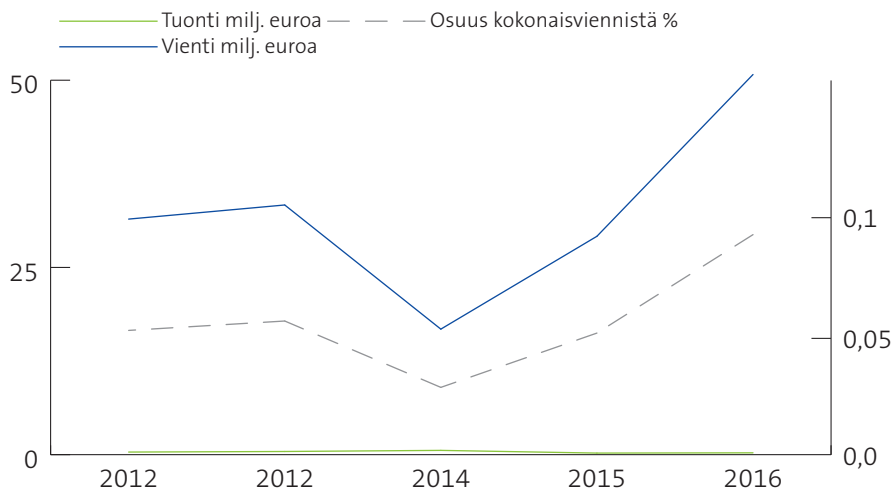
Ulkomaankaupalla on erittäin merkittävä rooli Ghanalle: viennin ja tuonnin yhteenlaskettu arvo vastaa noin 99 prosenttia Ghanan bruttokansantuotteesta. Aasian taloudellinen merkitys Ghanalle kasvaa. Kiina on noussut Ghanan tärkeimmäksi kauppakumppaniksi, minkä lisäksi Ghana on aktiivisesti kehittänyt suhteitaan erityisesti Intiaan, joka on tällä hetkellä sen viidenneksi tärkein tuonti- ja tärkein vientimarkkina.

EU on Ghanan toiseksi tärkein vienti- ja tuontimarkkina. Euroopan unionin ja Ghanan välinen kaupankäynti jatkoi laskusuuntaista trendiään vuonna 2016. Tuonnin osuus pieneni 13,2 prosenttia ja viennin 6,5. Tämä on hieman enemmän kuin vuosien 2012–2016 keskimääräiset kasvulukemat -8,7 prosenttia ja -5,8 prosenttia. Ghanan vuotuinen vienti EU:hun on yli kaksi miljardia euroa – EU on Ghanan viemien kaakaon, kaakaopapujen ja kalajalosteiden merkittävin markkina. EU:sta Ghanaan viedään muun muassa koneita ja varaosia sekä kemianteollisuuden tuotteita.

Tullin tilastojen mukaan Suomen vienti Ghanaan oli vuonna 2016 noin 50,76 miljoonaa euroa ja tuonti Ghanasta Suomeen 244 734 euroa. Tosin tilastoissa ei näy muiden maiden kautta Ghanaan tulevat suomalaistuotteet. Ghanan tuonti koostuu pääasiassa elintarvikkeista, kun taas Suomi vie Ghanaan koneita ja laitteita sekä metsäteollisuustuotteita (paperi ja pahvi).

Suomalaisyrityksiä Ghanassa on kaivos- ja ICT-sektoreilla, mutta usea suomalainen pk-yritys toimii maassa paikallisen edustajan kautta. Erityisesti infrastruktuuriin ja digitalisaatioon liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien voi odottaa kasvavan. Infrastruktuurihankkeista on erityisesti kysyntää sähköntuotannon, vedenpuhdistuksen ja jätteenkäsittelyn sekä turvallisuuteen liittyvän teknologian alalla. Digitalisaatioasiantuntemukselle

Suomen ja Ghanan välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

voi olla kysyntää esimerkiksi kyberturvallisuuden alalla. Näiden lisäksi terveys- ja koulutussektoreilla, joilla Suomella on hyvä maine, on mahdollisuuksia suomalaistoimijoille.

Ghana on kehittymässä Länsi-Afrikan alueelliseksi solmukohdaksi, josta toimintaa voi laajentaa myös muun Länsi-Afrikan markkinoille. Ghanassa kuten muissakin afrikkalaisissa valtioissa henkilösuhteiden ja pitkäjänteisen toiminnan merkitys korostuu liiketoimintaa kehitettäessä. Oman tuotteen myyminen, kohdentaminen ja markkinoille eteneminen tulee miettiä harkiten, ja menestyminen vaatii paljon pitkäjänteisyyttä ja joustavuutta. Suurimpina haasteina suomalaisyritykselle näyttäytyy sopivan paikallisen liikekumppanin identifiointi ja kestävä liiketoimintamallin löytäminen.

Helmikuussa 2016 taloudellisten ulkosuhteiden alivaltiosihteeri Matti Anttosen johtama neljäntoista yrityksen valtuuskunta herätti paljon kiinnostusta Ghanassa. Ghanalaisia nuoria start up -yrityksiä on vieraillut Suomessa esimerkiksi vuosittain järjestettävässä SLUSH-tapahtumassa. Ghanalais- ja suomalaisyliopistojen välillä on opiskelijavaihto sekä muita yhteistyöohjelmia. Keväällä 2017 Accrassa toteutettiin Aalto Yliopiston ja ghanalaistoimijoiden MEST-in ja STEMbeesin sekä Suomen Abujan-suurlähetystön yhteistyönä "CodeBus Africa"-hanke, jonka puitteissa opetettiin yli 160 accralaisoppilasta koodaamaan Sonic Pi -ohjelmistolla ja koulutettiin paikallisia koodausohjaajia. NOKIA oli hankkeen suurin tukija.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Vuoden 2016 joulukuussa valta vaihtui Ghanassa oppositiojohtaja Nana Akufo-Addon voitettua istuvan presidentin John Mahaman. Akufo-Addo onnistui vaalikampanjassaan säilyttämään syyn talouskasvun hidastumisesta edelliselle hallinnolle ja lupasi johdattaa Ghanan talouden uuteen nousuun muun muassa luomalla työpaikkoja ja kehittämällä yksityissektoria. Uuden hallinnon odotetaan olevan entistä liiketoimintaystävällisempi, ja se on julistanut puuttuvansa maan talouskasvua hillitseviin rakenteellisiin ongelmiin. Vuoden 2016 vaalitulokset olivat ensimmäinen kerta Ghanan historiassa, kun istuva presidentti ei tullut valituksi jatkokaudelle.

Akufo-Addo voitti vaalit Ghanan historian suurimmalla marginaalilla, ja Akufo-Addon puolue NPP voitti samalla enemmistön parlamenttiin, joten uudella hallinnolla on vahva mandaatti uudistusten toteuttamiseen.

Vallanvaihto ei välttämättä kuitenkaan merkitse suuria muutoksia. Molemmat pääpuolueet ovat ideologisesti lähellä keskustaa. Uudenkin hallituksen on noudatettava Kansainvälisen valuuttarahaston 3-vuotisen lainaohjelman sääntöjä. Muutoksia odotetaan enemmän hallintatapaan. Uusi hallitus tulee kiinnittämään aikaisempaa enemmän huomiota korruption kitkemisen ohella liiketoimintaympäristön kehittämiseen ja ulkomaisten investointien houkuttelemiseen.

Ghana on aktiivinen taloudellista ja poliittista yhteistyötä korostava kansainvälisen yhteisön jäsen, joka on toiminut pan-afrikanismin puolestapuhujana, osallistunut alueellisten kriisien välitystehtäviin ja on merkittävä rauhanturvajoukkoja lähettävä maa. Afrikan Unionin kriisinhallinnan valmiusjoukkoja koulutetaan Ghanassa sijaitsevassa Kofi Annanin nimeä kantavassa rauhanturvainstituutissa, jonka toimintaa Suomikin on tukenut. Ghanalaisia diplomaatteja ja poliitikkoja on ollut korkeissa kansainvälisissä tehtävissä, mainittakoon entisen YK:n pääsihteerin Kofi Annanin ohella muun muassa Kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomari Akua Kue-nyehia.

EU:lle Ghana on hyvä yhteistyökumppani kansainvälisissä ja Länsi-Afrikan alueellisissa kysymyksissä. Ghanalaispolitiikot pitävät pohjoismaista ja suomalaista hyvinvointivaltiota esimerkkinä ja maat jakavat YK:ssa samoja painopisteitä. Ghana kuuluu kymmenen afrikkalaisen maan ryhmään, joiden kanssa pohjoismaat järjestävät vuosittain epävirallisia ulkoministerikokouksia. Suomi ei kuitenkaan ole maassa samalla tavalla tunnettu kuin esimerkiksi Itä-Afrikassa, jossa sijaitsee Suomen pitkäaikaisia kehitysyhteistyön kumppanimaita.

Sääntely-ympäristön kehitys

Ghana pärjää alueellisessa vertailussa liiketoimintaympäristönä mainiosti, mutta kehitettävää on vielä runsaasti. Ghanan joulukuisten presidentinvaalien tulos otettiin markkinoilla vastaan positiivisesti, mitä heijasti pörssikurssien voimakas nousu. Yhtäältä vaalien sujuminen rauhallisesti vahvisti Ghanan imagoa vakaana demokratiana, toisaalta Nana Akufo-Addon hallinnon uskotaan olevan edeltäjiinsä liiketoimintaystävällisempi. Valtapuolue NPP on tiedostanut liiketoimintaympäristön pullonkaulat, joista yksi merkittävimmistä on riittämättömän sähköntuotanto ja toistuvat sähkökatkot. Myös korruptio, vaikkakin vähäisempää kuin muissa alueen maissa, on edelleen ongelma myös Ghanassa.

Ghana on sääntely-ympäristöltään sekä Saharan eteläpuolisen Afrikan että kaikkien kehitysmaiden keskiarvoa selkeästi korkeammalla. Tämä selittyy osin Ghanan pitkään jatkuneella demokraattisella kehityksellä, osin ulkomaisella taloudellisella ja teknisellä avulla, josta Ghanalla on jo pitkä kokemus. Ghanan vahvuuksia ovat lisäksi rikkaat luonnonvarat, bruttokansantuotteen pitkäaikainen vahva kasvu ja hyvät suhteet kansainvälisiin rahoituslaitoksiin. Toisin kuin Länsi-Afrikan suurvallassa Nigeriassa, köyhyys on vähentynyt talouskasvun myötä. Ghanan heikkouksia ovat alueellisen epävarmuuden mahdollinen heijastuminen myös Ghanan markkinoille, ajoittainen pääoma- ja valuuttapaon ja valuutan arvon heikkenemisen riski sekä valtiontalouden ja vaihtotaseen alijäämäisyys. Lisäksi on vielä epäselvää, miten lisääntyviä öljytuloja tullaan hallitsemaan. Maa ilmanpankin Ease of Doing Business –indeksissä Ghana sijoittui vuonna 2016 sijalle 108 (111/2015). Ghana otti suurimmat edistysaskeleet edellisvuosista rajat ylittävän kaupan, yritysten sähkönsaannin ja maksukyvyyttömyysmenettelyiden osalta.

Ghana Investment Promotion Centre GIPC toimii yhtenä luukkuna, jolta yritystoiminnasta Ghanassa kiinnostuneet saavat tarvittavaa tietoa taloudesta, kaupasta ja investoinneista. Rekisteröitymiseen GIPC:ssä menee

noin 11 päivää. Kaivannaisteollisuutta lukuun ottamatta kansainväliset yritykset saavat vapaasti harjoittaa liiketoimintaa Ghanassa ilman GIPC:n hyväksyntää. Ghanan erityislaatuissa liiketoimintaympäristössä GIPC:n neuvontapalvelut voivat kuitenkin olla hyödyllisiä, ja rekisteröityminen voi tuoda erinäisiä veroetuja.

Ghana on sitoutunut vuonna 2013 hyväksyttyyn Länsi-Afrikan talousyhteisö ECOWAS:n yhteiseen tullitariffiin (Common External Tariff, CET), jonka toimeenpano alueella on kuitenkin edelleen kysymysmerkki. Ghana on myös allekirjoittanut Länsi-Afrikan EPA-sopimuksen, joka sisältää määräyksiä muun muassa tavarakaupasta, tullimenettelyistä, teknisistä kaupan esteistä, terveys- ja kasvinsuojelutoimista, maataloudesta ja kalastuksesta. Ghana allekirjoitti EU:n ja Länsi-Afrikan valtioiden neuvotteleman EPA:n joulukuussa 2014 yhdessä lähes kaikkien jäsenmaiden kanssa, mutta talousyhteisön suurimman rahoittajan Nigerian allekirjoitusta odotetaan edelleen, eikä sopimus näin ollen ole astunut voimaan. Kesällä 2016 Ghana allekirjoitti niin kutsutun väliaikaisen EPA:n, jonka puitteissa Ghana voi tuoda EU-markkinoille tulli- ja kiintiövapaasti. Sopimuksen mukaan Ghana avaa markkinansa vähitellen EU-tuotteille.

KENIA

Pääkaupunki	Nairobi
Väkiluku	46,8 milj.
BKT	69,2 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	3,400 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	6 %
Inflaatio.....	6.1 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	32.7 % 18 % 49.3 %
Työttömyysaste	40 % (2013)
Kaupungistumisaste	25.6 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Kenian talous jatkaa lähes kuuden prosentin vahvalla kasvuvauhdilla ja on keskipitkällä aikavälillä Afrikan kärkimaiden joukossa. Nairobi pysyy yhtenä Afrikan modernisoituneimmista ja dynaamisimmista kaupungeista keräten kansainvälisten sijoittajien huomion. Merkittävät talouspoliittiset uudistukset eivät ole jääneet vaille huomiota ja maan kaupallinen toimintaympäristö on kehittynyt maailman kolmanneksi parhaiten Maailmanpankin vertailussa. Yksi Afrikan kehittyneimmistä pankkisektoreista pyrkii sopeutumaan uusiin korko- ja talletuskattoasetuksiin. Itä-Afrikkaa vaivaava kuivuus on kiihdyttänyt inflaatiota ja vaikuttaa maan maatalouteen, ylivoimaisesti tärkeimpään työllistäjään, vuonna 2017. Suomalaisyritysten lukumäärä alueen talouskeskuksessa Nairobissa on kasvussa. Kenian toimintaympäristössä on yhä haasteita, mutta myös kasvavassa määrin mahdollisuuksia. Erityisesti elintason nousu, kaupungistuminen, kasvava kulutus ja suuret infrastruktuurihankkeet tuovat usealle sektorille liiketoimintamahdollisuuksia.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kenian talous jatkoi vahvaa kasvuaan myös vuonna 2016 bruttokansantuotteen kasvaessa 5,7 prosenttia. Talouskasvun moottorina on pysynyt palvelusektori. Kenia eroaa useista Afrikan maista monipuolisemman ja ei raaka-aineisiin keskittyvän talousrakenteen osalta. Talouskasvun taustalla on myös isot infrastruktuurihankkeet, kuten rautatiehanke Mombasasta Nairobiin ja Turkanan 310 MW:n tuulivoimapuisto, jotka molemmat valmistuvat kesällä 2017. Uusia megahankkeita on kehitteillä, kuten Nairobi-Mombasa-moottoritien laajennus ja ensimmäisen ydinvoimalan (1000 MW, viisi miljardia dollaria) suunnitelma, jonka toteutus on tosin vielä epäselvä. Vastikään löydetty öljy ja kulta ovat tervetulleita laajennuksia vientivalikoimaan.

Inflaatio on pysynyt korkealla, vaihdellen 6-10 prosentin välillä tuoteryhmästä riippuen. Inflaatiota kiihdytti pitkään jatkunut kuivuus, mikä nosti elintarvikkeiden hintoja. Valtio pyrki hidastamaan tiettyjen elintarvikkeiden hintojen nousua alentamalla arvonlisäveroa. Kuivuus on osoittanut kuinka maatalous on Kenian tukipilari vastaten lähes neljänneksestä bruttokansantuotteesta sekä työllistäen jopa noin 80 prosenttia työväestöstä. Kasvavia menoja varten valtio on ottanut kiihtyvällä tahdilla sekä kotimaista että ulkomaista velkaa, joka herättää huolia (muun muassa Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan), mutta on toistaiseksi yhä maltillisella, noin 55 prosentin, tasolla bruttokansantuotteesta. Rahalähetykset Keniaan ovat pysyneet

suhteellisen korkealla tasolla yli 1,5 miljardissa dollarissa. Kenian shillinki tulee todennäköisesti menettämään jonkin verran arvoa vuoden 2017 aikana. Ulkomaanvaluuttavarannot ovat laskeneet hieman. Silti varantojen heikentyessä on mahdollisuus käyttää Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa sovittua lainamekanismia, jonka yhteisarvo on 1,5 miljardia dollaria.

Kenian kunnianhimoinen kansallinen "Vision 2030"-ohjelma asettaa tavoitteeksi päästä ylemmän keskitulon kategoriaan vuoteen 2030 mennessä, joka ei kuitenkaan nykyisellä kasvutahdilla tule onnistumaan. Maa on joka tapauksessa kasvavan kansainvälisen kiinnostuksen kohteena dynaamisen toimintaympäristön sekä vahvan talouskasvun ansiosta.

Kiinan taloudellinen vaikutus näkyy erityisesti megahankkeissa

Suurimmat tuontimaat ovat Kiina, Intia, Yhdysvallat ja Arabiemiraattikunnat. Keniaan tuodaan eniten laitteita, liikennevälineitä, öljytuotteita ja autoja. Kiina on noussut Kenian suurimmaksi tuontimaaksi ohi Intian (noin kolme miljardia dollaria). Kauppatase on pahasti vääristynyt: Keniasta viedään vain 80 miljoonan dollarin arvosta Kiinaan. Jopa 400 kiinalaisyritystä toimii Keniassa. Kiinalaistyöntekijöiden tarkkaa lukumäärää on vaikea todeta, mutta se on joka tapauksessa kymmeniä tuhansia. Kiinalaistuotteiden lisäksi merkittävät investoinnit ja lainat näkyvät ympäri maata. Merkittävin ja näkyvin hanke on valmistuva rautatie, jossa on taustalla neljän miljardin dollarin laina kiinalaiselta Exim-pankilta. Kun tähän lisätään rautatien laajennukset Nairobista Naivashaan, ja edelleen Malabaan Ugandan rajalle, lainojen ja investointien yhteisarvo nousee jo 10 miljardiin dollariin, joka on käytännössä viidennes Kenian bruttokansantuotteesta. Myös satamaterminaali Inland Container, Nairobin lentokentän toisen kiitotien sekä maalämpövoimalan investoinnit ovat arvoltaan sadoissa miljoonissa dollareissa. Kiinan rooli on korostunut viime vuosina Keniassa. Maailmanpankki arvioi Kiinan lainojen arvon nousseen 54 prosenttia vuodesta 2010-2014. Merkittävät lainat vaikuttavat väistämättä maiden välisiin suhteisiin. Japani on myös osoittanut kasvavaa kiinnostusta Keniaa kohtaan kotimaisen kaupan hiipuessä. Elokuussa 2016 järjestetty TICAD-huippukokous toi lukuisia kaupallisia avauksia Japanista Keniaan.

Kenian suurimmat vientimaat ovat Yhdysvallat, Uganda, Alankomaat ja Tansania. Päävientituotteet ovat tee, leikkokukat, kahvi, hedelmät ja vihannekset. Kenian shillinki on pysynyt suhteellisen vakaana Yhdysvaltojen dollarin suhteen, mutta Englannin punnan suhteen shillinki on vahvistunut noin 10 prosenttia, mikä on vaikuttanut jonkin verran tärkeiden vientituotteiden arvoon. Kenian viennistä EU-markkinat vastaavat noin viidennestä. Euroalueen epävakaus, Brexit ja Yhdysvaltojen uusi hallinto ovat tekijöitä, joilla on vaikutuksia Kenian ulkomaankauppaan ja ulkomaisiin sijoituksiin maassa.

Kenian taloudelle tärkeä matkailu on ollut alamaissa viime vuosina huonon turvallisuusmaineen johdosta. Tilanne tuntuu muuttuneen vuoden 2016 aikana, jolloin matkailijoiden määrä nousi yli 10 prosenttia 1,3 miljoonaan matkailijaan. Yhdysvalloista saapuu eniten matkailijoita Keniaan. Keniaan kohdistuva matkailu voi vielä kasvaa, jos ennakoitu suora lentoyhteys Nairobiin käynnistetään kesällä 2018. Potentiaalia merkittävämpään kasvuun on, esimerkkinä AfrAsia Bankin vuoden 2016 kyselyssä, jossa Kenia sijoittui kolmanneksi suosituimmaksi "luksusmatkailun" kohdemaaksi.

Myös paikallinen kysyntä luksus-kulutustuotteille on vahvassa kasvussa. Esimerkkinä Bentleyyn myymälän perustaminen Nairobiin huhtikuussa 2017. Itä-Afrikan suurimman ostoskeskuksen (Two Rivers) avaus helmikuussa 2017 on esimerkki kansainvälisten kulutustuotteiden kysynnästä, jossa suomalaistuotteille voisi löytyä tilausta. Keniasta on tullut yksi Afrikan suosituimmista ulkomaisten sijoitusten kohdemaista. Sekä Ernst & Youngin toukokuussa 2017 että FDI Intelligencen elokuussa 2016 ilmestyneissä raporteissa Kenia sijoittui Afrikan toiseksi houkuttelevimmaksi ulkomaisten sijoitusten kohdemaaksi. Erityisesti uusiutuva energia-, inf-

rastruktuuri- ja kiinteistösektorit ovat olleet huomion kohteena. Keniaan on tullut useita autonvalmistajia: Isuzu hankki GM:n osuuden Embakasin tehtaasta, lisäksi Volkswagenin (Polo Vivo) ja Peugeotin (508-malli) koonti käynnistettiin vuonna 2017.

Suomen ja Kenian välinen kauppa pysyy samalla tasolla

Suomen vienti Keniaan oli vuonna 2016 noin 27 miljoonaa euroa, vain kolme miljoonaa euroa enemmän kuin edellisvuotena. Suomen tuonti Keniasta nousi lähes identtisesti 24 miljoonasta eurosta 27 miljoonaan euroon. Tullitilastot eivät kerro kuitenkaan koko totuutta. On tärkeää huomioida suomalaisyritysten läsnäolo Keniassa, joka on tärkeä ensiaskel kaupankäynnin kasvulle. Nokia, KONE ja Wärtsilä edustavat edelleen selvästi suurimpia yrityksiämme ja kaikilla on Nairobissa Itä-Afrikan päätoimisto. Viimeisimpänä tulijana on vuoden 2017 alussa aluetoimiston Nairobiin perustanut Vaisala. Elecster on ilmaissut aikeensa perustaa tytäryhtiön Keniaan. Uusia suomalaisyrityksiä on tullut Keniaan myös muun muassa energia- sekä maa- ja kalatalousaloilla. Suomalainen työnhakuportaali Fuzu on saanut asiakkaita kasvavassa määrin Keniassa. Joulukuussa 2016 uutisoitiin Taalerin 100 miljoonan euron sijoituksista itäisen ja eteläisen Afrikan asuintalojen rakentamishankkeisiin. Kasvanut kysyntä korkeatasoiselle rakentamiselle on tuonut suomalaisille arkkitehteille tilauksia Keniassa.

Keniassa on valtava potentiaali, jota ei ole suomalaisnäkökulmasta hyödynnetty. Kymmeniä suomalaisyrityksiä on vierailut viimeisen vuoden aikana Keniassa tutustumismatkoilla, joista odotetaan kaupallisia tuloksia. Kenian kaupallisia avauksia varten on matkustettava paikan päälle ja käytettävä aikaa valmistautumiseen. Nairobin dynaaminen ja kilpailtu toimintaympäristö tulee ottaa huomioon.

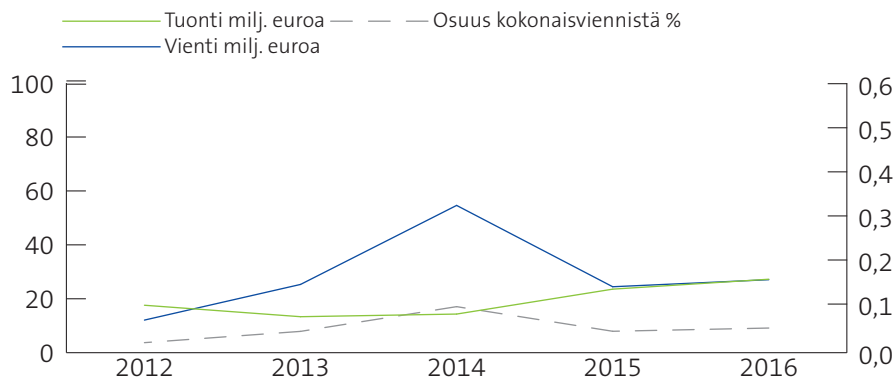
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Keniassa yhteiskunnallinen, poliittinen, kaupallinen ja turvallisuustilanne ovat kaikki vahvasti riippuvaisia toisistaan, näin ollen elokuussa 2017 järjestettävillä yleisvaaleilla on moniulotteisia vaikutuksia maan kehitykseen. Keniassa on Afrikan kontekstissa yksi edistyksellisimmistä demokraattisista järjestelmistä. Vaalivuonna päähuomio kohdistuu vaalikampanjointiin, vaalien järjestämiseen sekä lopulta vaalituloksiin ja niiden uskottavuuteen. Vaalit vaikuttavat suoraan kaupalliseen toimintaympäristöön eri tavoilla. Ensinnäkin paikallista rahoitusta on vähemmän saatavilla vaalikampanjoiden ja vaalien järjestämisen kuluttaessa sekä poliitikkojen että valtion varoja. Vaaleista on tulossa yhdet Afrikan kalleimmista. Muun muassa sähköisten järjestelmien avulla vaaleista pyritään saamaan uskottavimmat, mutta tässä piilee myös riskejä järjestelmien toiminnallisuuden osalta.

Kenialaisten muistissa on yhä vuoden 2007 vaalien jälkeiset levottomuudet. Mahdolliset väkivaltaisuuudet vuoden 2017 aikana voivat vaikuttaa maan talouskehitykseen. Osa sijoittajista pidättäytyy tekemästä investointipäätöksiä ennen vaaleja. Kaupalliset toimijat panostavat vuoden 2017 alkupuoliskoon ja varautuvat loppupuoliskolla hiipuvaan toimintaan. Rauhanomaiset ja uskottavat vaalit voivat lisätä entisestään merkittävästi kansainvälistä kiinnostusta Kenian markkinoille.

Maan talouspolitiikan voi odottaa nojaavan myös vaalien jälkeen avoimeen markkinatalouteen, jossa kansainvälinen kauppa ja yrittäjyys ovat keskiössä. Devoluution, eli hallinnon hajauttamisen, ansiosta päätösvaltaa on siirretty 47 maakuntaan. Siispä uusilla maakuntaparlamenteilla ja –kuvernööreillä on suora vaikutus paikalliseen talouspolitiikkaan ja kaupalliseen toimintaan. Kenian maantieteellinen sijainti korostaa maan taloudellisen keskuksen roolia. Naapurimaiden kanssa käytävä kauppa on tärkeässä asemassa. Toisaalta naapurimaissa jatkuvat konfliktit ovat haastaneet myös Kenian resursseja. Kenia on vastaanottanut satoja tuhansia pakolaisia Somaliasta ja Etelä-Sudanista. Erityisesti Somalian osalta Kenian rooli on ollut merkittävä. Kenia ilmoitti vuonna

Suomen ja Kenian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

2016 sulkevana maailman suurimman pakolaisleirin Dadaabissa ja palauttavansa pakolaiset Somaliaan. Päättös on haastettu muun muassa oikeustuomioistuimissa. Kenian hallinto pyrkii joka tapauksessa kehittämään rajojen läheisyydessä toimivia maakuntia, jotka ovat kantaneet suurimman taakan pakolaisten vastaanotosta, ja jotka samalla ovat maan köyhimpiä ja vähiten kehittyneitä.

Itä-Afrikkaa kohtasi vakava kuivuus vuoden 2017 alusta alkaen johtaen myös Keniassa vakaviin yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin. Keväällä 2017 arvioitiin, että jopa neljä miljoonaa kenialaista, ja puolet Kenian maakunnista, kärsii kuivuudesta. Kuivuus vaikuttaa erityisesti lasten aliravitsemukseen ja heikentää koulunkäyntimahdollisuuksia. Kuivuudesta johtuva maataloustuotannon väheneminen ei voi olla heijastumatta vuoden 2017 talouskasvuun.

Vaikka Kenia on alueellisesti vahvimpia demokratioita, ja sananvapaus alueen vapaimpia (vaikka vasta sijalla 95 vuoden 2016 World Press Freedom Indexissä), korruptio on yhä merkittävä ongelma (sijalla 145 vuoden 2016 TI:n vertailussa). Virallinen työttömyysluku (9,2 prosenttia ILO:n mukaan) ei kerro koko totuutta. Lisäksi eriarvoisuus (sijalla 146 WB:n vertailussa) kuvaa hyvin taloustilannetta: maan vahva talouskasvu ei kohdennu köyhimmälle kansanosalle. Yli 40 prosenttia elää yhä alle köyhyysrajan. Eriarvoisuus on helppo todeta alueellisesti, Nairobin ja köyhimpien maakuntien infrastruktuurin ja kapasiteetin kuilu on valtava. Kenian hallinnon tärkeimpiä tehtäviä on taata nuorisolle (mediaani-ikä 18,9 vuotta, yli puolet väestöstä alle 25-vuotiaita) uusia työpaikkoja.

Sääntely-ympäristön kehitys

Kenia on saanut ansaitusti kiitosta viime vuosien kaupallisen toimintaympäristön kehittämisestä. Maailmanpankin Ease of Doing Business 2017-vertailussa maa nousi jo sijalle 92. Kehitys edellisvuodesta oli maailman maista kolmanneksi suurinta. Kenian huima kehitys viimeisen kahden vuoden aikana (sijoitus nousut yhteensä 37 sijaa) on osoitus merkittävistä talouspoliittisista uudistuksista: yrityksen perustamista on helpotettu, sähkön saatavuutta parannettu, vähemmistösijoittajien suojaa vahvistettu ja konkurssien selvittelyprosessia kehitetty. Kenialla on alueen parhaita verojärjestelmiä. Mielenkiintoinen piirre Maailmanpankin viimeisimmässä vertailussa on maakuntakohtainen analyysi (toistaiseksi 11 maakunnassa). Tutkimuksen perusteella

rakennuslupa on helpointa hoitaa Kisumussa, kiinteistön rekisteröinti Nairobiassa, sopimuksen toimeenpano Busiassa ja yrityksen perustaminen Uasin Gishussa. Tämä kuvaa oivasti devoluution vaikutusta, ja sen mahdollisuuksia myös suomalaisyritysten näkökulmasta. On tärkeä tiedostaa paikallinen kaupallinen toimintaympäristö käynnistettäessä kaupallisia neuvotteluja maakuntatasolla. Kenian hallinto on asettanut kunnianhimoiseksi tavoitteekseen nousta 50 parhaimman kaupallisen toimintaympäristön maan joukkoon vuoteen 2020 mennessä, joka tosin vaatii roimasti lisää merkittäviä talousuudistuksia.

Kenian valtionbudjetti käsiteltiin kaksi kuukautta normaalia käytäntöä aikaisemmin maaliskuussa 2017 vaalien johdosta. Budjetin iskulauseena oli ”työpaikkojen luominen, parempi elämä kaikille kenialaisille”. Käytännössä tämä tarkoittaa köyhemmän kansanosan huomioimista (on hyvä muistaa, että kyseessä on myös vaalivuosi). Käytännössä lisämenot (kokonaisbudjetti 2,6 biljoonaa shillinkiä, eli noin 25 miljardia euroa) katetaan ottamalla lisää (sekä kotimaista että ulkomaista) velkaa yhteensä 800 miljardia shillinkiä. Kenian hallinto tähtää tulojen kasvattamiseen 1,7 biljoonaan shillinkiin. Vaalivuodelle tyypillisesti, merkittäviä veronkorotuksia ei tehty paitsi vedonlyöntiin ja uhkapeleihin (jotka alkavat olla merkittävä yhteiskunnallinen ongelma) 7,5 prosentista 50 prosenttiin. Toisaalta maissin tuontivero poistettiin neljäksi kuukaudeksi kuivuustilanteen johdosta. Lisäksi myönnettiin verovapaus paikallisesti tuotettuihin tuholaismyrkkyyhin ja matkailuajoneuvoihin. Uudessa budjetissa on useita alv-vapautuksia muun muassa terveyden hoitolaitteistoille ja nestekaasulle. Myös kiinteistöalan varainsiirtotoimet ovat vapautettu veroista. Meri- ja kalateollisuudessa käytettävät tuotteet ovat myös verovapautettu ja erityisesti investoinnit saavat merkittäviä helpotuksia. Leimaveroon luodaan tasoluokkia pyrkimyksenä reilumpi markkinatilanne eri tason tuotteille. Islamilaiseen rahoitukseen kannustetaan, mikä on huomioitu päivitettyissä pääomamarkkina- ja osuuskuntalaeissa.

Valtiovarainministeriö ilmoitti useita mielenkiintoisia toimintaympäristön kannustimia. Sijoittajien toimintaa helpottava ”yhden luukun toimisto” avataan huhtikuussa 2017. Sähköisiä palveluja, kuten investointimahdollisuuksia kokoava sivusto, on kehitteillä. Kenialaisten ulkomailla saaduille varoille tarjotaan verovapaus ja kannustimia varojen siirrosta Keniaan (uusien investointien toivossa) tarjotaan. Asetus on tosin asiantuntijoiden mielestä vielä epäselvä ja vaatii tarkennuksia. Ulkomaisille sijoittajille tarjotaan puolestaan erikoistalousalueilla (SEZ, entiseltä nimeltä EPZ) sijoitustensa arvoinen verohelpotus rakennus- ja laitehankinnoista. Vuoden 2015 SEZ-lain toimeenpanoa on kiirehditty pyrkimyksenä houkutella ulkomaisia investointeja. SEZ-virasto on otettu käyttöön. Uusina elementteinä keväällä 2017 lisättiin Keniaan tuotujen ja edelleen SEZ-alueiden kautta vietävien tuotteiden vientiveron ja tuonti-ilmoitusmaksujen poisto. Lisäksi osingoista perittäviä veroja ei tarvitse SEZ-alueen ulkomaisten toimijoiden jatkossa maksaa. Ulkomaisille SEZ-alueella toimiville laskettiin ennakkoeroa 15 prosentista viiteen prosenttiin. Kenian hallinto pyrkii näillä uudistuksilla luomaan maasta kiinnostavamman kauttakulku- ja tuotantokeskuksen ulkomaisille yrityksille.

Pankkilakiuudistus sai ristiriitaisen vastaanoton

Kenian rahoitusmarkkinat ovat Afrikan toimivimpia ja tärkeässä osassa maan talouskehityksessä. Maassa toimii yli 40 pankkia. Rahoitusmarkkinat ovat kokeneet lukuisia edistysellisiä uudistuksia, kuten luottorekisterin perustaminen, pienrahoituksen ja osuuskuntien säännöstely sekä mobiilirahan käyttöönotto. Korkeat korot (keskiarvolla yli 18 prosenttia) ovat estäneet lainansaannin useilta kansalaisilta ja pk-yrityksiltä. Tähän ongelmaan pyrittiin vastaamaan elokuussa 2016, jolloin presidentti Kenyatta allekirjoitti uuden pankkilain. Suurinta huomiota sai lain korkokattoasetus, joka on enintään neljä prosenttia Kenian keskuspankin peruskorkoa korkeampi taso, talletuksiin asetettiin puolestaan 70 prosentin vähimmäistaso peruskorosta. Käytännössä lainakorko voi olla enintään 14 prosenttia ja talletuskorko vähintään seitsemän prosenttia. Kenian avoimeen talouspolitiikkaan markkinoiden kontrollointi ei varsinaisesti kuulu. Taustalla on presidentti Kenyattan vuoden 2013 vaalikampanjan lupaus.

Korkokattopäätöksen jälkeen markkinoille tuli väliaikaisesti epävarmuutta ja pörssikurssit laskivat parissa päivässä yli kymmenen prosenttia. Pankit reagoivat päätökseen välittömästi lisäämällä muita palvelumaksuja sekä lainansaajien kriteerejä. Tämä lisää myös epävirallisten korkean koron lainantarjoajien kysyntää. Siten välittömät vaikutukset vaikuttivat päinvastaiselta tavoiteltuun. Todellisten vaikutusten analysointi vie vielä aikaa. Kilpailu pankkien välillä kovenee ja saattaa pakottaa pankkiliitoksiin. Talletusten minimikorko voi puolestaan ohjata pankkeja siirtymään pois kannattamattomilta talletusmarkkinoilta. Korkokattopäätös on saanut myös Kenian naapurimaat varpailleen. Itä-Afrikan Yhteisöllä (EAC) on tavoitteena syventää talousliittoaan yhtenäisellä valuuttaunionilla. Kenian lainamarkkinoille voi olla naapurimaista kasvavaa kiinnostusta, kunhan lainanottajan riskiprofiili pysyy suopeana lainanantajalle.

Lakimuutokset ja niiden toimeenpano tärkeässä roolissa

Kenian kaupallis-taloudellisen toimintaympäristön kehittyminen viime vuosina on osoitus hallinnon systemaattista ja pitkäjänteisestä sitoutumisesta. Moni lakimuutoksista on seurausta vuoden 2010 perustuslaista. Yrityslakipäivitys astui voimaan kesällä 2016, joka korvasi ikääntyneen itsenäisyyttä edeltäneen version vuodelta 1948. Vielä luonnosvaiheessa veloitettiin vähintään 30 prosentin Kenian kansalaisen omistusosuus ulkomaisen yrityksen rekisteröidessä paikallista sivutoimistoa. Kyseinen kriteeri poistettiin lopullisesta laista erityisesti ulkomaiden painostuksen johdosta. Yrityslaki on selvä parannus vanhaan lakiversioon: laki sallii yhden hengen yritysten perustamisen, velvoittaa yritykselle nettisivun ja ottaa laajemmin IT-ratkaisut käyttöön, joilla turvataan myös kuluttajat epämääräisten yrittäjien riskiltä. Yritysten ”varjojohtajuus” on kirjattu lakiin, jossa tosiasiallisesti yrityksiä epäsuorasti johtavat tahot ovat myös vastuullisia. Suuremmille yrityksille tulee raportointi- ja auditointi-velvollisuudet. Pankki- ja yrityslakiuudistusten lisäksi konkurssi-, erikoistalousalue-, yritysten rekisteröinti- ja rahoituslakeja on päivitetty. Tuloerolakia ollaan uudistamassa. Vanha laki on vuodelta 1973, joten on selvää että uudistuksia tarvitaan.

Uusiutuviin energianlähteisiin panostetaan, tavoitteena on vähentää hiilidioksidipäästöjä 15 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Toukokuussa 2017 astui voimaan laki, joka velvoittaa kaikkien uusien rakennuksien vedenlämmityksen tuotettavan aurinkoenergialla, jos päiväkulutus on vähintään sata litraa. Kenian hallinto on kieltänyt muovipussien käytön sakkojen uhalla syyskuusta 2017 alkaen. Kenian hallinnolla on useita positiivisia kestävään kehitykseen keskittyviä avauksia, toisaalta esimerkiksi rautatiehanke osoittaa, ettei ympäristöllisiin tekijöihin paneuduta vieläkään riittävästi. Kenian perustuslaissa tasa-arvo on huomioitu näytävästi. Esimerkiksi julkisista hankinnoista vähintään 30 prosenttia tulisi ohjata nais- nuoriso- ja vammaisyrityksille. Toteutuksessa on tältäkin osin vielä tehtävää.

Nairobi valittiin hiljattain maailman kymmenen dynaamisimman kaupungin joukkoon JLL 2017 City Momentum Index). Kenia tunnetaan itäisen Afrikan kasvukeskuksena ja kehittyneimpänä taloutena. Kuitenkin, esimerkiksi immateriaalioikeuksissa on vielä paljon kehitettävää ja kokonaisvaltainen politiikka puuttuu, jotta innovaatioita synnyttävillä startup-yrityksillä olisi hedelmällinen kasvuympäristö. Lukuisia esimerkkejä Kenian huippumoderneista innovaatioista on tarjolla. Tuore esimerkki rahoitusmarkkinoilta on mobiilipohjainen arvo-paperialusta ”M-Akiba”, jolla pyritään keräämään yhteensä viisi miljardia shillinkiä tarjoamalla sijoitusmahdollisuuksia myös alempien tulotasojen talouksille. Vaikka aloite ei käynnistynyt ilman lieviä haasteita, on tämä jälleen osoitus Kenian kyvystä tuottaa moderneja innovaatioita.

Huhtikuussa 2017 hyväksyttiin finanssipalveluviranomaislaki, joka tuo yhteen neljä sääntelyviranomaista: pääomamarkkinat, vakuutus-, eläke- ja osuuskuntaviranomaiset. Uudistuksella pyritään yhdistämään valvontaa, välttämään sääntelyristiriitoja toimijoiden välillä ja parantamaan kuluttajien turvaa. Uusi tietokone- ja kyberlaki pyrkii parantamaan edellytyksiä estää ja kriminalisoida tiettyjä kyberrikollisuuden muotoja.

Kenia kansallista investointipolitiikkaa on valmisteltu keväästä 2015 alkaen. Laajasti konsultoitua suunnittelu-prosessia ovat tukeneet muun muassa Maailmanpankki, UNCTAD ja UNDP. Luonnoksessa on kuusi prioriteettialuetta: avoimuus ja läpinäkyvyys, yhteisö- ja maakuntayhteistyö, kestävä kehitys, taloudellisten toimintojen laajentaminen ja vientivetoinen kasvu, paikallisten pk-yritysten tukeminen sekä alueellinen integraatio. Investointipolitiikka valmistunee vuoden 2017 aikana ja on tervetullut uudistus, joka tukee, selkeyttää ja täydentää muita lakeja ja asetuksia. Keskeistä on integroida ja kehittää olemassa olevia instituutioita, luoda kannustimia sekä helpottaa ulkomaisia ja kotimaisia investointeja. Myös maankäyttöön liittyvät ongelmat, jossa piilee yhä riskejä, tullaan ottamaan huomioon. Kenian uuteen investointipolitiikkaan kannattaa myös suomalaisyritysten tutustua.

Useita helpotuksia ulkomaisille sijoituksille on lisätty viime aikoina. Helmikuussa 2017 oikeudenpääöksellä kumottiin pääomatulojen verotus kaupankäyntiprosessin aikana. Päätös vähentää sekaannusta ja epävarmuutta, joka vallitsi erityisesti maa- ja omaisuuskaupoissa. Muita kannustimia ovat muun muassa investointivähennykset, ennakoveron koronpoistot, alv- ja tuontitulliveropoistot. Erikoisjärjestelyjä on myös muun muassa Nairobissa, Mombasan ja Kisumun alueille kohdistuvien yli 200 miljoonan shillingin investointivähennykset 150 prosenttisesti. Toistaiseksi voimassa on myös niin sanottu kompensatiovero, joka kohdistuu verovapaalle tuotoille. Siten Kenian investointitapauksissa kannattaa selvittää erilaiset helpotukset ja velvoitteet, jotka vaihtelevat sijoitustavasta riippuen. Kannattaa ottaa huomioon kotimainen omistusosuus, pääomaosuus investoinnissa, mahdolliset alueelliset helpotukset ja muut väliaikaiset kannustimet. Keskeinen viranomainen, jolta voi odottaa tukea markkinoille tulossa, on Kenya Investment Authority, KenInvest.

EU:n ja Itä-Afrikan Yhteisön (EAC) kanssa neuvoteltiin vuosikausia Economic Partnership Agreement (EPA)-sopimuksesta, josta päästiin sopuun lopulta vuonna 2015. Kaiken piti olla valmista, jotta heinäkuussa 2016 Nairobissa järjestetyn UNCTAD-huippukokouksen yhteydessä viisi EAC-jäsenmaata allekirjoittaisivat EPA-sopimuksen. Tansanian politiikan muutos oli suurin yksittäinen tekijä EPA-sopimuksen vesittymiseen. EPA-sopimus on erityisesti Kenialle elintärkeä, sillä maa on itäisen Afrikan ainoa ei-vähiten kehittynyt (LDC) kategorian maa, jota kautta muut maat hyödyntävät tullivapautta (Everything But Arms-aloite) viennissään EU-alueelle. Kenia ja Ruanda ratifioivat EPA-sopimuksen syksyllä 2016, mutta tilanne vaatii yhä muiden maiden liittymisen. Kenia tekee kaikkensa, jotta EPA-sopimus, tai muu erikoisjärjestely saadaan neuvoteltua, jottei maan vientituotteita EU-markkinoille veroteta. Verovapauden menetys olisi kohtalokasta erityisesti maan kukkaviennille, joka on suuruudeltaan yli miljardin dollarin vuositasolla.

Korruption kitkemisessä ristiriitainen kehitys

Korruptio pysyy yhtenä Kenian suurimmista talousympäristön riskitekijöistä. Lukuista laki- ja institutionaalisia uudistuksia on toteutettu viime vuosina. Merkittävin uudistus, lahjontalaki, astui voimaan tammikuussa 2017. Laki on saanut vaikutteita Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen vastaavista laeista, joissa lakia sovelletaan maan kansalaisiin myös rajojen ulkopuolella tapahtuvista toiminnoista. Lahjomisen tarjoaminen, antaminen, vastaanottaminen (myös sopiminen vastaanottamisesta riittää) ja avunanto voivat jatkossa tuoda jopa viiden miljoonan shillingin sakon, 10 vuoden vankeustuomion ja 10 vuoden viranomais-, yrityskumppanuuskiellon. Yritykset voivat saada vastaavasti viiden miljoonan shillingin sakon ja 10 vuoden toimintakiellon julkissektorin kanssa. Laki velvoittaa yksityiset ja julkiset toimijat luomaan prosesseja korruption ja lahjonnan estämiseksi. Jos toimiin ei ryhdytä, ovat johtajat henkilökohtaisesti vastuussa tästä. Kaikille julkisissa tai yksityisissä toiminnoissa olevat ovat vastuussa raportoida korruptioepäilyistä 24 tunnin sisällä maan korruption vastaiselle toimielimelle (EACC). Paljastuksen tekijälle taataan samalla suojelua. Huomionarvoista on, että lakia tullaan soveltamaan myös käynnissä olevissa merkittävässä korruptio-oikeudenkäynneissä. Lähiajat tulevat näyttämään, jääkö siinä kiiteltävä lakiuudistus vain teoreettiseksi positiiviseksi kehitykseksi, vai pystytäänkö lain avulla vähentämään maan kenties suurinta kaupallisen toimintaympäristön ongelmaa.

Yksi varteenotettava tekijä, joka myös suomalaisyritysten on syytä ottaa huomioon, on ulkomaisten kansalaisten työlupien saanti Keniassa. Kenialla on Itä-Afrikan korkein nuorisotyöttömyysaste, noin 17 prosenttia. Tämä selittää osittain maan tiukkaa työlupapolitiikkaa. Vuonna 2016 maahanmuuttovirasto myönsi lähes 6000 työlupaa ulkomaalaisille. Viisi vuotta aikaisemmin määrä oli yli kaksinkertainen. Tiukentunut politiikka on tarkoitettu erityisesti työpaikoille, joita voisi hoitaa Kenian kansalaiset. Taustalla on muun muassa Aasian maiden investointien ”kylkiäisenä” saadut työluvat tehtävissä, joihin olisi myös kansallista tarjontaa. Suomalaisyritysten kannattaa valmistautua perustelemaan hyvin erikoisosaaminen ja –taito, joita ei Keniasta löydy. Tämä helpottaa työluvan saantia merkittävästi.

MAROKKO

Pääkaupunki	Rabat
Väkiluku	33,7 milj.
BKT	104,9 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	8,400 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1,8 %
Inflaatio.....	1,8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	13,1 % 29,8 % 57,2 %
Työttömyysaste	9,9 %
Kaupungistumisaste	60,2 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.

Lähteet: CIA World Factbook

Marokko on sisäpoliittisesti vakaa, dynaamisesti kehittyvä ja liiketoimintaympäristön jatkuvaan parantamiseen panostava maa, jonka sijainti Euroopan ja Afrikan välissä on strategisesti suotuisa. Maassa sijaitseva Afrikan merkittävin finanssikeskittymä, suuret kansainväliset satamat ja vapaakauppa-alueet sekä tiivis lentoliikenneverkko erityisesti muualle Afrikkaan ovat houkutelleet monia kansainvälisiä suuryrityksiä ja pienempiä toimijoita maahan. Marokko tarjoaa ulkomaalaiselle yritys- ja sijoitustoiminnalle huomattavia mahdollisuuksia, joita suomalaiset yritykset ovat toistaiseksi hyödyntäneet vähän. Maassa rakennetaan maailman suurinta aurinkovoimaa ja tavoitteet uusiutuvien energiamuotojen kehittämisessä ovat erittäin kunnianhimoiset. Tuontienenergiariippuvuudesta eroon pyrkivä Marokko kehittää vahvasti myös tuuli- ja perinteisempää vesivoimaa. Myös bioenergian tuotannon potentiaali on merkittävä, samoin kiinnostus energiatehokkuuteen niin rakentamisessa kuin laajemminkin. Maassa on meneillään mittavia infrastruktuurihankkeita ja teollisuusstrategian keskiössä on edistyskellisten teollisten ekosysteemien rakentaminen. Veteen liittyvälle osaamiselle on kaikissa muodoissaan kysyntää ilmastonmuutoksen myötä ja tärkeän maataloussektorin kehittämisessä. Kiinnostusta on enenevässä määrin myös jätteiden hyödyntämisessä tarvittaviin teknologioihin. Digitalisaatioon kiinnitetään kasvavaa huomiota ja sähköisten, erityisesti mobiilipalveluiden mahdollisuudet ovat merkittävät, kun kännykkätiheys on 127 prosenttia. Terveysteknologiasta kiinnostuneita asiakkaita Marokossa ovat lukuisat yksityisklinikat, joiden myötä maa kehittää terveysturismia. Koulutussektori on nousemassa kiireellisesti hallituksen politiikan painopisteeksi ja mittavissa reformitarpeissa Suomen tunnetulle osaamiselle olisi tilausta.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Marokon talous on Afrikan viidenneksi suurin, vaikka väestömäärältään maa on vasta maanosan kymmenes, ja talous on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun. Talouskasvu on ollut ennen kaikkea mittavien julkisten investointien ansiota, mutta myös kotimainen kysyntä on kasvanut. Vuonna 2016 Marokon bruttokansantuotteen kasvu jäi maataloustuotantoa heikentäneestä poikkeuksellisen huonosta satokaudesta johtuen vain hieman yli prosenttiin, mikä on varsin vähän verrattuna yli neljän prosentin kasvuun edellisinä vuosina. Vuodelle 2017 ennakoitaan kuitenkin jälleen noin neljän prosentin kasvua, ja vuoden ensimmäisten kuukausien indikaattoreiden perusteella arvot vaikuttavat realistisilta. Ostovoimakorjattu bruttokansantuote oli vuonna 2016 asukasta kohti 3040 euroa, ja Maailmanpankin luokituksen mukaan Marokko on alemman keskitulon maa.

Suurlähettiläs Anne Vasara toimii Team Finland-koordinaattorina ja Eero Väisänen avustajana Suomen Rabat'n suurlähetystössä.

Marokon talouden merkittävimpiä sektoreita ovat perinteisesti olleet maatalous, tekstiilit ja kaivannaiset, erityisesti fosfaatit. Marokko on kuitenkin onnistunut sekä monipuolistamaan elinkeinoelämänsä rakennetta että houkuttelemaan merkittäviä kansainvälisiä yrityksiä alueelleen suhteellisen lyhyen ajan sisällä. Esimerkiksi Renault-Nissanin vuodesta 2011 Tangerissa toimineen tehtaan lisäksi Peugeot-Citroën on rakentamassa tuotantolaitosta Rabat'n lähelle Kenitraan ja autoteollisuus on ohittanut vastikään fosfaatit ja lannoitteet maan tärkeimpänä vientiteollisuudenalana. Lentokoneteollisuudessa jo 50 vuotta koneiden osia Marokossa valmistanut Boeing on päättänyt 2016 uudesta mittavasta investoinnista ekosysteemiin, joka kokoaa Tangerin lähelle toistasataa yritystä ja luo tuhansia työpaikkoja. Myös Bombardier on siirtämässä lisää toimintojaan Euroopasta Marokkoon. Työllistäjänä palvelusektori on maan suurin (yli 40 prosenttia), maataloussektori puolestaan työllistää 38 prosenttia ja teollisuus 21 prosenttia työvoimasta.

Valtio-omisteisen fosfaatti- ja lannoitetuotannon kannattavuus on viime vuosina kärsinyt maailmanmarkkinahinnan alhaisuudesta, mutta on edelleen tärkeä ala. Marokossa arvioidaan olevan jopa 75 prosenttia koko maailman hyödyntämättömistä fosfaattivarannoista. Myös maatalous on säilyttänyt merkityksensä Marokon taloudelle, ja muodostaa noin 13 prosenttia bruttokansantuotteesta. Ajankohtaisena tavoitteena on jalostusasteen lisääminen merkittävien panostuksien elintarviketuotantoon. Turismin kehittäminen on yksi valtion strategisista painopistealueista, ja perinteisemmän matkailun ohella ekoturismin mahdollisuudet ovat Marokossa suuret. Panostuksesta huolimatta matkailu on viime vuosina kärsinyt Pohjois-Afrikan alueellisesta epävakauksesta sekä Euroopan heikosta taloustilanteesta. Maassa kävi kuitenkin vuonna 2016 yli 10 miljoonaa turistia, ja matkailijoiden määrä on jälleen lisääntymään päin. 2020 strategian tavoitteeksi on asetettu 20 miljoonaa vuosittaista matkailijaa.

Ulkomaankaupan vaihtotase on alijäämäinen, varsinkin suhteessa Eurooppaan, mutta viennin suhteellinen osuus on kasvanut voimistuneen teollisuustuotannon myötä. Marokko on tiivistänyt kaupallisia suhteitaan erityisesti muihin Afrikan maihin mutta myös kaukaisempiin markkina-alueisiin, kuten Kiinaan, Venäjään ja Intiaan. EU on kuitenkin edelleen Marokon ylivoimaisesti tärkein kauppakumppani, ja maan viennistä yli 60 prosenttia suuntautuu unionin alueelle. Marokko tuo suurimman osan energiastaan, lähinnä fossiilisia polttoaineita, muista arabimaista, mutta myös sähköä suoraan Espanjasta. Tällä hetkellä Marokossa investoidaan voimakkaasti uusiutuvan energian tuotantoon, vuosina 2010 - 20 lähes 19 miljardia dollaria, ja maan tavoitteena on tuottaa 42 prosenttia energiastaan uusiutuvista lähteistä vuoteen 2020 mennessä. Uusimpien YK:n ilmastokokoukseen liittyvien sitoumusten mukainen tavoite on 52 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Osittain jo käytössä olevasta Noor-aurinkovoimalasta tulee valmistuessaan maailman suurin aurinkosähkön tuotantolaitos, joka voi tuottaa sähköä myös kansainvälisille markkinoille.

Makrotalouden kehitys on vakaata, inflaatioaste on pysynyt valtion ohjaustoimien ansiosta alle kahden prosentin tasolla, ja myös korkotaso on matala. Marokon dirhamin arvo on sidottu euron ja dollarin 60-40 –suhteessa muodostamaan valuuttakoriin, mutta dirhamin arvon sallittua vaihteluväliä ollaan vuodesta 2017 korottamassa asteittain aikaisemmasta vain 0,3 prosentin sallitusta poikkeamasta. Valuuttaregiimin vapauttaminen mahdollistaa ulkomaankaupan nopeamman kasvun, mutta Marokon keskuspankki Bank al-Maghrib (BAM) pitää myös tulevaisuudessa kiinni keinoistaan vaikuttaa dirhamin arvon kehitykseen.

Marokko on kärsinyt jo pitkään budjettivajeesta, joka pahimmillaan vuonna 2012 oli 10 prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta on sittemmin tasaantunut. Vuonna 2017 budjettivajeen arvioidaan olevan noin 3,4 prosenttia bruttokansantuotteesta, ja valtionvelan osuus runsaat 60 prosenttia. Marokon talous on varsin herkkä ulkoisille riskeille. Sääoloista riippuvan satokauden lisäksi esimerkiksi öljyn hinnan heilahtelut saattavat aiheuttaa vakavia ongelmia energiantuonnista riippuvaisessa maassa.

Noor-aurinkovoimalakompleksi tulee valmistuessaan olemaan maailman suurin aurinkoenergian tuotantolaitos. Myös tuuli- ja vesivoimaa kehitetään.
Kuva IStock.

Marokosta on tullut 2000-luvulla Pohjois-Afrikan merkittävin sijoituskohde, vuoden 2015 aikana suoria ulkomaisia investointeja tehtiin 3,16 miljardin dollarin edestä. Merkittävin osa sijoituksista oli lähtöisin Ranskasta ja Persianlahden maista. Suuri osa investoinneista tehtiin kiinteistöihin ja rakennuksiin, mutta Marokko on pyrkinyt kannustamaan ulkomaisia sijoituksia erityisesti vientiteollisuuden aloille, kuten autoteollisuuteen. Yritystoiminnan kannalta vuosi 2016 oli dynaaminen, Marokossa perustettiin 33 000 uutta yritystä, mikä on 12 prosenttia edellisvuotta enemmän.

Työvoima on Marokossa edullista, työntekijän keskimääräinen kuukausipalkka on vain noin 327 dollaria, mikä on vaikuttanut jopa kiinalaisten yritysten asettautumispäätöksiin. Markkinoiden kannalta alhaisen palkkatason varjopuolena on marokkolaisten kuluttajien ostovoiman heikkous. Korkeammin koulutetun työvoiman löytäminen on haastavaa erityisesti teknistä erikoistumista vaativilla aloilla, vaikka myös akateeminen työttömyys on korkea. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen onkin ongelma erityisesti korkeammin koulutettujen nuorten osalta. Sinänsä noin yhdeksän prosentin kokonaistyöttömyysaste ei ole alueen mittapuulla poikkeuksellisen korkea. Kärjistyneet tuloterot alueiden välillä ja naisten vähäinen osuus työvoimasta aiheuttavat Marokon taloudelle haasteita ja hidastavat kasvua.

Kansainväliset yritykset ovat hyödyntäneet Marokon strategista asemaa väylänä Afrikan nopeasti kasvaville markkinoille, ja tätä on puolestaan edesauttanut Marokon omien kaupallisten yhteyksien tiivistäminen maanosan muiden valtioiden kanssa. Afrikan maista toiseksi suurimpana sijoittajana Marokko onkin myös itse merkittävä toimija mantereella. Esimerkiksi Marokon kansainvälisesti kilpailukykyinen finanssi- ja vakuutusala on jo vakiinnuttanut asemansa koko mantereella, aluksi erityisesti ranskankielisissä maissa. Marokkolainen Attijariwafa -pankki nousi vuoden 2016 aikana Afrikan kymmenen suurimman pankin joukkoon, kun kaikki muut pankit tässä joukossa ovat joko egyptiläisiä tai eteläafrikkalaisia. Muita huomattavia marokkolaisia pankkeja ovat BMCE ja Banque Populaire. Tietoliikennealalla Maroc Telecom toimii tällä hetkellä kymmenessä Afrikan maassa, ja suorien lentoyhteyksien määrä Marokon kahdeksantoista kansainvälisen lentokentän ja muiden Afrikan maiden välillä on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Merkittävää osaa tästä liikenteestä hoitaa Marokon kansallinen lentoyhtiö RAM (Royal Air Maroc), joka kuuluu Afrikan suurimpiin. Marokon energiapolitiikan merkittävä avaus on kaasuputken rakentaminen Nigeriasta Marokkoon tavoitteena kaasun toimittaminen myös Eurooppaan. Hanketta koskevia sopimuksia on allekirjoitettu toukokuussa 2017, ja mukaan mittavaan projektiin lienee tulossa useita toimijoita mm. Persianlahden maista ja Venäjältä. Hanke parantaa energian saatavuutta läntisessä Afrikassa myös sähkön osalta (gaz to power).

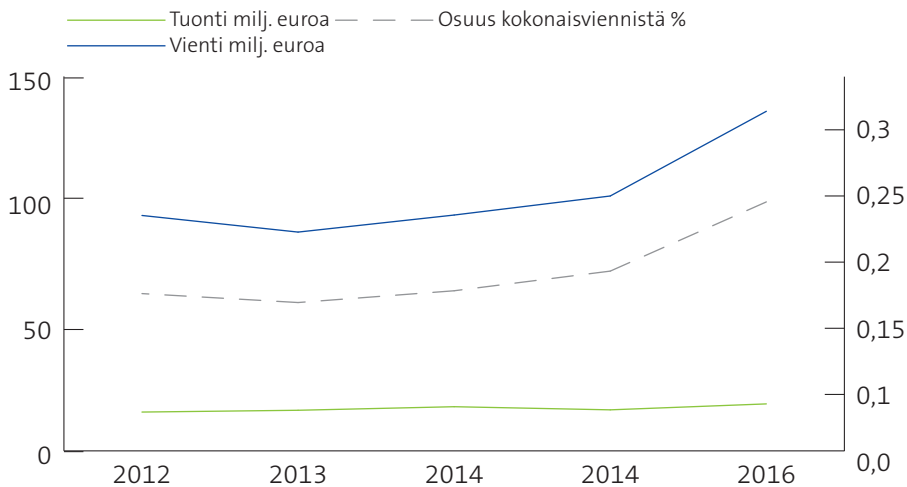
Suomen ja Marokon välinen kauppa

Marokon ja Suomen välinen kauppataase on ollut jo pitkään Suomelle vahvasti ylijäämäinen, vuonna 2016 viennin arvo Suomesta Marokkoon oli noin 136 miljoona euroa, kun taas tuonti Marokosta oli arvoltaan vain noin 19 miljoonaa euroa. Tärkeimpiä vientituotteita Suomesta Marokkoon ovat perinteisesti olleet puutavara, elektroniikkateollisuuden tuotteet ja koneiden osat. Marokosta Suomeen on tuotu lähinnä mineraaleja, tekstiilejä ja maataloustuotteita, ennen muuta sitrushedelmiä ja vihanneksia. Vienti Suomesta Marokkoon kasvoi peräti kolmanneksen vuoteen 2015 verrattuna, ja tuontikin 14 prosenttia, mutta huolimatta kauppasuhteiden vilkastumisesta Marokon osuus Suomen viennistä on edelleen ainoastaan noin 0,3 prosenttia.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Marokko on parlamentaarinen monarkia, jonka yhteiskunnallinen tilanne on pysynyt vakaana huolimatta taloudellisen epätasa-arvoisuuden luomista sisäisistä jännitteistä ja poliittisesta epävakauudesta lähialueilla.

Suomen ja Marokkon välinen kauppa 2012-2016

Marokon poliittinen ilmapiiri on tällä hetkellä erittäin suotuisa liiketoiminnalle ja ulkomaisille sijoituksille, vaikka yhteiskunnassa riittää vielä myös haasteita kansainvälisen yritystoiminnan kannalta. Vuoden 2011 perustuslaki lisäsi poliittisia vapauksia ja alueiden itsehallintoa, sekä vahvisti demokraattisia instituutioita siirtäen perinteisesti erittäin keskusjohtoisen valtion budjetti- ja toimeenpanovaltaa paitsi pääkaupungista alueille, myös kuninkaalta parlamentille ja hallitukselle. Perustuslakimuutosten edellyttämää lainsäädäntöä on edelleen työn alla, prosessia on hidastanut lokakuun 2016 parlamenttivaalien jälkeen useiden kuukausien mittainen hallituksenmuodostamisprosessi, joka juuri on saatu päätökseen ja uusi hallitus nimetty. Parlamentaarisen demokratian vahvistumisesta huolimatta kuningashuone on kuitenkin säilyttänyt Marokossa päätösvalan monissa asioissa. Marokon kuningas Mohammed VI on kunnioitettu ja pidetty hallitsija, jonka maltillisen mutta systemaattisen uudistuspolitiikan nähdään vieneen Marokon kehitystä eteenpäin tavalla, johon poliittisesti epävakaimmissa maissa ei ole ollut mahdollisuutta.

Marokon lokakuussa 2016 järjestetyt vaalit muuttivat parlamentin kokoonpanoa, vaikka maltillisen uskonnollinen konservatiivipuolue *Partie de la Justice et de la Démocratie* (PJD) säilyttikin asemansa suurimpana puolueena. Hallitusneuvottelut osittautuivat poikkeuksellisen vaikeiksi, ja vasta kun kuningas nimitti viisi kuukautta kestäneiden neuvotteluiden jälkeen Saâddine El Othmanin hallituksenmuodostajaksi aiemman pääministeri Abdelilah Benkiranan tilalle, kuuden puolueen kokoonpanosta päästiin sopuun. Uuden hallituksen puolueet ovat PJD:n lisäksi liberaali RNI, vasemmistolaiset PPS ja USFP, amazigh-vähemmistön asemaa ajava konservatiivinen MP, sekä perustuslakipuolue PC.

Benkiranan hallituksen politiikka on ollut taloudellista vakautta luovaa, mutta myös merkittäviä rakenteellisia uudistuksia on tehty, kuten valtionyhtiöiden yksityistämistä ja pitkään kaivattu eläkeuudistus, jonka myötä eläkeikä nousee asteittain 60 vuodesta 63 vuoteen. Eläkeuudistus parantaa valtiontalouden kestävyyttä pitkällä aikavälillä, mutta on herättänyt laajaa tyytymättömyyttä, samoin kuin aikaisempi polttoainesubventioiden poistaminenkin. Marokon valtiojohto pyrkinee välttämään yhteiskunnallista levottomuutta talouskasvun kustannuksellakin, ja sen voi odottaa pyrkivän varovaisuuteen lähitulevaisuuden talouspolitiikassaan. Kuitenkin myös uusi hallitus jatkaa Marokon talouden maltillista liberalisoimista ja vahvempaa integraatiota kansain-

välisiin markkinoihin. Kansainvälisten rahoituslaitosten rohkaisemana Marokko jatkaa myös makrotalouden elementtien vahvistamista. Kaikki valtiontalouteen kohdistettavat toimenpiteet eivät jatkossakaan ole kansalaisten mieleen, esimerkiksi edelleen käytössä olevien subventioiden asteittainen poistaminen.

Tammikuussa 2017 Marokko palasi Afrikan unionin (AU) jäseneksi yli kolmekymmentä vuotta kestäneen boikotoinnin jälkeen. Marokko erosi AU:ta edeltäneestä järjestöstä vuonna 1984 protestina sille, että järjestö hyväksyi Länsi-Saharan arabitasavallan (RASD) jäsenekseen. Vaikka Länsi-Saharan kansainvälisoikeudellinen status on edelleen määrittelemättä, Marokko on johdonmukaisesti kohdistanut poliittisia ja taloudellisia intressejään yhä enemmän Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan, ja vain kuukausi AU:n jäseneksi palaamisen jälkeen maa ilmoitti myös hakevansa Länsi-Afrikan talousyhteisön (ECOWAS) jäsenyyttä.

Suhtautuminen Länsi-Saharan tilanteeseen jakaa AU:n jäsenmaita edelleen, ja erityisesti Marokon välit rajanaapuriinsa Algeriaan ovat olleet pitkään tulehtuneet. Alueen ratkaisematon status on Marokon ulkosuhteiden ongelmakohta laajemminkin, maan EU- ja YK-suhteetkin ovat olleet vuoden 2016 aikana koetuksella tilanteesta johtuen. EU-suhteissa ongelman aiheutti Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaistavana ollut maatalous- ja kalastussopimusta koskeva kiista. Huolimatta joulukuussa 2016 saadusta periaatteesta sopimuksen jatkuvuuden kannalta myönteisestä päätöksestä, tilanne on edelleen epäselvä Länsi-Saharan alueella tuotettujen tuotteiden viennin kannalta. Yritysten halukkuutta sijoittaa toimintaansa alueelle on pidempäänkin heikentänyt sen kansainvälisesti ratkaisematon asema.

Liiketoimintaympäristön parantamiseksi tehdyistä suurista uudistuksista huolimatta Marokossakin riittää edelleen tehtävää. Valtionhallinnon lukuisista toimenpiteistä huolimatta korruptio ja läpinäkyvyyden puute ovat edelleen vakavia ongelmia yhteiskunnan eri tasoilla. Transparency Internationalin vertailussa Marokon sijoitus heikkeni sijalta 88 sijalle 90 vuonna 2016. Oikeuslaitoksen toiminnan tehottomuus ja hitaus, sekä epäilykset sen riippumattomuudesta ovat myös ongelmia, joiden ratkaisuun on perustuslakiuudistuksen jälkeisessä lainsäädäntötyössä haettu ratkaisuja. Käytännön toteutus ja jalkauttaminen sekä vakiintuneiden toimintatapojen muuttaminen vievät kuitenkin vielä aikaa. Monimutkaisten hallinnollisten käytäntöjen yhdenmukaistaminen ja yksinkertaistaminen on tarpeen, samoin kuin hallinnollisten menettelyjen sähköistäminen. Erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten toiminnalle on aiheutunut vaikeuksia laajamittaisista maksusuo-ritusten viivästymisistä, joihin ovat syllistyneet sekä yksityiset että julkiset tahot. Luottojen saaminen on myös ollut uusille yrityksille vaikeaa, tämän helpottamiseksi luotuihin järjestelyihin ovat ottaneet osaa myös ulkomaiset rahoituslaitokset yhteistyössä paikallisten pankkien kanssa. Talouden kannalta koulutuksen heikko taso ja naisten vähäinen osallistuminen työelämään ovat merkittäviä haasteita. Koulutusreformi onkin yksi keskeisistä tehtävistä, johon Marokon uusi hallitus joutuu kiireisesti tarttumaan.

Arvioitaessa Marokkoon liittyviä riskejä on suhteuttamisesta erilaisiin viiteryhmiin hyötyä. Eurooppalaisella mittapuulla työtä liiketoimintaympäristön parantamiseksi on edelleen paljon ja riskit suurempia. Sen sijaan verrattuna alueensa, koko Afrikan tai monien muiden kehitysmaiden, jopa monien Suomelle tällä hetkellä merkittävien kauppakumppanien tilanteeseen, Marokko esiintyy edukseen. Ulkomaalaisten sijoittajien näkökulmasta Marokko on myös kärsinyt ennakkoluuloista koko Pohjois-Afrikan ja Sahelin epävakaa aluetta kohtaan, vaikka monet naapurimaiden ongelmista ja riskeistä eivät olekaan aktualisoituneet Marokossa.

Sääntely-ympäristön kehitys

Marokko on Marrakeshissa 1994 perustetun Maailman kauppajärjestön perustajajäsen ja aktiivinen toimija järjestössä. Marokko on solminut useita erillisiä vapaakauppasopimuksia, muun muassa Yhdysvaltojen, EFTA-alueen sekä Turkin kanssa, ja niin sanotun Agadirin sopimuksen Tunisian, Jordanian sekä Egyptin kanssa.

Sopimukset avaavat Marokossa toimivalle vientiyritykselle myös laajempia kansainvälisiä mahdollisuuksia. Marokon mahdollinen ECOWAS-jäsenyys avaisi vapaan liikkuvuuden alueen 15 läntisen Afrikan maahan.

Euroopan unionin ja Marokon välillä on ollut vuodesta 2000 saakka voimassa assosiaatiosopimus, jonka kauppaa säätelevien osien laajentamisesta DCFTA-sopimuksella on neuvoteltu vuodesta 2013. Tämän laajan ja kattavan vapaakauppasopimuksen tavoitteena on laajentaa nykyistä tullittoman teollisuustuotteiden kaupan ja eräiden muiden, muun muassa maatalous- ja kalatuotteita koskevien sopimusjärjestelyjen kokonaisuutta kattamaan investoinnit, tekijänoikeudet ja kaupan säännöt laajasti. EU:lla on käynnissä useita twinning-hankkeita Euroopan eteläisen naapuruuspolitiikan puitteissa lainsäädännön harmonisoimiseksi ja päällekkäisen sääntelyn purkamiseksi unionin ja Marokon välillä. Laajennetun kumppanuuden puitteissa vuodesta 2008 eteenpäin tavoitteena on ollut yhä pitemmälle menevä yhdenmukaistaminen EU-säädösten kanssa.

Marokko on myös osa Euro-Välimerialueen kumppanuussopimusta (Euromed), jonka tavoitteena on kannustaa unionin jäsenmaiden sijoittamista alueelle. Sopimuksen jäsenmaat ovat myös solmineet alueelta tulevia tuotteita koskevan alueellisen suosituimmuusopimuksen, jota Marokko ei vielä ole ratifoinut.

Valitus EU:n ja Marokon välisen maatalous- ja kalatuotteita koskevan sopimuksen soveltamisesta on ollut merkittävin EU:n ja Marokon välinen kauppapoliittinen kiista pitkään aikaan. EU-tuomioistuin antoi joulukuussa 2016 päätöksen sopimusta koskevassa asiassa, saattaen päätökseen prosessin, joka hiersi unionin ja Marokon suhteita yli vuoden ajan. Tuomioistuin hyväksyi EU:n neuvoston valituksen ja kumosi yleisen tuomioistuimen aiemman, sopimusta rajoittavan ratkaisun. Tällä hetkellä sopimus siis on voimassa, mutta päätöksen mukaan Länsi-Saharan alue ei kuulu sen soveltamisalaan. Näin ollen tilanne Länsi-Saharan alueella tuotettujen maataloustuotteiden tuonnin osalta EU-alueelle on edelleen epäselvä. EU:n ja Marokon poliittiset suhteet ovat tämän sopimustiistan jälkeen edelleen normalisoitumassa, ja vaatimukset alkuperämerkinnöistä tai ennakkotapaukset sopimuksen tulkintaa koskevista riita-asioista saattavat vielä haitata tätä prosessia, vaikkakin molempien osapuolien yhteinen päämäärä on toimivan ratkaisun löytäminen tilanteeseen. Suhteiden normalisoituminen on tärkeää kaiken yhteistyön sujuvan jatkon kannalta, ja myös DCFTA-neuvottelujen käynnistämiseksi uudelleen.

Keskimääräiset tullimaksut ovat Marokossa pudonneet yli 20 prosentista noin 12,5 prosenttiin. Maataloustuotteiden tullit ovat keskimäärin huomattavasti korkeammat (30 prosenttia) kuin muiden tavaroiden (9,5 prosenttia). Tuontirajoitukset koskevat ennen muuta elintarvikkeita sekä maataloustuotteita, joita maa itse tuottaa merkittävässä määrin. Kaiken kaikkiaan tavarakaupan sääntely on Marokossa suhteellisen kevyttä naapurimaihin verrattuna, ja maa on pyrkinyt johdonmukaisesti integroitumaan kansainvälisiin markkinoihin.

Rajat ylittävässä kaupankäynnissä sekä viennin että tuonnin kustannukset ovat selvästi pienempiä ja viiveet lyhyempiä kuin alueen maissa keskimäärin. Elintarvikkeiden tullit ja verot nousevat kuitenkin yhteensä keskimäärin peräti 80 prosenttiin hinnasta, joten tavallisella kuluttajalla ei ole varaa ulkomailta tuotuihin elintarvikkeisiin. Elintarviketurvallisuuden valvontaa on tehostettu perustamalla elintarviketurvallisuusvirasto (ONSSA). Maataloutta kehitetään Plan Maroc Vert -ohjelmalla, jonka tavoitteena on muun muassa kohottaa jalostusastetta ja parantaa maan omien maataloustuotteiden kansainvälistä kilpailukykyä, mihin liittyy myös Marokon maataloussektorin suojele kansainväliseltä kilpailulta.

Marokon kauppalainsäädäntöä on kehitetty jatkuvasti. Aiemmin tehottomana pidettyä kansallista kilpailuneuvostoa koskeva laki uudistettiin 2014, jolloin sen valtaa puuttua erityisesti epäoikeudenmukaiseen hinnoitteluun ja yrityskauppoihin laajennettiin. Tuontikauppaa valvoo tuontivalvontakomissio, joka on puuttunut polkumyynniksi todettuun hinnoitteluun asettamalla useiden hyödykkeiden tuonnille kiintiöt, joiden ylittämisen

jälkeen myös vapaakauppasopimuksen solmineet kumppanit joutuvat maksamaan ylimääräistä tuontitullia. Valtion hintatuesta nestemäisille polttoaineille on luovuttu kokonaan, mutta osaa peruskulutushyödykkeistä, kuten jauhoja, sokeria ja kotitalouskaasua, tuetaan edelleen.

Vuodesta 2012 unionin ja Marokon välillä on toiminut kauppakiistojen selvittelymekanismi. Ongelmia on ollut erityisesti autonostien tuonnissa Euroopasta, mutta kaupanesteiden suhteen Marokon tilanne laajasti ottaen on erittäin hyvä, erityisesti verrattuna Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan yleistason. Marokon teollisuusstrategian tavoitteena olevan kotimaisen tuotannon lisäämisen myötä on kuitenkin ollut näkyvissä merkkejä suoja-toimien käytön lisääntymisestä.

Tuloveroaste on Marokossa 37 prosenttia, yritysvero puolestaan 30 prosenttia. Välilliset verot huomioon ottaen kokonaisveroaste on maassa keskimäärin noin 49 prosenttia tuloista. Uusien yritysten toiminta on kokonaan vapaata yritysveroista ensimmäisen viiden vuoden ajan. Lisäksi vapaakauppa-alueilla toimiville yrityksille tarjotaan laajempiakin verohelpotuksia. Marokko on tehostanut verotusta merkittävästi, ja onnistunut myös tästä johtuen samaan aikaan sekä madaltamaan maltillisesti veroastettaan että pienentämään julkisen sektorin kulutusta.

Marokon suurimmassa kaupungissa ja liike-elämän keskuksessa Casablancassa on vuodesta 2010 toiminut Casablanca Finance City–yrityspalvelualusta (CFC), jonka tarkoituksena on houkutella maahan Afrikkaan suuntautuneita yrityksiä ja kansainvälistä pääomaa. Instituution palvelut on suunnattu rahoitusalan yrityksille, holding-yhtiöille, yrityspalveluita tarjoaville toimijoille, sekä kansainvälisten yritysten alueellisille päämajaille. CFC:n kautta yritysten on mahdollista saada helpotuksia veroihin, hallinnollisiin käsittelyaikoihin sekä pääomien liikkuvuutta koskeviin rajoituksiin. Vasta vajaan seitsemän vuotta toiminnassa ollut ja jatkuvasti kasvava CFC kattaa tällä hetkellä 120 yritystä ja on Global Financial Center Indexin sijalla 30. (MENA-alueelta sen edellä ovat Dubai 25. ja Abu Dhabi 28., seuraava keskus Afrikan mantereelta Johannesburg sijalla 59.).

Marokossa on lisäksi 13 pidempään toiminutta vapaakauppa-aluetta, joissa tavaran tuominen ja vieminen on tullitonta, ja joissa toimivat yritykset saavat merkittäviä verohelpotuksia. Alueelliset investointikeskukset on vastuutettu yritysten neuvontaan liiketoiminnan aloittamisen helpottamiseksi ja muun muassa viranomaismääräyksistä ja tarjolla olevista etuisuuksista luvataan tietoa yhden luukun periaatteella.

Perustuslain uudistuksen myötä työläinsäädäntöä on jo pidempään kehitetty vastaamaan paremmin kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia sekä ILO:n suosituksia. Vuonna 2016 Marokossa korotettiin minimipalkkoja ja lisättiin pakollisia työnantajamaksuja. Esimerkiksi työntekijöiden yhdistymisvapauden toteutumisessa on kuitenkin edelleen puutteita huolimatta lainsäädännön edistyksellisyydestä. Matalat työvoimakustannukset tuovat kilpailuetua Marokolle, ja yrityksiä on kannustettu erityisesti sijoittamaan offshore-toimintaansa maahan. Marokkoon onkin perustettu useita puhelinpalvelukeskuksia. Offshore-yrityksille tarjotaan esimerkiksi tietoliikenneyhteyksiä runsaasti markkinahintoja halvemmalla, sekä paikalliseen palkkatasoon nähden merkittävää työllistämistukea jokaista marokkolaista työntekijää kohti ensimmäisen kolmen vuoden ajalle.

Pääomaliikkeiden sääntely on Marokossa suhteellisen vähäistä. Maataloutta ja nimenomaan viljelymaita lukuun ottamatta markkinat ovat laajasti avoimet ulkomaalaisille sijoittajille, joskin useat suuret valtio-omisteiset yritykset vääristävät kilpailutilannetta. Yritysten perustamista ja ulkomaalaisten yritysten asettumista maahan on helpotettu huomattavasti, ja yhä useammat talouden sektorit toivottavat ulkomaiset investoinnit tervetulleiksi. Vuosien 2016 ja 2017 aikana Marokko on esimerkiksi luopunut vaatimuksesta tehdä erillinen ilmoitus uudesta yrityksestä työministeriölle sekä kehittänyt yritysten rekisteröinnin verkkopalveluita. Myös kiinteistöomistusten rekisteröintiprosessia on helpotettu. Valtiollinen investointeja Marokkoon edistävä In-

vest In Morocco aluetoimistoinen on vuoden 2017 aikana uudistumassa siten, että samaan organisaatioon liitetään myös vienninedistäminen.

Vuoden 2017 alusta lähtien uusien yritysten toimintaa erityisesti Marokon teollisuusstrategian toimeenpanon kannalta keskeisillä sektoreilla tuetaan siten, että yritykset eivät maksa lainkaan yritysveroaa tai arvonlisäveroaa ensimmäisen viiden vuoden aikana. Ulkomaisten sijoittajien ei myöskään tarvitse Marokossa hankkia etukäteishyväksyntää investoinneilleen, vaan ainoastaan ilmoittaa sijoituksestaan kuuden kuukauden sisällä tapahtuman jälkeen. Myös sijoittajasuojaa on kehitetty lainsäädäntöä tiukentamalla, esimerkiksi vähemmistöosakkaiden oikeusturvaa on parannettu yrityksiltä vaadittavan läpinäkyvyyden osalta ja omistusrakenteita selkeyttämällä. Marokon nykylainsäädännössä ulkomaisia yrityksiä kohdellaan marokkolaisina oikeushenkilöinä. Yritys saa olla kokonaan ulkomaisessa omistuksessa, vaatimuksia marokkolaisesta osakkuudesta ei ole. Liikevoiton ja osinkotulojen kotiuttaminen on mahdollista sataprosenttisesti, kunhan yritys on huolehtinut Marokon lainsäädännön mukaisista velvoitteistaan.

Forbes –lehden mukaan Marokko on Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän alueen toiseksi paras sijoitusympäristö Arabiemiraattien jälkeen, ja koko Afrikassa kolmanneksi houkuttelevin maa sijoittaa. Maailmanpankin liiketoimintaympäristön kehitystä mittaavassa Doing Business –vertailussa Marokon sijoittuminen on ollut voimakkaan nousujohteista, ja maassa on suotuisimmin kehittyvät puitteet liiketoiminnalle Pohjois-Afrikassa. Kun vielä vuonna 2012 sijoitus oli 96. 190 maan joukossa, vuonna 2016 maa oli jo 68. sijalla. Vertailun huomioon ottamista talouselämän osa-alueista Marokko on kehittynyt erityisesti uusien yritysten luomisessa, rakennuslupien myöntämisessä ja verotuksen tehokkuudessa.

Alueiden poliittisen ja taloudellisen toimivallan kasvattaminen on osaltaan edesauttanut useiden merkittävien ja liiketoimintamahdollisuuksia luovien strategisten hankkeiden liikkeelle saamista, kuten suurhanke Casablanca-Settat'n alueen infrastruktuurin ja palveluiden kehittämiseksi. Pitkälle tulevaisuuteen jatkuvia suurhankkeita ovat myös satamat eri puolilla maata sekä laajat ekosysteemipohjaiset teollisuusaluehankkeet.

Marokossa järjestettiin marraskuussa 2016 YK:n ilmastopöytäsoittimuksen 22. osapuolikokous, COP22, ja Marokon lainsäädännössä ja julkisissa hankinnoissa vaikuttaakin myös vahva ympäristötietoisuus. Energiantuonnista riippuvaisessa maassa on panostettu erityisen vahvasti uusiutuvien energiamuotojen kehittämiseen, ja maaliskuussa 2016 otettiin käyttöön ensimmäinen vaihe Noor –aurinkovoimalakompleksista, joka on valmistuessaan maailman suurin aurinkoenergian tuotantolaitos. Hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä Marokko listautuu parhaaksi kehittyväksi maaksi, ja se on saanut kiitosta sitoutuneisuudesta kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden toteuttamiseen. Liiketoimintaa koskevat ympäristöstandardit ovatkin maassa varsin edistyskelliset, vaikka niiden toteutuminen käytännössä onkin edelleen puutteellista.

Luonnonvarojen hyödyntäminen Marokossa on pitkälle säänneltyä, mikä johtuu erityisesti vesivarojen rajallisuudesta sekä jatkuvasta eroosion ja aavikoitumisen torjuntakamppailusta. Kalastusta maassa säätelee Halieutis -strategia, jonka tavoitteena on parantaa kalatalouden kestävyttä ja tehokkuutta.

Marokon omien investointien ohella kansainvälisten rahoituslaitosten mittava tuki lukuisine hankkeineen avaa merkittäviä mahdollisuuksia erityisesti maahan kohdistuvalle teknologiaviennille. Marokko on Euroopan naapuruuspolitiikan rahoitusinstrumentin suurin hyödynsaaja, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD sekä Euroopan investointipankki EIB rahoittavat maassa kymmeniä hankkeita. Maailmanpankki, IMF ja Afrikan kehityspankki ovat myös merkittäviä toimijoita suurten infrastruktuuri- ja rakennushankkeiden rahoittajina.

MOSAMBIK

Pääkaupunki	Maputo
Väkiluku	25,9 milj.
BKT	12.1 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	1,200 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	4.5%
Inflaatio.....	17.1 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	25.3 % 19.8 % 54.9 %
Työttömyysaste	17 % (2007)
Kaupungistumisaste	32.2 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Mosambikin talous ajautui vakavaan talouskriisiin vuonna 2016 globaalitalouden taantuman ja maan epävakaan poliittisen tilanteen sekä hallinnon heikkouksia heijastavan lainaskandaalin vuoksi. Talouskasvu heikkeni nopeasti jääden vain 3,4 prosenttiin, ulkomaisten suorien investointien volyymi laski merkittävästi ja maan valuutan arvo romahti suhteessa keskeisimpiin ulkomaan valuuttoihin. Maan valtaviin luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvat talouskasvunäkymät ovat edelleen kuitenkin hyvät. Vuoden 2017 alkupuolella taloudessa on nähtävissä taas myönteisiä ennusmerkkejä. Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin maajohdajien näkemysten mukaan aallonpohja on saavutettu ja talous kääntyy kasvuun jo tänä vuonna ja kasvun arvioidaan nousevan 4,2 prosenttiin vuonna 2017. Mosambikin vientiteollisuuden tulevaisuuden vetureiden, maakaasun ja kivihiilen, maailmanmarkkinahinnat ovat hienoisessa nousussa, mikä on vahvistanut myönteistä ilmapiiriä. Kauppa Mosambikin ja Suomen välillä on edelleen vähäistä, mutta suomalaisten yritysten kiinnostus Mosambikin markkinoita kohtaan on kasvanut. Mosambikin luonnonvarabuumien myötä edelleen voimakkaasti kasvava talous ja mittavat infrastruktuuri-investoinnit tarjoavat suomalaisille yrityksille uusia mahdollisuuksia monella sektorilla.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Mosambikin talous ajautui vahvaan vastatuuleen vuonna 2016 ja maan talouskasvu jäi vain 3,4 prosenttiin kuluneen vuosikymmenen keskimääräisen 7,2 prosentin vuosikasvun sijaan. Talouskasvun heikkeneminen on osittain globaalin talouskehityksen seurausta, osittain taustalla vaikuttaa huono hallinto sekä poliittis-sotilaallinen tilanne. Myös luonnonkatastrofit ovat heikentäneet kasvua. Mosambikin bruttokansantuote oli vuonna 2015 16,9 miljardia dollaria.

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen laskun ja maan epävakaan tilanteen vuoksi vientitulot alenivat. Suorat ulkomaiset investoinnit laskivat viidenneksellä viime vuonna, ja Mosambikin valuutan, meticalin arvo romahti suhteessa keskeisimpiin ulkomaanvaluuttoihin. Yhdysvaltain dollariin meticalin arvo laski noin 36 prosenttia vuonna 2016. Valuutan arvon lasku johti samalla vajaan 20 prosentin keskimääräiseen inflaatiovauhtiin.

Taloustilanteen nopeaa heikkenemistä edesauttoi maan edellisen hallituksen ilman parlamentin hyväksyntää myöntämät lainatakuut, jotka tulivat julkisuuteen huhtikuussa 2015. Yhteensä noin 1,4 miljardin yhdysvaltain dollarin suuruisten lainatakuiden julkitulon seurauksena Kansainvälinen valuuttarahasto IMF, budjettitukiavunantajien ryhmä (G14) mukaan lukien Maailmanpankki ja Afrikan kehityspankki jäädyttivät suorat budjettitukimaksatukset kunnes lainatakuiden käytöstä on laadittu riippumaton kansainvälinen tilintarkastus. Lainatakuiden vuoksi myös Mosambikin velkatilanne muuttui kestävämmäksi. Kansainvälisen avunantajayhteisön painostuksen tuloksena Mosambikin hallitus myöntyi riippumattoman tilintarkastuksen laadintaan, mikä on edellytys maan pääsulle ulos talouden umpikujasta. Valmistuttuaan tilintarkastus ja sen suositusten toimeenpano antavat talouden kehitykselle suuntaa. Tilintarkastusraportin on määrä valmistua keväällä.

Vuoden 2017 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana maan taloudessa on nähtävissä taas myönteisiä ennusmerkkejä. Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin maajohtajien näkemysten mukaan aallonpohja on saavutettu ja talous kääntyy kasvuun jo tänä vuonna ja kasvun arvioidaan nousevan 4,2 prosenttiin vuonna 2017. Seuraavien vuosien kasvuennusteet ovat 4,3 prosenttia vuonna 2018 ja 5,2 prosenttia vuonna 2019.

Vuoden 2016 lopulla käynnistetyt reformit maan taloustilanteen vakauttamiseksi ovat tuottaneet tuloksia. Lokakuussa 2016 tehdyn korkotason noston ansiosta metical-valuutan syöksylasku saatiin pysäytetyksi ja se on kääntynyt hienoiseen nousuun suhteessa keskeisimpiin ulkomaanvaluuttoihin.

Kaasuteollisuuden näkymät ovat hyvät keskipitkällä aikavälillä. Neuvottelut maakaasun hyödyntämisestä kiinnostuneiden kansainvälisten yritysten, erityisesti yhdysvaltalaisen Anadarkon ja italialaisen ENI:n kanssa ovat edenneet ja eri tietolähteiden mukaan investointipäätökset tullaan tekemään tämän vuoden aikana. Tuore tieto ENI:n päätöksestä myydä 25 prosenttia hallinnassaan olevasta maakaasuesiintymästä maan pohjoisosassa (Rovuma-allas/Alue 4, Cabo Delgado) Exxon-Mobil-yritykselle yhteensä 2,8 miljardilla dollarilla merkitsee pääomatuloja myös Mosambikille. Alustavien arvioiden mukaan hallitus voisi hyötyä kaupasta pääomatuloina 300 - 500 miljoonaa dollaria. Tämä rahasumma täyttäisi vajetta, jonka budjettitukiavunantajien päätös jäädyttää vuoden 2016 budjettitukimaksatukset jätti valtion budjettiin. Myös Mosambikin vientiteollisuuden tulevaisuuden vetureiden, maakaasun ja kivihiilen, maailmanmarkkinahinnat ovat hienoisessa nousussa, mikä on vahvistanut myönteistä ilmapiiiriä.

Suomen ja Mosambikin kauppa kuluneen vuoden aikana

Suurin osa Mosambikin viennistä kohdistuu Eurooppaan ja Etelä-Afrikkaan. Vuonna 2015 viennin arvo oli 3,2 miljardia dollaria. Päävientituotteita olivat alumiini, katkarapu, cashew-pähkinät, puuvilla, sokeri, puu ja sähkö. Tuonti Mosambikiin koostuu pääosin polttoaineista ja öljystä, koneista, ajoneuvoista, metallituotteista, ruokatarvikkeista ja tekstiileistä. Tuonnin arvo nousi 7,1 miljardiin dollariin vuonna 2015. Suuri osa tuonnista on liittynyt megaprojektien yhteyteen rakennettavaan infrastruktuuriin. Myös tuonnista valtaosa on peräisin Etelä-Afrikasta ja Euroopan unionin maista.

Kauppa Mosambikin ja Suomen välillä on edelleen vähäistä, joskin suomalaisten yritysten kiinnostus Mosambikin markkinoita kohtaan on kasvanut. Suomen Tullin mukaan vuoden 2016 tuonnin arvo Mosambikista Suomeen oli noin 8,7 miljoonaa euroa ja viennin arvo 7,6 miljoonaa euroa, joten kauppa oli Suomelle hienoisesti alijäämäistä. Molemmissa luvuissa on merkittävää nousua edellisvuodesta. Vielä vaatimattomien lukujen vaihtelu vuosien välillä voi selittyä yksittäisillä mittavammilla kaupoilla. Mosambik edustaa erittäin pientä osaa (0,01 prosenttia) Suomen kokonaisviennistä. Tuonti Mosambikista muodostui elintarvikkeista ja raaka-aineista, vientikauppaa puolestaan käytiin niin ikään raaka-aineilla, poltto- ja voiteluaineilla sekä erityisesti kemiallisilla aineilla ja tuotteilla sekä koneilla ja laitteilla.

Suomalaisyrityksiä toimii Mosambikissa muun muassa kaasuvoimalarakentamisen, hissien ja liukuportaiden toimituksen, sähköverkkojen rakentamisen, satamainfrastruktuurin ja tietoliikenneteknologian parissa. Rakennusallalla ja vesi-infrastruktuurin kehittämisessä on yrityksiä, jotka pyrkivät Mosambikin markkinalle. Suomalainen sijoitusyhtiö on aloittanut toiminnan Mosambikin kiinteistömarkkinoilla.

Mosambikin luonnonvarabuumin myötä voimakkaasti kasvava talous tarjoaa suomalaisille yrityksille uusia mahdollisuuksia monella sektorilla. Suomen Maputon suurlähetystö on järjestänyt viime vuosina useita liikealan seminaareja verkottaen paikallisia yrityksiä ja viranomaistoimijoita suomalaisyrityksiin. Etelä-Afrikan Pretoria ja Johannesburg muodostavat tärkeän liiketoimintakeskuksen, josta käsin monet yritykset ovat suuntaamassa myös Mosambikin markkinoille.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

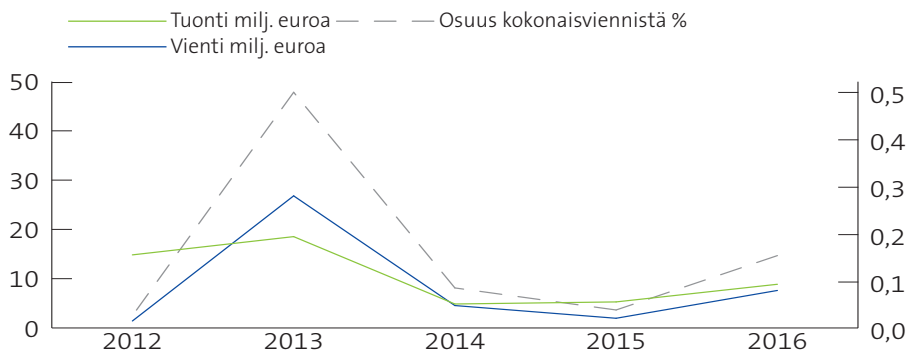
Vuosi 2016 oli Mosambikissa myös poliittisesti hyvin haasteellinen. Maassa pitkään jatkuneet jännitteet hallituspuolue Frelimon ja pääoppositi puolue Renamon välillä kärjistyivät aseellisiksi konflikteiksi erityisesti maan pohjois- ja keskiosissa vaikeuttaen niin maataloustuotantoa, kaupankäyntiä kuin muuta yritystoimintaa. Rauhaneuvottelut maan poliittis-sotilaallisen kriisin ratkaisemiseksi ovat käynnissä ja tämänhetkiset arvot rauhaneuvottelujen etenemisestä ovat varovaisen optimistisia. Opositi puolue Renamon ja hallituksen vuodenvaihteessa 2016-2017 sopima tulitauko on pääosin pitänyt ja tulitauon ansiosta vapaa liikkuminen maanteitse ja rautateitse on mahdollistanut paluun normaaliin elämään. Tällä on ollut huomattava positiivinen vaikutus sekä maaseutuväestön että yrityssektorin toimintaan. Tie pysyvän rauhan saavuttamiseen vaatii kuitenkin sekä mosambikilaisten osapuolten vahvaa sitoutumista että myös avunantajien tukea.

Rauhanprosessin eteneminen on omalta osaltaan lisännyt luottamusta Mosambikiin ja rohkaissee kansainvälisiä investoijia. Tulitaukosopimusta Renamon ja hallituksen välillä on jatkettu jo kahteen otteeseen vuoden 2017 aikana. Nykyisen tulitauon on määrä jatkua vuoden 2017 huhtikuulle, ja on oletettavaa, että tulitaukoa jatketaan edelleen. Tulitauon ansiosta vapaa liikkuminen teitse ja rautateitse koko maassa on mahdollista, mikä on vauhdittanut sekä maataloussektoria että muiden elinkeinojen harjoittamista mukaan lukien viennin titeollisuutta.

Kehityksen haasteet kuitenkin jatkuvat: puolet kansasta on lukutaidotonta ja elää köyhyydessä, ja 43 prosenttia alle 5-vuotiaista on kroonisesti aliravittuja. Mosambik on sijalla 181/187 YK:n inhimillisen kehityksen indeksissä. Myös väestönkasvu jatkuu liian korkeana (väestönkasvu 2,7 prosenttia, keskimäärin 5,9 lasta naista kohden). Tuoreimman (2015) kotitalousselvityksen tulosten perusteella äärimmäisessä köyhyydessä elävän väestön osuus on viimeksi kuluneen viisivuotiskauden aikana hieman vähentynyt. Samanaikaisesti eriarvoistuminen eri maakuntien välillä sekä maaseutu- ja kaupunkiväestön välillä on kasvanut, mikä haurastuttaa maan yhteiskunnallista vakautta.

Yksityisen sektorin näkökulmasta Mosambikin toimintaympäristössä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Huolimatta hallituksen pyrkimyksistä parantaa maan liiketoimintaympäristöä kattavalla kehittämissuunnitelmalla, Mosambik oli vuonna 2016 edelleen sijalla 133 (yhteensä 138 maata) World Economic Forumin kilpailukykyarvioinnin mukaan. Kilpailukykykymittareiden lisäksi WEF arvioi maiden liiketoimintaympäristön pullonkauloja yleisemmin. Mosambikin osalta laajalle levinnyt korruptio, poliittinen epävakaus ja ulkomaista valuuttaa koskevat rajoitukset nousevat keskeisimmiksi haasteiksi. Maailmanpankin Doing Business –indeksissä (2016) Mosambikin sijoitus laski edelliseen vuoteen verrattuna sijalta 134 sijalle 137 yhteensä 190 maata kattavassa arvioissa.

Suomen ja Mosambikin välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Mosambik romahti vuonna 2016 Transparency Internationalin kansainvälistä korruptiota mittaavassa tilastossa sijalle 142/176 edellisvuoden 112. sijalta. Mosambikissa on säädetty korruptionvastaisia lakeja ja instituutioita on perustettu, mutta toimeenpano kangertelee. Paljastunut lainaskandaali kielii laajamittaisesta korruptiosta, joka heikentää sijoittajien ja kumppanien luottamusta.

Sääntely-ympäristön kehitys

Mosambikin kansainvälistä kauppapolitiikkaa määrittää sen kuuluminen Eteläisen Afrikan Kehitysyhteisöön (SADC). SADC:in piirissä astui voimaan vapaakauppasopimus vuonna 2012, kun myös tariffien vähentämisen kaikilla osa-alueilla saatiin täytäntöön. Mosambikilla on tulli- ja kiintiövapaa markkinoille pääsy EU:ssa EBA-aloitteen (Everything But Arms) ja Cotonoun sopimuksen puitteissa.

Vuosi 2016 oli tärkeä vuosi Mosambikille ja SADC-maille, sillä neuvottelut edelliset sopimukset korvaavasta Economic Partnership Agreement -vapaakauppasopimuksesta (EPA) johtivat sopimuksen allekirjoittamiseen kesäkuussa 2016 ja väliaikaiseen voimaantuloon lokakuussa 2016 viiden allekirjoittaneen SADC-maan kanssa. Mosambik ratifioi EPA-sopimuksen toukokuussa 2017, joten sopimus voi astua täysimääräisesti voimaan.

Sopimus takaa vakaan ja ennakoitavan regimin EU:n ja Mosambikin väliselle kaupalle. Sopimus helpottaa puolivalmisteiden kuten lannoitteiden, sementin, koneiden ja muiden teollisuuden laitteiden pääsyä Mosambikin markkinoille, mikä on omiaan vahvistamaan maan teollisuutta ja sen monipuolistamista. Sopimus vahvistaa alkuperämaata koskevaa sääntelyä EU:n markkinoille suuntautuville vientituotteille. Myös maalle ja sen työllisyydelle tärkeä maataloussektori saa mahdollisuuden kehittyä suotuisasti, kun EU:n maataloustuotteiden vientiä säännellään Mosambikin hauraiden markkinoiden edellytykset huomioiden.

Sopimuksen voimaantumiseen asti jatkuu Mosambikin edullinen pääsy EU:n markkinoille TDCA (Trade Development and Cooperation Agreement) ja EBA- sopimusten puitteissa. EPA-sopimuksen astuessa voimaan myös Mosambikin osalta, EU-markkinat ovat sille avoinna. Sen sijaan Mosambikin markkinoista avautuu vain kolme neljänestä, ja muun muassa maataloustuotanto sekä eräät muut tärkeät sektorit säilyvät toistaiseksi osittaisen suojan piirissä.

Mosambik ratifioi WTO:n kaupan helpottamista koskevan sopimuksen (Trade Facilitation Agreement) 31.10.2016 ja alkoi toimeenpanna sitä helmikuussa 2017. Mosambikilla on myös edullinen pääsy Yhdysvaltojen markkinoille AGOA:n (Africa Growth and Opportunity Act) kautta, joskin se koskee vain tiettyjä tuotteita. Suomen ja Mosambikin välille on solmittu investointisuojausopimus.

Mosambikin laskua Maailmanpankin ”Doing Business”-indeksissä vuoden 2016 sijalta 134 sijalle 137 vuonna 2017 selittävät muun muassa yritysten liiketoimintaympäristöä heikentävät sopimusoikeudelliset puutteet. Luotonsaannissa Mosambik on tehnyt tänä vuonna hallinnollisia parannuksia, mutta on edelleen reilusti alueellisen keskiarvon alapuolella ja vasta sijalla 157 indeksin 190 maasta. Myös sähköön saanti vaikeuttaa yritysten toimintaa. Yritystoiminnan aloittaminen on aiempaa hieman hankalampaa hallituksen lisättyä rekisteröintiprosessia ja nostettua notaarikuluja, joskin aiempina vuosina toiminnan aloittaminen on merkittävästi helpottunut.

Myönteistä kehitystä on saavutettu rakennuslupien aiempaa helpommassa hankinnassa sekä omaisuuden rekisteröinneissä, joissa hallinnollisia prosesseja on yksinkertaistettu viime vuosina. Yritysten etujärjestö CTA:n mukaan hallituksen on ratkottava teollisuuteen liittyviä rakenteellisia ongelmia; erityisesti tarvitaan infrastruktuuria sekä pääoman ja työvoiman vapaampaa liikkuvuutta. Liiketoimintaympäristöä ja teollisuuspolitiikkaa on kehitettävä rinnakkain. Osoittaakseen sitoutumistaan ongelmien ratkontaan hallitus on luvannut lisätä yksityisen ja julkisen sektorin vuoropuhelua.

EU ja sen jäsenmaat pitävät Mosambikin kanssa käytävässä vuoropuhelussa esillä liiketoimintaympäristön heikentynyttä tilaa. Erityisesti esiin on nostettu yllä mainittuja seikkoja, kuten veronkanto, luoton- ja rakennuslupien myöntäminen, sähkönsaataavuus, yritysten perustamisen helpottaminen, omaisuuden rekisteröinti sekä erityisesti sopimusoikeudelliset puutteet. Vaikeassa taloustilanteessa olevan maan hallitusta on kannustettu yksinkertaistamaan kaupankäyntiä ja investointeihin liittyviä menettelyjä, jotta ulkomaisten investointien määrä saadaan taas kasvuun.

Mosambikissa on havaittavissa kaksi erillistä rinnakkain kulkevaa trendiä: yhtäältä hallitus pyrkii parantamaan liiketoimintaympäristöä ja houkuttelemaan ulkomaisia sijoittajia, toisaalta uudistuksiin vahvistetaan mosambikilaisten toimijoiden asemaa ulkomaalaisten kustannuksella. Esimerkiksi kaasulain yhteyteen valmistellaan velvoitetta suosia mosambikilaisia yrityksiä tuotteiden ja palveluiden hankinnassa, vaikka sopimukset olisivatkin ulkomaisten kanssa solmittavia kalliimpia. Käytännössä uudistus ohjaisi ulkomaiset yritykset etsimään itselleen mosambikilaisen yhtiökumppanin toimiakseen markkinoilla.

Merkittäväksi liiketoimintaa vaikeuttavaksi esteeksi ovat muodostuneet työlupakysymykset. Ulkomaalaisten palkkaamista sääntelevä laki asettaa kiintiöt paikallisen henkilökunnan palkkaamiselle. Yrityksille on määritelty jopa kymmenen paikallisen työntekijän kiintiö kutakin ulkomaalaistyöntekijää kohti. Joistakin poikkeuksista huolimatta kiintiöistä ei lähtökohtaisesti jousteta, mikä on ajanut monet ulkomaalaiset yhtiöt vaikeuksiin työlupien saannissa. Erityisesti mittavat kiintiöt voivat vaikeuttaa pienten paikallisten myyntikonttorien voitollista toimintaa. Suomen lähetystö on neuvotellut asiasta työministerin kanssa suomalaisyritysten asialla, jolloin ratkaisuksi on noussut harjoitteluohjelmien käynnistäminen, joilla voidaan palkkaamista kevyemmin ja huokeammin kouluttaa paikallista työvoimaa. Samaa mallia on pantu toimeen suurten, kansainvälisten yritysten kanssa.

Viime vuoden elokuussa säädetty ja 29.11.2016 voimaanastunut asetus 37/2016 helpottaa väliaikaisesti maassa toimivien työntekijöiden luvan saantia. Lyhytaikainen työntekijä voi nyt saada kevennetyllä menettelyllä

lupan, joka ulottuu aiemman kuukauden sijasta kattamaan kolmen kuukauden oleskelun ja työnteon. Toisaalta lupamenettely on edelleen monimutkainen ja kustannukset ovat nousseet.

Alkoholituotteiden ja tupakan sääntelyä kiristettiin 14.9.2016 annetulla asetuksella, jonka katsotaan syrjivän ulkomaisia tuottajia. Tuotteiden merkintää täsmentävän sääntelyn yhteydessä määrättiin, että merkintöjen kustannukset ovat ulkomailla tuotetuille ja maahantuoduille tuotteille korkeammat kuin kotimaassa tuotetuille. Maan hallituksen kanssa käydään vuoropuhelua määräyksen yhteensopivuudesta GATT:n tariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen kanssa, jonka kolmas artikla kieltää kotimaisten ja ulkomaisten tuotteiden välisen diskriminaation.

Voittojen ja pääomien kotiuttaminen on vaikeutunut maan ajauduttua taloudellisiin vaikeuksiin. Ulkomaanvaluuttamääräisten rahasummien siirtäminen maasta on edellyttänyt vuodesta 2014 alkaen tiukennettua lupamenettelyä. Maan valuuttavarannon huetessa on valuuttamääräisten siirtojen tekeminen vaikeutunut. Hupeneva valuuttavaranto on johtanut myös epäedullisiin sääntöuudistuksiin, joiden perusteella yritykset joutuvat esimerkiksi satamien toimintaa koskevien määräysten perusteella maksamaan kulujaan ulkomaanvaluutassa, mutta ottamaan maksuja vastaan metical-määräisinä.

Mosambikin hallitus pyrkii useilla toimilla parantamaan liiketoimintaympäristöä, ja muutoksia parempaan on jo alkanut näkyä, vaikka sijoitus maailmanpankin tilastossa onkin pudonnut viime vuodesta. Paineita parannuksiin tulee maan yksityissektorin lisäksi kansainvälisen yhteisön edustajilta, joilla on maassa taloudellisia intressejä. Mosambikin liiketoimintaympäristön parantamissuunnitelma (EMAN II) vuosille 2013-2017 pyrkii nopeuttamaan yritystoiminnan rekisteröimistä ja lupamenettelyjä elektronisten järjestelmien käyttöönotolla. Joitain parannuksia on jo otettu käyttöön, kuten elektroninen tullimaksujärjestelmä sekä yritysrekisteröinnin hajauttaminen ja nopeutus.

Sähkön parempaan saatavuuteen haetaan ratkaisuja sähköverkkoa laajentamalla ja rakentamalla maahan paraikaa uusia kaasua ja hiiltä käyttäviä voimalaitoksia ruokkimaan megaprojektien myötä lisääntyvää sähköntarvetta. Elokuussa 2014 eteläafrikkalainen Sasol avasi Mosambikin ja Etelä-Afrikan rajalle Ressano Garciaan 175 MW kaasuvoimalaitoksen, yhteishankkeena kansallisen sähköyhtiö EDM:n (51 prosentin) ja Sasolin (49 prosentin) kesken. Kaasuvoimalan rakensi suomalainen Wärtsilä. Voimala tuottaa 60 prosenttia Maputon tarvitsemasta sähköstä.

Mosambikissa toteutetaan parhaillaan mittavia infrastruktuurihankkeita myös useiden satamien, lentokenttien sekä tie- ja rautatieverkoston laajentamiseksi. Näitä toteutetaan osittain julkisen ja yksityisen sektorin yhteishankkeina. Megaprojektien edellyttämien investointien odotetaan poikivan investointi- ja kauppamahdollisuuksia myös pienemmille ulkomaisille yrityksille.

Kaivos-, öljy ja kaasusektoreilla on viime vuosina hyväksytty useita merkittäviä lakiuudistuksia vastaamaan uusien luonnonvarojen löytymisen myötä nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen. Öljy- ja kaasulaki hyväksyttiin elokuussa 2014, mutta suurimmille investoijille on laadittu erityissäädöksiä, joiden tarkoitus on tukea kaasuvarantojen hyödyntämisen vaatimia mittavia investointeja myöntämällä erilaisia takuita ja verohelpotuksia, ja myös myönnytyksiä esimerkiksi työläinsäädäntöön.

Mosambikin suuri hiilenvientikapasiteetti on pakottanut hallituksen uudelleen arvioimaan kaivosalan sääntelyä. Uusi kaivoslaki julkaistiin elokuussa 2014, ja se on entistä lakia edullisempi maan kansallisille eduille sekä mosambikilaisille toimijoille. Sen tarkoituksena onkin edistää paikallisyhteisöjen osallisuutta ja kehitystä, kiristää sektorin lupavaatimuksia ja kattaa aiempaa laajemmin ymmärrettynä koko kaivosala.

Syyskuussa 2014 otettiin käyttöön kaivossektorin verotuslaki. Lakien myötä Mosambikin hallitus pyrkii lisäämään osallistumistaan maan luonnonvarojen hyödyntämiseen ja tiukentamaan otettaan niin kutsutuista strategisista hankkeista.

Lait saattavat olla epäedullisia ulkomaisille yrityksille, mutta esitetyillä verouudistuksilla on myös puolestapuhujia. Mosambikin kansalaisyhteiskunnan edustajat ovat todenneet, että laaditut uudistukset ovat muutos parempaan ja edistävät läpinäkyvyyttä.

NAMIBIA

Pääkaupunki	Windhoek
Väkiluku	2,4 milj.
BKT	10,2 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	11,800 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	4,2 %
Inflaatio.....	6,8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	5,5 % 29 % 65,6 %
Työttömyysaste	28,1 % (2014)
Kaupungistumisaste	46,7 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Itsenäisyydestä lähtien jatkunut nopea ja tasainen talouskasvu ja monet onnistumiset ovat merkittäviä askeleita Namibian kehityksessä. Namibian bruttokansantuote on lähes kaksinkertaistunut 25 vuodessa. Sosiaalisten turvaverkkojen rakentaminen on vaikuttanut köyhyyden vähentymiseen erityisesti viimeisen 13 vuoden aikana. Sosioekonomisesta kasvusta huolimatta köyhyys, epätasa-arvoisuus ja työttömyys ovat edelleen suuria haasteita. Talouskasvun myötä ei ole syntynyt riittävästi uusia työpaikkoja. Makrotalouden vakauden saavuttamiseksi maassa tehdään kustannuksia ja tuloja koskevia sekä myös rakenteellisia reformeja. Ulkomaisten investointien saaminen Namibiaan on entistäkin tärkeämpää. Namibia panostaa entistä enemmän investointiympäristön houkuttelevuuden lisäämiseen. Namibia ei ole kovin tunnettu kohde investoijille ja pieni markkina-alue ei välttämättä kiinnosta suuria yrityksiä. Suomalaisille pk-yrityksille Namibia voisi kuitenkin olla juuri sopivan kokoinen markkina-alue ja toimia jatkossa myös porttina eteläisen Afrikan markkinoille. Lisäksi Suomen ainutlaatuisen hyvä maine Namibiassa luo hyvän pohjan liiketoiminnan ja yhteistyön kehittämiseksi. Suomalaista teknologiaa ja osaamista arvostetaan suuresti Namibiassa.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Kansainvälisessä talousvertailussa Namibia sijoittuu Afrikan kärkimaiden joukkoon. Nopean kasvun myötä Namibia on kohonnut ylemmän keskitulon maaksi. Voimakkaaseen talouskasvuun ovat vaikuttaneet kaivosteollisuuden ja maataloussektorin kehittyminen, jotka ovat luoneet työpaikkoja lisäten samalla valtion talouden tulopohjaa. Talouden kasvaessa vauraus ja hyvinvointi eivät ole kuitenkaan jakautuneet tasaisesti. Sosioekonomisesta kasvusta huolimatta köyhyys, epätasa-arvoisuus ja työttömyys ovat edelleen suuria haasteita. Sosiaalisen ja inhimillisen kehityksen haasteena on lisäksi HIV/AIDS, joka koskettaa noin 13 prosenttia aikuisväestöstä. Myös inhimillisen kehityksen indeksillä mitattuna Namibia on alle kansainvälistä keskitasoa. Eriarvoisuus näkyy myös korkeana työttömyytenä, joka on tilastojen mukaan noin 28,1 prosenttia.

Namibian pieni ja suhteellisen avoin talous pohjautuu rikkaisiin mineraalivarantoihin. Namibia on pitkään hyötynyt globaalista luonnonvarojen kysynnästä. Viime vuosien aikana raaka-aineiden laskeneet maailmanmarkkinahinnat ovat kuitenkin vaikuttaneet Namibian talouskasvuun. Myös Namibiaa useamman vuoden vaivannut kuivuus, Euroopan heikko taloustilanne sekä Angolan ostovoiman heikentyminen ovat osaltaan vaikuttaneet

Elisabet Kivimäki työskentelee erityisasiantuntijana ja Team Finland–koordinaattorina Suomen Windhoekin suurlähetystössä.

talouskehityksen hidastumiseen. Pitkään jatkunut voimakas talouskasvu alkoi hiipua vuoden 2016 aikana. Viime vuoden budjettiväliarviossa tuli esille, että kasvaneet valtion menot yhdessä heikentyneen talouskasvun kanssa olivat synnyttäneet haasteellisen taloustilanteen. Viime vuonna Fitch laski Namibian luottoluokituksen negatiiviseksi (BBB-) ja Namibian ennusteen vakaasta negatiiviseksi. Tämän jälkeen myös Moody'n investijapalvelu laski Namibian Baa3 luokituksen negatiiviseksi. Syinä luottoluokituksen laskuun olivat erityisesti valtion kasvanut budjettivaje sekä kasvanut valtion velka suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtio ryhtyi samantien korjaaviin toimenpiteisiin. Siitä huolimatta julkinen velka on edelleen kasvanut ja talouden kasvuennuste kuluvalle vuodelle on aikaisempaa alhaisempi. Tämän hetkinen tilanne on kumuloitunut vuosien saatossa ja juontaa juurensa maailmantalouden vaikeuksista. Globaalissa vertailussa Namibian tilanne on Namibian keskuspankin mukaan edelleen suhteellisen hyvä. Fitch palautti Namibian luottoluokituksen huhtikuussa vakaaksi ja nosti luokituksen AAA tasolle. Tämä lupaa hyvää ulkomaisten investointien houkuttelulle.

Hiipunut talouskasvu on tuonut mukanaan suuria leikkauksia valtion budjettiin. Tämän vuoden bruttokansantuotteen ennuste on laskenut viime vuoden 11,49 miljardista dollarista 10,9 miljardiin dollariin. Valtion velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on 46,9 prosenttia ja on noussut viime vuodesta lähes neljä prosenttiyksikköä. Namibian keskuspankin mukaan vuonna 2016 Namibian bruttokansantuotteen kasvu laski yhteen prosenttiin edellisvuoden 5,3 prosentista. Vuoden 2017 talouskasvun odotetaan olevan 2,9 prosenttia ja vuonna 2018 sen odotetaan nousevan 3,8 prosenttiin. Keskipitkällä aikavälillä talouden kasvuun vaikuttavat maatalous- ja timanttikaivannaissektoreiden elpyminen sekä uraanikaivosten, kuljetussektorin ja tietoliikennesektorin voimakas kasvu. Namibian uraanintuotannon odotetaan lähes kolminkertaistuvan 11 000 tonniin kuluvana vuonna parin vuoden takaisesta. Namibia on tällä hetkellä yksi maailman suurimmista uraanin tuottajista. Myös timanttien kysyntä on kasvanut. Tullitulojen arvioidaan kasvavan jälleen ensi vuonna, minkä vuoksi ennusteet ensi vuoden talouskasvulle ovat positiiviset. Suhteellisen hyvät sateet lupaavat maataloussektorille parempaa vuotta ja turismissa on havaittavissa myös selvää kasvua.

Valtion tärkeimpinä tavoitteina vuodelle 2017 ovat talouden ja makrotalouden vakauttaminen sekä työttömyyden ja epätasa-arvon vähentäminen. Tämä ei ole helppo tehtävä, sillä valtio on suurin työnantaja, jonka kulut ovat noin 40 prosenttia bruttokansantuotteesta. Namibian kaltaisessa maassa tarvitaan vastuullista yksityissektoria ja kestäviä investointeja uusien työpaikkojen synnyttämiseksi sekä elinkeinojen ja verotulopohjan vahvistamiseksi. Haastava talouden tilanne voi pitkällä aikavälillä koitua positiiviseksi kehitykseksi, kun julkisen sektorin kulutusta tiukennetaan ja varat kohdistetaan valtion prioriteettihankkeisiin. Samalla voi käynnistyä pitkään odotettu Namibian talouden rakenteellinen uudistus ja talouspohjan monipuolistaminen. Namibian kehitystavoitteet ovat määritelty Vision 2030–strategiassa, joka ohjaa kehitystä nimenomaan tähän suuntaan. Harambee Prosperity Plan–suunnitelma sekä kansallinen kehittämissuunnitelma (NDP 5) velvoittavat näiden tavoitteiden implementointiin keskipitkän aikavälin raamissa. Tavoitteisiin pääseminen vaatii innovatiivisia sekä toimenpideorientoituja poliittisia uudistuksia, jotka parantavat tulostavoitteiden toteutumista.

Suomen ja Namibian välinen kauppa

Suomen ja Namibian välinen kauppa on vielä suhteellisen vaatimatonta ja vaihtelut vuosittain suuria. Vienti Suomesta Namibiaan on ollut vuositasolla noin 2,5 miljoonan euroa luokkaa. Suomesta on viety lähinnä koneita ja laitteita. Tuonti Namibiasta on ollut noin miljoonan euron tasolla, suurimpina tuontiluokkina ovat olleet liha-tuotteet sekä hedelmät ja pähkinät. Suuriakin piikkejä on ollut Suomen viennissä viime vuosina. Vuonna 2014 Suomen vienti Namibiaan oli 12 miljoonaa euroa. Osa kaupasta menee Etelä-Afrikassa olevien tytäryhtiöiden kautta, minkä vuoksi Suomen ja Namibian väliset kauppatilastot eivät kerro koko totuutta. Syynä alhaiseen kaupan tasoon ja suomalaisyritysten vähäiseen läsnäoloon on mahdollisesti tietämättömyys Namibian liike-toimintamahdollisuuksista sekä pieneltä tuntuva 2,5 miljoonan kuluttajan markkina-alue.

Kaupallis-taloudellisen toiminnan keskeisinä teemoina ovat viime vuosina olleet erityisesti logistiikka, rakentaminen ja maatalous sekä terveysalan osaaminen ja teknologiansiirto, joissa nähdään mahdollisuuksia suomalaisyrityksille. Näihin sektoreihin keskittyminen tukee hyvin Namibian omia kehitystavoitteita. Uutena mielenkiintoisena alana suomalaistoimijoille on noussut maataloussektori. Maatalouden kehittäminen on tärkeää Namibialle ja valtio panostaa vientiorientoituneeseen maataloussektoriin. Prioriteettina on vahvistaa ja kehittää kotimaista tuotantoa, agrotuotantoa sekä arvonalisäystä. Tärkeimpiä vientituotteita ovat naudanliha, viinirypäleet, kalatuotteet sekä olut. Olemassa oleva lihakarjatalous mahdollistaa myös maitokarjatalouden ja meijeriteollisuuden kehittämisen, jotka yhdessä avaavat mahdollisuuksia myös suomalaisen osaamisen ja teknologian hyödyntämiselle muun muassa rehun tuotannossa ja teurasjätteen käsittelyssä.

Suomalaisille pk-yrityksille Namibia voisi olla juuri sopivan kokoinen markkina-alue, joka voisi toimia jatkossa myös porttina eteläisen Afrikan markkinoille. Suomalaisyritysten kiinnostus Namibiaa kohtaan on kasvanut selvästi viime vuosina. Suorien kontaktien syntymisessä suomalaisten ja namibialaisten yritysten välille on saavutettu kiitettäviä tuloksia aktiivisen vierailuvaihdon myötä. Tiivis yhteistyö molemmissa maissa toimivien suurlähetystöjen välillä on omiaan edistämään kauppasuhteiden positiivista kehittymistä Suomen ja Namibian välillä.

Talouteen vaikuttava sisäpolitiikka ja yhteiskunnallinen kehitys

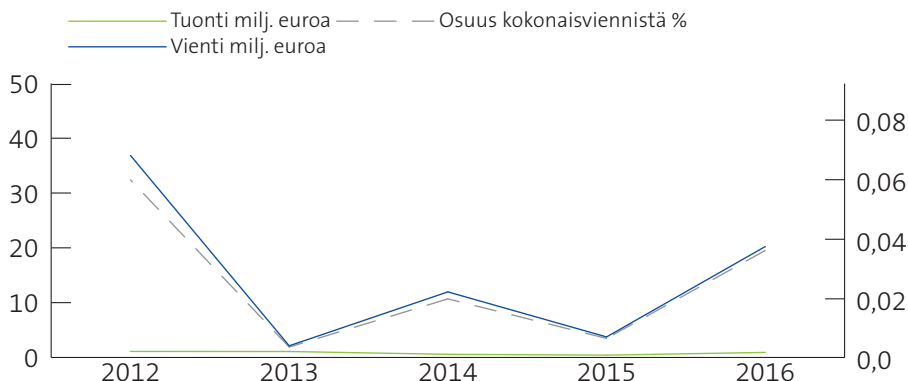
Namibia on poliittisesti suhteellisen vakaa valtio ja maassa on verrattain hyvin toimiva demokratia. Itsenäisyystaistelua johtanut SWAPO-puolue (South West Africa People's Organization) on saanut enemmistön kaikissa vaaleissa Namibian 27-vuotisen itsenäisyyden aikana ja hallitsee maata laajalla enemmistöllään. Oppositio on pysynyt heikkona ja hajanaisena koko itsenäisyyden ajan eikä hallituspuolueen ja opposition puolueohjelmissa ole juuri ollut eroja.

Parlamentti- ja presidentinvaalit pidettiin viimeksi marraskuussa 2014, jossa valtapuolueen asema vahvistui entisestään. Presidentti Geingobin valtakauden painopiste on vahvasti köyhyyden vähentämisessä ja eriarvoisuuden poistamisessa. Tavoitetta edistämään on perustettu oma ministeriönsä. Tulevien vuosien kehitysnäkömät riippuvat asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ja poliittisen lupausten lunastamisesta. Yhteistyötä ja inklusiivisuutta korostetaan myös yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan suuntaan. Namibian odotetaan laajentavan yhteistyötään alueellisesti sekä kansainvälisten kehityskumppaneidensa kanssa erityisesti kaupan ja investointien osalta.

Viime vuosina poliittinen valtapeli on vahvistunut. SWAPO:n sisäistä dynamiikkaa kiristävät tällä hetkellä kasvavassa määrin myös etniset jännitteet. Pääheimon avointa valtapeliä on kritisoitu julkisesti. Etniset haasteet heijastuvat nyt myös avoimena olevaan maanjako-kysymykseen, jossa eteläiset heimot vaativat siirtomaakauden aikaisten yksityisten maatilojen uudelleenjakoa alueelle aikoinaan asettuneiden etnisten heimojen kesken.

Viime vuoden aikana käyty keskustelu uudesta tasavertaisesta taloudellisen voimaannuttamisen asetuksesta (New Economic Empowerment Framework, NEEEF), jonka tarkoituksena on nostaa aikaisemmin heikossa asemassa olleita ryhmiä mukaan liike-elämään. Presidentti Hage Geingob näkee NEEEF:n keinona korjata aikaisemmat epäkohdat ja kaventaa huimaa tuloeroja. Näitä toimia ohjaavat kansalliset kehityssuunnitelmat. Namibia on tuloeroista ja sosiaalisesta epätasa-arvosta huolimatta onnistunut jo aiemmin nostamaan puolimiljoonaa ihmistä köyhyydestä. Tästä osoituksena on GINI indeksin tasainen lasku viime vuosina. Viimeisimmän tilaston mukaan GINI-kerroin oli vuonna 2015/16 0.572, kun vuonna 2009/10 se oli 0.597. Tähän saavutukseen Namibia on ylittänyt noudattamalla kasvuhakuista finanssipolitiikka usean vuoden ajan. Nyt on kuitenkin tullut aika, jolloin valtion budjettia on jouduttu leikkaamaan useilla sektoreilla. Leikkaukset ovat kohdistuneet myös koulutus-, terveys- ja sosiaalisektoreille, jotka ovat olleet budjettialokaatioiden prioriteettisektoreita.

Suomen ja Namibian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Namibian valtio on joutunut pitkään jatkuneen kuivuuden vuoksi käyttämään miljoonia euroja kehityshankkeisiin allokoituja varoja kuivuuden aiheuttamaan hätä- ja ruoka-apuun. Kuivuuden seurauksena myös veden hinta noussut, mikä on aiheuttanut haasteita suurii määriä vettä tarvitsevalle panimo- ja rakennusteollisuudelle. Myös sähkön hinnan nousu on heikentänyt paikallisesti valmistettavien tuotteiden kilpailukykyä. Namibiassa on tarve tulla sähköntuotannon osalta omavaraiseksi. Toimet omavaraiseksi siirtymisestä on kuitenkin aloitettu liian myöhään ja edessä on vielä useiden vuosien siirtymäkausi, ennen kuin suunnitelmassa olevat energia-hankkeet toteutuvat. Valtio kannustaa kasvavaan yhteistyöhön yksityisen ja julkisen sektorin välillä erityisesti infrastruktuurin kehittämisessä.

Kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet

Ulkomaisten investointien saaminen Namibiaan on haastavassa taloustilanteessa entistäkin tärkeämpää. Namibiassa järjestettiin kansainvälinen investointikonferenssi vuoden 2016 lopulla, johon osallistui myös useita suomalaisyrityksiä. Invest in Namibia -investointikonferenssissa esiteltiin eri sektoreiden liiketoimintamahdollisuuksia. Useat yritysdelegaatiovierailut maidemme välillä ovat johtaneet konkreettisiin yritysaloitteisiin ja suomalaisyrityksillä on ollut liiketoiminta-aloitteita useilla alla kuvatuista sektoreista.

Asuntotuotanto on kehityssuunnitelmien keskiössä Namibian suuren asuntopulan vuoksi. Valtio pyrkii löytämään kestäviä ratkaisuja noin 300 000 asunnon rakentamiseen erityisesti kaupunkeihin ja haja-asutusalueille. Valtio on sitoutunut 185 000 talon rakentamiseen vuoteen 2030 mennessä. Kestävän kehityksen aikaan saamiseksi näihin talkoisiin toivotaan mukaan yksityisiä investoijia. Myös muutamat suomalaisyritykset ovat käyneet keskusteluja halpataloratkaisujen tarjoamisesta Namibian asuntotuotanto-ohjelmaan. Haasteena ovat jatkuvasti nousevat rakennuskustannukset sekä maansaantikysymykset, jotka vaikeuttavat halpatalotuotantoa. Namibian asuntotuotantoon toivotaan innovatiivisia ratkaisuja, joissa voidaan käyttää mahdollisimman paljon paikallisia rakennusmateriaaleja sekä paikallista työvoimaa.

Maatalous on yksi Namibian kansallisen kehitysohjelman sekä "Growth at Home" -kasvuohjelman fokussektoreista. Namibian valtio tukee maataloussektorin kasvua uusien kasvuvetureiden syntymiseksi. Maataloussektorilla on paljon potentiaalia arvon lisäämiseen, työpaikkojen luomiseen, vientimahdollisuuksiin, ruokaturvan vahvistamiseen ja tuontiriippuvuuden vähentämiseen. Yleisesti ottaen maatalouden odotetaan kasvavan

merkittävästi Afrikassa vuoteen 2030 mennessä. Namibialla on hyvät mahdollisuudet hyötyä tästä kasvusta. Namibia ei ole pelkästään kasvava lihan, kalan ja kasvien tuottaja, vaan voi keskeisen logistisen sijaintinsa ansiosta nousta myös agrotuotannon ja viennin keskuksesi eteläisessä Afrikassa. Namibiassa on mahdollisuuksia edelleen kehittää kalastusta ja kalatuotteiden vientiä, lihatuotantoa, eksoottisten hedelmien kasvatusta, kasvien ja vihannesten viljelyä, paikallista lannoitteiden ja rehun tuotantoa sekä Karakul-villan tuotantoa ja vientiä.

Energian tarve on kasvussa lähitulevaisuudessa ja valtio etsii vaihtoehtoja myös uusiutuvan energian muodoista energiapulan ratkaisemiseksi. Namibian energiantuotannossa on liiketoimintamahdollisuuksia energia-alan yrityksille. Esimerkiksi uusiutuvan energian ratkaisut kiinnostavat Namibiaa. Aurinko- tai tuulienergiaa ei Namibiassa hyödynnetä vielä riittävästi. Namibiassa on myös suuri tarve energia-alan asiantuntijoista. Namibian oma sähköntuotantokapasiteetti on 450 megawattia, joka kattaa vain 40 prosenttia koko maan energian tarpeesta. Loput 60 prosenttia ostetaan naapurimaista. Nopea väestönkasvu ja teollistuminen eteläisessä Afrikassa lisäävät energiapulaa alueella, minkä vuoksi investoinnit uusiutuvaan energiaan tulevat olemaan tuottavia ja kannattavia investointeja tulevaisuudessa. Investointeja haetaan esimerkiksi keskitettyyn aurinkovoimaan ja lämpöenergian talteenottoon.

Logistiikan ja infrastruktuurin kehittämisessä Namibian tavoitteena on nousta eteläisen Afrikan tulevaisuuden logistiseksi keskuksesi. Namibia on investoinut hyvään ja toimivaan infrastruktuuriin. Namibian kautta ulkomaisille toimijoille avautuu pääsy 280 miljoonan kuluttajan markkinoille eteläisessä Afrikassa. Mahdollisuuksia investoijille on logistiikkapalveluiden ja muiden tukipalveluiden tuottamisessa. Namibialla on kaksi satamaa Walvis Bayssä ja Lüderitzissä, joissa käy vuosittain 3000 alusta. Walvis Bayn satamaa laajennetaan ja sen konttiterminalikapasiteettia kasvatetaan parhaillaan. Kehittämissuunnitelmia on myös lentoliikenteen, tieinfrastruktuurin, rautateiden ja raja-asemien parantamisessa. Logistiikkasektorin kehittämistoimet tuovat mahdollisuuksia myös IT -alan toimijoille.

Turismi on lisääntynyt merkittävästi Namibiassa ja sektori tarjoaa mielenkiintoisia investointimahdollisuuksia sekä paikallisille että ulkomaisille investoijille. Vuonna 2015 turistien määrä oli yli 1,5 miljoonaa, minkä vuoksi tarve uusille palveluille ja tuotteille on suuri. Myös lääketurismi on kasvanut Namibiaan hyvien sairaalapalveluiden ansiosta, mutta tilaa uusille turismituotteille on edelleen. Namibian monipuolinen luonto houkuttelee kasvavassa määrin uusia turisteja. Investointimahdollisuuksina tällä sektorilla nähdään muun muassa ekoturismin kehittäminen, majoitus-palvelujen ja hotellien rakentaminen sekä uusien palvelutuotteiden kehittäminen. Uusia lentoyhteyksiä Euroopasta Windhoekiin tarjoavat Air Namibian, South African Airwaysin ja Condorin lisäksi nyt myös Qatar Airways, KLM ja Ethiopian Airways. Uudet ja edulliset lentoyhteydet ovat houkutelleet kasvavan määrän uusia turisteja Euroopasta.

Namibian valtio haluaa keskittyä investointien houkuttelussa kestävä kehityksen mukaisiin hankkeisiin, joissa toteutuu arvon lisääminen Namibiassa tapahtuvassa tuotannossa pelkän raaka-aineiden viennin sijaan. Namibialla on huonosta maailmanlaajuista taloustilanteesta huolimatta mahdollisuus tarjota hyvät tuotot investoinneille. Namibia on myös toteuttanut useita investointi-insentivejä sekä uudistanut investointilainsäädäntöään. Näillä toimenpiteillä Namibia on pyrkinyt kasvattamaan investointiympäristönsä houkuttelevuutta.

Sääntelyn kehitys, taustatekijät ja muutosten syyt

Yleisesti ottaen Namibian investointiympäristö on suotuisa ulkomaisille toimijoille. Kasvava markkinatalous, makrotalouden vakaus sekä kestäväällä pohjalla oleva valtion talous luovat hyvän alustan uusien yritysten sijoittumiselle ja investoinneille maahan. Namibiassa on selkeät kiinteistön omistusoikeudet, itsenäiset tuomioistuimet sekä vapaa lehdistö. Investointi-ilmastoon myönteisesti vaikuttavia tekijöitä ovat myös ulkomaisten inves-

toijien tasavertainen kohtelu, yksinkertainen ja kilpailukykyinen verotusjärjestelmä, kauppa- ja valuuttasuhteet Etelä-Afrikkaan sekä maan hyvä ja kehittynyt infrastruktuuri. Namibia pyrkii houkuttelemaan lisää ulkomaisia yrityksiä ja investoijia tarjoamalla yrityksille suunnattuja verohelpotuksia. PK-yritysten tukemiseksi kehitetään parhaillaan myös uusia rahoitusmuotoja, jotka tukevat yritystoiminnan kasvua. Kehitysrahoituslaitokset toimivat edelleen talouskasvun katalysaattoreina kannustaen ja mahdollistaen uusia kotimaisia investointeja ja helpottaen rahoituksen saamista kotimarkkinoilta.

Namibia on Eteläisen Afrikan tulliunionin SACU:n jäsen. SACU -alueen sisällä tavarakauppa on tullitonta ja alueen mailla on yhteiset tullitariffit suhteessa kolmansiin maihin. SACU:n tullitulot ovat tärkeä tulonlähde Namibialle kattaen noin 40 prosenttia valtion budjetista. SACU -maat muodostavat myös yhteisen valuutta-alueen, jonka puitteissa Namibian dollari on kiinteästi ankkuroitunut Etelä-Afrikan randiin. Namibia kuuluu SACU:n lisäksi Eteläisen Afrikan kehitysyhteisön SADC:n muodostamaan vapaakauppa-alueeseen.

Taloudellisen yhteistyön lisäämiseksi EU:n kanssa neuvoteltu EPA-sopimus on Namibialle elintärkeä. Sopimus takaa Namibialle 100 prosenttisen verovapaan ja kiintiövapaan (DFQF) pääsyn EU:n markkinoille. Sopimuksen myötä SADC- maat voivat suojata herkkiä tuotteitaan kaupan täydelliseltä vapauttamiselta. Osa suojaotimenpiteistä on pysyviä, osa tilapäisiä. Suurin osa uudesta markkinoillepääsystä koskee maa- ja kalatalouden tuotteita. Sopimuksen mukaan myös Namibia vapauttaa kalatalouden tuotteet ja luopuu kaikista oikeuksista käyttää vientitukia missään maataloustuotteissa. Namibia hyötyy myös AGOA -sopimuksesta, joka takaa tullietuuksia Saharan eteläpuolisen Afrikan maille Yhdysvaltojen markkinoille. Namibialla ei ole voimassa olevia kauppasopimuksia alueellisesta palvelujen kaupasta. Namibia on WTO:n jäsen vuodesta 1995 lähtien ja on sitoutunut yleiseen palvelujen kauppaa säätelevään GATS-sopimukseen samana vuonna. Namibia on vapauttanut liiketoimintapalvelut sekä turismisektorin palvelujen kaupan GATS-sopimuksen mukaisesti. Palvelujen kaupan vapauttamisella voi olla positiivisia vaikutuksia Namibian talouskehitykseen ja se voi myös tukea Namibian talouden rakenneuudistusta.

Aikaisemmin mainittuun NEEEF-malliin, jonka tavoitteena on nostaa heikossa asemassa olleita köyhiä ryhmiä mukaan liike-elämään, suhtaudutaan osittain kriittisesti. Sen pelätään karkottavan Namibian talouden kasvulle elintärkeät ulkomaiset investoijat. Public-Private Partnership-lainsäädäntö ohjaa julkisen ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä. PPP-yhteistyön kautta etsitään mahdollisuuksia rahoittaa suuria infrastruktuurihankkeita, joihin valtion budjetti ei riitä. Valtio-omisteisia yrityksiä kannustetaan pääsemään eroon julkisrahoitusriippuvuudesta. Yrittäjyyteen rohkaistaan poistamalla yritystoiminnan aloittamiseen liittyviä rahoitushaasteita ja parantamalla neuvontaa. Tavoitteena on saada erityisesti maaseudulla asuvat nuoret perustamaan yrityksiä, joiden kautta luodaan ansiotulomahdollisuuksia. Lisäksi hallitus suunnittelee erilaisten valtiollisten tukiohjelmien keräämistä yksittäiseksi nuorten yritysrahastoksi, jonka varat on korvamerkitty nuorten startup-yrityksien rahoitukseen esimerkiksi pääomasijoitusten kautta. Namibian taloudellista kilpailukykyä tullaan parantamaan byrokratiaa vähentämällä ja yritysten rekisteröintiä helpottamalla.

Verohallinnon uudistuksista on puhuttu pitkään. Uudistuksilla haetaan verotuspohjan syventämistä ja monipuolistamista, veronkeruun tehostamista sekä yleisen verohallinnon parantamista. Varallisuusveroa suunnitellaan parhaillaan, jossa pääomatuloista alettaisiin kerätä veroa. Tämä on viime vuonna ehdotetun solidarisuusveron korvaava esitys, jonka tavoitteena on edistää sosiaalisen hyvinvoinnin tavoitteiden toteutumista sekä tuloerojen kaventumista.

Maailmanpankin Doing Business-raportin mukaan Namibia sijoittui sijalle 108 liiketoiminnan helpoudessa 190 maan vertailussa vuonna 2016. Namibian valtio on sitoutunut edistämään talouskasvua ja työllisyyden lisäämistä. Namibia pyrkii myös kasvattamaan houkuttelevuuttaan investointien kohdemaana eteläisessä Af-

rikassa. Sen vuoksi valtio on luonut useita insentiivejä kannustamaan valmistavan teollisuuden investointeja sekä vientiä SADC-maihin. Insentiiveistä esimerkkeinä ovat verohelpotukset ulkomaisille osakkaille, osinkojen verovapaus namibialaisille yrityksille ja paikallisille osakkaille, verohelpotukset laitehankinnoissa ja tietynlaisten rakennusten rakentamisessa, valmistavan teollisuuden laitehankintojen arvolisäverottomuus sekä valmistavan teollisuuden tuotteiden preferentiaalinen markkinoillepääsy EU:n ja USA:n markkinoille sekä useille muille markkinoille. Namibiassa on myös insentiivejä Namibian valmistavan teollisuuden kilpailukyyn kehittämiseksi.

Namibian pitkäjänteinen panostus korruptionvastaiseen työhön on tuottanut tulosta. Transparency Internationalin korruptioindeksissä Namibia on viidenneksi vähiten korruptoitunut maa Afrikassa kokonaissijalla 53/176. Namibiaa on kiiteltu hallinnon läpinäkyvyyden vahvistamisesta sekä lainsäädäntöprosessin ripeästä edistämisestä.

NIGERIA

Pääkaupunki	Abuja
Väkiluku	186,1 milj.
BKT	415,1 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	5,900 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	-1,7 %
Inflaatio.....	15,3 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut) ...	21,1 % 19,4 % 59,5 %
Työttömyysaste	23,9 % (2011)
Kaupungistumisaste	47,8 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

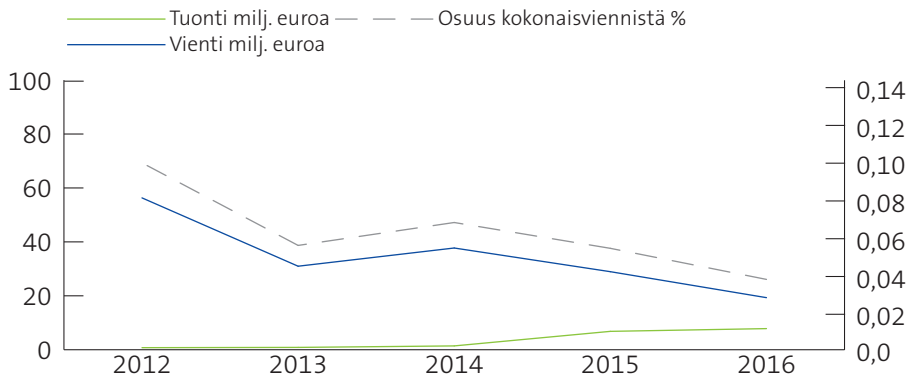
Nigerialla on valtava taloudellinen potentiaali ja se on Etelä-Afrikan kanssa toinen Afrikan kahdesta suurimmasta taloudesta. Vuonna 2016 julkaistussa PricewaterhouseCoopersin raportissa Nigerian ennakoidaan olevan vuonna 2050 yksi maailman kymmenestä suurimmasta taloudesta. Maalla on valtavat luonnonvarat ja suuri, nuori väestö sekä kasvava keskiluokka, johon arvioidaan kuuluvan jo tällä hetkellä noin 50 miljoonaa nigerialaista. Keskiluokan kasvu ja kaupungistuminen kasvattavat muun muassa kuluttajatavara- ja kiinteistösektoreita. Myös infrastruktuuri-, energia-, telekommunikaatio- ja maataloussektoreiden ennustetaan kasvavan voimakkaasti. Nigeria on jo tällä hetkellä Afrikan suurin ICT-markkina. Maa on kuitenkin vaikea toimintaympäristö yrityksille. Epäselvä sääntely-ympäristö, puutteellinen infrastruktuuri ja laajalle levinnyt korruptio aiheuttavat haasteita yritystoiminnalle. Nykyhallinto on ilmoittanut pyrkivänsä houkuttelemaan ulkomaisia investointeja liiketoimintaympäristöä parantamalla. Maan johto on ilmoittanut keskeisimmiksi tavoitteikseen turvallisuustilanteen parantamisen, korruption vastaisen taistelun ja öljyriippuvuudesta eroon pääsemisen talouden rakennetta monipuolistamalla.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Nigerian talous ajautui vuonna 2016 lamaan bruttokansantuotteen pienentyessä 1,51 prosenttiin. Nigerian pahin taloudellinen kriisi 25 vuoteen johtui ulkoisista tekijöistä, erityisesti öljyn hinnan laskusta, ja sisäisistä tekijöistä, joista yksi merkittävimmistä on laajalle levinnyt korruptio. Lisäksi maan öljyntuotanto väheni kapi-nallisten Niger-joen suiston öljyalueella tekemien iskujen vuoksi. Vuoden 2017 alussa laman selkä on asian-tuntijoiden mukaan taitettu, ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on nostanut kasvuennustettaan vuodelle 2017 0,6 prosentista 0,8 prosenttiin, kun taas maailmanpankki ennustaa yhden prosentin kasvua vuonna 2017.

Nigerian hallintoa on kritisoitu kyvyttömyydestä ratkaista talouden ongelmia. Hallinnon vastaus talouskriisiin onkin ollut haparoiva. Kotimaista tuotantoa on edelleen yritetty turvata ja ruokaomavaraisuutta lisätä tuonti-kieltojen ja -tullien avulla. Nigerian keskuspankki on perinteisesti pitänyt vakaata valuuttaa keinona inflaation hillitsemiseksi ja toimintaympäristön ennustettavuuden helpottamiseksi. Tässä kannassa on, vaikkakin hapui-len, pysytty laskusuhdanteen aikanaikin.

Suomen ja Nigerian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Nigerian keskuspankin toimet nairan arvon suojelemiseksi yhdistettyinä öljyn hinnan laskuun ovat aiheuttaneet Nigeriaan kroonistuneen valuuttapulan. Alkuvuodesta 2015 Nigerian keskuspankki lopetti valuuttatahuutokaupat pankeille pahentaen tilannetta entisestään. Koska valuuttaa ei ole ollut saatavilla virallisilla markkinoilla, yritykset ja yksityishenkilöt ovat joutuneet turvautumaan mustaan pörssiin. Vuoden 2015 alussa Nigerian keskuspankki lisäsi interventioitaan valuuttamarkkinoilla nairan kurssin tukemiseksi. Helmikuussa 2015 keskuspankki yritti estää nairan heikkenemisen määrittelemällä sen vaihtokurssiksi 1: 197–199 suhteessa dollariin. Valuuttakurssipolitiikka täytyi kuitenkin hylätä kesällä 2016 valuuttareservien hupenemisen ja kaksinumeroisten inflaatiolukemien paineessa. Kesällä 2016 Nigerian keskuspankki laski nairan kellumaan, ja kurssi laski välittömästi lähes 40 prosenttia suhteessa dollariin jääden kuitenkin edelleen yliarvostetuksi. Tämän jälkeen keskuspankki on jatkanut ulkomaanvaluutan säännöstelyä. Loppuvuodesta 2016 Nigerian keskuspankki totesi julkisesti, että valuuttaa ei enää lasketa kellumaan.

Kesäkuussa 2015 keskuspankki tiedotti, että se ei myönnä ulkomaanvaluuttaa 41 tuotteen tuontiin. Nämä tuotteet, kuten riisi, kasviöljyt, saippua ja tekstiilit, tulisi keskuspankin mukaan tuottaa kotimaassa. Nigerian keskuspankin toimista huolimatta valuuttareservit hupenivat 39,5 miljardista dollarista vuoden 2014 lopussa 26,4 miljardiin toukokuussa 2016. Valuuttareservien vähäisyys on johtanut useiden yritysten toimintojen vähentämiseen tai vetäytymiseen kokonaan Nigerian markkinoilta.

Hallitus julkaisi maaliskuun alussa 2017 kauan odotetun talouden elpymisen ja kasvun suunnitelman (Economic Recovery & Growth Plan), jossa asetetaan tavoitteeksi yksityissektorivetoinen talous ja vapaasti toimivat markkinat. Suunnitelma kattaa vuodet 2017–2020, ja siinä ennustetaan bruttokansantuotteen kasvun nousevan vuoden 2016 1,5 prosentista 2,19 vuonna 2017 ja seitsemään prosenttiin vuonna 2020. Erityisesti öljyntuotannon lisääntymisen ja öljyn hinnan suotuisan kehityksen uskotaan edistävän kasvua. Maatalous- ja teollisuussektoreiden odotetaan molempien kasvavan noin kahdeksan prosenttia vuoteen 2020 tultaessa. Talouskasvun kuudeksi keskeiseksi sektoriksi määritellään palvelut, maatalous, tehdastuotanto, mineraalisektori, rakennus- ja kiinteistöala. Tavoitteena on luoda 15 miljoonaa uutta työpaikkaa. Hallitus pyrkii houkuttelemaan rahoitusta ohjelmassa määritellyille prioriteettisektoreille kehitysrahoituksesta, yksityissektorilta, julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksien kautta sekä myymällä valtion omaisuutta.

Suunnitelman toimeenpano herättää kysymyksiä muunkin kuin rahoituksen osalta, koska hallitus tulee vuonna 2017 jo taipaleensa puoliväliin. Lisäksi suunnitelmassa on vähän konkretiaa välttämättömien rakenteellisten uudistusten toteuttamisesta. Analytiikot ovat olleet myös pettyneitä siihen, että suunnitelmassa esitetty valuuttamarkkinoiden normalisointi, mukaan lukien vuonna 2015 asetetun valuuttakiellon poistaminen 41 tuotteen ja palvelun tuomiseksi, ei kuitenkaan ole johtanut käytännön toimenpiteisiin.

Joulukuussa 2016 Moody's vahvisti Nigerian luottoluokitukseksi B1. Moody'sin mukaan Nigerian keskipitkän aikavälin kasvuennuste on vahva huolimatta tämänhetkisistä vaikeuksista, ja öljyntuotannon lisääntyminen auttaa tasapainottamaan valtion budjettia. Valtiontalous on pysynyt suhteellisen hyvin tasapainossa talouden laskusuhdanteesta huolimatta, ja viranomaiset pyrkivät laajentamaan öljysektorin ulkopuolista veropohjaa.

Bloombergin inflaatiota ja työttömyysastetta mittaavassa Misery Indeksissä Nigeria sijoittuisi nykytiedoilla sijalle kaksi Venezuelan jälkeen. Kuluttajahintainflaatioprosentti kasvoi 15 peräkkäistä kuukautta ja saavutti korkeimmat lukemat 11 vuoteen tammikuussa 2017, jolloin prosentti oli 18,7. Helmikuussa 2017 prosentti laski hieman 17,8:aan. Korkean inflaation takana ovat rakenteelliset syyt, kuten energian ja kuljetuksen korkeat hinnat, sekä korkeat tuotanto- ja tuontikustannukset. Liittohallitus ennustaa vuodelle 2017 15,74 prosentin inflaatiota. Vuodesta 2018 eteenpäin inflaation arvioidaan pysyvän yksinumeroisissa lukemissa.

Työttömyysprosentti on pysynyt korkeana jo vuosituhaten alusta lähtien, mikä heijastaa osaltaan Nigerian kangertelevaa siirtymistä maatalousvaltaisesta suoraan palveluyhteiskunnaksi käymättä läpi teollistumisvaihetta. Maatalous on edelleen suurin työllistäjä. Maataloussektori tarjoaa työtä 70 prosentille nigerialaisista ja vastaa noin 20 prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta sen osuus pienenee. Palvelusektori on jo noussut toiseksi suurimmaksi talouden sektoriksi, kun taas teollisuustuotannon osuus on laskenut. Vaikka Nigerian talous on kasvanut, kasvu ei ole tuonut tullessaan työpaikkoja ("jobless growth").

Nigerian tilastokeskuksen mukaan Nigerian työttömyysaste nousi 13,9 prosenttiin vuoden 2016 kolmannella neljänneksellä. Samaan aikaan vajaatyöllisyysprosentti on noussut 19,7:ään. Luku on noussut kahdeksan peräkkäistä vuosineljännestä vuodesta 2014 lähtien. Erityisen huolestuttavia lukemat ovat nuorten osalta, joista 45,64 prosenttia oli työttöminä tai vajaatyöllistettyjä vuoden 2016 kolmannella neljänneksellä. Työttömyys koskettaa sekä koulutettuja että kouluttamattomia: työttömistä nuorista 20 prosentilla on loppututkinto yliopistosta. Vaikka presidentti Buharin yksi prioriteetti on erityisesti nuorten työllisyyden lisääminen, käytännössä hallinto tuntuu olevan aseeton haasteiden edessä.

Vuoden 2017 budjettiesitys, noin 23,97 miljardia dollaria, on 20 prosenttia edellisvuotista suurempi, ja budjettivaje on noin 7,73 miljardia dollaria eli noin 2,18 prosenttia bruttokansantuotteesta. Öljytulojen voi odottaa kasvavan johtuen öljyntuotannon lisääntymisestä ja öljyn hinnan suotuisasta kehityksestä. Budjetti on tätä kirjoitettaessa senaatin ja edustajainhuoneen käsittelyssä. Budjetti hyväksyttäneen vasta kuukausia verotusvuoden alkamisen jälkeen, kuten vuonna 2016.

Nigerian julkinen velka kasvoi 38 prosenttia vuonna 2016 johtuen sekä liittovaltio- että osavaltiotason lisääntyneestä velanotosta pääasiassa öljyn hinnan laskun vuoksi. Velan osuus Nigerian bruttokansantuotteesta on 16,9 prosenttia, mikä ei ole paljon verrokkimaihin nähden. Nigerian suurin haaste ovat kuitenkin velanhoitokulut ja niiden suhde bruttokansantuotteeseen, mikä ei ole ole kestävällä tasolla. Talouden elpymisen ja kasvun suunnitelman mukaan liittohallitus aikoo lisätä ulkomaanvelan osuutta budjettivajeen tilkitsemisessä 28,8 prosentista vuonna 2016 45,3 prosenttiin 2017 ja 71,7 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.

Nigerian ulkomaankauppa kasvoi vuonna 2016 6,5 prosenttia vuodesta 2015. Vuoden 2016 neljännellä neljänneksellä Nigerian viennin arvo kasvoi johtuen lisääntyneestä öljyntuotannosta ja -viennistä. Nigerian ulkomaankauppa oli koko vuoden osalta silti alijäämäinen johtuen kolmen ensimmäisen neljänneksen alijäämästä. Ulkomaankaupan arvosta raakaöljyn osuus oli 45,9 prosenttia muiden öljytuotteiden 21,8 sekä teollisuustuotteiden 22,1.

Nigerian kauppasuhteet Aasiaan ja erityisesti Intiaan, sen raakaöljyn keskeisimpään markkinaan, jatkanevat tulevina vuosina kasvamistaan. Tuontimaista tärkein on Kiina, muita keskeisiä USA, Intia sekä Alankomaat ja viennin osalta tärkeimpiä kohteita Intian ohella Brasilia, Etelä-Afrikka, ja EU-maista Alankomaat ja Espanja. Yhdysvallat on toistaiseksi suurin ulkomaisten investointien lähde, mutta Intian ennustetaan ohittavan Yhdysvallat.

Suora vienti Suomesta Nigeriaan vuonna 2016 oli noin 19,3 miljoonaa euroa, mikä on noin kolmanneksen vähemmän kuin vuonna 2015. Suomen tuonti Nigeriasta oli 7,8 miljoonaa euroa. Kaiken kaikkiaan Suomen viennistä Afrikkaan suuntautuu vain muutama prosentti. Luvuista ei kuitenkaan näy koko todellisuus, koska suomalaisia tuotteita tulee Nigeriaan merkittävä määrä kolmansien maiden kautta tai näissä sijaitsevista tuotantolaitoksista. Suomalaisia globaaleja yrityksiä on Nigeriassa läsnä tällä hetkellä vain kourallinen, mutta niiden lisäksi useampi pienempi yritys toimii maassa paikallisen edustajan kautta. Viime vuosina Nigeriassa aktiivisia ovat olleet muun muassa jo mainitut informaatioteknologia-, terveys- ja koulutussektorin yritykset, joista useat harjoittavat maassa onnistunutta liiketoimintaa.

Nigerian markkinoilla on paljon mahdollisuuksia suomalaistoimijoille. Helmikuussa 2016 taloudellisten ulkosuhteiden alivaltiosihteeri Matti Anttosen johtama neljäntoista yrityksen delegaatio sai hyvän vastaanoton Abujassa ja Lagosissa, joissa yritykset tapasivat muun muassa useita eri ministereitä, Afrikan kehityspankin maajohtajan, Lagosin kuvernöörin ja komissaareja.

Nigeriassa yritysten menestyminen vaatii pitkän tähtäimen sitoutumista ja strategiaa, joka pitää sisällään henkilökohtaisten suhteiden luomista, kärsivällisyyttä monimutkaisessa liiketoimintaympäristössä ja suuren määrän jalkatyötä. Pääkaupunki Abuja maan keskiosissa on Nigerian hallinnon ydin, ja kaupan keskus Lagos sijaitsee maan lounaisrannikolla. Nigerian markkinoille pyrkivien ei kannata unohtaa muitakaan osavaltioita. Kaikkialla Nigeriassa toimittaessa pitää huomioida epävakaa turvallisuustilanne. Haasteina saattavat myös olla oikeiden kumppanien löytäminen, markkinoillepääsy ja menetelmien hitaus esimerkiksi paikallisten viranomaisten kanssa.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Nigeria on vuonna 2017 vaikeassa tilanteessa. Vaikka laman pahin vaihe on ohitettu, talouskasvu tulee kangertelemaan seuraavat vuodet. Taloudellisten ongelmien lisäksi Nigeria kamppailee valtaviin turvallisuushaasteiden edessä. Koillis-Nigeriassa Boko Haramin toiminta on synnyttänyt yhden maailman vakavimmista humanitaarisista kriiseistä. YK:n arvion mukaan jo 8,5 miljoonaa ihmistä tarvitsee humanitaarista apua Koillis-Nigeriassa vuonna 2017. Deltan osavaltiossa kapinalliset ovat vaatineet öljystä saatavien tulojen käyttämistä myös oman alueensa kehittämiseen ja tehostaneet vaatimuksiaan iskuilla öljyinfrastruktuuria vastaan. Vaikka vastakkainasettelussa on nyt aikalisä, tilanteen täydellinen stabilisoituminen ei ole lyhyellä tähtäimellä näköpiirissä. Maan keskiosissa paimentolaisten ja maanviljelijöiden välisissä jatkuvissa väkivaltaisuuksissa on eskaloitumisen vaara. Lounais-Nigeriassa Biafran itsenäisyystaistelijat ajavat alueensa eroa Nigeriasta. Tilanetta eivät auta presidentti Buharin sairastamisen johdosta käynnistyneet spekulatiot siitä, kykeneekö presidentti enää johtamaan maata.

Nigeria on yksi maailman epätasa-arvoisimmista maista. Yli 64 prosenttia väestöstä on köyhiä. Absoluuttinen köyhyys on lisääntynyt kuluneen vuosikymmenen aikana samalla, kun nigerialaisten miljonäärien määrä on kasvanut. Joidenkin arvioiden mukaan maassa olisi vuonna 2017 23 000 miljonääriä. Samaan aikaan merkittävällä osalla väestöllä ei ole riittävästi ruokaa, sähköä, eikä koulutusmahdollisuuksia. YK:n väestörahaston (United Nations Population Fund, UNFPA):n arvion mukaan maassa olisi 700 miljoonaa asukasta vuonna 2050 ja heistä valtaosa, jopa 650 miljoonaa, olisi köyhiä.

Nigerian väkiluku on nelinkertaistunut vuodesta 1960. Nigeriassa syntyy vuosittain seitsemän miljoonaa lasta, mikä on enemmän kuin koko EU:ssa yhteensä (5,1 miljoonaa). Väestönkasvu tulee pysymään korkealla tasolla. Maailman kymmenestä väkirikkaimmasta maasta tällä hetkellä seitsemäntenä olevan Nigerian väestö kasvaa nopeimmin, ja sen ennustetaan olevan sijalla kolme vuoteen 2050 tultaessa.

Työttömyys ja vajaatyöllisyys tulevat mahdollisesti aiheuttamaan lisää tyytymättömyyttä ja epävakautta jo valmiiksi useita kriisialttiissa Nigeriassa. Toisaalta Nigerian nuori kasvava väestö voi olla myös merkittävä voimavara. On ennustettu, että Nigeriassa on vuonna 2030 151 miljoonaa työikäistä (16 prosenttia koko Afrikan työvoimasta). Maassa tarvitaan kuitenkin konkreettisia poliittisia ratkaisuja työpaikkojen luomiseksi nuorille.

Nigeria on merkittävä toimija Saharan eteläpuolisessa Afrikassa jo pelkän kokonsa vuoksi. Suhteiden Etelä-Afrikkaan arvioidaan pysyvän jännitteisinä. Afrikan kaksi suurinta taloutta kilpailevat jatkossakin poliittisesta ja taloudellisesta vaikutusvallasta. Nigerian ja Etelä-Afrikan väliset suhteet kiristyivät vuoden 2017 alussa, kun Etelä-Afrikassa oleskelevat nigerialaiset joutuivat muukalaisvihamielisten hyökkäysten kohteiksi.

Sääntely-ympäristön kehitys

Liittohallitus muodosti kesällä 2016 presidentin liiketoimintaympäristön kehittämisneuvoston (Presidential Enabling Business Environment Councilin PEBEC). Neuvoston tarkoituksena on poistaa pullonkauloja ja byrokratiaa Nigerian nostamiseksi maailmanpankin ”Doing Business” -indeksissä 20 pykälää. Neuvoston puheenjohtajana toimii varapresidentti Yemi Osinbajo ja varapuheenjohtajina teollisuus- sekä investointi- ja kauppaministeri. Neuvoston jäseninä ovat muun muassa 9 ministeriä, Nigerian keskuspankin johtaja ja parlamentin ja yksityissektorin edustajia. Tavoitteidensa saavuttamiseksi PEBEC hyväksyi 60-päiväisen kansallisen toimitasuunnitelman (21.2.–18.4.), joka kattaa kahdeksan keskeistä toiminta-aluetta: yrityksen perustaminen, rakennusluvut, sähkö, omaisuuden rekisteröinti, lainansaanti, verojen maksaminen, ulkomaankauppa, ihmisten maahantulo ja maasta poistuminen. Määräajan päättymisen jälkeen neuvosto julkisti raportin, jonka mukaan 60 päivän sisällä toteutettiin 31 uudistusta.

Nigerian valuuttakurssipolitiikka on aiheuttanut jännitteitä Länsi-Afrikan talousyhteisön (ECOWAS) sisällä, jossa on pyritty harmonisoimaan tariffeja ja vahvistamaan talousaluetta kokonaisuutena. Nigeria on ECOWAS:in huomattavasti merkittävin rahoittaja ja jo siksikin keskeisessä asemassa yhteisön toiminnassa. ECOWAS:in yhteistä tullijärjestelmää (Common External Tariff, CET) alettiin toimeenpanna alueella viime vuonna, vaikka CET hyväksyttiin jo joulukuussa 2013. Tätä ennen Nigeria oli viivyttänyt tullijärjestelmän kehittämistä. CET:iä ei toimeenpanna useassa jäsenmaassa.

EU:n ja Länsi-Afrikan valtioiden kanssa pitkään, jo vuodesta 2003, neuvotteluissa olleen tavarakauppaa koskevan vapaakauppasopimuksen (Economic Partnership Agreement, EPA) toimeenpano odottaa vielä, koska Nigeria ei ole allekirjoittanut sopimusta (toistaiseksi myöskään Gambia ei ole allekirjoittanut EPA-sopimusta). Sopimus astuu voimaan vasta, kun kaikki ECOWAS-jäsenmaat ovat allekirjoittaneet ja kaksi kolmannesta ratifioinut sen.

Nigeria on Angolan rinnalla Afrikan suurin öljyntuottaja. Muun muassa sääntely-ympäristön epäselvyys ja korkeat toimintakustannukset rajoittavat investointeja ja kasvua öljysektorilla. Maalla ei ole riittävästi jalostamokapasiteettia, työmarkkinoilla on ollut levotonta ja maassa on ollut pulaa ulkomaisesta valuutasta. Viimeisten vuosien aikana Nigeriassa, öljyvaltiossa, on säännöllisin väliajoin kärsitty polttoainepulasta.

Sähköntuotannon ongelmat ja puutteellinen infrastruktuuri hidastavat Nigerian talouskasvua. Nigerian sähköntuotanto ei riitä kattamaan kysyntää ja sähköntuotannossa ja -jakelussa on suuria ongelmia, mikä aiheuttaa merkittäviä haasteita maassa toimiville yrityksille. Samoin maan puutteellinen liikenneverkko vaikeuttaa liiketoimintaa. Tieverkosta vain noin viidennes on päällystetty ja tiet ovat usein huonokuntoisia. Vähäinen rautatieverkko kaipaa kunnostusta. Kansainvälisiä lentoja operoidaan Nigerian 22 lentokentästä viidellä. Tärkeimmät satamat ovat Lagos, Port Harcourt ja Calabar. Satamat on yksityistetty, mutta tie- ja rautatieverkko ovat edelleen valtion omistuksessa.

SAMBIA

Pääkaupunki	Lusaka
Väkiluku	15,5 milj.
BKT	20,6 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	3,900 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	3 %
Inflaatio.....	20,7 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	9,2 % 29,2 % 61,7 %
Työttömyysaste	15% (2008)
Kaupungistumisaste	40,9 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Eteläisen Afrikan sisämaavaltiosta Sambiasta tuli vuonna 2016 erityisesti energiasektorin investoijien voimakkaan mielenkiinnon kohde. Sambian energiamarkkinat tarjoavat konkreettisia mahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille, mikä näkyy jo nyt kohonneina vientilukuina. Talouden notkahduksesta ja energiakriisistä huolimatta Sambian suhteellisen toimiva liiketoimintaympäristö, erityisesti verrattuna alueen moniin muihin maihin, kykeni edelleen houkuttelemaan mittavia ulkomaisia investointeja myös kaivossektorin ulkopuolelle. Energiasektorin ohella erityisesti maataloustuotannon monipuolistamiseen, mekanisointiin, kaupallistamiseen ja viennin kasvattamiseen sekä istutusmetsätalouteen ja jalostusarvoa nostavaan metsäteollisuuteen halutaan investointeja myös Suomesta. Sijoittajien luottamusta voi kuitenkin heikentää maan huonontunut demokratiakehitys elokuun 2016 yleisvaalien jälkeen.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Vuonna 2016 Sambian yli vuosikymmenen jatkunut voimakas talouden kasvuvauhti hidastui edelleen bruttokansantuotteen kasvaessa 3,3 prosenttia edellisen vuoden 3,6 prosentin sijaan. Vuoden 2015 lopulla alkanut talous- ja energiakriisi syveni vielä vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla. Sambian yhä varsin yksipuolinen pääosin kuparintuotantoon ja –vientiin pohjautuva talous kärsi erityisesti kuparin maailmanmarkkinahinnan laskusta ja kysynnän vähenemisestä Kiinan ja muiden päämarkkinoiden laskusuhdanteen vuoksi. Vientitulojen väheneminen vaikeutti jo muutenkin alijäämäisen valtiontalouden tasapainottamista ja yleisvaalivuoteen liittyvät osittain populistiseksi leimatut julkisten menojen lisäykset pahensivat edelleen talouden epätasapainoa. Energiantuotantovajeesta aiheutuva sähköntuonti aiheutti ison loven valtion kassaan sähkönhinnan-, polttoaine- ja maataloustukiaisten ohella ja aiheutti valtion maksuvalmiustilanteen heikkenemisen, millä oli negatiivisia kerrannaisvaikutuksia sekä yksityisen sektorin että kotitalouksien taloudellisen tilanteeseen. Sambian valuutan kwachan ulkoisen arvon romahdus nosti inflaation yli 20 prosentin lukemiin. Samanaikaisesti valtion voimakkaasti lisääntynyt kotimainen lainanotto vähensi raha- ja pääomamarkkinoiden likviditeettiä ja nosti lainakorot kestävämmälle tasolle.

Elokuun yleisvaalien jälkeen vallan kahvassa jatkanut Patriotic Front -puolue esitteli Zambia Plus -reformiohjelman jonka tavoitteena on valtion talouden tasapainottaminen. Vuoden 2016 viimeisellä ja vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä taloudessa koettiin useita positiivisia merkkejä: vaaleihin liittyneen poliittisen

epävarmuuden vähetessä ja kuparin maailmanmarkkinahinnan kohotessa myös ulkomaisten sijoittajien luottamus Sambian talouteen alkoi lisääntyä ja valtion kotimainen lainanotto helpottui, mikä lisäsi markkinoiden likviditeettiä saaden inflaation laskemaan alle kaksinumeroiselle tasolle ja vakiinnuttaen valuuttakurssin aiempiin lukemiin. Korkotaso on kuitenkin säilynyt korkealla pankkien lainakorkojen yltäessä jopa 30 prosenttiin, mikä on vähentänyt sekä yritysten että kotitalouksien rahoitusmahdollisuuksia haitaten kotimarkkinoiden kasvua. Hallituksen vuonna 2016 alkaneet neuvottelut kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kanssa talouden sopeuttamispaketista jatkuvat edelleen. Edistystä on tapahtunut keskeisissä ongelmakohdissa, esimerkiksi sähkötariffien nostamisessa kustannusvastaavalle tasolle, minkä on esitetty tapahtuvan asteittain touko-heinäkuussa 2017. Vuonna 2017 bruttokansantuotteen odotetaan kasvavan 3,9 prosenttia ja vuonna 2018 4,6 prosenttia lähinnä lisääntyvän kuparintuotannon ja piristyneen maataloustuotannon ansiosta samaan aikaan kuin aluetta vaivannut kuivuus ja energiapula alkavat helpottua.

Keskitulomaaksi vuonna 2030 tähtäävän Sambian lähes 16 miljoonan hengen väestö, jonka odotetaan yltävän 27 miljoonaan vuonna 2035, tarjoaa vahvat kotimarkkinat monenlaisille kulutushyödykkeille. Samaan aikaan Sambian keskeinen asema Eteläisen Afrikan solmukohdassa tarjoaa pääsyn 390 miljoonan ihmisen COMESA-alueelle, 277 miljoonan ihmisen SADC-alueelle ja 600 miljoonan ihmisen Kairosta Kapkaupunkiin ulottuvan COMESA-SADC-EAC -vapaakauppa-alueen markkinoille. Viimeksi mainittu markkina-alue kattaa noin 60 prosenttia Afrikan mantereen sisäisestä kaupasta. Vuonna 2016 Sambian osuus COMESA-alueen tuonnista oli 22 prosenttia ja viennistä 11,7 prosenttia. Vastaavasti Sambian osuus SADC-alueen tuonnista oli 13,6 prosenttia ja viennistä 11,7 prosenttia.

Kauppataseen alijäämä kasvoi vuoden toisella neljänneksellä 505 miljoonaan dollariin erityisesti sähköntuotannon ja energia- ja kaivosteollisuuden koneiden ja laitteiden tuonnin kasvaessa. Kokonaisvienti laski vuoden 2015 noin 7 miljardista noin 6,4 miljardiin dollariin. Kupari ja koboltti kattavat noin 72 prosenttia viennistä. Huolimatta Sambian pyrkimyksistä monipuolistaa taloutensa ja viennin yksipuolista rakennetta, muiden tuotteiden, kuten maataloustuotteiden, osuus on pysynyt lähellä 30 prosenttia vuosikaudet. Maissi, ruokosokeri, tupakka ja puuvilla muodostavat suurimman osan maataloustuotteiden viennistä. Kotimaisten tuotteiden alhainen jalostusaste, epätasainen saatavuus ja puutteellisuus pakkauksessa ja merkinnöissä, mutta toisaalta myös tarkastus- ja sertifiointitoiminnan heikko laatu, heikentää eniten sambialaisten maataloustuotteiden vientipotentiaalia.

Huolimatta tämänhetkisistä talousongelmista Sambia on onnistunut pysymään mittavien ulkomaisten suorien investointien kohdemaana erityisesti kaivossektorinsa, mutta enenevässä määrin myös energia- ja maataloussektorinsa, houkuttavuuden vuoksi. Energiasektorin ohella erityisesti maataloustuotannon monipuolistamiseen, mekanisointiin, kaupallistamiseen ja viennin kasvattamiseen sekä istutusmetsätalouteen ja jalostusarvoa nostavaan metsäteollisuuteen halutaan investointeja. Vuonna 2016 investointilupaukset energia-, maatalous-, rakennus-, teollisuus- ja kiinteistösektoreille kohosivat hieman edellistä vuotta korkeammalle yltäen 3,4 miljardiin dollariin. Energiasektorille kohdistui investointilupauksia eniten, 26 prosenttia eli 878 miljoonaa dollaria, kohdistuen sekä vesivoimaan että aurinko- ja bioenergiaan. Akuutista energiakriisistä kärsivä valtio on panostanut nopeassa aikataulussa raivaamaan esteet muun muassa suuren kokoluokan aurinkovoimaloiden rakentamiselle ja ensimmäiset hankkeet ovat jo käynnistyneet. Sektorin investointeja pyritään edistämään myös siirtymällä vähitellen kustannusvastaaviin tariffeihin vuoden 2017 aikana, ottamalla käyttöön uusiutuvan energian syöttötariffit ja tarkastelemalla uudelleen kansallisen energiayhtiön asemaa sähköntuotannossa, -siirrossa ja -jakelussa. Kohonneista investointilupauksista huolimatta vuoden 2016 toteutuneiden suorien ulkomaisten investointien arvioidaan jäävän 1,1 miljardiin dollariin eli alle vuoden 2015 1,6 miljardin dollarin tason.

Sambian tärkeimmät vientimaat ovat Etelä-Afrikka, Kongon demokraattinen tasavalta, Kiina, kuparituotteiden kauttakulkumaa Sveitsi ja viidentenä EU-maat. Tärkeimmät tuontimaat ovat Etelä-Afrikka, Kongon demokraattinen tasavalta, Kiina, Sveitsi, Arabiemiiraatit ja EU-maat. Suoria sijoituksia tehdään eniten Iso-Britanniasta, Etelä-Afrikasta ja Zimbabwesta.

Suomen ja Sambian välinen kauppa

Sambia oli vuonna 2016 kauppavaihdolla mitattuna Suomen 5. tärkein kauppakumppani vähiten kehittyneiden maiden sekä muiden matalan tulotason maiden välisessä kaupassa Bangladeshin, Kongon demokraattisen tasavallan, Kambodžan ja Kenian jälkeen. Suomen viennin osalta Sambia ylsi kuitenkin 2. sijalle heti Bangladeshin jälkeen viennin kasvaessa 48 prosenttia ja yltäessä 35,7 miljoonaan euroon. Pääosa viennin kasvusta on sähkögeneraattoreita ja niiden osia sekä maansiirto- ja kaivinkoneita. Toisaalta tuonti Sambiasta Suomeen laski 86 prosenttia yltäen vain 142 000 euroon.

Vuonna 2016 Sambiaan jo etabloituneiden suomalaisten yritysten joukko (noin 10 yritystä) pysyi pääosin samana edustaen kaivossektorin teknologiatoimittajia, mobiiliverkkojen hallintaa ja energiasektoria. Suomalaisen yritysten lisääntynyt mielenkiinto kohdistuu tällä hetkellä erityisesti energia- ja myös jätteestä energiaa – sektoreille. Vuonna 2016 solmittiin myös mittavia uusia energiateknologian ja -ratkaisujen toimitussopimuksia, jotka tulevat toivottavasti näkymään tulevien vuosien vientiluvuissa.

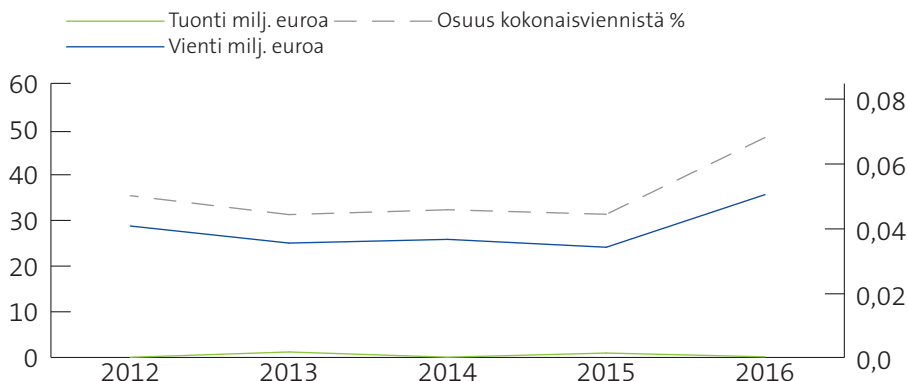
Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Elokuussa 2016 järjestetyissä presidentin, parlamentti- ja paikallisvaaleissa valtaa pitävä Patriotic Front–puolue varmisti voittonsa opposition toimintaa, muun muassa kokoontumisvapautta ja median toimintaa, rajoittamalla. Vaikka vaalit sujuivat pääosin rauhanomaisesti, on vastakkainasettelu istuvan puolueen ja opposition kannattajien välillä jatkunut ja johtanut välillä paikallisiin mellakoihin. Huhtikuussa 2017 oppositiojohtaja pidätettiin maanpetoksesta epäiltynä ja levottomuuksien estämiseksi istuva presidentti esitti jopa kansallisen hätätilan julistamista. Pääosin turvallisuustilanne maassa on kuitenkin säilynyt rauhallisena yksittäisistä paikallisista levottomuuksista, kuten tuhopoltoista, huolimatta. Osittain tilanne vaikuttaa olevan kahden voimakkaan johtohenkilön välinen valtataistelu, mutta myös aiemmin suhteellisen yhtenäiseltä vaikuttanut kansa on jakaantunut selvemmin poliittisiin leireihin myös maantieteellisesti. EU-maat ja muut Sambiassa olevat diplomaattisuhteita ylläpitävät tahot ovat vedonneet päättäjiin tilanteen rauhanomaisen ratkaisun puolesta. Tilannetta ei auta, että vastikään vaaleissa viiden vuoden lisämandaatin saanut presidentti on jo esittänyt perustuslakituomioistuimelle lakimuutosta kolmannen kauden mahdollistamiseksi. Talous- ja energiakriisin kurimuksesta kärsivälle ulkomaisille investointeja ja avustuksia kaipaavalle valtiolle poliittisen epävakauden lisääntyminen on haitallista ja tulee vaikeuttamaan talouden tasapainottamista, mikäli sijoittajien luottamus vähenee.

Korruptio tunnustetaan yleisesti ongelmaksi sekä julkishallinnossa että yksityisellä sektorilla. Vaikka istuva hallitus ja presidentti ovat ottaneet voimakkaasti kantaa korruption vähentämisen puolesta, konkreettisia tekoja tämän edistämiseksi on tehty vähän, muutamia pidätyksiä ja oikeustapauksia lukuun ottamatta. Korruptio ilmenee muun muassa epäilyttävinä päätösinä julkisissa hankinnoissa sekä oletuksina siitä, että infrastruktuurihankkeiden arvoja on keinotekoisesti paisuteltu. Toiveena on, että esimerkiksi käynnissä oleva siirtyminen sähköisiin julkisiin hankintoihin vähentää vähitellen korruptioriskiä.

Huolimatta kaupungistuvan keskiluokan kasvavasta osuudesta Sambian lähes 16 miljoonan asukkaan väestöstä, yli 54 prosenttia sambialaisista elää virallisen köyhyysrajan alapuolella pääosin maaseudulla, jossa kou-

Suomen ja Sambian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

lutus-, työ- ja toimeentulomahdollisuudet ovat vähäiset. Maaseudulla lähes puolet väestöstä on vielä ilman puhdasta vettä, 80 prosenttia ilman sanitaatiota ja vain reilu 4 prosenttia on keskitetyn sähkönjakelun piirissä. Kaupungeissa vain noin 10 prosenttia on ilman puhdasta vettä mutta 65 prosenttia edelleen ilman kunnon sanitaatiota; kuitenkin lähes 70 prosenttia on sähkönjakelun piirissä. EU ja kehityspankit, mukaan lukien Euroopan kehityspankki, tukevat edelleen Sambiassa mittavia infrastruktuurihankkeita muuan muassa vesi-, jäte- ja energiasektoreilla, joiden suunnitteluun ja toteuttamiseen myös suomalaiset yritykset voisivat pyrkiä entistä vahvemmin mukaan.

Myös terveyssektorille ja koulutukseen kaivataan lisää investointeja. Sambiassa on yksi maailman korkeimmista HIV/AIDS-levinneisyyksistä (13,3 prosenttia väestöstä). Lähes kolmen prosentin väestönkasvu aiheuttaa lisäpainetta köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiselle. Tällä hetkellä nuorten, 15–35 -vuotiaiden, osuus Sambian lähes 16 miljoonan hengen väestöstä on noin 37 prosenttia eli yli 5,9 miljoonaa henkeä. 10,5 prosentin nuorisotyöttömyys korostaa tarkeyttä uudistaa ammatillista koulutusta työmarkkinoiden tarpeita vastaavaksi sekä luoda työpaikkoja myös nuorisoyrittäjyyteen kannustamalla.

Sääntely-ympäristön kehitys

Sambia hyötyy edelleen EU:n vähiten kehittyneille maille suunnatusta Kaikki paitsi aseet–kauppajärjestelmästä (EBA). Sambia voi halutessaan myös liittyä väliaikaiseen (interim) EPA-sopimukseen, jonka toimeenpanoon EU nyt keskittyy varsinaisten EPA-sopimusneuvottelujen pitkittymisen vuoksi, mutta ilmeisesti haluja tähän ei ole. USA:n kanssa Sambialla on vastaava suosituimmuusjärjestely AGOA-sopimuksen alla ja Japanin, Kiinan, Intian ja Kanadan kanssa on samoin voimassa erikseen neuvotellut kahdenväliset sopimukset. Vuodesta 2017 alkaen Sambia pyrkii myös hyötymään enemmän vastikään Kongon demokraattisen tasavallan ja Angolan kanssa solmituista kauppasopimuksista.

Yleisvaalivuonna 2016 kauppaan ja investointeihin vaikuttavassa sääntely-ympäristössä ei tapahtunut paljoakaan muutoksia. Ulkomaisia investointeja houkutellessaan muuan muassa erityistalousalueita (niin sanottuja Multifacility Economic Zones) perustamalla ja tarjoamalla insentivejä niihin investoiville yrityksille. Samaan aikaan kotimarkkinayrityksiä, erityisesti pk-yrityksiä, yritetään suojella äkillisillä tuontirajoituksilla ja –kielloilla,

joiden laillisesta perustasta ei tunnu olevan mitään yksimielisyyttä edes valtionhallinnon sisällä. Viime aikoina tuontikieltoja on asetettu esimerkiksi pakatuille kasviöljyille ja vientikieltoja maissille, josta Sambiassa on yli-tuotantoa samaan aikaan kun naapurimaat ovat kärsineet heikosta ruokaturvasta. Usein nämä julkisuudessa uutisoidut kiellot, esimerkiksi vihannesten ja hedelmien maahantuontia koskevat kiellot, eivät ole kuitenkaan tulleet voimaan. Ulkomaisten yritysten on ajoittain edelleen vaikea saada työlupia ulkomaisille työntekijöille muuten kuin määräajaksi, johon yleensä sisältyy velvollisuus siirtää sinä aikana vastaava osaaminen sambialaiselle työntekijälle.

Haasteista huolimatta Sambian houkuttavuus investointien ja yritystoiminnan kohteena on säilynyt korkealla erityisesti muihin Eteläisen Afrikan maihin ja yleensä Afrikan maihin verrattuna. Esimerkiksi viimeisimmässä Maailmanpankin Doing Business -indeksissä Sambian sijoitus oli 98. tutkituista 190 maasta, ollen muuan muassa huomattavasti Namibiaa parempi.

TANSANIA

Pääkaupunki	Dodoma/Dar es Salaam
Väkiluku	52,5 milj.
BKT	46.7 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	3,100 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	7.2 %
Inflaatio.....	5.2 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	25.1 % 27.6 % 47.3%
Työttömyysaste	NA %
Kaupungistumisaste	31.6 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Tansanian vahva talouskasvu, kuluttajien määrän lisääntyminen, hyvä maantieteellinen sijainti, rauhallinen poliittinen tilanne sekä kattavat luonnonvarat voisivat tehdä maasta alueellisen kaupan keskuksen. Tansanian potentiaali ei ole kuitenkaan toteutunut liiketoimintaympäristöön liittyvien haasteiden takia. Näitä ovat esimerkiksi tullauksen pitkät odotusajat ja kalliit maksut, verotukseen ja työlulupiin liittyvät hankaluudet sekä korruptio. Hallitus on kuitenkin alkanut uudistaa liiketoimintaympäristöä. Haasteista huolimatta liiketoimintamahdollisuudet Tansaniassa lisääntyvät, sillä voimakkaasti kasvava väestö tarvitsee lisää infrastruktuuria, energiaa, tuotteita ja peruspalveluita, kuten koulutusta ja terveydenhoitoa. Näiden lisäksi suomalaisyrityksille liiketoimintamahdollisuuksia on metsä- ja ICT-sektoreilla sekä erilaisissa innovaattoriatkaisuissa. Keskushallinnon siirtyminen pääkaupunki Dodomaan voi tarjota uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Maan tulisi kuulua suomalaisyritysten kasvusuunnitelmiin, kun kasvavilla markkinoilla on tilaa. Paikallistuntemus, paikalliset kumppanit, suhteiden luominen, riskienhallinta ja pohjatyon tekeminen ovat avainsanoja Tansaniaan tuleville yrityksille.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Tansanian talouskasvu on jo vuosikymmenen ajan ollut vahvaa, ja keskipitkällä aikavälillä sen odotetaan kasvavan yhä 6–8 prosentin vuosivauhtia. Sen ansiosta maa olisi yksi maailman viidestä nopeimmin kasvavasta taloudesta. Numerot näyttävät hyviltä ja talouden perusta on vahva: makrotalous on hyvässä hoidossa, velkatilanne hyvässä kontrollissa ja verotulot ovat nousseet huomattavasti. Inflaatio on loppuvuodesta 2016 lähtien ollut hieman kasvussa (nyt 6,4 prosenttia) johtuen korkeammista kuljetus- sekä ruoantuotantokustannuksista.

Talouskasvusta huolimatta Tansania on edelleen vähiten kehittynyt maa, sen bruttokansantuote asukasta kohti vuonna 2015 oli 879 dollaria. Talouskasvua tukevat ulkomaiset investoinnit, yksityinen kulutus ja kasvu erityisesti rakennus-, viestintä- ja kuljetussektoreilla. Samalla valtiontalouden alijäämä, alhainen veronkantoaste (noin 14 prosenttia bruttokansantuotteesta), köyhyys ja haasteet infrastruktuurissa asettavat riskejä taloudelle. Lisäksi erittäin nopea väestönkasvu asettaa omat haasteensa kehitykselle. Vuosittain 800 000 nuorta tulee työmarkkinoille, joita ei juurikaan ole. Tansanian yksityissektori kehittyy, ja haasteista huolimatta liiketoimintamahdollisuuksia syntyy. Työpaikat syntyvät lähes yksinomaan yksityissektorille ja siellä pääosin epäviralliselle sektorille. Tuotantosektorin osuus Tansanian bruttokansantuotteesta on nyt noin 8,6 prosenttia ja tavoite

Pekka Hukka toimii suurlähettiläänä ja Elina Korhonen TF-koordinaattorina Suomen Dar Es Salaamin suurlähetystössä.

vuonna 2020 on 15 prosenttia. Sektorin kehitys riippuu maan kyvystä päästä paremmin osaksi alueellisia ja globaaleja arvoketjuja. Perinteisen vientituotteen, kullan, markkinahinnan vaihdellessa vaihtoehtoiset arvot lisäävät vientituotteet ovat olennaisia talouskasvun kestävyden vahvistamiseksi.

Tansanian hallituksen vuonna 2016 käynnistynyt viisivuotissuunnitelma painottaa teollistumista sekä yksityis-sektorin ja liiketoimintaympäristön kehittämistä. Kohteina ovat paljolti kotimaan ja lähialueen markkinat, ja painopisteenä infrastruktuuri mukaan lukien tiestö, rautatiet ja energia. Tansanian kehityksen selkärangaksi kutsuttu teollistamishjelma on kuitenkin käynnistynyt odotettua hitaammin. Hallitus ei ole pystynyt viemään suunniteltuja merkittäviä infrastruktuurihankkeita toteutusvaiheeseen, valtion energiayhtiö Tanesco tuottaa yhä tappiota ja Dar es Salaamin sataman liikennemäärät vähenevät edelleen. Hallituksen budjetti vuodelle 2017/2018 on noin 13 miljardia euroa. Sen prioriteetteihin kuuluvat muun muassa rautatieverkon uudistus, rautamalmin ja kivihiilen louhimishankkeet sekä nestemäisen kaasun käsittelylaitoksen ja kahden sokeritehtaan rakennushankkeet.

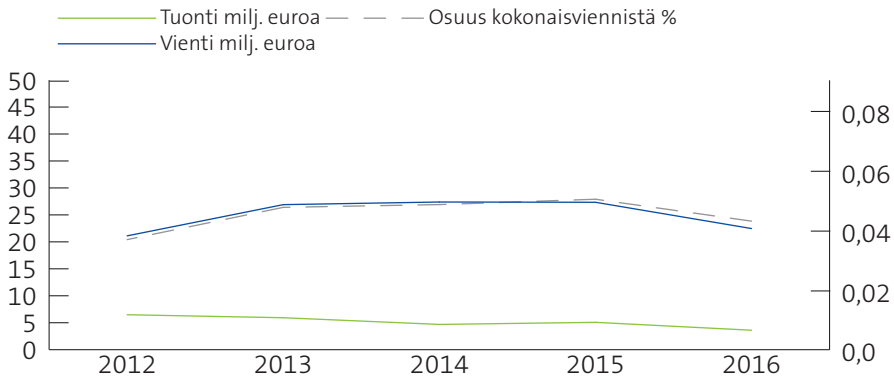
EU+ (EU, Sveitsi ja Norja) on Tansanian suurin ulkomaisten sijoitusten lähde. Eurooppalaiset sijoittajat ja yritykset ovat merkittäviä maatalous-, kaivannais-, energia-, ICT- sekä öljy- ja kaasusektoreilla, jotka työllistävät yli 100 000 tansanialaista. Suomalaiset ovat investoineet Tansaniaan vähän ja pääosin julkisten kanavien kautta muun muassa metsäsektorille. Suomessa on Tansanian tuntemusta, mutta silti suomalaisyritykset ovat olleet arkoja investoimaan Tansaniaan. Maa on nähty markkina-alueena, ja tavaroita ja palveluita on kaupattu Suomesta käsin. YK:lla ja kansainvälisillä kehitysrahoituslaitoksilla on maassa laajat hankkeet, joissa myös suomalaisyritykset voisivat kilpailla, varsinkin osakkaina tai alihankkijoina. Suomalaisen omistamia yrityksiä toimii Tansaniassa noin kymmenkunta esimerkiksi kuljetus-, ICT- ja turismisektoreilla. Yritysten koot vaihtelevat Suomen suurimmista yhden tai kahden hengen pienyrityksiin.

Suomen ja Tansanian välinen kauppa on varsin vähäistä. Kauppatilastojen mukaan Tansaniasta tuotiin Suomeen vuonna 2016 alle neljän miljoonan euron edestä lähinnä maataloussektorin tuotteita. Suomen vienti Tansaniaan oli noin 22,5 miljoonaa euroa. Vientituotteet ovat erityisesti koneita, kuljetusvälineitä ja lannoitteita. On kuitenkin huomattava, että osa suomalaistuotteista tulee Tansaniaan muiden maiden kautta. Suomalaisyrityksille liiketoimintamahdollisuuksien kannalta kiinnostavia sektoreita ovat muun muassa metsä, energia, ICT, cleantech, opetus ja terveys. Tansanialaisten työllistäminen on yksi maan hallinnon päätavoitteita, ja tämä tulee myös helpottamaan työllistävien yritysten tuontia maahan. Suomalaisen yritysten tulisi pyrkiä tarjoamaan liiketoiminnassaan isompia kokonaisuuksia tai olemaan osana niitä. Rahoitusmallit ja -järjestelyt tulisi olla valmiiksi mietittyinä. Liiketoiminnan aloitus on aikaa vievää ja vaatii kaukonäköisyyttä, läsnäoloa ja paikallisia teknologiaa vastaanottamaan kykeneviä kumppaneita, jotka pystyvät takaamaan etabloitumisen lisäksi työntekijöiden saannin, koulutuksen ja uralla etenemisen. Syitä suomalaisyritysten vähäiseen liiketoimintaan Tansaniassa ovat maan kehittymätön liiketoimintaympäristö, työlupatoiminta, rajalliset kotimaiset rahoitusmahdollisuudet, läpinäkyvät verojärjestelyt sekä luottamuksen puute ja korruptionriski. Julkisen sektorilla on tarpeita monenlaisille kehitysinvestoinneille, mutta prosessit ovat pitkiä ja maksukyky on heikko. Presidentti Magufulin hallinnon ohjelmassa on kuitenkin positiivisia merkkejä, kuten korruptionvastainen toiminta. Hallinto pyrkii parantamaan liiketoimintaympäristöä sääntöperusteiseen ja tasapuolisen kohtelun suuntaan, esimerkiksi säännösten noudattamiseen, lupamenettelyihin ja verotukseen liittyen.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Tansaniassa käytiin parlamentti- ja presidentinvaalit lokakuussa 2015. Ne olivat monella tapaa ainutlaatuiset maan historiassa, sillä vaaleissa oli ensi kertaa todellinen kilpailuasetelma valtapuolueen CCM:n sekä oppositiokoalition välillä. CCM säilytti kuitenkin asemansa, ja presidentiksi valittiin John Pombe Magufuli.

Suomen ja Tansanian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

Tansania pyrkii uudistumaan vahvasti presidentti Magufulin johdolla, joka on toteuttanut raivokkaasti verotusuudistuksia ja yrittänyt vähentää korruptiota niin maan hallituksen kuin CCM:n sisällä. Lisäksi Magufuli on siivonnut omaa hallintoaan tehottomista käytännöistä ja antanut potkuja osaamattomille johtajille. Nopeat ja laajat uudistukset ministeriöiden ja muiden valtion virastojen toimintatavoissa ja henkilökunnassa ovat johtaneet joissain tapauksissa osaamisvajeeseen ja toimintojen hidastumiseen. Uuden hallinnon käynnistyminen on kestänyt arvioiden mukaan liian pitkään, ja Magufulin tulisi korruption vastaisen taistelun ohella nyt kirä viisivuotissuunnitelman toteuttamista muun muassa priorisoimalla sen lukuisia tavoitteita.

Esimerkki Magufulin tempoilevasta ja nopeatahtisesta toiminnasta on keskushallinnon siirto Dar es Salaamista pääkaupunki Dodomaan. Päätös siirrosta on tullut jo neljäkymmentä vuotta sitten maan ensimmäiseltä presidentiltä, mutta yksikään presidenteistä ennen Magufulia ei ryhtynyt toimeen. Siirtoa perustellaan Dar es Salaamin liiallisella kasvulla ja tarpeella saada maahan useampia kasvukeskuksia. Ministerit, varaministerit, kansliapäälliköt ja kansliansa ovat jo siirtyneet, ja Magufulin uskotaan siirtyvän Dodomaan jo vuoden 2018 aikana. Myös diplomaattikunnan odotetaan siirtyvän Dodomaan. Pääkaupungin siirto luo investoijille uusia mahdollisuuksia, sillä Dodoman infrastruktuuri, mukaan lukien tiet, lentokenttä, virastot ja asunnot sekä sosiaalipalvelut, on lähes olematonta. Dodoma saattaa olla uusi mahdollisuus edistää myös suomalaista osaamista, etenkin infrastruktuurin rakentamisessa. Suomalaistoimijoiden olisi hyvä tulla paikan päälle arvioimaan mahdollisuuksiaan tarjota ratkaisuja ja hakea kontakteja myös alihankintoihin. Yleisten töiden ministeriön alainen Capital Development Authority johtaa kaupungin infrastruktuurihankkeiden suunnittelua.

Sisäpolitiikassa vanhaa tapaa seuraten presidentti Magufuli siirtyi kesällä 2016 valtapuolue CCM:n puheenjohtajaksi, mutta hän ei ole saanut puoluetta yksimielisesti taakseen. Hän määrää suunnan ja tahdin, vaihtoehtoja ei kysellä eikä niitä pohdita. Oppositiota hän ei tunnu sietävän, vaikka se on sekava ja eripurainen ryhmittymä, jolla ei ole todellisia mahdollisuuksia vaikeuttaa presidentti Magufulin politiikkaa. Magufulin aikana median toimintavapautta on rajoitettu ja toimittajia on pidätetty ja uhkailtu. Myös kansalaisyhteiskunnan toimintatilaa on kavennettu. Kansalaisjärjestöjä on poistettu rekisteristä, osa maksamattomien verojen vuoksi, mutta osa myös toiminnan sisällön perusteella.

Liittovaltion toinen osa, Sansibar, alkaa muodostua Tansanian demokratian koetinkiveksi. Autonomisella Sansibarilla lokakuun 2015 presidentin- ja parlamenttivaalit mitätöitiin ”mittavien väärinkäytösten” vuoksi.

Mitätöinti tehtiin heikoin perustein varsinkin, kun vaalitarkkailijat olivat julistaneet vaalit pääosin reiluiksi ja vilpistä vapaiksi. Tilanne johti uusiin vaaleihin maaliskuussa 2016, joita oppositio boikotoi. Istuva valtapuolueen (CCM) presidentti voitti yli 90 prosenttia äänistä. Nyttemmin Sansibarin tilanne on tasaantunut. Tansania on perinteisesti ollut vakaa maa ja pysyy sellaisena todennäköisesti myös tulevaisuudessa. Presidentti Magufulin hallinto ja sen toimet ovat saaneet paljon kannatusta kansalaisten keskuudessa. Vaikka kritiikkiäkin on ilmassa, presidentti Magufuli ei ole kohdannut todellista vastustusta uudistuksia ajaessaan.

Sääntely-ympäristön kehitys

Tansania on useiden alueellisten järjestöjen, kuten Itä-Afrikan yhteisön (EAC), Eteläisen Afrikan kehitysyhteisön (SADC) ja Afrikan unionin jäsen. Presidentti Magufulin kaudella ajatus kansallisesta edusta on noussut vahvemmin esiin ja kiinnostus, ymmärrys sekä kaukonäköisyys esimerkiksi EAC-integraation hyödyistä ja mahdollisuuksista on vielä rajallista. Tansania on useimmissa yhteistoimissa toiminut hitaasti ja varovaisesti pelkonaan kilpailu, etenkin Kenian kanssa.

Pitkään yhdessä EAC-jäsenmaiden kanssa neuvoteltu EU-vapaakauppasopimus (EPA) vaikeutui loppumetreillä ja on edelleen ratkaisematta. Tansania katsoo, että EPA-sopimus mahdollisesti hidastaisi maan oman teollisuuden kehittymistä ja että EPA ei anna sille mitään uutta, koska sen kauppa EU:n kanssa on jo tullivapaata niin sanotun Everything but Arms -järjestelyn kautta. EU suhtautuu tilanteeseen odottavasti ja positiivisesti etsien ratkaisuja. Jos EPA-sopimus saadaan aikaiseksi, se antaa Tansanialle mahdollisuuden suojella omaa orastavaa teollisuuttaan sekä mahdollistaa Tansanialle suosituimmuusaseman myös tulevaisuudessa, kun Tansania siirtyy keskitulotason maaksi.

Tansania elää sääntely-ympäristön suhteen kahdessa toisiinsa liittyvässä maailmassa: yhtäältä se on sitoutunut EAC:n vapaakauppa-alueeseen ja yhteiseen tulliliittoon; ja toisaalta se luo tulliliiton sisällä ja sen poikkeusmenettelyjen mahdollistamana koko ajan protektionistisempaa politiikkaa suojellakseen omaa kasvavaa teollisuuttaan sekä tukeakseen kotimaan kulutuskysyntää. Kaikki EAC:n jäsenmaat tekevät tätä, mutta Tansania on asettanut EAC:n sisällä eniten väliaikaisia kaupanesteitä (non-tariff barriers). Viimeisen kahden vuoden aikana Tansania on lisännyt EAC:n sisällä yhteensä 17 uutta kaupanestettä. Vuonna 2013 Tansaniassa raportoitiin yhteensä 24 kaupanestettä, joista kahden vuoden aikana saatiin ratkaistua 13. Monet kaupanesteistä liittyivät rekkaliikenteen kohteluun teillä ja raja-asemilla, sekä lupien hitaaseen käsittelyyn viranomaisten toimesta. EAC:n sisällä Tansania on sitoutunut vähiten palvelusektoria koskeviin kaupan vapauttamisen sääddöksiin. Kulutushyödykkeiden osalta Tansania pärjää vertailussa muihin EAC-maihin hyvin, sillä se on tehnyt toiseksi eniten niitä koskevia uudistuksia.

Huolimatta EAC:n kauppaa vapauttavista sopimuksista, Tansania on käytännössä siirtynyt vahvempaan sääntelyyn. Viisivuotissuunnitelmansa mukaisesti presidentti Magufuli on luvannut parantaa liiketoimintaympäristöä esimerkiksi säännösten noudattamiseen, lupamenettelyihin ja verotukseen sekä etenkin korruption kitkemiseen liittyen. Viime vuoden aikana liike-elämään vaikuttavia uudistuksia on tehty useita, ja ne ovat saaneet ristiriitaisen vastaanoton. Maan tapa on muuttunut, ja käytännön tasolla kiristyneen sääntely-ympäristön määrätietoinen toimeenpano muun muassa työlupien myöntämisessä, verotuksessa ja siirtohinnoittelun valvonnassa on aiheuttanut yritysten kannalta katsoen myös sekaannusta ja jossain määrin epävarmuutta. Tansanian hallitus haluaa vahvan yksityissektorin ja vahvan sääntelyn, mutta ei tällä hetkellä tunnu löytävän yhteyttä yksityissektorin kanssa. Yksityissektoria ohjataan investoimaan hallituksen osoittamiin kohteisiin tai sektoreille. Yksityissektorin toimijat ovat tyytymättömiä ja vaativat parempaa dialogia hallituksen kanssa sekä yhteisymmärrystä toimintaperiaatteista. Tansanian sijoitus Maailmanpankin vuoden 2017 Doing Business -indeksissä oli 132 ja pistemäärä 54.48. Pistemäärä nousi jo toista vuotta peräkkäin, perustuen tällä kertaa

siihen, että viranomaisten luottotietojen saanti luoton hakijoilta ja antajilta on parantunut, eli toisin sanoen maassa on enemmän luottokelpoisia henkilöitä ja yrityksiä kuin aiempina vuosina. Toisaalta Tansanian sijoitus on pysynyt suunnilleen samana kymmenen vuotta. Tansania pärjää mittauksessa hieman paremmin kuin Saharan eteläpuolinen Afrikka keskimäärin, mutta jää selvästi jälkeen EAC-naapurimaistaan Ruandasta, Keniasta ja Ugandasta.

Suuri haaste Tansanian liiketoimintaympäristölle on rajakaupan hitaus ja sen korkeat kustannukset. Vienti-tuotteiden käsittelytullit ovat 1160 dollaria (vertaa Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvo 583 dollaria), ja aika käsittelylle on noin 96 tuntia (vertaa Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvo 103 tuntia). Tuontituotteiden käsittelytullit ovat puolestaan noin 1350 dollaria (vertaa Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvo 676 dollaria), ja aika käsittelylle 402 tuntia (vertaa Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvo 144 tuntia). Tansania perii myös kaikista maahan tuoduista tavaroista 18 prosentin arvonlisäveron. Tämä koskee myös kauttakulku tuotteita.

Toinen suuri haaste Tansanian liiketoimintaympäristölle on verojen maksuun liittyvä mutkikkuus, ennakoimattomuus ja jatkuvasti muuttuvat säännöt sekä erilaisten maksujen suuri lukumäärä. Verotuottoa on pyritty nostamaan verottamalla entistä enemmän, usein jo muutenkin veroja maksavia yrityksiä. Eurooppalaiset yritykset ovat kokeneet, että niitä verotetaan kovemmin kuin niiden tansanialaisia tai aasialaisia kilpailijoita. Monella maalla, kuten myös Suomella, on Tansanian kanssa kaksoisverotuksen estävä sopimus (vuodelta 1976). Myös liiallinen byrokratia on koettu haastavaksi: Tansaniassa paikallisen yrityksen avaaminen kestää 26 päivää ja vaatii 9 eri toimenpidettä. Molemmat luvut ylittävät Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvon. Huono koordinaatio hallinnon eri virastojen välillä, pitkät käsittelyajat ja päätöksenteon epäjohtamukaisuus ovat vaikeuttaneet ja pitkittäneet myös työ- ja oleskelulupaprosesseja.

Tansania on viime vuosina kiristänyt sekä maahanmuuttovalvontaa että ulkomaalaisten työntekoa koskevaa sääntelyä. Vuonna 2015 säädetyn ulkomaalaisten työntekoa koskevan lain mukaan työnantajien tulee osoittaa, ettei tehtävään ole pystytty löytämään tansanialaista työntekijää. Lisäksi työnantajan tulee esittää suunnitelma, jonka avulla tehtävään voitaisiin palkata aikanaan tansanialainen. Laki korotti myös työlupamaksuja, ja sen mukaan ulkomaalainen voi saada uusittua työluvan samaan tehtävään korkeintaan viideksi vuodeksi.

Myös viisumikäytännöt ovat muuttuneet. Aiemmin voimassa olleesta CTA-viisumista, joka mahdollisti enintään kolmen kuukauden työkomennuksia, luovuttiin väärinkäytösten vuoksi. Nykyään käytössä on niin sanottu bisnesviisumi, jolla voi tehdä työvierailuja, mutta jota ei saa käyttää lyhytaikaiseenkaan työskentelyyn Tansaniassa. Työlupa- ja viisumikäytäntöihin liittyy paljon muutoksia ja epäselvyyksiä, ja esimerkiksi bisnesviisumin hakeminen suoraan lentokentältä on vaikeutunut. Ilmassa on paljon epävarmuutta, ja erilaiset tarkastukset ja sakot ovat lisääntyneet. Ulkomaalaisten omistusoikeudet ovat Tansaniassa heikot, eivätkä he voi omistaa paikallisista yrityksistä kuin vähemmistöosuuden. Myös Doing Business -selvitys nostaa esiin sekä vähemmistöosakkaan heikon aseman että konkurssilainsäädännön ja -menettelyjen toimeenpanon hankaluudet naapurimaihin verrattuna. Laaja korruptio, maanomistukseen liittyvät monimutkaisuudet, sopimusrikkomusten yleisyys, paikallisten työntekijöiden matala koulutustaso ja puutteet infrastruktuurissa hankaloittavat liiketoimintaa Tansaniassa. EU ja sen yrityksille suunnattu EU Business Group pyrkivät tuomaan eurooppalaisten yritysten huolia, kuten tasa-arvoisemman lähestymistavan, esille hallinnon kanssa keskustellessaan.

TUNISIA

Pääkaupunki	Tunis
Väkiluku	11,1 milj.
BKT	42.4 mrd USD
Bruttokansantuote henkeä kohden (PPP).....	11,700 USD
Inflaatiokorjattu talouskasvu	1.5%
Inflaatio.....	3.8 %
Talouden rakenne (Maatalous Teollisuus Palvelut)	10.1 % 28.3 % 61.6 %
Työttömyysaste	15.4 %
Kaupungistumisaste	66.8 % (2015)

Luvut ovat arvioita ja vuodelta 2016, ellei toisin mainita.
Lähteet: CIA World Factbook

Vuoden 2011 vallankumouksen jälkeen Tunisia aloitti määrätietoisin demokratia- ja uudistusprosessin. Maahan saatiin moderni perustuslaki ja parlamentti ja presidentti valittiin demokraattisin vaalein. Lupaavaa kehitystä hidastivat vuonna 2015 ja alkuvuodesta 2016 tapahtuneet terrori-iskut, jotka heikensivät taloustilannetta turismisektorin kärsiessä merkittävästi. Myös ulkomaisten investointien houkuttelevuus on turvallisuushaasteiden jälkeisenä aikana ollut vaikeampaa. Talouden ennustetaan kuitenkin kasvavan vuonna 2017 noin 2,3 prosentin vauhtia. Liiketoimintaympäristön odotetaan paranevan kuluvana vuonna toimeenpantavien lainsäädäntöuudistusten seurauksena. Suomen ja Tunisian väliseen kauppaan toivotaan piristystä muun muassa ICT-sektorilla sekä uusiutuvan energiateknologian alalla. Koulutuksen alalla potentiaalista yhteistyötä on runsaasti, erityisesti ammatillisen koulutuksen yhteistyössä.

Talouden ja ulkomaankaupan kehitys

Tunisian taloudellinen tilanne on ollut haavoittuva vuoden 2011 vallankumouksesta lähtien. Demokratiaprosessi on edennyt hyvin, mutta talouden kehittäminen ei ole edennyt samassa tahdissa. Hallitukset ovat vallankumouksen jälkeen olleet lyhytikäisiä eikä vaikeaan sosio-ekonomiseen tilanteeseen ole pystytty löytämään ratkaisuja. Sosiaaliset levottomuudet ja lakkoilut sekä myös hallinnon kehittymättömyys ja raskas byrokratia ovat vaikeuttaneet tilannetta. Huomiota ovat enenemässä määrin vaatineet vakavat turvallisuushaasteet.

Talousluvut eivät vuoden 2016 osalta ole tuoneet toivottua parannusta tilanteeseen. Turismi, joka ennen iskuja kattoi seitsemän prosenttia bruttokansantuotteesta, ei ole elpynyt täysin, vaikka hienoista kasvua sektorilla on tapahtunut. Vuonna 2016 talouskasvu oli 1,3 prosenttia, Vuodelle 2017 kasvuennuste on noin 2,3 prosenttia.

Maan taloutta rasittaa myös ylisuuri julkinen sektori, jonka vuoksi palkkarasite on yksi maailman suurimmista suhteissa bruttokansantuotteeseen.

Työttömyysprosentti on keskimäärin 15. Maaseudulla se on kaksinkertainen ja työttömyys on aiheuttanut sosiaalisia levottomuuksia ja lakkoiluja monin paikoin. Esimerkiksi maalle tärkeä fosfaattituotanto on ollut pysähdyksissä kuukausia jatkuvien lakkojen vuoksi. Nykyinen talouskehitys ei ole riittävä vastaamaan sosio-ekonomisiin haasteisiin.

Tanja Jääskeläinen toimii suurlähettiläänä Suomen Tunisian suurlähetystössä.

Ulkomaiset investoinnit eivät ole kasvaneet toivotulla tavalla. Hallinnon ja lainsäädännön uudistusprosessi on vienyt aikaa eikä investointeja houkuttelevaa ympäristöä ole saatu valmiiksi. Julkisen velan osuus bruttokansantuotteesta on noin 60 prosenttia ja ennuste on nouseva. Tunisia tarvitsee edelleen ulkomaista rahoitusapua, jota on virrannut maahan vallankumouksesta lähtien merkittävässä määrin. Tukea on annettu sekä suoraan valtion budjettiin (esimerkiksi palkkojen maksamiseen), mutta myös erityisiin investointi- ja kehityshankkeisiin. Suurimpina tukijoina ja lainoittajina ovat olleet EU, Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF. IMF:n ensimmäinen lainaohjelma (1,7 miljardia dollaria) on päättynyt ja uusi 2,9 miljardin dollarin suuruinen ohjelma on aloitettu. Lainan myöntöön on liitetty vahva ehdollisuus reformien aikaansaamisesta ja siksi siitä on voitu maksaa vasta pieni osa.

Euroopan unionin (mukaan lukien Euroopan Investointipankki) tuki Tunisialle vallankumouksen jälkeen on ollut yli 3,3 miljardia euroa. Tuki koostuu sekä lainoista että lahjarahasta.

Suurin osa Tunisian viennistä suuntautuu EU:n alueelle, suurimmat kauppakumppanit ovat Ranska, Italia ja Saksa. Euroopan ulkopuolisista maista suurimmat kauppakumppanit ovat naapurimaat Algeria ja Libya, jotka kilpailevat seuraavista sijoista Ison-Britannian ja Espanjan kanssa. Vuonna 2016 Tunisian viennistä 74 prosenttia suuntautui EU:n alueelle. Tuonti EU:sta muodosti 53 prosenttia kokonaistuonnista. Tilastoissa Tunisia on EU:n 34. suurin kauppakumppani. Kaupan volyymi EU-maiden kanssa on 20 miljardia euroa vuosittain. EU:n alueelle tuodaan Tunisiasta koneita, tekstiilejä ja vaatteita sekä polttoaineita ja kaivostuotteita. EU-maiden vientituotteet Tunisiaan ovat puolestaan koneita, polttoaineita, kaivostuotteita ja kemikaaleja. Lokakuussa 2015 aloitettiin neuvottelut EU:n ja Tunisian vapaakauppa-alueesta (DFCTA). Neuvottelut ovat vielä alkuvaiheessa ja etenevät hitaasti.

Tunisian kokonaisvienti on ollut laskussa viimeiset vuodet. Vuonna 2016 trendi taittui, mutta vienti kasvoi vain marginaalisesti ja huomattavasti tuontia vähemmän. Suuntaa selittävät osaltaan kysynnän lasku sekä Euroopan unionin alueella että sekasortoisessa naapurimaassa Libyassa. Toisaalta myös kotimaan tuotanto on kärsinyt kehittymättömästä tuotantojärjestelmästä, lakkoiluista ja vientimekanismien puutteista. Euroopan unioni on myöntänyt poikkeuksellisesti tunisialaiselle oliiviöljylle lisäkiintiön vaikean tilanteen helpottamiseksi. Kauppatase on reilusti alijäämäinen (13,8 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 2016).

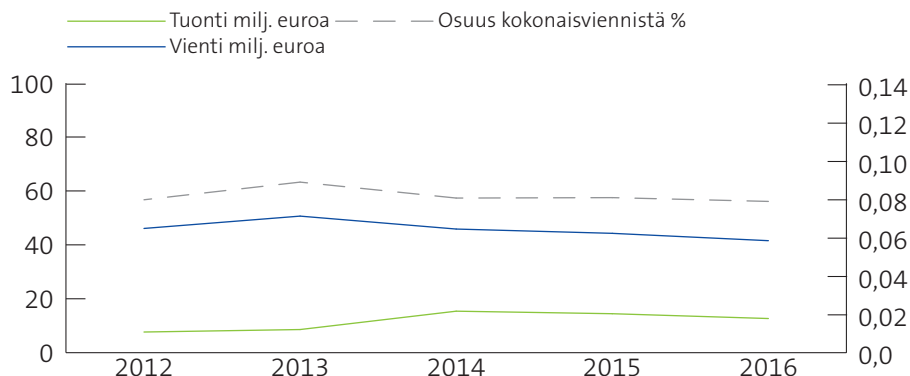
Suomen ja Tunisian välinen taloudellinen vaihto

Suomen kauppa Tunisian kanssa on tällä hetkellä varsin vaatimattomalla tasolla. Vuoden 2016 lopussa Tunisia oli Suomen 65. tärkein kumppani. Vastaavasti tuontitilastoissa Tunisia oli vasta sijalla 72. Vienti Tunisiaan oli vuonna 2016 noin 41,54 miljoonaa ja tuonti 12,29 miljoonaa euroa. Kauppavaihto väheni molempiin suuntiin edelliseen vuoteen verrattuna. Tärkeimpiä vientituotteita Suomesta Tunisiaan ovat raaka-aineet, jotka liittyvät puuteollisuuteen. Suomeen tuodaan Tunisiasta erinäisiä valmistavaroita kuten vaatteita.

Suomalaisyritysten läsnäolo Tunisiassa on vielä melko vähäistä. Suomen maakuva Tunisiassa on myönteinen, mutta tuntemus Suomen tarjoamista mahdollisuuksista ei ole laajaa. Koulutussektorin osaaminen on tunnistettua ja samoin ICT-sektori.

Erityisesti suomalaiselle teknologiaosaamiselle olisi paljon kysyntää Tunisiassa nyt kun uusia ja innovatiivisia ratkaisuja etsitään talouden murrosvaiheessa. Erityisesti uusiutuvan energian, jätteenkäsittelyn, vesitekniologian alalla riittää haasteita ratkottavasti. ICT-sektorilla edetään maassa nyt vauhdilla ja suomalainen asiantuntemus ja ratkaisut voisivat hyvin olla toteutettavissa niin Tunisiassa kuin muuallakin Pohjois-Afrikassa. Start-up toiminnan tukemiseen on panostettu ja kokemuksia on haettu myös suomalaistoimijoilta. Tunisian

Suomen ja Tunisian välinen kauppa 2012-2016

Lähde: Tullihallitus

koulutusjärjestelmää uusitaan viiden vuoden aikajänteellä, mikä sekin luo paljon kaupallisia mahdollisuuksia. Markkinoillepääsy vaatii työtä ja sisältää monia haasteita eikä ole luonnollisestikaan riskitöntä. Suositeltavaa onkin etsiä luotettava paikallinen kumppani, joka voi auttaa sekä riskiarvioinnissa että markkinoillepääsyn käytännön haasteissa.

Kansainväliset rahoituslaitokset ovat sitoutuneet Tunisian tukemiseen mittavilla lainaohjelmilla. Onkin hyvä muistaa, että muun muassa Afrikan kehityspankki (AfDB), Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD) sekä Euroopan investointipankki (EIB) ovat kaikki myös suomalaisten yritysten käytettävissä yhteistyöhankkeisiin Tunisiassa. Rahoituslaitosten avulla tuetaan yritysten investointeja, infrastruktuurihankkeita ja jatkossa myös start-up -toimintaa ja innovaatioita (EIB) ja tietysti ehdoin myös teknisen avun ohjelmia. Tarkempia tietoja rahoituslaitosten prioriteeteista, lainaohjelmista sekä uusista rahoitettavista hankkeista löytyy rahoituslaitosten nettisivuilta. Suomen päässä on hyvä muistaa myös Finnpartnership, joka tälläkin hetkellä tukee suomalaisyritysten liikekumppanuushankkeita Tunisiassa. Tunisiasta kiinnostuneiden kannattaa tutustua myös Tekesin Beam-ohjelmaan sekä Finnveran rahoitusmahdollisuuksiin.

Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne

Arabikevään aloittaneesta Tunisian vallankumouksesta on nyt kulunut yli kuusi vuotta. Vallanvaihdoksen jälkeinen demokratian vakauttamisprosessi on vielä käynnissä. Monilta osin kehitys on edennyt myös hyvin. Maassa on moderni perustuslaki ja sekä presidentti että parlamentti on valittu demokraattisin vaalein.

Demokratian ja poliittisen järjestelmän vakautuminen vievät luonnollisesti aikaa, eivätkä epävakaa alue ja turvallisuushaasteet ole edesauttaneet prosessia. Dramaattiset terrori-iskut Tunisiassa ovat tuoneet tilanteeseen yhden vaikeuskertoimen lisää. Turismi on kärsinyt pahasti ja aiheuttanut koko talussektorin heikkenemisen. Ulkomaiset investoijat ovat käyneet varovaisemmiksi. Kun samalla lainsäädännön kehittäminen ja rakenteelliset uudistukset ovat osittain kesken, ovat näkymät vähintäänkin haasteelliset.

Talouden rakenteelliset haasteet ovat merkittäviä ja niihin tulee löytää pitkäjänteisiä vastauksia. Hallitus on luonut viisivuotissuunnitelman reformien aikaansaamiseksi. Veronkeruujärjestelmää on kehitettävä, koska

harmaa talous on verrattain yleistä; eräiden arvioiden mukaan se vastaa jopa 50 prosenttia bruttokansantuotteesta. Bruttokansantuotteesta 31 prosenttia tulee ansioverotuksen kautta. Tuloverotus on käytössä julkisella sektorilla, mutta haasteena on edelleen saada se kattamaan yksityissektori kokonaisuudessaan. Peruselintarvikkeiden (esimerkiksi munat, jauhot, leipä ja maito) subventio hintojen pitämiseksi alhaisina rasittaa myös budjettia. Hallinnon kehittäminen ja yksinkertaistaminen sekä korruption kitkeminen on tärkeä tavoite. Uudistusten toteuttaminen on vienyt aikaa muun muassa siksi, että hallitukset ovat olleet varsin lyhytikäisiä vuoden 2011 jälkeen ja vuoden 2015 terrori-iskut ovat myös muuttaneet lakien kiireellisyyttä painottaen turvallisuussektorin uudistuksia.

Maan työttömyysaste on korkea, noin 15 prosenttia. maan sisäosissa työttömyysluvut ovat vielä huomattavasti suuremmat. Miesten työttömyysaste on noin 12 ja naisten 22 prosenttia viime vuonna. Korkeakoulutettujen työttömyysaste on suuri, noin 31 prosenttia (naiset 41, miehet 21 prosenttia). Huomionarvoista on se, että yli 40 prosenttia työttömistä on 15-25 -vuotiaita. Uusia työpaikkoja syntyy vuosittain alle kolmasosa vallankumousta edeltäneestä määrästä. Erilaiset lakot ja mielenilmaukset näivettävät edelleen taloutta ja niistä kärsivät eniten palvelualojen ja alihankinnan yritykset. Erityisesti maan taloudelle tärkeän fosfaattikaivossektorin lakot ovat olleet taloudellisilta vaikutuksiltaan merkittäviä.

Viime vuosien inflaatio on ollut 4-5 prosentin tuntumassa vaikuttaen etenkin ruoan ja sähkön hintaan. Heikko valuutta on tehnyt tuontitavarasta aiempaakin kalliimpaa. Vuoden 2011 jälkeen Tunisiaan on muuttanut suuri määrä libyalaisia (yli miljoona), mikä osaltaan on aiheuttanut peruselintarvikkeiden ja asuntojen vuokrien hinnannousua. Muun muassa energiahinnan aleneminen 2015 on hillinnyt inflaatioita, mutta suunta näyttää olevan nouseva. Helmikuussa 2017 inflaatio oli 4,6 prosenttia.

Tunisian turismisektori on kärsinyt vallankumouksesta lähtien, jolloin turistien määrä laski huomattavasti vallankumousta edeltäneeseen aikaan verrattuna. Vuoden sisällä tehdyt neljä terrori-iskua ovat ajaneet turismisektorin syvimpään kriisiin 60-luvun jälkeen. Turismisektori on työllistänyt suoraan 400.000 ihmistä. Välillisesti turismin arvellaan tuoneen elannon yli miljoonalle. Sektorin osuus bruttokansantuotteesta on ollut ennen iskuja noin seitsemän prosenttia.

Sääntely-ympäristön kehitys

Tunisia on WTO:n jäsen vuodesta 1995 eikä sillä ole kauppakiistoja vireillä. EU:n ja Tunisian välinen assosiaatiosopimus allekirjoitettiin 1995 ja se tuli voimaan 1998. Sopimuksen puitteissa on hyväksytty toimintasuunnitelma erityiskumppanuudesta (Privileged Partnership), joka sisältää yhteisen sitoutumisen suhteiden kehittämiseen monella sektorilla mukaan lukien kauppa, kuljetukset ja energia. Assosiaationeuvostot järjestetään yleensä vuosittain. Tunisian ja EU:n välisen syvennetyn vapaakauppasopimusneuvottelujen (DCFTA) käynnistämisestä sovittiin vuonna 2012. Sopimuksella tavoitellaan vapaakauppa-alueen vaikutusten laajentamista ja Tunisian markkinoiden integrointia EU:n markkinoihin. EU on selkeästi Tunisian suurin kauppakumppani, sen viennistä 74,6 prosenttia menee EU:n alueelle. Tunisian tuonnista 55,7 prosenttia tulee puolestaan EU:n alueelta. Neuvottelut avattiin lokakuussa 2015 mutta eteneminen on osoittautunut vaikeaksi. Tunisian puolella on olemassa voimakkaita ennakkoluuloja sopimuksen vaikutuksista. Kansalaisyhteiskunta on ottanut voimakkaasti kantaa sopimusta vastaan ja katsoo EU:n saavan Tunisian markkinoilla liian vahvan aseman.

Suomi ja Tunisia ovat pitkään neuvotelleet verosopimuksesta kaksoisverotuksen välttämiseksi, mutta neuvottelut eivät ole toistaiseksi johtaneet sopimukseen.

Tunisia on soveltanut joitakin kertoja viimevuoden aikana WTO:n mukaisia väliaikaisia suoja-toimia (muun muassa keraamiset laatat, puukuitu ja lasipullot). Korotettuja tuontitulleja on esiintynyt puunjalostussektorin tuotteille. Pääoman vapaan liikkuvuuden alalla on havaittu rajoitteita esimerkiksi pääoman kotouttamisen osalta.

Tunisian parlamentti käsittelee paraikaa useita uusia lakiesityksiä, joilla voi olla myönteisiä vaikutuksia ulkomaisten yritysten etablointiin Tunisiassa. Investointeja koskeva laki, joka sisältää myös yritysten perustamista ja verotusta helpottavia määräyksiä astui voimaan 1.4.2017. Määräysten yksinkertaistaminen yleensäkin hallinnossa ja ulkomaankauppaan liittyvissä käytännöissä on jatkossa tärkeä tavoite. Myös tehostettu korruption vastainen työ on aloitettu ja sitä tukeva lainsäädäntö on tekeillä. Verojärjestelmän uudistaminen ja hintatuki-järjestelmän poistaminen erityisesti energiasektorilta ovat tärkeitä tavoitteita.

Tunisian sijoitus Doing Business-listalla on 77/190. Hallituksen tavoitteena on ottaa konkreettisia askelia sijoituksen parantamiseksi muun muassa leikkaamalla tarvittavien lupien määrää sekä lyhentämällä yrityksen perustamiseen tarvittavaa aikaa. Yritysten perustamisen helppoutta arvioivassa tilastossa Tunisia sijoittuu vasta sijalle 103/190. Tähän on syynä vaadittavien käytäntöjen monimutkaisuus eri viranomaisissa mukaan lukien tulli. Sähköistä pankkitoimintaa aletaan vasta kehittää. Myös online-palvelut ovat varsin vaatimattomalla tasolla. Myös julkisen- ja yksityissektorin kaupallista yhteistyötä fasilitoiva Public Private Partnership -laki on hyväksytty, mutta ei laajasti hyödynnetty.

Tunisia on liittynyt EU:n Horisontti 2020 -ohjelmaan ja voi näin ollen hyötyä yhdessä suomalaistoimijoiden kanssa tutkimus- ja kehitysrahoitusohjelmista. EU:n naapuruuspolitiikan investointivälineestä (NIF) myönnettyt avustukset ovat merkittäviä. EU:n Twinning ja TAIEX -instrumentit ovat suomalaisten käytettävissä.

Kansainväliset rahoituslaitokset ovat vahvasti läsnä Tunisiassa ja tarjoavat hankerahoitusta lähinnä suurille hankkeille. Euroopan investointipankki (EIB) tukee Tunisiassa laajasti erilaisia isoja infrastruktuurihankkeita, kuten eteläisen kaasuputken rakentaminen ja jätevedenpuhdistamoiden rakentaminen sekä koulurakennushankkeet. Uutena elementtinä rahoituksen piiriin tulevat jatkossa erilaiset innovaatiohankkeet. Maailmanpankki tukee muun muassa opetus-, vesi-, ja taloussektoria sekä infrastruktuurin (teiden) rakentamista.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD tukee kansallisen pankki- ja rahoitusjärjestelmän uudistamista tällä hetkellä lähes 300 miljoonalla eurolla. Maatalous on keskeisessä asemassa (oliiviöljy), mutta myös teollisuus, palvelut, kaasu- ja sähköverkkojen parantaminen sekä liikenneväylien ja satama-alueiden rakentaminen. EBRD antaa neuvontapalveluja kasvaville yrityksille ja tuo niitä yhteen konsulttien ja kansainvälisten yritysneuvojen kanssa. Naisten johtamat pk-yritykset ovat erityisessä fokusessa.

Myös Afrikan kehityspankki tukee vahvasti Tunisian infrastruktuurin kehittämistä sekä yhteiskunnallisia reformeja. Pankki tukee naisten roolia yhteiskunnassa, opetus- ja rakennereformeja ja on tarjonnut apua esimerkiksi velkahelpotusten yhteydessä.

VOIMASSAOLEVAT INVESTOINTISUOJASOPIMUKSET (67 kpl)

Maa (voimaantulojärjestys suluissa)	Sopimus allekirjoitettu	Sopimus voimaan	Suomen säädoskokoelman sopimussarjan nro
Albania (29)	24.06.1997	20.02.1999	16/1999
Algeria (54)	13.01.2005	25.02.2007	9/2007
Arabiemiraattien liitto (23)	12.03.1996	15.05.1997	22/1997
Argentiina (18)	05.11.1993	03.05.1996	21/1996
Armenia (55)	05.10.2004	20.04.2007	32/2007
Azerbaidzhan (50)	26.02.2003	10.12.2004	2/2005
Bosnia ja Hertsegovina (37)	01.11.2000	08.12.2001	77/2001
Bulgaria (31)	03.10.1997	16.04.1999	50/1999
Chile (16)	27.05.1993	01.05.1996	23/1996
Dominikaaninen tasavalta (57)	27.11.2001	21.04.2007	36/2007
Ecuador (38) ¹	18.04.2001	16.12.2001	79/2001
Egypti (1)	05.05.1980	22.01.1982	3/1982
	03.03.2004	05.02.2005	11/2005
El Salvador (42)	20.05.2002	20.02.2003	11/2003
Etelä-Afrikan tasavalta (36)	14.09.1998	07.02.2001	8/2001
Etiopia (58)	23.02.2006	03.05.2007	42/2007
Filippiinit (32)	25.03.1998	16.04.1999	52/1999
Georgia (59)	24.11.2006	30.12.2007	5/2008
Guatemala (53)	12.04.2005	06.01.2007	108/2006
Hongkong (67)	02.07.2009	16.02.2014	19/2014
Indonesia (25)	13.03.1996	30.05.1997	34/1997
	12.09.2006	02.08.2008	82/2008
Intia (44)	07.11.2002	09.04.2003	30/2003
Iran (48)	04.11.2002	25.06.2004	82/2004
Jordania (60)	01.11.2006	18.12.2007	7/2008
Kazakstan (27)	29.09.1992	14.02.1998	20/1998
	09.01.2007	01.05.2008	63/2008
Kiina (2)	04.09.1984	26.01.1986	4/1986
	15.11.2005	15.11.2006	87/2006
Kirgisia (49)	03.04.2003	08.12.2004	163/2004
Korean tasavalta (19)	21.10.1993	11.05.1996	25/1996
Kroatia (41)	01.06.1999	01.11.2002	92/2002

¹ Ecuador on irtisanonut sopimuksen vuonna 2010 ja se on voimassa ennen 16.12.2011 tehtyjen sijoitusten osalta 15.12.2021 saakka.

Kuwait (24)	10.03.1996	21.05.1997	32/1997
Latvia (9)	05.03.1992	07.12.1992	5/1993
Libanon (33)	25.08.1997	12.01.2000	4/2000
Liettua (11)	12.06.1992	08.01.1993	119/1992
Makedonia (39)	25.01.2001	22.03.2002	21/2002
Malesia (4)	15.04.1985	03.01.1988	79/1987
Marokko (43)	01.10.2001	06.04.2003	28/2003
Mauritius (62)	12.09.2007	17.10.2008	90/2008
Meksiko (35)	22.02.1999	30.08.2000	54/2000
Moldova (26)	25.08.1995	21.06.1997	42/1997
Mongolia (61)	15.05.2007	19.06.2008	87/2008
Montenegro (62)	14.11.2008	29.04.2010	53/2010
Mosambik (52)	03.09.2004	21.09.2005	93/2005
Namibia (51)	31.10.2002	21.05.2005	42/2005
Nepal	03.02.2009	28.01.2011	5/2011
Nigeria (56)	22.06.2005	20.04.2007	34/2007
Oman (30)	27.09.1997	20.02.1999	18/1999
Panama	19.02.2009	11.11.2010	102/2010
Peru (22)	02.05.1995	13.06.1996	33/1996
Puola (28)	25.11.1996	11.03.1998	28/1998
Qatar (45)	12.11.2001	08.05.2003	37/2003
Romania (10)	26.03.1992	06.01.1993	121/1992
Sambia (66)	07.09.2005	05.03.2014	20/2014
Slovakia (21)		20.05.1996	37/1996
(Tshekkoslovakia)	06.11.1990	23.10.1991	73/1991
Slovenia (34)	01.06.1998	03.06.2000	37/2000
Sri Lanka (3)	27.04.1985	25.10.1987	54/1987
Tansania (40)	19.06.2001	30.10.2002	94/2002
Thaimaa (20)	18.03.1994	18.05.1996	35/1996
Tshekki (7)		24.03.1994	34/1994
(Tshekkoslovakia)	06.11.1990	23.10.1991	73/1991
Tunisia (46)	04.10.2001	04.09.2003	52/2003
Turkki (15)	13.05.1993	23.04.1995	29/1995
Ukraina (13)	14.05.1992	30.01.1994	6/1994
	07.10.2004	07.12.2005	102/2005
Unkari (5)	06.06.1988	12.05.1989	20/1989
Uruguay (47)	21.03.2002	18.06.2004	84/2004
Uzbekistan (12)	01.10.1992	22.10.1993	74/1993

Valko-Venäjä (14)	28.10.1992 08.06.2006	11.12.1994 10.04.2008	89/1994 58/2008
Venäjä (SNTL) (6) + muutospöytäkirja	08.02.1989 04.05.1996	15.08.1991 13.05.1999	58/1991 57/1999
Vietnam (17)	13.09.1993 21.02.2008	02.05.1996 04.06.2009	27/1996 28/2009
Viro (8)	13.02.1992	02.12.1992	104/1992

Lähde: Ulkoministeriö, päivitetty 19.6.2017

EU:N VAPAAKAUPPA- JA KAUPPASOPIMUSNEUVOTTELUT

EU neuvottelee laajalla rintamalla eri maiden ja alueiden kanssa kattavia kahdenvälisiä vapaakauppasopimuksia, joiden tavoitteena on WTO:ta pidemmälle menevä kaupan vapauttaminen. Tällä hetkellä neuvotteluja vapaakauppasopimuksista käydään muun muassa Japanin, Indonesian, Mercosurin sekä Meksikon kanssa. EU on käynyt neuvotteluja myös USA:n kanssa ja on mukana ympäristötuoteneuvotteluissa (EGA) sekä useanvälisissä palvelukauppaneuvotteluissa (TiSA), mutta nämä neuvottelut ovat tällä hetkellä tauolla. Lisäksi EU:n on tarkoitus aloittaa neuvottelut Turkin, Uuden-Seelannin ja Australian kanssa.

Pohjois-Amerikka

EU ja Yhdysvallat käynnistivät heinäkuussa 2013 neuvottelut kauppaa ja investointeja koskevasta kumppanuussopimuksesta (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP). Sopimuksen tavoitteena on kunnianhimoinen, WTO-sitoumuksia pidemmälle menevä, laajaalainen ja vastavuoroinen kaupan vapauttaminen. Neuvottelut ovat tauolla.

Euroopan unioni ja Kanada allekirjoittivat 30.10.2016 kahdenvälisen vapaakauppasopimuksen (CETA, Comprehensive Economic and Trade Agreement). Euroopan parlamentti (EP) antoi hyväksyntänsä sopimukselle helmikuussa 2017. Väliaikaisen soveltamisen odotetaan alkavan kesällä 2017. Sopimus on ratifioitava myös EU:n jäsenmaissa.

Aasia

EU on neuvotellut vapaakaupasta Japanin kanssa vuodesta 2013 lähtien. Neuvottelut lukeutuvat EU:n prioriteetteihin ja kunnianhimoinen sopimus auttaisi tukemaan talouskasvua niin Euroopassa kuin Japanissakin. Tavoitteena on viedä neuvottelut päätökseen vielä vuoden 2017 kuluessa.

EU ja Kiina käyvät neuvotteluja kahdenvälisestä investointisopimuksesta. Voimaan astuessaan se korvaisi Suomen oman kahdenvälisen, vuodelta 2006 olevan investointisuojausopimuksen Kiinan kanssa. EU tavoittelee sisältöä myös investointien markkinoillepääsystä, investointeihin liittyvästä maahantulosta sekä säännöistä. Viimeisin neuvottelukierros pidettiin toukokuun lopussa 2017.

EU on neuvotellut Intian kanssa vapaakauppasopimuksesta vuodesta 2007, mutta etenemistä ei ole tapahtunut vuodenvaihteen 2013-14 jälkeen. Jäljellä olisi enää vaikeimmat, poliittisen tason päätöksiä vaativat kysymykset. Neuvotteluja on yritetty käynnistää uudelleen.

ASEAN-maista neuvottelut on saatu päätökseen Singaporen ja Vietnamin kanssa. Sopimukset eivät ole vielä astuneet voimaan. Muiden ASEAN-maiden osalta neuvottelut on käynnistetty Malaysian, Thaimaan ja vuonna 2015 myös Filippiinien kanssa. Neuvottelut Indonesian kanssa käynnistettiin kesällä 2016 ja neuvottelukierroksia on pidetty kaksi. Myanmarin kanssa on neuvoteltu ainoastaan investointisuojausopimuksesta vuodesta 2015 ja neuvottelut ovat nyt loppusuoralla.

EU:n ja Etelä-Korean välistä vapaakauppasopimusta on toimeenpantu heinäkuusta 2011 lähtien, virallisesti se astui voimaan syksyllä 2015. Sopimuksen mahdollisesta päivittämisestä on käyty alustavia keskusteluita Etelä-Korean kanssa, mutta päätöksiä asiasta ei ole vielä tehty.

Australian ja Uuden-Seelannin kanssa pyritään aloittamaan neuvottelut vuoden 2017 aikana. Komission ehdotusta EU:n neuvottelumandaatiksi odotetaan kesän 2017 aikana.

Etelä-Amerikka ja Keski-Amerikka

EU:n ja **Mercosurin** (Argentiina, Brasilia, Paraguay ja Uruguay) vapaakauppaneuvottelut käynnistyivät uudestaan kuuden vuoden tauon jälkeen kesällä 2010. Viimeisin neuvottelukierros käytiin maaliskuun 2017 lopulla, jonka aikana keskityttiin sopimustekstien työstämiseen kaikilla neuvottelualueilla. Neuvottelut etenivät hyvässä hengessä ja konkreettista etenemistä saavutettiin useilla eri osaluilla. Tätä ennen markkinoillepääsytarjoukset vaihdettiin toukokuussa 2016.

Neuvottelut EU:n ja **Meksikon** vuonna 2000 voimaanastuneen vapaakauppasopimuksen modernisoinnista käynnistettiin kesäkuussa 2016. Neuvottelut käydään osana laajempaa EU-Meksiko globaalisopimuksen uudistamisprosessia. Seuraava, järjestyksessä neljäs neuvottelukierros on suunnitteilla kesäkuun lopulle 2017.

EU:n ja **Chilen** välinen assosiaatiosopimus astui voimaan 2002 ja sen vapaakauppaa koskeva osa 2003. EU-Chile huippukokouksessa tammikuussa 2013 sovittiin, että osapuolet tutkivat mahdollisuuksia sopimuksen vapaakauppaosion modernisoimiseksi. Tutkinta päätettiin virallisesti EU-Chile -assosiaatiokomiteassa tammikuun lopussa 2017. Komission ehdotus EU:n neuvottelumandaatiksi saatiin neuvoston käsittelyyn toukokuussa 2017.

EU ja **Andien maat** (Peru, Kolumbia, Ecuador ja Bolivia) aloittivat vapaakauppaneuvottelut vuonna 2007. Bolivia ja Ecuador kuitenkin vetäytyivät neuvotteluista, kun taas EU:n sekä Perun ja Kolumbian kauppasopimusta saatettiin päätökseen ja allekirjoitettiin vuonna 2012. Sitä on väliaikaisesti sovellettu vuodesta 2013. Ecuador palasi neuvotteluihin kesällä 2013 ja neuvottelut sen kanssa saatiin päätökseen heinäkuussa 2014. Sopimusta sovelletaan väliaikaisesti vuoden 2017 alusta.

EU-Keski-Amerikka (Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama, Costa Rica El Salvador) assosiaatiosopimuksen kauppaosia on sovellettu väliaikaisesti vuodesta 2013.

EU:n itäiset naapurimaat

Mandaattiluonnos EU:n ja **Turkin** välisen tulliliittosopimuksen ajantasaistamisesta ja laajentamisesta on parhaillaan neuvoston käsittelyssä.

EU:n ja **Venäjän** neuvottelut uudesta perussopimuksesta, joka sisälsi viittauksen myös vapaakauppaelementtiin, käynnistettiin vuonna 2008. Neuvottelut uudesta perussopimuksesta keskeytettiin virallisesti keväällä 2014 Ukrainan kriisin vuoksi.

Osana assosiaatiosopimusta neuvottelut pitkälle menevästä ja kattavasta vapaakauppasopimuksesta **Ukrainan** kanssa saatiin päätökseen joulukuussa 2011. Sopimuksen vapaakauppaosuuden väliaikainen toimeenpano alkoi vuoden 2016 alussa.

Neuvottelut vastaavista assosiaatiosopimuksiin sisältyvistä vapaakauppasopimuksista **Georgian ja Moldovan** kanssa saatiin päätökseen kesällä 2013. Sopimukset allekirjoitettiin kesäkuussa 2014 ja niiden väliaikainen toimeenpano alkoi syksyllä 2014.

Armenian ja Azerbaidžanin kanssa neuvoteltaviin uusiin yhteistyösopimuksiin sisällytetään kauppaosuudet, jotka eivät kuitenkaan ole vapaakauppasopimuksia. Armenia-neuvottelut saatiin päätökseen helmikuun 2017 lopussa. Azerbaidžanin kanssa neuvottelut kauppaosuudesta aloitettiin keväällä 2017. Lisäksi **Kirgisia**n vastaavan uuden yhteistyösopimuksen neuvottelumandaatti on käsittelyssä.

Lähi-itä, Afrikka, Karibia ja Tyynimeri

Komissiolle on myönnetty neuvotteluvaltuudet voimassa olevien vapaakauppasopimusten **syventämiseksi ja laajentamiseksi** usean Lähi-idän valtion kanssa. Syventäviä sopimusneuvotteluja (DCFTA, Deep and Comprehensive Free Trade Agreement) käydään tällä hetkellä **Egyptin, Marokon ja Tunisian** kanssa, joiden kanssa EU:lla on voimassaolevat assosiaatiosopimukset. Marokon kanssa DCFTA -neuvottelut aloitettiin vuonna 2013 ja viimeisin neuvottelukierros käytiin huhtikuussa 2014. Tunisian kanssa ensimmäinen neuvottelukierros käytiin huhtikuussa 2016 ja Egyptin kanssa DCFTA-neuvottelut käynnistyivät kesäkuussa 2013. **Jordanian** ja EU:n välinen assosiaatiosopimus on peräisin vuodelta 2002 ja assosiaatiosopimuksen pohjalle EU:n ja Jordanian välille on rakennettu vapaakauppa-alue (FTA, Free Trade Area). **Algerialla** ja EU:lla on voimassa oleva assosiaatiosopimus vuodelta 2002, mutta DCFTA-neuvotteluja ei ole aloitettu. Kuuden **Persianlahden yhteistyöneuvostoon (GCC, Gulf Cooperation Council)** kuuluvan maan kanssa (Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia, UAE) vapaakauppasopimusta koskevat neuvottelut aloitettiin jo vuonna 1990. Neuvottelut ovat kuitenkin olleet keskeytyksissä joulukuusta 2008 lähtien.

Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden (AKT-maat) ja EU:n välillä on neuvoteltu talouskumppanuussopimuksia (Economic Partnership Agreement, EPA). Sopimukset on tehty seuraavien maiden tai maaryhmien kanssa: Karibian maat (14 maata), Itäinen ja eteläinen Afrikka (Madagaskar, Mauritius, Seychellit ja Zimbabwe), eteläisen Afrikan kehitysyhteisö SADC (Botswana, Etelä-Afrikka, Lesotho, Mosambik, Namibia, Swazimaa), Keski-Afrikka (Kamerun), Ghana, Norsunluurannikko ja Tyynenmeren alue (Papua-Uusi-Guinea ja Fidzi). Näistä Karibian maiden kanssa tehty sopimus kattaa kauppakysymyksiä laajasti, kun taas muut sopimukset koskevat lähinnä tavarakauppaa. Tilanne Itä-Afrikan yhteisön (EAC) alueellisen EPA-sopimuksen osalta on vielä avoinna: tähän mennessä vain Kenia on ratifioinut EAC:n sopimuksen. Länsi-Afrikan neuvotteluryhmän (16 maata) kanssa on neuvoteltu alueellinen EPA-sopimus, joka saattaa myöhemmin korvata Ghanan ja Norsunluurannikon kahdenväliset sopimukset. Tilanne sen suhteen on vielä avoinna.

Muut kauppasopimusneuvottelut

Useanväliset palvelukauppaneuvottelut (Trade in Services Agreement, TISA). TISA-neuvotteluja on käyty 23 osapuolen kesken, mutta neuvottelut ovat olleet keskeytyksissä marraskuusta 2016 lähtien. Neuvottelut kattavat lähtökohtaisesti kaikki palvelualat, digitaalisen kaupan, palveluihin liittyvän investointien markkinoillepääsyn ja yritystoimintaan liittyvän maahantulon, sekä laajasti eri sääntöaiheita.

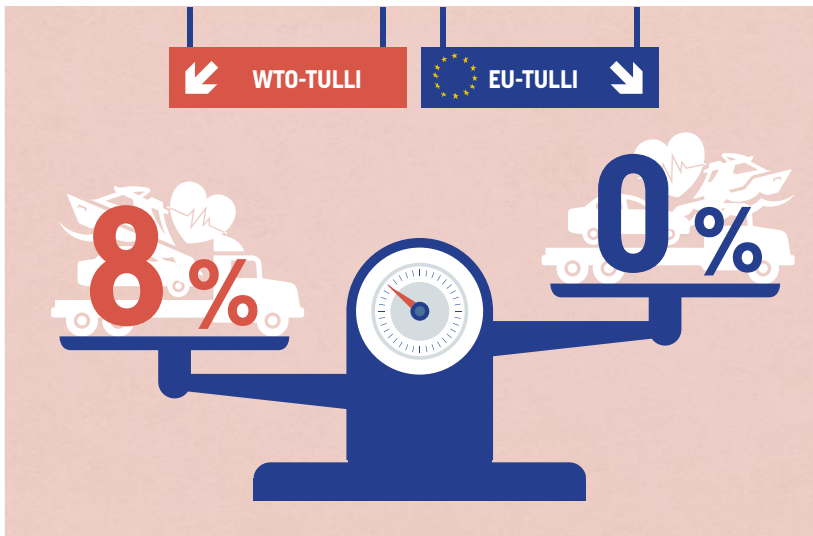
EGA ympäristötuoteneuvottelut. Ympäristötuoteneuvottelut (Environmental Goods Agreement, EGA) käynnistettiin heinäkuussa 2014, ja niitä käydään useankeskisesti, 17 WTO-maan kesken, mutta WTO:n ulkopuolella. Neuvottelut keskittyvät tavarakauppaan ja käsittelevät tuoteehdotuksia eri ympäristötuotesektoreilla, painopisteenä ilmastomuutoksen torjunta. Toinen keskeinen elementti koskee sopimustekstiä, mukaan lukien päivitysmekanismi sekä palveluita ja tullien ulkopuolisia esteitä (NTB) käsittelevät työohjelmat. Neuvottelut ovat tauolla.

MITEN YRITYKSET VOIVAT HYÖDYNTÄÄ EU:N KAUPPASOPIMUKSIA JA SÄÄSTÄÄ TULLIMAKSUISSA?

EU:lla on kauppasopimuksia noin kuudenkymmenen unionin ulkopuolisen maan kanssa. Kauppasopimukset joko poistavat tavaroiden kauppaa koskevat tullit tai laskevat niitä merkittävästi. Yritykset eivät kuitenkaan automaattisesti vältty tullimaksuilta. Hyödyntääkseen EU:n kauppasopimusten mahdollistamat säästöt **yritysten viennin on täytettävä kolme perusehtoa**.

- 1.** Vientituote sisältyy EU:n kauppasopimukseen. Yleisesti ottaen EU:n uusimmat kauppasopimukset kattavat lähes kaikki teollisuus- ja maataloustuotteet sekä elintarvikkeet.
- 2.** Tuote on EU:n tai sopimuskumppanimaan alkuperää. Se on toisin sanoen kokonaan tuotettu tai riittävästi jalostettu joko EU:ssa tai sopimuskumppanimaassa.
- 3.** Tuotteen mukana on alkuperäselvitys.

EHTO 1: SISÄLTYVÄTKÖ TUOTTEET EU:N KAUPPASOPIMUKSEEN?

EU:n kauppasopimukset poistavat tullit lähes kaikilta tuotteilta tai alentavat tulleja merkittävästi. Tullimaksujen tarkat määrät ja mahdolliset tullinalennuksia koskevat siirtymäajat vaihtelevat sopimuksittain.

EU:n markkinoillepääsytiетokannasta (madb.europa.eu) voi tarkistaa, kuuluuko yrityksen tuote kauppasopimuksien piiriin sekä nähdä tuotteen tullitason. Tuotteen tullinimikkeen on oltava tiedossa, jotta se löytyy tietokannasta. Nimike (harmonisoidun nimikkeistön HS-koodi) on sama numerokoodi, jota yritys käyttää täyttäessään tuonti- ja vientiselvityksiä.

Tilanteissa, joissa tuotteen tullinimike ei ole tiedossa, voi yhteyttä ottaa Tullineuvontaan tai selvittää asia Tullin internetsivuilta (tulli.fi/yritysiasiakkaat/ vienti/nimikkeen-ilmoittaminen). Myös EU:n komission TARIC-tietokantaa voi käyttää apuvälineenä tullinimikkeen selvittämisessä.

EHTO 2: ONKO TUOTTEEN ALKUPERÄ EU:STA TAI SOPIMUSKUMPPANIMAASTA?

Vientituote voi täyttää alkuperävaatimuksen kahdella eri tavalla:

- Tuote on kokonaan tuotettu EU:ssa tai sopimuskumppanimaassa (esim. maataloustuotteet).
- Tuote on riittävässä määrin valmistettu EU:ssa tai sopimuskumppanimaassa. Kriteerit voi yleensä tarkistaa EU:n kauppasopimuksista löytyvistä tuotekohtaisista luettelosäännöistä, joihin riittävän valmistuksen ehdot on sisällytetty. Myös Tullineuvonta auttaa tuotteen alkuperän määrittelyyn liittyvissä kysymyksissä.

Useimmissa tapauksissa tuote on riittävässä määrin valmistettu ja näin ollen oikeutettu tullietuuskohteluun eli poistettuun tai alennettuun tullimaksuun, jos se täyttää yhden seuraavista kolmesta kriteeristä:

- Valmis tuote saa eri tullinimikkeen kuin valmistuksessa käytettyjen ainesten tullinimikkeet (nimikkeen muutos nelinumeroisen päänimikkeen tasolla)
- Valmis tuote täyttää prosenttisäännön kriteerit (ulkopuolisten ainesten maksimiosuus ei ylitä tai alkuperäainesten tuoma vähimmäisarvonlisä ylittyy)
- Valmis tuote täyttää tietyt materiaalien prosessointia koskevat tekniset kriteerit, kuten riittävän usean valmistusvaiheen (esim. tekstiilituotteet).

EU:n kauppasopimukset mahdollistavat lisäksi niin sanotun kumulaation. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalainen valmistaja voi tietyin edellytyksin hyödyntää tuotteidensa valmistuksessa sopimuskumppanimaasta peräisin olevia raaka-aineita myös ilman, että riittävän valmistuksen ehdot täyttyvät, jolloin lopputuotteen alkuperän voidaan silti katsoa olevan Suomessa/EU:ssa. Lisäksi on hyvä huomioda se, että luonnollisesti EU:n alueelta peräisin olevia Suomeen tuotuja raaka-aineita kohdellaan samalla tavalla kuin kotimaisia raaka-aineita eli ne kartuttavat tuotteen suomalaista/EU-alkuperää.

ESIMERKKEJÄ TULLIETUUKSIEN TOTEUTUMISESTA EU:N KAUPPASOPIMUKSISSA

MAA JA TUOTERYHMÄ	WTO-TULLI (%)	EU-TULLI (%)
Etelä-Korea		
Lääketieteessä käytettävät kojeet ja laitteet 901890	8,0	0*
Pakastesianliha 0203299	25,0	0
Kanada		
Tavarankuljetukseen tarkoitetut moottoriajoneuvot 8704	6,1	0**
Vedenkuumennuslaitteet ja kuumanvedenvaraajat 841919	5,0	0
Sveitsi		
Moottoriveneet 890392	30.00 CHF/ 100 kg	0
Releet 85364900	väh. 47.00 CHF/100 kg	0
Meksiko		
Titaanioksidit 282300	7,0	0
Rakenteet ja rakenteiden osat 730890	7,0	0

* Tullit poistuvat viimeistään vuonna 2018.

**Tullit poistuvat kolmen vuoden siirtymäkauden aikana.

EHTO 3: SELVITYS ALKUPERÄSTÄ

Alkuperän osoittaminen on verrattain helppoa, mikäli tavaratoimituserän arvo on enintään 6 000 euroa. Useimmat EU:n kauppasopimukset sallivat tällaisessa tapauksessa viejien itse laatia arvorajallisen kauppalasku- tai alkuperäilmoituksen. Tämä tarkoittaa sitä, että viejä täydentää kauppalaskua määrämuotoisella lausekkeella, jossa ilmoitetaan tuotteen olevan peräisin Suomesta/EU:sta.

Toimituksen arvon ylittäessä 6 000 euroa yrityksellä on kaksi vaihtoehtoa. Se voi pyytää Tullia antamaan **alkuperätodistuksen** jokaiselle 6 000 euroa ylittävälle toimitukselle. Suomessa viennin etuuskohteluun oikeuttavaan alkuperän todentamiseen tarvittava EUR.1 –tavaratodistus (tyhjä lomake) on ostettavissa osoitteesta www.kopistore.fi. Joissain tapauksissa alkuperän todistamiseen tarvitaan EUR-MED-tavaratodistus. Yritys voi vaihtoehtoisesti hakea Tullilta **valtuutetun viejän lupaa** laatia itse määrämuotoinen

kauppalasku- tai alkuperäilmoitus kauppalaskuun. Hakeutumista valtuutetuksi viejäksi suositellaan, kun alkuperä tuotteiden vienti on toistuvaa, sillä se helpottaa sekä viejää että Tullia. Hakemus laaditaan Tullin lomakkeella 295s. Huomion arvoista on, että viennissä Etelä-Koreaan EUR.1 –tavaratodistusta ei voi käyttää. Tullietuuden saamiseksi yrityksen tulee aina hakea Tullilta valtuutetun viejän lupaa, jos toimitusten arvo ylittää 6 000 euroa.

Kun valtuutetun viejän lupa on saatu, voi viejä itse laatia lähetyksiäsiakirjoihin (esim. kauppalasku tai kuljetusasiakirja) määrämuotoisen alkuperäilmoituksen riippumatta toimituksen arvosta. Alkuperäilmoituksessa ilmoitetaan Tullilta saatu lupanumero ja tuotteen alkuperämaa. Näin vastaanottajamaan viranomaiset tietävät, että saapuville tuotteille haetaan EU:n ja sopimuskumppanimaan välisen kauppasopimuksen mukaista tullietuutta. Lisäksi maahantuonnin yhteydessä tehtävässä tulli-ilmoituksessa on käytävä ilmi tullietuuden hakeminen, esimerkiksi ilmoittamalla tullietuushoitelukoodi.

MUUT EHDOT

Edellä lueteltujen kolmen perusehdon lisäksi EU:n kauppasopimuksiin liittyvissä alkuperäsääntöissä on myös muita ehtoja ja sääntöjä, kuten suoran kuljetuksen sääntö. Tämä edellyttää, että tuotteet viedään suoraan EU:sta sopimuskumppanimaahan. Tuotteet voidaan kuitenkin kuljettaa muiden alueiden kautta ja tarvittaessa välivarastoida ja uudelleen lastata. Ehtona on, että tuotteiden on pysyttävä tullivalvonnassa kuljetuksen ja välivarastoinnin aikana, eikä tuotteille saa tehdä muita kuin niiden purkamiseen, uudelleen lastaukseen ja kunnon ylläpitämiseen tarvittavia toimenpiteitä.

Alkuperäsääntöihin liittyvät ehdot voi tarkistaa kauppasopimuskohtaisesti EU:n komission internetsivuilta (ec.europa.eu/taxation_customs/business/calculation-customs-duties/rules-origin/general-aspects-preferential-origin/arrangements-list_en).

LISÄTIETOJA

Tämä esite on ohjeellinen ja sisältää yleisluontoista informaatiota.

LISÄTIETOJA ANTAVAT:

Tullineuvonta

Puh. + 358 295 5202

yritysneuvonta.vienti@tulli.fi

Kattavammat kuvaukset tullietuushoitelusta löytyvät esimerkiksi Tullin sivuilta:

tulli.fi/yritysassiakkaat/vienti/viennin-etuushoitelut

tulli.fi/yritysassiakkaat/tuonti/etuushoitelut-ja-tavaran-yleinen-alkuperä

Ulkoasiainministeriö

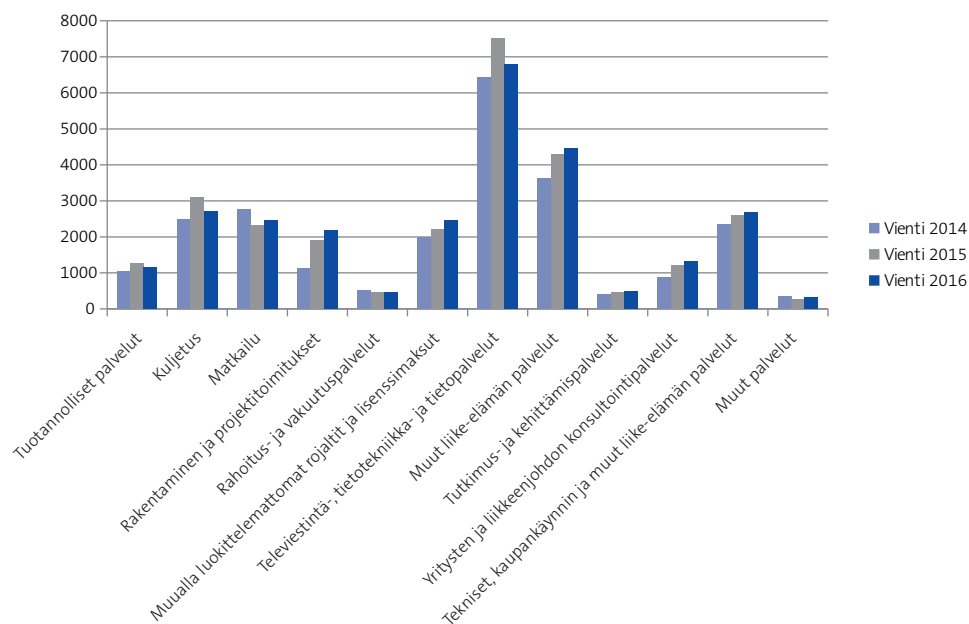
Taloudellisten ulkosuhteiden osasto

Markkinoillepääsy-yksikkö

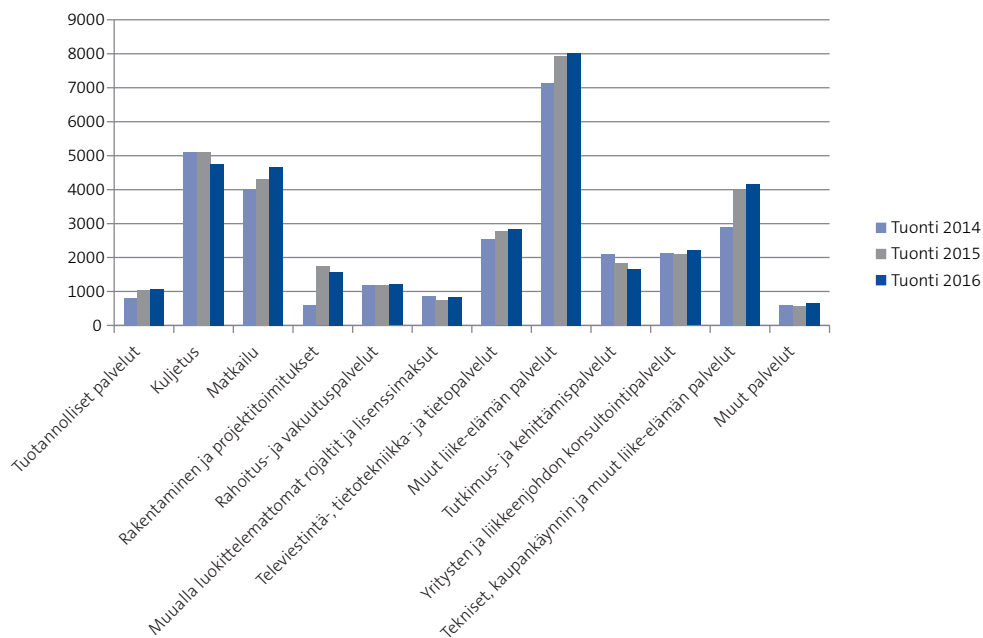
TUO-20@formin.fi

PALVELUVIENTI JA TUONTI SEKTOREITTAIN SUOMESTA

Palveluiden ulkomaankauppa, vienti 2014-2016, milj. euroa

Palveluiden ulkomaankauppa, tuonti 2014-2016, milj. euroa

Lähde Ulkoministeriö

team
FINLAND

ULKOASIAINMINISTERIO
UTRIKESMINISTERIET